

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתָם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאָבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּכָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיָם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֵמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְכֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּחַנֶּךָ: יֵשֹׁא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בלדותו לכך זכה לשם:

א לְדוֹד מְזֻמּוֹר נָאִם יְהוָה | לְאֹדְנִי שָׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אִיכָיִךְ הַדָּם לְרִגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָרְךָ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רִדָּה בְּקֶרֶב אִיכָיִךְ: ג עִמָּךְ נִדְבַת בְּיוֹם חֵילְךָ בַּהֲדַר־יְקֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדְּתֶךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶת־הַכֹּהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרְתִי מִלְּפִי־צָדֵק: ה אֹדְנִי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אֶפֶס מְלָכִים: ו יְדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גּוֹיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחֹל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פֶּן יָרִים רֹאשׁ:

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסוֹד יִשְׂרָאֵל וְעַדָּה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֲרָר פָּעֲלוּ וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַת לָעַד: ד זָכַר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כָּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נִחְלַת גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֱמֶת וַיִּשָּׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוּשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֹאשִׁית חֲכָמָה | יֵרָאֵת יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עֲמַדַת לָעַד:

"דבר מלכות"

מודפס בדפוס ידיעות תקשורת (2000) בע"מ בכ – 49,000 עותקים

מתוכם הודפסו

6,000 עותקים על ידי – אחים דויטש תעשיות טקסטיל בע"מ

כל המעוניין להשתתף בהדפסת ה"דבר מלכות" יכול לכתוב

לפאקס : 03-9606108 או למייל: Israel@DvarMalchus.Org או USA @DvarMalchus.Org

מפתח כללי

חוברת א

- כא) נביאים וכתובים
שמואל-ב פרק כ-כא, תהלים פרק מג-מד קפח
- כב) מסכת תמורה עם ביאורים
מדף יח עד דף כד קצ
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן רכב
- כד) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן רכג
- כה) תורה אור
אדמו"ר הזקן רכז
- כו) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי רכז
- כז) מאמרי הצ"צ – תרי"ד-תרס"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רכה
- כח) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רכה

- כט) שיעורים בהמשך המאמרים תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב רכו
- ל) ספר המאמרים ה'תרפ"ו
אדמו"ר מוהרי"צ רכז
- לא) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ רכח
- לב) רשימת תרנ"ב
אדמו"ר מוהרי"צ רכח
- לג) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רכט

- לד) חומש לקריאה בציבור רלא
- לה) לוח זמנים לשבוע פרשת כי תשא רלח
- לו) סדר הדלקת נרות לערב שבת קודש רלט

- א) סדר הנחת תפילין ב
- ב) מזמורי תהלים קי"א קי"א ג
- ג) מאמר ד"ה חייב איניש לבסומי בפריא
פורים ה'תשח"י ה
- ד) שיחת חג הפורים ה'תשח"י לב
- ה) לקוטי שיחות – פורים (בלה"ק) כרך טז סה
- ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכו"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי
יצחק שניאורסאהן זצ"ל ע
- ז) זכרונות אס המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה
ז"ל שניאורסאהן חוברת ה, תרגום מאדיש עא
- ח) משניות ראש השנה - תענית
ביאור קהתי עב
- ט) עין יעקב מסכת יומא עט

חוברת ב

- י) סדר הנחת תפילין פב
- יא) מזמורי תהלים קי"א קי"א פג
- יב) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת כי תשא פה
- יג) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת כי תשא פו
- יד) שיעורי תהלים לשבוע פרשת כי תשא קכא
- טו) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת כי תשא קכב
- טז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת כי תשא קלב
- יז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קלו

שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :

- יח) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת כי תשא קלט
- יט) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת כי תשא קסח
- כ) – ספר המצוות לשבוע פרשת כי תשא קע

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי.

ג. בפרקי אבות הוא הי' אומר לא עליך המלאכה לגמור ואי אתה בן חורין להבטל ממנה. דהנה יש שכיר יום ויש שכיר בקבלנות, ונפקא מינ' דשכיר קבלן דהיינו כשגומר בנין בית או עשיית כלי אזי הוא מקבל התשלומין מהבעל הבית, ממילא לא איכפת להבעל הבית מיד, אם זה הפועל מתבטל בתוך הזמן ממלאכתו. משא"כ בשכיר יום שמקבל שכר פעולתו יום יום אין לו להבטל אפילו שעה אחד מבלי רשות הבעל הבית.

והיינו דקאמר דבלימוד התורה וקיום המצוות שמחוייבין לעבוד עבודת השי"ת כיון דלא עליך המלאכה לגמור, דהיינו שאי אפשר לגמור דהיינו שאי אפשר לגמור מלאכת לימוד התורה לפי שהיא ארוכה מאד, ע"כ אנחנו בזה לשכירי יום נחשבים, וממילא מהאי טעמא לא אתה בן חורין להבטל ממנה.

ובזה יש לפרש... דקשה לפי מה שהקדים דאנחנו נחשבים בעבודת השי"ת לשכירי יום, א"כ היאך רשאים לקבל שכר על מצוות שמירת שבת הא מצונו בדברי חז"ל שאסרו לקבל שכר שבת כי אם בהבלעה וכמו שאסרו בשוכר את הפועל לשמור בשבת כי אם כששכר אותו על שבוע או חדש דה"ל בהבלעה, משא"כ בזה שנחשבים לשכירי יום...

אמנם לכאורה י"ל דכיון דמצוה להוסיף מחול על הקודש מצד שאי אפשר לבני אדם לצמצם ולדע עתיו ורגעיו כדפירש"י בחומש על מ"ש קרא ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, לפי שהשי"ת יודע לכוין הרגע נאמר בו ביום השביעי אבל אנחנו מחוייבין להוסיף מחול על הקודש, וא"כ ממילא השכר של שמירת שבת עצמו ה"ל שכר שבת בהבלעה, לפי שמעורב בו שכר של התוספת שהוא חול עדיין אצל השי"ת.

ובזה יש לפרש מ"ש בפ' כי תשא ושמרו בני ישראל את השבת וגו' ביני ובין בני ישראל אתה היא לעולם, דדרשו חז"ל בביצה דף ט"ז ע"א מהך קרא על שכר שבת שניתן בצניעה, וקשה דהא ה"ל שכר שבת, והיינו שאמר כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש, וביום השביעי דייקא, דאצל הקב"ה אין צריך שום הוספה מחול, רק אצל בני אדם מצד שא"א לצמצם, א"כ שפיר ה"ל שכר שבת בהבלעה.

ובזה יש להבין דברי חז"ל בשבת דף ק"ח ע"ב דאמרו אלמלא שמרו ישראל שני שבתות מיד היו נגאלין, ע"פ מה דאיתא במדרש רבה פ' בראשית על מ"ש קרא ויהי ערב ויהי בקר יום הששי אמר ר' יודן זו שעה יתירה שמוסיפין מחול על הקודש, וא"כ כיון דשיעור יום השבת עם הוספה שעה הוא כ"ה שעות, א"כ ממילא בהחשב שמירת התוספת שעה של חמשים שבתות השנה הם ביחד שיעור שני שבתות שלמין, ורמזו חז"ל שאלמלא שמרו גם התוס' שבת של כל השנה מיד היו נגאלין בשכר מצוות שמירת שבת, דליכא מצד איסור שכר שבת דע"י שמירת התוספת שפיר ה"ל שכר שבת בהבלעה וכנ"ל.

לחמי תודה – דרוש שבת הגדול תקס"ח

לא, טז – ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם ברית עולם

א. ושמרו בני ישראל את השבת וגו' עד וינפש. ובמכילתא איתא כל השומר שבת אחת כתקונה כאילו שמר כל השבתות מיום שנברא העולם עד תחיית המתים, שנאמר ושמרו בני ישראל את השבת, פי' שבת אחת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם, פי' שמעלה עליו כאילו שמר השבתות לעולם.

הנה יש לומר שזהו במדה שהרי כל המקדש על הכוס ואומר ויכולו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, וא"כ נעשה כאילו בו' ימי המעשה שעברו ברא העולם, ועכשיו אומר ע"ז ויכולו ושמור גם שבת זה כהלכתו וכתקונו שמלוה גם השבת בסעודת מוצאי שבת שזהו תחיית המתים כנ"ל, א"כ שמר שבת מברית העולם עד תחיית המתים.

והטעם שנעשה שותף כתב המהרש"א בח"א ק"ט ע"ב פרק כל כתבי שמעיד על הקב"ה, ולכן צריך לומר ויכולו מעומד, ועיין במגן אברהם [סי' רס"ח סק"י], והוא ויום השבת ב' עדים נאמנים, וזהו פי' הפסוק לעשות את השבת לדורותם ברית עולם כנ"ל שנעשה כאילו שמר השבת מיום הבריה עד שעת התחי', ומפרש הטעם ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם, פי' כשהעיד האיש ההוא ביני ובין בני ישראל כי ששת ימים שעברו עשה ה' את השמים ואת הארץ שנעשה שותף כנ"ל, וביום השביעי שבת כתקונו, ואח"כ וינפש וי אבדה נפש והוא משיבה והיינו תחיית המתים כנ"ל, לכן יזכה לעולם הבא, כן נזכה כולנו אמר.

חתם טו"ח

לא, יז – ביני ובין בני ישראל אתה היא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש

ב. יש לפרש מ"ש קרא ושמרו בני ישראל את השבת לדורותם ברית עולם ביני ובין בני ישראל אתה היא לעולם. גם מה שהזכיר לשון כפול את השבת ב' פעמים. דהנה ידוע מ"ש חז"ל אלמלא שמרו ישראל שני שבתות מיד הם נגאלים, הרי דעיקר קירוב הגאולה הוא תלוי בשמירת שבת. וידוע מ"ש חז"ל על מ"ש קרא פ' בשלח כי יד על כס י-ה שנשבע השי"ת שלא יהי' הכסא שלם והשם שלם עד שימחה את זכר עמלק דהיינו בעת הגאולה, וא"כ הרי חסר עכשיו בעת הגלות את א' מן כסא, ואותיות ה"ו מן השם.

וז"ש ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת וגו' ר"ל שישמרו ישראל שני שבתות, וז"ש ביני ובין בני ישראל אתה היא לעולם, ר"ל אותיות ה"ו"א הוא אתה לעולם, שבשמירת שני שבתות כהלכתן מיד הם נגאלין ואז יתמלאו אותיות ה"ו"א, דהיינו ה"ו של השם ואלף של כסא, וזה יהי' לאות גלוי ומפורסם שקיימו ישראל שמירת שני שבתות כהלכתן.

לחמי תודה – דרוש שבת שובה תקע"א

♦ יום ראשון י' אדר ♦

ל (יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(יב) כִּי תֵשָׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כֶּכֶר נִפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם גִּגֵּף בַּפֶּקֶד אַתֶּם:

יא ומליל יי עם משה למימר:

יב ארי תקבל ית חשבון בני ישראל למניניהם ויתנו גבר פרקן נפשה קדם יי בד תמני תהון ולא יהי בהון מותא בד תמני תהון:

יג כי תשא • לשון קבלה, בתרגומו, בשתחפץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנם לגלגלת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם. ולא ייהיה בהם גגף • שהמנין שולט בו עין הרע, והדבר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הוא מנין האמור בחמש הפקידים, באחד לחדש השני בשנה השנית (במדבר א', א'), ונתנו כל אחד מחצית השקל לקנות מהן קרפנות צבור.

ואם תאמר, וכי אפשר שבשניהם היו ישראל שוין שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני תשע עשרה ונעשו בני עשרים. תשובה לדבר, אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אצל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, שליציאת מצרים מנין מניסן, ולשנות האנשים מנין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים בשנה אחת, המנין האחד בתשרי לאחר יום הכפורים שנתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל ונצטוו על המשכן, והשני בא' באיר (במדבר רבה א', ח'). כל אלו דברי הרב.

ואני תמה, ואיך יתכן שיהיה קהל גדול כמוהו ולא ימותו בו בחצי שנה למאות ולא לפים. והנה לפי דברי הרב עמודי פשעיה חדשים ולא מת אחד, וכתיב, ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם (במדבר ט', ו'). ועוד קשה לי, כי מנין שנות האנשים אינו למנין שנות עולם מתשרי אבל הוא מצת לעת מיום הולדו, לכך נאמר בהם עשרים שנה ומעלה (להלן פסוק י"ד). שיהיו שנים שלמות להם. וכן בכל מניני התורה בשנות האדם כך הם נמנין מצת לעת, כמו שאמרנו במסכת ערכין (י"ח:), שנה האמורה בקדשים, ובבבא ערי חומה, ושתי שנים שבשנה אחת, ושש שבשבע עברי ושבעין וששבת בלן מצת לעת. בקדשים מנא לן, אמר קרא, כבש בן שנתו (ויקרא י"ב, ו'), שנה שלו ולא שנה של מנין עולם וכו', ומפרש התם, שבבן ושבת למאי הלכתא, אמר רב גדל לערכין, והטעם, מפני שכתוב בהן "ומעלה", ובכל מניני המדבר כך כתוב בהן גם כן "ומעלה", ומנין המדבר מנין הערכים בכל דבר, כמו

משאת משה מצוה לדורות להביאו לבדק הבית אף על פי שלא ימנם, וכן בקרפנות דרבני חכמים (מגלה כ"ט:), וכן כתוב והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישית השקל בשנה לעבדות בית אלהינו, ללחם המצות ומנחת התמיד ועולת התמיד השבתות החדשים למועדים ולקדשים ולחטאות לכפר על ישראל וכל מלאכת בית אלהינו (נחמיה י' ל"ג-ל"ד). מכאן מפרש שהיו מביאים שקלים בכל שנה לקרפנות ולבדק הבית.

ואמר שלישית השקל, כי בימי עזרא הוסיפו עליהם, והיה שלישית השקל עשר גרה. ובמסכת שקלים שנינו (ב', ג'), שכשעלו ישראל מן הגולה היו שוקלין דרכונות, חזרו לשקל סלעים, חזרו לשקל טבעין, ובקשו לשקל דינרין. ופרושה, כשעלו מן הגולה, מפני שהיה בדק הבית צריך להוצאות מרבנות היו שוקלין דרכונות שהם גדולים מן הסלעים, והיה כל אחד שוקל דרכמון אחד, חזרו לשקל סלעים שלמים, חזרו לשקל טבעין, ומפרש בירושלמי (שם) שהוא פלגות סלעין, ובקשו לשקל דינרין ולא קבלו מהן, שזכור הצבור להוסיף לתן יותר מחצי סלע, ובלבד שתהא יד בלן שנה כמו ששינוי במשנת מסכת שקלים, ומכל מקום אין אדם רשאי לפחת ולתן פחות מחצי סלע בין יחיד בין רבים, כי אין כפר הנפש פחות מכן, כדכתיב, זה יתנו וגו'. ובירושלמי (שם) אמרו בשלישית השקל, מכאן שאדם חייב באחריות שקלים שלשה פעמים בשנה, מכאן שאין מטריחין על הצבור יותר משלשה פעמים בשנה. וכתב רש"י, לפי שרמזו כאן שלש תרומות, אחת תרומת האדנים, שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ונתנו כל אחד מחצית השקל ועלה למאת הכפר, שנאמר וכסף פקודי העדה מאת כפר וגו' (להלן ל"ח, כ"ה). והשנייה אף היא על ידי מנין שמנאן משהוקם המשכן,

(יב"ט) צוה הקדוש ברוך הוא את משה: "כאשר תשא את ראש בני ישראל במנין יתנו" כפר נפש מחצית השקל, ואמר לו: ולקחת את כסף הכפרים הנזכר (בפסוק ט"ז), ונתת אותו על עבודת אהל מועד, ומנה ילמד משה שיקנה אותם עתה, וכן עשה, כמו שאמר: וכסף פקודי העדה מאת כפר (להלן ל"ח, כ"ה). ולא הצריך להאריך ולומר: "ועתה תשא ראשם ונתת הכסף על עבודת אהל מועד", כי הדבר מוכן מעצמו שיקנם עתה, ולפיכך כלל המצוה, כאשר תשא ראשם תעשה כן, שיקנס בכלל כל פעם שיקנם.

והנראה אלי כי לא הצריך אותו עתה לבא באהליהם ולמנותם כאשר יעשה בחמש הפקידים (במדבר ג', ט"ז). רק שיעשה כאשר יאמרו רבותינו בשקלי הקרפנות (שקלים א', א'), צוה עליהם שכל היודע בעצמו שהוא מכן עשרים שנה ומעלה יתן "הסף הזה", והם הביאו אליו הכפר נדבה עם כל שאר הנדבה בבקר בבקר, ולכן לא אמר רק ונתת את כסף הכפורים, כלומר הנה צויתיד כאשר תמנם שיתנו כפרם ועתה יתנו מעצמם הכפר ונתת אותו על עבודת אהל מועד, ולכן לא הצריך עתה לאהרן ונשיאים שיהיו עמו. ואין טענה מכל העבר על הפקדים (בפסוקים י"ג-י"ד), כי פרושו הראוי לעבר. ומפני שלא נתפרש כאן אם היא מצות דורות, או לשעה למשה במדבר, טעה דוד ומנה אותם בלא שקלים (שמואל ב' כ"ד, ד"ט). והנה הגגף בהם (שם פסוקים ט"ז-ט"ז), והתנדב עליהם, ויאמר דוד אל ה' חטאתי מאד אשר עשיתי (שם פסוק י').

ורבותינו דרשו (מגלה כ"ט:), מכאן שלש תרומות מרובי המקראות. וכן נראה ממה שאמר הכתוב מדוע לא דרשת על הלויים להביא מיהודה ומירושלים את משאת משה עבד ה' והקהל לישראל לאהל העדות (ד"ה ב' כ"ד, ו'), יראה מזה כי

יג. דין יתנו כל דעבר על מנינא פלגות
סלעא בסלעי קודשא עסרין מעין סלעא
פלגות סלעא אפרשותא קדם יי:

(יג) וְהָיָה יְתֵנוּ כָּל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה:

כס"א וְהָיָה יְתֵנוּ • (שמות רבה) הִרְאָה לֹו כְּמִין מְטָבֵעַ שֶׁל אֵשׁ וּמִשְׁקָלָהּ מַחְצִית הַשֶּׁקֶל, וְאָמַר לוֹ: כֵּן הָיָה יְתֵנוּ. הָעֵבֶר
עַל־הַפְּקָדִים • דֶּרֶךְ הַמוֹנִין מַעֲבִירִין אֶת הַנִּמְנִין זֶה אַחֵר זֶה, וְכֵן (ויקרא כז): "כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֹּׁבֵט", וְכֵן (ירמיה
ל): "תַּעֲבֹרָנָה הַצֹּאן עַל יְדֵי מוֹנֶה". מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ • בְּמִשְׁקַל הַשֶּׁקֶל שֶׁקֶצְבָּתִי לָךְ לִשְׁקַל בּוֹ שֶׁלִּי
הַקֹּדֶשׁ, כְּגוֹן שֶׁקָּלִים הָאֲמֻרִין בְּפִרְשֵׁת עֶרְכִין וְשִׁדָּה אַחֲזָה. עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל • עֲכָשׁוּ פֶרֶשׁ לָךְ כִּמָּה הוּא.
גֵּרָה • לְשׁוֹן מְעָה, וְכֵן (שמואל א ב): "יָבֹאוּ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לוֹ לְאֹגֹרֹת כֶּסֶף וְכֶפֶר לָחֶם". עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל • שֶׁהַשֶּׁקֶל
הַשֶּׁלֶם ד' זִזִּים, וְהָיוּ מִתְחַלְתּוֹ חֲמֵשׁ מְעוֹת, אֲלָא בָּאוּ וְהוֹסִיפוּ עָלָיו שְׁתּוֹת, וְהַעֲלוּהוּ לְשֵׁשׁ מְעָה כֶּסֶף, וּמַחְצִית
הַשֶּׁקֶל הִזָּה שְׁאֻמְרָתִי לָךְ, יְתֵנוּ תְּרוּמָה לָהּ. וּמִבֵּן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לְאֹגֹרֹתָ אוֹ לְטַעֲנוֹתָ, אֲבָל הוּא בְּדִין, כִּי זֶה
הַלְשׁוֹן קוֹדֵשׁ, לֹא יִמְצָאוּ בּוֹ שְׁמוֹת לְאִיבֹר
הַבְּעִילָה בְּזָכֵר אוֹ בְּנִקְבָּה, וְלֹא לְטַפָּה וְלַשְׁתָּן
וְלַצֹּאֵה רַק כְּבוֹי. וְאֵל יִטְעָה אוֹתָךְ "שֶׁגֶל"
(תהלים מ"ה, י'. נְחֻמָּה ב', ו'). כִּי הוּא שֵׁם
אִשָּׁה הַמְּזַמֶּנֶת לְמִשְׁכָּב, וְאָמַר, יִשְׁגְּלֶנָה (דברים
כ"ח, ל'), עַל פִּי מַה שֶׁנִּקְרָא עָלָיו, וּפְרוּשׁוֹ,
נִקַּח אִשָּׁה לְפִילָגֶשׁ.

וְהִנֵּה אֵין צִרְךָ לְטַעַם הַזֶּה, כִּי הַדָּבָר בְּרוּר
שֶׁהַלְשׁוֹן קוֹדֵשׁ קוֹדֵשׁ הוּא כְּמוֹ
שֶׁפִּרְשִׁיתִי. וְהַטַּעַם שֶׁהִזְכִּיר עַל דַּעֲתִי אֵינֶנּוּ
אֲמַת, כִּי מַה שֶׁיִּכְנֹוּ יִשְׁגְּלֶנָה, לְשִׁכְבָּנָה, יוֹרָה
כִּי מִשְׁגָּל שֵׁם עֵצָם לְבַעֲיָלָה, וְכֵן יִכְנֹוּ, לְאָכַל
אֶת חוֹרֵיקָם (מלכים ב' י"ח, כ"ז), כִּי הוּא
שֵׁם מְגֻנָּה. וְאִם מִפְּנֵי טַעֲמוֹ שֶׁל הָרֵב, הֵיוּ
קוֹרִים לוֹ "לְשׁוֹן נִקְיָה", כַּעֲנָן שֶׁשָּׁנִינִי: עַד
שֶׁיִּפְקֹד יִזְקֶנּוּ הַתַּחֲתוֹן וְלֹא הָעֲלִיּוֹן אֲלָא שֶׁדָּבָרוֹ
חֲכָמִים בִּלְשׁוֹן נִקְיָה (פְּנִינֵי דִרְיָן ח', א'), וְאָמְרוּ
(בְּרַאשִׁית רַבָּה פ"ו, ד'): כִּי אִם הִלָּחֵם אֲשֶׁר
הוּא אוֹכַל לְשׁוֹן נָקִי, וְכֵן בְּמִקְוֹמוֹת רַבִּים.
וּפִרְשׁ הַפְּתוּחַ כִּי הַשֶּׁקֶל עֲשָׂרִים גֵּרָה שֶׁל כֶּסֶף,
וְתַרְגָּם אֲנָקְלוֹס "מַעֲיִן", כִּי הִנֵּה אֲצִלּוֹ
שֵׁם לְמַטְבֵּעַ הַנִּקְרָא בְּאֶרְמִית מְעָה, וְכֵן תַּרְגָּם
יוֹנָתָן בֶּן עֲזִיָּאל לְאֹגֹרֹת כֶּסֶף (שְׁמוּאֵל א' ב'),
ל"ו: לְמַעַה דְּכֶסֶף, וְכֵן אָמַר בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:
"סִלְעָא", כִּי כֵן שֵׁם הַמַּטְבֵּעַ בְּאֶרְמִית, וְשִׁעֻרוֹ
דִּידֵעַ נִמִּי בְּתַלְמוּד (קְדוּשִׁין י"א).

וְכַתָּב רַש"י (לַעֲלֵל כ"א, ל"ב). שֶׁהַשֶּׁקֶל מִשְׁקָלוֹ
אַרְבָּעָה זָהוּבִים, שֶׁהוּא חֲצִי אוֹנִיקָה
לְמִשְׁקַל הַיִּשָּׁר שֶׁל קְלֹנִיָּא. מִצָּד הָרֵב מִפְּרֶשׁ
בְּגִמְרָא (ב"מ ל"ד: שְׁבוּעוֹת מ"ג). שֶׁהַסֵּלַע
אַרְבָּעָה דִּינָרִין, וְקָבֵל בְּמִשְׁקַל הַדִּינָרִין שֶׁהוּא
כְּמִשְׁקַל הַזָּהוּבִים. וְכֵן כַּתָּב בְּפִירוּשׁוֹ בְּגִמְרָא
בְּבָבָא קָמָא (ל"ו: ד"ה כֶּסֶף צוּרִי), הַדִּינָר
מִשְׁקָלוֹ זָהוּבִי, וְכָף קוֹרִין בְּקוֹסְטָנְטִינָה הַזָּהוּבִי
דִּינָר. וְכָל זֶה אֲמַת הוּא, אֲבָל שִׁעֻר הָרֵב
בְּזָהוּבִים הַנִּמְצָאִים בְּדוֹרוֹ וְגַם בְּדוֹרוֹנוֹ, וְהֵם
כְּמִשְׁקַל חֲצִי הָאוֹנִיקָה שֶׁהוֹזִיר, וְאֵינֶנּוּ כֵּן, כִּי
מִלְכֵי הַגּוֹיִם פָּתְחוּ הַזָּהוּבִים, וְכָבֵד מַעֲיִנֵּי

לִשְׁקַל, וְכֵן מִפְּרֶשׁ שֵׁם (בְּמִשְׁנָה ג'). אֲבָל
צָוָה הַכָּתוּב (פְּסוּקִים י"ב-י"ד). שֶׁיִּבְיֵאוּ
לְמִלְאֲכַת הַמִּשְׁכָּן תְּרוּמַת חֲצִי הַשֶּׁקֶל לְכָל
הָעוֹבֵר עַל הַפְּקוּדִים מִכֵּן כ' שָׁנָה וְנִמְעָלָה,
וְרָמִז: הָעֲשִׂירִי לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט
מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לְכַפֵּר עַל נִפְשׁוֹתֵיכֶם (לְהֵלֵן
פְּסוּק ט"ו). שֶׁל הַצִּירָד כִּפְרָה שֶׁהִגִּיעַ לְכָלֵל
חֵיבוֹב הַמְּצוֹת יָבִיא מַחְצִית הַשֶּׁקֶל אַחֵר
לְקַרְבָּנוֹת.

(יג) מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. קָבַע לוֹ
מִשָּׁה רַבֵּנוּ מַטְבֵּעַ כֶּסֶף בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי מִלֶּךְ
גְּדוֹל הָיָה, וְקָרָא לְמַטְבֵּעַ הַהוּא "שֶׁקֶל" בְּעִבְרִית
שֶׁל הַמַּטְבֵּעַ "בְּמִשְׁקָל" שֵׁלֶם, אֵין בּוֹ פֶּתַח
וְלֹא כֶסֶף סִיגִים. וּבְעִבְרִית שֶׁמִּשְׁקָלִי הָעֶרְכִין
(וִיקְרָא כ"ז, כ"ה). וּפְדִיּוֹן הַכֹּכֹר (בְּמִדְבָּר
י"ח, ט"ז). בְּמַטְבֵּעַ הַהוּא שֶׁהֵם קוֹדֵשׁ, וְכֵן כָּל
שֶׁקֶלִי הַמִּשְׁכָּן (לְהֵלֵן ל"ח, כ"ד). וְכֵן כָּל כֶּסֶף
קָצוֹב הָאֲמֻר בַּתּוֹרָה (דְּבָרִים כ"ב, כ"ט). שְׁמוֹת
כ"ב, ט"ז. דְּבָרִים כ"ב, י"ט). יִקְרָא לוֹ הַכָּתוּב,
שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ.

וְכֵן הַטַּעַם אֲצִילִי כִּמָּה שְׁרַבּוּתִינוּ קוֹרִין לְשׁוֹן
הַתּוֹרָה "לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ", שֶׁהוּא מִפְּנֵי
שֶׁדָּבָרֵי הַתּוֹרָה וְהַנְּבוּאוֹת וְכָל דְּבָרֵי קִדְשָׁהּ
כֻּלָּם בִּלְשׁוֹן הַהוּא נִאֲמָרוּ. וְהִנֵּה הוּא הַלְשׁוֹן
שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲלֶה שְׁמוֹ מִדְּבַר בּוֹ
עִם נְבִיאָיו וְעִם עֲדוֹתָ, אֲנִכִּי וְלֹא יִהְיֶה לָךְ
וְשֶׁאֵר דְּבָרוֹת הַתּוֹרָה וְהַנְּבוּאוֹת, וְכֵן נִקְרָא
בְּשְׁמוֹתֵינוּ הַקֹּדֶשִׁים: אֵל, אֱלֹהִים, צִבְאוֹת,
וְשִׁדִּי, וְיִו"ד ה"א, וְהֵשֶׁם הַגְּדוֹל הַמִּיָּחָד, וְכֵן
בָּרָא עוֹלָמוֹ (בְּרַאשִׁית רַבָּה י"ח, ו'). וְקָרָא
שְׁמוֹת שְׁמִים וְאָרְצִין וְכָל אֲשֶׁר בָּם, וּמִלְאָקִיו
וְכָל צְבָאָיו לְכָלֵם בְּשֵׁם יִקְרָא מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל
בִּלְשׁוֹן הַהוּא, וְכֵן קָרָא שְׁמוֹת לְקוֹדֶשִׁים אֲשֶׁר
בְּאָרְץ (תְּהִלִּים ט"ז, ג'). אֲבָרְהָם (בְּרַאשִׁית
י"ז, ה'). יִצְחָק (שָׁם י"ז, ט'). וְיַעֲקֹב (שָׁם
כ"ה, כ"ו). וְשִׁלְמָה (שְׁמוּאֵל ב' י"ב, כ"ה).
וְהוֹלֵתִם.

וְהָרֵב אָמַר בְּמִזְרָה הַנְּבוּכִים (ג', ח'), אֵל
תַּחֲשֹׁב שֶׁנִּקְרָא לְשׁוֹנֵנוּ לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ

שֶׁאֲמַר בְּבָבָא בְּתָרָא (קכ"א): גִּמְרֵי וְנִמְעָלָה
וְנִמְעָלָה מַעֲרִינִין, אִם כֵּן כָּל הַנּוֹלָדִים מִתְּשָׁרִי
וְעַד אִירֵי הַשְּׁלִימוֹ שָׁנָה בְּנִתִּים, וְנִתְרַבּוּ בֵּין
שְׁנֵי הַמְּנִינִים עִם רַב.

אֲבָל יוֹתֵר נִכּוֹן שְׁנֹאמַר שֶׁכֵּן אֵרַע מַעֲשָׂה,
שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת מִנְּיָן רַאשׁוֹן תַּרְג' א
אֶל"ף, וְתַק"ן, וּמִתּוֹ מִהֵם הִרְבֵּה בְּשַׁעֲהַ
הַחֲדָשִׁים כִּנְהַג שְׁבַעֲוֹלָם, וְכֵן עֲשָׂרִים
מִשְׁלִימִים שֶׁנִּתְּם מִתְּשָׁרִי וְעַד אִיר, וְאֵרַע הַדָּבָר
שֶׁהָיוּ מִשְׁלִימִים כְּמִנְּיָן הַמִּתִּים.

אֲבָל לְפִי דַּעֲתִי אֵין הַשְׁוֹאֵת הַמְּנִינִין הָאֵלֶּה
שֶׁאֵלֶּה כָּלֵל, כִּי בְּמִנְּיָן הִרְאשׁוֹן נִמְנָה
שֶׁבֶט לֹוי עֲמִהּ, כִּי עֲדִין לֹא נִבְחַר וְלֹא יָצָא
מִכָּל הָעָם, וּבְמִנְּיָן שְׁנֵי נִאֲמַר לוֹ: אֵף אֵת
מִטָּה לֹוי לֹא תִפְקֹד וְאֵת רֹאשׁוֹם לֹא תִשָּׂא
(בְּמִדְבָּר א', מ"ט). וְהִנֵּה אוֹתָם הַמִּשְׁלִימִים
שֶׁנִּתְּם שְׁנַעֲשׂוּ בֵּין שְׁנֵי הַמְּנִינִים בְּנֵי עֲשָׂרִים
שָׁנָה הָיוּ קְרוֹב לְעֲשָׂרִים אֶלְף. וְזֶה דָּבָר בְּרוּר.
כִּי מִמָּה שֶׁהִצְרִיךְ לוֹמַר בְּמִנְּיָן שְׁנֵי: אֵף אֵת
מִטָּה לֹוי לֹא תִפְקֹד וְאֵת רֹאשׁוֹם לֹא תִשָּׂא,
וְאֵינָה שֶׁהָיָה נִמְנָה עֲמִהּ עַד הִנֵּה, וְעַתָּה נִבְחַר
הַשֶּׁבֶט הַהוּא וְנִמְנָה לְעַצְמוֹ לְהִיטֵי לְגִיּוֹן לְמִלֶּךְ.
וְהִנֵּה יִשְׂרָאֵל כִּשְׁנֵי צִבְאוֹ מִמְּצָרִים הָיוּ כִּשְׁשׁ
מֵאוֹת אֶלְף רַגְלִי (שְׁמוֹת י"ב, ל"ז).
לֹא שֵׁשׁ מֵאוֹת, וּמִתּוֹ מִהֵם עַד הַמְּנִינִין הַהוּא,
וְנִתְרַבּוּ בְּמִשְׁלִימִים שְׁנוֹתֵיהֶם וְאוֹלֵי "הַגְּבָרִים"
אֵינֶם בְּנֵי עֲשָׂרִים, אֲבָל כָּל הַנִּקְרָא אִישׁ מִכֵּן
שֹׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְנִמְעָלָה כָּלֵל, כִּי הוּא
לְהוֹצִיא הַנְּשִׁים וְהַקְּטָנִים בְּלִבָּהּ, בְּאֲשֶׁר אָמַר,
לְבַד מִשָּׁף.

וְכֵן נִרְאָה לִי, כִּי שֹׁלֵשׁ תְּרוּמוֹת שְׁרָמָה כָּאֵן,
הַחֲתַח לְקַרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר, אֵינֶנָּה עַל יְדֵי
הַמְּנִינִין הָאֲמֻרִים בְּחִמְשׁ הַפְּקוּדִים בְּדָבָרֵי הָרֵב,
כִּי שֵׁם נִאֲמַר אֵף אֵת מִטָּה לֹוי לֹא תִפְקֹד,
וְהַשֶּׁקֶלִים שֶׁל קַרְבָּנוֹת לְוִיִּם חֲבִיבִים בְּהֵם לְדָבָרֵי
הַכֵּל, וּבְדָבָרֵי חֲכָמִים אֵף הַפְּקָדִים, וְכֵן הִלָּכָה,
כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרֶשׁ בְּמִסְכֵּת שֶׁקָּלִים (א', ד'). וְעוֹד,
כִּי הַשֶּׁקֶלִים לְקַרְבָּנוֹת אֵינֶם מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה
וְנִמְעָלָה, אֲלָא מִשְׁהִבֵּיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת חֵיב

(יד) כָּל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקוּדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן
 וְלֹעֲלֵא יִתֵּן אֶפְרָשֻׁתָּא קָדָם יי:
 תְּרוּמַת יְהוָה:

כז"י • מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה • לַמֶּדֶךְ כָּאֵן שְׁאִין פָּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים יוֹצֵא לְצָבָא וְנִמְנָה בְּכֻלָּא אֲנָשִׁים.

(טו) הָעֵשִׂיר לֹא־יִרְפָּה וְהַדֹּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל
 לַחֹת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם:
 טו דַּעֲתִיר לֹא זִסְגִי וּדְמִסְכֵּן לֹא יִזְעַר
 מִפְּלָגוֹת סִלְעָא לְמַתָּן יֵת אֶפְרָשֻׁתָּא קָדָם יי
 לְכַפֵּרָא עַל נַפְשֹׁתֵיכֶן:

כז"י • לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם • שְׁלֹא תִנְגְּפוּ עַל יְדֵי מִנְיָן. דְּבַר אַחֵר: לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם, לְפִי שְׁרָמְזוּ לָהֶם כָּאֵן ג' תְּרוּמוֹת, שְׁנֹכְתֵב כָּאֵן תְּרוּמַת ה', ג' פְּעָמִים: אַחַת, תְּרוּמַת אֲדָנִים, שְׁמֵנָאן בְּשֶׁהִתְחִילוּ בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְנִתְּנוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל וְעָלָה לְמֵאֶת הַכֶּפֶר, שְׁנֵאמַר (לִקְוֵן לז): "וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּפֶר", וּמֵהֶם נַעֲשׂוּ הָאֲדָנִים, שְׁנֵאמַר "וַיְהִי מֵאֵת כֶּסֶף הַכֶּסֶף וְגו'". וְהַשְּׁנִית אֵף הִיא עַל יְדֵי מִנְיָן, שְׁמֵנָאן מִשְׁהוּקֵם הַמִּשְׁכָּן, הוּא הַמִּנְיָן הָאֲמֹר בְּתַחֲלַת חֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים (בַּמִּדְבָּר א): "בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית", וְנִתְּנוּ כָּל אֶחָד מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל, וְהֵן לְקִנּוֹת מִהֵן קִרְבָּנוֹת צָבוּר שֶׁל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְהָשׁוּ בָּהֶם עֲנִיִּים וְעֹשִׁירִים, וְעַל אוֹתָהּ תְּרוּמָה נֶאֱמַר: "לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם", שֶׁהַקִּרְבָּנוֹת לְכַפֵּרָה הֵם בָּאִים. וְהַשְּׁלִישִׁית, הִיא תְּרוּמַת הַמִּשְׁכָּן, כִּמוֹ שְׁנֵאמַר (לִקְוֵן לח): "כָּל מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֹׁת" וְלֹא הִיָּתָה יָד כָּלֶם שָׁוָה בָּהּ, אֲלֵא אִישׁ אִישׁ מִה שֶׁנִּדְּבָהּ לָבוֹ. רַמְבַּ"ן

(טז) וְלִקְחֹתָ אֶת־כֶּסֶף הַכִּפָּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ
 אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזָכְרוֹן
 לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם:
 טז וְתַסֵּב יֵת כֶּסֶף כְּפוּרִיָּא מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְתַתֵּן יָתָה עַל פְּלִחָן מוֹעֵד וְזִמְנָא וַיְהִי לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְזָכְרָנָא קָדָם יי לְכַפֵּרָא עַל
 נַפְשֹׁתֵיכֶן:

כז"י • וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד • לַמֶּדֶךְ, שְׁנֵצִטוּ לְמִנּוּתָם בְּתַחֲלַת נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן אַחֵר מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, מִפְּנֵי שְׁנֹכְסֵי בָּהֶם מִגֶּפֶה, כִּמוֹ שְׁנֵאמַר (לִקְוֵן לב): "וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם", מִשָּׁל לְצִיאַן הַחֲבִיבָה עַל בַּעֲלִיָּה, שְׁנֹפֶל בַּהּ דְּבַר, וּמִשְׁפָּסֵק, אֲמַר לוֹ לְרֹעֶה: בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, מִנָּה אֵת צֹאנִי, וְדַע כִּמָּה נִוְתְּרוּ בָּהֶם, לְהוֹדִיעַ שֶׁהִיא חֲבִיבָה עָלָיו. וְאִי אֶפְשָׁר לומר שֶׁהַמִּנְיָן הַזֶּה הוּא הָאֲמֹר בְּחֵמֶשׁ הַפְּקוּדִים, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בּוֹ (בַּמִּדְבָּר א): "בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי", וְהַמִּשְׁכָּן הוּקַם בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן, שְׁנֵאמַר (לִקְוֵן ב): "בַּיּוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ תִּקְוִים וְגו'". וּמֵהַמִּנְיָן הַזֶּה נַעֲשׂוּ הָאֲדָנִים, מִשְׁקָלִים שְׁלֹו, שְׁנֵאמַר (לִקְוֵן לח): "וַיְהִי מֵאֵת כֶּסֶף הַכֶּסֶף לְצִקְתָּ וְגו'". הָא לַמֶּדֶךְ, שֶׁשְּׁתֵּי הָיוּ: אַחַת בְּתַחֲלַת נִדְבָתָן אַחֵר יוֹם הַכְּפוּרִים בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאַחַת בַּשָּׁנָה שְׁנִיָּה בְּאִיר, מִשְׁהוּקֵם הַמִּשְׁכָּן. וְאִם תֹּאמַר: וְכִי אֶפְשָׁר שֶׁבַּשְּׁנֵיהֶם הָיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹיִם שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, שֶׁהָרִי בְּכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה נֶאֱמַר כֵּן, וּבְחֵמֶשׁ הַפְּקוּדִים אֵף בּוֹ נֶאֱמַר כֵּן (בַּמִּדְבָּר א): "וַיְהִי כָּל הַפְּקוּדִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים".

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה – מִהֲדוֹרוֹת בְּלוֹס, אֲבֵרִמּוֹבִיץ

נִמְעִיט, שֶׁיִּבְיֵאוּ הַשִּׁקְלִים בַּהֲשִׁינָה הַנּוֹכְרָת. וְהִנְרָאָה מִן הַכְּתוּב הַזֶּה שֶׁאֵם הִבִּיא הַדֹּל בְּשִׁקְלוֹ פָּחוֹת מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל, שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא הַזֶּה, שֶׁהַכְּתוּב הַזֶּה מְנִיעָה. שֶׁאֵם נֹאמַר בְּהַעֲשִׂיר לֹא יִרְפָּה שִׁיְהִיָּה שְׁלִילוֹת, לומר שֶׁכֶּסֶף דִּי לוֹ, לֹא נֹכַח לְפָרֵשׁ בֶּן בִּוְהַדֹּל לֹא נִמְעִיט. וְאִם כֵּן שְׁתִּיָּה מְנִיעָה, אִם שֶׁקֶל הָעֵשִׂיר הִיָּחִידִי יוֹתֵר, וְשֶׁקֶל הַדֹּל פָּחוֹת, עֵבֶר בְּלֹא, וְשֶׁמָּה מִה שִׁיְהִי תוֹרְמִין בְּקַפּוֹת עַל הָאֲבוֹד וְעַל הַעֲתִיד לְגִבּוֹת (כְּתוּבוֹת ק"ח). יִתְּנָן לָהֶם זֶה, כִּי הַדֹּל הַמְּנִיעִיט בְּמוֹתָר עֲתִיד לְגִבּוֹת הוּא, וּמִן הָעֵשִׂיר הַמְּרַבָּה לֹא יִתְּרָמוּ הַגִּבָּאִין בִּיתְרוֹן, וְלֹא יִהְיֶה מִזְעִין בְּמוֹתָרוֹת. וְרִיאִיתִי לְבַעַל הַלְכוֹת וְלִכְּלֵם הַמוֹנִים הַמְּצוּת שֶׁלֹא הִזְכִּירוּ הָלֹא הַזֶּה.

סִלַּע הַלְוִיתִיף עָלָיו וְשֶׁקֶל הָיָה שָׁוָה, הוּא ב' דִּינָרִין, חֲצִי הַסִּלַּע. וְטַעַם זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהָעָם קוֹרִין שִׁקְלִים לְחֲצִי הַסִּלַּעִים שִׁיְהִי שוֹקְלִים כָּל שָׁנָה, וְכֵן הִנֵּה בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים בְּמִשְׁנָה, וְעַל כֵּן אֹמַר אֲדָם לְחַבְרוֹ שֶׁקֶל הַלְוִיתִי, כְּלוֹמַר הַמִּשְׁקָל שִׁישְׁרָאֵל שוֹקְלִים. וְיִתְּנָן שְׁעֵשׂוּ בְּזִמְן בֵּית שְׁנֵי מִטְבַּע כֶּסֶף שֶׁל ב' דִּינָרִים כְּדִי שִׁיְהִי מִצְוִי לַחֲדָשׁ לְגִזְבוֹר הַהֶקְדָּשׁ וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְקַלְבּוֹן, וְקִרְאוּ לָזֶה הַמִּטְבַּע שֶׁקֶל, וְהָיָה קוֹרִין לְשֶׁקֶל שֶׁל מִשָּׁה שֶׁהוּא שֶׁקֶל שֶׁל תוֹרָה "סִלַּע" כְּתִירוֹמוֹ. וְזֶה אֹמְרִים כִּי הַטַּעַם מִמֶּה שְׁנֵאמַר (בְּכוֹרוֹת ז'), מִנָּה שֶׁל קֹדֶשׁ כְּפוֹל הָיָה, וְכֵן כֵּל הַמִּטְבָּעוֹת. וְאִינוּ נִכּוֹן, כִּי שֶׁקֶלִי עֶבֶד וְאוֹנֵס וּמִפְּתָה אֵינִם שֶׁל קֹדֶשׁ. (טו) וְטַעַם הָעֵשִׂיר לֹא יִרְפָּה וְהַדֹּל לֹא

בְּדַבְרֵי בַעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת (הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת, וְהַלְכוֹת קְדוּשִׁין) וְהַגְּאוּנִים הָרִאשׁוֹנִים כִּי הַדִּינָר הַנּוֹכְרִי כָּל מִקּוֹם בַּתְּלִמּוּד הוּא דִּינָר שְׁשִׁדְגִי, וְכֵן כְּתוּב בְּמִסְכַּת קְדוּשִׁין (פָּרָק א', ו'). בְּהַלְכוֹת רַבְנָה (הַר"ף), וְאֹמַר שֶׁהוּא דִּינָר וְהָב שֶׁל עֲרַבִּים, וְלִפִּי הַשְּׁעוּרִין הַנִּמְצָאִים בְּדַבְרֵיהֶם הַדִּינָרִין שֶׁבַּתְּלִמּוּד גְּדוּלִים מִן הַהוֹבִים הַנִּמְצָאִים הַיּוֹצֵאִים בְּזִמְנָנוּ קְרוֹב לְשִׁלִּישׁ, וְהַשֶּׁקֶל שְׁלֹשָׁה רְבִיעִי אוֹקֵא לְמִשְׁקָל שֶׁל הָאֶרֶץ הַזֹּאת, וְהוּא הָאוֹקֵא שֶׁהוֹכִיחָה הָרַב ז"ל.

וְדַע, כִּי שֶׁקֶלִי הַתּוֹרָה הֵם הַסִּלַּעִים הָאֵלּוּ שֶׁכֵּל סִלַּע מִהֵן אֲרַבְעָה דִּינָרִין, אֲבָל שֶׁקֶל הַמְּזוֹכָר בְּדַבְרֵי חֲכָמִים (שְׁבוּעוֹת ו', ז'), כְּגוֹן שְׁשִׁינּוּ, שֶׁקֶל הַלְוִיתִי עָלָיו וְסִלַּע הָיָה שָׁוָה,

מאות וחמשים". והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשנה נעשו בני כ' תשובה לדבר, אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אבל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שליציאת מצרים מנין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה, ונבנה המשכן בראשונה והוקם בשנה שנתחדשה שנה באחד בניסן, אבל שנות האנשים מניין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי, לאחר יום הכפורים שנתצצה המקום לישראל לסלח להם, ונצטוו על המשכן, והשני באחד באייר. על-עבודת אהל מועד • הן אדנים שנעשו בו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 327)

משל לצאן . . שנפל בה דבר (רש"י ל, טז) ואלו בתנחומא מובא משל לצאן ש"נכנסו זאבים ובקעים". ויש לומר, דהנה בשעת חטא העגל היה משה רבנו, הרועה נאמן, בהר, ומיובן שלא היה לו כל קשר לתוצאות החטא, המגפה. לכן נקט מפת דבר, שכן הרועה אינו אשם בקר (פי אין בידו לשמור את צאנו ממגפה); מה שאין כן במקרה של התנפלות זאבים, גם הרועה אשם (שהרי תפקידו לשמור על הצאן מפניהם).

יז ומליל יי עם משה למימר:

(יח) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(יח) ועשית כדור נחשת וכנו נחשת לרחצה ונתת אתו בין-אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים:

כ"י • כדור • כדור גדולה וזה דדים המריקים בפיהם מים. וכנו • כתרוממו: ובסיסה, מושב מתקן לכדור. לרחצה • מוסב על הכדור. ובין המזבח • מזבח העלה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכדור משובץ קמץ ועומד כנגד אור שבין המזבח והמשכן, ואינו מפסיק כלל בינתיים, משום שנאמר (לקמן כ): "ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל-מועד", כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כדור לפני אהל מועד, הא כיצד? משובץ קמץ כלפי הדרום, כך שנויה בזבחים.

(יט) ורחצו אהרן ובניו ממנו את-ידיהם ואת-רגליהם:

כ"י • את-ידיהם ואת-רגליהם • בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו בזבחים: כיצד קדש ידים ורגלים? מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן. ומבין

(כ) בבאם אל-אהל מועד ירחצו-מים ולא ימתו או בגשתם אל-המזבח לשרת להקטיר אשה ליהוה:

כ"י • בבאם אל-אהל מועד • (ותורת כהנים, פרשת שמעי, זבחים יט): להקטיר שחרית ובין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושערי עבודת אלילים. ולא ימתו • הא אם לא ירחצו, ימותו. שבתורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אמה שומע הן. אל-המזבח • החיצון, שאין כאן ביאת אהל מועד, אלא בקצור.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ומן הענין הזה תקנו רבותינו גטילת ידים לתפלה, שיתפנו לזה, כטעם נשיאות כפים. והרחיצה היא המצוה, אבל הכדור צוה בו להזמנה ואינו מעבב (זבחים כ"א): ולא מצוה, כי ביום הכפורים כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מקיתון של זהב שהיו עושין לכבודו (יומא מ"ג), אבל למדנו מן הכדור כי צריכה כלי.

וסופו הידים והרגלים, כי הידים למעלה מכל גופו בהגביחו אותן, והרגלים למטה, והם בצורת האדם רמו לעשר הספירות שהיה כל גופו ביניהם, וכמו שאמרו בספר יצירה (פרק ו'), ברת לו ברית בין עשר אצבעות ידיו ובין עשר אצבעות רגליו במלת הלשון ובמלת המעור, לפיכך נצטוו משותי עליון "לרחץ הידים והרגלים". והרחיצה הזאת לקדשה תרגם אותה אנקלוס,

(יט-כא) ורחצו אהרן ובניו וגו'. הרחיצה הוא דרך כבוד שלמעלה, כי כל הקרב לשלחן המלכים לשרת וליגע בפת בג המלך ובין משפחו ורוחן ידיו בעבור היות הידים עסקניות (ספ"ה כ"ו). והוסיף כאן (פסוק כ"א) "לרחץ הרגלים" בעבור היות הכהנים משרתים יחפים ויש בכני אדם שיש ברגליהם זמא וכעור. ועל דרך האמת, בעבור היות ראש האדם

(כא) וַרְחֲצוּ יְדֵיהֶם וּרְגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתּוּ וְהִיְתָה לָהֶם חֻק־
עוֹלָם לוֹ וְלִזְרָעוֹ לְדֹרֹתָם:

כ"י – ולא ימתו • לחיבת מיתה על המשמש במזבח ואינו רחוק ידים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל.

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כב) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

כג ואת סב לך בוסמין רישא מירא דכיא מתקל חמש מאה וקנמן בשם פלגותה מתקל מאתן וחמשין וקנה בוסמא מתקל מאתן וחמשין:

(כג) ואתה קח־לך בשמים ראש מר־דרור חמש מאות וקנמן־בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה־בשם חמשים ומאתים:

כ"ד – בשמים ראש • חשובים. וקנמן־בשם • לפי שהקנמן קלפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לך הדרך לומר "קנמן־בשם", מן הטוב. מחציתו חמשים ומאתים • מחצית הבאתו תהא חמשים ומאתים, נמצא כל חמש מאות, כמו שער מר־דרור. אם כן, למה נאמר בו חצאין? גזרת הפתוח היא להביאו לחצאין, להרבות בו ב' הכרעות, שאין שוקלין עין בעין, וכך שנויה בכריתות (דף ט). וקנה־בשם • קנה של בשם, לפי שיש קנים שאין של בשם, הדרך לומר בשם. חמשים ומאתים • סך משקל כלו. ומבן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הערכים שוות בו. ובלשון אגדה פרסית או יונית נקרא "אנמרנין" קרוב לזה, וגם בלשון רומיים נקרא "מירא". ולהשאות הלשונות בו נראה שהוא המין שהוא, והוא יחשב בסמים. ומה שאמרו (בשה"ש רבה א', נ"ח). שהוא ראש לכל הבשמים, שהזכירנו תורה בראשם, או שהוא בהקטרה משבח מפלס. ואפשר שימצא עוד במינוי בעל ריח מבשם ביותר והוא הנקרא דרור, והלוקט לזה ידיו מתמרמרות שהוא מר כלענה. ושנו בספרא (ויקרא חובה פ' י"ב). דברים שאי אפשר לדעתן, כגון המערב מים ביין, קומוס במור, כי זה מוֹנֵפִין אותו בקומוס הנקרא צמח בערבי שהוא נדמה לו. ולכך אמר: מר דרור, שיהיה "נקי" מן הזיוף שמוֹנֵפִין אותו תמיד.

ויתכן כי לשון "דרור" בכל מקום נקיים, וכן, וקראתם דרור בארץ לכל ישיבה (ויקרא כ"ה, י'). שיהיו כל בעלי הארץ נקיים מעבדות ומכל שעבוד בגופם ובאצרותם, כלשון, ובעל השור נקי (לעיל כ"א, כ"ח). ומה שאמר הפתוח, ידיו נטפו מור ואצבעותי מור עבר (שיר השירים ה', ה'). יתכן שיהיה שעורו, ידיו נטפו שמן מור, כי המנהג לסוך בו גם הנדים לעד ולרפך אותו, כדכתיב, ששה חֲדָשִׁים בִּשְׁמֵן הַמֹּר (אסתר ב', י"ב), ופרשו בו (מגלה י"ג): שמן זית שלא הביא שליש, מפני שמשיר את השער ומעיד את הכשר. והענין, כי השמן הזה מתקנין אותו במור, ונקרא כן, וזה טעם "נטפו". ואני סבור שהוא אינמרנין המוזכר במדרש (שה"ש רבה ד', כ"ט), שכן קורין בירושלמי (דמאי א',

ועם כל זה הנראה אלי מדברי רבותינו שאין המור "מוסק", שהם אמרו במדרש חזית (שיר השירים רבה ד', כ"ט), מור, "אינמרנין", והמוסק אף בלשון חכמים כן שמו מוסק, כמו שאמרו בבבבבבב (מ"ג), חוץ ממוסק מפני שהוא מין חיה, וכן שם בירושלמי (ו', ו'). בר ממוסקים, וכתב בעל הערוך (בערך מסק) כי גם כן שמו בלשון נון. ועוד אמר במדרש חזית (שיר השירים רבה א', נ"ח). צרור המור דודי לי, זה אברהם, מה המור הזה ראש לכל מיני בשמים, כן אברהם ראש לכל הצדיקים, מה המור הזה אין מפיח אלא באור, כן אברהם לא נודעו מעשיו עד שהשלף לכבשן האש, ומה המור הזה כל מי שלוקטו ידיו מתמרמרות, כן אברהם ממרר עצמו ומסגף עצמו ביסורין. והנה "המוסק" ריחו מפיח בלא אור, ועוד שנינו (מקואות ט', ה'), אלו חוצצין בכלים הַזֶּפֶת והמור וכו', על המדעת, רבן שמעון בן גמליאל אומר עד באסר האיטלקי. וקתני (במשנה ט'), זה הכלל כל המקפיד עליו חוצץ ושאני מקפיד עליו אינו חוצץ. ואין המוסק דבר נדבק בנפת שחץ, ואם שמא מתקנין אותו בענין שידבק בכלים, אינו מקפיד עליו שחץ אפלו על המדעת. ותרנגום מר ואהלות קציעות כל בגדיהם (תהלים מ"ה, ט'). מורא ואקסיליאן וקציעתא.

והקרוי שהוא הנקרא כן בלשון ערבי מור שיש ממנו מיני, מור "אחמר ואביץ", ובו מקטירין, וריחו מפיח באור ביותר. והנה כל הלשונות עברית וארמית וגם

(כג) מר דרור חמש מאות. הסכימו המפרשים (הרס"ג), והרב רבי משה (בהלכות כלי המקדש א', ב'). מכללם, כי המור הוא הנקרא "מוסק". ור"א השיב כי איננו בשם אף על פי שריחו טוב. ואולי בעבור זה הפרידו הפתוח מן הבשמים. והוא הקשה, כי כתיב, אריתי מורי (שיר השירים ה', א'), שהוא דבר מלקט, ואומרים המביאים אותו כי הוא נעשה בגרון הצבי. ועוד מן הפתוח, ידיו נטפו מור (שם ה', ה'). ואולי כן הוא בהיותו לח.

ויתכן שיאמר "אריתי מורי" בעבור כי הוא דם נצרך בבטן החיה הדומה לצבי הידועה בארץ הודו, ובלכתה בין השיחים בימי החם הגדול מגרדת נפח ההוא, והדם יוצא צרור ולוקטים אותו מן האחו. ואמר, ידיו נטפו מור, כי הפתוח ידמה ריחו כאלו ידיו תטפנה מרים ההוא נטפי מים. ואחרים אמרו (הראב"ד בהלכות כלי המקדש א', ב'). אף כנס בקטרת ובשמן הקדש דם חיה טמאה. גם זו אינה קשיא, כי הלחות ההוא הנאסף בה מרב הדם וזיוב ממנה בחייה אין בו לא טמאה ולא מאוס.

ופרשו (ראב"ע בפרוש הקצר) דרור מלשון, וקראתם דרור (ויקרא כ"ה, י'). שיהיה "חפשי" מן הזיוף והתערבת. ואולי נאמר שהצריך הפתוח להיותו "חפשי", לומר שישקח מן הצבי שהוא בהיותו חפשי מתהלך בין ערגות הבשמים ומתענג כרצונו, כי כאשר ילכד ויעמד ברשות אדם לא יעשה מור כי אם מעט ואינו מבשם. וזה דבר ברור.

(כד) וְקִדָּה חֲמִשׁ מֵאוֹת בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ וְשֵׁמֶן זֵית הָיִן:
כד וּקְצִיעֶתָּהּ מִתְקֵל חֲמִשׁ מֵאָה בִּסְלָעֵי
קֹדֶשׁ וּמִשַּׁח זֵיתָא מְלֵא הֵינָא:

ט"ו ◀ וְקִדְדָה • שֵׁם שְׂרָשׁ עֶשֶׂב, וּבִלְשׁוֹן חֲכָמִים: קִצְיָה. הִיזן • י"ב
לִוְגִין. וְנִחְלְקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, רַבִּי מֵאִיר אָמַר: בּוֹ שָׁלְקוּ אֶת הָעֶקְרִין. אָמַר לּוֹ רַבִּי יְהוֹדָה: וְהֵלֵא לְסוּף אֶת הָעֶקְרִין
אֵינוֹ סֶפֶק? אֲלֵא שְׂרָאוּם בָּמִים שְׁלֵא יִבְלְעוּ אֶת הַשְּׁמֶן, וְאַחֵר כִּד הַצִּיף עֲלֵיהֶם הַשְּׁמֶן עַד שֶׁקָּלַט הָרִיחַ, וְקָפְחוּ לַשְּׁמֶן
מֵעַל הָעֶקְרִין.

(כה) וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ, רֶקֶחַ מִרְקָחַת מַעֲשֶׂה
רֶקֶחַ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:

רִיחַ • רִיחַ מְרֻקָּחַת • רֶחֶק, שֵׁם דָּבָר הוּא, וְהַטָּעַם מוֹכִיחַ, שֶׁהוּא לְמַעַלָּה וְהָרִי הוּא כְּמוֹ רֶקַע, רִגַע, וְאַיִנוּ כְּמוֹ (ישעיה נא) : "רִגַע הַיָּם", וְכֵמוּ (שם מב) : "רֶקַע הָאָרֶץ", שֶׁהַטָּעַם לְמִטָּה. וְכָל דָּבָר הַמַּעֲרֵב בְּחִבְרוֹ עַד שְׂזָה קוֹפֶת מִזָּה, אוֹ יֵית, אוֹ טָעַם, קְרוִי מְרֻקָּחַת. רִיחַ מְרֻקָּחַת • רֶחֶק הַעֲשׂוִי עַל יְדֵי אֱמֻנּוֹת וְתַעֲרובוֹת. מַעֲשֵׂה רֶחֶק • שֵׁם הָאֱמֶן בְּדָבָר. רִמְבֿ' (ישעיה נא)

(כו) וּמִשְׁחַת בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת:

כ"ה • כָּל הַמְּשִׁיחוֹת בְּמִין כָּ"ה יְוֹנִית, חוּץ מִשָּׁל מְלָכִים, שֶׁהֵן בְּמִין גָּזֵר.

(כו) וְאֶת־הַשְּׁלֶחַן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־כֵּלָיָהּ
 כֹּז וְיֵית פִּתּוּרָא וְיֵית כָּל מְנוּחָי וְיֵית מְנַרְתָּא וְיֵית
 מְנַהָא וְיֵית מְדַבְחָא דְקִטְרֵת בּוֹסְמִיא:
 וְאֵת מוֹבַח הַקְטֹרֶת:

(כח) וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כִּלְיָיו וְאֶת־הַפִּיר וְאֶת־כַּנּוֹ:
(כט) וְקִדְשֵׁת אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים כְּלֵהֲנֻגַע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:

ז"א וְקִדְשָׁתָּ אֹתָם • מְשִׁיחָה זֶה מְקִדְשָׁתָם לְהִיּוֹת קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, וְמָה הִיא קִדְשָׁתָם? "כָּל הַנוֹגֵעַ וְגו'". כָּל הָרֹאֵי לְכָלִי שְׂרֵת, מְשֻׁנְכֵס לְתוֹכוֹ, קֹדֶשׁ קִדְשֵׁת הַגּוֹף לְהַפְסֵל בְּיוֹצֵא, וְלִינָה וְטְבוּלִיּוֹם וְאֵינוֹ נִפְדָּה לְצֵאת לַחֲלִין, אֲבָל דְּבַר שְׂאֵינוֹ רֹאֵי לָהֶם – אֵין מְקִדְשִׁין, וּשְׁנוּיָהּ הִיא מְשֻׁנָּה שְׁלֵמָה אֲצֵל מִזְבֵּחַ, מִתּוֹךְ שְׂנָאֵמֶר (לעיל כט): "כָּל הַנוֹגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ", שׁוֹמֵעַ אֲנִי בֵּין רֹאֵי בֵּין שְׂאֵינוֹ רֹאֵי? תִּלְמֹד לֹאמֹר: "כְּבָשִׁים", מֵה כְּבָשִׁים רֹאיוּנִים, אִף כָּל רֹאֵי. כָּל מְשִׁיחַת מִשְׁכָּן וְכֹהֲנִים וּמַלְכִּים מִתְּרָגֵם לְשׁוֹן 'רְבוּי', לְפִי שְׂאֵין צָרָה מְשִׁיחָתָן אֲלֵא לְגִדְלָה, "כִּי כֵן יִסַּד הַמֶּלֶךְ" שֶׁהָ חֲנוּךְ גִּדְלָתוֹ, וְשָׂאֵר מְשִׁיחֹת כְּגוֹן: רִקְקִין מְשׁוּחִין, (עמ"ס ו') וְאַרְאִישֵׁי שְׂמָנִים יִמְשְׁחוּ, לְשׁוֹן אֲרָמִית בְּהֵן כָּלשׁוֹן עִבְרִית.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

הַשָּׁמֶן, וְאֵין הַשְּׂרָה שֶׁיְהִי בָּמִים לְבָדָן, אֲכָל
נִתְּנוּ הַבְּשָׂמִים כְּתוּשִׁים בְּכָל מָלָא מִיָּם, וְהִצִּיפּוּ
עֲלֵיהֶם שָׁמֶן זֵית הֵיךְ, וְאַחֵר כִּךְ נִתְּנוּ הַכָּל עַ"פ
כָּל אֶחָד מִלֵּא מִיָּם, וְנִתְּנוּ עַל אֵשׁ נְהָה גְּחָלִים
עוֹמָמוֹת, וַיִּבְשְׁלוּ עַד יִבֶּשֶׁת הַמַּיִם, וְקִלְטוּ הַשָּׁמֶן
מֵעֲלֵיו, כִּי כֵן מַעֲשֵׂה הַרְקָחִים בְּכָל שָׁמֶן מִבְּשָׂם,
וְלִכְךָ קָצָר הַכְּתוּב וְצָוָה שֶׁיַּעֲשֶׂה הַשָּׁמֶן הַזֶּה
רַחַם מִרְחַת כִּמְעָשֶׂה רֹקֵחַ, וְלֹא פָּרַשׁ הַמַּעֲשֵׂה,
כִּי דֶרֶךְ הַרְקָחִים יִדְוָעָה בָּהֶם. וְכֵן מִצְוֵה
בְּשָׂקִיִּים יְרוּשָׁלַיִם (ו', א'): רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר
שׁוֹלֵטֵן הֵיךְ בָּמִים וְנוֹתֵן שָׁמֶן מִלְּמַעְלָה, מִשְׁהִיָּה
קוֹלֵט אֶת הָרִירִים הֵיךְ מִצְבִּירָיו, כִּדְרֹךְ שֶׁהַפְּסָטִים
עוֹשִׂין, שְׂנָאֵמֵר: וְעִשִּׂית אֹתוֹ שָׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ
רַחַם מִרְחַת מַעֲשֵׂה רַחַם.

כ"ט.) קָנְמוֹן הָיָה גָּדֵל בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ
עוֹשִׂים וּצְבָאִים אוֹכְלִים מִמֶּנּוּ, וְהָנָּה הוּא כַּעֲשָׂב
הַשָּׂדֶה יָרְעוּ אוֹתוֹ הַצֹּאן.
וּלְפִי דַעֲתִי הוּא הַתֵּבֶן הַמְבֹשֵׁם הַנִּקְרָא בְּעִרְבִי
“אַבְרָר”, וּבִלְשׁוֹן הַיּוֹמִים “אַשְׁקִינְטוּס”
וְהוּא בִשֶׁם חָשׁוּב, וְהוּא בִּלְעָז “סְאִיִּיקָא
דִּמִּיקָא”, וְהוּא מְרַעָה לְגַמְלִים בְּמִקְוָמוֹ. וְרַבְּנוּ
בַּעַל הַחֻלּוֹת קֹתֵב בַּפֶּסֶחִים (ר"י כ"ה): גִּגְוֹן
קָנְמוֹן וְסִבְבֵּל שְׂדוּמִים לְתֵבֶן. וְהִנֵּה יִדְוּעָה
מִלְשׁוֹן הָאֲרָמִית שֶׁהִיא “קַצִּיעָה”, וְכֵן בְּעִרְבִי.
(כֹּה) וְעֵשִׂיתָ אוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת קִדְשׁ רִקָּח
מִרְקַחַת מַעֲשֵׂה רִקָּח. עַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט
הָיָה מַעֲשֵׂה הַשֶּׁמֶן כְּדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹדָה שֶׁאָמַר
(פְּרִיטוֹת ה'). שְׂרָאוֹם בָּמִים שְׁלֹא יִכְלְעוּ אֶת

ג.) שָׁמֹן יָרֵד וַיְרַדְנֻהוּ, וְכֵן דָּרָךְ הַשְׁמֹת בַּשְּׁמָנִים
בַּלְשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם. גַּם יִתְכַּן שִׁיזְצִיאוֹ מִן הַמּוֹר
שָׁמֹן כְּאֲשֶׁר נַעֲשֶׂה בַּמִּצְבָּטִי וְזוּלָתוֹ מִן
הַצִּמְקִים, וְהֵנָּה רְאוּי לְקוֹרֹתוֹ מוֹר וְשָׁמֹן הַמּוֹר.
וְקִנְיָן בַּשֶּׁם מִחֲצִיתוֹ. לְפִי שֶׁהַקְּנֻמּוֹן קִלְפַת
עֵץ הוּא, וְשֶׁשֶּׁהוּא טוֹב וְיֵשׁ בּוֹ רִיחַ
וְטַעַם, וְיֵשׁ שְׂאִינוֹ אֶלָּא כַּעֵץ. לְכַךּ הֶעֱרָךְ לוֹמַר
קְנֻמּוֹן "מִן הַטּוֹב". לְשׁוֹן רִשׁ". וְהִרְבּ רַבִּי
מִלֵּשָׁה אָמַר (בַּפְּרוּשׁ הַמְּשַׁנָּה כִּרְתוּת א', א'.
וּבַהֲלָכוֹת כְּלִי הַמַּקְדֵּשׁ א', ג.) שֶׁהוּא קֶשֶׁר
"סִלְיִכָּה", וְאַחֲרֵים אָמְרוּ (הֶרָאב"ע בַּפְּרוּשׁ
הַקָּצֵר) שֶׁהוּא הָעֵץ הַטּוֹב הַנִּקְרָא "עִיטִּיב".
וְאִינוֹ כְּדַרְבֵּי כֻלָּם, שֶׁהֵרִי אָמְרוּ בַּבְּרָאשִׁית רַבָּה
ס"ה, י"ג.) וּבַמְדֻרָשׁ חֲזִית (שֶׁה"ש רַבָּה ד',

(ל) וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בְּנָיו תְּמַשֵּׁחַ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכַהֵן לִי:
 (לא) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שְׁמֹן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
 זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם:

כ"י – לְדֹרֹתֵיכֶם • (הוריות יא) מִכָּאן לְמַדּוּ רַבּוּתֵינוּ לִזְמַר שֶׁכֵּלּוּ קַיָּם לַעֲתִיד לְבָא. זֶה • בְּגִימָטְרִיא תְרִיסָר לִוְגִין הֵווּ.

(לב) עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיסָף וּבִמְתַכְּנָתוֹ לֹא תַעֲשֶׂוּ כָמֹהוּ
 קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם:

כ"י – לֹא יִיסָף • בִּשְׁנֵי יוֹדִי"ן לְשׁוֹן לֹא יִפְעַל, כְּמוֹ (דברים ו): 'לִמְעַן יִיטֵב לָךְ'. עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיסָף • מִן הַשְּׁמֹן
 הַזֶּה עֲצָמוֹ. וּבִמְתַכְּנָתוֹ לֹא תַעֲשֶׂוּ כָמֹהוּ • (כריתות ה) בְּסִכּוּם סִמְמָנֵינוּ, לֹא תַעֲשֶׂוּ אַחֵר כְּמֹהוּ בְּמִשְׁקַל סִמְמָנֵינוּ הַלָּלוּ,
 לְפִי מִדַּת הֵינן שְׁמֹן, אֲבָל אִם פָּחַת אוֹ רָבָה סִמְמָנֵינוּ לְפִי מִדַּת הֵינן שְׁמֹן – מִתֵּר, וְאַף הַעֲשׂוֹי בִּמְתַכְּנָתוֹ שֶׁל זֶה, אֵין
 הַסֵּף מִמֶּנּוּ חֵזֶק, אֲלֹא הֶרֶקָחוּ. וּבִמְתַכְּנָתוֹ • לְשׁוֹן חֲשֹבּוֹן, כְּמוֹ (לעיל ה): "מִתַּכְּנֶת הַלְּבָנִים", וְכֵן "בִּמְתַכְּנָתָהּ" שֶׁל
 קִטְרֶת.

(לג) אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶרַע וְנִכְרַת
 מַעֲמֹיו:

כ"י – וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ • מֵאוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. עַל זֶר • שְׁאִינוֹ צִרְף כְּהֵנָה וּמַלְכוּת. רַמְבַּ"ן

(לד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סָמִים נְטָף וּשְׁחַלֵּת
 וּחִלְבָּנָה סָמִים וּלְבָנָה זָכָה בֶּד בְּבֶר יִהְיֶה:

כ"י – נְטָף • הוּא צָרִי, וְעַל שְׁאִינוֹ אֲלֹא שֶׁרֶף הַנוּטֵף מִעֲצֵי הַקֶּטֶף, קָרוֹי נְטָף, וּבִלְעִז"ל גּוּמִי, וְהַצָּרִי קוֹרִין לוֹ
 טְרִיאק"ה. וּשְׁחַלֵּת • שְׂרֵשׁ בִּשֶׁם חֶלֶק וּמִצְהִיר בְּצִפְרֵן, וּבִלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה קָרוֹי 'צִפְרֵן', וְזֶהוּ שְׁתַּרְגֵּם אוֹנְקֵלוֹס:
 'וְטוּפְרָא'. וּחִלְבָּנָה • בִּשֶׁם שְׂרִיחוֹ רַע וְקוֹרִין לוֹ גִּלְבַּנָּא, וּמִנְאָה הַפְּתוּב בֵּין סִמְמָנֵי הַקִּטְרֶת, לְלַמַּדְנוּ, שֶׁלֹּא יִקַּל
 בְּעֵינֵינוּ לְצִרְף עֲמָנוּ בְּאַגְדַּת תַּעֲנִיּוּתֵנוּ וְתַפְלוּתֵנוּ אֶת פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיוּ נִמְנִין עִמָּנוּ. סָמִים • אֲחֵרִים. וּלְבָנָה
 זָכָה • (כריתות ו) מִכָּאן לְמַדּוּ רַבּוּתֵנוּ: "א סִמְמָנֵינוּ נִגְאָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינִי: מַעוּט "סָמִים", שְׁנֵים. נְטָף וּשְׁחַלֵּת וּחִלְבָּנָה
 ג', הָרִי ה'. "סָמִים", לְרַבּוּת עוֹד כְּמוֹ אֱלוֹ, הָרִי עֶשֶׂר. וּלְבָנָה, הָרִי י"א, וְאֵלּוּ הֵן: הַצָּרִי וְהַצִּפְרֵן, הַחִלְבָּנָה וְהַלְּבֹנָה,
 מוֹר וְקִצְעָה, שְׁבִלַת־גֶּרֶד וְכַרְכֶּם, הָרִי ח', שֶׁהַשְּׁבִלַת וְגֶרֶד אַחַד, שֶׁהַגֶּרֶד דּוֹמָה לְשְׁבִלַת. הַקּוֹשֵׁט וְהַקְּלוּפָה, וְהַקְּנָמוֹן,

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה – מִהֲדוּרַת בְּלוֹס, אֲבֵרֵמוּבִיץ

בְּשִׁמֹן קֹדֶשׁ מִשְׁחָתוֹ (תהלים פ"ט, כ"א.),
 בְּשִׁמֹן שֶׁהוּא מִשְׁחַת קֹדֶשׁ לִי.
 וּפְרוּשׁ עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיסָף, אֲהֵרֹן בְּכָל
 אָדָם, כִּי לֹא אָמַר "עַל בֶּשֶׂר זֶר לֹא
 יִיסָף". וְהַטַּעַם, שֶׁיֵּצֵא מִן הַשְּׁמֹן עַל רֹאשׁ אֲהֵרֹן
 לְמִשְׁחוֹ וּמִשְׁחָה גַם בְּנָיו, אֲבָל לֹא יִיסָף בּוֹ בֶּשֶׂר
 שׁוּם אָדָם, אֲפִלּוּ הַכֹּהֲנִים הַמְּשֻׁחִים, כְּאֲשֶׁר
 סִכִּין הַבֶּשֶׂר בְּשִׁמְנֵים הַטּוֹבִים, וּמִזְחִיחֵן בֵּהֶן
 הַבֶּשֶׂר בְּיָדֵים מְשׁוּחֹת אֲחֵרֵי הַרְחִיצָה, כְּעִנְיָן,
 וְרַחֲצָת וְסִכָּת (רות ג', ג'), וְאַחֲרָצֶף בְּיָמֵם
 וְאַסְכַּף בְּשִׁמֹן (יחזקאל ט"ז, ט). וְזֶהוּ פְּשׁוּטוֹ
 שֶׁל מִקְרָא וּמִשְׁמַעוֹ. וְכָךְ אִמְרוּ רַבּוּתֵינוּ (כְּרִיתוֹת
 ז'), מִנֵּין לְכַהֵן גְּדוֹל שְׁטָטל מִשְׁמֹן הַמִּשְׁחָה
 שֶׁעַל רֹאשׁוֹ וְנָתַן עַל בְּנֵי מִצְרַיִם שְׁחִיבִי, שְׁנִיאָמַר,
 עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיסָף.

לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו לְדוֹרוֹתָם", כְּאֲשֶׁר אָמַר בְּבִגְדֵים,
 וּבְגִדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאֶהֱרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אֲחֵרֵי
 (לעיל כ"ט, כ"ט), אוֹ שִׁיאֵמַר, "וְאֶת אֲהֵרֹן וְאֶת
 בְּנָיו תְּמַשֵּׁחַ וְקִדַּשְׁתָּ אוֹתָם לְכַהֵן לִי וְהִתֵּתָ לָהֶם
 חֻקַּת עוֹלָם לְדוֹרוֹתָם", כִּי עֲקֻשׁוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר
 רַק הֵם עֲצָמָם, וְאָמַר שֶׁלֹּא יִתֵּן עַל זֶר, וְהִזְכִּיר
 בְּמִשְׁמַע עַל כָּל אָדָם חוּץ מִן הַנּוֹפְקִים עֲצָמָם,
 וְכֵן אָמַר, עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיסָף (פסוק ל"ב),
 וְהֵנָּה הַפְּתוּב מִפְּרֹשׁ, הַכֵּהן הַמְּשֻׁחִים מִתַּחְתֵּי מִבְּנָיו
 (וַיִּקְרָא ו', ט"ז). אֲבָל כִּף הַדְּבָר, צִוָּה שֶׁיִּמְשַׁח
 בּוֹ עֵתָה אֲהֵרֹן וּבְנָיו, וְאָמַר, שְׁמֹן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ
 יִהְיֶה זֶה לִי, לְמִשְׁחָה בּוֹ מִשְׁחָת קֹדֶשׁ אֲשֶׁר אֲבַחֵר
 בּוֹ לְדוֹרוֹתֵיכֶם, "וְלֹא יִתֵּן עַל זֶר" שְׁאִינוֹ לִי,
 וְלִכֵּן מִשְׁחָה בּוֹ הַמְּלָכִים וְהַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים, כִּי
 שְׁנֵיהֶם מְשִׁיחֵי ה'. וְכַתוּב מִצְּאֵתִי דוֹר עֲבָדִי

(לג) עַל זֶר • שְׁאִינוֹ צִרְף כְּהֵנָה וּמַלְכוּת. לְשׁוֹן
 רַשִּׁי. וְר"א הָשִׁיב כִּי זֶר בְּמָקוֹם הַזֶּה
 כָּל שְׁאִינוֹ "מִזְרַע אֲהֵרֹן וּבְנָיו" (תִּיב"ע)
 הַנּוֹפְקִים (לְעִיל פְּסוּק ל'), כְּמוֹ, וְהִזְרַק הַקֶּרֶב
 יוֹמָת (בַּמִּדְבָּר א', נ"א), כָּל אִישׁ זֶר חוּץ מִן
 הַנּוֹפְקִים, וְכֵן וְכָל זֶר לֹא יֵאָכֵל קֹדֶשׁ (וַיִּקְרָא
 כ"ב, י'). לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב אִישׁ זֶר אֲשֶׁר
 לֹא מִזְרַע אֲהֵרֹן הוּא (בַּמִּדְבָּר י"ז, ה'). וְלִכֵּן
 יִסְבֵּר כִּי הַמִּשְׁחָה בְּשִׁלְמוֹ (מְלָכִים־א' א',
 ל"ט). שְׁהוּצִיא צִדּוֹק קֶרֶן הַשְּׁמֹן מִן הָאֹהֶל,
 וְהוּא שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה, הוֹרָאת שֶׁעַל פִּי
 הַנְּבוּאָה. וְאֵין כֵּן דַּעַת רַבּוּתֵינוּ (כְּרִיתוֹת ו').
 וְאִמְרוּ אֲנִי, כִּי הַפְּתוּב אוֹמַר, שְׁמֹן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ
 יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם (פְּסוּק ל"א),
 וְהִזְכִּיר רַאיוֹ שִׁיאֵמַר, "שְׁמֹן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה

הרי י"א. בורית פרשינה אינו נקטר, אלא בו שפין את הצפון ללבנה, שתהא נאה. בד כבד יהיה • אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל, כמשקלו של זה כף משקלו של זה, וכן שנינו: תצרי והצפון, החלבנה והלבונה, משקל שבעים שבעים מנה. ולשון 'בד' נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה. ומבין

(לה) ועשית אתה קטרת רקה מעשה רוקח ממלח טהור קדש:

י"א • ממלח • בתרגומו: 'מערב', שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה. ואומר אני, שדומה לו (ינה א): 'וייארז המלחים', (יחזקאל כז) "מלחיה וחבליה", על שם שמהפכין את המים במשטות כשמהיגים את הספינה, כאדם המהפך

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

קורין לו ("טריגא") ["טריאקה"], ועל שם שאינו אלא שרף הנוסף מעצי הקטף קרוי נטר. ולא ידעתי אם הוא טעות סופרים, או המגיד כחש לו, כי "הטריאקה" איננה סם אחד, אכל היא מרקחת רבת ההרכבה, יכנס בה שאור ויבש ויבשר שקצים ורמשים, כי יכנסו בה אבק העקרים ויבשר האפעה, כי לכך נקראת כן, כי הארס בלשון יון תריאק. וכן בלשון תלמוד: טרקיה חניא (שבת ק"ט:), וכן הזכיר המרקחת בלשונם, כי טוריאקה לבלילה גופה (גדרים מ"א:), וחלילה שיכנס בקטרת בשר שקצים ורמשים ושאור ויבש, ויחביב, כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו (ויקרא ב', י"א).

אכל הצרי הוא השרף קצין שמן הנוסף מעץ הבלסמון הנקרא בלשון חכמים קטר, והוא מה ששינו (כריתות ו'): רבן שמעון בן גמליאל אומר הצרי אינו אלא שרף הבא מעצי הקטר, ושמה יקראוהו קטר בעבור ששוכרים ענפי בימי החם והצרי זב מהקטיפה ההיא. ואמרו בגמרא בפרק במה מדליקין (שבת כ"ו:), רבי שמעון בן אלעזר אומר אין מדליקין בצרי, וכן הנה ר' שמעון בן אלעזר אומר הצרי אינו אלא שרף הבא מעצי הקטר, ופרשו בו מאי טעמא מפני שריחו נודף גזרה שמה יסתפק ממנו. והנה הוא השמן הטוב החשוב הנזכר.

ואני תמה, כי אנקלוס תרגם נכאת וצרי ולט (בראשית ל"ז, כ"ה:), שער וקטר, וכן מעט צרי (שם מ"א, י"א:), קטר, ותרגם נטר (פאן): נטופא, ולא תרגם נטר בצרי. וינתן תרגם צרי בכל מקום (יחזקאל מ"ו, י"א:), נ"א, ח'. יחזקאל כ"ז, י"ז:), שער, והוא לשון שמן משקה מלשון תלמוד: עבדי ליה שיפא בצעא (חלין קי"א:), והוא מבלע העי"ן, שיעפא, דשייף ליה מההוא מינא בפומיה (ביצה ט"ז:), דשייף. והנראה מדעתם כי אילן הצרי ופריו שניהם יקראו צרי בלשון הקדש, כשם תאנה ורמון ותתרוג וזולתם רבים, והנכאת אצלם הוא שם לכל שמן חשוב ומבוקש, ולכך אמר: ויבאם את כל בית נחתה (מלכים ב' כ', י"ג:), שהאוצר אשר בו השמן הטוב יקרא על שמו

השירים רבה ג', ד'). בדקו חכמים ולא מצאו יפים לקטרת אלא י"א סמנים אלו לבד. ויתכן עוד כי לשון סמים ובשמים לשון אחד הוא, כאשר הזכירתי (לעיל כ"ה, ו'), ואלה השלשה אשר הזכיר אינם סמים, כי הנטר והחלבנה שרפים, והשחלת צפרן יוצא מן הים. ואמר הכתוב: קח לך סמים הנזכרים, ונטף ושחלת וחלבנה, וסמים עוד, ולבונה וזה, "ומעשה" קטרת מרקח כמעשה הרוקחים. כי הסמים הנזכרים למעלה בשמן (בפסוקים כ"ג-כ"ד), מר דרור וקנמן וקדה נכנסין בקטרת, וקנה בשם על דעתו הוא "הקלפה" שהזכירו בה חכמים, והוא "דראציני" בלשון ערבי, וכן בלשון הגמרא (שבת ס"ה:), והוא קנה כדמות הקנים. והסמים שצוה להוסיף הן שבלת גרד וכרכם והקושט לפי מה שישנו חכמים, ואולי אין קפידא בכתוב אלא באלה התשעה שהזכיר, אבל במה שפלה להוסיף בו עוד סמים לא יקפיד רק בבשם שיעשה קטרת מרקח. וקצר במעשהו ובמשקלי האחרים מפני שצוה שיעשו כמעשה רוקח.

ונראה לי שזכרו חכמים באלה השלשה, מפני שהזכירו בשיר השירים (ד', י"ד:), גרד וכרכם ואהללות, והוא הקשט. וקראנו בלשון רבים, מפני שהוא שני מינין המתוק והמר. והנה הזכיר שם, קנה וקנמן ולבונה ומר עם אלה השלשה, ואמר (שם), עם כל ראשי בשמים להביא הקדה, והנה הם כל סמני הקטרת. והזכיר תחלה (שם פסוק י"ג:), כפרים עם גדרים, להביא נטר ושחלת וחלבנה שהם שרפים, כי כפרים מן, וכפרת אתה (בראשית ו', י"ד:), שרף נדבק. והמתרגם הירושלמי אמר ואהללות (שה"ש ד', י"ד:), אקסי לאלואון, והוא העץ הטוב הנקרא בלשון רומי לינגא לובין, כי אקסי עץ בארמית, לאלואון כשמו, ובלשון יון נקרא בן ממש אקסי לואין, וכן שמו בערבי אל עורטיב. אבל אנקלוס תרגם באהללים נטע ה' (במדבר כ"ד, ו').: בבסמיא, לא יחד לו שם. נטר, הוא צרי (בראשית ל"ז, כ"ה:), מ"ג, י"א:), וכתוב בפרוש רש"י, והצרי

(לד) קח לך סמים. אמר ר"א (בפרוש הקצר) בדרך הפשט, כי פרושו, קח לך סמים הם נטר ושחלת וחלבנה, אלה הסמים, ולבונה וזה עמקם. ואינו נכון להחזיר פעם אחת סמים, כי אין דרך הכתוב לשנות מה שהזכיר רק בהפסיקו הענין באריכות, או בדברים שהם בן תמיד, והאמת כדברי רבותינו (כריתות ו'): כי הם סמים אחרים. וכתב רש"י, סמים, שנים, נטר ושחלת וחלבנה הרי חמשה סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשרה, ולבונה הרי אחת עשרה.

ויש לתמה ולמה לא יזכירם הכתוב. ואולי יאמר הכתוב, קח לך סמים נטר ושחלת וחלבנה, סמים רבים, ולבונה וזה, ולא יקפיד רק באלה הארבע, כי בהם ענין עשן הקטרת עולה, רק צוה שיתן עמקם סמים רבים אשר להן ריח טוב, כדי שיהיה בתמרות עשנו מבשם. ולכן לא פרש המשקל וכמה יקטיר ממנה, כי לא הקפיד רק שיהיו אלה הארבעה בשונה, וישוסיף עמקם עוד סמים טובים להקטיר (שה"ש רבה ג', ד'). והטעם, כי כאשר אמר בשמן שיעשה אותו כמשפט מעשה הרוקחים, ולא למד על מעשהו, רק סמך עליו, כן אמר בזה, שישקח מאלה ארבעה הסמים במשקל שונה וישוסיף עמקם סמים ויעשה מכלם קטרת מרקח "כמעשה הרוקחים", בסמים הידועים להם שהם טובים עם אלה, ובעשיה אשר הם עושין, ויתן ממנה לפני העדת כדי שתעלה תמורתו כמנהג המגמרות לפני המלכים. וכן קצר בעשיה (להלן ל"ז, כ"ט:), ולא הזכיר אותה בהזכירו האחרים בלם.

וכנה אמרו בגמרא (כריתות ו'): אמר ריש לקיש, מה לשון קטרת דבר "שקוטר" ועולה, כי לא צוה בה התורה רק בדברים שקוטרין ועולין על דרך מעשה הרוקחים. ואולי על פה נתפרש למשה בסיני הסמים הנזכרים לזה, וכל מעשה הקטרת, כי בן נתפרש לו גם מעשה השמן איך יעשה אותו, אף על פי שתלאו כמנהג הרוקחים. או שלא הקפיד כלל רק על אלה המפרשים בכתוב, וצוה שישבם אותם בסמים אחרים על דרך הרוקחים. וכך אמרו במדרש חזית (שיר

בְּכַף בִּיצִים טְרוּפוֹת לַעֲרֹךְ עִם הַמִּים, וְכָל דָּבָר שֶׁהָאֵדָם רוֹצֶה לַעֲרֹב יָפָה יָפָה מֵהִפְכוֹ בְּאֶצְבָּע, אוּ בְּכַזָּךְ. מִמֶּלֶח טְהוֹר קָדֵשׁ • מִמֶּלֶח יִהְיֶה, וְטְהוֹר יִהְיֶה, וְקָדֵשׁ יִהְיֶה. רמב"ן

(לו) וַיִּשְׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הִדְקָ וְנִתְתָּהּ מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאַהֲל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שָׁמָּה קָדֵשׁ קְדָשִׁים תִּהְיֶה לָּכֶם:

ה"י • וְנִתְתָּה מִמֶּנָּה וְגו' • הִיא קִטְרֶת שֶׁבָּכַל יוֹם וַיּוֹם, שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁהוּא בְּאַהֲל מוֹעֵד. אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שָׁמָּה • כָּל מוֹעֲדֵי דְבֹר שֶׁאֶקְבַּע לָךְ, אֲנִי קוֹבְעִים לְאוֹתוֹ מְקוֹם. רמב"ן

(לז) וְהַקִּטְרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂה לָּכֶם קָדֵשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:

ה"י • בְּמִתְכַנְתָּהּ • בְּמִנִּין סִמְמָנֶיהָ. קָדֵשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַה' • שְׁלֹא תַעֲשֶׂנָּה אֶלָּא לְשָׁמִי.

(לח) אֵיִשׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְּמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מַעֲמֹיו:

ה"י • לְהָרִיחַ בָּהּ • אֲבָל עוֹשֶׂה אֹתָהּ בְּמִתְכַנְתָּהּ מִשְׁלָךְ, כְּדִי לְמַסְרָה לַצִּבּוֹר.

לא (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(ב) רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמִמָּה יְהוּדָה:

ה"י • קָרָאתִי בְשֵׁם • לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתִי, אֶת בְּצִלְאֵל. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(תהלים ק"ז, ל"ד). לְאָרְץ מְלוּחָה, שְׁמָקוֹם הַמֶּלֶח לֹא יִצְמִיחַ, כַּעֲנָן שֶׁכָּתוּב בְּסוּדוֹ, גְּפִרִית וְמִלַּח שֶׁרָפָה כָּל אֶרֶץ לֹא תִדְרַע וְלֹא תִצְמַח (דְּבָרִים כ"ט, כ"ב), וְכִתְיָב, וַיִּנְדְּעָה מִלַּח (שׁוֹפְטִים ט', מ"ה). וַיִּתְּנָה שִׁיחָהּ הַלֵּמָ"ד נוֹסֵף כִּי שְׁמִים כַּעֲשֵׁן נִמְלָחוּ (יִשְׁעִיָּה נ"א, ו'). וַיִּרְצֶה לוֹמַר נִמְחוּ, כְּמוֹ: בְּלֶאֱמִים (תהלים מ"ד, ט"ו). כִּלּוֹ שְׁלֹאֲנָן וְשִׁלְיוֹ (איוב כ"א, ג').

(לו) וְנִתְתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאַהֲל מוֹעֵד. יִתְּנָה שֶׁנִּפְרַשׁ שֶׁהִזְכִּיר הַכָּתוּב בְּכָאן כָּל מַעֲשֵׂה הַקִּטְרֶת, אָמַר "שִׁיחָתִיר" מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדוּת בְּקָדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים, וְהוּא קִטְרֶת שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים, "וַיִּקְטִיר" מִמֶּנָּה בְּאַהֲל מוֹעֵד בְּכָל יוֹם, וְאֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שָׁמָּה יִחֹזַר עַל הָעֵדוּת. וַיִּתְּנָה שֶׁנִּפְרַשׁ כִּי יִתֵּן מִמֶּנָּה בְּמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁהוּא מִנְּחָ לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת, כִּי כֵן יֵאמַר בְּפָרָשַׁת (וַיִּקְרָא) [פָּקוּדִים] (לֶחֱלוֹן מ', ה').

(בג) רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חֹר. אָמַר הַשֵּׁם לְמֹשֶׁה, רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם, וּמֹשֶׁה אָמַר לַיהוָה, רְאֵה קָרָא ה' בְּשֵׁם (לֶחֱלוֹן ל"ה, ו'). וְהַשֵּׁם, כִּי יִשְׂרָאֵל בְּמַצְרַיִם פְּרוּכִים בַּעֲבוּרֹת חֲמֹר וּלְבָנִים, לֹא לְמָדוּ מְלָאכָתָם כִּסְף וְזָהָב וְחִרְשֵׁת אֲבָנִים טוֹבוֹת וְלֹא

יָפָה יָפָה עַד שִׁיחָיו נִמְחוּ וְלֹא יָבִר סֵם מִהֶם, מִלְשׁוֹן: כִּי שְׁמִים כַּעֲשֵׁן נִמְלָחוּ (יִשְׁעִיָּה נ"א, ו'). וְכֵן, וְכִלּוֹ מִלְחִים (וַיִּמְנָה ל"ח, י"א), אֶרֶץ פְּרִי לְמִלְחָה (תהלים ק"ז, ל"ד). כָּלֵם עֲנָן הַשְׁחָתָה וְכִלְיָה. וְרַשִׁי פֶּרֶשׁ כִּי לְשׁוֹן מִמֶּלֶח שִׁיחָה "מַעֲרֹב" יָפָה בְּשִׁחִיקָתָהּ זֶה עִם זֶה, וְהִיא דוֹמָה לוֹ: מִלְחָה וְחִלְקָה (וַיִּחְזַקֵּאל כ"ז, כ"ז), עַל שֵׁם שֶׁהֵם מִתְפַּכִּין הַמִּים בְּמִשְׁוֹטוֹת כִּשְׁמִיחָתָם אֶת הַסְּפִינָה, כְּאֵדָם שֶׁמִּתְפַּח בְּכַף בִּיצִים טְרוּפִים לַעֲרֹךְ יָפָה.

וְעַל דְּעֵתִי נִקְרְאוּ חֲכָמִי הַסְּפִינִים מִלְחִים בַּעֲבוּר שֵׁם יוֹדְעִים טַעַם הַיָּם כְּאֵלוֹ הֵם הַמַּרְגִּישִׁים בְּמִלְחֵתָם וּבְמִתְקִיחָתָם, כְּלוֹמַר הַיּוֹדְעִים מִתִּי יִהְיֶה מִתּוֹךְ וְנִאֲוֹת לְהוֹלִכִי הַיָּם, אוּ מִתִּי הוּא רַע וְכֹר לָהֶם. וְאֵין תּוֹפְשִׁי הַמִּשְׁוֹטוֹת נִקְרְאוּ מִלְחִים, שֶׁהִרְיָה כְּתוּב בְּצוּר: יוֹשְׁבֵי צִידוֹן וְאֲרֹד הֵיוּ שָׂטִים לָךְ, וְאֲנִי גָבַל וְחִכְמִיָּה הֵיוּ בְךָ מִתּוֹכִי בְּדָקָךְ כָּל אֲנִיּוֹת הַיָּם וּמִלְחֵיהֶם הֵיוּ בְךָ (וַיִּחְזַקֵּאל כ"ז, ח"ט), כִּי הַסְּפִינִים הַזֵּהָנִים יוֹדְעֵי הַיָּם הֵם מִלְחִים, וְכִתְיָב: וַיִּרְדּוּ מֵאֲנִיּוֹתֵיהֶם כָּל תַּפְשֵׁי מִשְׁוֹט מִלְחִים כָּל חִבְלֵי הַיָּם אֶל הָאֶרֶץ יִצְמָדוּ (וַיִּחְזַקֵּאל כ"ז, כ"ט), הִנֵּה הֵם שְׁלֹשָׁה, תּוֹפְשֵׁי מִשְׁוֹט, וְהַמִּלְחִים, וְהַחִבְלִים. וְכֵן, אֶרֶץ פְּרִי לְמִלְחָה

שֶׁהוּא מִבְּחֹר הַסְּגֻלָּה, וְשֵׁם כְּתוּב: וְאֵת שְׁמֵן הַטּוֹב, וְלִכְךָ אָמַר אֲנִקְלוֹס בְּמִנְחַת יוֹסֵף (בְּרָאשִׁית מ"ג, י"א). שֶׁהִבִּיאוּ לוֹ, שֶׁעַף, שֶׁהוּא שֵׁם מִשִּׁיחַת הַשְּׁמֵן הַחֲשׁוּב הַזֶּה, וְהִבִּיאוּ מַעֲנֵפִי הַעֵץ שֶׁהוּא הַצִּיר הַנִּקְרָא קֵטֶף. וְכִשְׁאֹר מִקוֹמוֹת כִּשְׁנִיפִיר הַכָּתוּב צִיר לְבָדוֹ וַיִּנְכַּרְנוּ לְתַרְוּפָה וּלְשִׁבְחָה, כְּגוֹן, הַצִּיר אֵין בְּגִלְעָד (וַיִּמְנָה ח', כ"ב), יִתְגַּם אוֹתוֹ יוֹנְתָן עַל הַשְּׁמֵן שֶׁהוּא שֶׁעַף. וְתִרְגָּם אֲנִקְלוֹס נָטַף: "נִטְוֶפָא", וְהוּא הַשְּׁמֵן הַזֶּה שֶׁנִּקְרָא כֵּן בַּעֲבוּר שֶׁהוּא נוֹטֵף מִשְׁבָּרֵי הַעֲנָפִים. וְאֵין כָּאן מְקוֹם לְתַרְגָּמוֹ שֶׁעַף, כִּי אֵינָנו בְּקִטְרֶת לְמִשִּׁיחָה. וְרִאשִׁית לְרֹב רַבִּי מֹשֶׁה (בְּהַלְכוֹת כְּלִי הַמִּקְדָּשׁ ב', ד'). שְׁמִכְנִים בְּקִטְרֶת עֵץ הָאֵילָן הַנִּזְכָּר הַנִּקְרָא בְּעֶרְבִי "עוֹד בִּלְסָאן", נִרְאֶה שֶׁכְּבוֹר כִּי רַשִׁי"ג שֶׁאָמַר הַצִּיר אֵינוֹ אֶלָּא שְׁרֵף הַנוֹטֵף מַעֲצֵי הַקֵּטֶף כֹּא לְחֹלֶק וְלוֹמַר שֶׁאֵין הַצִּיר מִסְּמִכְנֵי הַקִּטְרֶת, כִּי הוּא אֵינוֹ אֶלָּא שְׁרֵף, וּבְקִטְרֶת אֵין הַשְּׁרֵף נִכְנָס בּוֹ אֶלָּא הַקֵּטֶף עֲצָמוֹ.

(לה) מִמֶּלֶח טְהוֹר קָדֵשׁ. שִׁיחָה "מְלוּחָה" בְּמִלַּח סוּדוּמִית, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (בְּרִיתוֹת ו'). מִלַּח סוּדוּמִית רַבֵּעַ. וְאֲנִקְלוֹס תִּרְגָּם "מַעֲרֹב", יִרְצֶה לַעֲשׂוֹת מִמֶּלֶח "נְמוּחָה", שִׁינְעִשָׂה הַסְּפִינִים כָּלֵם שְׁחֻקִּים מָדוּ וּמַעֲרֹבִים

(ג) וַאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בַּחֲכָמָה וּבְתַבּוּנָה וּבְדַעַת
וּבְכָל־מְלָאכָה:

כ"י • בַּחֲכָמָה • מה שְׁאָדָם שומע דְּבָרִים מֵאַחֲרִים וְלָמַד. וּבְתַבּוּנָה • מִבֵּין דְּבָר מַלְבוּ, מִתּוֹךְ דְּבָרִים שְׁלֵמָד.
וּבְדַעַת • רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

(ד) לַחֲשֹׁב מַחֲשַׁבַּת לַעֲשׂוֹת בְּזֵהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת:
כ"י • לַחֲשֹׁב מַחֲשַׁבַּת • אָרִיגַת מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב.

(ה) וּבַחֲרֹשֶׁת אָבֶן לְמַלְאֵת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־
מְלָאכָה:

כ"י • וּבַחֲרֹשֶׁת • לְשׁוֹן אֲמֻנָה, כְּמוֹ (ישעיה ב): "חֲרַשׁ חֲכָם", וְאוֹנֶקְלוֹס פִּרְשׁ וְשָׁנָה בְּפִרְשׁוֹן, שְׁאֵמֵן אֲבָנִים קְרוֹי אֲמֵן,
וְחֲרַשׁ עֵץ קְרוֹי נָגֵר. לְמַלְאֵת • לְהוֹשִׁיבָה בְּמִשְׁבְּצַת שְׁלָה בְּמִלּוּאָה לַעֲשׂוֹת הַמִּשְׁבְּצַת לְמִדַּת מוֹשֶׁה הָאֶבֶן וְעֵבֶה.

(ו) וַאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי אֹתוֹ אֶת אֶהֱלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ לְמַטֵּה־
דָּן וּבִלְבָב כָּל־חֲכָמֵי־לֵב נֹתְתִי חֲכָמָה וְעֵשׂוֹ אֶת כָּל־אֲשֶׁר
צוִיתִךָ:

כ"י • וּבִלְבָב כָּל־חֲכָמֵי־לֵב וְגו' • וְעוֹד שְׁאָר חֲכָמֵי לֵב שֶׁבָכֶם וְכָל אֲשֶׁר נֹתְתִי בּוֹ חֲכָמָה, "וְעֵשׂוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר צוִיתִךָ".

(ז) אֵת אֶהֱלֵ מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֶץ לַעֲדָת וְאֶת־הַכֹּהֵנֶת אֲשֶׁר
עָלְיוֹ וְאֶת כָּל־כְּלֵי הָאֵהָל:

כ"י • וְאֶת הָאָרֶץ לַעֲדָת • לְצַרֵּף לוחות העדות.

(ח) וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כְּלָיו וְאֶת־הַמִּנְחָה הַטְּהוֹרָה וְאֶת־
כָּל־כְּלֵיהָ וְאֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:

כ"י • הַטְּהוֹרָה • עַל שֵׁם זֶהָב טְהוֹר (מנחות כט).

(ט) וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כְּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ:
ט וְאֶת מִדְּבָרָא דְעֹלָתָא וְאֶת כָּל מִנְהוּי וְאֶת כִּיּוֹרָא וְאֶת בְּסִיסָה:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וּלְתַבּוּנָתוֹ בְּזֵה מִדְרָשׁ (שמו"ר מ', ב'), הָרָאָה
אוֹתוֹ סִפְרוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן וְאָמַר
לוֹ כָּל אֶחָד הִתְקַנְתִּי מֵאוֹתָהּ שְׁעָה, וְאֵף בְּצִלְאֵל
מֵאוֹתָהּ שְׁעָה הִתְקַנְתִּי אוֹתוֹ, שְׁנֵאמַר, רָאָה
קְרָאֲתִי בָשָׂם בְּצִלְאֵל. וְהוּא כְּעֵנִין שְׁפָרְשָׁתִי.
וְעוֹד אָמַר (בְּרָכוֹת נ"ה), יוֹדַע הָיָה בְּצִלְאֵל
לְצַרֵּף אוֹתִיּוֹת שֶׁנִּבְרָאוּ בְּהֵן שָׁמַיִם וְאָרֶץ.
וְהֵעֵנִין, כִּי הִמְשִׁיךְ יִרְמְזוּ בָאֵלוֹ וְהוּא הַיּוֹדַע
וּמִבֵּין סוֹדוֹ.

וְלִבֵּן אָמַר הַשֵּׁם לְמִשְׁה שִׁינְאָה הַפְּלֵא הַזֶּה,
וְיָדַע כִּי הוּא מֵלֵא אוֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים לְדַעַת
כָּל אֵלֶּה בְּעִבּוֹר שִׁיעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן, כִּי הָיָה רָצוֹן
מִלְּפָנָיו לַעֲשׂוֹת הַמִּשְׁכָּן בְּמִדְבָּר, וְלִכְבוֹדוֹ בְּרָאוּ,
כִּי הוּא קוֹרָא הַדּוֹרוֹת מֵרֹאשׁ (יְשַׁעְיָה מ"א, ד'),
כְּדָרָה, בְּטָרָם אֲצִרָה בְּטָרָן יִדְעִיתִךְ וּבְטָרָם תִּצָּא
מִרְחֹם הַקִּדְשִׁיתִךְ (יִרְמְיָה א', ה'). וּבִלְשׁוֹן הַזֶּה,
רָאוּ כִּי ה' נָתַן לָכֶם הַשְׁבֶּתָה עַל כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם
בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי לָחֶם יוֹמִים (לְעִיל ט"ז, כ"ט).

רָאוּ אוֹתָם כָּלֵל. וְהִנֵּה הוּא פֶּלֶא שִׁמְצָא בָהֶם
אָדָם חָכָם גָּדוֹל בְּכֶסֶף וּבְזָהָב וּבַחֲרֹשֶׁת אָבֶן
וְעֵץ וְחוֹשֵׁב וְרוֹקֵם וְאוֹרֵג, כִּי אֵף בְּלוֹמְדִים
לִפְנֵי חֲכָמִים לֹא יִמָּצֵא בָקִי בְּכָל הָאֲמֻנִיּוֹת
כָּלֵם, וְהַיּוֹדַעִים וְהַיִּגְלִים בָּהֶם כָּבֵד יִדְיָהֶם
תָּמִיד בְּטִיט וְרָפֶשׁ לֹא יוֹכְלוּ לַעֲשׂוֹת בְּהֵן
אֲמֻנֹת דָּקָה וְיִפְהָ. וְעוֹד, שֶׁהוּא חָכָם גָּדוֹל
בַּחֲכָמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת לְהַבִּין סוֹד הַמִּשְׁכָּן
וְכָל כְּלָיו לְמָה צוּר וְאֵל מִה יִרְמְזוּ.

(י) וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בְנָיו לְכַהֵן:

כ"א וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד • אוֹמֵר אָנִי לִפִּי פָּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שְׂאִי אֶפְשָׁר לֹמַר שֶׁבְּבִגְדֵי כֹהֵנָה מְדַבֵּר, לִפִּי שְׁנֵאמַר אֲצִלֶּם: "וְאֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בְנָיו לְכַהֵן", אֲלֹא אֵלּוּ בְּגָדֵי הַשָּׂרָד, הֵם בְּגָדֵי הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, הָאֲמֹרִים בְּפֶרֶשֶׁת מִסְּעוֹת (במדבר ד): "וְנִתְּנוּ עָלָיו בְּגָד תְּכֵלֶת", "וְנִתְּנוּ עָלָיו בְּגָד אֲרָגְמָן", "וְנִתְּנוּ עָלֵיהֶם בְּגָד תוֹלַעַת שָׁנִי". וְנִרְאִין דְּבָרֵי, שְׁנֵאמַר (לקמן לט): "וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי שָׂרָד לְשָׂרָת בִּקְדָשׁ", וְלֹא הִזְכֵּר שָׁם עִמָּהֶם. וְאִם בְּבִגְדֵי כֹהֵנָה מְדַבֵּר, לֹא מְצִינוּ בְּאֶחָד מֵהֶם אֲרָגְמָן, אוֹ תוֹלַעַת שָׁנִי בְּלֹא שֵׁשׁ. בְּגָדֵי הַשָּׂרָד • יֵשׁ מִפְּרָשִׁים לְשׁוֹן עֲבוֹדָה וְשִׁרְוֹת, כְּתַרְגוּמוֹ 'לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׂא', וְאִין לוֹ דְּמִיּוֹן בְּמִקְרָא, וְאִנִּי אוֹמֵר שֶׁהוּא לְשׁוֹן אֲרָמִי כְּתַרְגוּם שֶׁל "קִלְעִים" וְתַרְגוּם שֶׁל "מִכְבָּר", שֶׁהֵיוּ אֲרוּגִים בְּמַחַט, עֲשׂוּיִים נִקְבִּים נִקְבִּים, לְצִידִי"ן בְּלַע"ז. רמב"ן

(יא) וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קֶטֶרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּכָל אֲשֶׁר־צִוִּיתָהּ יַעֲשׂוּ:

כ"ב וְאֵת־קֶטֶרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ • לְצִרְף הַקֶּטֶרֶת הַהִיכָל שֶׁהוּא קֹדֶשׁ.

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(יג) וְאֵתָּה דִבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִךְ אֶת־שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ בִּי אוֹת הוּא בִּינִי וּבִינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת בִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:

כ"ד וְאֵתָּה דִבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְאֵתָּה, אֵף עַל פִּי שֶׁהִפְקַדְתִּיהָ לְצִוּוֹתָם עַל מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, אֵל יִקַּל בְּעֵינֶיךָ לְדַחוֹת אֶת הַשִּׁבְתָּ מִפְּנֵי אוֹתָהּ מְלֹאכָה. אֵף אֶת שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ • אֵף עַל פִּי שֶׁתִּהְיוּ רְדוּפִין וְזִרְזִין בְּזִרְיוֹת

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

פְּלִיט וְשָׂרִיד (יְמִינָה מ"ד, י"ד). וְיִרְמֹז לְבִגְדֵי אֶהָרֹן, וְיִקְרָאם כֵּן, שְׂלֹא יִלְבָּשֶׁם בֶּקֶר יָחִיד בְּדוּרוֹ, אֶהָרֹן בְּחַיִּיו, וְאֶתְּרֵיו הִכְהֵן הַגָּדוֹל אֲשֶׁר יָצָק עַל רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא יָדוֹ לְלַבֵּשׁ אֶת הַבְּגָדִים (וַיִּקְרָא כ"א, י'). וְהַכְּתוּב יִזְכִּיר בְּגָדֵי אֶהָרֹן לְעוֹלָם דֶּרֶךְ כְּבוֹד, כְּמוֹ שְׁאֵמַר, לְכָבוֹד וּלְתַפְאָרַת (לְעִיל כ"ח, ב'), בְּגָדֵי קֹדֶשׁ (שָׁם כ"ח, ד'), צִיץ הַזָּהָב גִּזְרֵי הַקֹּדֶשׁ (וַיִּקְרָא ח', ט'), וְעַל כֵּן קִרְאָם בְּגָדֵי הַשָּׂרָד, בְּגָדֵי מַלְכוּת. וְזֶה טַעַם, אֶת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרָת בִּקְדָשׁ אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן (לְהֵלֵן ל"ה, י"ט), כִּי שָׁב לְבָאֵר. וְכֵן יֵאמָר (לְהֵלֵן ל"ט, מ"א) בְּפֶרֶשֶׁת וַיִּבְיֹאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן.

וּמֵה שְׁאֵמַר בְּכָאן בְּפֶרֶשֶׁת רָאָה קִרְאִתִּי, וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֵת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן, טַעַמֹּה שֶׁהֵם בְּגָדֵי שְׂפִי מַעֲלוֹת, בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וּבְגָדֵי הַקֹּדֶשׁ, לְהַגִּיד שְׂלֹא יִלְבָּשֶׁם בֶּקֶר אֶחָד הָעָם בְּבֹא לְשָׂרָת בִּקְדָשׁ. וּמִפְּנֵי שְׂלֹא הִזְכִּיר כָּאן לְשָׂרָת בִּקְדָשׁ, הוֹסִיף לְבָאֵר שֶׁהֵם בְּגָדֵי שָׂרָד וּבְגָדֵי קֹדֶשׁ. וְעוֹד כָּאן בְּפֶה וּוְ"ן יִתְרוֹת בְּכָתוּב. וּפְרוּשׁ, וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי שָׂרָד לְשָׂרָת בִּקְדָשׁ

אוֹ בְּגָדֵי הַשָּׂרָדָה בְּלִי שִׁיבָאֵר לוֹ כְּמָה יִהְיוּ, שְׁנִים אוֹ מֵאָה, וְכְמָה אֲרָכָם וְכְמָה רַחְבָּם, וְלִמָּה יַעֲשׂוּ, וְאִין הַעֲנִין מוֹכֵן כָּלֵל בְּדַבּוּר הַזֶּה. וְעוֹד, שְׁמֹכִיר אוֹתָם לְעוֹלָם קֹדֶם בְּגָדֵי אֶהָרֹן. וְעוֹד, מָה טַעַם לְשָׂרָת בִּקְדָשׁ (לְהֵלֵן ל"ה, י"ט. ל"ט א'. מ"א), כִּי זֶה יִרְמֹז עַל עֲבוֹדַת הַקְּרִבּוֹת בִּקְדָשׁ, כְּמוֹ שְׁאֵמַר, אוֹ בְּגִשְׁתֶּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשָׂרָת בִּקְדָשׁ (לְעִיל כ"ח, מ"ג), וְכֵן, אֲשֶׁר יָבֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְשָׂרָת בִּקְדָשׁ (שָׁם כ"ט, ל'), לֹא עַל עֲבוֹדַת חוּץ וּמִשָּׁא. וְעוֹד, כִּי כְּתוּב, וַעֲשׂוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וגו' (פְּסוּקִים ו"ד-ו'). וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד עַד כָּלֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ יַעֲשׂוּ (פְּסוּקִים י"ז-י"א), וְלֹא צִוָּה אוֹתוֹ תְּחִלָּה עַל בְּגָדֵי הַשָּׂרָד כָּלֵל.

וְהַעוֹלָה מְדַבֵּר רְבוּחִינִי, כִּי בְּגָדֵי הַשָּׂרָד הֵם בְּגָדֵי כֹהֵנָה עֲצִמָּם, וְהִזְכִּיר זֶה בְּמִסְכַּת יוֹמָא (ע"ב). וְאִם כֵּן הִנָּחוּ שְׁנֵפֶרֶשׁ בְּגָדֵי הַשָּׂרָד, בְּגָדֵי "הַיְחוד", כְּלוֹמֵר בְּגָדִים שִׁתְּיִחַד בְּלִבְשֵׁתָם אֶחָד הָעָם הַגָּדוֹל מֵאַחֲרֵי. וְכֵן: וּבְשָׂרִידִים אֲשֶׁר ה' קָרָא (יֹאֵל ג', ה'), הַשָּׂרִידִים שָׂרָדוֹ מֵהֶם (יְהוֹשֻׁעַ י', כ'), מִן

(י) וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד. לֹא יִדְעִמִּי לָמָּה לֹא צִוָּה תְּחִלָּה לְעִשׂוֹת הַבְּגָדִים הָאֵלֶּה, כְּאֲשֶׁר עָשָׂה כָּכָל מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן וּבְבִגְדֵי אֶהָרֹן וּבְנָיו, כִּי הִזָּה רָאוּי שִׁיֵּאמַר לוֹ "וַעֲשִׂיתָ בְּגָד כָּלִיל תְּכֵלֶת לְכִסּוֹת בּוֹ הָאֲרוֹן וּבְגָד אֲרָגְמָן לְכִסּוֹת בּוֹ הַמִּזְבֵּחַ וּבְגָד תוֹלַעַת שָׁנִי לְכִסּוֹת בּוֹ הַשֻּׁלְחָן", וְעִמָּה כְּאֲשֶׁר יִצְוָה אֶת הַעוֹשִׂים יְכַלֵּל אוֹתָם עִם שָׂאֵר הַמְּלֹאכָה. וְאוֹלֵי לֹא הִיָּתָה כִּהֶם קִפִּידָא וַיַּעֲשׂוּ אוֹתָם כְּרִצּוֹנָם בְּגָדֵי שָׂרָד מִמֵּין אֶחָד לְבָדוֹ, וְהֵם עָשׂוּ מִן הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי. וְלֹא רָצוּ בִּשְׂשׁ כִּי אֵינָנו נִקְבָּד כְּמוֹתָם. וְאַחֲרֵי שֶׁנַּעֲשׂוּ כֵן רָצָה הַשֵּׁם שִׁיְהִיָּה הַתְּכֵלֶת לְאֲרוֹן, וְהָאֲרָגְמָן לְמִזְבֵּחַ, וְהַשָּׁנִי לְשֻׁלְחָן (בְּמִדְבָּר ד', ו"ג-ג'), וְלָכֵן הִסְפִּיק לָהֶם הַצּוּוּת בְּקִצְרָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה עַל הַעוֹשִׂים, כִּי לְדַעַתָּם יַעֲשׂוּ בְּגָדֵי הַשָּׂרָד.

וְאֵינָנו הַגּוֹן שִׁיְהִיָּה בְּגָד הַמִּסְכָּה עָשׂוּי נִקְבִּים נִקְבִּים כְּדַבְרֵי רִש"י, אֲכָל הוּא מִלְשׁוֹן "שָׂרִיד", בְּעִבּוּר הָיוּתָם מִין אֶחָד, כְּדַבְרֵי ר"א. וְכִתְבִּיתִי זֶה הַעֲנִין לִפִּי שִׁשְׁתִּי רִש"י. וְכָל זֶה אֵינָנו שׁוֹה לִי, כִּי מֵה טַעַם שִׁיֵּאמַר הַקֹּדֶשׁ בְּרֹךְ הוּא לְמֹשֶׁה וַיַּעֲשׂוּ בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ

המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן. פי אות הוא ביני וביניכם • אות גדולה היא בינינו, שבתותי בכם בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה. לדעת • האמות בה, "כי אני ה' מקדשכם". ומבין

יד ותשרון ית שבתא ארי קודשא היא לכוון מחללה אתקטלא יתקטל ארי כל דינעבד בה עבידא וישתצי אנשא ההוא מגו צמח:

(יד) ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחללה מות יומת כי בל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה:

כ"א • מות יומת • אם יש עדים והתראה. ונכרתה • בלא התראה. מחללה • הנוהג בה חול בקדשתה.

טו שתא יומין יתעבד עבידא וביומא שביעאה שבת שבתא קודשא קדם יי כל דינעבד עבדא ביומא דשבתא אתקטלא יתקטל:

(טו) ששית ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש ליהוה בל העשה מלאכה ביום השבת מות יומת:

כ"ב • שבת שבתון • מנוחת מרגוע, ולא מנוחת עראי: (שבת שבתון • לכו כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפלו אכל נפש. וכן יום הכפורים, שנאמר בו: (ויקרא כג): "שבת שבתון היא לכם", אסור בכל מלאכה. אבל יום טוב לא נאמר בו כי אם: "ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון" (סו), אסורים בכל מלאכה עבודה, ומתרים במלאכת אכל נפש). קדש לה • שמירת קדשתה לשמי ובמנוחה.

טז וישרון בני ישראל ית שבתא למעבד ית שבתא לדריהון קים עלם:

(טז) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם ברית עולם:

יז בין מימרי ובין בני ישראל את העלם ארי שתא יומין עבד יי ית שמאי וית ארעא וביומא שביעאה שבת ונח:

(יז) ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם בייששת ימים עשה יהוה את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש:

כ"ג • וינפש • בתרגומו 'ונח', וכל לשון נפש הוא לשון נפש, שמישיב נפשו ונשימתו בהרגיעו מטרם המלאכה, ומי שפיתוב בו (ישעיה כ): "לא ייעף ולא ייגע" וכל פעלו במאמר, הכתיב מנוחה לעצמו, לשבר האזן מה שהיא יכלה לשמע.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

רמזתי בסודם (לעיל כ', ח'), וזה טעם שבתתי ואמר בשניהם כי אות היא, שהיא ביני וביניכם לדעת. ואמר, ושמרתם את השבת, "יחזי במחללה כרת" (פסוק י"ד), כי הרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה (קהלת י"ב, ז'), וזו תכרת משם. ואמר וביום השביעי שהוא שבת שבתון קדש לה (פסוק ט"ו), בעבור שהוא יסוד עולם. והזכיר בשבת שהיא ברית עולם (פסוק ט"ז), וזהו ואמר כי אות היא ביני ובין בני ישראל (פסוק י"ז), אות היא השבת ביום השביעי, והטעם, שהיום הוא והשבת היא אות לעולם. וזה טעם שבת וינפש. והיא נשמה יתרה (ביצה ט"ז). הבאה מיסוד עולם אשר בידו נפש כל חי (איוב י"ב, י'). והנה הפרשה מבארת. וכבר רמזתי ענינה בפשט הדברות (לעיל כ', ח'). והמשפיל יבין.

אצלם בכל מקום ימצאו בדבר המצוה בו, ואם תדרש המעוט בענין מלאכת המשכן יהיה מותר לעשותה בשבת. אבל המעוט הזה למילה או לפקוד נפש וכיצא בהן שהן דוחין את השבת. וכך אמרו במסכת יומא (ירושלמי ח', ה'): ומנין שפסק נפשות דוחה שבת, רבי אבהו אמר רבי יוחנן אף את שבתתי תשמרו, מעוט. ומלאכת המשכן שאינה דוחה שבת, מפני שהזכיר בה בקאן ועל דרך הפשט הוא כן יאמר: תעשו מלאכת אהל מועד אבל שבתותי תשמרו לעולם. ובתורת כהנים (ויקרא י"ט, ל'), יכול יהא בגין בית המקדש דוחה שבת, תלמוד לומר את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'. וטעם שבתתי, בעבור כי שבתות השנה רבים. ועל דרך האמת, צוה בקאן בזכור ושמור כאשר

(להלן ל"ט, א'), שהוא מבאר אלה פקודי המשכן, ונתן חשבון בזה ובכסף ובנחשת פמה הביאו ישראל, ומה עשו בהן, בעבור חשיבותם, ואחר כך אמר כי מן התכלת והארגמן ותולעת השני אשר הובא להם עשו בגדי שדר, לא הוסיף. ולא הזכיר שיש, כי איננו חשוב. ואולי הביאו ממנו הרבה והותיר. ושב לבאר: ויעשו את בגדי הקדש אשר לאהרן כאשר צוה ה' את משה, ויעש את האפדן והבגד וגו' (להלן ל"ט, א'–ב'). (יג"ז) אף את שבתתי תשמרו. אף על פי שתהיו רדופין בנדריות המלאכה אל תדחה שבת מפניה. כל אכין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן. לשון רש"י. ולא נתפס אצלי, כי לפי מדרש רבותינו באכין ורקין ימצא בשמירת השבת, כי המעוטים

♦ יום שני י"א אדר ♦

יח ויהי למשה כד שיצא למללא עמה
בטורא דסיני תרין לוחי סהדותא לוחי
אבנא כתיבין באצבעא דיי:

(יח) ויתן אל-משה בכלתו לדבר אתו בחר סיני שני
לחת העדת לחת אבן כתבים באצבע אלהים:

כ"י ויתן אל משה וגו' • אין מקדם ומאחר בתורה, מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי ב"י בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן. (צריך עיון טובא, דלמא הכל פסדר, וצווי הקדוש ברוך הוא למשה היה בארבעים ימים הראשונים, טרם עשותם העגל, וקדם רדתו מההר עשו את העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרצים להקדוש ברוך הוא, וכן הוא בהדיא ב'זהר' "ויקהל". אשר על כן, בצווי הקדוש ברוך הוא כתיב: "מאת כל איש", דהינו גם ערב-רב, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה: "איש איש", מלמד וכו'. ומשה בצווי אמר לישראל "קחו מאתכם" דיקא, ולא מערב-רב, לפי שהם גרמו בנזקין, וקל להבין). **ככלתו** • ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכל ללמד פלה בזמן מועט כזה. דבר אחר: מה פלה מתקשטת בכ"ד קשטין, הן האמורים בספר ישעיה, אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בכ"ד ספרים. **לדבר אתו** • החקים והמשפטים שב"ואלה המשפטים". **לדבר אתו** • מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחורין ושונין את ההלכה שניהם יחד. **לחת** • לחת כתיב, שהיו שתייהן שוות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 50)

לחת כתיב, שהיו שתייהן שוות (רש"י לא, יח) בפסוק "ואתנה לך את לחות האבן" (משפטים כד, יב) כתיב גם כן "לחות" חסר, אף שם לא התעכב רש"י על כך. ויש לבאר, שפאן הקשה לרש"י: הכתוב הרי מדגיש את מעלת הלוחות ("כתובים באצבע אלקים"), ומדוע יש כתיב חסר, שמשמעותו חסרון? ומתוך, שפאן ללמדנו **שהיו שתייהן שוות**, דבר המוכיח שהם "מעשה אלקים", כי לאדם אי אפשר לדיק כל כך בצמצום. רמב"ן

אוחזא עמא ארי אחר משה למחת מן
טורא ואתקנש עמא על אחרן ואמרו לה
קום עבד לנא ודחלן דיהכנון גדמנא ארי
דין משה גברא די אסקנא מארעא
דמזרים לא ידענא מה יהוה לה:

לב (א) וירא העם כי בשש משה לרדת מן-ההר ויקהל
העם על-אחרן ויאמרו אליו קום • עשה-לנו אלהים
אשר ילכו לפנינו ביום • משה האיש אשר העלנו
מארץ מצרים לא ידענו מה-יהיה לו:

כ"י • כי בשש משה • בתרגומו, לשון אחר, וכן: "בשש רכבו" (שופטים ה), "ויחילו עד בוש" (שם ג), כי כשעלה משה להר, אמר להם: לסוף ארבעים יום אני בא, בתוך ו' שעות. כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המזן הוא, והוא אמר להם שלמים, מ' יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי בז' בסיון עלה, נמצא יום מ' ב"י בתמוז, בט"ז בא השטן וערבב את העולם והראה דמות חשך ואפלה וערפוביא, לומר: ודאי מת משה, לךך בא ערפוביא לעולם. אמר להם: מת משה, שפכר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (דף פט). ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המענן, בין קדם חצות בין לאחר חצות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר "וישפיו מן מחרת ויעלו עולות". **אשר ילכו לפנינו** • אלהות הרבה אוו להם. **כי זה משה האיש** • כמין דמות משה הראה להם השטן שנושאים אותו באויר רקיע השמים. **אשר העלנו מארץ מצרים** • והיה מורה לנו הדרך אשר נעלה בה. עתה, צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

עושי, כי בידוע שלא היו ישראל סבורים שמושה הוא האלהים, ושהוא בכחו עשה להם האותות והמופתים, ומה טעם שיאמרו בין שהלך משה מןנו נעשה אלהים. ועוד, כי בפרוש אמרו, אלהים אשר ילכו לפנינו, לא שיהיו נותנים להם חיים בעולם הזה או בעולם הבא. אבל היו מבקשין משה אחר, אמרו

(א) **אשר ילכו לפנינו**. אלהות הרבה אוו להם. כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים, והיה מורה לנו הדרך נעלה בה, לא ידענו מה היה לו, עתה צריכין "לאלהות" הרבה אשר ילכו לפנינו. לשון רש"י. ואין לשונו מכוון. אבל הכתוב הזה הוא מפתח לדעת נכון ענין העגל ומחשבת

(יח) ויתן אל משה נמשך לפניו, אל "אלהים" הנזכר בסוף הפסוק, ויתן אלהים אל משה, באשר הזכיר בדבור, וידבר אלהים את כל הדברים האלה (לעיל כ, א'), ובמעשה ובמכתב, והלחת מעשה אלהים חמה והמכתב מכתב אלהים (להלן ל"ב, ט"ז), וכן בנתיניה, ויתן אלהים אל משה.

(ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶהְיֶה לָּךְ וְנָתַתִּיךָ אֶת־נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאַזְנֵי נְשִׂיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי:

בואמר להון אהרן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאַזְנֵי די באזני נְשִׂיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי לְתֹתִי:

כ"ז"א בְּאַזְנֵי נְשִׂיכֶם • אָמַר אֶהְיֶה לָּךְ בְּלִבּוֹ: 'הַנָּשִׁים וְהַיְלָדִים חֲסִים בְּתַכְשִׁיטֵיהֶן הֵן, שָׁמָּה יִתְעַכֵּב הַדָּבָר וּבְתוֹךְ כֹּךְ יָבֵא מִשָּׁה, וְהֵם לֹא הִמָּתִינוּ וּפָרְקוּ מֵעַל עֲצָמָן. פָּרְקוּ • לְשׁוֹן צוּי מַגְזֶרֶת 'פָּרַק' לְיָחִיד, כְּמוֹ 'פָּרְכוּ' מַגְזֶרֶת 'פָּרַק'. רמב"ן

(ג) וַיִּתְּפֶרְקוּ כָּל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאַזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אֶהְרֹן:

ג וַיִּתְּפֶרְקוּ כָּל עַמָּא יִתְּפֶרְקוּ דְּהִבָּא דִּי באזניהון וַיָּבִיאוּ אֶל־אֶהְרֹן:

כ"ז"ב וַיִּתְּפֶרְקוּ • לְשׁוֹן פְּרִיקַת מִשָּׂא, כְּשֶׁנִּטְלוּ מֵאַזְנֵיהֶם, נִמְצְאוּ הֵם מִפָּרְקִים מִנְזָמֵיהֶם, דִּישְׁקָרִי"ר בְּלַע"ז. אֵת נִזְמֵי • כְּמוֹ מִנְזָמִי, כְּמוֹ (לעיל ט): "כְּצֹאֲתִי אֵת הָעִיר", מִן הָעִיר.

(ד) וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

ד וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם דִּי וַיִּקַּח מִיָּדֵיהֶן וַיַּצֵּר יָתָה בְּזִיפָא וַעֲבָדָה עֵגֶל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּיךָ דִּחְלִתָּךְ יִשְׂרָאֵל דִּי אֶסְקֹף מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום. אברורביץ

רוֹאֶה "שְׁתֵּי רֵאיוֹת", אֶתָּה רוֹאֶה אוֹתָן בְּאֵין לְסִינִי וּמִקְבִּלִין תּוֹרְתִי, וְאֵנִי רוֹאֶה הֵיאָף מִתְבּוֹנְנִין בִּי שְׂאֵנִי יוֹצֵא בְּקִרְוִינִן שְׁלֵי שְׂאֵתָן לָקֵם אֵת הַתּוֹרָה, שְׂנֵאֲמַר, רַבֵּב אֱלֹהִים רַבְתִּים אֶלְפִי שְׂנֵאֵן (תְּהֵלִים ס"ח, י"ח), וְשׁוּמְטִין אֶחָד מִשְׁטָרְאִמּוּלִין שְׁלֵי, שְׁכַתּוֹב, וּפְנֵי שׁוֹר מִהֶשְׁמָאוֹל (יִחְזָקָאֵל א', י'), וּמִכְעִסִּין אוֹתִי בּוֹ. טְרָאִמּוּלִין, אַרְבַּע פְּרָדוֹת, טְרָא בְּלִשׁוֹן נֶזֶן אַרְבַּע, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ (נִזְרִי ח'): טְרָאִגּוֹן אַרְבַּע. מוּלִין פְּרָדוֹת, כְּמוֹ מוּלְאוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּי (שְׁכַת נ"ב). מִשְׁלֵי לְאַרְבַּע חֵיּוֹת הַנוֹשְׂאוֹת הַמְּרַבֵּקָה. וּבִינְקָא רַבָּה (י', ג'). שְׂאֵמַר אֶהְיֶה מִתּוֹךְ שְׂאֵנִי בּוֹנֶה אֵנִי בּוֹנֶה אוֹתוֹ לְשִׁמּוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂנֵאֲמַר וַיִּקְרָא אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר חַג לַה' מִקְרָא (פְּסוּק ה'), חַג לְעֵגֶל מִקְרָא אֵין פְּתוּב בָּאֵן, אֵלָּא לַה'.

וְר"א אָמַר כִּי בְּמִקּוֹם הַזֶּה אֱלֹהִים כְּבוֹד חוֹנֶה בְּצוּרַת גּוֹיָה. וְאֵם תְּשִׁים לָךְ אֵל הַמִּסַּע הָרִאשׁוֹן (לְעִיל י"ד, י"ט). תְּבִין זֶה. וְאֵינְנוּ נִכּוֹן בְּעִינֵי, שְׁלֵא נַעֲשֶׂה הָעֵגֶל בְּמִלְאֲכַת חֻכְמַת הַמְּזֻלּוֹת לְהִיּוֹת בְּצוּרַתוֹ חוֹנֶה כְּבוֹד, אֵין הַדָּבָר רַק שְׁעִשׂוֹ הַצּוּרָה לְכּוֹן בְּעִבּוּדָתָה אֵל עֲנִיָּה. וּכְבֹר פְּרָשְׁתִּי (לְעִיל י"ג, כ"א. י"ד, י"ט). סוּד הַמִּסַּע הָרִאשׁוֹן, וְחִלְיָה שְׂרָצָה אֶהְיֶה לְהַדְמוּת אֵלֵינוּ, רַק מִמֶּנּוּ יִקַּח שִׁיחָה מִסַּעַם מִצַּד הַמִּדָּה הַחַיָּא. וְהַמִּשְׁפִּיל יִבִּין.

(ב) פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב. בְּחֹר זֶה וְלֹא כְּסָף, בְּעִבּוֹר שֶׁהוּא מוֹרָה עַל מִדַּת הַדִּין, וּמִרְאָהוּ כְּמִרְאָה אֲשֶׁר וּכְמוֹ שְׂאֵמְרוּ עוֹד (יוֹמָא מ"ה). זֶה פְּרִוּס שְׁדוּמָה לְדָם פְּרִים. וְלִכְּן נַעֲשֶׂה בֵּית הַקְּרָבָנוֹת כְּלוּל זֶה, וְכֵן מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת, וְכֵן הַקְּרִיבִים, וְדָרְשׁוּ בְּהֵם (מִכִּילָא

בְּמִחְנֶה וַיִּרָא אֵת הָעֵגֶל וּמַחְלוֹת מִיָּד בְּרַחוּ מִמֶּנּוּ, וְהוּא לָקַח הָעֵגֶל וַיִּשְׂרֹף אוֹתוֹ וַיִּשְׂקֹ אוֹתוֹ לָהֶם וְלֹא מֵאֵנִי כָּלִל (לְהֵלֶן פְּסוּקִים י"ט-כ'). וְאֵלוֹ הֵיךְ לָהֶם לֹאֲלֵהִם, אֵין דְּרָךְ שְׂנֵינִי אָדָם מִלְכוֹ וְאֵלֵהִיו לְשִׁרְפַת אֲשֶׁר, הֵן יִשְׂרָף אֵת תּוֹעֲבָתָם לְעִינֵיהֶם וְלֹא יִסְקָלוּהוּ. וְהַזֶּה אֶהְיֶה הוּא אֲשֶׁר הוֹצִיא הַצּוּרָה הַזֹּאת, כִּי הֵם לֹא אָמְרוּ לוֹ מַה יַּעֲשֶׂה שׁוֹר אוֹ כְּשֵׁב אוֹ עוֹז וְזוֹלָתָם, וְזֶה מֵאֲמַר הַחֻכְמִים שְׂאֵמְרוּ (סְנֵהֲדִרִין ס"ג), מִלְמַד שְׂאֵוֹ לְאֵלֵהִים הַרְבֵּה, כִּי הֵם לֹא יָדְעוּ בְּמַה יִּכְבְּרוּ וְאֵינְהוּ הַטּוֹב לָהֶם. וְהַכּוֹנֶה לְאֶהְרֹן הֵיךְ, מִפְּנֵי שִׁישְׁרָאֵל הִיּוּ בְּמִדְבָר חֲרֵב שְׁמָמָה, וְהַחֲרֵבֶן וְשְׁמָמוֹת עוֹלָם יָבֹאוּ מִן הַצִּפּוֹן, כְּדֹכְתִּים מִצִּפּוֹן תַּפְתַּח הָרָעָה עַל כָּל יִשְׂבֵּי הָאָרֶץ (יִדְמָה א', י"ד), שְׂאֵין הַכּוֹנֶה בְּמִלְךָ בְּכָל בְּלִבָּד, כְּאֲשֶׁר יִרְאֶה בְּנִגְלָה מִן הַתּוֹב, אֲבָל כִּי מִן הַשְּׂמָאֵל תְּבֵא מִדַּת הַדִּין לְעוֹלָם לְהַשִּׁיב עַל כָּל יִשְׂבֵּי הָאָרֶץ כְּרַעֲתָם. וְהַזֶּה בְּמַעֲשֶׂה הַמְּרַבֵּקָה אָמַר פְּנֵי שׁוֹר מִהֶשְׁמָאוֹל לְאַרְבַּעַתָּם (יִחְזָקָאֵל א', י'). וְלִכְּן חֲשַׁב אֶהְיֶה כִּי הַמְּחַרֵּיב יוֹדֶה דְּרָךְ מִקּוֹם הַחֲרֵבֶן כִּי שֵׁם כַּחוֹ הַגְּדוֹל, וּבִהִיּוֹתָם עוֹבְדִים שֵׁם לֹא יַעֲרָה עֲלֵיהֶם רוּחַ מִמְרוֹם, כְּאֲשֶׁר נִאָּצַל עַל מִשָּׁה. וְזֶה שְׂאֵמַר חַג לַה' מִקְרָא (פְּסוּק ה'), שִׁיחָה הַעֲבֹדוֹת וְהַתְּכַחִים "לְשֵׁם הַמִּיחָד" לְהַפִּיק רְצוֹן מִמֶּנּוּ אֵל בְּעַל הַצּוּרָה, כִּי בִהִיּוֹתָה לְפָנֵיהֶם יִכְנוּ אֵל עֲנִיָּה.

וּרְבוּתֵיהֶן (שְׁמו"ר ג', ג'). מ"ב, ה'. מ"ג, ט'). לְמִדָּה אוֹתָנִה הָעֲנִין הַזֶּה, וְהֵם שְׁגִלוּ סוּדוֹ, אָמְרוּ, רֵאָה רֵאִיתִי אֵת עֲנֵי עַמִּי (לְעִיל ג', ז'). אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה, מִשָּׁה אֶתָּה רוֹאֶה רֵאִיָּה אַחַת וְאֵנִי

"מִשָּׁה שֶׁהוֹרָה לָנוּ הַדָּרֵךְ מִמִּצְרַיִם" וְעַד הַזֶּה, שֶׁהִיּוֹ הַמִּסַּעִים עַל פִּי ה' בִּיד מִשָּׁה (בְּמִדְבָר ט', כ"ג), הַזֶּה אֲבָד מִמֶּנּוּ. נַעֲשֶׂה לָנוּ מִשָּׁה אַחֵר "שִׁיחָה הַדָּרֵךְ לְפָנֵינוּ" עַל פִּי ה' בִּידוֹ. וְזֶה טַעַם הַזִּכְרִים: מִשָּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הָעֵלָנוּ, לֹא הָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלָם, כִּי יִצְטָרְכוּ לְאִישׁ אֱלֹהִים. וְכֵן תּוֹכֵל לְהַבִּין זֶה מִתְּשׁוּבַת אֶהְיֶה אֵל מִשָּׁה רַבְנוֹ: מַה עָשָׂה לָךְ הָעֵם הַזֶּה כִּי הִבַּאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדוֹלָה (לְהֵלֶן פְּסוּק כ"א), וְהִיָּתָה תְּשׁוּבָתָה, וַיֹּאמְרוּ לִי קוֹם עֲשֶׂה לָנוּ אֱלֹהִים וְגו', וַיֹּאמֶר לָהֶם לְמִי זֶהב הַתְּפִרְקוּ וַיִּתְּנוּ לִי וְאֶשְׁלַכְהוּ כְּאֵשׁ (שֵׁם פְּסוּקִים כ"ג-כ"ד). וְהַזֶּה אֶהְיֶה מִתְּנַצֵּל לְמִשָּׁה וְאָמַר לוֹ: אֵל יִחַר אָף אֲדֹנִי (פְּסוּק כ"ב), וְהוּא כְּמוֹסִיף עַל חֲטָאֹתָיו פִּשְׁעִי, שְׂאֵמַר כִּי הֵם בְּקִשְׁוֹ מִמֶּנּוּ עִבּוּדָה וְזֶה וַעֲשֶׂהָ לָהֶם בִּידוֹ, וְלָמָּה לֹא יִחַר אַפּוֹ, וְמַה חֲטָאָה גְדוֹלָה מִזֶּה.

אֲבָל הָעֲנִין כְּמוֹ שְׂאֵמְרֵתִי, שְׁלֵא בְקִשְׁוֹ הָעֵגֶל לְהִיּוֹת לָהֶם לֹאֵל מוֹמִית וּמַחֲיָה, וּקְבִילוּ עִבּוּדַת אֱלֹהֵיהֶם עֲלֵיהֶם, אֲבָל יִרְצוּ שִׁיחָה לָהֶם בְּמִקּוֹם מִשָּׁה מוֹרָה דְּרָכָם. וְזֶה הַתְּנַצֵּלוֹתָיו שֶׁל אֶהְיֶה, טַעַם כִּי לֹא אָמְרוּ לִי רַק "שְׂאֵעֲשֶׂה לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לְפָנֵיהֶם בְּמִקּוֹמָם אֲדֹנִי, שְׁלֵא יָדְעוּ מַה הֵיךְ לָךְ", וְאֵם תְּשׁוּבָה אֵם לֹא, וְלִכְּן הֵם הִיּוּ צְרִיכִין לְמִי שִׁיחָה לָהֶם דְּרָכָם כֹּל זְמַן שְׁלֵא תִהְיֶה אֶתָּה עִמָּהֶם, וְאֵם אוֹלִי תְּשׁוּבָה יַעֲבֹדוּהוּ וְיִלְכוּ אַחֲרָיִךְ בְּכִרְאֻשׁוֹנָה.

וְכֵן הֵיךְ הַדָּבָר, כִּי כִיֵּן שְׂרָאוֹ הָעֵם אֵת מִשָּׁה מִיָּד הַנִּיחָו אֵת הָעֵגֶל וּבְעִטּוֹ בּוֹ שְׁהִנִּיחוּ לוֹ לְשִׁרְפוֹ וּלְקוֹרוֹת עֲפָרוֹ עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְלֹא הֵיךְ מִמֶּה חוֹלַק עָלָיו כָּלִל, וְכֵן תִּרְאֶה שְׁלֵא הוֹכִיחָם, וְלֹא אָמַר לָהֶם כְּלוּם, אֲבָל בְּבֹאוֹ

כ"י ויִצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט • יֵשׁ לְתַרְגְּמוֹ בְּשָׁנֵי פָנִים, הָאֶחָד: וַיִּצַּר לְשׁוֹן קְשִׁירָה, בַּחֶרֶט - לְשׁוֹן סוּדָר, כְּמוֹ (ישעיה ג): "וְהַמְטָפְחוֹת וְהַחֲרִיטִים", (מלכים ב ה): "וַיִּצַּר כְּכָרִים כֶּסֶף בְּשָׁנֵי חֲרָטִים", וְהַשֵּׁנִי: וַיִּצַּר, לְשׁוֹן צוּרָה. בַּחֶרֶט - כְּלִי אֲמָנוּת הַצּוֹרְפִין שְׁחוּרְצִין וְחוּרְטִין בּוֹ צוּרוֹת בְּזָהָב, כְּעֵט סוּפֵר הַחוּרֵט אוֹתִיּוֹת בְּלוּחוֹת וּפְנֻקְסִין, כְּמוֹ (ישעיה ח): "וַיִּכְתֹּב עָלָיו בַּחֶרֶט אָנוּשׁ", וְזֶהוּ שֶׁתַּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס: 'צַר יִתָּה בְּזִיפָא', לְשׁוֹן זִיּוּף, הוּא כְּלִי אֲמָנוּת שְׁחוּרְצִין בּוֹ בְּזָהָב אוֹתִיּוֹת וּשְׁקָדִים, שְׁקוּרִין בְּלֶעֶז נִי"ל (גראבשטיכל), וּמִזִּיפִין עַל יָדוֹ חוֹתְמוֹת. עֵגֶל מִסְכָּה • פִּינֹן שֶׁהִשְׁלִיכוֹ לְאוּר כְּכּוּר, בָּאוּ מְכַשְׁפֵי עַרְב־רַב שֶׁעָלוּ עִמָּהֶם מִמְצָרִים וַעֲשָׂאוּהוּ בְּכַשְׁפִּים. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים מִיָּכָה הִיָּה שֵׁם שֶׁיֵּצֵא מִתּוֹךְ דְּמוּסִי בְּנֵין שֶׁנִּתְמַעֵף בּוֹ בְּמִצְרַיִם, וְהִיָּה בִּידוֹ שֵׁם וְטָס שֶׁכָּתַב בּוֹ מֹשֶׁה: "עֲלֵה שׁוֹר! עֲלֵה שׁוֹר!" לְהַעֲלוֹת אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף מִתּוֹךְ נִילוֹס, וְהִשְׁלִיכוֹ לְתוֹךְ הַכּוּר וַיֵּצֵא הָעֵגֶל (סנהדרין קא) • מִסְכָּה • לְשׁוֹן מִתְכָּת. דָּבָר אַחֵר: קכ"ה קִנְטְרִין זָהָב הָיוּ בּוֹ בְּגִימָטְרִיא שֶׁל מִסְכָּה. אֵלֶּה אֵלֶּהיָד • וְלֹא נֶאֱמַר 'אֵלֶּהיָנוּ', מִכָּאן שֶׁעַרְב־רַב שֶׁעָלוּ מִמְצָרִים, הֵם שֶׁנִּקְהָלוּ עַל אֶהָרֶן וְהֵם שֶׁעֲשָׂאוּהוּ, וְאַחֵר כִּף הַטָּעוֹ אֶת יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו. רמב"ן

(ה) וַיִּרְא אֶהָרֶן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו וַיִּקְרָא אֶהָרֶן וַיֹּאמֶר חֵג לִיהוָה מָחָר:

כ"י וַיִּרְא אֶהָרֶן • שֶׁהָיָה בּוֹ רוּחַ חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ק): "בְּתִכְנִית שׁוֹר אוֹכֵל עֵשֶׂב", וְרָאָה שֶׁהַצִּלִּים מַעֲשֵׂה שֶׁטָן, וְלֹא הָיָה לוֹ פֶּה לְדַחֲתָם לְגַמְרִי. וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ • לְדַחֲתָם. וַיֹּאמֶר חֵג לֵה' מָחָר • וְלֹא הָיוּ, שֶׁמָּא יָבֹא מֹשֶׁה קֹדֶם שֶׁיַּעֲבֹדוּהוּ, וְזֶה פְשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ בְּוִיקְרָא רַבָּה: דְּבָרִים הִרְבֵּה רָאָה אֶהָרֶן, רָאָה חוּר בֶּן אֲחֻתּוֹ שֶׁהָיָה מוֹכִיחַם וְהִרְגִּירוֹ, וְזֶהוּ "וַיִּבֶן" (לשון בינה) מִזְבֵּחַ לְפָנָיו, וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו. וְעוֹד רָאָה וְאָמַר, מוֹטָב שֶׁיִּתְּלָה בִּי הַסִּרְחוֹן וְלֹא בָהֶם. וְעוֹד רָאָה וְאָמַר, אִם הֵם בּוֹנִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ, זֶה מְבִיא צָרוֹר וְזֶה מְבִיא אָכָן, וְנִמְצָאָת מְלֹאכְתָּן עֲשׂוּיָה בְּבֵת אַחֵת. מִתּוֹךְ שֶׁאֵינִי בּוֹנֶה אוֹתוֹ וּמִתְעַצֵּל בְּמִלְאכְתִּי, בֵּין כִּף וּבֵין כִּף מֹשֶׁה בָּא. חֵג לֵה' • בְּלִבּוֹ הָיָה לְשִׁמְסִים, בְּטוֹחַ הָיָה שֶׁיָּבֹא מֹשֶׁה וַיַּעֲבֹדוּ אֶת הַמָּקוֹם. רמב"ן

(ו) וַיִּשְׁפִּימוּ מִמִּחֲרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגִּשּׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֵאכֹל וּשְׂתוֹ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק:

כ"י וַיִּשְׁפִּימוּ • הַשָּׁטָן זָרוֹם, כְּדִי שֶׁיִּחַטְּאוּ. לְצַחֵק • יֵשׁ בְּמִשְׁמַע הָיָה גְלוֹי עֲרִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לט): "לְצַחֵק בִּי", וְשִׁפְיכוֹת דָּמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב ב): "יִקְרְמוּ נָא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁחֲקוּ לְפָנֵינוּ", אֵף כָּאן נִהְרַג חוּר. רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

דַּעֲתָם עַל הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ, וְהָיוּ הַבְּעָלִים מִפְּגָלִין.

(ו) וְטַעַם וַיֵּשֶׁב הָעָם לֵאכֹל וּשְׂתוֹ שֶׁיֵּשְׁבוּ כָּלֶם בְּאֶחָד (ת"א, ויב"ע). לֵאכֹל לְשִׁבְעָה וְשִׁתָּה לְשִׁכְרָה, כְּאֲשֶׁר יַעֲשׂוּ בַּחֲגִים וּבְמִצְוֹת, וְאַחֲרֵי כֵן קָמוּ לְצַחֵק בַּעֲצִיבֵיהֶם וּלְשִׁמְחָה, וְסוּפֵר זֶה בְּעֵבֶר מֶה שֶׁאָמַר קוֹל עֲנוֹת אֲנֹכִי שִׁמְעֵ (לְהֵלֵן פְּסוּק י"ח), כִּי מֹשֶׁה מִצָּאָן מִשְׁחָקִין לְפָנָיו. וַיִּגְבֶּה לְבּוֹ בְּדִרְכֵי ה' לְקַחַת אוֹתוֹ מִלְּפָנֵיהֶם וּלְשַׁרְפּוֹ לְעֵינֵיהֶם, וַיִּשָּׁק אוֹתוֹ לָהֶם. וְהִשְׁלִים הַתְּכֵנֶה כָּל מֶה שֶׁעָשׂוּ בְּעֵגֶל, וְאַחֵר בֶּן סֹפֵר מֶה שֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה לֵּךְ רֵד, אֲבָל הִיָּה דְבוּר זֶה לְמֹשֶׁה בְּבֶקֶר הַשֶּׁכֶם כְּאֲשֶׁר הִשְׁתַּחֲוּ לוֹ וַיִּזְבְּחוּ לוֹ, וּבְהִרְגָת מֹשֶׁה "וַיִּשְׁבוּ לֵאכֹל וּלְשִׁתּוֹת וְקָמוּ לְצַחֵק", וּמִצָּאֵם בְּשִׁחוּק, וְגַם זֶה רָאִיָּה לְמֶה שֶׁפִּרְשֵׁתִי (לְעִיל פְּסוּק א'), שֶׁלֹּא נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה לֵּךְ רֵד כִּי שָׁחַת עִמָּךְ בַּיּוֹם שֶׁעָשָׂה אֶהָרֶן הָעֵגֶל וְהַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהָיָה יוֹרֵד מִיָּד, אֲבָל כְּשִׁזְבְּחוּ וְהִשְׁתַּחֲוּ לוֹ הָעָם אָז אָמַר לְמֹשֶׁה שִׁירֵד.

פְּסוּק כ"א), שֶׁכָּחַד דְּבָרוֹ אֲשֶׁר צָנַם, וְהָיָה עֲבָרוֹ עַל לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ אֱלֹהִים אַחֲרִים עַל פָּנָי (לְעִיל כ', ג'), כְּאֲשֶׁר נִמְצָאִי שֵׁם, וְתִבֵּין זֶה. (ה) וַיִּרְא אֶהָרֶן. טַעַם זֶה הַתְּכֵנֶה שֶׁרָאָה אוֹתָם בְּרַע (לְהֵלֵן פְּסוּק כ"ב). מְכַנְּנִים אֶל הָעֵגֶל, וְקָם וּבָנָה מִזְבֵּחַ, וְקָרָא חֵג לֵה' מָחָר, שֶׁיִּזְבְּחוּ לָשֵׁם הַמִּיחָד עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בָּנָה הוּא לְשִׁמּוֹ, וְלֹא יִבְנוּ הֵם מִזְבְּחוֹת לְבִשְׁת, וְלֹא תִהְיֶה כְּוִנָּתָם בְּזִבְחִים בְּלִתי לֵה' לְבָדוֹ. וַיִּתְּבֵן שֶׁאָמַר מָחָר לְהִתְאָרֵף לָהֶם, אוֹלֵי יָבֹא מֹשֶׁה וַיַּעֲבֹדוּ אֶת הָעֵגֶל, "וְהֵם הַשִּׁפְיָמוֹ בְּבֶקֶר" וַיַּעֲלוּ עוֹלוֹת וַיִּגִּשּׁוּ שְׁלָמִים. וְלֹא אָמַר הַתְּכֵנֶה "וַיַּעֲלוּ לוֹ עוֹלוֹת וַיִּגִּשּׁוּ לוֹ שְׁלָמִים", וְהַעֲנִין, מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ בָהֶם מְכַנְּנִים לָשֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּאֲשֶׁר אָמַר אֶהָרֶן, וּמִהֶם מִשְׁחִיתִים וְזוֹבְחִים לְעֵגֶל. וְעַל אֵלֶּה אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה (לְהֵלֵן פְּסוּק ח'), וַיִּשְׁתַּחֲוּ לוֹ וַיִּזְבְּחוּ לוֹ, כִּי הֵם הַחַטָּאִים. וְאִם אוֹלֵי הִיָּה אֶהָרֶן הַמִּקְרִיב קִרְבָּנוֹת, אָמַר סֵתֵם וַיַּעֲלוּ עוֹלוֹת וַיִּגִּשּׁוּ שְׁלָמִים, כִּי הוּא מְכַנֵּן לָשֵׁם ה', וְהֵם

יִתְרוֹ (כ', כ'). שֶׁאִם עָשָׂאָן שֶׁל כֶּסֶף הָרִי הֵן כְּאֱלֹהֵי כֶּסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב. וְגַם דְּמוֹת עֵגֶל "בְּזָהָב" יוֹתֵר מִן הַכֶּסֶף.

(ד) וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלּוּף. גַּם זֶה הַתְּכֵנֶה יוֹרָה אוֹתָנוּ, כִּי אֵין טַפֵּשׁ בְּעוֹלָם שֶׁיִּחַשֵּׁב כִּי הַזָּהָב הִיָּה אֲשֶׁר בְּאֲזִנֵּיהֶם הוּא אֲשֶׁר הוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם, אֲבָל אָמַר כִּי כֹחַ הַצּוּרָה הַזֹּאת הָעֵלָם מֹשֶׁם. וְהָיָה לֹא תִמְצָא שִׁיאֵמַר בְּעֵגֶל בְּשׁוּם מָקוֹם אֲשֶׁר הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, כִּי הֵם מוֹדִים בְּמִי שֶׁאָמַר אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֵיךְ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מִצְרַיִם (לְעִיל כ', ב'), כִּי שִׁמּוֹ הַגְּדוֹל הוּא הַמוֹצִיא אוֹתָם מִשָּׁם, אֲבָל יֹאמְרוּ בְּמִקְוֵמוֹת וּבִים אֲשֶׁר הָעֵלּוּף (מְלָכִים א' י"ב, כ"ח), כִּי יִקְחוּ זֶה בְּמִקְוֵם הַיָּד הַגְּדוֹלָה הַמִּתְרַבֶּת יָם הַשָּׁמַיָּה מִעֲמָקֵי יָם יָרֵךְ לַעֲבֹר גְּאוּלִּים (יִשְׁעִיָּה נ"א, א'). וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר, וַיִּמְרִיו אֶת כְּבוֹדָם בְּתִכְנִית שׁוֹר אֲכָל עֵשֶׂב (תהלים ק"ו, כ'), וְשֵׁם נֶאֱמַר שֶׁכָּחוּ אֶל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדוֹלוֹת בְּמִצְרַיִם וּפְלָאוֹת בְּאֶרֶץ חָם נוֹרָאוֹת עַל יָם סוּף (שֵׁם

(ו) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּדָרֹךְ בִּי שְׁחַת עַמּוֹךְ אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"י • וַיִּדְבֹּר • לשון קשי הוא, כמו (בראשית כב): "וַיִּדְבֹּר אֹתָם קְשׁוֹת". לך־רד • (ברכות לב) רד מגדלתך, לא נתתי לך גדלה אלא בשבילם. באותה שעה, נתנדה משה מפי בית דין של מעלה. שחת עמך • שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערב־רב שקבלת מעצמך וגירתם ולא נמלכת בי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו. רמב"ן

(ח) סֵרוּ מִהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֹגֶל מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת־הָעַם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם־קִשָּׁה־עֶרְפָּה הוּא:

כ"י • קשה־ערף • מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמע.

(י) וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִי וַיַּחֲרֹאֲפִי בָהֶם וְאֶכְלָם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגֹי גָדוֹל:

כ"י • הניחה לי • עדין לא שמענו שהתפלל משה עליהם, והוא אומר: "הניחה לי"? אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמות רבה) • רמב"ן

(יא) וַיַּחֲל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יַחֲרֶה אַפִּי בְּעַמִּי אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:

כ"י • למה ה' וגו' • כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור. רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(י) ואין טעם שיאמר הניחה לי ואכעס, כי אם לא תרה אפו עדין איך יחרה אפו אחרי שניחנו משה, אבל דרך הפשט שיאמר הניחה לי ואכלם "בחרון אפי" כדרך ה'רר ממני ואשמידם (דברים ט', י"ד). ועל דרך האמת, הניחה רחמי, ומדת הדין שלי "תתחרה בהם" ואכלם בה, כי עמי אין לה רשות בהם, וזה טעם ויחל משה את פני ה' אליהו (בפסוק הבא) והוא כטעם את פני האדון ה' אליהו ישראל (להלן ל"ה, כ"ג). וכך הדיבור במשנה תורה ה' בקל"ף דל"ת וי"ד ה"א אחרי (דברים ט', כ"ו). ויתכן שיהיה ויחל מלשון "תחלה" ובין ותדע. (יאיד) למה ה' יחרה אפך. הנה בחטא הגדול הזה היה ראוי משה שיתפלל דרך דודי ותחנה, כענין אגא חטא העם הזה

ברבים היה החטא במחשבה רעה, כמו שפרשתי. וטעם אשר העלית מארץ מצרים יוכן מפסוק ויטע משה את ישראל מיס סוף (לעיל ט"ו, כ"ב). או שרצה לומר לו כמאמרם אשר אמרו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים, וכן במשנה תורה אשר הוצאת ממצרים (דברים ט', י"ב). כי על ידך יצאו כאשר הם אומרים. ומשה אמר בתפלתו אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול ובכח חזקה (פסוק י"א), כי אתה לבדך הוא המוציא, כי לך הכח והגבורה, כי בכח גדול ימין ה' נאדרי בכח, ובכח חזקה ימין ה' תרעץ אויב (לעיל ט"ו, ו'). וכן אמר בכחך הגדול ובזרעך הנטייה (דברים ט', כ"ט), כאשר רמזתי (לעיל ט"ו, ו'). בסוד מדת הדרור.

(ז) כי שחת עמך. אמר השם למשה כי עשו שפתים רעות, האחת, כי שחת עמך, וענין השחתת הריסת בנין, כענין שנאמר ואיש כלי משחתו בידו (חזקאל ט', א'), הנני אליך הר המשחית (ירמיה נ"א, כ"ה). בכל ההורס כל חוקה ומגדל, ופרוש השחתת בכאן הדבר שקראו רבותינו (חגיגה י"ד): מקצץ בנטיעות. והשני, כי עשו עגל מסכה והשתחוו לו ויזבחו לו. והנה העברה הראשונה לא ידענה רק השם לבדו שהוא יודע תעלומות לב, והשנית מעשה הזבחים החוטאים שבהם כאשר פרשתי. והנה רב העם חטאו במעשה העגל, כי בן כתוב ויתפרקו כל העם את נזמי הנהב (לעיל ג'), ולולי זה לא היה הפעם בכלם לבלותם. והנה הנזירים והנזפים מועטים, כי

(יב) לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בִּרְעָה הוֹצִיאָם לְהִרְגֹתָם
אֹתָם בַּהֲרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן
אִפְּךָ וְהִנָּחָם עַל־הָרָעָה לַעֲמֹךְ:

כס"י • והנחם • התעשת מחשבה אחרת להטיב להם. על-הרעה • אשר חשבת להם.

יג אדבר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך
די קמתא להון במימרך ומלתא עמהון
אסגי ית בניכון כוכבי שמיא וכל ארעא
הדא די אמרית אתן לבניכון ויחסון
לעלם:

(יג) זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ
לָהֶם בְּךָ וּתְדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרֶבֶה אֶת־זַרְעֲכֶם כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הִואֹת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵתָּן לְזַרְעֲכֶם
וְנָחֳלוּ לָעָלָם:

כס"י • זָכֹר לְאַבְרָהָם • (שמות רבה) : 'אם עברו על עשרת הדברות, אברהם אביהם נתנסה בעשר נסיונות ועדין לא
קבל שְׂכָרוֹ. תִּנְהוּ לוֹ, וְיִצְאוּ עֵשֶׂר בְּעֵשֶׂר. לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל • (שמות רבה) אם לשרפה הם, זָכֹר לְאַבְרָהָם
שֶׁמֶסֶר עֲצָמוֹ לְהַשְׁרִף עָלֶיךָ בְּאוֹר כְּשָׁדִים. אִם לְהִרְגָהּ, זָכֹר לְיִצְחָק שֶׁפָּשַׁט צוּאָרוֹ לַעֲקֹדָה. אִם לְגָלוּת, זָכֹר לְיַעֲקֹב
שֶׁגָּלָה לְחֹרֶן. וְאִם אֵינָן נְצוּלִין בְּזִכְרוֹנָן, מָה אֵתָּה אוֹמֵר לִי "וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל"? וְאִם כִּסָּא שֶׁל ג' רַגְלִים
אֵינוֹ עוֹמֵד לִפְנֵיךָ בְּשַׁעַת כַּעֲסֶךָ, קַל וְחֹמֶר לְכִסָּא שֶׁל רַגַל אֶחָד (ברכות לב). אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ • לֹא נִשְׁבַּעְתָּ
לָהֶם בְּדָבָר שֶׁהוּא כָּלָה, לֹא בְּשָׁמַיִם וְלֹא בָּאָרֶץ, לֹא בַּהֲרִים וְלֹא בַּגְּבֻעוֹת, אֲלָא בְּךָ, שֶׁאֵתָּה קִיַּם וּשְׁבוּעָתְךָ קִיַּמְתָּ
לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כב טו) : "בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נֶאֱמַר ה'", וְלִיִּצְחָק נֶאֱמַר (שם כו ג) : "וְהִקִּמְתִּי אֶת־הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְרָהָם אֲבִיךָ", וְלִיַּעֲקֹב נֶאֱמַר (שם לה יא) : "אֲנִי אֵל שְׂדֵי פְרָה וְרִבְחָה", נִשְׁבַּע לוֹ בָּאֵל שְׂדֵי.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(שם פסוק כ'). וְשִׁטְרָה לְשִׁרְף אֶת הַעֲגֹל (שם
פסוק כ"א), וְסֹפֵר מַה שֶּׁעָשָׂה בְּתַבְעֵרָה וּבְמִסָּה
וּבַקְבֻרֹת הַתָּאָנָה (שם פסוק כ"ב), וּבִשְׁלַח
ה' אוֹתָם מְקֻדָּשׁ בְּרַעַי (שם פסוק כ"ג). וְאַחֲרֵי
שֶׁהִשְׁלִים מִמֵּרִים הָיִיתָ עִם ה' מִיּוֹם יְדַעְתִּי
אֶתְכֶם (שם פסוק כ"ד), חֲזוֹר אֶל עֲנִין תַּפְלוּתִי
אֲשֶׁר הִזְכִּיר (שם פסוקים כ"ה-כ"ט). וְסֹדֵר
אֶת שְׁתֵּי תַּפְלוּת וְאִמְרָ וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי ה' אֶת
אֲרָבָעִים הַיּוֹם וְאֶת אֲרָבָעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר
הִתְנַפַּלְתִּי כִּי אָמַר ה' לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם, וְאֶתְנַפֵּל
אֶל ה' וְאִמְרָ ה' אֱלֹהִים אֵל תִּשְׁחַת עַמֶּךָ וְכו',
כְּאוֹמֵר הַצְּרַכְתִּי לְהִתְנַפֵּל לִפְנֵי ה' בַּעֲבוּרְכֶם
אֲרָבָעִים יוֹם כִּי מִתְחַלֵּה אָמַר ה' לְהַשְׁמִיד
אֶתְכֶם, עַד שֶׁהִתְנַפַּלְתִּי אֵלָיו אֵל תִּשְׁחַת עַמֶּךָ.
וְלֹא הִצְרַךְ לְהִזְכִּיר הַתַּפְּלָה הַשְּׁנִיָּה, כִּי כָּבֹד
אָמַר שְׁאֲרָבָעִים יוֹם הִתְנַפַּל עֲלֵיהֶם, כִּי גַם
בְּכָאֵן לֹא הִזְכִּירָהּ, כִּי מִי יוֹכֵל לְכַתֵּב כְּמָה
תַּחֲנוּנִים וּבִקְשׁוֹת אֲשֶׁר הִתְנַפַּל עֲלֵיהֶם אֲרָבָעִים
יּוֹם. וְאִם תִּבְרִין מַה שֶּׁפָּרָשְׁתִּי תִּפְרִי בְּאֵמַת
שְׁהִי שְׁתֵּי תַּפְלוּת, כִּי מִתְחַלֵּה חִלָּה אֶת פְּנֵי
ה' אֱלֹהֵינוּ (פסוק י"א), וּבִסוּף הַתְנַפֵּל לִפְנֵי
ה' אֲרָבָעִים יוֹם, כְּאֲשֶׁר יִתְבָּאֵר בְּפִרְשֵׁי וְיִאֱמַר
מֹשֶׁה אֶל ה' (לְהִלָּן פְּסוּק ל"א).

וְהִזְכִּיר בְּמִשְׁנֵה הַתּוֹרָה (דְּבָרִים ט', י"ח).
וּבְאַחֲרָיָהּ הִתְאָנַף ה' וְאֶתְנַפֵּל גַּם בְּעַד
אַחֲרָיָהּ בַּעַת הַהוּא (שם כ'), וְלֹא הִזְכִּיר בְּכָאֵן
זֶה כָּלָל, וְזֶה לְכַבּוֹד אֲהָרֹן, כִּי לֹא רָצָה מֹשֶׁה
לְהִזְכִּיר בְּחִיּוֹ שֶׁהִצְרַךְ לְהַתְפַּלֵּת שְׁלֹא בְּכוֹשׁ,

מִקְצָתָהּ (בְּפִסְקִים י"א-י"ג). וְאַחֲרֵי הִזְכִּירָהּ
נִזְכִּיר הַמִּקְצָת הַאֲחֵר (לְהִלָּן פְּסוּק ל"א). אֲבָל
הֵן שְׁתֵּי תַּפְלוּת. וְלִכְּנָן נִרְאֶה, כִּי כְּאֲשֶׁר אָמַר
לוֹ הַיָּהִי לִי וְיִחַר אַפִּי בָּהֶם וְאֶכְלֶם (פְּסוּק
י'), מִיָּד חִלָּה פְּנֵי הַשֵּׁם וְלֹא אַחֲרָיָהּ כָּלָל, כִּי
הִנֵּה יָרָא פֶּן יֵצֵא הַקָּצָף מִלִּפְנֵי ה' וְיַחֲלֵה הַנֶּגֶף
לְכָלוּתָם כְּרַעַי, וּמִיָּד אָמַר, לְמָה ה' יִהְיֶה אִפְּךָ
בַּעֲמֹךְ. וְכָךְ מִצְאֵתִי בְּאֵלָה שְׁמוֹת רַבָּה (מ"ב,
א'). אָמַר מֹשֶׁה, אִם מִנִּיחַ אֲנִי אֶת יִשְׂרָאֵל
וְאֵדָר לִי אֵין לְיִשְׂרָאֵל תְּקוּמָה בְּעוֹלָם, אֲבָל
אֵינִי זֶה מִכָּאֵן עַד שֶׁאֲבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים,
מִיָּד הִתְחִיל מֹשֶׁה לְלַמֵּד עֲלֵיהֶם סִגְנוּרִיָּה וְכו'.
וְהִנֵּה הַתַּפְּלָה עֲלֵיהֶם וְנָחָם ה' עַל הָרָעָה אֲשֶׁר
דִּבֶּר "לְהִרְגֹתָם וּלְכַלֵּתָם", לֹא שֶׁנִּתְרַצָּה
לָהֶם, רַק שֶׁאִמְרָ נִחַמְתִּי לֹא אֶעֱשֶׂה כָּלָה. וְכִינֵּן
שְׁהִיָּה לוֹ פְּנֵי יָרֵד מֹשֶׁה וְשִׁרְף אֶת הַעֲגֹל
וְהִגֵּד עוֹבְדֵייו וְאַחֲרָיָהּ כִּי אָמַר לָעַם אֶעֱלֶה אֵל
ה' אוֹלִי אֲכַפְרָה בְּעַד חַטָּאתְכֶם (פְּסוּק ל').
שִׁימַחֵל לָהֶם.

אֲבָל בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה סֹפֵר הַעֲנִין בְּסֹדֵר אַחֵר,
כִּי אַחֲרֵי דְבַר ה' שֶׁאָמַר הָרָף מִמֶּנִּי
וְאֲשַׁמִּיד, אָמַר וְאֶפֶן וְאֵדָר (דְּבָרִים ט', ט"ו).
וְהַשְׁעָם, לִפִּי שְׁהִיָּה מֹשֶׁה מְסַדֵּר לָהֶם שֵׁם כָּל
חַטָּאתָם וְהַשְׁרַח שִׁטְרָה עֲלֵיהֶם, וְהִנֵּה סֹפֵר
(שם פְּסוּקִים י"ב-ט"ו). מַה שֶּׁעָשָׂה בְּחוֹרֵב
בְּעֵגֶל, וְשֶׁהִצְרַךְ הוּא לְשִׁבֵּר הַלִּחוֹת (שם פְּסוּק
יז'), וְלִהְיוֹת עֲלֵיהֶם אֲרָבָעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים
לַיְלָה (שם פְּסוּקִים י"ח-ט"ט), וְגַם עַל אֲהָרֹן

חַטָּאת גְּדוֹלָה (לְהִלָּן פְּסוּק ל"א), וְכִהְיֶה חִלָּה
עֲנִיָּה וְכִהְיֶה דוּתוֹ (עֲנִיָּה י', א'). עַל מַעַל
הַגּוֹלָה (שם ט', ד'). וְאֵין טַעַם שִׁימַחֵר, לְמָה
ה'. וְרַבּוּתֵנוּ (בְּשִׁמּוֹר מ"ג, ז'). מִתְעוֹרְרִים
בְּזֶה עַל דְּרָךְ הַתְּהַדּוּת לְהִזְכִּיר כְּמָה טַעַמִּים
לְמַעַט חַטָּאת לִפְנֵינוּ.

וְעַל דְּרָךְ הָאֵמַת יִאֱמַר לְמָה "תַּתֵּן רְשׁוֹת לְמִדַּת
הַדִּין לְהִיּוֹת שׁוֹלֵט" בַּעֲמֹךְ, "כִּי אֵתָּה"
הוֹצֵאת אוֹתָם לְשִׁמְךָ מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם בְּמִדַּת
רַחֲמִים בָּהֶם, וּבְמִדַּת הַדִּין עַל שׁוֹנְאֵיהֶם.
וְהַתַּפְּלָה הִוא לְמָה ה', לְמָה יִאֱמַרוּ מִצְרַיִם,
נִרְאֶה בְּאֵמַת כִּי זֹאת הַתַּפְּלָה הִיא
אֲשֶׁר הִזְכִּיר בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה וְאֶתְנַפֵּל אֶל ה'
וְאִמְרָ ה' אֱלֹהִים אֵל תִּשְׁחַת עַמֶּךָ (דְּבָרִים ט',
כ"ו), כִּי עֲנִין הַתַּפְּלָה שְׁהִיָּה בְּשִׁנְיָה. וְהִנֵּה
הִזְכִּיר בְּכָאֵן הַתַּפְּלָה קִדְּם וְרָתוֹ מִן הַהָר וְשֵׁם
הַיָּהִיָּה אַחֲרֵי רָתוֹ מִן הַהָר.

וְדַעַת ר"א כִּי מֹשֶׁה לֹא הִתְפַּלֵּל בְּעַד יִשְׂרָאֵל
כָּל זְמַן שְׁהִיָּה עֲבוּדָה זָרָה בִּינְיָהם,
אֲבָל כְּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָרָף מִמֶּנִּי וְאֲשַׁמִּיד
(שם ט', י"ד). הַתְּבִינָן כִּי הַדְּבַר תְּלִי בּוֹ וְיָרֵד
וּבְעַד הַעֲגֹל וְשִׁב לְהִתְפַּלֵּל בְּאַרְבָּעִים יוֹם, וְאֵין
מִקְדָּם וּמֵאַחֵר בְּתוֹרָה.

וְאֵין יְדַעְתִּי כֵּן, בְּעַבּוּר שֶׁהִתְפַּלֵּה שְׁעָשָׂה בְּשׁוּבוֹ
הִיא אֲשֶׁר יְסַפֵּר אֶנָּה חַטָּאת הָעַם הַזֶּה
חַטָּאת גְּדוֹלָה (לְהִלָּן פְּסוּק ל"א), וְאִם הַכֹּל
תַּפְּלָה אַחַת שְׁעָשָׂה בְּאַרְבָּעִים הַיּוֹם אַחֲרֵי
שׁוּבוֹ לָהָר, לְמָה יִחַלֵּק אוֹתָהּ, וְיִזְכִּיר בְּכָאֵן

שיעור יומי ליום שני י"א אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לב – פרשת תשא

קג (יד) וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ:

יד ותב יי מן בישתא די מליל למעבד לעמה:

(טו) וַיִּפֶּן וַיִּרַד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וַשֹּׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים:

טו ואתפני ונחת משה מן טורא ותרינ לוחי סהודתא בידה לוחי כתיבין מתרינ עבריהון מכא ומכא אנון כתיבין:

כז"י • משני עבריהם • היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (שבת קד).

(טז) וַהֲלַחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל־הַלָּחַת:

טז ולוחיא עובדא דיי אנון וכתבא כתבא דיי הוא מפרש על לוחיא:

כז"י • מעשה אלהים המה • כמשמעו, הוא בכבודו עשן. דבר אחר: כאדם האומר לחברו: 'כל עסקיו של פלוני במלאכה פלונית', כך כל שעשועיו של הקדוש ברוך הוא בתורה. חרות • לשון חרת וחרט אחד הוא, שניהם לשון חקוק, אנטליי"ר בלע"ז (איינשניידען). רמב"ן

(יז) וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בָּרָעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה:

יז ושמע יהושע ית קל עמא כד מיבין ואמר למשה קל קרבא במשריתא:

כז"י • ברעה • שהיו מריעים, ושמחים וצוחקים.

(יח) וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חַלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֹנְכֵי שְׁמַע:

יח ואמר לא קל גברין דנצחין בקרבא ואף לא קל חלשין דמתברין קל דמחכין אנא שמע:

כז"י • אין קול ענות גבורה • אין קול הזה נראה קול ענית גבורים הצועקים נצחון, ולא קול חלשים שצועקים, וי, או ניסה. קול ענות • קול חרופין וגדופין המענין את נפש שומען כשנאמר לו. רמב"ן

(יט) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת־הָעֵגֹל וּמַחֲלַת וַיַּחֲרִאֲף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלָּחַת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:

יט ויהיה כד קריב למשריתא וחזא ית עגלא וחגגין ותקיף ריגזא דמשה ורמא מידוהי ית לוחיא ותבר יתהון בשפולי טורא:

כז"י • וישלך מידיו וגו' • (שבת פז) 'אמר: מה פסח שהוא אחד מן המצות, אמרה תורה: "כל־בן־גבר לא־יאכל בו", התורה בלה פאן וכל ישראל מומרים, ואתננה להם?'. תחת ההר • לגלי ההר.

(כ) וַיִּקַּח אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיַּטְחֵן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיִּזֹּר עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשֶׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ ונסיב ית עגלא די עבדו ואוקד בנורא וסף עד דהנה דקיק וזרא על אפי מיא ואשקי ית בני ישראל:

כז"י • ויזר • לשון נפוצ, וכן: (איב יא) "יזרה על נוהו גפרית", וכן (משלי א): "כי חנם מזרה הרשת", שזורין בה דגן וקטניות. וישק את־בני ישראל • (יבא טז) נתפון לבדקם פסוטות. שלש מיתות נדונו שם, אם יש עדים והתראה,

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הוא, אכל הטעם כי משה אב בחקמה הוא ומכיר נגוני הקולות, ואמר כי קול ענות הוא "הנשמע" אליו. וכך אקרו בהגדה (מדרש רבה קהלת ט', י"א). שאמר לו משה מי שעתיד לנהג שררה על ישראל אינו מבחין בין קול לקול. והנה משה בענותותו הגדולה לא הגיד הענין ליהושע, כי לא רצה לספר

זה מלשבר אותם, כי חרה לו בראותו המעשה הרע שהוא, ולא יכול להתאפק. או כענין שהזכירו רבותינו (שמו"ר ט', י"א). שפירח הכתב עתה בבואו בגבול העגל במקום השמאה והחטא. (יח) וטעם קול ענות אנכי שמע אינו מפני ידיעתו הדבר, כי היה אומר "קול ענות

ושם אחרי מותו הודיענו האמת. וזה הסדר הנכון בפךשיות האלה. (טז) והלחת מעשה אלהים המה. היה ראוי שיזכיר הכתוב כל מעשה הלווחות בפסוק ויתן אל משה (לעיל ל"א, י"ח), כאשר אמר כתובים באצבע אלהים. אכל הזכירו בכאן לספר במעלתו, לומר כי לא נמנע משה בכל

בסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרבים. עדים בלא התראָה, במגפָה, שְנאָמַר: "וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם". לא עדים ולא התראָה, בהדרוֹקָן, שְבָדָקִים המים וְצָבו בְטִינֵיהֶם. ומבין

(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מַה־עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־הִבֵּאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדוֹלָה:

כס"י • מה־עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה • כְּמָה יסורים סְבִלָת שִׁסְרוֹדָ, עד שְלֵא תִבְיָא עֲלֵיהֶם חֲטָא זֶה.

(כב) וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יְחִיָּהוּ אֶף אֲדֹנִי אַתָּה יֹדַעְתָּ אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא:

כס"י • כִּי בָרַע הוּא • בְּדָרָךְ רַע הֵם הוֹלְכִין תָּמִיד וּבְנִסְיוֹנוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם. ומבין

(כג) וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֲלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

(כד) וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהב הַתַּפְּרוֹקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וְאֶשְׁלַכְהוּ בְּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעָגֹל הַזֶּה:

כס"י • וַאֲמַר לָהֶם • דָּבָר אֶחָד: 'לְמִי זֶהב' לְבַד, וְהֵם מִהֲרוּ וַהֲתַפְּרוֹקוּ וַיִּתְּנוּ לִי. וְאֶשְׁלַכְהוּ בְּאֵשׁ • וְלֹא יָדַעְתִּי שִׁנְעָא הָעָגֹל הַזֶּה, וַיֵּצֵא.

(כה) וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם:

כס"י • פָּרַע • מְגֵלָה, נִתְגַּלָּה שְׁמֻצּוֹ וּקְלוֹנוֹ, כְּמוֹ (במדבר ח): "וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה". לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם • לְהִיּוֹת לָהֶם הַדָּבָר הַזֶּה לַגָּנוֹת בְּפִי כָל הַקָּמִים עֲלֵיהֶם. ומבין

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

בגנותן של ישראל, אבל אמר לו כי קול שחוק הוא.
(כ) וַיֵּזֶר עַל פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשָּׂק אֶת בְּגֵי יִשְׂרָאֵל. אחרי שהיה דק לעפר (דברים ט', כ"א). וְרָקוּ עַל פְּנֵי מִי הַנַּחֵל הַיּוֹרֵד מִן הַהָר הַשְּׂרֹף שְׁאִינָנו נִמָּךְ, אֲבָל הוּא שְׂרֹף, וְנִטְחָן עַד אֲשֶׁר דָּק, פֶּאֶשֶׁר הַזֶּכֶר ר"א, קָל הוּא עַל פְּנֵי הַמַּיִם, עַל כֵּן הָיָה צָר וְהִשְׁקָהוּ לָהֶם. אוּ הָיָה זֶרֶה אוֹתוֹ עַל הַנַּחֵל מַעַט מַעַט, וְשׂוֹאֵב וּמִשְׁקָה לָהֶם טָרֵם יִשְׁקַע. אוּ שְׁהִיָּה מִמַּעַשֵׂה הַנְּסִים. וְהִנֵּה רָצָה לְבַזּוֹת מַעַשֵׂיהֶם, טָחַן הָאֵלֶּה שְׁלֶקֶם וְהַכְנִיסוּ בְּכַטְנֵם שְׂוִיָּצִיאוּהוּ בָרָעִי וּבִצְאָה, כְּמוֹ שְׁנָאֵמַר תּוֹרֵם כְּמוֹ דָּוָה צָא תֹאמַר לוֹ (יִשְׁעִיָּה ל', כ"ב). וְעַל דַּעַת רַבּוֹתֵינוּ (ע"ז מ"ד). עוֹד נִתְפַּן לְבָדָקֶם כְּסוּטוֹת וְצִבְתָּה בְּטָנָם וְנִפְלָה יָרֵכָם, וְהוּא הָאֵמָת.

עָלָיו חֲטָאָה גְדוֹלָה. כְּמָה יסורים סְבִלָת שִׁסְרוֹדָ עד שְלֵא תִבְיָא עֲלֵיהֶם חֲטָא זֶה. לְשׁוֹן רש"י. וַאֲיָנָנו נָכוֹן בְּעִינֵי, כִּי הַחֲטָא הַזֶּה מִן הַחֲטָאִים שִׁהֲרַג עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבֹר. וְאוּלַּי אָמַר לוֹ כֵּן לְהַגְדִּיל אֲשַׁמְתּוֹ. וְהַנִּכּוֹן בְּעִינֵי כִּי הוּא כְּמוֹ מָה עָשִׂיתִי מָה צוֹנִי וְמָה חֲטָאִיתִי לִפְנֵי אֲבִידִי כִּי מִכְשָׁשׁ אֶת נַפְשִׁי (שְׁמוּאֵל א' כ', א'). יֹאמַר, מָה שְׁנָאָה הָיְתָה לָךְ עִם הָעָם הַזֶּה כִּי סָבַבְתָּ לְהַשְׁמִידָם וּלְכַלּוֹתָם. וּמִפְּנֵי שֶׁהָיָה אַהֲרֹן לָהֶם לְאִישׁ מוֹכִיחַ וְלִמְכַפֵּר (שְׁמו"ר ג', כ"א), וְהָיָה רֹאשִׁי שִׁחָיוּס וַיִּרְחַם עֲלֵיהֶם, אָמַר לוֹ כֵּן. כְּלוּמַר, נִהְיֶת עִמָּהֶם כְּאוֹיֵב הַחֲפִיץ בְּרַעְתָּם, לֹא פָשַׁעוּ וְלֹא חֲטָאוּ לָךְ. וְהִנֵּה הָיָה רֹאשִׁי מֹשֶׁה לְהַאֲשִׁים אוֹתוֹ תַּחֲלָה עַל חֲטָאוֹתָיו אֲשֶׁר חֲטָא הוּא, וְאַחֲרָיָה כֵּן יֹאשִׁים אוֹתוֹ עַל אֲשַׁמְתָּ הָעָם, וַיֹּאמַר, "אִיךָ חֲטָאָה הַחֲטָאָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת לְאֵלֵהֶם, וְגַם הַכְשָׁלָתָם רַבִּים וְהִבֵּאתָ עֲלֵיהֶם חֲטָאָה גְדוֹלָה", אֲבָל מֹשֶׁה בְּעִנְיָתוֹתָיו נִהַג

בְּכּוֹד בְּאַחֲיוֹ הַגְּדוֹל וְלֹא הִזְכִּיר לוֹ בַּקִּי מְכַשׁוֹל הָעָם. וַיִּתְּכֵן שְׂגָם מֹשֶׁה נָכוֹן לְבוֹ בְּטוֹחַ בְּצִדְקַת אַחֲיוֹ שֶׁכָּנְתּוּ לֹא הָיְתָה רָעָה, אֲבָל עַל אֲשַׁמְתָּ הָעָם הָאֲשִׁים אוֹתוֹ, כִּי הָיָה רֹאשִׁי לְהוֹכִיחַם וְהֵם נִכְשָׁלוּ עַל יָדוֹ. וְהוּא הָשִׁיב שֶׁהִטְעִינָהוּ בְּדַבְרֵיהֶם.
(כב) אַתָּה יֹדַעְתָּ אֶת הָעָם כִּי בָרַע הוּא. יֹאמַר כִּי הֵם "בְּדָרָךְ רָעָה", כִּי "אָמַרְוּ לִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם מוֹרָה דְרָךְ" בְּמָקוֹם אֲדוֹנִי עַד שׁוּבוּ אֵלַי אוּלַּי יִשׁוּב, וְנִתְּנוּ לִי הַזֶּהב וְאֶשְׁלַכְהוּ בְּאֵשׁ וְהִנֵּה יֵצֵא לָהֶם הָעָגֹל הַזֶּה, כִּי הֵם חֲשָׁבוּ בּוֹ מִחֲשָׁבָה רָעָה שִׁשְׁמָחוּ לוֹ וַיִּנְקְחוּ לוֹ, וּבְעִבּוֹר שְׁלֵא רָצָה אַהֲרֹן לְהִתְרַיֵּד בְּסוֹרְחָנָן, קָצַר וַאֲמַר וַיֵּצֵא הָעָגֹל הַזֶּה שֶׁנֵּצַא לָהֶם הָעֵנִין הָרַע הַזֶּה אֲשֶׁר אֲדוֹנִי רוֹאֶה.
(כג) וְשַׁעַם וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת הָעָם, לוֹמַר כִּי אֶף עַל פִּי שֶׁהִתְנַצֵּל אַהֲרֹן שְׁלֵא פָשַׁע בָּהֶם רָאָה מֹשֶׁה כְּלָבּוֹ אֶת הָעָם כִּי פָרַע הוּא,

(כו) וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֱלֹהֵי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:

כז"א מי לה' אלי • יבא אלי • כל בני לוי • (יזמא טו) מכאן שכל השבט כשר. רמב"ן

(כו) וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־חַרְבּוֹ עַל־יָרְכוֹ עִבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־קָרְבוֹ:

כז"ב כה אמר וגו' • והיכן אמר? (לעיל כב): "זבח לאלהים יחרם", כך שנויה במכילתא. אחיו • מאמו, והוא ישראל. רמב"ן

(כח) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כַּדָּבָר מֹשֶׁה וַיַּפֵּל מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כַּשְּׁלִשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ:

רמב"ן על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

בו אתה יכול להמיתו בכל מיתה שתוכל. והנה זה הוצאת שעה לקדש השם, שלא היתה בהם התראה, כי מי התרה בהם, אבל היו בני לוי מכירים באלו הנהגים שהם היו עובדי.

ועל דעת האומר (יזמא טו): עדים והתראה בידי אדם, כמו שכתב רש"י (לעיל פסוק כ'), נאמר "שצוה אותם לחגור חרבם" לתפש אותם ולהביאם לפני משה או סנהדרין, ואשר מצאוהו בעדים והתראה הנגוהו בסקילה כמשפט עובדי עבודה זרה, או שהיתה מיתתם בסוף קעיר הנדחת. והנה כל בני לוי היו לה' ומתורים בעם שלא ישתחו לו ולא יזבחו לו, כי אהרן לא צוה לחג בלתי לה' לבדו כאשר פרשתי. והנכון בעיני דברי האומר, נבחר וקשר בסוף, גפף ונשק במיתה, שמח בלבו בהורדוקן, כדאיתא במסכת יומא (שם טו'). והנה הפל מעשה שעה, כי אין מגפף ומנשק במיתה לדורות (סנהדרין טו').

וטעם והרגו איש את אחיו, שלא תחמלו ולא תכסו על אח נרע וקרוב (תיב"ע). וטעם כה אמר ה' אלהי ישראל, איננו ממצות זבח לאלהים יחרם (לעיל כ"ב, י"ט), כי אין אלו חבין מיתה מן הדין, אבל היא מצוה שנאמרה למשה מפי הגבורה ולא כתבה, כי כאשר נחם השם הנקבד על הרעה צוה אותו, פיון שאין אתה רוצה שאכלה אותם תהרג אתה את עובדיך בסוף, בדרך קח את כל ראשי העם והזקע אותם לה' נגד השמש ויזב חרון אף ה' מישראל (במדבר כ"ה, ד'). והנה זאת המצוה כמצות זה הדבר אשר צוה ה' מלא העמר ממנו (לעיל ט"ז, ל"ב). ובכך הופתה כיצא בהם (לעיל י', ב'. י"א, א').

(שם פסוקים י"ח-ט"ט). וכן מה שמן דבר נשמע בו (שם כ"ו, י"ד), שאין בכל דרכיו דפי ודבה כלל רק שבח ותהלה. ועל דרך הפשט שמן (איוב ד', י"ב). לשון מעוט, לקחה אזני מעט הימנו, ומה שמן דבר נשמע בו (איוב כ"ו, י"ד), שכל הנשמע והנאמר בכח האל וגבורותיו דבר מועט הוא כנגד גדל מעשיו, וכן לשמעה בקמיהם, יאמר כי פרעה אהרן לעם למעט אותם באויביהם, כי העון הגדול הזה ימעטם בפני אויביהם, או ימעט זכותם בבוזם במלחמה עם אויב, והוא כענין שנאמר והמעטתים לבלתי רדות בגוים (יהונקאל כ"ט, ט"ו), או כענין שנאמר, יסרני ה' אף במשפט אל באפך פן תמעיטני (ירמיה י', כ"ד).

(כו) וטעם ויעמד משה בשער המחנה דבק כמה שאמר, כי פיון שראה את העם שיהיה לשמעה ולקלסה באויביהם, וזה חלול השם, עמד בשער המחנה וקרא בקול גדול, מי לה' אלי, והרג בפרהסיא כל עובדי העגל כדי שישמע הדבר בקמיהם, ויתקדש שם שמים בהם תחת החלול שיעשו.

(כז) וטעם כה אמר ה' אלהי ישראל, בעבור שחשבו עובדי העגל לזבח לאלהי ישראל, והנה מדת הדין פוגעת בהם בעבור שקצצו בנטיעות. ועוד, כי המשפט לאלהים הוא (דברים א', י"ז). ומפני זה אמר בלויים כי הבדיל אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל (במדבר ט"ז, ט'). כי עבודה לאלהי ישראל, ולשמו נבדלו בזכות הזאת.

שימו איש חרבו על ירכו. היו עובדי העגל רבים ולא יוכלו להביאם לבית דין, על כן צוה לכל בני לוי לחגור חרבם, על דרך מה שאמרו רבותינו (סנהדרין מ"ה): שאם אין אתה יכול להמיתו במיתה הקמורה

כי גוי אוכד עצות המה ואין בהם תבונה, כענין, ותפרעו כל עצתי (משלי א', כ"ה), כמו שאמר, כי הפריע ביהודה ומעול מעל בה' (דברי הימים ב' כ"ח, י"ט), כי פרעה אהרן ובשל מהם כל עצה ומוסר, והנה הם כצאן הנפוצים על ההרים (ע"פ מלכים א' כ"ב, י"ז). בלא יועץ ומדריך. ואמר זה מפני שהיו הם חושבים שהעגל מורה להם הדרך, והנה הם כאלו אין להם עצה ולא ידעו הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו, כי מהם חשבוהו לטובה, כפי סברתם, ומהם לרעה גמורה, וכל אחד מהם פונה לדרך. ואמר לשמעה בקמיהם, כי אפלו אותם אשר אין מחשבתם רעה יוציאו עליהם לדורות "שמען ודבה", והנה כל העם פרע עצה ומוסר, מהם לרעה, ומהם להעלות על שפת לשון ודבת עם. ואמר זה כנגד אהרן, לומר כי לכלם חטא. וזה כדעת אנקלוס שתרגם לשמעה בקמיהם "לאפקא שום ביש בדריהון". ולפי שאמר "בדריהון" נראה שרצה לפרש כי העגל אשר עשו יהיה שמען רעה בדורות ישראל, כי יאמרו לא לחנם עשו אבותינו את העגל ועבדוהו, רק שידעו בו כי הוא אשר העלם מארץ מצרים ומצאו בעבודתו תועלת להם, ואף אנחנו נעשה כן, כי טוב לנו לעבדו, כאשר היה הדבר בנרבעם שאמר רב לכם מעלות וירושלים הנה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים (מלכים א' י"ב, כ"ח). ראה משה כי לדורות יפשו בו. ושמעה ענין דבה רעה הוא לדברי אנקלוס, והוא לשון מרגל בדברי רבותינו שמען פסול (פסחים ג'). ואולי לדעתם מה שאמר הכותב ותקח אזני שמען מנהו (איוב ד', י"ב). שלקחה אזנו פגם האדם ודפי שבו, לומר אף שכני בתי חמר אשר בעפר יסודם

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאֵי יָדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בְּבִנוֹ
וּבִאֲחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:
כט ואמר משה מלואי ידכם היום ליהוה כי איש בבנו
ובאחיו ולתת עליכם היום ברכה:

כס"א מֵלֹאֵי יָדְכֶם • אַתֶּם הַהוֹרְגִים אוֹתָם, בְּדָבָר זֶה תִּתְחַנְּכוּ לַהֲיוֹת כְּהֹנִים לְמָקוֹם (זכח: קטו). כִּי אִישׁ • מִכֶּם יִמְלֹא
ידו בְּבִנוֹ וּבִאֲחִיו.

(ל) וַיְהִי מִמַּחֲרֹת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חֲטֵאתֶם
חֲטֵאתָ גְדֹלָה וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוּלַי אֲכַפְּרָה בְּעַד
חֲטֵאתֵיכֶם:
ל ויהי ממחרת ויאמר משה אל-העם אתם חטאתם
חטאת גדלה ועתה אעלה אל-יהוה אוולי אכפרה בעד
חטאתכם:

כס"ב אֲכַפְּרָה בְּעַד חֲטֵאתֵיכֶם • אֲשֵׁים כֹּפֶר וְקִנּוּיָם וְסִתִּימָה לְגַגֵּר חֲטֵאתֵיכֶם, לְהַבְדִּיל בֵּינֵיכֶם וּבֵין הַחֲטָא.

(לא) וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חֲטָא הָעָם הַזֶּה
חֲטֵאתָ גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:
לא וישב משה אל-יהוה ויאמר אנכי חטא העם הזה
חטאת גדלה ויעשו להם אלהי זהב:

כס"ג אֱלֹהִי זָהָב • (ברכות לב: יומא פו): 'אַתָּה הוּא שֶׁנִּגְרַמֶּת לָהֶם, שֶׁהַשְּׁפַעַת לָהֶם זָהָב וְכָל חֲפָצִים, מֶה יַעֲשׂוּ שְׁלֹא יִחַטְאוּ?
מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁהִיזָה מֵאֲכִיל וּמִשְׁקָה אֶת בְּנוֹ וּמִקְשָׁטוֹ וְתוֹלָה לוֹ כִּסֵּי בִצְנָאוֹ, וּמַעֲמִידוֹ בִּפְתַח בֵּית זִנּוּת. מֶה יַעֲשֶׂה
הַבֶּן שְׁלֹא יִחַטֵּא'.

(לב) וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חֲטֵאתֶם וְאִם־אֵין מַחְנִי נָא מִסְפָּרְךָ
אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:
לב ועתה אם-תשא חטאתם ואם-אין מחני נא מספרך
אשר כתבת:

כס"ד וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חֲטֵאתֶם • הֲרִי טוֹב: 'אֵינִי אוֹמֵר לָךְ מַחְנִי! וְאִם אֵין, מַחְנִי! וְזֶה מִקְרָא קָצֵר, וְכֵן הִרְבֵּה.
מִסְפָּרְךָ • (ברכות לב): מִכָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, שְׁלֹא יֹאמְרוּ עָלַי שְׁלֹא הֵייתִי כְּדֹא לִבְקֹשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים. רַמְבַּ"ם

(לג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חֲטָא־לִי אֶמְחִנּוּ
מִסְפָּרִי:
לג ואמר יהוה אל-משה מי אשר חטא-לי אמחנו
מספרי:

(לד) וְעַתָּה לָךְ. נָחָה אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה
מִלֵּאכִי יִלָּךְ לִפְנֵיךָ וּבִיּוֹם פְּקוּדֵי וּפְקֻדֹתֵי עֲלֵיהֶם חֲטֵאתֶם:
לד ועתה לך. נחה את-העם אל אשר-דברתי לך הנה
מלאכי ילך לפניך וביום פקודי ופקודות עליהם חטאתם:

כס"ה אֶל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ • יֵשׁ כָּאֵן 'לָךְ' אֲצַל דְּבוּר בְּמָקוֹם 'אֵלֶיךָ', וְכֵן (מלכים א ח): "לְדַבֵּר לוֹ עַל אֲדֹנֵיהֶו". הִנֵּה
מִלֵּאכִי • וְלֹא אֲנִי. וּבִיּוֹם פְּקוּדֵי וּגו' • עַתָּה שְׁמַעְתִּי אֵלֶיךָ מִלְּכֻלֹּתֶם יַחַד, וְתִמִּיד תִּמִּיד, כְּשֶׁאֲפַקֵּד עֲלֵיהֶם
עֲוֹנוֹתֵיהֶם, "וּפְקֻדֹתֵי עֲלֵיהֶם" מַעַט מִן הָעוֹן הַזֶּה עִם שְׁאֵר הָעוֹנוֹת. וְאֵין פְּרָעָנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל, שְׁאֵין בָּהּ קֶצֶת
מִפְּרָעוֹן עוֹן הָעֶגְל. רַמְבַּ"ם

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

חוטאים לו באשר כתבתי (בפסוק ז').
ולפי דעתי, כי משה אמר ועתה אם תשא
חטאתם, ברחמי, ואם אין מחני נא
תחתם מספר החיים ואסבל אני עושים, כענין
שאמר הכתוב, והוא מחלל מפשענו מדא
מעונתינו מוסר שלומנו עליו ובחברתו נרפא
לנו (ישעיה נ"ג, ה'). והקדוש ברוך הוא
השיבו החוטא אמתה מספרי, ולא אותה שלא
חטאת.

(לד) ועתה לך נחה את העם, כי אחרי

ור"א אמר כי מספרך אשר כתבת, כמו דינא
יחייב וספרין פתיחו (דניאל ז', י').
"והספרים" לדעתו הם מערכות השמים
שגזרות השפלים תלויין בהם, ואמר מי אשר
חטא לי אמחנו מספרי, לומר לא אמתה
אותך רק "אמתה מן העם החוטאים אשר
חטאו לי" במחשבתם ולא נהרגו, והוא מה
שאמר ויגף ה' את העם (בפסוק ל"ה).
ואינו נכון בעיני, כי מלבד הנהרגים בחרב
בני לוי והמתים במגפה היו רב שהקל

(לב-לג) ועתה אם תשא חטאתם. לשון
רש"י אם תשא חטאתם הרי טוב
ואני אומר לך מחני, ואם אין מחני, וזה
מקרא קצר, וכן הרבה. מספרך, מכל התורה
כלה, שלא יאמרו עלי שאני כדאי לבקש
עליהם רחמים. ואם בן מה תשובה השיבו
הקדוש ברוך הוא מי אשר חטא לי אמחנו
מספרי, ואין אחר למחות מספרו. ואולי יאמר
"אין אני מוחה" אלא מי שחטא לי ואתה
לא חטאת לי, וזה איננו נכון.

(לה) וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱהֲרֹן:

כ"י"א וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם • מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם לְעִדִּים בְּלֹא הַתְרָאָה. רמב"ן

לג (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עִלָּה מִזֶּה אֶתְּהָ וְהָעָם אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לֵאמֹר לִזְרַעְךָ אֶתְנַנָּה:

כ"י"ב לך עִלָּה מִזֶּה • אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת, לָכֵן נֶאֱמַר: "עִלָּה!". דָּבָר אַחֵר: כָּל־פִּי שָׁאֵמַר לוֹ בִּשְׁעַת הַכַּעַס: "לך־רֵד!" אָמַר לוֹ בִּשְׁעַת רָצוֹן: "לך עִלָּה!". אֶתְּהָ וְהָעָם • כָּאֵן לֹא אָמַר: 'וְעַמְךָ'. רמב"ן

(ב) וַשְּׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֶּאֱדָן וְגִרְשָׁתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֹמֶרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרָזִי הַחֹתִי וְהַיְבוּסִי:

כ"י"ג וְגִרְשָׁתִי אֶת הַכְּנַעֲנִי וְגו' • שְׁשֵׁה אַמּוֹת הֵן, וְהַגְרָגְשִׁי עֲמֵד וּפְנָה מִפְּנֵיהֶם מֵאֲלֵיוֹ.

(ג) אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עִם־קִשְׁה־עֶרְף אֶתְּהָ פֶן־אֲכַלְךָ בִּדְרֹךְ:

כ"י"ד אֶל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ • אֲנִי אוֹמֵר לָךְ לְהַעֲלוֹתְךָ. כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ • לָכֵן אֲנִי אוֹמֵר לָךְ: "וַשְּׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֶּאֱדָן". כִּי עִם־קִשְׁה־עֶרְף אֶתְּהָ • וְכִשְׁשִׁכִּינִתִּי בְּקִרְבְּכֶם וְאַתֶּם מִמָּרִים כִּי, מִרְבָּה אֲנִי עֲלֵיכֶם וְעַם. אֲכַלְךָ • לְשׁוֹן כְּלִיזָן.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

והזכיר אל הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב, ואמר וגרשתי את הכנעני וגו' (בפסוק ב'), כי בעבור המגפה שהביא או גזר עליהם נמחה קצת חטאתם, ונתרצה להם מעט להזכיר "נכות אבותם" ו"שקנים להם השבועה להביאם אל ארץ טובה" ארץ זבת חלב ודבש ונמוז לו שלא תשחת הארץ ולא תחנה תחת יושביה מפני חטאתם, ו"ושגרש כל ששה העמים" שהבטחו מתחלה עליהם.

ואמר דבר רצוי כי לא אעלה בקרבך (בפסוק ג'), לטובתך, פן אכלך בדרך, בקשה ערפך. והנה בכאן לישראל שתי פרעניות, האחת שלא ישרה שכינתו בתוכם, והשנית שישלח מלאך לפני משה עד שישגר את האמות, אבל אחר שיששו את הארץ לא הבטיחם אפלו במלאך לעזר להם, כי לך הזכיר בדרך. ועל כל זה אמר וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו ולא שתו איש עדיו עליו (פסוק ד'), כאבלים. והנה השם רחמן מלא רחמים, וכאשר ראה שהתאבלו חזר ואמר בדרך רחמים אמר לבני ישראל (פסוק ה'), כי עד עתה הזכיר "עמך" (לעיל ל"ב, ז') ו"העם" (פסוק א'), ועתה יזכירם

מן המשפחותם לו והזכירים לו, אבל היו מן "העושים" אותו, כלומר מן הנקהלים על אהרן והמביאים לו תזקב. ובעבור שאמר שנעשו על מעשה העגל לא על עבודתו, והם לא עשוהו, פרש אשר עשה להם אהרן במצותם. ואנקלוס תרגם "על דאשתעבדו לעגלא דעבד אהרן", רצה לומר כי המגפפים והמנשקים והפצים בו הם שהיו במגפה, ואנקלוס לא יתן בתרגומו מעשה אחד לשנים. וכן כל אשר עושים שם הוא היה עשה (בראשית ל"ט, כ"ב). תרגם וכל דעבדין תמן על מימריה הנה מתעבד.

והמגפה הזאת היתה אחרי שהרג משה העובדים והתפלל עליהם, ואמר ואם אין מחני נא, כי בעבור שהיה מוסר נפשו עליהם רחם עליהם הקדוש ברוך הוא, ואמר לו להעלותם אל הארץ וישלח עמם מלאך (ע"ן בפסוקים הבאים), ורצה לנכות להם מן העון הגדול כדי שיהיו ראויים לזה, ושלח המגפה הזאת בהם, או שגזר עליהם פן והחל הגוף.

(א"ה) ואחרי זה חזר ואמר לו עלה מזה אתה והעם (פסוק א'), לומר כי המגפה לא תמחה חטאתם לשכני בתוכם,

שנחמתי מכלותם נחם אתה" אל אשר דברתי לך, אל מקום הכנעני והאמרי וגו' (לעיל ג', ח', י"ז), אבל לא רצה להזכיר פן שזה דרך פס, כאומר מה שדברתי לך אעשה לכבודך, אבל לא אשא חטאתם, כי ביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, אפקד אותו עליהם אחרי בואם אל הארץ, וזה רמז לעת שיגלו ממנה, או למה שאמרו רבותינו (שמו"ר מ"ג, ג'). סנהדרין ק"ב). שאין לך פרענות שאין בה אונקא מעון העגל.

(לה) ויגף ה' את העם. לא ספר הכתוב כמה היו המתים במגפה, כאשר ספר הנזירים ביד בני לוי, וכאשר פרש במגפה של דבר קרב (במדבר י"ז, י"ד), ושל בעל פעור (שם כ"ה, ט'), אולי לא מתו במגפה אחת, אבל נגפם ה' למות בלא עתם, כענין שכתוב כי אם ה' יגפנו או יומו יבוא (שמואל"א כ"י, י'). ואולי לא חשש למנותם, כי כן לא מנה המתים בפתערה (במדבר י"א, א'). ובקברות הפאנה, שנאמר ויז ה' בעם מכה רבה מאד (שם י"א, ל"ג). אבל הנופלים על יד בני לוי פרט לכבודם, לומר שהרגו רבים בעם ולא פחדו מהם כי על ה' בטחו. ואמר על אשר עשו את העגל, שלא היו

(ד) וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרְע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־
שָׁתוּ אִישׁ עֲדֵיו עָלָיו:

כ"ז • הדבר הרע • שאין השכינה שורה ומהלכת עמם. איש עדיו • (שבת פח) כְּתָרִים שָׁנְתָנוּ לָהֶם בְּחוֹרֵב כְּשֶׁאָמְרוּ:
'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע'.

(ה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֹמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם
עַם־קָשֶׁה־עֹרֹף רַגַע אֶחָד אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ וְעַתָּה
הוֹרֵד עֲדֶיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאֲדַעָה מָה אֲעִשֶׂה־לָּךְ:

כ"ח • רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך • אם אעלה בקרבך ואתם ממרים בי בקשיות ערפכם, אזעם עליכם
רגע אחד, שהוא שעור זעמי, שנאמר (ישעיה כח): "חֲבִי כִמְעֹט רַגַע עַד יַעֲבֹר זַעַם", ואכלה אתכם. לפיכך, טוב לכם
שאשלח מלאך. ועתה • פרענות זו תלקו מיד, שתורידו עדיתכם מעליכם. ואדעה מה אעשה-לך • בפקדת
שאר העון, אני יודע מה שבלבי לעשות לך.

(ו) וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדֵימָה מֵהָר חוֹרֵב:

כ"ט • את-עדימם מהר חורב • את העדי שהיה בידם מהר חורב. רמב"ן

(ז) וּמֹשֶׁה יָקָח אֶת־הָאֱהָל וַנִּמְתָּה־לוֹ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק
מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֱהָל מוֹעֵד וַהֲיָה כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה
יֵצֵא אֶל־אֱהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר מַחוּץ לַמַּחֲנֶה:

ל"א • ומשה • מאותו עון והלאה. יקח את-האהל • לשון הנה הוא, לוקח אהלו ונוטתו מחוץ למחנה. אמר:
מנדה לרב, מנדה לתלמיד. הרחק • אלפים אמה, כענין שנאמר (יהושע ג): "אֲךָ רְחוֹק יְהִיָּה בֵּינֵיכֶם וּבֵינִי כְּאַלְפִים
אֲמָה בַּמַּדָּה". וקרא לו • והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למבקשי תורה. כל-מבקש ה' • מכאן
למבקש פני זקן, כמקבל פני שכינה. יצא אל-אהל מועד • כמו יוצא. דבר אחר: "והיה כל-מבקש ה'", אפלו
מלאכי השרת, כשהיו שואלים מקום שכינה, חבריהם אומרים להם: הרי הוא באהלו של משה. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שהוריד את הלוחות השניות, ואין מקדם
ומאחר בתורה.

ואינו נכון בעיני, כי מה טעם להזכיר זה
בכאן באמצע הפנשה, ודברי רבותינו
בכל המדרשים שעשה משה זה בעבור חטא
העגל, דרש משה מנדה לרב מנדה לתלמיד,
וכמו שהזכיר רש"י (כאן), אני בכעס ואתה
בכעס אם בן מי קרבך (רש"י להלן פסוק
י"א). ואם היה הוצאת האהל אחרי יום
הכפורים, הנה גם הקדוש ברוך הוא גם
משה ברצון היו. אבל הנראה כי ביום רדתו
בי"ז בתמוז שרף העגל ודן עובדיו, והיה
מקתרת אמר להם שיעלה אל ה' לכפר
עליהם, ועלה אל ההר ששם הכבוד, והוא
וישב משה אל ה' (לעיל ל"ב, ל"א), והתפלל
תפלה קצרה אגא חטא העם הזה, והשם
ענה אותו מי אשר חטא לי, ועתה לך נחה
את העם, והחל בהם הנגף (שם פסוקים

א'). חרות על הלחת (לעיל ל"ב, ט"ז), "חרות"
ממלאך המות, והם שמותיו של הקדוש ברוך
הוא (תיב"ע). והנה ישראל קבלו עליהם את
המיתה ברצון נפשם מפני ענש העגל, וזה
ענין תשובה גדולה וחרטה בקטאם.

(ז) ומשה יקח את האהל. כתב רש"י (להלן
פסוק י"א). הדבר הזה היה משה נוהג
מיום הכפורים עד שהוקם המשכן, לא יותר,
שהרי בי"ז בתמוז נשתכרו הלוחות, בי"ח
שרף את העגל ודן החוטאים, בי"ט עלה
ועשה שם ארבעים יום, בר"ח אלול נאמר
לו וצליה בבקר (להלן ל"ד, ב'). לקבל לוחות
שניות ועשה שם מ' יום אחרים, בעשרה
בתשרי נתקצה הקדוש ברוך הוא לישראל
ומסר לו לוחות האחרונות ויורד, התחיל לצוות
על מלאכת המשכן ונעשהוהו באחד בניסן,
ומשהוקם המשכן לא נדבר עמו אלא משם.
וכן דעת רבי אברהם שהיה כל זה אחר

בשמן הקיב, וצוה לאמר להם כי לטובתם
"לא אעלה בקרבם שלא אכלה אותם כרגע",
אבל הטיבו אשר עשו להנחם ולהתאבל על
חטאתם, וכן יעשו תמיד, ואדעה מה אעשה
להם, כלומר אפקד חטאתם לדעתי, כפי
התאבלם והנחמם על עונם, כי אני בוחן לב
וחוקר כליות. ועל דרך האמת יהיה ואדעה
מה אעשה לך כי בדעת הרחמים יעשה בהם,
כמו ואם לא אדעה (בראשית י"ח, כ"א).
וכבר פרשתי (שם י"ח, כ').

(ו) ונטעם ויתנצלו בני ישראל את עדימם,
כי בשמעם זה התנצלו ויתפרקו מכל עדי
יותר ממה שעשו תחלה. ואנאקלוס שתרגם
בעדי "תקון זין", דעתו דבריו האומר
בבראשית רבה (שמו"ר מ"ה, א') ונאנאות
חגר להם, כלומר שחגר להם הקדוש ברוך
הוא בשעת מתן תורה כלי זין להנצל מכל
פגע ומלאך המות, כמו שדרשו (שמו"ר ל"ב,

ח ויהיה בד נפק משה למשכנא קימין כל עמא ומתעתדין גבר בתרע משכנא ומסתכלין אחורי משה עד דעלל למשכנא:

(ח) וְהָיָה בְּצֵאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וְנִצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֱלָה:

כ"ט וְהָיָה • לְשׁוֹן הָהָה. בְּצֵאת מֹשֶׁה • מִן הַמִּחֲנֶה, לְלֶכֶת אֶל הָאֹהֶל. יָקוּמוּ כָּל־הָעָם • עוֹמְדִים מִפְּנֵיו וְאֵין יוֹשְׁבִין עַד שֶׁנִּתְכַּסֶּה מִהֶם. וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה • לְשִׁבְחָה: אֲשֶׁרִי יְלוּד אִשָּׁה שָׁפָךְ מִבֶּטֶחַ, שֶׁהִשְׁכִּינָה תַּכְנִס אַחֲרָיו לְפֶתַח אֹהֱלוֹ.

ט ויהיה בד עלל משה למשכנא נחית עמודא דעננא וקאם בתרע משכנא ומתמלל עם משה:

(ט) וְהָיָה בָּבֹא מֹשֶׁה הָאֹהֱלָה יֵרֵד עַמּוּד הָעָנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה:

כ"י וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה • כְּמוֹ 'וּמְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה'. תַּרְגוּמוֹ: 'וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה', שֶׁהוּא כְּבוֹד שְׁכִינָה, כְּמוֹ (במדבר ז): "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדִּבֶּר אֱלֹהִים, וְאֵינֹו קוֹרֵא 'מְדַבֵּר' (בְּשׁוּא) אֱלֹהִים. כִּשְׁהוּא קוֹרֵא 'מְדַבֵּר' (בְּחִירִיק), פִּתְרוֹנוֹ הַקּוֹל 'מְדַבֵּר' בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ וְהַדְּיוּט שׁוֹמֵעַ מֵאֱלֹהִים, וּכְשֶׁהוּא קוֹרֵא 'מְדַבֵּר' מִשְׁמַע שֶׁהַמֶּלֶךְ מְדַבֵּר עִם הַהֲדִיוּט.

י ויחזן כל עמא ית עמודא דעננא קאם בתרע משכנא וקימין כל עמא וסגדין גבר בתרע משכנא:

(י) וַיֵּרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עַמּוּד הָעָנָן עֹמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתָּחוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ:

כ"י וְהִשְׁתָּחוּ • לְשִׁכְנָה.

יא ומתמלל יי עם משה ממלל עם ממלל קמא דממלל גבר עם חברה ותאב למשריתא ומשומשנה יהושע בר נון עולימא לא עדי מגו משכנא:

(יא) וְדִבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמִּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן נֶעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל:

כ"ג וְדִבֶּר ה' אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים • וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה. וְשָׁב אֶל־הַמִּחֲנֶה • לְאַחַר שֶׁנִּדְבֶּר עִמּוֹ, הָיָה מֹשֶׁה שָׁב אֶל הַמִּחֲנֶה וּמִלְמַד לְזִקְנִים מֵה שֶׁלָּמַד. וְהַדְּבָר הַזֶּה נִהְיָ מֹשֶׁה מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים עַד שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁהָיָה בִּי"ז בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחֹת (תענית כח), וּבִי"ח שָׁרַף אֶת הָעֵגֶל וְדָן אֶת הַחוּטָאִים, וּבִי"ט עָלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל לב): "וַיְהִי מִמִּחְרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְגו'", וְעָשָׂה שֵׁם אַרְבָּעִים יוֹם וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ט): "וְאֶתְּנַפֵּל לִפְנֵי ה' וְגו'", וּבְרָאשׁ חֹדֶשׁ אֱלוֹל נֶאֱמַר לוֹ: "וְעָלִיתָ בִּבְקָר אֶל הַר סִינַי" לְקַבֵּל לוחות הַאֲחֵרוֹנוֹת, וְעָשָׂה שֵׁם מ' יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (ס ט): "וְאֶנְכִי עֹמְדָתִי בְּהָר פְּעִמִּים הָרָאשׁוֹנִים וְגו'", מֵה הָרָאשׁוֹנִים בְּרָצוֹן, אֵף הָאֲחֵרוֹנִים בְּרָצוֹן. אָמַר מַעֲתָה, אֲמַצְעִיִּים הָיוּ בְּכַעַס. בִּי בְּתִשְׁרִי נִתְרָצָה הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְחָה וּבְכָלֵב שָׁלֵם, וְאָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: "סִלְּחָתִי כְּדִבְרְךָ" וּמָסַר לוֹ לוחות אַחֲרוֹנוֹת, וַיֵּרֵד וַהֲתַחֵל לְצוּרוֹתָיו עַל מֵלָאכָה הַמִּשְׁכָּן, וְעָשָׂאוּהוּ עַד אֶחָד בְּנִסָּן, וּמִשְׁהוּקָם לֹא נִדְבֶּר עִמּוֹ עוֹד, אֶלָּא מֵאֵהָל מוֹעֵד. וְשָׁב אֶל הַמִּחֲנֶה • תַּרְגוּמוֹ: 'וְתָב לְמִשְׁרִיתָא', לְפִי שֶׁהוּא

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שופר במחנה שהרי משה עלה להר שלא יתנו עוד אחר עבודה זרה, והקדוש ברוך הוא נתעלה באותו שופר, שנאמר עלה אליהם בתרועה ה' בקול שופר (תהלים מ"ז, ו'). וכן התקינו חכמים שיהיו תוקעין בשופר ב"ח אלו ל כל שנה ושנה. עד כאן דברי אגדה זו. ואם כן יהיה ומשה יקח את האהל וכל הפרשה (פסוקים ז"י-יא). מ"ח בתמוז עד סוף מ' ומיום הכפורים עד אחד בניסן. אבל לא יבא זה כהנן ממה שאמר הכתוב ואנתפל לפני ה' בראשונה ארבעים יום וארבעים לילה להם לא אכלתי וגו' (דברים

המשכן, והוא מיום הכפורים עד אחד בניסן על דעת רבותינו (שבת פ"א:). וראיתי בפרקי רבי אליעזר (פרק מ"ו.) רבי יהושע בן קרחה אומר, מ' יום עשה משה בהר, קורא בדת מקרא ביום, ושונה בדת משנה בלילה. ולאחר מ' יום לקח את הלוחות ויבדל אל המחנה. ב"ז בתמוז שבר את הלוחות והרג את חוטאי ישראל, ועשה מ' יום במחנה עד ששרף את העגל וכתתו כעפר הארץ והקרית עבודה זרה מישראל והתקין כל שבט במקומו. ובר"ח אלו אמר לו הקדוש ברוך הוא עלה אלי ההר, והעבירו

ל"ג-ל"ה.), וצנה לו לך עלה מנה אתה והעם, (פסוקים א'ג-ו.) והוא הגיד זה לישראל, ויתאבלו ויתנצלו את עדים (פסוקים ד'ו-י.). אז ראה משה כי הדבר ארץ מאד ולא ידע מה יהא בסופו, ולקח האהל ונטה לו חוץ למחנה (פסוק ז'). שתהיה שכינה מדברת לו משם, כי איננה שונה בקרב העם, ואם יהיה האהל בקרב המחנה לא יהיה לו הדבור משם. ואמר והיה כל מבקש ה' (שם), טעם, שיהיה כל מבקש ה' יוצא אליו. והכתוב (פסוקים ח', י"א). ושלמים לספר כל מה שהיה בעוד האהל שם עד שהוקם

לשון הנה, וכן כל הענין. "וראה כל העם", וחוץ. "ונצבו", וקנימין. "והביטו", ומסתכלין. "והשתחוו", וסגדין. ומדרשו: "ודבר ה' אל משה", שישב אל המחנה. אמר לו: 'אני בכעס ואתה בכעס, אם כן מי יקרבם?'. ומבין

♦ יום שלישי י"ב אדר ♦

יבואמר משה קדם יי חזי דאת אמר לי אסיק ות עמא הדין ואת לא הודעתני ות די תשלח עמי ואת אמרת רביתך בשום ואף אשכחתיא רחמין קדמי:

(יב) ויאמר משה אליהו ראה אתה אמר אלי העל את העם הזה ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי ואתה אמרת ידעתך בשם וגם מצאת חן בעיני:

יט"ז ראה אתה אמר אלי • ראה, תן עניך ולבך על דבריך: "אתה אמר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו'". ואשר אמרת לי (לעיל כג): "הנה אנכי שולח מלאך", אין זו הודעה, שאין אני חפץ בה. ואתה אמרת ידעתך בשם • הכרתך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי (לעיל יט): "הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו' וגם כך יאמינו לעולם". ומבין

יג ויבצעו אם כען אשכחתיא רחמין קדמי הודעני כען ת אורח טובך ואדע רחמך בדיל דאשכח רחמין קדמי וגלי קדמי ארי עמך עמא הדין:

(יג) ועתה אם-נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא את-דרךך וארעך למען אמצא-חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה:

יט"ז ועתה • אם אמת שמצאתי חן בעיניך, "הודיעני-נא את דרךך", מה שבר אתה נותן למוצאי חן בעיניך? • ואדעך למען אמצא-חן בעיניך • ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך. ופתרון "למען אמצא חן", למען אכיר כמה שבר מציאת החן. וראה כי עמך הגוי הזה • שלא תאמר "ואעשה אותך לגוי גדול" ואת אלה תעזב, ראה כי עמך הם מקדש, ואם בהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (דף ט), ואני לישב המקראות על אפניהם ועל סדרם באתי.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

בידוע ששם הדבור, וכן אמר ועתה אעלה אל ה' (לעיל ל"ב, ל'), ואמר וישב משה אל ה' (לעיל ל"ב, ל'), ששב אל המקום אשר עמד שם את פני ה'.

ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי. שאמרת לי הנה אנכי שלח מלאך (לעיל כ"ג, כ'), ואין זו הודעה, שאין אני חפץ בו, לשון רש"י. ואינו נכון בלשון הכתוב, ועוד, כי למה יאמר עתה כן, ובעת שגאמר לו הדבור שהוא שתק מננו, וכי יבקש עתה להרויח בעבור מצשה העגל. אבל הענין, כי הקדוש ברוך הוא אמר בקצו למשה ושלחתי לפניך מלאך (פסוק ב'), ומשה אמר לו לא הודעתני מי הוא המלאך שתשלח עמי, אם הוא מלאך הראשון ששמך בקרבו. וזה טעם ואתה אמרת ידעתך בשם, "שידעתני" ורוממתי "בשמך", וכן כתב ר"א (להלן פסוק כ"א). ועל דעתו (לעיל כ"ג, כ'), סוף ד"ה הנה אנכי) המלאך אשר יבחרו בו הוא מיכאל. הבין בטוב שכלו בפסוקים כי המלאך הראשון רצוי למשה ולישראל אבל לא יוכל לדעת האמת כי לא שמע ולא יבא.

המרגלים וגו' (שם פסוק כ"ג), מפני שהיו משרתי העדה, מרגלים להם. וכן רבים, וכן נצרי המלך משרתיו (אסתר ב', ב'), באר שהם האנשים העומדים לפני המלך משרתי גופו, לא משרתי החרצ. ואם כן יאמר ומשרתו יהושע בן נון "משרת תמיד" שלא ימוש מתוך האהל.

וטעם בן נון, בא בחירק תמונת סגול, וכן דברי אגור בן יקה (משלי ל', א'), שכן לילה היה וכן לילה אבד (יזנה ד', י'). אם כן הכות הרשע (דברים כ"ה, ב'). ועם כל זה אני תמה מדוע לא נמלט בשם הצדיק הזה אחד שיבא פמנהג. ואני חושב כי נהגו לקרותו בן לבבוד, כי היה הגדול בתלמידי משה רבנו ויקראו לו בינו, כלומר הנבון, כי אין נבון וחסם כמוהו, או יהיה ענינו יהושע שהבינה מוליד, יעשו נון מלשון לפני שמש ינון שמו (תהלים ע"ב, י"ז).

(יב) ויאמר משה אל ה' ראה אתה אמר אלי. היה זה בהר סיני בעלותו שם בי"ט בתמוז, ולא הצרך הכתוב לומר "ועל משה אל ה' ויאמר אליו ראה אתה אמר אלי", כי כל עת היות הכבוד שוכן בהר סיני

ט', י"ח-ט"ט), וכתוב ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר ה' להשמיד אתכם (שם ט', כ"ה). ואי אפשר שיהיה כל זה במ' יום האחרונים אחר שגאמר לו פסל לך 'ועלה אלי הנה' (להלן ל"ד, א"ב), כי היו ברוצח, ויבדל בטל להשמיד אתכם.

(יא) ומשרתו יהושע בן נון נער. כתב ר"א היה יהושע מאה ועשר שנים (יהושע כ"ד, כ"ט), ונחמדים אמרו (נחמים קי"ח:) כי שבע שנים בלבד ושבע שנים חלק, אם כן היה בן חמשים ויש שנה, ואיך יקראו הכתוב נער, וככה פרושו ומשרתו יהושע בן נון שרות נער. ועל דעתי דרך לשון הקדש שיקרא כל משרת נער, כי בעל השררה הנכבד הוא האיש, והמשרת לו יקרא נער, וכן גיחזי נער (מלכים ב' ד', י"ב), יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו (שמואל ב' ב', י"ד), וכן עשרה נערים נשאי כלי יואב (שם י"ח, ט"ו), כי יואב לא יחסר כליו רק לאנשים גבורי חיל שעמדו על דו. וכתוב ולשנים האנשים המרגלים אמר יהושע (יהושע ו', כ"ב), וכתוב ויבאו הנערים

(יד) וַיֹּאמֶר פָּנֵי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ: יד וַיֹּאמֶר שְׁכֵנֹתֶי תִהְיֶה וְאֲנִי לָךְ:

כ"ט"י וַיֹּאמֶר פָּנֵי יִלְכוּ • כְּתִרְגוּמוֹ, לֹא אֶשְׁלַח עוֹד מִלֶּאֶךָ, אֲנִי בַעֲצָמֵי אֶלְךָ, כְּמוֹ: (שמואל ב יז) "וּפָנֶיךָ הוֹלְכִים בְּקֶרֶב". רמב"ן

(טו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אִם־אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אֶל־תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה: טו וַיֹּאמֶר קְדָמוּהִי אִם לֵית שְׁכֵנְתְךָ מִהֶלְכָּא בִינָנָא לֹא תִסְקִינָנָא מִכָּא:

כ"ט"י וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי • בְּזוֹ אֲנִי חֲפִץ, כִּי עַל יְדֵי מִלֶּאֶךָ אֵל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה.

(טז) וּבִמְהֵרָה יִדְעַע אִפּוֹא כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמִּי הֲלֹא בִלְכֻתְךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמִּי מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: טז וּבִמְהֵרָה יִדְעַע אִפּוֹא כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמִּי הֲלֹא בִלְכֻתְךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמִּי מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה

כ"ט"י וּבִמְהֵרָה יִדְעַע אִפּוֹא • יִדְעַע מְצִיאוֹת הַחֵן, "הֲלֹא בִלְכֻתְךָ עִמָּנוּ", וְעוֹד דָּבָר אַחֵר אֲנִי שׁוֹאֵל מִמֶּךָ, שְׁלֹא תִשְׁרָה שְׁכִינְתְךָ עוֹד עַל אַמּוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים. וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמִּי • וְנִהְיָה מְבַדְּלִים בְּדָבָר הַזֶּה מִכָּל הָעָם, כְּמוֹ (לעיל ט): "וְהִפְלָה ה' בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וְגו'".

♦ יום רביעי י"ג אדר ♦

(יז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵעֲשֶׂה כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינִי וְאֲדַעֲךָ בְּשֵׁם: יז וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵף יֵת פִּתְגָמָא הַדִּין דִּי מִלְלָתָא אַעֲבֹד אֲרִי אֲשַׁכְחָתָא רַחֲמִין קְדָמִין וְרַבִּיתְךָ בְּשׁוּם:

כ"ט"י גַם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה • שְׁלֹא תִשְׁרָה שְׁכִינְתִּי עוֹד עַל עוֹבְדֵי אֱלִילִים, אֵעֲשֶׂה, וְאֵין דָּבָרֵינוּ שֶׁל בִּלְעָם הִרְשָׁע עַל יְדֵי שְׂרִית שְׁכִינָה, אֱלֹא: "נוֹפֵל וְגָלוּי עֵינַיִם", כְּגוֹן (א"כ ט): "וְאֵלֵי דָבָר יִגְבַּב", שׁוֹמְעִין עַל יְדֵי שְׁלִיחַ. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

נֹאמֶר בַּעַת רַצוֹן עֲנִיתִיךָ (קִשְׁעִיָּה מ"ט, ח'), כִּי שְׁמִי בְּקֶרְבּוֹ, וְהִנַּחְתִּי אוֹתוֹ לָךְ, שְׁלֹא אֶתְנַהֵג עִמָּךְ בְּמִדַּת הַדִּין עֲנֵה, אֲלֹא בְּמִדָּה כְּלוּלָה בְּמִדַּת הַרַחֲמִים, מִלְשׁוֹן וְהִנֵּה בְּהִנֵּחַ ה' אֶלֶהֱיָךְ לָךְ מִכָּל אֲיָבֶיךָ (דְּבָרִים כ"ה, י"ט), וְהוּא כְּעִנָּן שֶׁנֹּאמֶר וְכָלָה אִפִּי וְהִנֵּחְתִּי מִתְּתִי בָּם (יִחְזָקְיָא ה', י"ג). אֲזַ עֲנֵה מֹשֶׁה אִם אֵין פָּנֶיךָ בַּעֲצָמֶךָ וּבְכַבּוּדְךָ הֹלְכִים, אֵל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה, שְׁתַּהֲיָה עִמָּנוּ פָּנִים בְּפָנִים, כִּי כֵן הָיָה הַתְּנָאִין בְּפִרְשֵׁת וְאַרְא (לְעִיל ו'), וְ־ח'). וְכֵן הִזְכִּיר לְמַעֲלָה בְּכַח גְּדוּל וּבְכִד תְּזָקָה (לְעִיל ל"ב, ז'־י"א), וְהִנֵּה בִקְשָׁה שִׁיעֲלָה אוֹתָם אֵל הָאֲרִין בְּכַח גְּדוּל וּבְכִד תְּזָקָה כִּאֲשֶׁר הוֹצִיאָם בָּהֶם מִמִּצְרַיִם. וְטַעַם וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמִּי, שִׁינָה חִלְקֵנוּ "בִּמְפָּלָא", וְאֵין כֵּן לְכָל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה.

(יז) גַּם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵעֲשֶׂה. אוֹיֵל הִנֵּה הַרְצוֹן הַזֶּה בְּסוּף אֲרִבְעִים יוֹם הַשָּׁנָיִים עַל דַּעַת וְכוּתֵינוּ (תַּנְחוּמָא כָּאן ל"א), כִּאֲשֶׁר נִתְרַצָּה לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאִמֵּר פָּסַל לָךְ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים כִּרְאשֵׁינִים (לְחֵלן ל"ד, א').

כְּפוּלָה וּמְכַפֶּלֶת יוֹתֵר מִמָּה שֶׁשָּׂאֵל "שְׁחַלְךָ הוּא בַּעֲצָמוֹ".

אֲבָל הַפִּרְשָׁה הַזֹּאת אֵי אִפְשָׁר לְהִלְמָה לְמִי שֶׁלֹּא שָׁמַע בְּסִתְרֵי הַתּוֹרָה. וְכֵן הוּא הַעֲנִין עַל דְּרָךְ הָאֲמִת, כִּי מֹשֶׁה אָמַר וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי (פְּסוּק י"ב). מִי הַמִּלְאָךְ אֲשֶׁר תִּשְׁלַח עִמִּי, וּבְכָשׁ שִׁקְיָם לוֹ שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁאִמֵּר לוֹ, הָאֲחֵד יִדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם (שָׁם), כְּלוּמַר שֶׁאִנִּידַע בְּשֵׁמִי, בַּעֲבוּרֶךָ. וְיִתְכַּן שִׁינָה וְאַתָּה אֲמַרְתָּ זֶה מִמָּה שֶׁאִמֵּר לוֹ וְשְׁמִי ה' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם (לְעִיל ו'), ג'). כִּאֲשֶׁר פִּרְשְׁתִּי (שָׁם). וְהַדָּבָר הַשֵּׁנִי, וְגַם מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינִי (פְּסוּק י"ב), שִׁינָה מוֹצֵא חֵן, וְהוּא דְּבָקוּת הַדַּעַת. וְאִמֵּר וְעַתָּה אִם נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ (פְּסוּק י"ג), בְּמִדַּת הַדִּין, הוֹדַעְתִּי נָא (שָׁם) "נְתִיבוֹת הַדְרָכִים" כִּאֲשֶׁר אִתָּה נוֹדַע בְּשֵׁמֶךָ, וְאֲדַעֲךָ (שָׁם), לִיחְדָּךְ לְמַעַן אֲמַצָּא חֵן הַגְּדוּל, וְיִרְאָה כִּי עִמָּךְ הִגִּי הַזֶּה (שָׁם), אִתָּה אֲבִיָּהֶם וְהֵם בְּנֶיךָ. וְלִזֶּה יִתְכַּן אֲנִי לְשׁוֹמֵר "יִדְעִי כֵּן יֵת אוֹרֵחַ טוֹכֶךָ וְאֲדַע רַחֲמֶךָ". אֲזַ עֲנֵה לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פָּנֵי יִלְכוּ (פְּסוּק י"ד), מִלֶּאֶךָ הַבְּרִית אֲשֶׁר אִתָּם חֲפָצִים שְׁבוּ יִרְאוּ פָנֵי, שְׁעִלִי

(יִד־טז) וְטַעַם פָּנֵי יִלְכוּ עַל דַּעַת כָּל הַמְּפָרְשִׁים (רש"י וְרַבֵּנ"ע וְהַרְד"ק בְּשִׁמּוּאֵל) אֲנִי בַּעֲצָמֵי אֶלְךָ, וְהִבִּיאוּ לוֹ דוּמָה, וּפָנֶיךָ הֹלְכִים בְּקֶרֶב (שְׁמוּאֵל־ב' י"ז, י"א).

וְטַעַם אִם אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים עַל דַּעַת רִש"י כִּזֶּה אֲנִי חֲפִץ, כִּי עַל יְדֵי מִלְאָךְ אֵל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה. וְחִלְלָה שִׁימֵר אִם אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אַחֲרֵי שֶׁהִבְטִיחוּ פָנֵי יִלְכוּ. וְר"א פִּרֵּשׁ (לְחֵלן פְּסוּק כ"א). כִּי ה' אָמַר לְמֹשֶׁה "אֲנִי בַּעֲצָמֵי אֶלְךָ" וְהִנֵּחְתִּי לָךְ לְבָדְךָ, כִּי עִמָּךְ לְבָדְךָ אֶלְךָ, וּמֹשֶׁה הִשִּׁיב אִם אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים עִם הָגוֹי כְּלוֹ אֵל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה, וְלָכֶּךָ אָמַר תַּעֲלֵנוּ, בְּלִשׁוֹן רַבִּים.

גַּם זֶה אֵינְנוּ מְתַקֵּן כִּי מֹשֶׁה אָמַר תַּחֲלֶה לֹא הוֹדַעְתִּי אֶת אֲשֶׁר תִּשְׁלַח עִמִּי, בְּלִשׁוֹן יַחֲדִי, וְהִנֵּה גַם בַּעַת הַרְצוֹן קִדְּם הַחֲטָא אָמַר הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ מִלֶּאֶךָ לְפָנֶיךָ לְשִׁמְרָךְ וְלִהְבִּיאָךְ (לְעִיל כ"ג, כ'), וְאִם יִדְבָּר עִם יִשְׂרָאֵל גַּם זֶה בַּעֲבוּרָם יֵאמַר כֵּן. וְעוֹד, אִם כֵּן הִנֵּה מֹשֶׁה מְבַקֵּשׁ שִׁיּוּדֵיעָנוּ מִי הַמִּלְאָךְ שִׁיִּשְׁלַח עִמּוֹ, וְהִנֵּה הִנֵּה רוֹצֵה בְּמִלְאָךְ שֶׁנֹּאמַר בִּי שְׁמִי בְּקֶרְבּוֹ (לְעִיל כ"ג, כ"א), וְהֵשֵׁם עֲנֵהוּ בְּטוֹכָה

(יח) וַיֹּאמֶר הָרְאֵנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ:

יח וַיֹּאמֶר אֲחֻזֵּנִי קֶצֶן יַת יִקְרָךְ :

כש"י וַיֹּאמֶר הָרְאֵנִי נָא וְגו' • רָאָה מֹשֶׁה שֶׁהִיָּה עַת רְצוֹן וּדְבָרָיו מְקַבְּלִים, וְהוֹסִיף לִשְׁאֹל לְהִרְאוֹתוֹ מִרְאִית כְּבוֹדוֹ. רמב"ן

(יט) וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעְבִּיר כָּל־טוֹבִי עַל־פָּנֶיךָ וְקִרְאֹתִי בִשְׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנַּתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֵחָן וְרַחֲמֹתִי אֶת־אֲשֶׁר אֶרְחֹם:

יט וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעְבִּיר כָּל טוֹבִי עַל אִפֶּיךָ וְאֶקְרִי בִשְׁמִי דְיִי קְדֻמָּךְ וְאֵחָן לְמִן דְּאֵחָן וְאֶרְחֹם עַל מִן דְּאֶרְחֹם:

כש"י וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעְבִּיר וְגו' • הִגִּיעָה שְׁעָה שֶׁתִּרְאֶה בְּכּוֹדִי מֵה שֶׁאֲרָשָׁה אוֹתְךָ לְרִאוֹת, לְפִי שֶׁאֲנִי רוֹצֶה וְצָרִיךְ לְלַמֶּדְךָ סֵדֶר תְּפִלָּה, שֶׁשְׁנֹצְרֶכֶת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל, הַזְכַּרְתָּ לִי זְכוֹת אַבּוֹת, כִּסְבּוֹר אֶתָּה שְׁאֵם תִּמָּה זְכוֹת אַבּוֹת, אֵין עוֹד תִּקְנָה? אֲנִי אֶעְבִּיר כָּל מִדַּת טוֹבִי לְפָנֶיךָ עַל הַצּוֹר וְאֶתָּה צָפוֹן בְּמַעֲרָה. וְקִרְאֹתִי בִשְׁם ה' לְפָנֶיךָ • לְלַמֶּדְךָ סֵדֶר בִּקְשׁוֹת רַחֲמִים, אִף אִם תִּכְלֶה זְכוֹת אַבּוֹת (ראש השנה יז), וְכִסְבּוֹר זֶה שֶׁאֶתָּה רוֹאֶה אוֹתִי מַעֲשֶׂיךָ וְקוֹרֵא י"ג מִדּוֹת, הִנֵּי מְלַמֵּד אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְעַל יְדֵי שִׁיזְכִּירוּ לְפָנַי רַחוּם וְחַנוּן, יִהְיוּ נִעְנִין, כִּי רַחֲמֵי לֹא כָלִים. וְחִנַּתִּי אֶת אֲשֶׁר אֵחָן • אוֹתֶן פְּעָמִים שֶׁאֲרָצָה לְחוֹן. וְרַחֲמֹתִי • עַת שֶׁאֲחַפֵּץ לְרַחֵם. עַד כָּאֵן לֹא הִבְטִיחוּ אֲלֵא עֲתִים אֲעֲנֶה וְעֲתִים לֹא אֲעֲנֶה, אֲבָל בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה אֲמַר לוֹ: "הִנֵּה אֲנִי כּוֹרֵת בְּרִית", הִבְטִיחוּ שֶׁאֲנִי חוֹזְרוֹת רִיקִם (ראש השנה שם) •

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי:

כ וַיֹּאמֶר לֹא תִיכּוֹל לְמַחְזִי יַת אִפִּי שֶׁכִּנַּתִּי אֲרִי לֹא יִחְזִינִי אֲנִישָׂא וְיִתְקַזֵּם:

כש"י וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל וְגו' • אִף כְּשֶׁאֶעְבִּיר כָּל טוֹבִי עַל פָּנֶיךָ, אֲנִי נוֹתֵן לְךָ רִשּׁוֹת לְרִאוֹת אֶת פָּנַי. רמב"ן

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מְקוֹם אֹתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוֹר:

כא וַיֹּאמֶר יְיָ הֵא אֶתֶר מִתְקֵן קְדָמִי וְתִתְעַפֵּד עַל טַגְרָא:

כש"י הִנֵּה מְקוֹם אֹתִי • בְּהַר אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר עִמָּךְ, תִּמְיֵד יֵשׁ מְקוֹם, מוּכָן לִי לְצַרְכְּךָ, שֶׁאֲטַמִּינֶךָ שֶׁם שְׁלֹא תוֹזֵק, וּמִשֶּׁם תִּרְאֶה מֵה שֶׁתִּרְאֶה, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ, עַל מְקוֹם שֶׁהִשְׁכִּינָה שֶׁם מְדַבֵּר, וְאוֹמֵר: הַמְּקוֹם אֹתִי, וְאֵינוֹ אוֹמֵר אֲנִי בַּמְּקוֹם, שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין עוֹלָמוֹ מְקוֹמוֹ. רמב"ן

(כב) וְהָיָה בַּעֲבֹר כְּבוֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוֹר וְשִׁכְתִּי כְּפִי עָלֶיךָ עַד־עֲבָרִי:

כב וְהָיָה בַּמַּעֲבָר יִקְרִי וְאֲשִׁינֶךָ בַּמַּעֲרַת טַגְרָא וְאֶגִּין בְּמִימְרֵי עֲלֶיךָ עַד דְּאֶעְבֵּר:

כש"י בַּעֲבֹר כְּבוֹדִי • כְּשֶׁאֶעְבֵּר לְפָנֶיךָ. בְּנִקְרַת הַצּוֹר • כְּמוֹ (במדבר טו): "הִעֲנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקְרָה", (משלי ז): "יִקְרְוֶהָ עוֹרְבֵי נַחַל", (ישעיה לז): "אֲנִי קִרְתִּי וְשִׁתִּיתִי מִיָּם", גִּזְרָה אֶחָת לָהֶם. נִקְרַת הַצּוֹר, בְּרִית הַצּוֹר. וְשִׁכְתִּי כְּפִי • (תורת כהנים, פרשת ויקרא): מִכָּאֵן שֶׁנִּתְּנָה רִשּׁוֹת לְמַחְבְּלִים לְחַבֵּל, וְתִגְדּוּמוֹ: וְאֶגִּין בְּמִימְרֵי, כְּנוֹי הוּא לְדָרֶךְ כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה, שֶׁאֲנִי צָרִיךְ לְסוֹכֵךְ עָלָיו בְּכָף מַמָּשׁ.

רמב"ן על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

תִּפְרֹד נִפְשׁוֹ מַעֲלִיו, כִּי אֶפְלוּ בְּמִרְאוֹת הַמַּלְאָכִים וַיֹּאמֶר בְּמִרְאָה נִהְפְּכוּ צִירֵי עָלִי (דְּנִיאל י', ט"ז).
(כא) הִנֵּה מְקוֹם אֹתִי בְּהַר הַזֶּה אֲשֶׁר שִׁכְנַתִּי שָׁם, וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוֹר שֶׁהוּא בְּהַר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הִנֵּי עוֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם עַל הַצּוֹר בַּחוּבֹב (לְעִיל י"ז, ו').

שֶׁלֹּא תוּכַל לִרְאוֹתוֹ, וְחִנַּתִּי בּוֹ אֶת אֲשֶׁר אֵחָן וְרַחֲמֹתִי בּוֹ אֶת אֲשֶׁר אֶרְחֹם, שֶׁתִּדַּע בְּקִרְיָא הֵיא מִדַּת הַחֲנִינָה וּמִדַּת הַרַחֲמִים אֲשֶׁר יְחֻנְנוּ וְיִרְחֲמוּ בְּשִׁמְיָי וּבְטוֹבִי. וְעַל זֶה נֶאֱמַר בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא (במדבר י"ב, ז'), כִּי טוֹב הָאָדָם בְּבִיתוֹ.
(כ) וְאֵין טַעַם כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ וְיָמוּת, אֲבָל כִּי טַרְם שִׁישִׁיג לְרִאִיָּה

(יח-כ) וַיֹּאמֶר הָרְאֵנִי נָא אֶת כְּבוֹדְךָ. בִּקְשׁ שִׁיְהִיָּה רוֹאֶה בְּמִרְאָה מִשֶּׁם אֶת כְּבוֹד הַשֵּׁם. וְיִתְכַן כִּי יִהְיֶה כְבוֹדְךָ כְּכָאן הַכְּבוֹד הַגָּדוֹל אֶסְפָּקְלִרְאָה הַמֵּאִירָה. וְה' עָנָה אוֹתוֹ אֲנִי אֶעְבִּיר מִדַּת כָּל טוֹבִי עַל פָּנֶיךָ, שֶׁתִּשְׁיַגְנוּ וְתִתְבּוֹנֵן בְּכָל טוֹבִי יוֹתֵר מִכָּל הָאָדָם, כִּי מִרְאֶה הַפָּנִים שֶׁשֶׁאֵלֶּת לֹא תוּכַל לִרְאוֹתָם (פְּסוּק כ'), וְקִרְאֹתִי בִשְׁם ה' לְפָנֶיךָ, שֶׁאֶקְרָא לְפָנֶיךָ הַשֵּׁם הַגָּדוֹל

שיעור יומי ליום חמישי י"ד אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת תשא

(בג) וְהִסְרֹתִי אֶת-כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת-אַחֲרֵי וּפָנָי לֹא יֵרָאוּ: כג וְאַעֲדִי יָת דְּבַרְת יִקְרִי וְתַחֲזִי יָת דְּבַרְתִּי וְדַקְדַּמִּי לֹא יִתְחַזֵּוּן: כד וְהִסְרֹתִי אֶת-כַּפִּי • וְאַעֲדִי יָת דְּבַרְת יִקְרִי, כְּשֶׁתִּסְתַּלַּק הַנְּהִגָה כְּבוֹדִי מִכִּנְגַד פָּנָיִךְ לְלֶכֶת מִשָּׁם וּלְהֵלֵךְ. וְרָאִיתָ אֶת-אַחֲרֵי • הִרְאֶהוּ קָשֶׁר שֶׁל תִּפְלִין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 232)

הִרְאֶהוּ קָשֶׁר שֶׁל תִּפְלִין (רש"י לג, כג) לְרֹשֵׁי הַקֶּשֶׁה: מֵאַחֵר שֶׁהִקְבִּ"ה הָיָה 'מְעֻטָּף בְּטִלִּית' (רש"י פסוק יט), כִּיצַד רָאָה מֹשֶׁה אֶת כְּבוֹד הַשְּׁכִינָה ("וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרֵי"? וְהָיָה כְּשֶׁאָדָם לֹבֵשׁ טִלִּית - מִכֶּסֶה הַטִּלִּית אֶת אַחֲרָיו. וּמִתְרַץ, שֶׁהִקְבִּ"ה הָיָה 'מְעֻטָּף בְּטִלִּית' וגם 'מְעֻטָּר בְּתִפְלִין', וְלֵאמֹר שֶׁקָּרָא י"ג מִדּוֹת הַרְחֻמִּים הַסִּיר חֻלְק מִה' טִלִּית' וְהִרְאָה לְמֹשֶׁה אֶת 'קָשֶׁר הַתִּפְלִין' שֶׁבְּאַחֲרֵי רִאשׁוֹ. רמב"ן

♦ יום חמישי י"ד אדר ♦

לד (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פֶּסֶל-לְךָ שְׁנֵי-לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשִׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל-הֵלָחַת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הֵלָחַת הָרָאשִׁנִּים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ:

כ"ד פֶּסֶל-לְךָ • הִרְאֶהוּ מִחֻצָב סִנְפִירֵינוֹן מִתּוֹךְ אֹהֶלוֹ, וַאֲמַר לוֹ: הַפֶּסֶלֶת יִהְיֶה שְׁלֹךְ, וּמִשָּׁם נִתְעַשֵּׂר מֹשֶׁה הַרְבֵּה. פֶּסֶל-לְךָ • אֵתָּה שְׁבַרְתָּ הָרָאשׁוֹנוֹת, אֵתָּה פֶּסֶל לְךָ אַחֲרוֹת. מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהֵלֶךְ לְמַדִּינַת הַיָּם וְהַיָּמִים אַרְוֹסְתוֹ עִם הַשְּׁפָחוֹת. מִתּוֹךְ קִלְקוֹל הַשְּׁפָחוֹת יֵצֵא עָלֶיָּה שָׁם רַע, עֶמֶד שׁוֹשְׁבִינָה וְקָרַע כְּתֻבָּתָהּ. אָמַר: "אִם יֹאמַר הַמֶּלֶךְ לְהִרְגָּהּ, אִמְרָ לּוֹ 'עֲדִין אֵינָה אֲשֶׁתָּךְ'". בְּדֶק הַמֶּלֶךְ וּמִצָּא שְׁלֹא הָיָה הַקִּלְקוֹל אֲלֹא מִן הַשְּׁפָחוֹת, נִתְרַצָּה לָהּ. אָמַר לוֹ שׁוֹשְׁבִינָה: "כְּתֹב לָהּ כְּתֻבָּה אַחֲרֵת, שֶׁנִּקְרָצָה הָרָאשׁוֹנָה", אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: "אֵתָּה קָרַעְתָּ אוֹתָהּ, אֵתָּה קָנָה לְךָ גֵּיר אַחֵר, וְאֲנִי אֶכְתֹּב לָהּ בְּכֻתֵּב יָדִי". כֵּן, הַמֶּלֶךְ, זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַשְּׁפָחוֹת, אֵלּוּ עִרְב־רַב, וְהַשׁוֹשְׁבִין, זֶה מֹשֶׁה, אַרְוֹסְתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל. לְכֵן נֹאמַר: "פֶּסֶל לְךָ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 219)

עמד שושבינה וקרע כתבתה (רש"י לד, א) וְלַעֲיִל (לב, יט) הִבִּיא טַעַם אַחֵר: "הַתּוֹרָה כְּלָה כָּאֵן, וְיִשְׂרָאֵל מוֹמְרִים, וְאַתְּנָנָה לָהֶם". וְיֵשׁ לְבָאֵר, דִּהְיָה מֹשֶׁה נִצְטוֹן לְמִסֵּר אֶת הַלּוּחוֹת לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא זֶה בְּלִבְד שְׁלֹא קִיָּם אֶת הַצְּוִי וְלֹא נָתַן אוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל, אֲלֹא שֶׁבֵר אוֹתָם. לָכֵן הִבִּיא רֹשֵׁי שְׁנֵי טַעַמִּים: הַטַּעַם הָרִאשׁוֹן מִסְבִּיר אֶת אֵי-נִתְיֵנָה הַלּוּחוֹת, וְהַטַּעַם הַשֵּׁנִי מִסְבִּיר אֶת שְׁבִירָתָם.

(ב) וְהָיָה נָכוֹן לְבָקֶר וְעָלִיתָ בְּבָקֶר אֶל-הָר סִינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל-רֹאשׁ הָהָר:

כ"ה נכון • מזמן.

(ג) וַאֲשֵׁל לֹא-יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם-אִישׁ אֶל-יִרְאָה בְּכָל-הָהָר: גַּם-הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר אֶל-יִרְעוֹ אֶל-מוֹל הָהָר הַהוּא:

כ"ז וַאֲשֵׁל לֹא-יַעֲלֶה עִמָּךְ • הָרָאשׁוֹנוֹת עַל יְדֵי שְׁהִיּוֹ בְּתִשּׁוּאוֹת וְקוֹלוֹת וְקִהְלוֹת, שֶׁלֹּטָה בָּהֶן עֵין רָעָה. אֵין לָךְ יָפָה מִן הַצְּנִיעוּת. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורות בזוט, אברמוביץ

הַכְּבוֹד הָיָה תָּמִיד בָּהֶר עַד שֶׁנִּתְּנוּ הַלּוּחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת, אֲבָל עֵתָּה הַחֲמִיר בְּשַׁעַת מִתֵּן הַלּוּחוֹת הָאֵלּוּ יוֹתֵר מִמַּעֲמַד הָרִאשׁוֹן. וְהַטַּעַם בְּכָל זֶה, כִּי בְּרָאשׁוֹנוֹת הָיָה הַמַּעֲמַד בְּעִבּוֹר פֶּל יִשְׂרָאֵל, וְזֶה לְמֹשֶׁה בְּלִבְד בְּנִכּוּתוֹ וּבְתַפְלָתוֹ, וְגִדּוֹל יִהְיֶה הַכְּבוֹד הַנִּגְלָה עַל הָהָר, הָאֲחֵרוֹן מִן הָרָאשׁוֹן.

הָרָאשׁוֹנוֹת (לַעֲלִיל כ"ד, ב'). וגם איש אל יִרְאָה בְּכָל הָהָר, גַּם בְּתַחֲתִית הָהָר מְעַמַּד יִשְׂרָאֵל בְּרָאשׁוֹנָה (לַעֲלִיל י"ט, י"ז). גַּם הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר אֵל יִרְעוּ אֶל מוֹל הָהָר הַהוּא, מִנְגֵּד, כִּי בְּרָאשׁוֹנוֹת לֹא הִזְקִירוּ רַק שְׁלֹא תִגַּע בּוֹ יָד אִם בְּהִמָּה אִם אִישׁ (לַעֲלִיל י"ט, י"ג). וְהָיָה עֲדִין הָיוּ עוֹמְדִים בְּאֲזַנְהֶרָה הַהִיא, כִּי

(כג) וְטַעַם וּפָנָי לֹא יֵרָאוּ הַפָּנִים הַמְּאִירִים, כְּאֲשֶׁר פִּרְשְׁתִּי (לַעֲלִיל פסוק י"ח). וְיִתְכַּן שְׁיִהְיֶה מֵלֵת אַחֲרֵי כְּלִשׁוֹן אַחֲרוֹ וְקָדָם צִרְתָּנִי (תְּהִלִּים קל"ט, ה'), עַל פְּרוֹשׁ רְבוּתִינוּ (צִרְיִין י"ח).

(ג) וַאֲשֵׁל לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ, שְׁלֹא יַעֲלוּ עִמָּךְ כָּלִל זָקֵנִי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר עָשׂוּ בַּלּוּחוֹת

ד ופסל תרין לוחי אבניא בקדמאי ואקדמ
משה בצפרא וסלק לטורא דסיני כמא
דפקד יי יתה ונסב בידה תרין לוחי אבניא :

(ד) וַיִּפְסַל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשִׁים וַיִּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַּפֶּקֶד
וַיַּעַל אֶל־הַר סִינַי בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי
לַחַת אֲבָנִים:

ה ואתגלי יי בעננא ואתעתד עמה תמן וקרא
בשמה דיי :

(ה) וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְּצַב עִמּוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:

כז"י • ויקרא בשם ה' • מתרגמין: 'יקרא בשמה דה'. רמב"ן

ו ואעבר יי שכתתה על אפיה וקרא יי יי
אלהא רחמנא ורחמנא מרחיק רגז ומסג
למעבד טבון וקשוט :

(ו) וַיַּעֲבֹר יְהוָה ׀ עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה ׀ יְהוָה אֵל רַחוּם
וְחַנוּן אֶרֶךְ אָפִים וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:

כז"י • ה' ה' • (ראש-השנה יז) : מדת רחמים היא, אחת קדם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב. אל • אף זו מדת
רחמים, וכן הוא אומר (תהלים כב) : "אלי, אלי, למה עזבתני". ואין לומר למדת הדין 'למה עזבתני', כף מצאתי
במכילתא. ארך אפים • (סנהדרין קיא) : מאריך אפו ואינו ממחר להפרע, שמא יעשה תשובה. ורב-חסד • לצריכים
חסד, שאין להם זכיות כל כף (ראש-השנה יז). ואמת • לשלם שכר טוב לעושי רצונו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 172)

אחת קדם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב (רש"י לד, ו) ידועה הקשיא, מה צריך אדם רחמים קדם שיחטא. ויש לומר:
קדם שיחטא – שם הוי' עוזר לאדם להתגבר על יצרו ולא להקשל בחטא מלכתחלה. לאחר שיחטא וישוב – גם אם האדם
עבר עברה, עוזר לו שם הוי' (בדרגה נעלית יותר) לשוב בתשובה. רמב"ן

ז נטר טיבו לאלפי דרין שבק לעונן ולמרוד
ולחובין סלח לתבין לאוריתיה ולדלא
תבין לא מזיז מסער חובי אבהן על בנין
ועל בני בנין מרדין על דר תליתי ועל דר
רביעי :

(ז) נִצֹר חֶסֶד לְאֵלִים נָשָׂא עֹן וּפָשַׁע וְחַטָּאת וְנָקָה לֹא
יִנָּקֶה פֶקֶד ׀ עֹן אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בָּנֵי בָנִים עַל־שְׁלֹשִׁים
וְעַל־רַבְעִים:

כז"י • נצר חסד • שהאדם עושה לפניו. לאלפים • לשני אלפים דורות. עונות • אלו הדורות. פשעים, אלו
המרדים שאדם עושה להכעיס. ונקה לא ינקה • לפי פשוטו משמע שאינו מותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו
מעט מעט. ורבותינו דרשו: מנקה הוא לשבים, ולא ינקה לשאינן שבים (יובא פו). פקד עון אבות על-בנים •
כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם, שכבר פרש במקרא אחר, לשונאי. ועל רבעים • דור רביעי. נמצאת מדה
טובה מרבה על מדת פרענות אחת לחמש מאות, שבמדה טובה הוא אומר: "נצר חסד לאלפים".

ח ואוחי משה וכרע על ארעא וסגיד :

(ח) וַיִּמָּהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ:

כז"י • וימהר משה • כשראה משה שכינה עוברת ושמע קול הקריאה, מיד: "וישתחו". רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

לא ינקה ופקד עון אבות על בנים פרוש
"לנשיאות", ויקרא מדה, כי ינקה אותו
בפקידה ההיא, ומפני כי הנשיאות איננו
שונה בעון ופשע ובחטא, אבל בכל אחד
ענין מיוחד לו, יקרא בכל אחד מדה אחת.
(ח"י) והנה משה השתחוה לשם שעבר על
פניו ובקש "ש"לף תמיד בקרבם, ויסלח
לעונם ולחטאתם" בכל מה שיעשו, וינחילם
את הארץ" (תיוב"ע). ולא אמר "ולפשעיו",
כי לא יתכן לסלח הפשעים שהם המרדים,
רק שישא אותם ולא יכלם בהם. ולא יתעלם
מקד למה נכתבו שני השמות הללו באל"ף

ומצד אחר השלש הן שמות עצם, והעשר
מדות והמדות נאמרו על השמות, כי רחום
וחנון וארך אפים באל עליון, על כן לא אמר
"מרחם" וחנון ומאריך אפים, כי השם פעול
למדות האלו. ורב חסד ואמת נוצר חסד
לאלפים במדת רחמים, שהוא "מרבח" החסד
על גבורתו וצדו והאמת ברחמיו, ונוצר חסד
לאלפים, כי זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל
(תהלים צ"ח, ג'). או נוצר, מצמיח, מן ונצר
משדשיו יפרה (ישעיה י"א, א'). ובטובו
הוא נשא עון ופשע וחטא, מלשון אני
עשיתי ואני אשא וגו' (שם מ"ו, ד'). ונקה

(ה) וַיִּתְּצַב עִמּוֹ שֵׁם. ה' נתיצב, בענין:
ויבא ה' וייתצב (שמואל'א' ג', י').
עמו, עם משה שבא בענין באשר בראשונה
(לעיל כ"ד, י"ח).
(ו"ז) וטעם ויעבר ה' על פניו, שקיים אני
אעביר כל טובי על פניו. ויקרא ה' ה'
אל. שלש תבות הללו הן שמות הקדוש,
וחכמים יקראו אותן מדות (ר"ה י"ז), כי
הם מדת בעל התשובה, ומדת רחמיו, ומדת
טובו, והשם המיוחד לא יתברך בהן. והנה
המדות שהן מקרים באדם הן עשר מדות
רחום וחנון וכו', והנה פלן מדות מצד אחד,

ט"ו אמר אם פצען אשכחית רחמין גדמך וי
תהך פצען שכנתא דיי ביננא ארי עם קשי
קדל הוא ותשובוק לחובנא ולחטאנא
ותחטאנא :

(ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנִי יְיָ-נָא אֲדֹנִי
בְּקִרְבִּנוּ כִּי עִם-קִשְׁה-עֶרְךָ הוּא וְסִלַּחְתָּ לַעֲוֹנוֹ
וְלַחַטֹּאתֵינוּ וְנַחֲלִתָנוּ:

ט"ו יְיָ-נָא ה' בְּקִרְבִּנוּ • כמו שהבטחננו, מאחר שאפה נושא עון, ואם "עם קשה-ערך הוא" וימרו בך, ואמר על זאת: "פן אכלך בדרך", אפה תסלח לעונינו וגו', יש 'כי' במקום 'אם'. ונחלתנו • ותתננו לך לנחלה (ספרים אחרים: שתתן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא בקשת: "ונפלינו אני ועמך", שלא תשרה שכינתך על האמות עובדי אלילים.

♦ יום שישי ט"ו אדר ♦

י' אמר הא אנא גזר קנים קדם כל עמך
אעבד פרישן די לא אתבריאו בכל ארעא
ובכל עממיא ויחזי כל עמא די את ביניהון
ית עובדא דיי ארי דחל הוא די אנא עבד
עמך :

(י) וַיֹּאמֶר הָנָה אֲנֹכִי בְרִית בְּרִית נָגַד כָּל-עַמְּךָ אֶעֱשֶׂה
נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַגּוֹיִם וְרָאָה
כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אִתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִבְרְאוּ
הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:

ט"ו בְּרִית בְּרִית • על זאת. אעשה נפלאות • לשון ונפלינו, שתהיו מבדלים בזו מכל האמות עובדי אלילים, שלא תשרה שכינתי עליהם.

יא טר לך ית די אנא מפקדך יומא דין הא
אנא מתרף מן גדמך ית אמוראי וינענאי
ותחתי ופרזאי ותואי ויבוסאי :

(יא) שְׁמֹר-לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם הַנֶּנִּי גֵרֶשׁ
מִפְּנֵיךְ אֶת-הָאֱמֹרִי וְהַפְּנֵעִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרֹזִי וְהַחֲוִי
וְהַיְבוּסִי:

ט"ו אֶת הָאֱמֹרִי וגו' • ו' אמות יש כאן, כי הגרשני עמד ופנה מפניהם: רמב"ן

יב אסתמר לך דילמא תגזר קנים ליתב ארעא
די את עלל עללה דילמא יהי לתקלא בינך :

(יב) הִשְׁמֹר לְךָ פְּנִיתְכֶרֶת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתָּה
בֹּא עֲלֶיהָ פְּנִי-יְהוָה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבָּךְ:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מצוה היום, ולא תעשה בהן כאשר עשית
במה שצויתך תחלה שעברת על הכל לעבד
עבודה זרה. והבטיח לגרש העמים והזחיר
על עבודה זרה שלכם ועל בריתם, כאשר
עשה בפנישה: הנה אנכי שלח מלאך לפניך
(לעיל כ"ג, כ"ל-ג.), שיחזרו אל התנאים
הראשונים.

והוסיף בכאן, אלהי מסכה לא תעשה לך
(פסוק י"ז), שלא יעשו כאשר עשו
בעגל אפלו במחשבת השמים לעשות אותו
תיר לפניהם. והחזיר ענין שלשת הרגלים
"לראות בהן" את פני האדון ה' אלהי ישראל
(פסוק כ"ג), כאשר עשה שם, והטעם ידוע,
כי בא אחר אזהרת עבודה זרה, וכבר פירשתי
בסוף וישמע יתרו (לעיל כ', כ"ב).

אתה בקרבך, כי הגדולות והנוראות האלה
עם משה יעשה אותם ובעבורו, והעם יהיו
בברית. ולא יתכן לפרש שיבטיח לעשות עם
ישראל עתה נפלאות אשר לא נבראו מקדם
בכל הארץ ובכל הגוים, כי לא נעשו להם
נפלאות גדולות אחרי זה יותר ממה שנעשה
עמם מתחלה במצרים ועל הים, אכל נבראו
ונעשו עמם מתחלה יותר גדולות. אלא
שהענין ירמוז אל שכון השכינה בהם, ועל
היותו עם משה לכבוד ולתפארת בנעלם
ובמפלא, כאשר אמר ונפלינו, וכמו שפרשתי
(לעיל ל"ג, י"ד-ט"ז, ד"ה אכל). והקדוש ברוך
הוא יראנו נפלאות מתורתו.

(יא) שְׁמֹר לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם.
לא אמר בכל המצוות שעברו אנכי מצוה,
ועל בן גרש שיאמר, שמור המצוות שאנכי

דל"ת, ומפני זה אמר, הנה אנכי ברת ברית
עד את מעשה ה' כי נורא הוא.

וטעם כי עם קשה ערך הוא כפשוטו,
שילך בקרבם בעבור שהם עם קשה
ערך, כי אחר שנתרצה להם הקדוש ברוך
הוא יהיה ה' טוב לקשה ערפם יותר ממלאך,
ומבקש להגדיל טובם יותר, כי הם עמו
ונחלתו. וכאשר בשעת הפעם היה נח להם
שישלח לפנייהם מלאך בעבור שהם עם קשה
ערך, כמו שאמר: פן אכלך (לעיל ל"ג, ג'),
כי בעת הרצון טוב להם בשכינה בעבור
שהם עם קשי ערך, שיותר יחונן וירחם על
עבדיו. והשם ענהו שיעשה בן שיקרת הברית
ויעשה בו נפלאות כאשר בקש ונפלינו אני
ועמך (לעיל ל"ג, ט"ז).

ואמר נגד כל עמך, וראה כל העם אשר

(יג) כִּי אֶת־מִזְבְּחָתָם תַּתְּצִיחַ וְאֶת־מִצְבְּחָתָם תִּשְׁבֹּרֶן וְאֶת־
אֲשֵׁרֵי תִבְרֹתוֹן:

רש"י • אֲשֵׁרֵי • (עבודה זרה מד) הוא אֵילָן שְׁעוֹבָדִים אוֹתוֹ.

(יד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יְהוָה קִנָּא שְׁמוֹ אֵל
קִנָּא שְׁמָה אֵל קִנָּא הוּא:

רש"י • קִנָּא שְׁמוֹ • מְקַנָּא לְהַפְרֵעַ וְאֵינוֹ מוֹתֵר, וְזֶהוּ כָּל לְשׁוֹן קִנָּאָה, אוֹחֵז בְּנִצְחָנוֹ וּפּוֹרֵעַ מֵעוֹזְבּוֹ.

(טו) פֶּן־תִּבְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזִנּוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם
וְזָבְחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקָרָא לָהֶם וְאָכְלָתָ מִזִּבְחָהִי:

רש"י • וְאָכְלָתָ מִזִּבְחָהִי • כְּסִבּוֹר אֶתָּה שְׂאִין עֲנֹשׁ בְּאֲכִילָתוֹ, וְאֲנִי מַעֲלָה עֲלֶיךָ כְּמוֹדָה בְּעִבּוּדָתוֹ, שְׁמַתוֹךָ כִּךְ אֶתָּה בָּא
וְלוֹקֵחַ מִבְּנוֹתָיו לְבָנֶיךָ (שם ה) : רמב"ן

(טז) וְלִקְחַת מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ וְזִנּוּ בְּנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ
אֶת־בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:

(יז) אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ:

(יח) אֶת־חֶג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת
אֲשֶׁר צִוִּיתָךְ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֲדָשׁ הָאָבִיב
יֵצֵאתָ מִמִּצְרָיִם:

רש"י • חֹדֶשׁ הָאָבִיב • חֹדֶשׁ הַכֹּפּוֹר, שֶׁהַתְּבוּאָה מִתְּבַכֶּרֶת בְּבִשּׁוּלָהּ.

(יט) כָּל־פֶּטֶר רַחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה:

רש"י • כָּל־פֶּטֶר רַחֵם לִי • בָּאֵדָם. וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר וְגו' • וְכָל מִקְנֶךָ אֲשֶׁר תִּזְכֹּר בְּפֶטֶר שׁוֹר וְשֶׂה, אֲשֶׁר יִפְטֹר זָכָר
אֶת רַחֲמָה. פֶּטֶר • לְשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן (בשלי יח) : "פֶּטֶר מִים רַאשִׁית מְדוּן". תִּי"ו שֶׁל תִּזְכֹּר, לְשׁוֹן נִקְבָּה הִיא, מוֹסֵב
עַל הַיּוֹלָדָת.

(כ) וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בִּשְׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעֵרְפָתוֹ כָּל
בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יִרְאוּ פָנַי רִיקָם:

רש"י • וּפֶטֶר חֲמוֹר • וְלֹא שְׂאֵר בְּהֵמָה טְמֵאָה. תִּפְדֶּה בִּשְׂה • נוֹתֵן שֶׂה לִפְתָּן וְהוּא חֲלִין בְּיַד כֹּהֵן, וּפֶטֶר חֲמוֹר מִתֵּר
בְּעִבּוּדָה לְבַעֲלִים. וְעֵרְפָתוֹ • עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִיץ. הוּא הַפְּסִיד מִמּוֹן כֹּהֵן, לְפִיכָךְ יִפְסַד מִמּוֹנוֹ. כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה •
חֲמִשָּׁה סֵלָעִים פְּדִינּוֹ קָצוֹב, שְׁנָאָמֶר (במדבר יח) : "וּפְדוּיָו מִכֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה". וְלֹא־יִרְאוּ פָנַי רִיקָם • לְפִי פְשׁוּטוֹ שֶׁל

"יִקְרָא לָךְ" וְאָכְלָתָ מִזִּבְחָהִי אֲשֶׁר יִזְבַּח לְאֱלֹהֵי
בְּנוֹתָיו אַחֲרָיו, וְפֶן "תִּשָּׁח מִבְּנוֹתָיו לְבָנֶיךָ"
(בפסוק הבא). וְהִנֵּה כָּלן אֲזֵרוֹת נִמְשָׁכוֹת
בְּלֹא הִרְאֵשׁוֹן שְׂאֵמֶר: פֶּן תִּכְרַת בְּרִית.

בְּאוֹכַל תִּקְרַבְתָּ עִבּוּדָה זָרָה, שֶׁהֵם אִמְרוּ שְׂאֵסוֹר
הוּא מִן הַתּוֹרָה, וְלֹא מִצִּינוּ בּוֹ אֵלָּא זֶה. וְכֵן
מִשְׁמָעוֹ: פֶּן תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזִנּוּ
אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם כִּי יִזְבְּחוּ לָהֶם תְּמִיד, וְפֶן

(טו) וְאָכְלָתָ מִזִּבְחָהִי. כְּסִבּוֹר אֶתָּה שְׂאִין עֲנֹשׁ
בְּאֲכִילָתוֹ, וְאֲנִי מַעֲלָה עֲלֶיךָ כְּמוֹדָה
בְּעִבּוּדָתָהּ. לְשׁוֹן רִש"י. וְאֲנִי אוֹמֵר עַל דַּעַת
רְבוּתִינוּ (ב"ק ע"א: חלין מ'): שֶׁזוֹ אֲזֵרוֹתָ

מקרא, דבר בפני עצמו הוא ואינו מוסב על הבכור, שאין במצות בכור ראית פנים, אלא אזהרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריכם, מצוה עליכם להביא עלת ראית פנים. ולפי מדרש ברייתא, מקרא יתר הוא ומפנה לגזרה שנה, ללמד על הענקתו של עבד עברי, שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין כפדיון בכור. במסכת קדושין (דף יז).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א א עמ' 376)

ופטר חמור תפדה בשה (לד, כ) **חמור** – את החמוריות, **תפדה בשה** – ב"צאן של מצוה" (כלשון רש"י בפרשת בא (יב, ו) לגבי העווי "ויקחו להם איש ששה לבית אבות": "משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה").

(כא) **ששית ימים תעבד וביום השביעי תשבת בחריש ובקציר תשבת**
כא שתא יומין תפלה וביומא שביעא תנוח בזרעא ובקצרא תנוח:
ובקציר תשבת:

ה"ל בַּחֲרִישׁ וּבַקְצִיר תִּשְׁבֹּת • למה נזכר חריש וקציר? יש מרבזיטנו אומרים על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית, ללמד, שמוסיפין מחל על הקדש (ראש השנה ט), וכך משמעו: "ששית ימים תעבד וביום השביעי תשבת", ועבודת ו' הימים שהתרת לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר (ויקרא כח): "שדך לא תזרע וגו'". ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו, לומר לך, מה חריש, רשות, אף קציר, רשות, יצא קציר העמר שהוא מצוה ודוחה את השבת. רמב"ן

(כב) **וחג שבעת תעשה לך בכורי קציר חטים וחרג האסיף תקופת השנה**
כב וחגא דשביעיא תעבד לך בכורי חצד חטין וחגא דכנשא במפקא דשתא:

ה"ל בַּכּוּרִי קָצִיר חֲטִימ • שאתה מביא בו שתי הלחם מן החטים (ראש השנה כא) • **בכורי** • שהיא מנחה ראשונה הבאה מן הקדש של חטים למקדש, כי מנחת העמר הבאה בפסח, מן השעורים היא. **וחג האסיף** • בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה לבית, כמו (דברים כב): "ואספתו אל תוך ביתך". **תקופת השנה** • שהיא בחזרת השנה, בתחלת השנה הבאה. **תקופת** • לשון מסבה והקפה.

(כג) **שלוש פעמים בשנה יראה כל־זכורך את־פני האדון יהוה אלהי ישראל**
כג תלת זמנין בשתא יתחזון כל דכורוך קדם רבון עלמא יי אלהא דישראל:

ה"ל בַּל־זְכוּרְךָ • כל הזכרים שבה. הרבה מצוות בתורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחיב ולעגש על מנין לאוין שבהם, ועל מנין עשה שבהם.

(כד) **כי־אוריש גוים מפניך והרחבתי את־גבולך ולא יחמד איש את־ארצך בעלתך לראות את־פני יהוה אלהיך שלש פעמים בשנה**
כד ארי אתרף עממין מן גדמף ואפתי ית תחומף ולא יחמד אנש ית ארעף במסקף לאתחזא קדם יי אלהף תלת זמנין בשתא:

ה"ל אוריש • כתרגומו אתריך, וכן (דברים ב): "החל רש", וכן (במדבר לב): "וירש את האמורי", לשון גרושין. והרחבתי את גבולך • ואתה רחוק מבית הבחירה ואינך יכול לראות לפני תמיד. לך אני קובע לך שלשה רגלים הללו.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

בארץ מצרים ויצאך ה' אלהיך משם על פן צוף ה' אלהיך לעשות את יום השבת (דברים ה', ט"ו). ושם אפרש בעזרת השם יתברך ויתרומם.

בראשית, כי ביציאת מצרים אות ומופת בו, כאשר פרשתי בעשרת הדברות (לעיל כ'), ועוד, כי הכתוב אמר שיש גם בשבת זכר ליציאת מצרים, כמו שאמר בעשרת הדברות האחרונות: וזכרת כי עבד היית

(כא) בַּחֲרִישׁ וּבַקְצִיר תִּשְׁבֹּת. על דרך הפשט הזכיר חריש וקציר, שבהם עקר חיי האדם. והזכיר השבת באמצע הרגלים, כי סמך אותו לחג המצות ולקדוש הבכורות, בעבור שכלם זכר למעשה

(כה) **וְלֹא־תִשְׁחַט עַל־חֻמֵּי דַם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין לִבְקָר זֶבֶח**
חַג הַפֶּסַח:
 כה לא תפוס על חמיע דם פסחי ולא יבתון
 לצפרא בר ממדבחה תרבי נכסת חגא
 דפסחא:

כז"י • לא־תשחט וגו' • לא־תשחט את הפסח ועדין חמץ קנים, אזהרה לשוחט, או לזרק או לאחד מבני חבורה
 (פסחים טו) • ולא־ילין • בתרגומו. אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא בעמוד השחר. זבח חג הפסח •
 אמוריו, ומכאן אתה למד לכל הקטר חלבים ואברים. ומבין

(כו) **וְרֹאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ**
לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב אָמוֹ:
 כו ריש בכורי ארעך תיתי לבית מקדשא דין
 אלהך לא תיכלון בשר בחלב:

כז"י • ראשית בכורי אדמתך • משבעת המינין האמורים בשבח ארץך (דברים ח): "ארץ חטה ושעורה וגפן וגו'".
 ודבש, הוא דבש תמרים. לא־תבשל גדי • אזהרה לבשר בחלב, ושלש פעמים כתוב בתורה: אחד לאכילה,
 ואחד להנאה ואחד לאסור בשול (חולין קטו). גדי • כל ולד רך במשמע, ואף עגל וכבש, ממה שהצריך לפרש בכמה
 מקומות "גדי עזים" למדת, שגדי סתם כל יונקים במשמע. בחלב אמו • פרט לעוף, שאין לו חלב, שאין אסורו
 מן התורה אלא מדברי סופרים. ומבין

♦ שבת קודש ט"ז אדר ♦

(כו) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פְּתַח־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה**
כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה פָּרַתִּי אֶתְךָ בְּרִית וְאֶת־
יִשְׂרָאֵל:

כז"י • את־הדברים האלה • ולא אתה רשאי לכתב תורה שבעל פה. ומבין

(כה) **וַיְהִי־שֶׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה**
לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלַּחַת אֶת
דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂת הַדְּבָרִים:

רמב"ן על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

(כו) **כָּתַב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.** צוה
 "שִׁכְתַּב סֵפֶר בְּרִית" ויִקְרָא אוֹתוֹ בְּאָזְנֵי
 הָעַם, וַיִּקְבְּלוּהוּ עָלֵיהֶם בְּנִשְׁמָע כְּאִשּׁוֹר
 עָשׂוּ בְּרֹאשׁוֹנָה (שמו"ר מ"ז, ב'), כִּי כָּל
 הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר הָיָה בְּלוּחוֹת הַבְּרִית הָיָה
 לְשִׁנוֹת עֲמָהֶם בְּלוּחוֹת הַשְּׁנוֹת. וְאִין סֶפֶק
 שֶׁעָשָׂה כֵּן, אֲכָל לֹא חָשַׁשׁ הַכְּתוּב לְהַאֲרִיךְ
 לֵאמֹר: "וַיַּעַשׂ בֵּן מֹשֶׁה", כְּאִשּׁוֹר הַרְאִיתִיךָ
 בְּמִקְוֹמוֹת רַבִּים (לעיל י', ב'). וְעוֹד.
 וְהִנֵּכֹן בְּעֵינֵי, כִּי בְּכַבּוֹר שִׁשְׁרָאֵל הֵם
 הַחוֹטֵאִים וְהַעֲבֹרִים עַל הַבְּרִית,
 הַצָּר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְחַדֵּשׁ לָהֶם בְּרִית
 חֲדָשָׁה שְׁלֵל יָפֵר הוּא לָהֶם בְּרִיתוֹ, וְאִמֵּר
 לְמֹשֶׁה שִׁכְתַּב הַתְּנָאִין, וְזֶה טַעַם: כִּי עַל פִּי
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה פָּרַתִּי אֶתְךָ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל.
 וְטַעַם: אֲתָךְ, כִּי בְּעִבְרוֹךְ עֲשִׂיתִי עִמָּהֶם, וְלֹא
 הַצָּרִיכִי הֵם לְהִבָּא עִצְמָם בְּמִסְרַת הַבְּרִית

יָרְדוּ, אִפְלוּ לָנוּ בְּקִרְקַע יָמִים רַבִּים וְעָלוּ לֹא
 יָרְדוּ, כְּדֹאִיתָא בְּפִרְק הַמְּזֻבָּח.
 (כו) **וְרֹאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ.** בְּכַבּוֹר כִּי הִזְכִּיר
 שִׁבְיָאוֹ בְּכוּרֵי כָּל אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ לְבִית ה',
 יִסְמָךְ לָזֶה לֹא תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב אָמוֹ, כִּי בַּעֲת
 בְּכוּרֵי הָאֲדָמָה יִבְיָאוּ גַם כָּל בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַגְּדִיִּים
 וְטִלְאִים, וּבַעֲת הַהִיא יִגְדְּלוּ הַגְּדִיִּים וַיְהִי
 הַחֲלָב, וּפְעָמִים רַבִּים יַעֲלוּ הָאֵם עִם הַבְּכוֹר
 בְּהִיּוֹתוֹ יִזְנֶךָ בְּכַבּוֹר שְׁלֵל יָמוֹת, וְהִנֵּה הַבָּאִים
 לְחַג יִתְעַנְּגוּ לְאָכַל הַבְּכוֹרוֹת כָּכָל הַמַּטְעָמִים
 עִם הַכֹּהֲנִים, וְלִכְךָ הִזְכִּיר אֶסְתָּרָם עִם הַבְּכוֹרִים.
 אֲכָל בְּמִשְׁנַת תּוֹרָה (דְּבָרִים י"ד, כ"א) הִזְכִּיר
 הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה עִם אֶסְתָּר הַמַּאֲכִלִּים אַחֵר שֶׁהִזְכִּיר
 בְּהִמָּה שְׁמָאָה וְדָגִים וְעוֹפּוֹת טְמֵאִים וְנִבְלָה, כִּי
 שֶׁם יָאוֹת לְהַזְכִּיר זֶה, כִּי הוּא אֶסְתָּר הַמַּאֲכִל, לֹא
 אֶסְתָּר הַבְּשׂוּל בְּלִבָּד כְּאִשּׁוֹר יִחְשְׁבוּ כְּטָנִי אִמָּנָה
 מְחֻסְרֵי הַדַּעַת (הַפְּנִינָה לְקֶרְאִים).

(כה) **וְלֹא יָלִין לִבְקָר זֶבֶח חַג הַפֶּסַח.** כִּפִּי
 פְּשׁוּטוֹ יִזְהִיר בְּכָל "הַחֵג", שְׁלֵל יָלִין
 עַד הַבְּקָר מִן הַבָּשָׂר, כִּי הִנּוּתָר מִמֶּנּוּ עַד
 הַבְּקָר בָּאֵשׁ יִשָּׂרָף (לעיל י"ב, י'). וּמִן הַחֲלָב,
 שְׁלֵל יִקְרִיב אוֹתוֹ אֲלָא עַד הַבְּקָר. וְאִנְקִלוֹס
 תִּרְגָּם עַל הַחֲלָב הַעוֹלָה לְבִבָּה, כִּי הוּא הַחֵג
 כְּאִשּׁוֹר אָמַר שֶׁם: וְלֹא יָלִין חֲלָב חֲגִי עַד בְּקָר
 (לעיל כ"ג, י"ח), כִּי כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה שְׁנוֹת.
 וְכָתַב רִשִׁי, וְלֹא יָלִין, כְּתַרְגוּמוֹ, אִין לִינָה
 מוֹעֲלֵת בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, וְאִין לִינָה
 אֲלָא בְּעַמּוּד הַשַּׁחַר. וְזֶבֶח חַג הַפֶּסַח. אִמֵּרִי,
 וּמִכָּאן אֲתָה לְמַד לְכָל הַקָּטֵר חֲלָבִים וְאִיכָרִים.
 וּבְפִרְשֵׁת צוֹ אֲבָאָר זֶה בְּעֻנָּת הַשֶּׁם (ויקרא
 ו', ב'). ד"ה זֹאת תּוֹרַת הַעוֹלָה. וְלִינָה בְּרֹאשׁוֹ
 שֶׁל מִזְבֵּחַ מְחֻלָּקֶת הוּא בְּגִמְרָא (נְכָחִים פ"ז:),
 וּלְדַעַת רְבָא יֵשׁ לִינָה בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, וְאֵם
 לָנוּ שֶׁם הָאִיכָרִים וְיִרְדּוּ לֹא יַעֲלוּ, שָׁאֵם לֹא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 178)

וַיְהִי שֵׁם . . . אַרְבָּעִים יוֹם . . . לֶחֶם לֹא אָכַל (לד, כח) כָּתַב הַמֶּהֱרָשׁ"א (יומא עה, ב) שֶׁהַכֹּהֵן לְאַרְבָּעִים יוֹם הָאֲמָצְעִים, שֶׁהָיוּ בְכַעַס, וְהִתְעַנָּה בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל עַל חֹטֵא הָעֵגֶל. וְצָרִיךְ עֵינֵינוּ גְדוֹל, שֶׁהָרִי פְסוּקָנוּ מְדַבֵּר בְּאַרְבָּעִים יוֹם הָאֲחֵרוֹנִים, שֶׁהָיוּ בְּרָצוֹן. רַמְבַּ"ן

כט וְהָיָה כִּד נַחַת מִשָּׁה מְטוּרָא דְסִינֵי וְתִרְיָן לִוְחֵי סִהְדוּתָא בִּידָא דְמִשָּׁה בְּמַחְתָּה מִן טוּרָא וּמִשָּׁה לֹא יָדַע אֲרִי סִגִּי זִיו וְקָרָא דְאַפּוּהִי בְּמַלְלוּתָהּ עִמָּה:

(כט) וַיְהִי בְּרִדַת מִשָּׁה מִהָר סִינֵי וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדָת בִּיד־מִשָּׁה בְּרִדְתּוֹ מִן־הָהָר וּמִשָּׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרָן עוֹר פָּנָיו בִּדְבָרוֹ אִתּוֹ:

כס"א וַיְהִי בְּרִדַת מִשָּׁה • כִּשְׁהִבֵּא לִוְחוֹת אֲחֵרוֹנוֹת, בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. כִּי קָרָן • לְשׁוֹן קָרְנִים, שֶׁהָאֹר מְבַהֵק וּבוֹלֵט כְּמִין קָרָן. וּמִהִכֵּן זָכָה מִשָּׁה לְקַרְנֵי הַהוּד? רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: מִן הַמַּעֲרָה, שֶׁנִּתְּן הַקּוֹדֵשׁ בְּרוּךְ הוּא יָדוּ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ג): "וְשִׁפְתֵי כַפִּי".

ל וַיְחַזֵּא אֶהָרָן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת מִשָּׁה וְהָא סִגִּי זִיו וְקָרָא דְאַפּוּהִי וּדְחִילוּ מִלֵּאֲתִיקָרְבָא לְתַתָּה:

(ל) וַיֵּרָא אֶהָרָן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִשָּׁה וְהִנֵּה קָרָן עוֹר פָּנָיו וַיֵּירָאוּ מִגִּשְׁת אֱלֹוִ:

כס"ב וַיֵּירָאוּ מִגִּשְׁת אֱלֹוִ • בֹּא וּרְאֵה כִּמָּה גְדוֹלָה כֹּחַה שֶׁל עֲבָרָה, שֶׁעַד שֶׁלֹּא פָּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בַּעֲבָרָה, מִהוּ אוֹמֵר (לעיל כד): "וּמִרְאֵה כְבוֹד ה' כָּאֵשׁ אֲכָלָת בְּרָאשׁ הָהָר לַעֲיֵנִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" וְלֹא יָרְאִים וְלֹא מִזְדַּעְזְעִים, וּמִשְׁעָשׂוֹ אֶת הָעֵגֶל, אֲף מִקַּרְנֵי הוֹדוֹ שֶׁל מִשָּׁה הָיוּ מְרִתִּיעִים וּמִזְדַּעְזְעִים.

לא וְקָרָא לְהוֹן מִשָּׁה וְתַבּוּ לְתַתָּה אֶהָרָן וְכָל רַבְרְבָאֵי בְּכַנְשָׁתָא וּמִלֵּל מִשָּׁה עִמָּהוּן:

(לא) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מִשָּׁה וַיֵּשְׁבוּ אֱלֹוִ אֶהָרָן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מִשָּׁה אֱלֹהִים:

כס"ג הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה • כְּמוֹ נְשִׂאֵי הָעֵדָה. וַיְדַבֵּר מִשָּׁה אֱלֹהִים • שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם, וּלְשׁוֹן הִנֵּה הוּא כָּל הָעֵנִין הַזֶּה. רַמְבַּ"ן

~ רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ ~

שֵׁם כְּבוֹד הַשֵּׁם, או מְלֶאכִי עֲלִיוֹן עִמּוֹ, וּפְתוּדוֹ פֶּן יִפְרֹץ בָּהֶם ה', 'וְקָרָא לָהֶם מִשָּׁה, וְשָׁבוּ אֱלֹוִ אֶהָרָן וְכָל הַנְּשִׂאִים" הַחֹלְכִים לִפְנֵיהֶם, "וַיְדַבֵּר מִשָּׁה אֱלֹהִים" דְּבָרֵי שְׁלוֹם וּבִשְׁמֵם בְּסִלִּיחַת עֲוֹנִים וּבְלִוְחוֹת שְׁהוּרִידוֹ. וְאַחֲרֵי כֵן רָאוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא מְדַבֵּר עִם הַנְּשִׂאִים וְנִגְשׁוּ לִפְנֵי בָלִם, וְאָז צָנָה לָהֶם כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אִתּוֹ בְּהָר סִינֵי, וְהוּא עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת הַשְּׂנִיּוֹת שֶׁנִּתְּן לוֹ, וְכָל הַנֶּאֱמָר לוֹ מִתְחִלָּה: שֶׁמֶר לָךְ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם (פְּסוּק י"א). עַד סוּף הַפָּרָשָׁה (פְּסוּק כ"ו), כִּי הִגִּיד לָהֶם שֶׁצָּנְהוּ לְכַרֵּת עִמָּהֶם בְּרִית חֲדָשָׁה עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. וְהַכְּתוּב קָצָר בְּהָרֵי הַנֶּעֱנִין בְּכָלֵל, וְאַחֲרֵי כֵן אָמַר "כִּי כֹלָה לְדַבֵּר אִתָּם" כָּל הָעֵנִין הַנּוֹכַח, וְנִתְּן עַל פָּנָיו מִסָּוָה (פְּסוּק ל"ג), כִּי הַתְּבוּנָה בְּשׁוֹכֵם אַחֲרָיו כִּי קָרָן עוֹר פָּנָיו, או הִגִּיד לוֹ, וְאַחֲרָיו שֶׁסִּפֵּר מַעֲשֵׂה הַיּוֹם הַהוּא אָמַר: וּבָבֹא מִשָּׁה (פְּסוּק ל"ד), וְזֶה הָעֵנִין הַהוּא, לוֹמַר שֶׁנֶּהֱגָה כֵּן כָּל לְמִי עִמָּהֶם.

הָרִאשׁוֹנוֹת בְּמִקְתָּב אֱלֹהִים וּבִנְיָמִים שֶׁעִמְדוֹ שֵׁם לִפְנֵי הַשֵּׁם, שֶׁלֹּא יִחַשֵּׁב שֶׁכָּכָר לְמַד הַתּוֹרָה בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹן, וְלֹא יִצְטָרֵף עִתָּה לַעֲמֹד שֵׁם הַרְבֵּה.

וְטַעַם וַיְכַתֵּב עַל הַלְּחָת פְּרוֹשׁ ה', וְלֹא יִחַזֵּר לְמִשָּׁה, כִּי כֵן אָמַר: וְכַתְּבִיתִי עַל הַלּוֹחוֹת (לְעִיל פְּסוּק א'), וְכֵן בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה: וְאֶפְסַל שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים בְּרָאשֵׁינִים וְאֶעֱלֶה הָהָרָה וּשְׁנֵי הַלְּחָת בִּינֵי, וַיְכַתֵּב עַל הַלְּחָת בְּמִקְתָּב הָרִאשׁוֹן (דְּבָרִים י', ג'־ד'). וּמִפְּנֵי שֶׁאָמַר: בְּמִקְתָּב הָרִאשׁוֹן, יִדְעֵנוּ כִּי הֵם כְּתוּבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים (לְעִיל ל"א, י"ח), וַיְהִי פְרוֹשׁ וְכַתְּבִיתִי (לְעִיל פְּסוּק א'), בְּאֶצְבָּעִי וַיְדַעַת פְּרוֹשׁ אֶצְבַּע מִן הַיָּד (לְעִיל י"ד, ל"א).

(לֹא־לֵה) וַיְדַבֵּר מִשָּׁה אֱלֹהִים. לְשׁוֹן הוֹנָה הוּא כָּל הָעֵנִין הַזֶּה. וְאַחֲרֵי כֵן נִגְשׁוּ, אַחֲרֵי שֶׁלְּמַד לְזִקְנִים חֲזוֹר וּמִלְמַד הַפָּרָשָׁה או הַלְּכָה "לְיִשְׂרָאֵל". לְשׁוֹן רַש"י. וְאִינוּ כֵּן, אֲבָל יֹאמַר הַכְּתוּב כִּי בָצַאת כָּל יִשְׂרָאֵל לְקִרְאָתוֹ "רָאוּ קַרְנֵי הַהוּד פְּתוּדוֹ מִגִּשְׁת אֱלֹוִ" וְחֲזוֹר אַחֲרָנִית, אוֹלֵי חֲשָׁבוּ שֶׁהָיָה

הַזֹּאת, אֲבָל הוּא יִתְבָּרֵךְ הַצָּרִיךְ לְכַרֵּת לָהֶם בְּרִית בְּמִחִילָה שֶׁמִּחֵל לָהֶם, וְכַתֵּב הַמִּחִילָה וְהַתְּנָאִין (מ"ב, א'). עַד ל"ד, כ"ו).

(כח) וַיְהִי שֵׁם עַם ה' אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיְכַתֵּב עַל הַלְּחָת. יֹאמַר "שֶׁהָיָה מִשָּׁה" שֵׁם בְּרָאשׁ הָהָר מ' יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיְכַתֵּב שֵׁם עַל הַלּוֹחוֹת. וְעַל דַּעַת רַבּוֹתֵינוּ (תַּנְחוּמָא תִּשְׁא ל"א. שְׁמוֹר מ"ז, י"ב). עֲנִין הַכְּתוּב "שֶׁהָיָה" שֵׁם עַם ה' אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה בַּעֲת "שֶׁכַּתֵּב" עַל הַלּוֹחוֹת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת הַשְּׂנִיּוֹת, אֲבָל אַרְבָּעִים יוֹם אַחֲרֵים עִמְדוֹ שֵׁם קֹדֶם לְזֶה לְהַתְּפִלָּה כָּל עֲנִין בְּהַקְשָׁה, שֶׁאָמַר, רָאֵה אִתָּה אוֹמֵר אֱלִי הַעַל אֶת הָעַם הַזֶּה (לְעִיל ל"ג, י"ב). וּבָהֶם נֶאֱמַר בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה, וְאַתְּנַפֵּל לִפְנֵי ה' אֶת אַרְבָּעִים הַיּוֹם וְאֶת אַרְבָּעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתְנַפְּלִיתִי כִּי אָמַר ה' לְהַשְׁמִיד אֶתְּכֶם (דְּבָרִים ט', כ"ה). וְכָאֵן לֹא פִּרַשׁ כִּמָּה יָמֵי הַתְּחִנָּה וְהַתְּפִלָּה הַזֹּאת, כִּי הוּא יָדוּעַ מַעַת עֲלוֹתוֹ אֶל הָהָר עַד רִדְתּוֹ לִפְסַל הַלּוֹחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת, אֲבָל סִפֵּר כִּי הָיָה עֲנִין הַלּוֹחוֹת הַשְּׂנִיּוֹת כָּכָל עֲנִין

(לב) וְאַחֲרֵיכֵן נִגְשׁוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֶם אֶת כָּל־אִשְׁרָאֵל
וַדְּבַר יְהוָה אֵתוֹ בְּהַר סִינִי:
לְבַבְכֶּם בֶּן אֲחֵרֵיכֶם כָּל אֲחֵרֵיכֶם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּפְקֻדֹנָיו יָת כָּל דִּי מַלְל יְיָ עֲמָה בְּטוֹרָא
דְּסִינִי:

כ"ז וְאַחֲרֵיכֵן נִגְשׁוּ • אַחֲרֵי שְׁלֹמֹד לְזִקְנִים, חוֹזֵר וּמְלַמֵּד הַפָּרָשָׁה אוֹ הַהִלְכָה לְיִשְׂרָאֵל: 'תָּנוּ רַבָּנִן: כִּיצַד סֵדֶר
הַמִּשְׁנָה? מִשֶּׁהָ הָיָה לִדְמֹד מִפִּי הַגְּבוּרָה, נִכְנָס אֶהָרָן, שָׁנָה לוֹ מִשֶּׁהָ פָּרָקוֹ, נִסְתַּלַּק אֶהָרָן וַיֵּשֶׁב לוֹ לְשִׁמְאֵל מִשֶּׁהָ.
נִכְנָסוּ בְּנָיו, שָׁנָה לָהֶם מִשֶּׁהָ פָּרָקָם, נִסְתַּלְּקוּ הֵם, יָשַׁב אֶלְעָזָר לִימִין מִשֶּׁהָ וַאֲיִתְמָר לְשִׁמְאֵל אֶהָרָן. נִכְנָסוּ זִקְנִים,
שָׁנָה לָהֶם מִשֶּׁהָ פָּרָקָם, נִסְתַּלְּקוּ זִקְנִים, יָשְׁבוּ לְצַדִּיָּן. נִכְנָסוּ כָּל הָעָם, שָׁנָה לָהֶם מִשֶּׁהָ פָּרָקָם. נִמְצָא, בֶּיַד כָּל הָעָם
א', בֶּיַד הַזִּקְנִים ב', בֶּיַד בְּנֵי אֶהָרָן שְׁלֹשָׁה, בֶּיַד אֶהָרָן אַרְבָּעָה וְכו', כִּדְאִיתָא בְּעֵרוּבִין (נד).

(לג) וַיְכַל מֹשֶׁה מִדְּבַר אֱתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מִסְוָה:
לִג וְשִׁינֵי מֹשֶׁה מְלִמְלָלָא עֲמָהוּן וַיֵּהֱב עַל
אֶפְוֵהי בֵּית אֶפִּי:

כ"ח וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מִסְוָה • כְּתִירוֹמוֹ: בֵּית אֶפִּי, לְשׁוֹן אֶרְמִי הוּא בְּגִמְרָא (כתובות סב): 'סְוִי לְבָא, וְעוֹד בְּכִתְבוֹת:
'הָיָה קָא מִסְוָה לְאַפְוֵה, לְשׁוֹן הַבֶּטֶה, הָיָה מִסְתַּכֵּל בָּהּ. אֶפִּי כָאן, מִסְוָה, בְּגִד הַנֶּתֶן כְּגִד הַפָּרִצוֹף וּבֵית הָעֵינִים,
וְלִכְבוֹד קִרְנֵי הַהוֹד, שְׁלֹא יִזְנְנוּ הַכָּל מֵהֶם, הָיָה נוֹתֵן הַמִּסְוָה כְּגִדָּן וְנוֹטְלוֹ בְּשִׁעָה שֶׁהָיָה מִדְּבַר עִם יִשְׂרָאֵל וּבְשִׁעָה
שֶׁהִמְקוֹם נִדְבָר עִמּוֹ עַד צִאֲתוֹ וּבְצִאֲתוֹ יָצָא בְּלֹא מִסְוָה.

(לד) וּבִבְאֵי מֹשֶׁה לְפָנָי יְהוָה לְדַבֵּר אֵתוֹ יָסִיר אֶת־הַמִּסְוָה
עַד־צִאֲתוֹ וַיֵּצֵא וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִצְוָה:
לד וְכִד עֲלֵל מֹשֶׁה לְקָדָם יְיָ לְמַלְלָא עֲמָה
אֶעֱדִי יָת בֵּית אֶפְוֵהי עַד מִפְקָה וְנִפְקָה
וּמַמְלֵל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת דִּי מִתְפַּקֵּד:

כ"ט וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְרָאוּ קִרְנֵי הַהוֹד בְּפָנָיו, וּכְשֶׁהוּא מִסְתַּלַּק מֵהֶם.

(לה) וְרָאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנָי מִשֶּׁהָ כִּי קָרַן עוֹר פָּנָי מִשֶּׁהָ
וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמִּסְוָה עַל־פָּנָיו עַד־בָּאוּ לְדַבֵּר אֵתוֹ:
לה וְרָאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת אֶפִּי מִשֶּׁהָ אֶרֶי סְגִי
זִיו יִקְרָא דְאֶפִּי מִשֶּׁהָ וְאַתְבַּב מִשֶּׁהָ יָת בֵּית
אֶפִּי עַל אֶפְוֵהי עַד דְּעֵלֵל לְמַלְלָא עֲמָה:

כ"ט וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמִּסְוָה עַל־פָּנָיו עַד־בָּאוּ לְדַבֵּר אֵתוֹ • וּכְשֶׁבָּא לְדַבֵּר אֵתוֹ, נוֹטְלוֹ מֵעַל פָּנָיו:

קל"ט פסוקים, חננאל"ל סימן. חסלת פרשת כי תשא

הפטרה לפרשת כי תשא נדפסה בעמ' רלו

אגרות קודש

ב"ה, ה' אדר א', תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בהנוגע לאופן החתונה, מה טוב שיהי' לא ביום ראשון בשבוע, ועד מתי לבני ישראל לחקות מנהג
מדינות. וכן בהנוגע לחתונה בענין ריבוי הוצאות וריבוי מוזמנים, שאפילו באם אין כל מניעה לאמצעים,
הרי אפשר להשתמש בממון המיוחד לענינים עוד טובים יותר, והרי ענין של משתה גדול פירשו חז"ל, שזה
אם גדול העולמים הי' שם, וכשיהי' הכל בהידור הדרוש ויתעוררו לתומ"צ ובעיקר לבנות ביתם בישראל
בית חסידותי בכל הפרטים, הרי בודאי שגדול העולמים יהי' שם וישרה ברכתו בכל הפרטים.

מהנ"ל מובנת ג"כ השקפתי בהנוגע לנסיעה של מי שהוא מההורים שי' לכאן, נסיעה קשורה
בהוצאות גדולות, והרי אפשר שהזוג הצעיר יוכלו להשתמש בממון שיוציאו על זה, בענין הטוב עוד יותר.

מובן ג"כ שדברי אלה האמורים בהנוגע לנסיעת אחד מהורים לכאן, וכן בהנוגע לאופן החתונה, הוא
רק בגדר הצעה שיתבוננו ויחליטו שני הצדדים בזה, ואיך שיחליטו יהי' להצלחה ובשעה טובה ומוצלחת.

בברכה לבשו"ט בכל האמור וכן בעניינים הכללים.

שיעורי תהלים לשבת פרשת כי תשא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי
אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים
יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות
כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש
ועד בשר ...

יום רביעי - י"ג אדר מפרק סט עד סוף פרק עא	יום ראשון - י' אדר מפרק נה עד סוף פרק נט
יום חמישי - י"ד אדר פרק כ מפרק עב עד סוף פרק עו	יום שני - י"א אדר מפרק ס עד סוף פרק סה
יום שישי - ט"ו אדר פרק כ מפרק עז עד סוף פרק עח	יום שלישי - י"ב אדר מפרק סו עד סוף פרק סח
שבת קודש - ט"ז אדר פרק כ מפרק עט עד סוף פרק פב	

יום ראשון י' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מא, ומ"ש בגמ' שמי... עד עמ' 82, רשבת:

נחשב כשגגה (ראה לעיל סוף פרק ל'), ונוסף על מה שהוא אינו
חבירו בתורה ובמצוות, הוא גם ואינו מקרב אצלו, – באיזה ענין
שיהיה, כך שאין סכנה שהוא ילמד ממנו, הנה על זה אמר הלל
הזקן: "היו מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום וכו', – ורודף
שלום, אוהב את הקריות
ומקרבן לתורה", – אף
שהלל מדבר אודות אנשים,
אין הוא מתאר אותם בתואר
"בני אדם" או "אנשים" כי
אם בתואר "בריות", לומר,
שאף הרחוקים מתורת ה'
ועבודתו, ולכן נקראים
בשם "בריות" בעלמא –
"בריות" סתם, מעלתם
היחידה מתבטאת בכך,
שהקב"ה ברא אותם – גם
כאלה, צריך למשכן –
"למשוך" אותם, בקבלי
עבודת אהבה, וכלי הא'
– על-ידי כל זה, ואולי
יוכל לקרבן לתורה
ועבודת ה'; והן לא – וגם
אם לא, כלומר: גם אם לא יצליח, והם לא יתקברו חלילה לתורה
ולעבודת ה', לא הפסיד שכן מצות אהבת רעים. – בעצם הדבר
שהוא אוהב אותם והשתדל לקרב אותם לתורה ולעבודת ה' – כבר
קיים מצות אהבת רעים. וְגַם הַמְקַרְבִּים אֵלָיו וְהוֹכִיחֵם – על
הנהגתם הרעה, ולא שבו מעונותיהם – שכאמור שם מצוה
לשנאותם – אין זה אומר עדיין, שלגביהם שוב אין קיימת מצות
"ואהבת לרעך כמוך", אלא, מצוה לאהבהם גם כן. – ברם, כיצד
אפשרי שיהיו שני הדברים יחד, לשנוא אותם, ויחד עם כך לאהוב
אותם, – מסביר ה"תניא" להלן שמאחר שהשנאה והאהבה נובעות
משתי סיבות נפרדות: השנאה – מהרע שבהם, והאהבה – מהטוב
המוסתר שבהם – אין הן סותרות אחת לשניה – ושתיהן הן אמת:
– האהבה היא אמיתית, והשנאה – אמיתית: שנאה – להם, מצד
הרע שבהם, – המביא אותם לחטא, ואהבה – להם, מצד קהינות
הטוב – שכאמור לעיל – בפרק י"ח וי"ט – ישנו גם ברשע גמור,
אלא שהוא הגנוז שבהם, – גנוז ומוסתר בהם, שהוא ניצוץ

ומה שכתוב בגמרא⁷, שמי שרואה בקברו שחטא – מצוה
לשנאותו, וגם לומר לרבו שישנאנו – הרי, כשמישהו חוטא, לא
זו בלבד שאין לאהוב אותו, אלא להיפך: מצוה לשנוא אותו; ולפי
מה שלמדנו לעיל, הרי שמצות "ואהבת לרעך כמוך" היא לכל אחד
מישראל? – התשובה
לשאלה זו, היא: תינו – מה
שנאמר בגמרא שמצוה
לשנאותו, הרי זה בקברו
בתורה ומצות, – שהזולת
הוא "חברו" במובן זה
שכמוהו גם הוא שומר תורה
ומצוות, אלא שב"פרט"
מסויים הוא נכשל ועובר
עבירה – וכ"ק רבינו מסביר⁸
בהערה: "ובמילא אפילו
שגגת תלמוד עולה ודון",
כלומר: דוקא כשהחוטא
הוא "חברו", שומר תורה
ומצוות, מצוה לשנוא אותו
בגלל חטאו, כי, בהיותו בן
תורה (ומצוות), נחשב לו גם
חטא כזה, שהוא נכשל בו
מחמת "שגגת תלמוד" – כ"זדון". עבירה זו נחשבת בחומרה כזו –
בחברו בתורה ומצוות בלבד, – ו"עולה ודון" אינו מספיק כ"א דוקא
וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך" (לשון כ"ק רבינו).
כלומר: גם ב"חבירו", למרות שחטאו בשוגג "עולה ודון" – נחשב
לזדון, אין זה מספיק כדי לשנוא אותו, אלא מן ההכרח שיהיה כאן
תנאי נוסף: וּבְכָךְ קָיָם בּוֹ מִצְוַת "הוֹכֵחַ תוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתְךָ"⁹ –
והחכמינו ז"ל אומרים¹⁰ על "עמיתך": עַם שְׂאֵתְךָ – שווה אליך,
בתורה ומצות – ולמרות שהוא כבר הוכיח אותו על חטאו,
וְאֵת-עַל-פִּי-כֵן לֹא שָׁב מִחַטָּא, – וזה"ז דון בפירוש" (לשון כ"ק
רבינו), כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּסֵפֶר דְּרָדִים. – אותו מצוה לשנאותו. אָכֵל
מִי שְׂאֵינוֹ חֶבְרוֹ – בתורה ובמצוות, ולשון כ"ק רבינו: "ובמילא
ודונותיו – כשגגות (ספ"ל) ואין לשנאותו", כי מי שאינו "חבירו
בתורה ומצות", כלומר, שאינו בן תורה, הרי עליו אומרים חכמינו
ז"ל: "עמי הארץ ודונות נעשות להם כשגגות", ובהתאם לכך גם אם
הוא עובר עבירה בזדון – אין בכך סיבה לשנוא אותו, מכיון שחטאו

7. ראה פסחים קיג, ב; ערכין טז, ב. 8. כנראה שכ"ק אדמו"ר שליט"א מטעים כאן קושי שיכול להתעורר בתשובתו של רבנו הזקן: "היינו
בחבירו בתורה ומצות". שדוקא שומר תורה ומצוות – מצוה לשנאותו בגלל חטאו. ואילו מי שרחוק מתורה ועבודה, וחוטא – אסור לשנוא
אותו? האם אין סביר מסויימת לומר ההיפך מכך? מעיר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א: קשה לומר כאן הטעם (על השנאה בגלל החטא ביחס
לחבירו דוקא, ולא כלפי מי שאינו חבירו) שהוא מפני שבהיותו "חבירו", קרוב אליו, יש כאן הזדמנות גדולה יותר שילמד מהנהגתו הרעה של
חברו, ולכן עליו לשנוא אותו, כדי להישמר מתוצאה כזו – שכן: "עפ"ז צ"ע: 1) החשש בחבירו באיזה ענין שיהי' ולא דוקא בתומ' צ"ע: 2)
מספיק – שיתרחק ממנו וא"צ והכרח – שישנאנו. 3) קשה לומר שיש מ"ע לשנוא לא מפני תכונת השנאו כי"א לשמור עצמו מתקלה: ע"פ
חסידות – ה"ז מויק (ע"י שנאותו) בודאי את חבירו – משום ספק הצלת עצמו מנזק שיוכל לבוא רק באם לא ילחם ביצור כדבעי! אלא שיש,
כנ"ל, עוד באוראעניש (שמירה) ע"י אל תחבר לרשע (ולאו דוקא חברו ועמיתו), אלא שבזה לא קאי כאן". 9. ויקרא יט, יז. 10. שבועות ל,
א. אבות א, יב.

1 אֱלֻקוֹת שְׁבִתוֹכֶם הַמְחִיָּה נַפְשָׁם הַאֲלֻקִּית. – ומאחר שהן באות
2 משתי סיבות נפרדות, יכולים שני רגשות מנוגדים אלה, שנאה
3 ואהבה, לבוא אצלו לידי ביטוי אל אותו אדם. וְגַם, – עליו, לְעוֹרֵר
4 רַחֲמִים בְּלִבּוֹ עָלֶיהָ, – על הנפש האלקית שבהם, כִּי הִיא בְּכַחֲנִית
5 גְּלוּת בְּתוֹךְ הָרַע מִסְמָרָא
6 אֲחֵרָא הַגּוֹבֵר עָלֶיהָ
7 בְּרִשְׁעִים, וְהַרְחַמְנוּת
8 מִכַּסְּלַת הַשְּׁנָאָה וּמַעוֹרְרַת
9 הָאֲהָבָה, – ועל כך הוא
10 אומר להלן: בְּנוֹדַע מִמָּה
11 שְׁבִתוֹב: לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר
12 פָּדָה אֶת אֲבִירָהּ¹² –
13 במובן רוחני, הכוונה היא,
14 בשעת שמדתו של אברהם,
15 מדת החסד והאהבה, היא אצלו בהעלם, ויש צורך לפדות אותה
16 ולגלותה, לגלות בתוכו את האהבה, הרי מי הוא זה שפודה ומגלה
17 אותה? – "יעקב" – מדת הרחמים, כאמור שרחמנות מבטלת את
18 השנאה ומעוררת את האהבה. לכאורה, על איזו שנאה מדובר כאן?
19 – שהרחמנות מבטלת אותה? – אם על השנאה ל"רע" שמצוה
20 לשנאותה, הרי שאין לבטל אותה, כי הרי מצוה לשנאותה? מפרש
21 הרבי – שהכוונה היא, שהרחמנות מבטלת את השנאה לכללות
22 האדם, לאותו אדם בכלל. כלומר: מאחר שהוא אומר, שצריכה
23 להיות שנאה ל"רע" שבתוכו, ואהבה ל"טוב" שבו, ועל שתיהן
24 להיות אמתיות, אפשר, הרי, אולי לחשוב ששתיהן צריכות להיות
25 באופן שווה, והרגש והיחס לאדם בכלל (שהוא זה שהרע והטוב
26 נמצאים בו, כמו שאומר ב"תניא": הרע שבהם או הטוב שבהם)
27 יכולים עוד להיות מושפעים מכך. לכן הוא אומר, שמאחר שהוא
28 יעורר בתוכו רחמנות על אותו אדם, הנובעת מהתבוננותו ב"טוב"
29 וב"רע" של אותו אדם, היא תשפיע עליו שרגשו והתיחסותו לאותו
30 אדם באופן כללי, יהיו מתוך רגש ויחס של אהבה, וכשתתעורר

ליקוטי אמרים

המחיה נפשם האלקית וגם לעורר רחמים בלבו עליה
כי היא בבחי' גלות בתוך הרע מס"א הגובר עליה
ברשעי' והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה
כנודע ממ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם [ולא אמר
דה"ע תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים
והאפיקורסים שאין להם חלק באלהי ישראל כדאיתא
בגמרא ר"פ ט"ז דשבת]:

31 בעיה של עשיית טובה לאותו אדם, וטובה הרי עושים לאדם כולו,
32 – יעשה לו את הטובה, כי ה"שנאה" מוגבלת אך ורק ל"רע" שבו,
33 אבל הרגש והיחס לאותו אדם בכלל – יהיו מתוך אהבה. ובלשון
34 כ"ק רבינו: "כנראה שמוסיף עוד בזה – שאף ששניהן אמת אל יאמר
35 שההרגש והיחס שלו לחברו
36 בשניהן – שקול יהי' ושה
37 כו'. כי כיוון שצריך לעורר
38 רחמים כו' (וזהו ע"י
39 התבוננות בב"א בהטו"ר
40 שבחברו) אזי זה מבטל
41 השנאה ומעורר האהבה
42 לחברו (הנק' לעיל (הרע)
43 שבהם, (הטוב) שבהם.
44 ורפי"ג: זו"ר (טו"ר) שופטן –
45 שופט אותן) – בכללות. ומובן שזה ישיפע על יחסו גם כשיתבונן רק
46 בהרע שבחברו. נוסף על העיקר – שההרגש לחברו, אפילו
47 כשהוכיחו וכו' – הנה לכללותו – ה"ז אהבה. ונוגע לעשיית טובה
48 לו (שזהו עושה – לכללותו) וכיו"ב, שאז – אהבה ותוצאותי' כו'
49 וק"ל. על כל פנים, אמר כאן רבנו הזקן, שאף מי שמצוה לשנאותו
50 – מצוה גם לאהוב אותו, לכאורה: הרי דוד המלך אמר "תכלית
51 שנאה שנאתים?" – [ולא אמר דוד המלך עליו השלום: "תכלית
52 שְׁנָאָה שְׁנָאָתִים וגו'"]¹³, – בלי שום רגש של אהבה אליהם, אֲלָא
53 עַל הַמִּינִים וְהָאֲפִיקוֹרְסִים, שְׁאִין לָהֶם חֵלֶק בְּאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, –
54 עליהם אמר דוד שהוא שונא אותם תכלית שנאה, שכן, לגביהם לא
55 קיימת המצוה לאהוב אותם מחמת ה"טוב" שבהם, מאחר ש"אין
56 להם חלק באלקי ישראל", בְּרִאֲיָתָא – כמו שאנו מוצאים, בְּגִמְרָא
57 רִישׁ פֶּרֶק ט"ז דְּשִׁבְתָּ: – עליהם אמר דוד המלך – תכלית שנאה
58 שנאתים. ואילו כלפי אלה שאינם מינים ואפיקורסים – לא שייך
59 לומר עליהם "תכלית שנאה שנאתים", שכן, גם מי שמצוה לשנוא
60 אותו – הרי גם מצוה לאהוב אותו מבחינת ה"טוב" שבו.

יום שני י"א אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 82, פרק לג עוד... עד עמ' מב, נאם ה':

74 אִזִּי יַעֲמִיק מַחְשְׁבָתוֹ וַיַּצִּיר בְּשִׁכְלוֹ וּבִינָתוֹ – כלומר, שההבנה –
75 בענין שידובר בו להלן – תתקבל בשכלו בבחירות, כאילו הוא
76 מתבונן בצירוף המונח לפניו – עֲנִין יְחִידוֹ יִתְפַּרֵּד הָאֱמִתִּי, – ענינה
77 האמיתי של "אחדות ה'",
78 אינו רק, שהקב"ה הוא
79 אלקה יחיד, שברא את
80 העולם, אלא שהוא ה"יש"
81 היחיד, המציאות האמיתית
82 היחידה, כי בלעדו – לא
83 קיים שום דבר, וכפי שיוסבר
84 להלן: אִיךָ הוּא – הקב"ה,
85 מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין – ממלא את כל העולמות, עֲלִיּוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים,
86 – כלומר: שבכל דבר קיימת חיות פנימית אלקית המחיה אותו, כמו

61 פֶּרֶק ל"ג. בפרקים שלפני פרק ל"ב, הסביר רבנו הזקן, שבשעה שיהודי בא
62 לידי מרידות בגלל מצבו הרוחני שאיננו כמו שצריך להיות, יעורר מיד בתוכו
63 שמחה אמיתית, בעשותו חשבון שעל-ידי שיקיים מצוות ומעשים טובים
64 יוציא את נפשו האלקית מגלות
65 הגוף והנפש הבהמית, וגם יגביר
66 את נפשו הבהמית ולבושיה:
67 מחשבה, דיבור ומעשה,
68 לקדושה, כשישתמש במחשבתו,
69 דיבורו והמעשה שלו, לחשוב
70 ולדבר דברי תורה ולקיים מצוות
71 במעשה.
72 עוֹד זֹאת תִּהְיֶה שְׂמַחַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱמִתִּית, וּבִפְרָט בְּשִׁרְוֹאָה
73 בְּנַפְשׁוֹ בְּעֵתִים מְזֻמָּנִים שְׁצִירָה לְזִבְכָּהּ וּלְהַאֲרִיחַ בְּשִׂמְחַת לִבָּהּ,

1 הנשמה המחיה וממלאה את הגוף. חיות זו מוגבלת ומותאמת לכוח
2 קיבולו של הנברא את החיות האלקית, שישאר בקיומו ולא יתבטל
3 במציאות; בענין זה קיים הבדל בחיות שבין העולמות העליונים לבין
4 העולמות התחתונים: בעולמות העליונים החיות גלויה יותר מאשר

5 בעולמות התחתונים, ואפלו

6 מלא כל הארץ הלזו הוא

7 כבודו יתברך, – הכוונה

8 לצורה אחרת של "חיות" – 1 – 2

9 "חיות" המחיה את העולמות

10 בבחינת סובב כל עלמין

11 ("כבוד" – הוא בחינת מקיף

12 וסובב), באופן שהוא 'מקיף'

13 את כל העולמות; "חיות" זו,

14 אינה מצומצמת ומוגבלת

15 בהתאם לנבראים, אלא היא

16 משפיעה בנברא – בהיותה

17 נעלית בהרבה מהנבראים,

18 ולגבי חיות זו, אין שום הבדל

19 בין העולמות העליונים לבין

20 העולמות התחתונים, עד

21 שגם בעולם הגשמי – "מלא

22 כבודו" – וכלל קמיה בלא

23 השיב ממש, – והכל לגבי

24 – חשוב כלא כלום, והוא

25 לבדו הוא בעליונים

26 ותחתונים ממש, כמו שהיה לבדו קדם ששת ימי בראשית, –

27 אז, לא היה קיים שום דבר מלבד הקב"ה, כך גם אחרי שנבראו

28 העולמות והנבראים – קיים הוא בלבד, שכן – הכל לגבי כאלו אינו

29 קיים, וגם במקום היה שנברא בו עולם היה, השמים והארץ

30 וכל צבאם, – צבא השמים וצבא הארץ, היה הוא לבדו מלא

31 המקום היה, – לפני שהם נבראו, וגם עתה – אחרי שכל אלה

32 נבראו, כן הוא לבדו בלי שום שני כלל, מפני שכל הנבראים

33 בטלים אצלו במציאות ממש, – ומאחר שלגבי הקב"ה הכל בטל

34 במציאות ממש, הרי שהם לגבי כמו שהיו לפני שנבראו. כדי להבין

35 כיצד כל הנבראים בטלים במציאות לגבי הקב"ה – מסביר רבנו הזקן

36 את הדבר במשל מהנפש: בכוונתו האותיות הדבור והמחשבה

37 במקורן ושרשן, הוא מהות הנפש ועצמותה, שהן עשר

38 בחינותיה: הקמה בינה ודעת בו, – המדות: חסד, גבורה,

39 תפארת וכו' שהן מקור ושרש אותיות הדיבור והמחשבה (שהרי,

40 אדם חושב ומדבר ענינים של שכל או ענינים של מדות) והם, כוחות

41 השכל והמדות, נקראים: מדות ועצמות הנפש, ביחס ללבושי

42 הדיבור והמחשבה, שאין בהם – בשכל ובמדות, בחינת אותיות

43 עדין קדם שמתלבשות בלבוש המחשבה [כמו שנתפאר בפרק

44 כ וכן באריכות, עין שם]. – שענין האותיות מתחיל במחשבה,

45 כשאדם כבר חושב איך לבצע את השכל או את תאוות הלב, שכאן

46 קיים ההבדל, שאדם אחד חושב ומדבר באותיות אלה, ואדם שני –

ליקוטי אמרים

ואפי' מלא כל הארץ הלזו הוא כבודו ית' וכולא קמיה
כלא חשיב ממש והוא לבדו הוא בעליונים ותחתונים
ממש כמו שהיה לבדו קודם ששת ימי בראשית וגם
במקום הזה שנברא בו עולם הזה השמים והארץ וכל
צבאם היה הוא לבדו ממלא המקום הזה וגם עתה כן
הוא לבדו בלי שום שני כלל מפני שכל הנבראים
בטלים אצלו במציאות ממש כביטול אותיות הדבור
והמחשבה במקורן ושרשן הוא מהות הנפש ועצמותה
שהן עשר בחינותיה חכמה בינה ודעת כו' שאין בהם
בחי' אותיות עדיין קודם שמתלבשות בלבוש המחשבה
[כמו"ש בפ' כ' וכ"א באריכות ע"ש] וכמו"ש ג"כ במ"א
משל גשמי לזה מענין ביטול זיו ואור השמש במקורו
הוא גוף כדור השמש שברקיע שגם שם מאיר ומתפשט
ודאי זיוו ואורו וביתר שאת מהתפשטותו והארתו
בחלל העולם אלא ששם הוא בטל במציאות במקורו
וכאילו אינו במציאות כלל: וככה ממש דרך משל
הוא ביטול העולם ומלואו במציאות לגבי מקורו שהוא
אור א"ס ב"ה וכמו"ש באריכו'. והנה כשיעמיק בזה

גשמי לזה, מענין פטול זיו ואור השמש במקורו, הוא גוף כדור

השמש שברקיע, שגם שם – בגוף כדור השמש, מאיר ומתפשט

ודאי זיוו ואורו, – של השמש, וביתר שאת מהתפשטותו

והארתו בחלל העולם, – שכן, ככל שזיו השמש קרוב יותר

לשמש, הוא ודאי מאיר יותר, אלא ששם – בגוף כדור השמש, הוא

– הזיו והאור, בטל במציאות במקורו ובאלו אינו במציאות

כלל: – שכן, בגוף כדור השמש, מורגש המקור בלבד, שהוא השמש

עצמה, ואילו זיו ואור השמש אינו ניכר כלל. לקרב יותר את

הדברים לשכל, הרי זה למשל, מה שחכמינו ז"ל אומרים: "שרגא

בטיהרא מאי אהני" (נר הדולק בצהרים – מה מועיל), הרי אין

הכוונה, שאין הנר מפיק אור, שהרי, אם היו מכסים חלונות החדר,

שאור השמש לא יחדור אליו, היו מרגישים אז באור הנר, אלא

מאחר שקיים אור גדול יותר של השמש – לא נראה אור הנר ואין

לו שום השפעה כלל – ומאחר שכל מציאותו של הנר היא להאיר,

הרי כיון שאין הוא מאיר – אין הוא נחשב למציאות; כך, ויותר מכך,

אין בזיו ואור השמש משום מציאות, בשעה שהוא נמצא במקורו,

בשמש עצמה. וככה ממש דרך משל, הוא פטול העולם ומלאו

במציאות לגבי מקורו שהוא אור-אין-סוף ברוך-הוא, –

שהעולם וכל בראיו – בטלים במציאות, וכאילו אינם קיימים כלל,

לגבי אור אין סוף ברוך הוא, וכמו שנתפאר שם באריכות. – שזו

משמעותו האמיתית של ענין "אחרות השם", שהקב"ה בלבד הוא

1. כן מובן מקיצור תניא מהצ"צ – שמוכיר כאן הג' ענינים ממלא, סובב וכולא קמי' וכו'. 2. ב"שער היחוד והאמונה" פרק ג. 3. חולין ס, ב. ראה זוהר בראשית כ, א.

בנבראים התחתונים. וְהָנָה, בְּמָה גְדוּלָּה שְׂמַחַת הָדְיוּט – ומה
שגרוע ממנו – וְשֹׁפֵל אֲנָשִׁים, בְּהִתְקַרְבוּתוֹ לְמֶלֶךְ בְּשֵׁר וְדָם –
ולא רק כשהוא מתקרב אליו, אלא יתירה מזו, הַמְתַּאכֶּסֶן וְדָר
אֶתוֹ-עֲמוּ בְּבִיתוֹ, – של שפל האנשים, – ולא יחד בהיכל המלך,
הרי, אם התקרבותו למלך
בשר ודם, מסיבה לאדם
שמחה גדולה ביותר, וְקָל
וְחָמֵר לְאִין קֵץ – שהשמחה
גדולה במאד, לְקִרְבָּת
וְדִירַת מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים
הַקְדוּשׁ-בְּרִיךְ-הוּא, –
שבשעה שהאדם מתקרב
להקב"ה, ובאופן שהקב"ה
כביכול דר ומתאכסן בדירתו
– ודאי וודאי שדבר זה צריך
להסב לאדם שמחה גדולה
ביותר, וּבְדִבְרֵי: "כִּי מִי הוּא אֲשֶׁר עָרֵב לָבוֹ לְגִשְׁתִּי אֵלַי, נָאם
ה'": – ועל-ידי אמונה והתבטלות ל"יחוד ה'", נעשה האדם קרוב
להקב"ה, ובאופן שהקב"ה דר בדירתו יחד אתו.

ה'יש" האמיתי, ובלעדו – אין שום דבר קיים. וְהָנָה, בְּשִׁיעוּמִיךְ בְּזֶה
הַרְבֵּה, – להבין את ענין "אחדות ה'", וְשִׂמְחָה לָבוֹ וְתִגְלָה נִפְשׁוֹ אַף
גִּילַת וְרֵגֶן בְּכָל לֵב וְנִפְשׁ וּמַאֲד בְּאַמוּנָה זו, כִּי רַבָּה הִיא, כִּי
הִיא קִרְבַּת אֱלֹהִים מִמֶּשׁ. – בשעה שהאדם חש היטב את ענין
"אחדות ה'" הוא קרוב
להקב"ה ממש. וְזֶה בָּל
הָאָדָם וְתַכְלִית בְּרִיאָתוֹ, 1
וּבְרִיאַת כָּל הָעוֹלָמוֹת 2
עָלְיוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים – 3
לְהִיּוֹת לוֹ – להקב"ה, דִּירָה 4
זוֹ בְּתַתְּחוֹנִים, – בנבראים 5
התחתונים, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאֵר 12
לְקַמֵּן בְּאִרְכּוֹת. – שכל 13
תכלית בריאת האדם וכל
העולמות העליונים 15
והתחתונים היא, כי נתאחד 16

ליקוטי אמרים

הרבה ישמח לבו ותגל נפשו אף גילת ורגן בכל לב
ונפש ומאד באמונה זו כי רבה היא כי היא קרבת אלהים
ממש וזה כל האדם ותכלית בריאתו ובריאות כל
העולמות עליונים ותחתונים להיות לו דירה זו בתחתונים
כמ"ש לקמן באריכות. והנה כמה גדולה שמחת
הדיוט ושפל אנשים בהתקרבותו למלך בשר ודם
המתאכסן ודר אתו עמו בביתו וק"ו לאין קץ לקרבת
ודירת ממ"ה הקב"ה וכדרכיב כי מי הוא זה אשר ערב
לבו לגשת אלי נאם ה':

הקב"ה להיות לו "דירה" בנבראים התחתונים, שיתגלה בהם ענינו
האמיתי של "אחדות ה'" – כמו למשל דירתו של אדם, בה דר
ונמצא עצמותו של האדם, כך תתגלה אמיתות ענין "אחדות ה'"

יום שלישי י"ב אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מב, ועל זה תיקנו... עד עמ' 84, אתו עמו.

רז"ל: תרנ"ג מצות נתנו לישראל, בא חבוקוק והעמידן על
אחת, – היא מצות האמונה. שְׁנֵאמַר: "וְצִדִּיק בְּאַמוּנָתוֹ יִחְיֶה",
כְּלוּמַר, בְּאֵלּוֹ אֵינָה רַק
מִצְוָה אַחַת, הִיא הָאֵמוּנָה
לְבָדָה, כִּי עַל יְדֵי הָאֵמוּנָה
לְבָדָה – בענין "יחוד ה'"
האמיתי, כפי שלמדנו לעיל,
יבא לְקִיּוֹם כָּל הַתְּרִי"ג
מִצְוֹת. דְּהֵינָה, בְּשִׁיחִיָּה
לָבוֹ שֵׁשׁ וְשִׁמְחָה בְּאַמוּנָתוֹ
בִּיחוד ה' תַּכְלִית
הַשְׂמִיחָה, בְּאֵלּוֹ לֹא הִתְּחָה
עָלָיו רַק מִצְוָה זוֹ לְבָדָה,
וְהִיא לְבָדָה תַּכְלִית
בְּרִיאָתוֹ וּבְרִיאַת כָּל
הָעוֹלָמוֹת – כמו למשל,
אילו ידע האדם, שקיימת
לגביו מצוה אחת בלבד,
והיא תכלית בריאתו
ובריאית כל העולמות, הרי
היה מתוך שמחה רבה ביותר מקיים אותה מצוה – באותה מדה עליו
לשמוח במצות האמונה ב"יחוד ה'" האמיתי, תְּרִי בְּכֶחַ וְחִיּוֹת נִפְשׁוֹ

וְעַל זֶה – על הביטול ל"יחוד ה'", תִּקְנֵנוּ לְתֵן שָׂבַח וְהוֹדִיָּה לְשִׁמּוֹ
וְתִפְרֵךְ בְּכָל בִּקְרָה, וְלִזְמֹר: "אֲשֶׁרִינוּ מִה טוֹב חֲלָקֵנוּ וְכוּ' וְמִה
יִפֶּה יִרְשָׁתֵנוּ", כְּלוּמַר,
כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם שֵׁשׁ וְשִׁמְחָה
בִּירְשָׁה שְׁנִפְלָה לוֹ הוּן
עֵתָק שְׁלֹא עָמַל בּוֹ, כִּן
וְיִתֵּר מִכֵּן לְאִין קֵץ, יֵשׁ
לָנוּ לְשִׂמְחָה עַל יִרְשָׁתֵנוּ
שֶׁהִנְחִילָנוּ אֲבוֹתֵינוּ, הוּא
יִחוד ה' הָאֵמֶת, אֲשֶׁר
אִפְּלוּ בְּאֶרֶץ מִתְּחַל – אִין
עוֹד מִלְּבָדוֹ, וְזוֹ הִיא
דִּירָתוֹ בְּתַתְּחוֹנִים. –
שֶׁהִנְבְּרָאִים הַתַּתְּחוֹנִים יִדְעוּ
וְהִיוּ בְּטִלִּים לַעֲנִין "אִין עוֹד
מִלְּבָדוֹ", שֶׁאִין שׁוּם דָּבָר
קִיִּים בְּלַעֲדֵי הַקֶּבֶד. עֵנִין זֶה
נִקְרָא "יִרְשָׁה", שֶׁכֵּן,
בַּעֲבוּרָתוֹ הַעֲצֻמִּית, לֹא
הֵינּוּ יֹכֻלִּים לַהֲגִיעַ לַעֲנִין
"יחוד ה'" האמיתי. אלא, קבלנו דבר זה בירושה מאבותינו, שענין
"אחדות ה'" יובן וייקלט היטב בנשמתו של יהודי. וְזֶהוּ שְׁאֵמַרְו

ליקוטי אמרים

ועל זה תיקנו ליתן שבח
והודיה לשמו ית' בכל בקר ולומר אשרינו מה טוב
חלקנו וכו' ומה יפה ירושתנו כלומר כמו שהאדם שש
ושמח בירושה שנפלה לו הון עתק שלא עמל בו כן
ויותר מכן לאין קץ יש לנו לשמוח על ירושתנו
שהנחילנו אבותינו הוא יחוד ה' האמיתי אשר אפי'
בארץ מתחת אין עוד מלבדו וזו היא דירתו בתחתונים
וז"ש רז"ל תרנ"ג מצות נתנו לישראל בא חבוקוק
והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה כלומר
כאלו אינה רק מצוה אחת היא האמונה לבדה כי ע"י
האמונה לבדה יבא לקיום כל התרנ"ג מצות דהיינו
כשיהיה לבו שש ושמח באמונתו ביחוד ה' בתכלית
השמחה כאלו לא היתה עליו רק מצוה זו לבדה והיא
לבדה תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות הרי בכח

וְעַל זֶה – על הביטול ל"יחוד ה'", תִּקְנֵנוּ לְתֵן שָׂבַח וְהוֹדִיָּה לְשִׁמּוֹ
וְתִפְרֵךְ בְּכָל בִּקְרָה, וְלִזְמֹר: "אֲשֶׁרִינוּ מִה טוֹב חֲלָקֵנוּ וְכוּ' וְמִה
יִפֶּה יִרְשָׁתֵנוּ", כְּלוּמַר,
כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם שֵׁשׁ וְשִׁמְחָה
בִּירְשָׁה שְׁנִפְלָה לוֹ הוּן
עֵתָק שְׁלֹא עָמַל בּוֹ, כִּן
וְיִתֵּר מִכֵּן לְאִין קֵץ, יֵשׁ
לָנוּ לְשִׂמְחָה עַל יִרְשָׁתֵנוּ
שֶׁהִנְחִילָנוּ אֲבוֹתֵינוּ, הוּא
יִחוד ה' הָאֵמֶת, אֲשֶׁר
אִפְּלוּ בְּאֶרֶץ מִתְּחַל – אִין
עוֹד מִלְּבָדוֹ, וְזוֹ הִיא
דִּירָתוֹ בְּתַתְּחוֹנִים. –
שֶׁהִנְבְּרָאִים הַתַּתְּחוֹנִים יִדְעוּ
וְהִיוּ בְּטִלִּים לַעֲנִין "אִין עוֹד
מִלְּבָדוֹ", שֶׁאִין שׁוּם דָּבָר
קִיִּים בְּלַעֲדֵי הַקֶּבֶד. עֵנִין זֶה
נִקְרָא "יִרְשָׁה", שֶׁכֵּן,
בַּעֲבוּרָתוֹ הַעֲצֻמִּית, לֹא
הֵינּוּ יֹכֻלִּים לַהֲגִיעַ לַעֲנִין
"יחוד ה'" האמיתי. אלא, קבלנו דבר זה בירושה מאבותינו, שענין
"אחדות ה'" יובן וייקלט היטב בנשמתו של יהודי. וְזֶהוּ שְׁאֵמַרְו

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ער רופט עס אן אמונה - ווייל דאס איז מיוסד [הוא קורא לכך אמונה - מפני שזה מיוסד] על האמונה שבדבר ה' שמים נעשו גו' ועוד שאפילו הענין דאחדות השם האמיתי הוא באמונה אצל כאו"א (ענין ס, ב. קמא, ב), ועוד י"ל שהוא וכו'".
5. פרק ל"ו. 6. ירמ' ל, כא. 7. מכות כד, א. 8. חבוקוק ב, ד.

1 בְּשִׁמְחָה רַבָּה זֶה תִּתְעַלֶּה נַפְשׁוֹ לְמַעַל מַעַלָּה, עַל כָּל הַמוֹנְעִים
2 קִיּוֹם כָּל הַתְּרִי"ג מִצּוֹת מִפִּי־ה' – הַפְּרָעוֹת הַנוֹבְעוֹת מִגּוֹפוֹ וּנְפִשׁוֹ
3 הַבְּהִמִּית, וּמַחוּץ. –
4 הַפְּרָעוֹת הַנוֹבְעוֹת מִהוֹסֵב
5 אוֹתוֹ, וְהֵינּוּ: שְׂכַל הַמְּנוּעוֹת
6 הַנוֹבְעוֹת מִגּוֹפוֹ וּנְפִשׁוֹ
7 הַבְּהִמִּית וּמַעֲנִינֵי הָעוֹלָם,
8 לֹא יִמְנְעוּ אוֹתוֹ מִלְּקִיּוֹם
9 תְּרִי"ג הַמִּצְוֹת. שֶׁכֵּן, מֵאֲחַד
10 שֶׁהוּא חָשׂה אֶת הָאֲמוּנָה
11 בַּעֲנֵן "יִחּוּד ה'", שֶׁאֵין שׁוֹם
12 דְּבַר מִבְּלַעֲדֵי ה', הִרִי שֶׁאֵין
13 שׁוֹם דְּבַר שֶׁבִּידּוֹ לְהַפְרִיעַ לוֹ לְקִיּוֹם תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁהֵן רִצּוֹנוֹ שֶׁל

ליקוטי אמרים

וְחַיִּית נִפְשׁוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה זֶה תִּתְעַלֶּה נַפְשׁוֹ לְמַעַל מַעַלָּה
עַל כָּל הַמוֹנְעִים קִיּוֹם כָּל הַתְּרִי"ג מִצּוֹת מִבֵּית
וּמַחוּץ. וְהוּא שֶׁאֵמַר בְּאֲמוּנָתוֹ יִחְיֶה יִחְיֶה דִּיקָא כְּתַחֲיִית
הַמֵּתִים דְּרַךְ מִשָּׁל כֵּךְ תַּחֲיֶה נִפְשׁוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה זֶה
וְהוּא שִׂמְחָה כַּפּוּלָה וּמְכּוּפֶלֶת כִּי מִלְּבַד שִׂמְחַת
הַנֶּפֶשׁ הַמְּשַׁכֶּלֶת בְּקִרְבָּת ה' וְדִירָתוֹ אֶתוֹ עִמּוֹ.

שִׂמְחָה רַבָּה זֶה תִּתְעַלֶּה נַפְשׁוֹ לְמַעַל מַעַלָּה, עַל כָּל הַמוֹנְעִים

יום רביעי י"ג אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 84, עוד זאת ישמח... עד עמ' מג, באמונה זו:

27 עוֹד זֹאת יִשְׁמַח בְּכַפְלִיּוֹת בְּשִׂמְחָת ה' וְגוֹדֵל נַחַת רוּחַ לִפְנֵי
28 יְתַבָּרְךְ בְּאֲמוּנָה זוֹ, – שֶׁבִּנְשׁ הָאָדָם, יִתְבָּרְכֵי סִטְרָא אַחְרָא
29 מִמֶּשׁ וְאִתְהַפֵּךְ חֲשׂוֹב לְגִהוּרָא, – מִמָּה שֶׁ"סִטְרָא אַחְרָא" נִכְפִּית
30 מִמֶּשׁ, וְהַחוּשׁ נִהְפֵּךְ לְאוֹר, שֶׁהוּא חֲשֵׁךְ תְּקִלְפוֹת שֶׁפְּעוּלָם הָיָה
31 הַחֲמִידִי הַמְּחַשִּׁיכִים
32 וּמִכְּסִים עַל אוֹרוֹ יְתַבָּרְךְ
33 "עַד עַתָּה קִי", כְּמוֹ
34 שֶׁכָּתוּב: "קִי שֶׁם לְחֵשֶׁךְ"
35 – שִׁיגִיעַ זִמְן בּוֹ יִהְיֶה סוּף
36 לְחוּשׁ תְּקִלְפוֹת הַמִּכְסוֹת
37 עַל אֹר הַקְּדוּשָׁה. [וְהֵינּוּ
38 "קִי הַיָּמִין", – כְּשִׁיתְּגַלֶּה
39 הַיָּמִין] שֶׁלֹּא מַעַלָּה, שֶׁיִּעֲבִיר
40 – הַקֶּבֶד, אֶת רוּחַ הַמִּטְמָא
41 מִן הָאָרֶץ, וְיִגְלֶה כְּבוֹד
42 ה', וְיֵאָדָר כָּל בְּשָׂר וְיִתְּנוּ¹⁰
43 וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמְּן¹¹. –
44 כָּל זֶה יִהְיֶה כְּשֶׁהַקְּלִיפָה
45 תִּתְבַּטֵּל, וְאֵילּוֹ עֵתָּה,
46 כְּשֶׁהַקְּלִיפָה עֲרִידִין מִכְסָה עַל
47 הַקְּדוּשָׁה, הִרִי, כְּשֶׁהָאָדָם,
48 בְּאֲמוּנָתוֹ בַּעֲנֵן "יִחּוּד ה'",

ליקוטי אמרים

עוֹד זֹאת יִשְׁמַח בְּכַפְלִיּוֹת בְּשִׂמְחָת ה' וְגוֹדֵל נַחַת רוּחַ לִפְנֵי ית'
בְּאֲמוּנָה זוֹ דֹּאֲתַכְפִּיא ס"א מִמֶּשׁ וְאִתְהַפֵּךְ חֲשׂוֹב
לְגִהוּרָא שֶׁהוּא חֲשֵׁךְ תְּקִלְפוֹת שֶׁבַע"הוֹ הַחוּמִּירִי
הַמְּחַשִּׁיכִים וּמִכְּסִים עַל אוֹרוֹ ית' עַד עַתָּה קִי כְּמוֹ שֶׁקִּי
שֶׁם לְחֵשֶׁךְ [וְהֵינּוּ קִי הַיָּמִין] שֶׁיִּעֲבִיר רוּחַ הַטּוֹמָאָה מִן
הָאָרֶץ וְיִגְלֶה כְּבוֹד ה' וְיֵאָדָר כָּל בְּשָׂר וְיִתְּנוּ¹⁰ לְקַמְּן
וּבִפְרָט בְּאֲרָצוֹת עוֹ"ג שֶׁאֵינֶם טְמֵא וְלֹא קְלִיפּוֹת וּס"א
וְאֵין שִׂמְחָה לִפְנֵי ית' כְּאוֹרָה וְשִׂמְחָה בִּיתְרוֹן אוֹר הַבֵּא
מִן הַחֲשֵׁךְ דִּיקָא. וְזוֹ"ש יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשֵׁיו פִּי שֶׁכָּל
מִי שֶׁהוּא מְזַרֵּעַ יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ לְשִׂמּוֹחַ בְּשִׂמְחָת ה' אֲשֶׁר
שֶׁשׁ וְשִׂמְחָה בְּדִירָתוֹ בְּתַחֲתוּנִי שֶׁהֵם בְּחִי עֲשִׂיהַּ גִּשְׁמִיית
מִמֶּשׁ. וְזוֹ"ש בְּעוֹשֵׁיו לְשׁוֹן רַבִּים שֶׁהוּא עוֹ"הוֹ הַגִּשְׁמִי
הַמִּלֵּא קְלִיפּוֹת וּס"א שֶׁנֶּקֶד רְשׁוֹת הַרְבִּים וְטוֹרֵי דְּפִרּוּדָא

שׁוֹבֵר אֶת הַקְּלִיפָה, וְהוֹפֵךְ אֶת חוּשׁ הַקְּלִיפָה לְאוֹר, יֵשׁ בְּכֵךְ
מִשׁוֹם גְּרִימַת נַחַת רוּחַ רַב לְהַקְּבֵה. וּבִפְרָט בְּחוּץ לְאָרֶץ, שֶׁאֵינֶם
אֶרֶץ הַעֲמִים טְמֵא וְלֹא קְלִיפּוֹת וּסִטְרָא אַחְרָא, וְאֵין שִׂמְחָה
לִפְנֵי יְתַבָּרְךְ – כְּמוֹ, בְּאֲרָצָה וְשִׂמְחָה – בְּצִירוֹף הַמַּעַלָּה שֶׁל
בִּיתְרוֹן אוֹר הַבֵּא מִן הַחֲשֵׁךְ דִּיקָא. – דּוּקָא, מִהִפְכַּת הַחוּשׁ
לְאוֹר. – וְכִשְׁבַּחוּץ לְאָרֶץ נִקְלַט בּוֹ עֵנִין "אֲחֻדוֹת ה'", יֵשׁ בְּכֵךְ מִשׁוֹם
גְּרִימַת שִׂמְחָה גְּדוּלָה מִיחּוּדָת לְמַעַלָּה. בְּהִתְאָם לְכֵךְ, מוֹבֵן מִמִּילָא,

14 הַקֶּבֶד, וְלִכֵּן – הַ"אֲמוּנָה" הִיא יִסּוּד כָּל הַמִּצְוֹת. וְהוּא שֶׁאֵמַר
15 "בְּאֲמוּנָתוֹ יְחִי"ה" – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְצִדִּיק בְּאֲמוּנָתוֹ יִחִי", "יְחִי"ה"
16 דִּיקָא, – דּוּקָא, בְּתַחֲיִית
17 הַמֵּתִים, דְּרַךְ מִשָּׁל, כֵּךְ
18 תַּחֲיֶה נִפְשׁוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה
19 זֶה. וְהוּא שִׂמְחָה כַּפּוּלָה
20 וּמְכּוּפֶלֶת, כִּי מִלְּבַד
21 שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ הַמְּשַׁכֶּלֶת –
22 הַנֶּפֶשׁ שֶׁמִּבְּיָנָה, בְּקִרְבָּת ה'
23 וְדִירָתוֹ אֶתוֹ עִמּוֹ – אֶת
24 קִרְבָּת ה', וְהִיטוֹ "דֶּר" –
25 בְּדִירָה אַחַת אֶתוֹ עִמּוֹ –
26 שִׂמְחָה רַבָּה זֶה תִּתְעַלֶּה נַפְשׁוֹ לְמַעַל מַעַלָּה, עַל כָּל הַמוֹנְעִים

יום רביעי י"ג אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 84, עוד זאת ישמח... עד עמ' מג, באמונה זו:

שֶׁכָּל שֶׁגְּדוּל יוֹתֵר הַחוּשׁ הַשׁוֹרֵר בְּמִקּוֹם – כֵּךְ גְּדוּלָה יוֹתֵר הַנַּחַת
רוּחַ לְמַעַלָּה הַנוֹבְעַת מִהָאֲמוּנָה בְּ"אֲחֻדוֹת ה'" שִׁיחֻדֵי הַנִּמְצָא בְּאוֹתוֹ
מִקּוֹם מֵאִמִּין. הִרִי, שֶׁהַשִּׂמְחָה הִיא כַּפּוּלָה: שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ עַל קִרְבָּתָהּ
לְהַקְּבֵה, וְהַשִּׂמְחָה עַל גְּרִימַת הַנַּחַת־רוּחַ וְהַשִּׂמְחָה לְהַקְּבֵה בְּכִיבּוּל.
60 וְהוּא שֶׁכָּתוּב¹²: "יִשְׁמַח
61 יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשֵׁיו", –
62 "בְּעוֹשֵׁיו" פְּרוּשׁ שֶׁכָּל מִי
63 שֶׁהוּא מְזַרֵּעַ יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ
64 לוֹ לְשִׂמְחָה בְּשִׂמְחָת ה',
65 אֲשֶׁר – הַקֶּבֶד, שֶׁשׁ וְשִׂמְחָה
66 בְּדִירָתוֹ בְּתַחֲתוּנִים, שֶׁהֵם
67 – הַנְּבִרָאִים שֶׁבְּעוֹלָם,
68 בְּחִינַת עֲשִׂיהַּ וְשִׂמְחָה
69 מִמֶּשׁ. – וְבִהֵם קִמָּה דִּירָה
70 לְהַקְּבֵה. וְלִכֵּן נִאֲמַר
71 "בְּעוֹשֵׁיו" – לְשׁוֹן עֲשִׂיהַּ,
72 לְאִמְרָה: שֶׁהַשִּׂמְחָה הִיא
73 גְּדוּלָה בְּיוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִדִּירָה
74 לְהַקְּבֵה בְּכִיבּוּל, מוֹקֶמֶת
75 בְּתוֹךְ הַנְּבִרָאִים שֶׁבְּעוֹלָם
76 הַעֲשִׂיהַּ. וְהוּא שֶׁכָּתוּב
77 "בְּעוֹשֵׁיו" לְשׁוֹן רַבִּים, –

אֵלֶּה שֶׁעוֹשִׂים אוֹתוֹ (לְכֹאוֹרָה הִיא צִרִּיךְ לִזְמֹר "יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל
בְּעוֹשֵׁיו" – לְשׁוֹן יִחִיד) שֶׁהוּא עוֹלָם הַנֶּפֶשׁ הַמִּלֵּא קְלִיפּוֹת
וּסִטְרָא אַחְרָא, שֶׁנֶּקֶדָּה "רְשׁוֹת הַרְבִּים" – וְלֹא רְשׁוֹת הַיִּחִיד,
יִחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵלֶּה רְשׁוֹת שֶׁל קְלִיפּוֹת, שֶׁהֵן רְבוֹת וְ"מִזְרֵי
דְּפִרּוּדָא", – הִרִי הַפִּירּוּד, שֶׁכָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ הוּא הֵר נִפְרֵד גְּבוּהָ,
וְכָל אֶחָד מֵהֶם יֵשׁ מִי שֶׁעֲשָׂה אוֹתוֹ – הוּא ה' (לִכֵּן נִאֲמַר "עוֹשֵׁיו")
לְשׁוֹן רַבִּים). וְאִתְהַפֵּךְ לְגִהוּרָא, – וְהֵם נִהְפְּכִים לְאוֹר, וְנִעֲשִׂים

ליקוטי אמרים

- 1 "רשות היחיד" ליחודו
- 2 יתברך, באמונה זו: – על
- 3 ידי אמונתו של יהודי
- 4 ב"אחדות ה" האמיתית –
- 5 כל זה נעשה "רשות היחיד" ליחודו של עולם, ולכן נאמר

יום חמישי י"ד אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מג, פרק לד והנה... עד עמ' 86, ה' לו:

- 11 פרק לד. בפרק הקודם הסביר רבנו חזקן, שלעיתים מסוימות, על האדם
- 12 לזכך את נפשו ולהאיר אותה בשמחת הלב, עלידי התבוננותו בענין יחוד ה'
- 13 האמיתי, איך שהקב"ה יחיד ומיוחד, וכל הבריאה בטלה במציאות לגביה,
- 14 כאילו אינה קיימת כלל.

ליקוטי אמרים

פרק לד והנה מודעת זאת שהאבות הן הן

- 15 והנה, מודעת זאת – ידוע
- 16 הדבר, ש"האבות הן הן
- 17 המרבה", – כאמור, רומז
- 18 המושג "מרכבה", לדבר
- 19 שבטל לגמרי למישהו, ואין
- 20 לו שום רצון אחר, מאשר
- 21 רצונו של מי שהוא בטל
- 22 אליו, כמו "מרכבה" שנתונה
- 23 לגמרי לרצון הנוהג בה.
- 24 שכל ימיהם לעולם לא
- 25 הפסיקו אפילו שעה אחת
- 26 מלקשר דעתם ונשמתם
- 27 לרצון העולמים בפטול
- 28 הנזכר לעיל ליחודו
- 29 יתברך. – האבות עמדו
- 30 תמיד בביטול במציאות
- 31 להקב"ה, בהרגשתם
- 32 התמידית את ייחודו
- 33 האמיתי, ואחריהם – היו
- 34 אלה, כל הנביאים, כל
- 35 אחד לפי מדרגת נשמתו

- 36 והשגתו, – התבטלותו במציאות של כל נביא, היה בהתאם לרום
- 37 מדרגת נשמתו ולגודל השגתו, ומדרגת משה רבנו עליו השלום
- 38 היא העולה על כלל, – על כל מדרגות הנביאים, שאמר² עליו:
- 39 שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, – משה רבנו היה בטל
- 40 במציאות להקב"ה בצורה כזו, שדיבורו היה דיבור של השכינה.
- 41 ובהתבטלות גרונו של האדם לדיבורו, כך היה ביטול גרונו של משה
- 42 לשכינה, ומעין זה – במשהו מהתבטלות האבות והנביאים, ובו –
- 43 כל, ישראל במעמד הר סיני, – באותו מעמד, עמדו כולם
- 44 בהתבטלות במציאות להקב"ה, בדמיון כלשהו להתבטלות
- 45 במציאות של האבות והנביאים. רק שלא יכלו לסבל, – ביטול רב
- 46 כזה, במאמר רז"ל: שעל כל דבור – של עשרת הדיברות, פרחת
- 47 נשמתו כו', – אלא שהקב"ה החזיר להם את הנשמות ב"טל" של

- 6 "בעושי" לשון רבים,
- 7 שהשמחה למעלה היא
- 8 במיוחד מכך שכל עניני
- 9 העשיה הנפרדים נהפכים
- 10 לאור הקדושה עלידי האמונה בענין "אחדות ה"."

- 48 תחיית המתים⁴, שחוא – "פרחה נשמתו", ענין פטול במציאות
- 49 הנזכר לעיל. – המוסבר לעיל. לכן – מפני שלא יכלו "לסבול" את
- 50 גילוי האור האין-סופי, עד שהשפיע עליהם ה"ביטול במציאות",
- 51 שהנשמה לא תוכל להישאר בגוף, מיד אמר להם לעשות לו
- 52 משכן וכו' – במשכן, –
- 53 קדשי הקדשים –
- 54 להשראת שכינתו, –
- 55 שבקדשי הקדשים של
- 56 המשכן, תשרה השכינה,
- 57 שחוא – השראת השכינה
- 58 היא: גילוי יחודו יתברך, –
- 59 של הקב"ה, כמו שיתברך
- 60 לקמן⁵. – שבמה התבטאה
- 61 השראת השכינה במשכן
- 62 ובמקדש – והרי מלא כל
- 63 הארץ כבודו? – בהתגלות
- 64 יחוד ה' בהם, כלומר: ענין זה
- 65 שהקב"ה אין עוד מלבדו,
- 66 האיר שם בהתגלות, ולא
- 67 בצורה מוסתרת כפי שהדבר
- 68 הוא בעולם. הרי, שהתגלות
- 69 "יחוד ה' האמיתי" לבני
- 70 ישראל, היתה עלידי
- 71 המשכן והמקדש. ומשך
- 72 בית המקדש – אין

- 73 להקדוש-ש-ברוך-הוא בעולמו משכן ומכון לשבתו, הוא יחודו
- 74 יתברך, – מקום בו יבוא לידי התבטאות והתגלות, יחודו של השם
- 75 יתברך. אחרי חורבן בית המקדש, אין מקום כזה בנמצא, אלא
- 76 ארבע אמות של הלכה, – בתורה בלבד מתגלה יחוד ה', שחוא
- 77 – ההלכה היא, רצונו יתברך והקמתו המלכשים בהלכות
- 78 העצובות לפנינו. – ומאחר שבהלכות התורה מלובשים רצונו
- 79 וחכמתו של הקב"ה – זהו רצונו של הקב"ה שכך וכך יהיה פסק הדין,
- 80 וחכמתו של הקב"ה היא ה"שכל" של ההלכה – ורצונו וחכמתו של
- 81 הקב"ה, הם דבר אחד אותו, הרי שבתורה ישנו הגילוי של יחוד ה'.
- 82 ולכן, אחר שיעמיק האדם מחשבתו פענין פטול הנזכר לעיל
- 83 כפי יכלתו, זאת ישיב אל לבו: – יתבונן בדברים הבאים: כי
- 84 מהיות קמן שכלי ושרש נשמתי מהכיל להיות

1. ראה לעיל פרק כג. 2. ראה זהר פרשת פנחס דף רלב, א; רד"ל על שמות רבה סוף פרשה ג. 3. שבת פח, ב. 4. כפי שיוסבר להלן בפרק לו. 5. פרק נג.

1 קטנות שכלי ושורש נשמתי, להיות מרכבה ומשכן ליחודו ותברך
2 באמת לאמתו, מאחר דלית מהשבה דלי תפיסא ומשנת בו
3 ותברך כלל וכלל – אין בכוח שכלי ומחשבתי כלל וכלל, "לתפוס"
4 ולהשיג את הקב"ה, שום השגה בעולם, ולא שמין מנהו – ולא

5 משהו, מהשנת האבות
6 והנביאים, – עלידי

7 השגתם באלקות, היה בכוח
8 האבות והנביאים להיות
9 "מרכבה" ו"משכן" להתגלות
10 יחוד ה'; ואילו אני, כשאין בי
11 אפילו שמין מהשגתם, אי
12 אפשר לי להגיע, עלידי
13 השגתי, למציאות של
14 "מרכבה" ו"משכן"; אי
15 לזאת – מכיון שכך, אעשה
16 לו – להקב"ה, משכן ומבון
17 לשבתו, – באותה צורה

18 שהיא ביכלתי, הוא העסק בתלמוד תורה – שכאמור, תורה היא
19 הרי "משכן ומכון לשבתי יתברך", כפי הפנאי שלי, בקביעות

20 עתים – ללימוד התורה, ביום ובלילה, בדת הנתנה לכל אחד
21 ואחד בהלכות תלמוד תורה, – עד כמה שכל אחד לפי השגתו
22 ומצבו, מחייב על פי ההלכה ללמוד תורה, ובמאמר ר"ל: "אפלו
23 פרק אחד שחרית בו". – ופרק אחד ערבית, אם אין באפשרותו

24 ללמוד יותר משני פרקים –

25 הרי זו מצות תלמוד תורה

26 שלו שנמשכת אצלו תמיד,

27 והוא נעשה על ידי כך משכן

28 ומכון לשבתי יתברך. וכן

29 ישמח לבו ויגיל, ויתן

30 הודאה על חלקו בשמחה

31 ובטוב לבב, על שובה

32 להיות אשפוזין – מארה,

33 לגבורה – להקב"ה, עלידי

34 התורה ש"ניתנה" מפי

35 הגבורה, פעמים בכל יום,

36 כפי העת והפנאי שלו, –

37 שיש לו ללמוד תורה, כמסת ידו – כפי האפשרות שניתנה לו, אשר

38 הרחיב ה' לו: – את הזמן ללמוד תורה.

ליקוטי אמרים

מרכבה ומשכן ליחודו ית' באמת לאמתו מאחר דלית
מחשבה דילי תפיסא ומשנת בו ית' כלל וכלל שום
השגה בעולם ולא שמין מנהו מהשגת האבו' והנביאים
אי לזאת אעשה לו משכן ומכון לשבתי הוא העסק
בת"ת כפי הפנאי שלי בקביעות עתים ביום ובלילה
כדת הניתנה לכל אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה
וכמאמר רז"ל אפי' פרק אחד שחרית בו' ובוה ישמה
לבו ויגיל ויתן הודאה על חלקו בשמחה ובטוב לבב על
שזכה להיות אושפוזין לגבורה פעמים בכל יום כפי
העת והפנאי שלו כמסת ידו אשר הרחיב ה' לו:

שיש לו ללמוד תורה, כמסת ידו – כפי האפשרות שניתנה לו, אשר
הרחיב ה' לו: – את הזמן ללמוד תורה.

יום שישי ט"ו אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 86, ואם ירחיב ה' לו... עד עמ' 86, מסטרא דא:

53 ממדותיו של הקדוש ברוך הוא – בהן צריך יהודי להתדבק,
54 ואותן הוא צריך לעשות, "מה הוא רחום וכו'"10, – אף אתה
55 רחום, וכמו שכתוב בתקונים11: "חסד דרועא ימינא". – חסד
56 היא ה"יד הימנית" של

57 הקב"ה כביכול, כלומר:

58 על-ידי ההתנהגות במדת

59 החסד, נעשה האדם כלי

60 ו"מכון" ל"דרועא ימינא",

61 לחסדו של הקב"ה. ואף

62 שאינו נותן אלא חסד –

63 מפרנסתו, זהו השיעור

64 המירבי לנתינת צדקה –

65 ממילא מוקדש לצדקה רק החלק החמישי משעות עבודתו במשך

66 היום, כיצד, איפוא, הוא יכול בשאר ארבעת חלקי היום, שהוא

39 ואם – הוא חושב לעצמו ומחליט: ירחיב ה' לו עוד – ויהיה לו
40 יותר פנאי ללמוד תורה, אזי "טהור ידים יוסיף אמין", – אז, הוא
41 מחליט, יקדיש יותר ויותר מזמנו ללימוד תורה, ו"מהשבה טובה
42 בו". – אותה מחשבה

43 טובה, שהחליט במחשבתו,

44 ש"לבשריח" ילמד תורה

45 יותר ויותר (עד לכל היום)

46 כולו, נחשבת כאילו אכן

47 עשה כך (כמאמר חכמינו

48 ז"ל: "מחשבה טובה הקב"ה

49 מצרפה למעשה")12, וגם

50 שאר היום כלו שעוסק

51 במשא ומתן, יהיה מכון לשבתו יתברך, – על-ידי, בנתינת

52 הצדקה שיתן מיגיעו, – מפרנסתו, שתיא – נתינת הצדקה,

ליקוטי אמרים

ואם

ירחיב ה' לו עוד אזי טהור ידים יוסיף אומין ומחשבה
טובה בו' וגם שאר היום כולו שעוסק במשא ומתן
יהיה מכון לשבתו ית' בנתינת הצדקה שיתן מיגיעו
שהיא ממדותיו של הקב"ה מה הוא רחום וכו' וכמ"ש
בתיקונים חסד דרועא ימינא ואף שאינו נותן אלא חומש

ממילא מוקדש לצדקה רק החלק החמישי משעות עבודתו במשך
היום, כיצד, איפוא, הוא יכול בשאר ארבעת חלקי היום, שהוא

6. מנחות צט, ב. 7. איוב יז, ט. 8. קידושין מ, א. 9. בהתאם להסברו הנרחב של כ"ק אדמו"ר שליט"א באחת משיחותיו הקדושות, הכוונה במה שמוסיף שחליט באם יהיה לו יותר זמן – ילמד יותר, והקב"ה מצרף מחשבה טובה זו למעשה – היא: כדי שיהיה במשך כל היום משכן ומכון לשבתו, לא רק בשעה שהוא לומד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית – הרי זה על-ידי החלטתו שכשיעזור לו השי"ת ויהיה לו יותר זמן פנוי, ילמד יותר, בזמן הפנוי הרב יותר – הוא יכול הרי לקוות ולהתברך שיהיה זה "כל היום", שתהיה מלאכתו נעשית על-ידי אחרים ויהיה לו זמן ללמוד כל היום. החלטה זו, שאז ילמד כל היום, כשהיא – אותה מחשבה – מצורפת ונחשבת כ"מעשה", הרי זה אמור למשך כל היום, שבמשך כל היום יהיה משכן ומכון לשבתו יתברך; ולכן הכניס רבנו הזקן נקודותיים (: לפני המלים "ואם ירחיב", כדי להפריד ענין זה ולהראות שיש לכך יותר שייכות למה שהוא אומר להלן, שהוא מחפש עצות איך להיות כל היום משכן ומכון לשבתו. אלא שהוא מחפש להלן עצות על הזמן הנותר מהיום שאין הוא לומד בו – על-ידי ענין הצדקה – הרי זה מפני ש"מחשבה טובה" היא רק "כאלו עשאה". ברם, הדבר הרי לא נעשה בפועל – בא רבנו הזקן ואמר שביכלתו להיות משכן ומכון לשבתו במעשה בפועל על-ידי ענין הצדקה. 10. שבת קלג, ב. 11. תיקוני זוהר, תיקון א.

1 מקדיש לצרכיו, להיות "מכון לשבתו יתברך"? – התשובה היא: תרי
2 החמש – שהוא נותן לצדקה, מעלה עמו כל – שאר, הארבע
3 ידות לה, להיות מכון לשבתו יתברך, כנודע מאמר רז"ל¹²
4 שמצות צדקה שקולה כנגד כל הקרבנות, ובקרבנות היה כל
5 החי – כל בעלי החיים,
6 עולה לה על ידי בהמה
7 אחת, – שהביאו לקרבן,
8 וכל הצומח – היה עולה,
9 על ידי עשרון סלת אחד
10 כלול בשמן כו'. – שהיו
11 מביאים לקרבן מנחה. כך גם
12 במתן צדקה: על-ידי נתינת
13 חלק אחד מפרנסתו לצדקה
14 – מעלה גם את שאר
15 החלקים. ומלבד זה, תרי
16 בשעת התורה והתפלה
17 עולה לה כל מה שאכל
18 ושתה ונהנה מארבע
19 הידות לבריאות גופו,
20 כמו שיתבאר לקמן. – הרי
21 שגם שאר זמנו, שהקדיש
22 אותם להרוויח את ארבעת החלקים לצרכיו הוא – נעשים למשכן
23 ולמכון לשבתו יתברך, על-ידי תורתו ותפלתו. באמור לעיל הוסבר
24 שאחרי שאדם מגיע למרירות ול"לב נשבר", על-ידי חשבון מצבו
25 הרוחני, שאינו כמו שצריך להיות – ישתדל האדם להגיע לאחר מכן
26 לשמחה אמיתית; ופרטים שונים בשמחה זו: – השמחה על יציאת
27 נפשו האלקית מגלות הגוף והנפש הבהמית, והתעלותו ושובו
28 למקור האלקי על-ידי תורה ומצוות: – השמחה על קרבת האלקים
29 בשעת התעמקותו בענין "יחוד ה' האמיתי"; – וחרותו הגדולה מן
30 השמחה השוררת למעלה, על-ידי שהוא שבר והכניע את ה"סטרא
31 אחרא"; להלן יוסבר, שכל הפרטים האלה בשמחה, אינם סותרים
32 לעובדה, שיחד עם כך יהיה נתון במרירות ובלב נשבר בגלל מצב

ליקוטי אמרים

הרי החומש מעלה עמו כל הארבע ידות לה' להיות
מכון לשבתו ית' כנודע מאמר רז"ל שמצות צדקה
שקולה כנגד כל הקרבנו' ובקרבנות היה כל החי עולה
לה' ע"י בהמה אחת וכל הצומח ע"י עשרון סלת אחד
כלול בשמן כו' ומלבד זה הרי בשעת התורה והתפלה
עולה לה' כל מה שאכל ושתה ונהנה מארבע הידות
לבריאות גופו כמ"ש לקמן. והנה בכל פרטי מיני
שמחות הנפש הנ"ל אין מהן מניעה להיות נבזה בעיניו
נמאם ולב נשבר ורוח נמוכה בשעת השמחה ממש
מאחר כי היותו נבזה בעיניו וכו' הוא מצד הגוף ונפש
הבהמית והיותו בשמחה הוא מצד נפש האלהית וניצוץ
אלהות המלוכש בה להחיותה כנ"ל [כפ' ל"א] וכה"ג
איתא בזהר בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא וחרדה
תקיעא בלבאי מסטרא דא:

גופו ונפשו הבהמית; שכן, אף שמרירות ושמחה הן שתי תנועות
הנוגדות אחת את השניה – הרי, מאחר שהן נובעות משני גורמים
שונים, יש באפשרות שני הלכי רוח מנוגדים אלה למשול יחד בנפשו
של האדם. והנה, בכל פרטי מיני שמחת הנפש הנזכרים לעיל
– אין מהן מניעה להיות
"נבזה בעיניו נמאם", –
ושיהיו לו, ו"לב נשבר",
ורוח נמוכה – בשעת
השמחה ממש, – באותו
זמן ממש שהוא שרוי
בשמחה, יכול שתהיה לו גם
מרירות ולב נשבר וכדומה.
מאחר כי היותו נבזה
בעיניו וכו' – הוא מצד
הגוף ונפש הבהמית, –
מהחשבונות המראים לו את
שפלות גופו ונפשו הבהמית,
והיותו בשמחה – הוא
מצד נפש האלהית וניצוץ
אלהות המלכש בה –
בנפש האלקית, להחיותה,
בנזקק לעיל [בפרק לא]. – ולכן, אין המרירות והשמחה סותרות
ומפריעות אחת לשניה, כי כל אחת מהן נובעת מסיבה אחרת.
ובהא' ונא איתא בזהר¹³: – בדומה לזה נאמר ב"זהר": "בבכה
תקיעא בלבאי מסטרא דא, וחרדה תקיעא בלבאי מסטרא
דא": – בכיה תקועה בלבי מצד אחד, וחרדה תקועה בלבי מצד
אחר. – רבי אלעזר ברבי שמעון, בשמעו מאביו, רבי שמעון (בר
יוחאי), סודות התורה בענין חורבן בית המקדש – אמר, שבשעת
מעשה היה לבו גם עצוב – מחורבן בית המקדש, שרק עתה נודע לו
גודל החורבן, וגם שמח, בצד השני של לבו, מסודות התורה שנתגלו
לו. הרי, כשישנן שתי סיבות נפרדות – יכולות שתי "תנועות"
מנוגדות, כמו בכיה ושמחה, לבוא לידי ביטוי באותו זמן.

יום שבת קודש ט"ז אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 86, פרק לה. והנה... עד עמ' מד, עכ"ל.

בסוג כזה של "בלבבך", אהבה כזו, המביאה ל"לעשותו", לקיים תורה ומצוות
במעשה – רגש כזה הוא "קרוב מאד". כלומר, אחרי שיתעמק במוחו בגדלותו
של הקב"ה, והמוח הרי שולט בטבעו על הלב, יביא הדבר שיתעורר בלבו רצון
והחלטה ללמוד תורה ולקיים מצוות; והלב הרי שולט על כל שאר האברים,
שהם כלים שעל ידם מבצע האדם את רצונו והחלטתו. לאחר מכן הסביר
רבנו הזקן, שגם מי שאין לו ידיעה בגדלותו של הקב"ה ואין באפשרותו
להתבונן בכך – גם הוא ביכולתו להגיע לאהבה ה' וליראת ה', על ידי שיעור
בתוכו את ה' אהבה המסותרת" אל הקב"ה, הנמצאת בכל לב יהודי, והכוללת
בתוכה גם יראה, הפחד שלא להינתק מהקב"ה, גם הוא ביכולתו לקיים תורה
ומצוות "בלבבך", עם הלב, באהבה ה' וביראת ה'. בהמשך באים מספר פרקים
המסבירים את הדרכים כיצד להרחיק את האפשרויות של ההפרעות בעבודת

65 פרק לה. לפני שאנו מתחילים ללמוד פרק ל"ה, כדאי להזכיר שוב – כפי
66 שנאמר בקיצור בפרק י"ז – שספר ה'תניא' (כפי שכתוב בדף-השער) מיוסד
67 על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבבך לעשותו", שקל מאד
68 לקיים תורה ומצוות "בפיו ובלבבך". כלומר, בשלשת כוחות הביצוע הנקראים
69 "לבושים"; "בפיו" – בכוח הדיבור, "בלבבך" – בכוח המחשבה, ו"לעשותו"
70 בכוח המעשה; ובמובן עמוק יותר, רומזת המלה "בלבבך" גם על רגשי הלב
71 הפנימיים – אהבה ויראה להקב"ה. על כך שאל בפרק י"ז, שלכאורה זהו נגד
72 החוש שלנו, שכן, אין הדבר קל כל כך להגיע לרגש מלא של אהבה לה' ושל
73 יראה ממנו – והתורה הרי מדברת כלפי כל הדורות – כיצד, איפוא, "קרוב
74 הדבר מאד" לקיים תורה ומצוות באופן של "בלבבך", באהבה ה' וביראת ה'!
75 והסביר שם, שהמלה "לעשותו" היא פירושו של "בלבבך", כלומר, מדובר

1 ה'; וכיצד יוכל תמיד לעבוד את השי"ת בשמחה, שהיא עיקר גדול בעבודת
2 ה'. ברם, ממה שמסיים את הפסוק "כי קרוב" במלה "לעשותו", מוכח, שיעקר
3 ותכלית הכל הוא קיום מצוות במעשה. בהתאם לכך תוסבר, בפרקים הבאים,
4 הסגולה המיוחדת והנעלית שישנה במצוות מעשיות. ומן הענין לזכור מה

5 שלמדנו, ש"בינוני" נקרא מי

6 שלא עבר עבירה מימיו, לא

7 במעשה, לא בדיבור ואף לא

8 במחשבה; ורק בכוחות הפנימיים

9 שבלבו, חזק עדיין היצר הרע

10 ולכן אפשר שתהינה לו תאוות

11 גם לדברים אסורים – מכך

12 יכולים לעלות בו גם הרהורי

13 עבירה, אלא שה"בינוני" לוחם

14 מיד עם יצרו הרע, ואינו מאפשר

15 לו להביא לביצוע את רעיונותיו

16 ואף לא לחשוב ולהרהר בהם.

17 וְהִנֵּה, לְתוֹסֶפֶת בְּאוֹר

18 תִּכְתּוּ לְעֵשׂוֹתוֹ, –

19 שבפסוק; "כי קרוב אליך

20 הדבר מאד בפך ובלבך

21 לעשותו", שכפי האמור,

22 מורה המלה "לעשותו" על

23 מעלה גדולה ומיוחדת

24 בקיום מצוות במעשה, וגם

25 לְהִבִּין מַעַם מוֹעִיר – וכן

26 להבין, לפחות במקצת, את

27 תְּכֵלִית בְּרִיאַת הַבִּינוּנִים – "שנבראו באופן שישארו בינונים, שאין

28 לאדם הבחירה בזה כל כך כו' (פי"ד)" – לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א.

29 כלומר: מהי "תכלית בריאת הבינונים" – בהדגשת המלה בריאת –

30 שנבראו באופן להישאר בינונים, שלא כל אחד יש לו הבחירה

31 במידה כזו – להתעלות למעלה מדרגת הבינונים, ועליהם להישאר

32 תמיד במדרגת הבינונים, כפי שהוסבר בפרק י"ד, ויִירֶדְתָּ

33 נִשְׁמוֹתֵיהֶם לְעוֹלָם הוֹה, – ומדי תכלית ירדת נשמותיהם לעולם

34 הוזה, באופן של לְהִתְלַבֵּשׁ בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁמְהַקְלֶפָה וְסוֹמְרָא

35 אֲחֵרָא, – שהיא ההיפך מהנשמה; מֵאַחֵר שֶׁלֹּא יוֹכְלוּ לְשַׁלְּחָה –

36 להשתחרר מן הנפש הבהמית, כָּל יְמֵיהֶם, – ואף לא, וְלִדְחוּתָהּ

37 מִמְּקוֹמָהּ מִחֻלָּל הַשְּׂמָלִי שֶׁבִּלְב – באופן שֶׁלֹּא יַעֲלוּ מִמֶּנָּה –

38 מהנפש הבהמית, הַרְהוּרִים אֶל הַמֶּה, – גם דבר זה לא יהיה בידם

39 לבצע, כִּי מֵהוּתָהּ וְעֲצָמוּתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁמְהַקְלֶפָה הִיא

40 בְּתַקְפָּהּ וּבְגִבּוּרָתָהּ אֲצֵלָם כְּתוֹלְדָתָהּ, – ומלחמתם בנפש

41 הבהמית אין לה השפעה על עצם הנפש הבהמית, רַק – וכל שהוא

42 מצליח להשיג במלחמתו הוא רק שֶׁלְבּוּשִׁיָּהּ אֵינָם מִתְלַבְּשִׁים

43 בְּגוֹפֶם בְּנִבְרָךְ לְעֵל, – (בפרק י"ב), שאין ה"בינוני" מאפשר

44 ללבושי הנפש הבהמית להתלבש בגופו – לעשות, לדבר ולחשוב

45 במה שאסור; וְאִם בֵּן – מאחר שעצם הנפש הבהמית נשאר בו

46 בתוקפו, נשאלת השאלה: לָמָּה זֶה יֵרְדוּ נִשְׁמוֹתֵיהֶם – של

ליקוטי אמרים

פרק לה והנה לתוספת ביאור תיבת לעשותו
וגם להבין מעט מזעיר תכלית

בריאת הבינונים וירדת נשמותיהם לעו"ה להתלבש
בנפש הבהמית שמהקליפה וס"א מאחר שלא יוכלו
לשלחה כל ימיהם ולדחותה ממקומה מחלל השמאלי
שבלב שלא יעלו ממנה הרהורים אל המוח כי מהותה
ועצמותה של נפש הבהמית שמהקליפה היא בתקפה
ובגבורתה אצלם כתולדתה רק שלבושיה אינם
מתלבשים בגופם כנ"ל וא"כ למה זה ירדו נשמותיהם
לעו"ה? ליגע לריק ח"ו להלחם כל ימיהם עם היצר ולא
יכלו לו ותהי זאת נחמתם לנחמם בכפליים לתושיה
ולשמה לבם בה' השוכן אתם בתוך תורתם ועבודתם
והוא בהקדים לשון הינוקא [בוהר פ' בלק] על פסוק
החכם עיניו בראשו וכי באן אתר עיניו דבר נש כו' אלא
קרא הכי הוא ודאי דתנן לא יהך בר נש בגילוי' דרישא
ארבע אמות מאי טעמא דשכינתא שריא על רישיה
וכל חכם עיניו ומילוי ברישיה אינון בההוא דשריא
וקיימא על רישיה וכד עיניו תמן לנדע דההוא נהורא
דאדליק על רישיה אצטריך למשחא בגין דגופא דב"נ

לפעול בתוך הנפש הבהמית עצמה – ונשארת במילא הקושיא:

בפרט זה, לפעול על הנפש הבהמית, יוצא הדבר שה"בינוני" עמל

כל ימי חייו לשוא חס ושלום? אלא: וְתָהִי זֹאת נְחִמָתָם, לְנִחְמָם

בְּכַפְלִים לְתוֹשִׁיָּהּ, וְלִשְׁמָה לָבָם בְּה' הַשּׁוֹכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ תוֹרָתָם

וְעִבּוּדָתָם. – כלומר, נחמתם ושמחתם של ה"בינונים", תהיה באור

האלקי השוכן אתם בשעה שהם לומדים תורה ועוסקים בעבודת

ה'. והוא, בְּתַקְפָּהּ – נקדים תחילה ציטוט לְשׁוֹן הַיְנוּקָא [בוהר

פְּרִשְׁתִּי פֶלְקִי] עַל פְּסוּקִי: "הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ" – "וְכִי בָּאֵן

אֲתֵר עֵינָיו דְּכֵר נֶשׁ כו', – וכי באיהו מקום נמצאות עיניו של

אדם. האם הם במקום אחר, שאומר שהחכם, דוקא, עיניו בראשו?

אֵלָּא קְרָא הַכִּי הוּא וְדָא, – אלא בודאי כוונת הפסוק היא:

דְּתַנּוּ: – שהרי למדנו, לֹא יִתֵּךְ בֶּר נֶשׁ בְּגִלּוּיָהּ דְּרִישָׁא אַרְבַּע

אֲמוֹת, – אל ילך אדם ארבע אמות בגילוי ראשו; מֵאִי טַעְמָא, –

מדוע? דְּשִׁכְיִנְתָּא שְׂרִיא עַל רִישִׁיָּהּ, – כי שכינה שורה על ראשו,

ולכן, וְכָל חֶכֶם עֵינָיו וּמִלּוֹי בְּרִישִׁיָּהּ אֵינּוּ, – עיניו של כל

חכם (כל התעניינותו ותשומת לבו ולכן גם) דיבוריו (מרוכזים)

בראשו. כלומר: בְּהֵהוּא דְּשְׂרִיא וְקִימָא עַל רִישִׁיָּהּ, – באור

השכינה ה"שורה" ו"קיים" על ראשו; וְכֵד עֵינָיו תָּמָן, לְנִדְעָה, –

וכשעיניו (התעניינותו ומבטו) מוסבים לשם, עליו לדעת דְּהֵהוּא

נְהוּרָא דְּאֲדִלִּיק עַל רִישִׁיָּהּ – אֲצַטְרִיךְ לְמִשְׁחָא, – אותו אור

- 1 ה"דולק" על ראשו (המאיר על נשמתו) זקוק לשמן. בְּגִין דְּנוֹפָא
2 דְּכַר נֶשׁ אִיהוּ פְתִילָה, וְנִהוּרָא אֲדִלִיק לְעִילָא, — שכן, גופו של
3 אדם משול לפתילה (ממנה
4 נמשך האור ובה קבועה
5 האש) והאש בוערת מעליה;
6 וְשִׁלְמָה מְלָכָא צִוָּח 1
7 וְאַמְרִי: — ושלמה המלך 2
8 "צווח" ומצהו: וְשָׁמֶן עַל 3
9 רִאשֵׁי אֵל יִחְסֶה, דְּהָא 4
10 נִהוּרָא דְּבִרְאשׁוֹ אֲצַטְרִיךְ
11 לְמִשְׁחָא, — שכן, האור שעל ראשו זקוק ל"שמן", וְאִינוֹן עוֹבְרָאן
12 מִכָּאן, — ואלה הם מעשים טובים שאדם עושה. המעשים הטובים
13 מהווים השמן לאותו אור.
14 וְעַל דָּא הֶחֱכֵם עֵינָיו
15 בְּרִאשׁוֹ, — ועל כך, עיניו
16 של החכם בראשו, והוא
17 דואג שלא יחסר ה"שמן",
18 המעשים הטובים, לצורך
19 אותו אור, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.
20 — של ה"זוהר".

ליקוטי אמרים

איהו פתילה ונהורא אדליק לעילא ושלמה מלכא צוח ואמר ושמן על ראשך אל יחסר דהא נהורא דבראשו אצטריך למשחא ואינון עובראן טבאן וע"ד החכם עיניו בראשו עכ"ל.

3. קהלת ט, ח.

אגרות קודש

ב"ה, י"א אדר א', ה'תשי"ט

ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ בעל מדות

תרומיות ענף עץ אבות וכו' מהרש"ז שי

שלום וברכה!

... וכאן מקום אתי להביע לכו' תודתי עוד הפעם על התענינותו האישית בעניני כפר חב"ד, בענינים הגשמיים, ובענינים הרוחניים שבגשמיים, ובענינים הרוחניים עצמם. ואף שתקותי שגם במצב העכשוי יש מקום לקורת רוח מהכפר ועניניו, אבל עניני טוב וקדושה - אשר באמת היינו הך - אין-סופיים הם, שהרי מקורם הוא אין-סוף האמתי, הבורא ית', ולכן ככל שיהי' המצב טוב הרי תמיד יש שטח בלי גבולי להוספה, ובמדה זו הוספה גם בנחת רוח, ויהי רצון שיהי' כן במדה גדולה ומתמדת.

ומהכפר אשר בארצנו הק' לכללות ארצנו הק', יהי רצון שגם בזה יקבל נחת רוח הלוך והוסיף הלוך ואור, על ידי הגברת הצורה על החומר. כי הרי ככל שלא יהי' החומר גם הוא קדוש, ובדוגמת דברי רבינו הזקן בספר התניא (פ' מ"ט) "ובנו בחרת מכל עם ולשון הוא הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם", אשר בודאי שבחירת אלקים באיזה דבר שיהי' הרי זו מקדשת את הדבר מבררה ומוזככה ומעלה אותו, בכל זה אין קדושתו דומה לקדושת הנשמה והצורה. וכן הוא בחומר וצורה שבכל דבר ודבר.

ובודאי שבכדי שיהיו הנחת רוח והתענוג אמתיים ופנימיים, ישפיע לו הקב"ה בריאות ומנוחת הנפש, שכל הנותן בעין יפה נותן.

בכבוד ובהוקרה ובברכה לבשורות טובות.

בשאלתו בהנוגע ללימוד התניא, אולי המענה שלי כבר מאוחר, אבל לדעתי מכמה טעמים נכון להמשיך גם בשאר חלקי התניא, אגרת התשובה ואגרת הקדש.

יום ראשון

יום שני

י אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, שני עם פירש"י.

תהלים: נה"נט.

תניא: והסיבה . . . לו בשר אדם.

בברכת המזון קדם מים אחרונים אומרים על נהרות בבל, למנצח בנגינות, אברכה, זה חלק. ביום שאין אומרים בו תחנון: שיר המעלות בשוב, לבני קרת, אברכה, זה חלק. אחר מים אחרונים וידבר אלי.

יום רביעי

י אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: נה"נט.

תניא: וגם כבר . . . 92 מחייו כו'.

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר א חסידישען פארבריינגען, ויקבל ברכת הפרידה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים זעגענען זיך ניט, ווייל מען פאָהרט זיך קיינמאל ניט פאָנאָנדער, וואו מ'איז – איז מען איין משפחה.

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר התועדות חסידית, ויקבל ברכת הפרדה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים לא נפרדים, כי לעולם אינם נוסעים [=מתרחקים] איש מרעהו. היכן שנמצאים – אנו משפחה אחת.

יום שני

יום שלישי

יא אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, שלישי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה.

תניא: וכמאמר הלל . . . לו האדם עצמו.

ידוע ומקבל בענין הכונות שבתפלה, אשר אלו שאין דעתם יפה לכוון, מפני העדר הידיעה או מפני שאין בכחם לזכר כונות הפרטיות בעת התפלה, מספיק שיכוננו כונה כללית: להיות תפלתו נשמעת לפניו יתברך עם כל הכונות המבארות בספרי קבלה.

יום חמישי

יא אדר שני

ה'תש"ג

תענית אסתר מקדם. סליחות, אבינו מלכנו. מחצית השקל.

שיעורים. חומש: ויקרא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה.

תניא: רק שאח"כ . . . ארצך וגו'.

חסידות כוללת שני ענינים עקריים: א) הבנת כל הלכה בשרשה ומקורה העצמי ברוחניות, הינו בספירות ומדרגות בכל עולם ועולם לפי ענינו כמבאר בחסידות, ב) הבנת ענין כל הלכה בעבודה, הינו שהגם שהיא חקמה ושלל אלקי ודין התורה, מפל מקום צריך למצא בזה ענין בעבודה בהנהגת האדם בחיי עולם זה.

יום
שלישי

יום רביעי

יב אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: סו"סח.
תניא: וא"כ הוא . . . 72 ספי"ג.

כתיב: "מתן אדם ירחיב לו, ולפני גדולים ינחנו". יש לך אנשים שהם גדולי השם בכתבתם או בעשרם, אבל מאן ארם, כשהאדם נותן את האדם שלו באיזה התעסקות בהחזקת הדת, הנה לא זו בלבד כי ירחיב לו, אלא עוד זאת כי לפני גדולים ינחנו.

יום ששי

יב אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, ששי עם פירש"י.
תהלים: סו"סח.
תניא: פרק לז. והנה . . . בעבירה ח"ו.

דער אנהויב פון פרשת הקרבנות איז: אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. עס האט דאך געדארפט שטיין אדם מכם כי יקריב גו', זאגט דער אלטער רבי: אדם כי יקריב, בכדי אז א מענטש זאל ווערען נעהנטער צו השי"ת איז מכם קרבן לה', פון אייך אליין דארף זיין דער קרבן, מקריב זיין זיין אייגענע בהמה, דעם יצר הרע וואס ווערט אנגערופען נפש הבהמית.

התחלת פרשת הקרבנות היא: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה". צריך היה להיות כתוב "אדם מכם כי יקריב גו"? אומר אדמו"ר הזקן: "אדם כי יקריב" – כדי שאדם יתקרב לה' יתברך, הרי "מכם קרבן לה" – מכם עצמכם צריך להיות הקרבן, להקריב את ה"בהמה" הפרטית – את היצר הרע שנקרא נפש הבהמית.

יום
רביעי

יום חמישי

יג אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: ובפרט . . . 72 נגדי תמיד.

במנחה אין אומרים תחנון.

אדמו"ר אמר: בא מיר איז ברור, אז א חסידישער איד זיצט אין בית המדרש, און לערענט אדער חזר"ט א חסידות ברבים, איז א שמחה בא די זיידעס, און זייער שמחה איז מספיק פאר איהם, קינדער און קינד'ס קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: ברור לי, שפאשר יהודי חסידי יושב בבית המדרש, ולומד או חוזר חסידות ברבים, הרי זו שמחה אצל זקני, ושמחתם מספקת עבורו, לבניו ובני בניו – רב טוב בגשמיות וברוחניות.

שבת

יג אדר שני, פרשת זכור

ה'תש"ג

הפטורה: כה אמר ה'. אומרים אב הרחמים, אין אומרים צדקתך.

שיעורים. חומש: ויקרא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: סט"עא.

תניא: ומעות . . . מז התפלה.

ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, שרפו ידיהם מדברי תורה. אז מ'ווערט שוואך אין תורה, וואס דער לימוד התורה איז דאך על מנת לעשות ולקיים, קומט עמלק און קיהלט אפ דעם אידען, וילחם עם ישראל, ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, – דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה, – און עמלק מאכט קאלט קדושת התורה. והעצה לזה בחר לנו אנשים, אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. וצא הלחם בעמלק ל' יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

"ויבא עמלק, וילחם עם ישראל ברפידים" – "שרפו ידיהם מדברי תורה". כשמתרפים בתורה, שלמוד התורה הרי הוא על מנת לעשות ולקיים – בא עמלק ומקרר את היהודי; "וילחם עם ישראל" – ראשי תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה, דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה – ועמלק מצנן את קדשת התורה. והעצה לזה – "בחר לנו אנשים", אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. "וצא הלחם בעמלק" – בלשון יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

יום
חמישי

יום ששי

יד אדר א, פורים קטן

ה'תש"ג

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: תצוה, ששי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: וגם מי . . . לו ומעשה.

אאזמו"ר סיפר לאאמו"ר: די מאמרים וואס זיינען געדרוקט אין לקוטי תורה, האט דער טאטע (הצ"צ) אויסגעקליבען פון צוויי טויזענט מאמרים.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] ספר לאדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: המאמרים שגדפסו ב"לקוטי תורה", אבא (ה"צמח צדק") ברום מתוך אלפים מאמרים.

יום ראשון

יד אדר שני, פורים

ה'תש"ג

בקריאת המגלה קוראים: (ח, יא) להרג ולאבד, ולהרג ולאבד. (ט, ב) ואיש לא עמד בפניהם, ואיש לא עמד לפניהם.

באמירת "האגרת הזאת", "אגרת הפורים הזאת השנית", מונעגעים את המגלה. נוסח שושנת יצקב: ברוכים כל הצדיקים. שהחנינו – גם ביום.

שיעורים. חומש: צו, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: זאת ועוד . . . 94 והחומרי.

במגלה שכתב אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] לא נכתבו עשרת בני המן בעמוד בפני עצמו. וכן לא כל העמודים מתחילים בתבת "המלך".

ב"תורה אור" באור דבור המתחיל "ויבאו לבוש" סעיף המתחיל "והנה בחינת לבוש", צריך להיות: "והיא בחינת פני, וזו היא המסתתרת... שהיא בחינת עתיק בחינת סדכ"ס" [=סתימא דכל סתימין]. ויש נסח אחר: "והנה בחינת 'ביום ההוא' הוא בחינת בינה אלא עלאה המקננת בבריאה בכורסא, אכן מלכות דאצילות נעשה עתיק לבריאה, שנעתק וגבה מבריאה, ואינה

בָּאָה בְּהַתְגַּלוּת בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, שְׁאִפְלוּ מִבְּחִינַת 'בְּיוֹם הַהוּא' הוּא בְּבִחִינַת הָעֵלֶם וְהַסֵּתֶר. וְמֵה שְׁנֵאֲמַר 'אֶסְתִּיר פָּנֶי', שֶׁכֵּן נִקְרָא 'מַלְכוּת דְּאֲצִילוּת', לְפִי שְׁמִקְבָּלֶת מִכָּל הַי"ס [= סְפִירוֹת], מִמַּלְכוּת דְּכֶתֶר דְּאֲצִילוּת נֶעֱשֶׂה כֶּתֶר מַלְכוּת, וּמִמַּלְכוּת שְׁבַחֲכָה נֶעֱשֶׂה חֲכָמָה שְׁבַמְלָכוּת כו'".

ה'תש"ג

טו אדר א, שו"פ קטן

שבת

יום
שישי

אין אומרים אב תרחמים וצדקתך.

שיעורים. חומש: תצוה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: עז-עח.

תניא: עוד ישים . . . כמ"ש בזה"ק.

רושמים על הלחם קדם ברבת המוציא, אבל גוהרים שלא לחתך.

גם בקדוש על הפת אומרים סברי מרגן.

אויף לעתיד לבוא שטעה: אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה. איצטער שווייגט דער דומם, מ'טרעט אויף איהם און ער שווייגט. אבער עס וועט קומען א צייט אין דעם גילוי פון לעתיד, וואס דער דומם וועט אנהויבען ריידען, דערציילען, און ער וועט מאַנען, אויב מען האט גייענדיג ניט געטראכט אדער גערעדט דברי תורה, פאר וואס האט מען אויף איהם געטראָטען.

די ערד וואס מען טרעט אויף איהר, ווארט טויזענטער יאָהרען, פון ששת ימי בראשית, און עס טרעטען אויף איהר דערווייל כמה ברואים בעלי חיים כו', ביז עס וועט דאָרט טרעטען א איד, צוויי אידען, און וועלען ריידען א דבר תורה. ובאם לאו – זאָגט זי: דו ביזט דאָך אויך ווי א בהמה.

אודות "לעתיד לבא" כתוב: "אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה". פֿעת מחריש הדומם. דורכים עליו – והוא שותק. אף יבא זמן בגלוי שלעתיד, שהדומם יתחיל לדבר, לספר, ויתבע: אם תוף כדי תליכה לא תהרו או שוחחו בדברי תורה, מדוע דרכו עליו? האדמה עליה דורכים, ממתנה אלפי שנים, מאז ששת ימי בראשית, ובינתיים דורכים עליה כמה ברואים, בעלי חיים כו' עד שיצמד שם יהודי, שני יהודים, וישוחחו בדברי תורה. ובאם לאו – אומרת היא: אתה הרי גם כמו בהמה!

ה'תש"ג

טו אדר שני, שושן פורים

יום שני

שיעורים. חומש: צו, שני עם פירש"י.

תהלים: עז-עח.

תניא: כאשר כל . . . 94 האבות.

אֲדֹנֵי אֲבֵי זִקְנֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מִהַר"ש] אָמַר, אֲשֶׁר אֲדַמּוּ"ר הָאֲמָצְעִי כָּתַב בְּשִׁבְלִי כָּל סוּג וְסוּג מִהַמְּשֻׁכָּלִים וְהַעוֹבְדִים אֲשֶׁר בְּעֵדַת הַחֲסִידִים מְאֲמָרִים וְסִפְרֵי מִיחָד, לְבַד שֶׁעַר הַיְּחוד וְשִׁעְרֵי אוֹרָה שֶׁהֵם כָּלֵלִים, וְנִכְתְּבוּ עֲבוּר כָּל הַחֲסִידִים: שֶׁעַר הַיְּחוד הוּא הַמַּפְתָּח דְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת, וְשִׁעְרֵי אוֹרָה – אֵלֶּיךָ בֵּית דְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת.

ה'תש"ג

טז אדר שני

יום שלישי

שבת
קודש

שיעורים. חומש: צו, שלישי עם פירש"י.

תהלים: עט-פב.

תניא: ומאחר . . . מח הממוצעת ביניהן.

מַעֲבֹדֶת בַּעַל עֶסֶק: לַעֲזֹר בַּעֲצָמוֹ הָאֲמוּנָה וּבִשְׁחוֹן גָּמוּר בְּהֵזֵן וּמִפְרָגִס לְכָל בֶּשֶׂר, כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ. יִתֵּן לוֹ פְּרִנְסָתוֹ בְּרוּחַ, וְצָרִיף לְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה וְטוֹב לִבָּב בְּאַמֶּת כְּאֵלוֹ פְּרִנְסָתוֹ כְּכֹר מְזֻמָּת לִפְנֵיו.

יום ראשון

טז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: עט"ב.
תנאי: פרק ל. עוד . . . 76 כמ"ש במ"א.

רַבֵּנוּ הִזְקֵן אֶמֶר: בְּתְרוּמַת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֶׁת. וְלֹא הָיָה דָּבָר הַמְּכַרֵּיק זֹלָת מִרְאוֹת הַצֹּבְאוֹת, שֶׁמֶהֱנֵן נַעֲשֶׂה הַכִּיּוֹר וְכֵנּוּ. הַכִּיּוֹר וְכֵנּוּ הֵם הַבָּאִים [בַּתּוֹרָה] בְּאַחֲרֹנָה בְּכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, וְתַשְׁמִישׁוֹ הוּא בְּרֹאשׁ [=הַתְּחֵלָת] כָּל עֲבוֹדוֹת הַמִּשְׁכָּן, כִּי נַעֲוִץ תַּחֲלָתָן בְּסוֹפָן.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

יום ראשון י' אדר ה'תשע"ב

מצוה לרכוש ספרי קודש?

והרמ"א (יו"ד סי' ער ס"ב) פסק שגם בקניית ספר תורה לא מקיימים את המצוה אך למעשה לא נהוג שכל אחד יכתוב ספר לעצמו. ונראה לפרש שדברי הרמ"א אמורים רק לגבי קיום המצוה על ידי ספר תורה (כבודות הראשונים), שבזה אינו יוצא ידי חובה בקנייה, אך בימינו שקיום המצוה נעשה ע"י שאר ספרי הקודש יוצאים ידי חובה אף בקניה. וביאור ההבדל: גם לדעת הרמב"ם תכלית המצוה היא אפשרות הלימוד מתוך הספר, כמפורש בכתוב "כתבו לכם... ולמדה את בני ישראל" אלא שבעת הציווי קיומו היה אפשרי רק בכתובת ספר תורה, שהרי חל איסור על כתיבת תורה שבעל פה, ולכן הכתיבה צריכה להיות בהתאם לדיני כתיבת ס"ת (בכתב אשורי ובלשון הקודש וכו'), אך לאחר שהותר לכתוב תורה שבעל פה והלימוד נעשה מתוך שאר ספרים שבהם לא נאמרו דיני כתיבה מיוחדים, אפשר לקיים בהם את המצוה גם באמצעות קניה ובלבד שיהיו ביד האדם ספרים (לקוטי שיחות שם).

מניין המצוות - מצוות עשה, מצוה י"ז: לכתב כל איש ספר תורה לעצמו, שנאמר: "כתבו לכם את השירה הזאת". כתב הרא"ש (הלכות קטנות ריש הל' ס"ח), שחייב כתיבת ס"ת חל רק בדורות הראשונים, כאשר היה נהוג ללמוד מתוך ספרי התורה, אך בימינו המצוה מתקיימת בשאר ספרי הקודש – תורה משנה וגמרא ופירושיהן. ונראה מדבריו שאין המצוה בעצם כתיבת הס"ת אלא שיהיה ספר ללמוד בו, וכאשר הלימוד הוא מתוך ספרים אחרים, מתקיימת המצוה בספרים אלו, אך הרמב"ם כותב שהמצוה היא "לכתוב" ס"ת ויש שכתבו שאם כן לדעתו אין המצוה מתקיימת בכתובת ספר אחר. ולפי זה המחלוקת בין השיטות היא גם לגבי קניית ספר: לדעת הרא"ש המצוה מתקיימת גם בכך שהרי יש בידו ספר, אך לדעת הרמב"ם כל שלא כתב בעצמו לא קיים את המצוה. וכן דייק ה'מנחת חינוך' (מצוה תרי"ג) מלשון הרמב"ם (הל' ס"ת פ"ז ה"א) "ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו", שלדעתו המצוה היא בכתובה ולא בקנייה (לקוטי שיחות כ"ג, עמ' 19. מנחת אשר דברים סי' נח).

יום שני י"א אדר ה'תשע"ב

קדושת מזבח הקטורת

הוא לה". ומפרש רש"י: "המזבח מקודש לדברים הללו בלבד ולא לעבודה אחרת". ומדברי רש"י עולה שכוונת הפסוק היא להוסיף טעם והגדרה באיסור האמור בפסוק הקודם "לא תעלו עליו קטורת זרה..." כלומר, היות שהמזבח "קדש קדשים הוא לה'", היינו שקיימת בו קדושה יתירה אפילו לגבי שאר קדשים, הרי הוא "מקודש לדברים הללו בלבד", ואין לעשות עליו עבודה אחרת כי על ידי כך מורידים מקדושתו. ולפי זה מובן מדוע כלל הרמב"ם את האיסורים לגבי קטורת זרה ולגבי ניסוך בלאו אחד: האיסור אינו על הפעולות הפרטיות המסוימות אלא כל הפרטים נובעים מיסוד אחד - האיסור להוריד המזבח מקדושתו ע"י העלאת דבר שאינו מקודש לו, ללא הבדל מהו הדבר. וכל הפרטים כלולים בלאו אחד, כי תוכל כולם שווה. (לקוטי שיחות ו' עמ' 179)

מנין המצוות, לא תעשה פ"א: שלא להקטיר ולהקריב במזבח הזהב, שנאמר: "לא תעלו עליו קטרת זרה". בתורה (שמות ל, ט) נאמר "לא תעלו עליו [על מזבח הקטורת] קטורת זרה עולה ומנחה ונסך לא תסכו עליו". והרמב"ם מונה את האיסורים הללו כלאו אחד – איסור להקטיר או לנסך דבר זר על מזבח הקטורת. והקשה ה'מנחת חינוך' (מצוה קד) : לפי לשון הפסוק "לא תעלו עליו קטורת..." נוסך לא תסכו עליו", יש כאן לכאורה שני לאוין: (א) שלא להקטיר. (ב) שלא לנסך. ולמה כלל אותם הרמב"ם יחד? ומסביר הרבי:

בפסוק הבא נאמר: "וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכפורים אחת בשנה יכפר עליו לדורותיכם קדש קדשים

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קלז

טומאת אהל - בכהן גדול ובכהן הדיוט יום שלישי י"ב אדר ה'תשע"ב

וגם בכהן הדיוט שלגביו לא הביא הרמב"ם כאן שחייב גם על 'לא יבוא' (האמור בכהן גדול), כבר הביא ב'ספר המצוות' (ל"ח קס"ח) שגם הוא חייב גם ב'לא יבוא' וגם ב'לא יטמא' אלא שכיון שהדבר נלמד בגזירה שווה מכהן גדול, אינו נמנה בין תרי"ג המצוות.

ולפי זה הקשה ה'מנחת חינוך' (מצוה ע"ב) מדוע בהלכות אבל (שם ה"ג) כתב הרמב"ם שכהן הדיוט לוקה אם נכנס לאהל המת ולא הביא את האופן שבו אפשר ללקות שתיים, כמו שכתב לענין כהן גדול?

וביאר בספר 'חמדת ישראל' (נר מצוה, מצוה קס"ו):

אמנם למדים מ'גזירה שווה' שכהן הדיוט מזהר גם על טומאת אהל, ולא רק על טומאת מגע ומשא, אך שלא כמו בכהן גדול הלוקה גם על 'לא יבא' בנוסף על 'לא יטמא', בכהן הדיוט ה'גזירה שווה' מלמדת ש'לא יטמא' כולל גם טומאת אהל, אבל איננה מלמדת שלוקה משום 'לא יבא' הנאמר רק בכהן גדול. ולכן רק בכהן גדול יש אפשרות שילקה שתיים, כאשר הטומאה והביאה באים כאחד, אך בכהן הדיוט אינו לוקה אלא אחת, משום 'לא יטמא'.

מנין המצוות, לא תעשה קס"ו: ש'לא יטמא בְּתוֹךְ הַדְּיוֹט לְשָׂאֵר מֵתִים, שְׁנֹאמֵר: "לְנֶפֶשׁ לֹא יִטְמָא".

באיסור טומאה לכהן גדול פירט הרמב"ם שני לאוין: א. "שלא יטמא כהן גדול... שנאמר לאביו ולאמו לא יטמא" (ל"ח קס"ז). ב. "שלא יכנס כהן גדול עם מת, שנאמר ועל כל נפשות מת לא יבוא. כך למדו מפי השמועה שהוא חייב בכל יבוא וחייב בכל יטמא".

ובהלכות אבל (פ"ג ה"ו) כתב הרמב"ם כי האפשרות שכהן גדול ילקה שתיים, משום 'לא יבוא' ומשום 'לא יטמא', היא רק אם נטמא ופירש מהטומאה ואחר כך נכנס לאהל או כאשר איסור טומאה ואיסור ביאה באים יחד, כגון שנכנס לאהל המת בשידה תיבה ומגדל (שחוצצים בפני הטומאה והנמצא בתוכם אינו נטמא) ובא חברו והסיר את הגג (ובטלה החציצה) שטומאת הגוף וביאתו לאהל המת הם בבת אחת. אבל אם נכנס לאהל המת כדרכו, חייב רק משום טומאה ולא משום ביאה, כי עם הכנסת חוטמו או אצבעות רגליו נטמא ואילו איסור ביאה חל רק כאשר הכניס את כל הגוף או רובו ואז הוא כבר מחולל ועומד.

לדעת ולהאמין יום רביעי י"ג אדר ה'תשע"ב

בדברים המבררים את אמיתות האמונה, כמפורט בדברי הרמב"ם.

בכך מיושבת קושיא נוספת: בגמרא (הוריות ח, ב) נאמר על הפסוק "למן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם" – "איזו היא מצוה שהיא נאמרה בתחילה? הוי אומר זו עבודת כוכבים". ולדברי הרמב"ם הרי "אנוכי ה' אלקיך" היא המצוה הראשונה ואילו הציווי על עבודת כוכבים ("לא יהיה לך אלקים אחרים על פני") הוא השני?

ולפי האמור יש ליישב כי במתן תורה שבו נאמרו דברות אלו עדיין לא החל הציווי על ידיעת ה', שהרי באותה שעה כל ישראל שמעו את קול ה' וזכו לנבואה, ועיקר הציווי הוא להתבונן ולשים לב לדברים, ולכן המצוה הראשונה שעל קיומה נצטוו ישראל החל מאותה שעה ממש היא מצות עבודה זרה (מהר"ם שיק על תרי"ג מצוות, מצוה כה).

הלכות יסודי התורה פרק א, הלכה ו: וידיעת דבר זה - מצות עשה, שנאמר: "אנוכי ה' אלהיך".

יש חולקים על הרמב"ם, ולדעתם אין האמונה בה' נכללת במנין המצוות (רמב"ן בסהמ"צ בדעת הבה"ג. 'אור ה' לר' חסדאי) וכתבו שזו "טעות גמורה", שהרי המושג 'מצוה' שייך רק לאחר הנחה מוקדמת שיש מצוות של מצוה, ולכן אין למנות את האמונה בה' בכלל המצוות.

ולדעת הרמב"ם יש לומר שאין המצוה לדעת על עצם מציאות ה' (הקיימת בהכרח לפני המצוה) אלא על כך שמציאותו היא המושלמת ביותר, כפי שמפרט הרמב"ם בהלכות הקודמות, שהשי"ת מחייב המציאות ואי אפשר שלא ימצא, בשונה מהנבראים שמציאותם אינה הכרחית (ראש אמנה פ"ד. וראה דרך מצוותך האמנת אלקות פ"א).

ועוד יש לומר: המצוה היא לא להסתפק באמונה בלבד אלא לדעת ("וידיעת דבר זה מצות עשה"), וזאת על ידי ההתבוננות

רצון שבא מאונס יום חמישי י"ד אדר ה'תשע"ב

יש מצב בו אדם נמצא תחת תנאים ולחצים קשים ועליו להכריע ולבחור בין שני דברים ושני ערכים, ויתכן מצב דומה מבחינת התנאים אבל ישנו גורם חיצוני שכופה עליו לעשות כך ולא אחרת.

ובענייננו: בשלושת העבירות הללו התורה דורשת מהאדם לא לעבור על רצון ה' אפילו במחיר וויתור על חייו, אבל אם גורם חיצוני כפה עליו לעשות מעשה שנוגד את ההוראה להעדיף את צו ה' על פני החיים, למעשה הוא עבר על רצון ה' אבל אי אפשר להעניש אותו על כך כי מאחר שהיה כפוי ואנוס

הלכות יסודי התורה, פרק ה הלכה ד: כָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: 'הִרְגוּ וְאֵל יַעֲבֹד, וְעַבְדוּ וְלֹא נִהְיֶה - הִרְגוּ זֶה מִחַלְלֵי אֶת הַשֵּׁם... וְאֵף עַל פִּי כו, מִפְּנֵי שֶׁעַבְדוּ בְּאֵנָם, אֵין מִלְקִין אוֹתוֹ, וְאֵין צָרִיף לִזְמֹר שְׁאֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ.

ולכאורה, הלכה זו סותרת לדברי רבינו להלן (ה"ו) במי שחלה ונסה למות ואמרו הרופאים שרפואתו בעבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים שאפילו במקום סכנה אין מתרפאין בהן, ואם עבר ונתרפא "עונשין אותו בית דין, עונש הראוי לו"!

ויש לחלק:

קלח הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

הרי זה כאילו לא הוא עשה את המעשה.

לעומת זאת, כשאין גורם חיצוני שכופה עליו לעשות זאת אלא שהאדם מצוי בתנאים שבעקבותיהם החליט האדם להעדיף את חייו ולעבור על אחד משלושת האיסורים הללו, איננו פטור מעונש כי הוא זה שבחר לנהוג כך (אם כי בנסיבות קשות)

ועליו לשאת בתוצאה.

וזה ההבדל בין שתי ההלכות האמורות: בהלכה ד' מדובר על מי שנאנס ועבר, ולכן אינו נענש. ואילו בהלכה ו' מדובר באדם שבחר לנהוג כך מרצונו, ועל כן אינו פטור מן העונש.

(אגרות קודש ח"א עמ' רלו)

מדוע לא ניתנה התורה בימי האבות?

יום שישי ט"ו אדר ה'תשע"ב

אבינו... הלא תראה מה שאמרו: תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה מסיני, וכל אלו – מכלל המצוות.

ומאחר שלמעשה הציווי על כל המצוות בא על ידי משה, מי שיבוא אחר מתן תורה, וירצה לבטל אפילו דבר אחד מתורתנו, גם אם יעשה אות ומופת הרי שקר בפיו.

ולכן לא ניתנה התורה בימי האבות אלא בימי משה רבינו, כאשר עם ישראל כבר היה עם גדול מרובה באוכלוסין וכולם היו עדי ראייה במתן תורה לציווי ה' על ידי משה רבינו (משך חכמה דברים לג, ד).

ולתוקף המיוחד של ראייה בעיניים, יש להביא סימוכין מההלכה של "אין עד נעשה דיין" (ר"ה כו, א):

מי שהיה עד למעשה וראהו בעיניו אינו יכול לדון בו, כי התורה אמרה "ושפטו העדה... והצילו העדה", ומצווה על בית דין להפוך בזכות הנידון ולהצילו, ומי שראה את המעשה בעיניו לא מסוגל להתעלם ממראה עיניו ו"להציל" את הנידון (לקוטי שיחות יט, עמ' 185).

הלכות יסודי התורה פרק ח, הלכה ג: **אם עָמַד נָבִיא וְעָשָׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדוֹלִים, וּבִקֵּשׁ לְהַכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ – אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ... לְפִי שֶׁנְּבוּאָת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ אֵינָה עַל פִּי הָאוֹתוֹת בְּכִי שֶׁנַּעֲרַךְ אוֹתוֹת זֶה לְאוֹתוֹת זֶה, אֲלָא בְּעֵינֵינוּ רְאִינוּהָ וּבְאֵזְנֵינוּ שִׁמְעָנוּהָ...**

הרמב"ם מנמק את הקביעה שאין להאמין לנביא אשר יתן אות ומופת ויבקש להכחיש ולסור מתורת משה, כי נבואת משה "בעינינו ראינוה ובאזנינו שמענוה". ואם כן, מה נענה לנביא שיביא מופת ויבקש לבטל מצוות שנצטוונו על ידי אברהם אבינו (מילה) או על ידי נח (אבר מן החי) או על ידי יעקב אבינו (גיד הנשה)?

אך הדבר מבואר על פי מה שכתב הרמב"ם ב'פירוש המשניות' (חולין פ"ז מ"ח):

"שכל מה שאנו... עושים היום, אין אנו עושים אלא במצות הקב"ה על ידי משה רבינו ע"ה... וכמו כן אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואת בנו, אלא מפני שהקב"ה ציוה אותנו על ידי משה רבינו ע"ה, שנמול כמו שנמול אברהם

הזמנה מטעמי נימוס

שבת קודש ט"ו אדר ה'תשע"ב

משום שכן דרך העולם להזמין מטעמי כבוד אף כשיודעים שההצעה לא תתקבל, וגם המוזמן יודע שההזמנה היא מטעמי נימוס ואין כאן גניבת דעת (תורת חיים חולין שם. דרישה חו"מ רכח סק"ז). ויש מבארים כי עצם ההזמנה מהווה כיבוד ולכן אפילו חברו יחזיק לו טובה על כך אין זו החזקת טובה בחינם אלא בעד הכבוד שהעניק לו (לב אריה חולין שם).

ואדמו"ר הזקן מבאר באופן אחר (הל' אונאה סי"ד וקו"א סק"ב): במקרה שלנו האיסור הוא רק כאשר כל סיבת ההזמנה היא משום שיודע בחברו שלא ייענה לה, ואם היה סבור שבדעת חברו להיענות אכן לא היה מציע, אך כאשר ההזמנה היא כנה והייתה נעשית אף אם היה יודע שתיענה בחיוב – אין זו גניבת דעת ואין בה איסור.

ודברים אמורים רק כאשר יש בידו להאכילו, אך כאשר מציע לו לסוך שמן בידועו שהפך ריק הדבר אסור אף אם רוצה באמת לתת לו שמן, כי במצב הנוכחי, כשהפך ריק, אין כאן הצעה כנה.

הלכות דעות פרק ב, הלכה ו: **וְלֹא יִסְרְחֶה בְּחֵבְרוֹ שִׂיאֵכֶל אֲצִלוֹ, וְהוּא יוֹדֵעַ שְׂאִינוֹ אוֹכֵל.**

בגמרא (חולין צד, א) יש דוגמא נוספת לאיסור 'גניבת דעת': "ולא יאמר לו סוך שמן מפך ריקן", משום שיודע שחברו לא יסוך והחבר סבור שיש בפך שמן ומחזיק לו טובה על כך.

ולכאורה משמע שהאיסור הוא רק משום שהפך ריק, אך אם יש היה בפך שמן אין בכך איסור גניבת דעת אף שיודע שאין בדעת חברו להיענות להצעה. ואם כן, מה טעם ההלכה שלפנינו שעצם ההצעה לחברו לאכול אצלו כשיודע שלא ייענה להצעה נחשבת גניבת דעת אף אם יש לו אוכל לתת לחברו?

ויש מתרצים: כאן נאמר "ולא יסרחה בחברו" היינו פעמים רבות, אך אם מזמינו פעם או פעמיים אין בדבר איסור. וזאת בתנאי שאכן יש בידו להאכיל את חברו, אבל כאשר מציע לו לסוך שמן בידועו שהפך ריק הרי זו גניבת דעת אפילו בפעם אחת.

והטעם לכך שבהלכה זו נאסרה רק הפצרה פעמים רבות הוא

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"ט אדר ה'תשע"ב

יום ראשון י' אדר ה'תשע"ב

(יום שלישי י"ב אדר, ללומדים פרק אחד ליום)

מצוות עשה

א. מצוה ראשונה ממצוות עשה, לידע שיש שם אלוה, שגאמר: "אנכי ה' אלהיך". ב. לחדו, שגאמר: "ה' אלהינו, ה' אחד". ג. לאהבו, שגאמר: "ואהבת את ה' אלהיך". ד. ליראה ממנו, שגאמר: "את ה' אלהיך תירא". ה. להתפלל, שגאמר: "ועבדת את ה' אלהיכם"; עבודה זו תפלה. ו. לדבקה בו, שגאמר: "ובו תדבק". ז. להשבע בשמו, שגאמר: "ובשמו תשבע". ח. להדמות בדרךיו הטובים והישרים, שגאמר: "והלכת בדרךיו". ט. לקדש את שמו, שגאמר: "ונקדשתי בתוך בני ישראל". י. לקרות קרית שמע פעמים בכל יום, שגאמר: "ודברת בם". יא. לשכב בלילה, שגאמר: "ולמדה, שגאמר: "ושננתם לבניך". יב. לקשר תפלין בראש, שגאמר: "והיו לטטפת בין עיניך". יג. לקשר תפלין ביד, שגאמר: "וקשרתם לאות על ירך". יד. לעשות ציצית, שגאמר: "ועשו להם ציצת". טו. לקבץ מזוזה, שגאמר: "ויכתבתם על מזוזות ביתך". טז. להקחיל את העם לשמע תורה במוצאי שביעית, שגאמר: "הקהל את העם". יז. לכתב כל איש ספר תורה לעצמו, שגאמר: "כתבו לכם את השירה הזאת". יח. לכתב המלך ספר שני לעצמו, יתר על האחד של כל אדם, כדי שיהיה לו שתי תורות, שגאמר: "וכתב לו את משנה התורה הזאת". יט. לברך אחר המזון, שגאמר: "ואכלת, ושבעת - וברכת את ה' אלהיך". כ. לבנות בית הבחירה, שגאמר: "ועשו לי מקדש (ושכנתי בתוכם)". כא. ליראה מבית זה, שגאמר: "ומקדשי תיראו". כב. לשמר בית זה תמיד, שגאמר: "זאתה ובניך אתה, לפני אהל העדת". כג. להיות הלוי עובד במקדש, שגאמר: "ועבד הלוי הוא". כד. לקדש הכהן ידיו ורגליו בשעת העבודה, שגאמר: "ורחצו אהרן ובניו". כה. לערוך גרות במקדש, שגאמר: "וערוך אתו אהרן ובניו". כו. לברך הפהנים את ישראל, שגאמר: "כה תברכו את בני ישראל". כז. להסדיר לחם ולבונה לפני ה' בכל שבת, שגאמר: "ונתת על השלחן לחם פנים". כח. להקטיר קטרת פעמים ביום, שגאמר: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים". כט. להבעיר אש במזבח העולה תמיד, שגאמר: "אש, תמיד תוקד על המזבח". ל. להרים את הדשן מעל המזבח, שגאמר: "והרים את הדשן". לא. לשלח טמאים ממחנה שכינה שהוא המקדש, שגאמר: "וישלחו מן המחנה, כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש". לב. לחלק פבור לזרעו של אהרן ולהקדימו לכל דבר שפגדשה,

שגאמר: "ונקדשתו". לג. להלביש הפהנים לעבודה בגדי כהנה, שגאמר: "ועשית בגדי קדש". לד. לשאת הארון על הפתך פשוטאים אותו, שגאמר: "בפתך ישאו". לה. למשח כהנים גדולים ומלכים בשמן המשחה, שגאמר: "שמן משחת קדש". לו. להיות הפהנים עובדים במקדש משמרות משמרות, ובמועדים עובדים באחד, שגאמר: "וכי יבא הלוי". לז. לברך ממפריו, על האבות. לז. להיות הפהנים משמאים לקרוביהן ומתאבלין עליהן כשאר ישראל שהן מצוין להתאבל, שגאמר: "לה יטמא". לח. להיות כהן גדול נושא בתולה, שגאמר: "והוא, אשה בכתוליה יקח". לט. להקריב תמיד בכל יום, שגאמר: "שנים ליום, עלה תמיד". מ. להקריב כהן גדול מנחה בכל יום, שגאמר: "זה קרבן אהרן ובניו". מא. להוסיף קרבן אחר בכל שבת, שגאמר: "וביום השבת - שני כבשים". מב. להוסיף קרבן בכל ראש חדש וחדש, שגאמר: "ויבראשי חדשיכם". מג. להוסיף קרבן בחג הפסח, שגאמר: "שבעת ימים תקריבו אשה לה". מד. להקריב מנחת העמר ממחרת ראשון של פסח עם כבש אחד, שגאמר: "והבאתם את עמר". מה. להוסיף קרבן ביום עצרת, שגאמר: "וביום הבכורים". מו. להביא שתי הלחם עם הקרבנות הקריבים בגלל הלחם ביום עצרת, שגאמר: "ממושבתכם תביאו לחם תנופה". מז. להקריבם על הלחם. מז. להוסיף קרבן בראש השנה, שגאמר: "ויבחדש השביעי באחד לחדש". מח. להוסיף קרבן ביום הצום, שגאמר: "ובעשור לחדש השביעי". מט. לעשות עבודה היום ביום הצום, שגאמר: "בזאת יבא אהרן אל הקדש, בפר בן בקר", וכל העבודה הכתובה בפרשת אחרי מות. נ. להוסיף קרבן ביום חג הסוכות, שגאמר: "והקרבתם עלה אשה רים נוחח". נא. להוסיף קרבן ביום שמיני עצרת, כי רגל בפני עצמו הוא, שגאמר: "ביום השמיני". נב. לחג ברגלים, שגאמר: "שלוש רגלים תחג לי". נג. להראות ברגלים, שגאמר: "שלוש פעמים בשנה - יראה כל זכורך". נד. לשמח ברגלים, שגאמר: "ושמחת בחגך". נה. לשחט כבש הפסח, שגאמר: "ושחטו אותו כל קהל". נו. לאכל בשר פסח צלי בליל חמשה עשר בניסן, שגאמר: "ואכלו את הבשר". נז. לעשות פסח שני, שגאמר: "בחדש השני בארבעה עשר". נח. לאכל את בשר פסח שני על מצה ומרור, שגאמר: "על מצות ומררים יאכלוהו". נט. לתקע בחצוצרות על הקרבנות ובשעת הצרות, שגאמר: "ויתקעתם בחצוצרת". ס. להיות כל קרבנות בהמה מיום שמיני והלאה, שגאמר: "מיום השמיני והלאה". סא. להיות כל קרבן בהמה תמים, שגאמר: "תמים יהיה לרצון".

1 **סב.** למלח כל קרבן, שנאמר: "על כל קרבןך תקריב מלח".
 2 **סג.** מעשה העולה, שנאמר: "אם עלה קרבנו".
 3 **סד.** מעשה החטאת, שנאמר: "זאת תורת החטאת".
 4 **סה.** מעשה האשם, שנאמר: "זאת תורת האשם".
 5 **סו.** מעשה זבח השלמים, שנאמר: "וזאת תורת זבח
 6 השלמים". **סז.** מעשה המנחה, שנאמר: "ונפש כי תקריב
 7 קרבן מנחה". **סח.** להקריב בית דין קרבן אם טעו
 8 בהוראה, שנאמר: "ואם כל עדת ישראל ישגו".
 9 **סט.** להקריב היחיד קרבן חטאת אם שגג במצות לא תעשה
 10 שחייבים עליה פרת, שנאמר: "ונפש כי תחטא".
 11 **ע.** להקריב היחיד קרבן אם נסתפק לו אם חטא חטא
 12 שחייבים עליו חטאת או לא חטא, שנאמר: "ולא ידע ואשם
 13 . . והביא את אשמו"; וזה הוא נקרא 'אשם תלויה'.
 14 **עא.** להקריב השוגג במעילה, או החוטא בגזלה, או בשפחה
 15 חרופה, או שפך בפקדון ונשבע - מביא קרבן אשם; וזה
 16 הוא הנקרא 'אשם ודאי'. **עב.** להקריב קרבן עולה ויורד,
 17 שנאמר: "אם לא תגיע ידו", "ואם לא תשיג".
 18 **עג.** להתודות לפני ה' מכל חטא שיעשה האדם, בשעת
 19 הקרבן ושללא בשעת הקרבן, שנאמר: "והתודו את חטאתם
 20 אשר עשו". **עד.** להקריב הזב קרבן אחר שיטהר, שנאמר:
 21 "וכי יטהר הזב". **עה.** להקריב הזב קרבן אחר שתטהר,
 22 שנאמר: "ואם טהרה מזוכה". **עו.** להקריב המצרע קרבן
 23 אחר שיטהר, שנאמר: "וביום השמיני . .". **עז.** להקריב
 24 היולדת קרבן אחר שתטהר, שנאמר: "ובמלאת ימי טהרה".
 25 **עח.** לעשר בהמה, שנאמר: "וכל מעשר בקר וצאן".
 26 **עט.** לקדש בכור בהמה הטהורה ולהקריבו, שנאמר: "כל
 27 הבכור אשר יולד . .". **פ.** לפדות בכור אדם, שנאמר: "אף
 28 פדה תפדה את בכור האדם". **פא.** לפדות פטר חמור,
 29 שנאמר: "ופטר חמור תפדה בשה". **פב.** לערף פטר
 30 חמור, שנאמר: "ואם לא תפדה וערפתו". **פג.** להביא כל
 31 הקרבנות שיש על האדם בחובה או בגדלה ברגל ראשון
 32 שפגע בו, שנאמר: "ובאת שמה, והבאתם שמה".
 33 (מכאן ליום רביעי י"ג אדר ללומדים פרק אחד ליום)
 34 **פד.** להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה, שנאמר: "ושם
 35 תעשה כל אשר אנכי מצוך". **פה.** להטפל בהקאת
 36 הקרבנות מחוצה לארץ לבית הבחירה, שנאמר: "רק
 37 קדשיך אשר יהיו לך, ויגדריך, תשא ובאת"; מפי השמועה
 38 למדו, שאינו מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ.
 39 **פו.** לפדות קדשים בעלי מומים ויהיו מתרים, שנאמר: "רק
 40 בכל אות נפשך תזבח"; מפי השמועה למדו, שאינו מדבר
 41 אלא בפסולי המקדשין שיפדו. **פז.** להיות התמורה קדש,
 42 שנאמר: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש". **פח.** לאכל
 43 שירי מנחות, שנאמר: "והנותרת ממנה, יאכלו אהרן ובניו".
 44 **פט.** לאכל בשר חטאת ואשם, שנאמר: "ואכלו אתם אשר
 45 בשר בהם". **צ.** לשרף בשר קדש שנטמא, שנאמר:
 46 "והבשר אשר יגע בכל טמא". **צא.** לשרף נותר, שנאמר:
 47 "והנותר מבשר הזבח - ביום השלישי באש ישרף".

48 **צב.** לגדל הנזיר שערו, שנאמר: "גדל פרע שערו ראשו".
 49 **צג.** לגלח הנזיר שערו על קרבנותיו במלאת ימי נזרו, או
 50 בתוך ימי נזרו אם נטמא, שנאמר: "וכי ימות מת עליו".
 51 **צד.** לקיים אדם כל מה שיוציא בשפתיו, מקרבן או צדקה
 52 וכיוצא בהם, שנאמר: "מוציא שפתיך, תשמר ועשית".
 53 **צה.** לדון בהפרת נדרים בכל הדינים האמורים בתורה.
 54 **צו.** להיות כל הנוגע בגולה טמא, שנאמר: "וכי ימות מן
 55 הבהמה". **צז.** להיות שמנה שרצים מטמאין, שנאמר:
 56 "וזה לכם הטמא". **צח.** להיות האכלין מתטמאין,
 57 שנאמר: "מכל האכל אשר יאכל". **צט.** להיות הנדה
 58 טמאה ומטמאה לאחרים. **ק.** להיות היולדת טמאה
 59 בנדה. **קא.** להיות המצרע טמא ומטמא. **קב.** להיות
 60 בגד מנגע טמא ומטמא. **קג.** להיות בית מנגע מטמא.
 61 **קד.** להיות הזב מטמא. **קה.** להיות שכבת זרע מטמאה.
 62 **קו.** להיות הזבה מטמאה. **קז.** להיות המת מטמא.
 63 **קח.** להיות מי נדה מטמאין לאדם טהור, ומטהרין לאדם
 64 טמא מטמאת מת בלבד. וכל אלו הדינים של טמאין אלו,
 65 רב משפטי כל טמאה וטמאה מהן מבאר בתורה שבכתב.
 66 **קט.** להיות הטהרה מכל הטמאות בטבילה במי מקוה,
 67 שנאמר: "ורחץ במים את כל בשרו"; למדו מפי השמועה,
 68 שרחיצה זו במים שכל גופו עולה בהן בבת אחת.
 69 **קי.** להיות הטהרה מן הצרעת, בין צרעת אדם בין צרעת
 70 בית, בעץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים ומים חיים,
 71 שנאמר: "זאת תהיה תורת המצרע". **קיא.** להיות
 72 המצרע מגלח את כל שערו, שנאמר: "והיה ביום השביעי,
 73 יגלח את כל שערו". **קיב.** להיות המצרע ידוע לכל
 74 בדרך האמורים בו: "בגדיו יהיו פרמים, וראשו יהיה
 75 פרוע, ועל שפם יעטה; וטמא טמא, קרא". וכן כל שאר
 76 הטמאים צריכין להודיע את עצמן. **קיג.** לעשות פרה
 77 אדמה להיות אפרה מוכן, שנאמר: "והיתה לעדת בני
 78 ישראל". **קיד.** להיות מעריך אדם נותן דמים הקצובין
 79 בפרשה, שנאמר: "איש כי יפלא נדר". **קטו.** להיות
 80 מעריך בהמה טמאה נותן דמיה, שנאמר: "והעמיד את
 81 הבהמה". **קטז.** להיות מעריך ביתו נותן כערוף הכהן,
 82 שנאמר: "והעריכו הכהן". **קיז.** להיות מקדיש שדהו
 83 נותן כערוף הקצוב בפרשה, שנאמר: "והיה ערוף כפי
 84 זרעו". **קיח.** לשלם השוגג במעילה מה שמעל לה'
 85 ולהוסיף חמש, שנאמר: "ואת אשר חטא מן הקדש ישלם".
 86 **קיט.** להיות נטע רבעי קדש, שנאמר: "והיה כל פרו קדש
 87 הלולים". **קכ.** להניח פאה. **קכא.** להניח לקט.
 88 **קכב.** להניח עמר השכחה. **קכג.** להניח עוללות בכרם.
 89 **קכד.** להניח פרט הכרם. לפי שבכל אלו נאמר: "לעני ולגר
 90 תעזב אתם"; וזהו מצות עשה שלהם. **קכה.** להביא
 91 בכורים לבית הבחירה, שנאמר: "ראשית בכורי אדמתך".
 92 **קכו.** להפריש תרומה גדולה לכהן, שנאמר: "ראשית דגנך
 93 תתן לו". **קכז.** להפריש מעשר דגן ללויים, שנאמר: "וכל
 94 מעשר הארץ וגו'". **קכח.** להפריש מעשר שני להאכל

1 לבעליו בירושלים, שגאמר: "עשר תעשר"; מפי השמועה
2 למדו, שהוא מעשר שני. **קכט.** להיות הלויים מפרישין
3 מעשר מן המעשר שלקחו מישראל ונותנין אותו לכהנים,
4 שגאמר: "ואל הלויים תדבר". **קל.** להפריש מעשר עני
5 תחת מעשר שני בשלישית ובששית בשבוע, שגאמר:
6 "מקצה שלש שנים, תוציא את כל מעשר תבואתך".
7 **קלא.** להתודות ודוי מעשר, שגאמר: "ואמרת לפני ה'
8 אלהיך, בערתי הקדש". **קלב.** לקרות על הבכורים,
9 שגאמר: "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך". **קלג.** להפריש
10 חלה לכהן, שגאמר: "ראשית צרלתכם - חלה, תרימו
11 תרומה". **קלד.** להשמיט קרקע, שגאמר: "והשביעת
12 תשמיטנה ונטשתה". **קלה.** לשבות מעבודת הארץ,
13 שגאמר: "בחריש ובקציר תשבת". **קלו.** לקדש שנת
14 יובל בשביטה כשמיטה, שגאמר: "וקדשתם את שנת
15 החמישים שנה". **קלז.** לתקע בשופר בשנת היובל,
16 שגאמר: "והעברת שופר תרועה". **קלח.** לתן גאלה
17 לארץ בשנת היובל, שגאמר: "ויכלל ארץ אחותכם, גאלה
18 תתנו לארץ". **קלט.** להיות גאלת בתי ערי חומה עד
19 שנה, שגאמר: "ואיש, כי ימכר בית מושב עיר חומה".
20 **קמ.** למנות שני יובל שנים ושמיטים, שגאמר: "וספרת לך
21 שבע וגו'". **קמא.** להשמיט כספים בשביעית, שגאמר:
22 "שמוט כל בעל משה ידו". **קמב.** לנגש לנכרי, שגאמר:
23 "את הנכרי תגש, ואשר יהיה לך את אחיך תשמיט ידך".
24 **קמג.** לתן מן בהמה לכהן הנדון והלחיים והקבה,
25 שגאמר: "ונתן לכהן הנדון". **קמד.** לתן ראשית הגז
26 לכהן, שגאמר: "וראשית גז צאנך - נתן לו". **קמה.** לדון
27 בדיני חרמים, מהם לה' ומהם לכהן, שגאמר: "אף כל (ה)
28 חרם אשר יחרם". **קמו.** לשחט בהמה חיה ועוף ואחר
29 כך יאכל בשרם, שגאמר: "וזבתה מבקרך ומצאנך".
30 **קמז.** לכסות דם חיה ועוף, שגאמר: "ושפך את דמו,
31 וכסהו בעפר". **קמח.** לשלח אם צפור מן הקן, שגאמר:
32 "שלח תשלח את האם". **קמט.** לבדק בסימני בהמה,
33 שגאמר: "וזאת החיה אשר תאכלו". **קנ.** לבדק בסימני
34 העוף עד שיבדיל בין טמא לטהור, שגאמר: "כל צפור".
35 **קנא.** לבדק בסימני חגבים לידע טהור מן הטמא, שגאמר:
36 "אשר לו כרעים". **קנב.** לבדק בסימני דגים, שגאמר:
37 "את זה תאכלו מכל אשר במים". **קנג.** לקדש חדשים
38 ולחשב שנים וחדשים בבית דין בלבד, שגאמר: "החדש
39 הזה לכם ראש חדשים". **קנד.** לשבות בשבת, שגאמר:
40 "וביום השביעי תשבת". **קנה.** לקדש שבת, שגאמר:
41 "זכור את יום השבת לקדשו". **קנו.** לבער חמץ,
42 שגאמר: "ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם".
43 **קנז.** לספר ביציאת מצרים בלילה הראשון של חג המצות,
44 שגאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא". **קנח.** לאכל מצה
45 בליל זה, שגאמר: "בערב תאכלו מצות". **קנט.** לשבות
46 בראשון של פסח, שגאמר: "וביום הראשון, מקרא קדש".
47 **קס.** לשבות בשביעי בו, שגאמר: "וביום השביעי, מקרא
48 קדש". **קסא.** לספר מקצירת העמר מ"ט יום, שגאמר:

49 "וספרתם לכם ממחרת השבת". **קסב.** לשבות ביום
50 החמישים, שגאמר: "וקראתם בעצם היום הזה, מקרא
51 קדש". **קסג.** לשבות בראשון של חדר השביעי,
52 שגאמר: "באחד לחדש, יהיה לכם שבתון".
53 **קסד.** להתענות בעשירי בו, שגאמר: "בעשור לחדש תענו
54 את נפשתיכם". **קסה.** לשבות ביום הצום, שגאמר:
55 "שבת שבתון". **קסו.** לשבות בראשון של חג הסוכות,
56 שגאמר: "ביום הראשון, מקרא קדש".
57 (מכאן ליום חמישי, י"ד אדר ללומדים פרק אחד ליום)
58 **קסז.** לשבות בשמיני של חג, שגאמר: "וביום השמיני
59 מקרא קדש". **קסח.** לישב בספה שבעת ימים, שגאמר:
60 "בספות תשבו שבעת ימים". **קסט.** לטל לולב, שגאמר:
61 "ולקחתם לכם ביום הראשון, פרי עץ הדר פפת תמרים".
62 **קע.** לשמע קול שופר בראש השנה, שגאמר: "יום תרועה
63 יהיה לכם". **קעא.** לתן מחצית השקל בכל שנה ושנה,
64 שגאמר: "זה יתנו כל העבר על הפקדים". **קעב.** לשמע
65 מכל נביא שיהא בכל דור ודור, אם לא יוסיף ולא יגרע,
66 שגאמר: "אליו תשמעון". **קעג.** למנות מלך, שגאמר:
67 "שום תשים עליך מלך". **קעד.** לשמע מכל בית דין
68 הגדול שיעמדו להם לישראל, שגאמר: "ועל המשפט אשר
69 יאמרו לך - תעשה". **קעה.** לנטות אחרי רבים, אם
70 תהיה מחלקת בין הסנהדרין בדינין, שגאמר: "אחרי רבים
71 - להטות". **קעו.** למנות שופטים ושופרים בכל קהל
72 וקהל מישראל, שגאמר: "שפטים ושופרים תתן לך".
73 **קעז.** להשוות בין בעלי דינין בשעה שעומדין בדין,
74 שגאמר: "בצדק תשפט צמיחך". **קעח.** להעיד בבית דין
75 למי שיש לו עדות, שגאמר: "והוא עד, או ראה או ידע".
76 **קעט.** לחקר העדים הרבה, שגאמר: "וירשף וחקרת
77 ושאלת, היטב". **קפ.** לעשות לעדים זוממין כמו שזממו
78 לעשות, שגאמר: "ועשיתם לו כאשר זמם". **קפא.** לערף
79 את העגלה כמצותה, שגאמר: "וערפו שם את העגלה
80 בנחל". **קפב.** להכין שש ערי מקלט, שגאמר: "תכין לך
81 הדרך, ושלשת". **קפג.** לתת ללויים ערים לשבת, וגם הן
82 קולטות, שגאמר: "ונתנו ללויים ערים". **קפד.** לעשות
83 מעקה, שגאמר: "ועשית מעקה לגגך". **קפה.** לאבד
84 עבודה זרה וכל משמשיה, שגאמר: "אבד תאבדון וגו'".
85 **קפו.** להרג אנשי עיר הנדחת ולשרף את העיר, שגאמר:
86 "ושרפת באש את העיר ואת כל שללה". **קפז.** לאבד
87 שבעה צמחים מארץ ישראל, שגאמר: "החרם תחרימם".
88 **קפח.** להכרית זרעו של עמלק, שגאמר: "תמחה את זכר
89 עמלק". **קפט.** לזכר מה שעשה לנו עמלק {תדיר}
90 (תמיד), שגאמר: "זכור את אשר עשה לך עמלק".
91 **קצ.** לעשות במלחמת הרשות כמשפט הכתוב בתורה,
92 שגאמר: "כי תקרב אל עיר". **קצא.** למשח כהן
93 למלחמה, שגאמר: "ויהיה כקרבכם אל המלחמה, ונגש
94 כהן ודבר אל העם". **קצב.** להתקין יד במחנה,
95 שגאמר: "ויד תהיה לך מחוץ למחנה". **קצג.** להתקין
96 יתד, שגאמר: "ויתד תהיה לך על אונך". **קצד.** להשיב

את הגזל, שנאמר: "והשיב את הגזלה אשר גזל".
 קצה. לתן צדקה, שנאמר: "פתח תפתח את ידך".
 קצו. להעניק לעבד עברי, שנאמר: "העניק תעניק לו"; וכן
 אמה עבריה. קצז. להלוות לעני, שנאמר: "אם כסף
 תלוה את עמי"; "אם" זה אינו רשות אלא מצוה, שנאמר:
 "והעבט תעביטנו". קצח. להלוות לנכרי ברבית,
 שנאמר: "לנכרי תשיף"; מפי השמועה למדו, שזו מצוה
 עשה. קצט. להשיב המשכון לבעליו, שנאמר: "השיב
 תשיב לו את העבוט". ר. לתן שכר שכיר בזמנו, שנאמר:
 "ביומו תתן שכרו". רא. להיות השכיר אוכל בזמן
 שכירותו, שנאמר: "כי תבא בכרם רעך", "כי תבא בקמת
 רעך". רב. לעזוב מעל חבירו או מעל בהמתו, שנאמר:
 "עזב תעזב עמו". רג. להקים המשא על הבהמה,
 שנאמר: "הקם תקים עמו". רד. להשיב האבדה,
 שנאמר: "השיב תשיבם לאחיה". רה. להוכיח החוטא,
 שנאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך". רו. לאהב כל אדם
 מבני ברית, שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך". רז. לאהב
 את הגר, שנאמר: "ואהבתם את הגר". רח. לצדק
 המאוננים עם המשקלות, שנאמר: "מאזני צדק אבני צדק".
 רט. לכבד החכמים, שנאמר: "מפני שיבה תקום".
 רי. לכבד אב ואם, שנאמר: "כבד את אביך ואת אמך".
 ריא. ליראה מאב ואם, שנאמר: "איש, אמו ואביו תיראו".
 ריב. לפרות ולרבות, שנאמר: (ואתם) פרו ורבו".
 ריג. לבעל בקדושין, שנאמר: "כי יקח איש אשה, ויבא
 אליה". ריד. לשמח חתן את אשתו שנה אחת, שנאמר:
 "נקי יהיה לביתו שנה אחת וגו'". רטו. למול את הבן,
 שנאמר: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו". רטז. ליבם
 אשת אח, שנאמר: "במה יבא עליה". ריז. לחלץ ליבם,
 שנאמר: "וחלצה נעלו מעל רגלו". ריח. לשא אוגס את
 אונסתו, שנאמר: "ולו תהיה לאשה". ריט. לישב מוציא
 שם רע עם אשתו כל ימיו, שנאמר: "ולו תהיה לאשה, לא
 יוכל לשלחה כל ימיו". רכ. לדון במפתה בחמשים שקל
 עם שאר דינין, שנאמר: "וכי תפתה". רכא. לעשות לפת
 תאר בכתוב, שנאמר: "וראית בשביה אשת פת תאר".
 רכב. לגרש בשטר, שנאמר: "וכתב לה ספר פריתות ונתן
 בידה". רכג. לעשות לשוטה כתורתה, שנאמר: "ועשה
 לה הפהן, את כל התורה הזאת". רכד. להלקות
 הרשעים, שנאמר: "והפילו השופט והכהו".
 רכה. להגלות רוצח בשנגה, שנאמר: "וישב בה עד מות
 הפהן". רכו. להיות בית דין הורגין בסניף, שנאמר: "נקם
 ינקם". רכז. להיות בית דין הורגין בחנק, שנאמר: "מות
 (ימות) [יומת] הנאף והנאפת". רכח. להיות בית דין
 שורפין באש, שנאמר: "באש ישרפו אתו ואתהן".
 רכט. להיות בית דין סוקלין באבנים, שנאמר: "וסקלתם
 אתם". רל. לתלות מי שנתחב תליה, שנאמר: "ותלית
 אתו על עץ". רלא. לקבר הנהרג ביאמו, שנאמר: "כי
 קבר תקברנו ביום ההוא". רלב. לדון בעבד עברי

פהלכותיו, שנאמר: "כי תקנה עבד עברי". רלג. ליעד
 אמה עבריה, שנאמר: "אשר לו יעדה", "ואם לבנו ייעדה".
 רלד. לפדות אמה עבריה, שנאמר: "והפדה".
 רלה. לעבד בעבד פנעני לעולם, שנאמר: "לעולם, בהם
 תעבדו". רלו. להיות החובל משלם ממון, שנאמר: "וכי
 יריבן אנשים, והכה איש". רלז. לדון בנזקי בהמה,
 שנאמר: "וכי יגף שור איש את שור רעהו". רלח. לדון
 בנזקי הבור, שנאמר: "כי יפתח איש בור". רלט. לדון
 בגנב בתשלומין או במיתה, שנאמר: "ופי יגנב", "אם
 במחתרת", "וגונב איש ומכרו". רמ. לדון בנזקי הבער,
 שנאמר: "כי יבער איש שדה או כרם". רמא. לדון בנזקי
 האש, שנאמר: "כי תצא אש, ומצאה קוצים". רמב. לדון
 בדין שומר חנם, שנאמר: "כי יתן איש אל רעהו כסף או
 כלים". רמג. לדון בדין נושא שכר ושוכר, שנאמר: "כי
 יתן איש אל רעהו חמור או שור". רמד. לדון בדין
 השואל, שנאמר: "וכי ישאל איש מעם רעהו". רמז.
 לדון בדין מקח וממכר, שנאמר: "וכי תמכרו ממכר
 לעמיתך". רמו. לדון בדין טוען ונטען, שנאמר: "על כל
 דבר פשע". רמז. להציל הנדף ואפלו בנפש הרודף,
 שנאמר: "וקצתה את פפה". רמח. לדון בדיני נחלות,
 שנאמר: "איש כי ימות, ובן אין לו... ויהיתה לבני ישראל".

יום שני י"א אדר ה'תשע"ב

(יום שישי, ט"ו אדר ללומדים פרק אחד ליום)

מצוות לא תעשה

א. מצוה ראשונה ממצוות לא תעשה, שלא לעלות
 במחשבה שיש אלוה זולתי ה', שנאמר: "לא יהיה לך
 אלהים אחרים על פני". ב. שלא לעשות פסל, לא יעשה
 בידו ולא יעשו לו אחרים, שנאמר: "לא תעשה לך פסל".
 ג. שלא לעשות עבודה זרה אפלו לאחרים, שנאמר:
 "ואלהי מסכה, לא תעשו לכם". ד. שלא לעשות צורות
 לנואי, ואף על פי שאין עובדין אותן, שנאמר: "לא תעשון
 אתי". ה. שלא להשתחוות לעבודה זרה, ואף על פי
 שאין דרך עבודתה בהשתחויה, שנאמר: "לא תשתחוה
 להם". ו. שלא לעבד עבודה זרה בדרך שדרכה
 להעבד בהם, שנאמר: "ולא תעבדם". ז. שלא להעביר
 בנו למלך, שנאמר: "וימנעך לא תתן להעביר למלך".
 ח. שלא לעשות מעשה אוב, שנאמר: "אל תפנו אל
 האבת". ט. שלא לעשות מעשה ידעוני, שנאמר: "ואל
 הידענים". י. שלא לפנות אחר עבודה זרה, שנאמר:
 "אל תפנו אל האלילים". יא. שלא להקים מצבה,
 שנאמר: "ולא תקים לך מצבה". יב. שלא לתן אגן
 משפית, שנאמר: "ואגן משפית לא תתנו בארצכם".
 יג. שלא לטע אילן במקדש, שנאמר: "לא תטע לך אשנה,
 כל עץ". יד. שלא ליטע בעבודה זרה לעובדיה, ולא
 משיעין אותן בה, שנאמר: "ושם אלהים אחרים לא

1 תזכירו, לא ישמע על פיד". **טו.** שלא להדיח בני ישראל
2 אחר עבודה ורה, שנגמר: "ולא ישמע על פיד"; זו אזהרה
3 למדיח. **טז.** שלא להסית אדם מישראל אחר עבודה
4 ורה, שנגמר במסית: "ולא יוספו לעשות". **יז.** שלא
5 לאהב המסית, שנגמר: "לא תאבה לו". **יח.** שלא לעזוב
6 השנאה למסית, שנגמר: "לא תשמע אליו". **יט.** שלא
7 להציל המסית, אלא עומד על דמו, שנגמר: "לא תחוס
8 עינך עליו". **כ.** שלא ילמד המוסת זכות על המסית,
9 שנגמר: "לא תחמל". **כא.** שלא ישתק המוסת מללמד
10 חובה על המסית, אם ידע לו חובה, שנגמר: "ולא תכסה
11 עליו". **כב.** שלא ליהנות בצפוי נעבד, שנגמר: "לא
12 תחמד כסף וזהב עליהם". **כג.** שלא לבנות עיר הנדחת
13 לכמות שהיתה, שנגמר: "לא תבנה עוד". **כד.** שלא
14 ליהנות במקום עיר הנדחת, שנגמר: "ולא ידבק בידך
15 מאומה מן החרם". **כה.** שלא ליהנות בעבודה ורה ובכל
16 משמשיה ובתקריבת שלה ובנין שנתנסף לה, שנגמר: "ולא
17 תביא תועבה אל ביתך". **כו.** שלא להתנבא בשמה,
18 שנגמר: "ואשר ידבר בשם אלהים אחרים". **כז.** שלא
19 להתנבא בשקר, שנגמר: "אשר יזיד לדבר דבר בשמי, את
20 אשר לא צייתיו". **כח.** שלא לשמע למתנבא בשם
21 עבודה ורה, שנגמר: "לא תשמע אל דברי הנביא".
22 **כט.** שלא נמנע מהריגת נביא השקר ולא נירא ממנו,
23 שנגמר: "לא תגור ממנו". **ל.** שלא ללכת בחקות עובדי
24 עבודה ורה ולא במנהגותם, שנגמר: "ולא תלכו בחקות
25 הגוי". **לא.** שלא לקסם, שנגמר: "לא ימצא בך קסם
26 קסמים". **לב.** שלא לעונן, שנגמר: "לא תעוננו".
27 **לג.** שלא לנחש, שנגמר: "לא תנחשו". **לד.** שלא
28 לכשף, שנגמר: "לא ימצא בך וגו' ומכשף". **לה.** שלא
29 לחבר חבר, שנגמר: "יחבר חבר". **לו.** שלא לשאל
30 פאוב, שנגמר: "ושאל אוב". **לז.** שלא לשאל בידעוני,
31 שנגמר: "ויידעני". **לח.** שלא לשאל בחלום מן המתים,
32 שנגמר: "ודורש אל המתים". **לט.** שלא תעדה אשה
33 עדי איש, שנגמר: "לא יהיה כלי גבר על אשה".
34 **מ.** שלא יעדה איש עדי אשה, שנגמר: "לא ילבש גבר
35 שמלת אשה". **מא.** שלא לכתב בגוף פעובדי עבודה
36 ורה, שנגמר: "וכתבת קעקע, לא תתנו בכם". **מב.** שלא
37 ללבש שעטנז כמו שלובשין במרי עבודה ורה, שנגמר:
38 "לא תלבש שעטנז". **מג.** שלא להקיף פאת ראש כפמרי
39 עבודה ורה, שנגמר: "ולא תקיפו פאת ראשכם".
40 **מד.** שלא להשחית כל הזקן פעובדי עבודה ורה, שנגמר:
41 "ולא תשחית את פאת זקנך". **מה.** שלא להתגודד
42 פעובדי עבודה ורה, שנגמר: "לא תתגודדו"; וגידא
43 ושריטה אחת היא. **מו.** שלא לשכן בארץ מצרים
44 לעולם, שנגמר: "לא תספון לשוב בדרך הזה עוד".
45 **מז.** שלא לתור אחר מחשבות הלב וראית העינים,
46 שנגמר: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם".
47 **מח.** שלא לכת ברית לשכחה עממין, שנגמר: "לא תכת

להם ברית". **מט.** שלא להחיות אדם משכחה עממין,
48 שנגמר: "לא תחיה כל נשמה". **נ.** שלא לחן על עובדי
49 עבודה ורה, שנגמר: "ולא תחנם". **נא.** שלא להושיב
50 עובדי עבודה ורה בארצנו, שנגמר: "לא ישבו בארצך".
51 **נב.** שלא להתחתן בעובדי עבודה ורה, שנגמר: "ולא
52 תחתן בם". **נג.** שלא ישא עמוני ומואבי בת ישראל
53 לעולם, שנגמר: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'".
54 **נד.** שלא להרחיק זרע עשו מן הקהל אלא עד שלשה
55 דורות, שנגמר: "לא תתעב אדמי". **נה.** שלא להרחיק
56 מצרי מלבוא בקהל אלא עד שלשה דורות, שנגמר: "לא
57 תתעב מצרי". **נו.** שלא לקרא שלום לעמון ומואב
58 בתחלה בשעת מלחמה כשאר הגוים, שנגמר: "לא תדרש
59 שלוםם וטובתם". **נז.** שלא להשחית אילני מאכל, וכן
60 כל שיש בו השחתה אסור, שנגמר: "לא תשחית את
61 עצה". **נח.** שלא ייראו אנשי המלחמה ולא יפחדו
62 מאויביהם בשעת מלחמה, שנגמר: "לא תערץ מפניהם",
63 "לא תיראום". **נט.** שלא יסור מלכבנו מעשה עמלק
64 הרע שעשה לנו, שנגמר: "לא תשכח". **ס.** שאנו מזהרין
65 על ברפת השם, שנגמר: "אלהים, לא תקלל", ונגמר
66 בענש: "ונקב שם ה', מות יומת". וזה הפלל: כל שענש
67 עליו הכתוב פרת או מיתת בית דין, הרי זו מצות לא תעשה
68 - חוץ מן המילה ופסח, שהן בכרת, והן מצוות עשה.
69 **סא.** שלא לעבר על שבועת בטוי, שנגמר: "ולא תשבעו
70 בשמי לשקר". **סב.** שלא ישבע לשוא, שנגמר: "לא
71 תשא את שם ה' אלהיך לשוא". **סג.** שלא לחלל את
72 שם הקדוש ברוך הוא, שנגמר: "ולא תחללו את שם
73 קדשי". **סד.** שלא לנסות את דבר ה', שנגמר: "לא תנסו
74 את ה' אלהיכם". **סה.** שלא לאבד בית המקדש, או בתי
75 פנסיות, או בתי מדרשות; וכן אין מוחקין את השמות
76 המקדשים, ואין מאבדים כתבי הקדש, שנגמר: "אבד
77 תאבדון". לא תעשון בן לה' אלהיכם". **סו.** שלא ילין
78 הצלוב על העץ, שנגמר: "לא תלין נבלתו על העץ".
79 **סז.** שלא להשבית שמירה סביב למקדש, שנגמר:
80 "ושמרתם את משמרתי". **סח.** שלא יפנס כהן להיכל
81 בכל עת, שנגמר: "ואל יבא בכל עת אל הקדש".
82 **סט.** שלא יפנס כהן בעל מום מן המזבח ולפנים, שנגמר:
83 "אף אל הפרכת לא יבא". **ע.** שלא יעבד בעל מום,
84 שנגמר: "אשר יהיה בו מום". **עא.** שלא יעבד בעל מום
85 עובר, שנגמר: "כל איש אשר בו מום, לא יקרב".
86 **עב.** שלא יתעסקו הלויים בעבודת הכהנים ולא הכהנים
87 בעבודת הלויים, שנגמר בלויים: "אל כלי הקדש ואל
88 המזבח לא יקרבו גם הם גם אתם". **עג.** שלא יפנס
89 למקדש ולא יורה בתורה שתי יין, שנגמר: "יין ושכר אל
90 תשת". בבאכם אל אהל מועד", ונגמר: "ולזהרות את בני
91 ישראל". **עד.** שלא יעבד הזר במקדש, שנגמר: "וזר לא
92 יקרב אליכם". **עה.** שלא יעבד כהן טמא, שנגמר:
93 "וינזרו מקדשי בני ישראל". **עו.** שלא יעבד כהן טבול

48 לא תפדה". **קט.** שלא למכר מעשר בהמה, שנאמר: "לא
 49 יגאל". **קי.** שלא למכר שדה החרם, שנאמר: "לא
 50 ימכר". **קיא.** שלא לפדות שדה החרם, שנאמר: "לא
 51 יגאל". **קיב.** שלא יבדיל ראש חטאת העוף, שנאמר:
 52 "וימלך את ראשו ממול ערפו". **קיג.** שלא לעבד
 53 בקדשים, שנאמר: "לא תעבד בככר שורף". **קיד.** שלא
 54 לגזז את הקדשים, שנאמר: "ולא תגזז בכור צאנך".
 55 **קטו.** שלא ישחט הפסח והחמץ קנם, שנאמר: "לא תשחט
 56 על חמץ דם זבחי". **קטז.** שלא להניח אמורי הפסח עד
 57 שיפסלו בלינה, שנאמר: "ולא ילין חלב חגי עד בקר".
 58 **קיז.** שלא להותיר מבשר הפסח, שנאמר: "לא תותירו
 59 ממנו עד בקר". **קיח.** שלא להותיר מחגיגת ארבעה עשר
 60 ליום השלישי, שנאמר: "ולא ילין מן הבשר"; מפני
 61 השמועה למדו, שבבשר חגיגת ארבעה עשר הכתוב מדבר,
 62 וזה שנאמר "לבקר" - לבקרו של יום שני של הפסח, שהוא
 63 שלישי לשחיטה. **קיט.** שלא להותיר מבשר פסח שני עד
 64 בקר, שנאמר: "לא ישאירו ממנו עד בקר". **קכ.** שלא
 65 להותיר מבשר התודה עד בקר, שנאמר: "ולא תותירו ממנו
 66 עד בקר"; והוא הדין לשאר קדשים, שאין מניחין אותן
 67 לאחר זמן אכילתן. **קכא.** שלא לשבר עצם בפסח,
 68 שנאמר: "ועצם, לא תשברו בו". **קכב.** שלא לשבר עצם
 69 בפסח שני, שנאמר: "ועצם, לא תשברו בו".
 70 (מכאן ליום שבת קודש ט"ז אדר ללומדים פרק אחד ליום)
 71 **קכג.** שלא להוציא מבשר הפסח מן התבונה, שנאמר:
 72 "לא תוציא מן הבית". **קכד.** שלא לעשות שינוי מנחות
 73 חמץ, שנאמר: "לא תאפה חמץ, חלקם". **קכה.** שלא
 74 לאכל בשר הפסח נא ומבשל, שנאמר: "אל תאכלו ממנו
 75 נא, ובשל מבשל". **קכו.** שלא להאכיל בשר פסח לגר
 76 תושב, שנאמר: "תושב וישיב, לא יאכל בו".
 77 **קכז.** שלא יאכל הערל בשר פסח, שנאמר: "וכל ערל, לא
 78 יאכל בו". **קכח.** שלא להאכיל בשר הפסח לישראל
 79 שנשתמד, שנאמר: "כל בן נכר, לא יאכל בו"; כלומר,
 80 ישראל שגלוה לבני נכר ועבד עבודה זרה כמותם, לא יאכל
 81 בו. **קכט.** שלא יאכל אדם שנטמא קדשים, שנאמר:
 82 "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה",
 83 וטמאתו עליו". **קל.** שלא לאכל מן הקדשים שנטמאו,
 84 שנאמר: "והבשר אשר יגע בכל טמא, לא יאכל".
 85 **קלא.** שלא לאכל נותר, שנאמר: "ואכליו עונו ישא".
 86 ונכרתה הנפש ההיא". **קלב.** שלא לאכל פגול, שנאמר:
 87 "המקריב אתו לא יחשב לו, פגול יהיה; והנפש האכלת
 88 ממנו, עונו תשא"; והוא בכרת. **קלג.** שלא יאכל זר
 89 תרומות, שנאמר: "וכל זר, לא יאכל קדש". **קלד.** שלא
 90 יאכל אפלו תושב כהן ושכירו תרומה, שנאמר: "תושב כהן
 91 ושכיר, לא יאכל קדש". **קלה.** שלא יאכל ערל תרומה,
 92 והוא הדין לשאר קדשים. ודבר זה למדו הכתוב מן הפסח
 93 בגזרה שנה, ואינו בפרוש מן התורה; ומפי השמועה למדו,
 94 שאסור ערל בקדשים - מגופי תורה, ואינו מדברי סופרים.

1 יום עד שייעריב שמשו, שנאמר: "ולא יחללו". **עז.** שלא
 2 יכנס כהן טמא לעזרה, שנאמר: "ולא יטמאו את מחניהם";
 3 זה מחנה שכינה. **עח.** שלא יכנס טמא למחנה לויה,
 4 שפגגו לדורות הר הבית, שנאמר: "לא יבוא אל תוך
 5 המחנה"; זה מחנה לויה. **עט.** שלא לכנות אבני מזבח
 6 גזית, שנאמר: "לא תבנה אתהן גזית". **פ.** שלא לפסע
 7 על המזבח, שנאמר: "ולא תעלה במעלות על מזבחי".
 8 **פא.** שלא להקטיר ולהקריב במזבח הזהב, שנאמר: "לא
 9 תעלו עליו קטרת זרה". **פב.** שלא לכבות אש המזבח,
 10 שנאמר: "אש, תמיד תוקד על המזבח - לא תכבה".
 11 **פג.** שלא לעשות במתכנת שמן המשחה, שנאמר:
 12 "ובמתכנתו לא תעשו". **פד.** שלא לסוך בשמן המשחה
 13 זר, שנאמר: "על בשר אדם לא יסוך". **פה.** שלא לעשות
 14 במתכנת הקטרת, שנאמר: "ובמתכנתה לא תעשו".
 15 **פו.** שלא להוציא בדי הארון, שנאמר: "לא יסורו ממנו".
 16 **פז.** שלא ינח החשן מעל האפוד, שנאמר: "ולא ינח החשן
 17 מעל האפוד". **פח.** שלא יקרע המעיל, שנאמר: "כפי
 18 תחרא יהיה לו - לא יקרע". **פט.** שלא להעלות קדשים
 19 בחוץ, שנאמר: "השקר לך, פן תעלה עלתיך". **צ.** שלא
 20 לשחט קדשים בחוץ, שנאמר: "איש אשר ישחט שור או
 21 כשב ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת". **צא.** שלא
 22 להקדיש בעלי מומין למזבח, שנאמר: "כל אשר בו מום,
 23 לא תקריבו"; וזה אסור הקדשו. **צב.** שלא לשחט בעלי
 24 מומין לשם קרבן, שנאמר: "לא תקריבו אלה לה".
 25 **צג.** שלא לזרק דם בעלי מומין לגבי המזבח, שנאמר
 26 בבעלי מומין: "לא תקריבו לה"; וזהו אסור זריקת דמים.
 27 **צד.** שלא להקטיר אמורי בעלי מומין, שנאמר: "ואשה לא
 28 תתנו מהם". **צה.** שלא להקריב בעל מום עובר, שנאמר:
 29 "לא תזבח לה' אלהיך שור ושה, אשר יהיה בו מום"; וזהו
 30 מום עובר. **צו.** שלא להקריב בעל מום מיד הגוים,
 31 שנאמר: "ומיד בן נכר, לא תקריבו". **צז.** שלא יתן מום
 32 בקדשים, שנאמר: "מום לא יהיה בו"; כלומר, לא תתן בו
 33 מום. **צח.** שלא להקריב שאור או דבש, שנאמר: "כי כל
 34 שאור וכל דבש, לא תקטירו". **צט.** שלא להקריב תפל,
 35 שנאמר: "ולא תשפית מלח ברית אלהיך". **ק.** שלא
 36 להקריב אתנן ומחיר, שנאמר: "לא תביא אתנן וזונה ומחיר
 37 בלב". **קא.** שלא לשחט אותו ואת בנו, שנאמר: "אתו
 38 ואת בנו, לא תשחטו ביום אחד". **קב.** שלא לתן שמן
 39 זית במנחת חוטא, שנאמר: "לא ישים עליה שמן".
 40 **קג.** שלא לתן עליה לבונה, שנאמר: "ולא יתן עליה
 41 לבנה". **קד.** שלא יתן שמן במנחת שוטה, שנאמר: "לא
 42 יצק עליו שמן". **קה.** שלא יתן עליו לבונה, שנאמר:
 43 "ולא יתן עליו לבנה". **קו.** שלא להמיר את הקדשים,
 44 שנאמר: "לא יחליפנו, ולא ימיר אתו". **קז.** שלא לשנות
 45 הקדשים מקרבן לקרבן, שנאמר בבכור: "לא יקדיש איש
 46 אתו"; כלומר, לא יקדישנו לקרבן אחר. **קח.** שלא
 47 לפדות בכור בהמה טהורה, שנאמר: "אך בכור שור וגו'

1 קלו. שלא יאכל כהן טמא תרומה, שנאמר: "איש מזרעך
2 וגו' בקדשים לא יאכל". קלו. שלא תאכל חללה קדש,
3 לא תרומות ולא חזה ושוק, שנאמר: "ובת כהן - כי תהיה
4 לאיש זר, היא בתרומת הקדשים לא תאכל". קלח. שלא
5 תאכל מנחת כהן, שנאמר: "וכל מנחת כהן כליל תהיה, לא
6 תאכל". קלט. שלא לאכל בשר חטאות הנעשות בפנים,
7 שנאמר: "וכל חטאת אשר יובא מדמה". קמ. שלא
8 לאכל פסולי המקדשין שהטל בהם מום בכונה, שנאמר:
9 "לא תאכל כל תועבה"; מפי השמועה למדנו, שבפסולי
10 המקדשין שהטל בהם מום הכתוב מדבר. קמא. שלא
11 לאכל מעשר שני של דגן חוץ לירושלים, שנאמר: "לא
12 תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך". קמב. שלא לאכל
13 מעשר שני של תירוש חוץ לירושלים, שנאמר: "תירשך".
14 קמג. שלא לאכל מעשר שני של יצהר חוץ לירושלים,
15 שנאמר: "ויצחקך". קמד. שלא לאכל בכור תמים חוץ
16 לירושלים, שנאמר: "לא תוכל וגו' ובכורות".
17 קמה. שלא יאכלו הפהנים חטאת ואשם חוץ לעזרה,
18 שנאמר: "לא תוכל וגו' בקרך וצאנך"; מפי השמועה למדנו,
19 שלא בא הכתוב אלא לאסור בשר חטאות ואשמות חוץ
20 לעזרה, לפי שכל דבר שיאכל חוץ למקום אכילתו - לא
21 תוכל לאכל בשעריך" אקרא בו. קמו. שלא לאכל בשר
22 העולה, שנאמר: "לא תוכל וגו' ונדריך אשר תדר"; כלומר,
23 לא תוכל לאכל נדריך אשר תדר. וזו היא אזהרה של כל
24 מועל, שלא יהנה מן הקדשים האסורין ליהנות מהן; ואם
25 נהנה, מעל. קמז. שלא לאכל בשר קדשים קלים קדם
26 זריקת דמים, שנאמר: "לא תוכל וגו' ונדבתיך"; כלומר, לא
27 תוכל לאכל נדבתיך עד שיזרק דמים. קמח. שלא יאכל
28 זר בשר קדשי קדשים, שנאמר: "וזר לא יאכל, כי קדש
29 הם". קמט. שלא יאכל כהן בפורים קדם הנחה בעזרה,
30 שנאמר: "לא תוכל . . . ותרומת ידך"; אלו הפורים.
31 קנ. שלא לאכל מעשר שני בטמאה ואפלו בירושלים, עד
32 שיפדה, שנאמר: "לא בערתי ממנו בטמא". קנא. שלא
33 לאכל מעשר שני באיניות, שנאמר: "לא אכלתי באני
34 ממנו". קנב. שלא להוציא דמי מעשר שני בדברים שאין
35 בהם אכילה ושתיה, שנאמר: "ולא נתתי ממנו למת"; וכל
36 שהוא חוץ לצרכי הגוף החי, "נתתי ממנו למת" אקרא בו.
37 קנג. שלא לאכל הטביל; והטביל, הוא דבר שגדוליו מן
38 הארץ החיב בתרומות ומעשרות, שלא הוציאו ממנו תרומת
39 ה', שנאמר: "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר
40 ירימו לה"; כלומר, דברים שהם עתידין להרים אותן לה',
41 לא יעשו אותן חל ויאכלו אותן בטבילן. קנד. שלא
42 להקדים תרומה לבפורים, ולא מעשר ראשון לתרומה, ולא
43 מעשר שני לראשון, אלא מוציאין על הסדר: בפורים
44 תחלה, ואחר כך תרומה גדולה, ואחר כך מעשר ראשון,
45 ואחר כך מעשר שני; שנאמר: "מלאכתך ודמך לא תאחר",
46 לא תאחר דבר הראוי להקדימו. קנה. שלא לאחר
47 הנדרים והנדבות שנדר ושנדב, שנאמר: "לא תאחר

1 לשלמו". קנו. שלא לעלות לחג בלא קרבן, שנאמר:
2 "ולא יראו פני ריכם". קנז. שלא לעבר על דברים שאסור
3 אדם על נפשו, שנאמר: "לא יחל דברו". קנח. שלא יקח
4 כהן זונה, שנאמר: "אשה זנה וחללה לא יקחו".
5 קנט. שלא יקח כהן חללה, שנאמר: "וחללה לא יקחו".
6 קס. שלא יקח גרושה, שנאמר: "ואשה גרושה מאישה לא
7 יקחו". קסא. שלא יקח כהן גדול אלמנה, שנאמר:
8 "אלמנה וגרושה וחללה זנה, את אלה לא יקח".
9 קסב. שלא יבעל כהן גדול אלמנה, ואפלו בלא קדושין,
10 מפני שמחללה, שנאמר: "לא יחל ורעו"; הרי הוא מזוהר
11 שלא לחלל בשרה. קסג. שלא יכנס כהן למקדש פרוע
12 ראש, שנאמר: "ראשיכם אל תפרעו". קסד. שלא יכנס
13 כהן למקדש קרוע בגדים, שנאמר: "ובגדיכם לא תפרמו".
14 קסה. שלא יצא כהן מן העזרה בשעת עבודה, שנאמר:
15 "ומפתח אהל מועד לא תצאו". קסו. שלא יטמא כהן
16 הדיוט לשאר מתים, שנאמר: "לנפש לא יטמא".
17 קסז. שלא יטמא כהן גדול ואפלו לקרוביו, שנאמר:
18 "לאביו ולאמו לא יטמא". קסח. שלא יכנס כהן גדול
19 עם מת, שנאמר: "ועל כל נפשת מת, לא יבא"; כך למדנו
20 מפי השמועה, שהוא חייב בכל יבוא וחייב בכל יטמא.
21 קסט. שלא יקח שבט לוי חלק בארץ ישראל, שנאמר:
22 "ונחלה לא יהיה לו". קע. שלא יקח שבט לוי חלק בבזיה
23 בשעת כבוש הארץ, שנאמר: "לא יהיה לכהנים הלויים . . .
24 חלק ונחלה". קעא. שלא לעשות קרחה על מת, שנאמר:
25 "לא תשימו קרחה בין עיניכם - למת". קעב. שלא לאכל
26 בהמה טמאה, שנאמר: "אף את זה לא תאכלו ממעלי
27 הגרה". קעג. שלא לאכל דג טמא, שנאמר: "וישקץ יהיו
28 לכם, מבשרם לא תאכלו". קעד. שלא לאכל עוף טמא,
29 שנאמר: "ונאת אלה תשקצו מן העוף, לא יאכלו".
30 קעה. שלא לאכל שרץ העוף, שנאמר: "כל שרץ העוף,
31 טמא הוא לכם, לא יאכלו". קעו. שלא לאכל שרץ
32 הארץ, שנאמר: "וכל השרץ השרץ על הארץ - שקץ הוא,
33 לא יאכל". קעז. שלא לאכל רמש הארץ, שנאמר: "ולא
34 תטמאו את נפשתיכם, בכל השרץ הרמש על הארץ".
35 קעח. שלא לאכל תולעת הפרות בשפתא לאויר, שנאמר:
36 "לכל השרץ על הארץ - לא תאכלו".
37 קעט. שלא לאכל שרץ המים, שנאמר: "אל תשקצו את
38 נפשתיכם בכל השרץ השרץ". קפ. שלא לאכל מתה,
39 שנאמר: "לא תאכלו כל נבלה". קפא. שלא לאכל
40 טרפה, שנאמר: "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו".
41 קפב. שלא לאכל אבר מן החי, שנאמר: "ולא תאכל הנפש
42 עם הבשר". קפג. שלא לאכל גיד הנשה, שנאמר: "על
43 פן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה". קפד. שלא
44 לאכל דם, שנאמר: "וכל דם, לא תאכלו". קפה. שלא
45 לאכל חלב, שנאמר: "כל חלב שור וכשב ועז - לא
46 תאכלו". קפו. שלא לבשל בשר בחלב, שנאמר: "לא
47 תבשל גדי בחלב אמו". קפז. שלא לאכל בשר

1 בְּחֶלֶב, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תִבְשֹׁל גִּיד" פַּעַם שְׁנִיָּה; כִּף לְמַדּוֹ מִפִּי
2 הַשְּׁמוּעָה, שֶׁאֶחָד לְאִסּוּר בִּשּׁוּל וְאֶחָד לְאִסּוּר אֲכִילָה.
3 קִפְחָה. שֶׁלֹּא לֵאכֹל בִּשּׁוּר שׁוֹר הַנִּסְקָל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יֵאָכֵל
4 אֶת בִּשְׁרוֹ". קִפְטָה. שֶׁלֹּא לֵאכֹל פֶּת תְּבוּאָה חֲדָשָׁה קֹדֶם
5 הַפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֶחֶם וְגו'" לֹא תֹאכְלוּ". קִצָּה. שֶׁלֹּא
6 לֵאכֹל קָלִי מִן הַחֲדָשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקָלִי . . . לֹא תֹאכְלוּ".
7 קִצָּא. שֶׁלֹּא לֵאכֹל פְּרֵמֶל מִן הַחֲדָשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִרְמֶל לֹא
8 תֹאכְלוּ". קִצָּב. שֶׁלֹּא לֵאכֹל עֵרְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁלֹשׁ שָׁנִים
9 יִהְיֶה לָכֶם עֵרְלִים, לֹא יֵאָכֵל". קִצָּג. שֶׁלֹּא לֵאכֹל כִּלְאֵי
10 הַכֶּרֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה הַזֹּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע,
11 וּתְבוּאָת הַכֶּרֶם"; זֶה הוּא אִסּוּר אֲכִילָה. קִצָּד. שֶׁלֹּא
12 לִשְׁתּוֹת יַיִן נֶסֶף, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר חֵלֶב וְכַחֲמֵימוֹ יֵאָכְלוּ, יִשְׁתּוּ
13 יַיִן נִסְכֵּים". קִצָּח. שֶׁלֹּא לֵאכֹל וּלְשִׁתּוֹת דֶּרֶךְ זֹלָל וְסוֹבָא,
14 שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּגִנּוּ זֶה זֹלָל וְסוֹבָא". קִצָּו. שֶׁלֹּא לֵאכֹל בְּיוֹם
15 הַצּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תִעָנֶה".
16 קִצָּז. שֶׁלֹּא לֵאכֹל חֶמֶץ בַּפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ".
17 קִצָּח. שֶׁלֹּא לֵאכֹל תַּעֲרֶכֶת חֶמֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל מִחְמָצָה, לֹא
18 תֹאכְלוּ". קִצָּט. שֶׁלֹּא לֵאכֹל חֶמֶץ אַחֵר חֲצוֹת יוֹם אֲרִבְעָה
19 עָשָׂר, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכֵל עָלָיו חֶמֶץ". ר. שֶׁלֹּא יִרְאֶה
20 חֶמֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִרְאֶה לְךָ חֶמֶץ". רֵא. שֶׁלֹּא יִמָּצֵא
21 חֶמֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׂאוֹר, לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְיֵכֶם". רֵב. שֶׁלֹּא
22 יִשְׁתֶּה הַנְּזִיר יַיִן, וְלֹא דִבֵּר שֶׁנִּתְעַרֵּב בּוֹ יַיִן וְטַעַמוֹ כְּטַעַם יַיִן,
23 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל מִשְׁרֵת עֲנָבִים"; וְאִפְלוּ הַחֶמֶץ הַזֶּה אוֹ דִבֵּר
24 שֶׁנִּתְעַרֵּב בּוֹ הַיַּיִן, הֲרִי זֶה אִסּוּר עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "חֶמֶץ יַיִן
25 וְחֶמֶץ שֶׁכֵּר לֹא יִשְׁתֶּה". רֵג. שֶׁלֹּא יֵאָכֵל עֲנָבִים לַחִים,
26 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעֲנָבִים לַחִים". רֵד. שֶׁלֹּא יֵאָכֵל עֲנָבִים יְבֵשִׁים,
27 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיֵבֶשִׁים לֹא יֵאָכֵל". רֵה. שֶׁלֹּא יֵאָכֵל חֲרֻצָּנִים,
28 שֶׁנֶּאֱמַר: "מִחֲרֻצָּנִים . . . לֹא יֵאָכֵל". רו. שֶׁלֹּא יֵאָכֵל זֹגִין,
29 שֶׁנֶּאֱמַר: "עֵד זֹג - לֹא יֵאָכֵל". רז. שֶׁלֹּא יִטְמֵא הַנְּזִיר
30 לְמֵת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹאֲבִיו וְלֹאֲמוֹ לֹא יִטְמֵא". רח. שֶׁלֹּא
31 יִכְנֹס בְּאֵהָל הַמֵּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל נֶפֶשׁ מֵת, לֹא יָבֹא".
32 רט. שֶׁלֹּא יִגְלַח הַנְּזִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ".
33 רי. שֶׁלֹּא לִקְצֹר כָּל הַשָּׂדֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִכְלֶה פֶּתַח שְׂדֶךְ
34 לִקְצוֹר". ריא. שֶׁלֹּא לִלְקֹט הַשְּׂבָלִים הַנוֹפְלוֹת בַּשָּׂעָה
35 קִצִּירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלִקֵּט קִצִּירָה, לֹא תִלְקֹט". ריב. שֶׁלֹּא
36 לִבְצֹר עוֹלָלוֹת הַכֶּרֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִרְמֶךָ לֹא תַעֲוִלֵּל".
37 ריג. שֶׁלֹּא לִלְקֹט פֶּרֶט הַכֶּרֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפֶרֶט כִּרְמֶךָ לֹא
38 תִלְקֹט". ריד. שֶׁלֹּא לִקַּח עֹמֶר הַשִּׁכְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא
39 תִּשׁוּב לִקְחָתוֹ"; וְכֵן כָּל הָאֵילָנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִפְאֹר
40 אֲחִירָךְ". רטו. שֶׁלֹּא לִזְרֹעַ כִּלְאֵי זֵרַעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׂדֶךְ
41 לֹא תִזְרַע כִּלְאִים". רטז. שֶׁלֹּא לִזְרֹעַ תְּבוּאָה אוֹ יֶרֶק
42 בַּכֶּרֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִזְרַע כִּרְמֶךָ כִּלְאִים". ריז. שֶׁלֹּא
43 לְהַרְבִּיעַ בַּהֶמָּה מִיֵּן בְּשֵׂאֵינוֹ מִינוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בִּהְמָתְךָ לֹא
44 תַרְבִּיעַ כִּלְאִים". ריח. שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה בַּשָּׁנָה מִיֵּי
45 בַּהֶמָּה בְּאֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַחֲרֹשׁ בִּשְׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחֲדוֹ".
46 ריט. שֶׁלֹּא לַחֲסֹם בַּהֶמָּה בַּשָּׂעָה מְלָאכָה בְּדִבְרֵי שְׂאוֹכֵלֶת
47 מִמֶּנּוּ וְנִהְיָתָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ".

48 רכ. שֶׁלֹּא לַעֲבֹד אֲדָמָה בַּשְּׂבִיעִית, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׂדֶךְ לֹא
49 תִזְרַע". רכא. שֶׁלֹּא לַעֲבֹד אֵילָן בַּשְּׂבִיעִית, שֶׁנֶּאֱמַר:
50 "וְכִרְמֶךָ לֹא תִזְמַר". רכב. שֶׁלֹּא לִקְצֹר סְפִיחֵי שְׂבִיעִית
51 כְּדֶרֶךְ שְׂקוּצִירִין בְּשָׂאֵר הַשָּׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵת סְפִיחַ קִצִּירָה
52 לֹא תִקְצוֹר". רכג. שֶׁלֹּא לֵאסֹף פְּרוֹת הָאֵילָן בַּשְּׂבִיעִית
53 כְּדֶרֶךְ שְׂאוּסָפִין בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵת עֲנָבֵי נְזִירָה
54 לֹא תִבְצֹר". רכד. שֶׁלֹּא לַעֲבֹד בַּשָּׂנֵת יוֹבֵל בֵּין אֲדָמָה בֵּין
55 אֵילָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִזְרַעוּ". רכה. שֶׁלֹּא לִקְצֹר סְפִיחֵי
56 יוֹבֵל כְּשֵׂאֵר הַשָּׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "לֹא תִקְצְרוּ אֵת סְפִיחֶיהָ".
57 רכו. שֶׁלֹּא לֵאסֹף פְּרוֹת יוֹבֵל בַּאֲסַפְתָּ שְׂאֵר שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר
58 בּוֹ: "וְלֹא תִבְצְרוּ אֵת נְזִירָה". רכז. שֶׁלֹּא לִמְכֹּר שָׂדֶה
59 בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְצִמִּיתוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָאֶרֶץ, לֹא תִמְכֹּר
60 לְצִמִּיתוֹת". רכת. שֶׁלֹּא לְשַׁנּוֹת מִגְרֵשׁ הַלְוִים וּשְׂדוֹתֵיהֶם,
61 שֶׁנֶּאֱמַר: "וּשְׂדֶה מִגְרֵשׁ עֲרִיָּהֶם, לֹא יִמָּכֵר"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
62 לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנֶּה. רכט. שֶׁלֹּא לַעֲזֹב אֵת
63 הַלְוִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַשִּׁמְרָ לָךְ, פֶּן תַּעֲזֹב אֵת הַלְוִי"; אֵלָּא
64 נִזְתָּנִין לָהֶם מִתְּנוּחֵיהֶם וּמִשְׁמָחֵם אוֹתָם בִּהְיוֹת בְּכָל רֶגֶל וְרֶגֶל.
65 רל. שֶׁלֹּא יִתְבַּע הַלְוָה שֶׁעֲבָרָה עָלֶיהָ שְׂבִיעִית, שֶׁנֶּאֱמַר:
66 "לֹא יִגַּשׁ אֶת רֵעֵהוּ". רלא. שֶׁלֹּא יִמְנַע מִלְּהֻלּוֹת לְעֵנִי
67 מִפְּנֵי הַשְּׂמִטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַשִּׁמְרָ לָךְ, פֶּן יִהְיֶה דִבְרִי". זֶה
68 הַכֶּלֶל - כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "הַשִּׁמְרָ אוֹ פֶּן אוֹ אֵל", אֵינוֹ
69 אֵלָּא מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. רלב. שֶׁלֹּא יִמְנַע מִלְּהֻחִית לְעֵנִי
70 וּמִלְתֵּן לוֹ מֵה שֶׁהוּא צָרִיךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִאֲמֹץ אֶת לִבְכֶּךָ".
71 נִמְצָא: הַנּוֹתֵן צִדְקָה - עוֹשֶׂה מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְהַמַּעֲלִים עֵינָיו
72 מִן הַצִּדְקָה - יָחַר עַל שְׂבִטָּה עֲשֵׂה, עֲבֹר עַל לֹא תַעֲשֶׂה.
73 רלג. שֶׁלֹּא לְשַׁלַּח עֶבֶד עֲבָדִי רִיקָם כְּשֵׁיִצֵּא חֲפָשִׁי, שֶׁנֶּאֱמַר:
74 "לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם". רלד. שֶׁלֹּא יִתְבַּע הָעֵנִי בַּחוּבּוֹ
75 כְּשִׁידַע שֶׁהוּא עֵנִי, וְלֹא יַצֵּר לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִהְיֶה לוֹ
76 כְּנֶשֶׂה". רלה. שֶׁלֹּא לְהִלּוֹת בְּרִבִּית לִישְׁרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר:
77 "אֵת כִּסְפֶּךָ - לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךְ". רלו. שֶׁלֹּא לְלוֹת
78 בְּרִבִּית, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִשְׁיַךְ לְאִחֶיךָ"; כִּף לְמַדּוֹ מִפִּי
79 הַשְּׁמוּעָה, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְלוֹה, שֶׁלֹּא יִנְשֹׁךְ לְמַלְוָה.
80 רלז. שֶׁלֹּא לְהִשִּׁית יָד בֵּין לְוָה וּמַלְוָה בְּרִבִּית, וְלֹא לְהִיָּת
81 עֵרֵב, וְלֹא עֵד, וְלֹא לִכְתֹּב שֵׁטֶר בֵּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא
82 תִּשְׁמֹנוּ עָלָיו נִשְׁךְ". רלח. שֶׁלֹּא לֵאחֹר פְּעֻלַּת שְׂכִיר,
83 שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִלִּין פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֲתֶךָ". רלט. שֶׁלֹּא
84 יִמָּשְׁכֵן בַּעַל חוּבּוֹ בְּזֹרַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִבֹּא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט
85 עֲבֹטוֹ". רמ. שֶׁלֹּא לְמַנּוֹעַ הָעֲבֹט מִבְּעָלָיו הָעֵנִי בַּעַת
86 שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִשְׁכַּב בַּעֲבֹטוֹ"; כְּלוּמָר, לֹא
87 תִשְׁכַּב וְעֲבֹטוֹ עִמָּךְ, אֵלָּא הַשִּׁכְּנוֹ לוֹ בְּלִילָה, הוֹאִיל וְהוּא
88 צָרִיךְ לוֹ בְּלִילָה. רמא. שֶׁלֹּא לְמָשְׁכֵן הָאֱלֻמָּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר:
89 "וְלֹא תִחַבֵּל בְּגַד אֱלֻמָּנָה". רמב. שֶׁלֹּא לְחַבֵּל כְּלִים
90 שְׁעוֹשִׂין בְּהֶם אֶכָּל נֶפֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִחַבֵּל רַחִים וְרִכְבִּי".
91 רמג. שֶׁלֹּא לְגַנֹּב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִגְנוֹב"; זֶה
92 גְּנוּבַת נֶפֶשׁ. רמד. שֶׁלֹּא לְגַנֹּב מִמּוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא
93 תִגְנוּבוּ"; זֶה גְּנוּבַת מִמּוֹן.
94 (עד כאן ליום שבת קודש ללומדים פרק אחד ליום)

אָבִינֶךָ; וְהָ אָבִיוֹן בְּמִצְוֹת. **רעט.** שְׁלֹא לְרַחֵם עַל הַמִּזִּיק
בְּדִינֵי קִנְסוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תַחֲסֹס עֵינֶךָ". **רפ.** שְׁלֹא
לְהִטּוֹת מִשְׁפֹּט גֵרִים וְיְתוּמִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִשֶּׂה מִשְׁפֹּט גֵר
יְתוֹם". **רפא.** שְׁלֹא לְשַׁמֵּעַ מֵאֶחָד מִבְּעָלֵי דִינִין וְאִין חֲבֵרוֹ
עִמוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שְׂוֹא". **רפב.** שְׁלֹא לְנִטּוֹת
אֲחֵרֵי רַבִּים בְּדִבְרֵי נִפְשוֹת, אִם הָיוּ הַמְחִיבִין יוֹתֵר עַל
הַמּוֹצִינִין אֲחֵד, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרַעַת".
רפג. שְׁלֹא לְלַמֵּד חוֹבָה מִי שֶׁלֹּמֵד זְכוּת תְּחִלָּה בְּדִינֵי
נִפְשוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא תַעֲנֶה עַל רֵב, לְנִטְתָּ". **רפד.** שְׁלֹא
לְמַנּוֹת בְּדִינִין אֲדָם שֶׁאִינוֹ חָכֵם בְּדִינֵי תוֹרָה, אִף עַל פִּי
שֶׁהוּא חָכֵם בְּחֻכְמוֹת אַחֲרוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִכְרֹוּ פִּנִּים
בְּמִשְׁפָּט". **רפה.** שְׁלֹא לְהַעֲדִי בִּשְׁקָר, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא
תַעֲנֶה בְּרָעָךְ עַד שְׁקָר". **רפו.** שְׁלֹא יַעֲדִי בַעַל עֲבֵרָה,
שֶׁנֶּאֱמָר: "אֵל תִּשָּׁת יָדְךָ עִם רָשָׁע, לְהִיתָ עַד חֲמָס".
רפז. שְׁלֹא יַעֲדִי קְרוֹב, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל
בָּנִים"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוֹ, שְׁלֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת בַּעֲדוֹת
בָּנִים, וְהוּא הַדִּין לְשֹׁאֵר קְרוֹבִים. **רפח.** שְׁלֹא לְכַרֵּת הַדִּין
עַל פִּי עַד אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ".
רפט. שְׁלֹא לְהַרְגֵּ נָקִי, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִרְצַח". **רצ.** שְׁלֹא
לְחַתֵּךְ הַדִּין בְּאֶמֶד הַדַּעַת, עַד שִׁירָאוּ שְׁנֵי עֵדִים גּוֹפוֹ שֶׁל
דָּבָר, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְנָקִי וְצַדִּיק אֵל תִּהְיֶה". **רצא.** שְׁלֹא יוֹרֶה
הַעֲד בְּדִין שֶׁהַעֲדִי בּוֹ בְּדִינֵי נִפְשוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְעַד אֶחָד, לֹא
יַעֲנֶה בְּנִפְשׁ". **רצב.** שְׁלֹא לְהַרְגֵּ מַחֲבִיב הַרִיגָה קֹדֶם
שֶׁיַּעֲמִיד בְּדִין, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא יָמוּת הַרֹצֵחַ, עַד עֲמִידוֹ לִפְנֵי
הַעֲדָה". **רצג.** שְׁלֹא לְחַסוֹת עַל הַרֹדֵף, אֲלֵא הוֹרֵגִין אוֹתוֹ
קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ לַנֶּדֶף וְיִהְיֶה גֵנוֹ אוֹ יִגְלֶה עֲרוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר:
"וְקִצְתָּהּ אֶת כַּפֶּה, לֹא תַחֲסֹס עֵינֶךָ". **רצד.** שְׁלֹא לַעֲנֹשׁ
הָאֲנוּס, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹנְעָרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר". **רצה.** שְׁלֹא
לְקַח כֶּסֶף מִן הַרֹצֵחַ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא תִקְחוּ כֶסֶף לְנִפְשׁ
רוֹצֵחַ". **רצו.** שְׁלֹא לְקַח כֶּסֶף בְּגִלּוֹת רוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה,
שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא תִקְחוּ כֶסֶף, לְנוֹס אֶל עִיר מְקֻלָּטוֹ".
רצז. שְׁלֹא לַעֲמֹד עַל הַדָּם, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם
רַעַף". **רצח.** שְׁלֹא לְהַנִּיחַ מְכֻשׁוֹל, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא תִשִּׂים
דָּמִים בְּבֵיתְךָ". **רצט.** שְׁלֹא לְהַכְשִׁיל תָּם בְּדִרְךָ, שֶׁנֶּאֱמָר:
"וְלִפְנֵי עוֹר, לֹא תִתֵּן מְכֻשָּׁל". **ש.** שְׁלֹא לְהוֹסִיף בְּמַלְקוֹת
הַמְּחַיֵּב מַלְקוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יוֹסִיף; פֶּן יוֹסִיף".
שא. שְׁלֹא לְרַגֵּל, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא חֲלֹץ רֵכֶל בַּעֲמִידָה".
שב. שְׁלֹא לְשַׁנֵּא בָּלָב, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִשָּׁנֵא אֶת אֲחִיךָ
בְּלִבְּךָ". **שג.** שְׁלֹא לְהַלְבִּין פָּנֵי אָדָם מִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמָר:
"הַכּוֹחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ, וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא".
שד. שְׁלֹא לְנַקֵּם, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִקֵּם". **שה.** שְׁלֹא לְנִטֵּר,
שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא תִטֵּר". **שו.** שְׁלֹא לְקַח אִם עַל הַבָּנִים,
שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִקַּח הָאִם עַל הַבָּנִים". **שז.** שְׁלֹא לְגַלֵּחַ
שְׁעַר הַנֶּתֶק, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאֵת הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח". **שח.** שְׁלֹא
לְתַלֵּשׁ סִימְנֵי צִרְעַת, שֶׁנֶּאֱמָר: "הַשְּׁמֶר בְּנִגַע הַצִּרְעַת".
שט. שְׁלֹא לַעֲבֹד וְלִזְרֹעַ בְּנִחַל אֵיתָן, שֶׁנֶּאֱמָר: "אֲשֶׁר לֹא
יַעֲבֹד בּוֹ, וְלֹא יִזְרַע". **שי.** שְׁלֹא לְהַחֲיוֹת מְכַשֵּׁף, שֶׁנֶּאֱמָר:
"מְכַשֵּׁף לֹא תַחֲיֶה". **שיא.** שְׁלֹא יִתְחַיֵּב חֶתֶן בְּדָבָר

רמח. שְׁלֹא לְגִזֹּל, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִגְזֹל". **רמו.** שְׁלֹא
לְהַסִּיג גְּבוּלוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תַסִּיג גְּבוּל רַעַךְ".
רמז. שְׁלֹא לַעֲשֹׂק, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תַעֲשֹׂק אֶת רַעַךְ".
רמח. שְׁלֹא לְכַחַשׁ בְּמִמּוֹן חֲבֵרוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא תִכְחַשׁוּ".
רמט. שְׁלֹא לִישָׁבַע עַל כְּפִירַת מִמּוֹן חֲבֵרוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא
תִשְׁקֹרוּ"; כְּלוּמַר, לֹא תִשָּׁבַע לְשֹׁקֵר בְּמִמּוֹן שֵׁישׁ לְחֲבִירְךָ
בְּיָדְךָ. **רנ.** שְׁלֹא יוֹנֶה בְּמִקָּח וּמִמְכָּר, שֶׁנֶּאֱמָר: "אֵל תוֹנוּ
אִישׁ אֶת אָחִיו". **רנא.** שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדָבָרִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא
תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ"; זֶה אוֹנֵאת דָּבָרִים. **רנב.** שְׁלֹא
לְהוֹנוֹת אֶת הַגֵּר בְּדָבָרִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְגֵר לֹא תוֹנֶה".
רנג. שְׁלֹא לְהוֹנוֹת אֶת הַגֵּר בְּמִקָּח וּמִמְכָּר, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא
תִלְחָצְנוּ". **רנד.** שְׁלֹא לְהַחֲזִיר עֶבֶד שֶׁכָּרַח לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
לְאֻדְנִיּוֹ שֶׁבְּחוּצָה לְאֶרֶץ, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל
אֲדִנְיוֹ". **רנה.** שְׁלֹא לְהוֹנוֹת עֶבֶד זֶה, שֶׁנֶּאֱמָר: "עַמִּיךָ יֵשֵׁב
בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּטוֹב לוֹ, לֹא תוֹנֶנּוּ".
רנו. שְׁלֹא לַעֲנוֹת יְתוֹם וְאַלְמָנָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "כָּל אֲלֻמָּנָה
וְיְתוֹם, לֹא תַעֲנוּן". **רנז.** שְׁלֹא לַעֲבֹד בְּעֶבֶד עֹבֵד עֲבֹדָת
עֶבֶד, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדָת עֶבֶד". **רנח.** שְׁלֹא
לְמַכֵּר אוֹתוֹ מִמִּכְרַת עֶבֶד, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת
עֶבֶד". **רנט.** שְׁלֹא לַעֲבֹד בְּעֶבֶד עֹבֵד בְּפִרְךָ, שֶׁנֶּאֱמָר:
"לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפִרְךָ". **רס.** שְׁלֹא לְהַנִּיחַ הַגּוֹי לַעֲבֹד
בְּעֶבֶד עֹבֵד הַנִּמְכָּר לוֹ בְּפִרְךָ, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יִרְדְּנוּ בְּפִרְךָ
לְעֵינֶיךָ". **רסא.** שְׁלֹא לְמַכֵּר אִמָּה עֹבֵדָה לְאִחֵר, שֶׁנֶּאֱמָר:
"לֹא יִמְשַׁל לְמִכְרָה". **רסב.** שְׁלֹא לְמַנֵּעַ מֵאִמָּה עֹבֵדָה
הַיְעוּדָה שֶׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "שֶׁאִמָּה כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָה,
לֹא יִגְרַע"; וְהוּא הַדִּין לְשֹׁאֵר הַנָּשִׁים. **רסג.** שְׁלֹא לְמַכֵּר
אִשְׁתּוֹ יִפֹּת תֹּאֵר לְהִיּוֹת שְׁפָחָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִמְכְּרֶנָּה".
רסד. שְׁלֹא לְכַבֵּשׁ אִשְׁתּוֹ יִפֹּת תֹּאֵר לְהִיּוֹת שְׁפָחָה, שֶׁנֶּאֱמָר:
"לֹא תִתַּעַמֵּר בָּהּ". **רסה.** שְׁלֹא לְחַמֵּד, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא
תַחֲמַד אִשְׁתּוֹ רַעַךְ". **רסו.** שְׁלֹא לְהַתְאָוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא
תִתְאָוֶה בֵּית רַעַךְ". **רסז.** שְׁלֹא יֵאָכֵל הַשְּׂכִיר שְׁלֹא בְּשִׁעַת
גִּמְר מְלָאכָה מִן הַמִּחְכֵּר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְחִרְמַשׁ
לֹא תִנִּיף". **רסח.** שְׁלֹא יִקַּח הַשְּׂכִיר יָתֵר עַל אֲכִילָתוֹ,
שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאֲכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנִפְשֶׁךָ שֶׁבָּעָד; וְאֵל כְּלִיךָ, לֹא
תִתֵּן". **רסט.** שְׁלֹא יִתְעַלֵּם מִן הָאֲבִידָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא
תוֹכֵל לְהִתְעַלֵּם". **רע.** שְׁלֹא לְהַנִּיחַ בְּהֵמָה רוֹבֶצֶת תַּחַת
מִשְׁאֵה בְּדִרְךָ, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִרְאֶה חֲמוֹר אֲחִיךָ".
רעא. שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת עוֹל בְּמִדָּה, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל
בְּמִשְׁפָּט"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוֹ, שֶׁהַכְּתוּב מְזַהֵר: לֹא תַעֲשׂוּ
עוֹל בְּמִשְׁפָּט הַמִּדָּה. **רעב.** שְׁלֹא לְהִיּוֹת אֲצִלְנוּ אֲבָן וְאֲבָן
אִיפָה וְאִיפָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ וְגו'".
רעג. שְׁלֹא לַעֲנוֹל הַמִּשְׁפָּט, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל
בְּמִשְׁפָּט". **רעד.** שְׁלֹא לְקַח שַׁחַד, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְשַׁחַד, לֹא
תִקַּח". **רעה.** שְׁלֹא לְכַבֵּד גְּדוֹל בְּדִין, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא
תִהְדָּר פָּנֵי גְדוֹל". **רעו.** שְׁלֹא יִירָא הַדִּין בְּדִין מֵאָדָם רַע,
שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִגּוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ". **רעז.** שְׁלֹא לְרַחֵם עַל
עֹנֵי בְדִין, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְדָל, לֹא תִהְדָּר בְּרִיבוֹ". **רעח.** שְׁלֹא
לְהִטּוֹת מִשְׁפֹּט אָדָם חוּטָא, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִשֶּׂה מִשְׁפֹּט

1 מִצְרָכִי צָבוּר כָּל שְׁנָתוֹ, כְּגוֹן צָבָא וּשְׁמִירַת הַחוּמָה וְכִיּוּצָא
2 בְּהֶן, שְׁנֵאמַר: "לֹא יֵצֵא בְּצָבָא, וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל דְּבָר".
3 **שיב.** שְׁלֹא לְהַמְרוֹת עַל פִּי בֵּית דִּין, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִסּוּר
4 מִכָּל הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ". **שיג.** שְׁלֹא לְהוֹסִיף עַל
5 מִצְוֹת הַתּוֹרָה, בֵּין תּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב בֵּין בְּפִירוּשָׁה שֶׁקִּבְּלוּ עַל
6 פֶּה, שְׁנֵאמַר: "אֵת כָּל הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה אֲתָכֶם - אִתּוֹ
7 תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת; לֹא תִסֵּף עָלָיו". **שיר.** שְׁלֹא לְגַרֵעַ מִכָּל
8 מִצְוֹת הַתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ". **שטו.** שְׁלֹא
9 לְקַלֵּל הַדִּין, שְׁנֵאמַר: "אֱלֹהִים לֹא תִקְלַל". **שטז.** שְׁלֹא
10 לְקַלֵּל הַנְּשִׂאִי, וְהוּא הַמִּלְךְ אוֹ רֹאשׁ יִשְׁבִּית אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
11 שְׁנֵאמַר: "וְנִשְׂאִי בַעֲמֶךָ, לֹא תֹאדָר". **שיז.** שְׁלֹא לְקַלֵּל
12 אֶחָד מִשְׁאֵר יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִקְלַל חֵרֶשׁ".
13 **שיח.** שְׁלֹא לְקַלֵּל אֶב וְאֵם, שְׁנֵאמַר: "וּמִקְלָל אֲבִיו וְאִמּוֹ,
14 מוֹת יוּמָת". **שיט.** שְׁלֹא לְהַכּוֹת אֶב וְאֵם, שְׁנֵאמַר:
15 "וּמִכָּה אֲבִיו וְאִמּוֹ, מוֹת יוּמָת". **שכ.** שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת
16 מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, שְׁנֵאמַר: "לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה".
17 **שכא.** שְׁלֹא לְהִלָּךְ חוּץ לְתַחוּם מִדִּינָה כְּהוֹלְכֵי דְרָכִים
18 בְּשַׁבָּת, שְׁנֵאמַר: "אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ". **שכב.** שְׁלֹא
19 לַעֲנֹשׁ בְּשַׁבָּת, שְׁנֵאמַר: "לֹא תַעֲבֹרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּחֵיכֶם".
20 **שכג.** שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּרֹאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, שְׁנֵאמַר:
21 "כָּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָּהֶם". **שכד.** שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת
22 מְלָאכָה בְּשַׁבְּעֵי שֶׁל פֶּסַח, שְׁנֵאמַר בּוֹ: "כָּל מְלָאכָה לֹא
23 יַעֲשֶׂה בָּהֶם". **שכה.** שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּחַג
24 הַשְּׁבוּעוֹת, שְׁנֵאמַר בּוֹ: "כָּל מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ".
25 **שכו.** שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי, שְׁנֵאמַר
26 בּוֹ: "כָּל מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ". **שכז.** שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת
27 מְלָאכָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, שְׁנֵאמַר בּוֹ: "וְכָל מְלָאכָה לֹא
28 תַעֲשׂוּ". **שכח.** שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּרֹאשׁוֹן שֶׁל חַג,
29 שְׁנֵאמַר: "כָּל מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ". **שכט.** שְׁלֹא
30 לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁל חַג, שְׁנֵאמַר בּוֹ: "כָּל
31 מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ". **של.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אֵם,
32 שְׁנֵאמַר: "אִמֶּךָ הִיא, לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָה". **שלא.** שְׁלֹא
33 לְגַלּוֹת עֲרוֹת אָחוֹת, שְׁנֵאמַר: "עֲרוֹת אָחוֹתְךָ לֹא תִגְלֶה".
34 **שלב.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אִשְׁתְּ אָב, שְׁנֵאמַר: "עֲרוֹת אִשְׁתְּ
35 אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה". **שלג.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אָחוֹתוֹ מִן
36 הָאָב [אז] [וזמן] הָאֵם, שְׁנֵאמַר: "עֲרוֹת בֵּת אִשְׁתְּ אָבִיךָ
37 מוֹלֶדֶת אָבִיךָ, אָחוֹתְךָ הִיא - לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָה".
38 **שלד.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת בֵּת הֶבֶן, שְׁנֵאמַר: "עֲרוֹת בֵּת
39 בְּנֶךְ". **שלה.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת בֵּת הַבַּת, שְׁנֵאמַר: "אוֹ
40 בֵּת בְּתֶךָ, לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתוֹ". **שלו.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת
41 הַבַּת; וְלָמָּה לֹא נִתְפָּרֶשֶׁה בַּתּוֹרָה? מִפְּנֵי שֶׁאִסּוּר בֵּת הַבַּת,
42 שֶׁתֵּק מִן הַבַּת; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁאִסּוּר הַבַּת מִגּוּפִי
43 תּוֹרָה, כְּשֶׁאֵר עֲרִירוֹת. **שלוז.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אִשָּׁה
44 וּבִתָּה, שְׁנֵאמַר: "עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא תִגְלֶה".
45 **שלח.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִת בְּנָה, שְׁנֵאמַר: "אֵת בֵּת
46 בְּנָה". **שלט.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִת בִּתְּהָ, שְׁנֵאמַר:
47 "וְאֵת בֵּת בִּתְּהָ לֹא תִקַּח". **שמ.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת

עֲרוֹת אָחוֹת הָאֵם, שְׁנֵאמַר: "עֲרוֹת אָחוֹת אִמֶּךָ לֹא תִגְלֶה".
48 **שמא.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אָחוֹת הָאָב, שְׁנֵאמַר: "עֲרוֹת
49 אָחוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה". **שמב.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אִשְׁתְּ
50 אָחִי הָאָב, שְׁנֵאמַר: "אֵל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקַּרְב, דִּדְתָךְ הִיא".
51 **שמג.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אִשְׁתְּ הֶבֶן, שְׁנֵאמַר: "עֲרוֹת כָּלֶתְךָ,
52 לֹא תִגְלֶה". **שמד.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אִשְׁתְּ אָב, שְׁנֵאמַר:
53 "עֲרוֹת אִשְׁתְּ אָחִיךָ לֹא תִגְלֶה". **שמה.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת
54 אָחוֹת אִשְׁתּוֹ, שְׁנֵאמַר: "וְאִשָּׁה אֶל אָחוֹתָהּ לֹא תִקַּח".
55 **שמו.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת נָדָה, שְׁנֵאמַר: "וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדּוּת
56 טְמֵאָתָה - לֹא תִקַּרְב". **שמוז.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אִשְׁתְּ
57 אִישׁ, שְׁנֵאמַר: "וְאֵל אִשְׁתְּ עַמִּיתְךָ - לֹא תִתֵּן שִׁכְבָּתְךָ לְזָרַע".
58 **שמח.** שְׁלֹא לִשְׁכַּב עִם בְּהֵמָה, שְׁנֵאמַר: "וּבְכָל בְּהֵמָה לֹא
59 תִתֵּן שִׁכְבָּתְךָ לְזָרַע". **שמט.** שְׁלֹא תַבִּיא אִשָּׁה בְּהֵמָה
60 עָלֶיהָ, שְׁנֵאמַר: "וְאִשָּׁה לֹא תַעֲמֹד לְפָנֶי בְּהֵמָה לְרִבְעָה".
61 **שנ.** שְׁלֹא לִשְׁכַּב עִם זָכָר, שְׁנֵאמַר: "וְזָכָר - לֹא תִשְׁכַּב".
62 **שנא.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת הָאָב עִצְמוֹ, שְׁנֵאמַר: "עֲרוֹת אָבִיךָ
63 לֹא תִגְלֶה". **שנב.** שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אָחִי הָאָב עִצְמוֹ,
64 שְׁנֵאמַר: "עֲרוֹת אָחִיךָ לֹא תִגְלֶה". **שנג.** שְׁלֹא לְקַרֵּב
65 לְעֲרִירוֹת בְּדָרְכִים הַמְבִיאִין לִידֵי גְלוֹי עֲרוֹה, כְּגוֹן חֲבוּק
66 וְנִשּׁוּק וְרַמְזִיָּה וְקַפִּיצָה, שְׁנֵאמַר: "אֵל כָּל שְׂאֵר בְּשָׂרוֹ, לֹא
67 תִקַּרְבוּ לְגַלּוֹת עֲרוֹה"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזּוֹ אֲזִהְרָה
68 לְקַרְבָּה הַמְבִיאָה לִידֵי גְלוֹי עֲרוֹה. **שנד.** שְׁלֹא יִשָּׂא מִמֶּדֶר
69 בֵּת יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "לֹא יָבֹא מִמֶּדֶר בִּקְהֵל ה'".
70 **שנה.** שְׁלֹא תִהְיֶה קְדוּשָׁה, וְהִיא הַנִּכְבָּעֶלֶת בְּלֹא כְּתֹבָה
71 וְקִדּוּשִׁין, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִהְיֶה קְדוּשָׁה". **שנו.** שְׁלֹא יִחְזֹר
72 הַמִּגְרֵשׁ גְּרוּשְׁתּוֹ אַחֵר שְׁנִשְׁאֵת לְאַחֵר, שְׁנֵאמַר: "לֹא יִיכַל
73 בַּעֲלָה הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר שָׁלְחָה לְשׁוּב לְקַחְתָּהּ". **שנוז.** שְׁלֹא
74 תִנָּשֵׂא הַיְבָמָה לְאִישׁ זָר חוּץ מִיְבָמָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִהְיֶה
75 אִשְׁתְּ הַמֵּת". **שנח.** שְׁלֹא יִגְרֹשׁ הָאוֹנֵס אֲנוּסָתוֹ, שְׁנֵאמַר:
76 "לֹא יִכַּחַל שְׁלֹחָה כָּל יָמָיו". **שנט.** שְׁלֹא יִגְרֹשׁ מוֹצִיא שֵׁם
77 רַע אֶת אִשְׁתּוֹ, שְׁנֵאמַר בּוֹ: "לֹא יִכַּחַל שְׁלֹחָה כָּל יָמָיו".
78 **שס.** שְׁלֹא יִקַּח סָרִיס בֵּת יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "לֹא יָבֹא פְצוּעַ
79 דָּבָא". **שסא.** שְׁלֹא לְסַרֵּס זָכָר מִכָּל הַמִּינִין, לֹא אֶדָם וְלֹא
80 בְּהֵמָה חִזָּה וְעוֹף, שְׁנֵאמַר: "וּבְאֶרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ".
81 **שסב.** שְׁלֹא לְמַנּוֹת עַל יִשְׂרָאֵל אִישׁ מִקְהֵל גֵּרִים, שְׁנֵאמַר:
82 "לֹא תוֹכֵל לְתַת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי". **שסג.** שְׁלֹא יִרְבֶּה
83 הַמִּלְךְ סוֹסִים, שְׁנֵאמַר: "לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוֹסִים".
84 **שסד.** שְׁלֹא יִרְבֶּה הַמִּלְךְ נָשִׁים, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ
85 נָשִׁים". **שסה.** שְׁלֹא יִרְבֶּה לוֹ הַמִּלְךְ כֶּסֶף וְזָהָב, שְׁנֵאמַר:
86 "וְכֶסֶף וְזָהָב, לֹא יִרְבֶּה לוֹ מְאֹד".
87 **שסז.** הֵן שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת שְׁנֵאמַרְנוּ לוֹ לְמֹשֶׁה
88 בְּסִינִי, הֵן וּכְלָלוֹתֵיהֶן וּפְרָטוֹתֵיהֶן וּדְקָדוּקֵיהֶן; וְכָל
89 אוֹתָן הַכָּלּוֹת וְהַדְּקָדוּקִין וְהַפְּאִוּרִין שֶׁל כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה,
90 הֵיא תּוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה שֶׁקִּבְּלוּ בֵּית דִּין מִפִּי בֵּית דִּין. וְיֵשׁ
91 מִצְוֹת אַחֲרוֹת שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ אַחֵר מִפֶּן תּוֹרָה, וְקִבְּעוּ אוֹתָן
92 נְבִיאִים וְחֻכְמִים, וּפְשָׁטוּ בְּכָל יִשְׂרָאֵל - כְּגוֹן מִקְרָא מְגִלָּה,
93 וְגַר חֲנֻכָּה, וְתַעֲנִית תַּשְׁעָה בָּאָב, וְיָדִים, וְעִירובִין. וְיֵשׁ לְכָל

מַצָּה וּמַצָּה מֵאֲלוֹ פְּרוּשִׁין וְדִקְדּוּקִין; וְהַכֹּל יִתְבָּאֵר בַּחֲבוּר
זֶה.

כָּל אֲלוֹ הַמִּצְוֹת שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ - חִיבִין אֲנוּ לְקַבֵּלם וּלְשַׁמְרָם,
שְׁנָאָמַר: "לֹא תִסּוּר מִן הַדֶּבֶר וְכוּ"; וְאֵינֶן תּוֹסֶפֶת עַל
מִצְוֹת הַתּוֹרָה. וְעַל מָה הִזְהִירָה תּוֹרָה, "לֹא תִסֹּף עָלָיו וְלֹא
תִגָּרַע מִמֶּנּוּ"? שֶׁלֹּא יִהְיֶה נֹכִיחַ רִשְׁאֵי לְחַדֵּשׁ דָּבָר, וְלוֹמַר
שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא צִוְּהוּ בַּמִּצְוָה זֹאת לְהוֹסִיפָה לְמִצְוֹת
הַתּוֹרָה, אוֹ לְחַסֵּר אַחַת מֵאֲלוֹ הַשֵּׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
מִצְוֹת. אָכֵל אִם הוֹסִיפוּ בֵּית דִּין עִם נֹכִיחַ שִׁיְהִיָּה בְּאוֹתוֹ
הַזֵּמֶן מִצְוָה דֶּרֶךְ תַּפְקָה, אוֹ דֶּרֶךְ הוֹרָאָה, אוֹ דֶּרֶךְ גְּזֵרָה - אֵין
זֶה תּוֹסֶפֶת; שֶׁהָרִי לֹא אָמְרוּ שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא צִוְּהוּ
לַעֲשׂוֹת עֲרוּב אוֹ לְקִרְוֹת הַמְּגִלָּה בְּעוֹנָתָהּ. וְאֵלּוֹ אָמְרוּ כֵּן,
הֵיוּ מוֹסִיפִין עַל הַתּוֹרָה. אָלֹא כִּף אֲנוּ אוֹמְרִים, שֶׁהַנִּכְיָאִים
עִם בֵּית דִּין תַּקְנִי וְצִוּוּ לְקִרְוֹת הַמְּגִלָּה בְּעוֹנָתָהּ כְּדִי
לְהַזְכִּיר שְׁבָחִיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּתְשׁוּעוֹת שֶׁעָשָׂה
לָנוּ, וְהִיא קְרוּב לְשׁוֹעֲנֵנוּ כְּדִי לְכַרְכוֹ וּלְהַלְלוֹ, וְכִדִּי לְהוֹדִיעַ
לְדוֹרוֹת הַבָּאִים שֶׁאָמַת מֶה שֶׁהַבְּטִיחָנוּ בַּתּוֹרָה, שְׁנָאָמַר:
"וַיִּמְי גּוֹי גָּדוֹל, אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו". וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
הִיא כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁהִיא מְדַבְּרִי סוּפְרִים, בֵּין עֲשֵׂה וּבֵין
לֹא תַעֲשֶׂה.

יום שלישי י"ב אדר ה'תשע"ב

וְרִאִיתִי לְחַלֵּק חֲבוּר זֶה לְאַרְבַּעַה עֶשֶׂר סְפָרִים:

סֵפֶר רֵאשׁוֹן - אָכֵל בּוֹ כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן עֶקֶר דַּת מִשָּׁה
רַבֵּנוּ, וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעַ אוֹתָם תַּחֲלִית הַכֹּל - כְּגוֹן יַחֲדוּ
שְׁמוֹ בְּרוּךְ הוּא, וְאִסּוּר עֲבוּדָה זָרָה. וְקִרְאָתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה,
'סֵפֶר הַמַּדְע'.

סֵפֶר שֵׁנִי - אָכֵל בּוֹ הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן תְּדִירוֹת, שְׁנִצְטְוּנוּ
כִּהֵן כְּדִי לְאַהֵב אֶת הַמָּקוֹם וּלְזַכֵּרוֹ תָּמִיד - כְּגוֹן קְרִית
שִׁמְעַ, וּתְפִלָּה, וּתְפִלִּין, וּבְרָכוֹת; וּמִיֵּלָה בְּכָלֵל, לְפִי שֶׁהוּא
אוֹת בְּכַשְׁרָנוּ לְהַזְכִּיר תָּמִיד בְּשִׁעָה שְׁאֵין שָׁם לֹא תְפִלִּין וְלֹא
צִיצִית וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. וְקִרְאָתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר אֲהַבָּה'.

סֵפֶר שְׁלִישִׁי - אָכֵל בּוֹ כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן בְּזִמְנִים יְדוּעִים
- כְּגוֹן שַׁבָּת, וּמוֹעֲדוֹת. וְקִרְאָתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר
זְמַנִּים'.

סֵפֶר רְבִיעִי - אָכֵל בּוֹ הַמִּצְוֹת שֶׁל בְּעִילָה - כְּגוֹן
קְדוּשִׁין וְגִירוּשִׁין, וְיִבּוּם וְחִלְצָה. וְקִרְאָתִי שֵׁם סֵפֶר
זֶה, 'סֵפֶר נָשִׁים'.

סֵפֶר חֲמִישִׁי - אָכֵל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁל בִּיאֹת אִסּוּרוֹת,
וּמִצְוֹת שֶׁל מֵאֲכָלוֹת אִסּוּרוֹת - לְפִי שְׁבִשְׁנֵי עֲנָנִים
הָאֵלוֹ קִדְּשָׁנוּ הַמָּקוֹם וְהַבְדִּילָנוּ מִן הָאֲמוֹת, בַּעֲרִיּוֹת
וּבְמֵאֲכָלוֹת אִסּוּרוֹת, וּבְשִׁנְיָהֶם נֶאֱמַר: "וְאֲבָדֵל אֶתְכֶם מִן
הָעַמִּים", "אֲשֶׁר הַבְדִּילְתִּי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים". וְקִרְאָתִי שֵׁם
סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר קִדְּשָׁה'.

סֵפֶר שִׁשִּׁי - אָכֵל בּוֹ מִצְוֹת שִׁתְּחַיֵּב אָדָם כִּהֵן מִי שֶׁאִסּוּר

עֲצָמוּ בְּדַבְּרִים - כְּגוֹן שְׁבוּעוֹת וּנְדָרִים. וְקִרְאָתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה,
'סֵפֶר הַפִּלְאָה'.

סֵפֶר שְׁבִיעִי - אָכֵל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵם בְּזִרַע הָאֶרֶץ - כְּגוֹן
שְׁמִטִּין וְיִוִּבְלוֹת, וּמַעֲשֵׂרוֹת וּתְרוּמוֹת, וּשְׁאָר מִצְוֹת
הַנִּגְלָלִין עֲמֵהֶן מַעֲנִינֵם. וְקִרְאָתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר זִרְעִים'.

סֵפֶר שְׁמִינִי - אָכֵל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵם בְּכַנֵּן מְקֻדָּשׁ
וְקִרְבָּנוֹת צִבּוּר הַתְּמִידִין. וְקִרְאָתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר
עֲבוּדָה'.

סֵפֶר תְּשִׁיעִי - אָכֵל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵן בְּקִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד.
וְקִרְאָתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר קִרְבָּנוֹת'.

סֵפֶר עֲשָׂרִי - אָכֵל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵן בְּטִהְרוֹת וְטָמְאוֹת.
וְקִרְאָתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר טִהְרָה'.

סֵפֶר אַחַד עָשָׂר - אָכֵל בּוֹ מִצְוֹת שְׁבִין אָדָם לְחַבְרוֹ,
וְיֵשׁ כִּהֵן הַזֶּק תַּחֲלָה בְּמִמּוֹן אוֹ בְּגוּף. וְקִרְאָתִי שֵׁם
סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר נִיזְקִין'.

סֵפֶר שְׁנַיִם עָשָׂר - אָכֵל בּוֹ מִצְוֹת מְכִירָה וּקְנִיָּה.
וְקִרְאָתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר קִנְיָן'.

סֵפֶר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר - אָכֵל בּוֹ מִצְוֹת שְׁבִין אָדָם לְחַבְרוֹ,
בְּשִׁאָר דִּינֵין שְׁאֵין בַּתְּחִלָּתָן הַזֶּק - כְּגוֹן שׁוֹמְרִין,
וּבְעֲלֵי חֻבוֹת, וּטְעָנוֹת וּכְפִירוֹת. וְקִרְאָתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר
מִשְׁפָּטִים'.

סֵפֶר אַרְבָּעָה עָשָׂר - אָכֵל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵן מְסוּרִין
לְסִנְהֶדְרִין - כְּגוֹן מִיתוֹת בֵּית דִּין, וְקַבְלַת עֲדוּת, וְדִין
הַמֶּלֶךְ וּמִלְחָמוֹת. וְקִרְאָתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר שׁוֹפְטִים'.

וְזֶה הוּא חֲלוּק הַלְכוֹת שֶׁל חֲבוּר זֶה לְפִי עֲנִינֵי הַסְּפָרִים,
וְחֲלוּק הַמִּצְוֹת לְפִי עֲנִינֵי הַהֲלָכוֹת.

וְעַתָּה אֶתְחִיל לְכַאֵר כָּל מִשְׁפָּטֵי מִצְוָה וּמִצְוָה וְכָל הַדִּינִים
הַנִּכְלָלִים עֲמָה מַעֲנִנָּה עַל סֵדֶר הַהֲלָכוֹת בְּעִזְרַת אֵל שְׂדִי.

סֵפֶר הַמַּדְע

הַלְכוֹתָיו חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת יִסּוּדֵי הַתּוֹרָה,
הַלְכוֹת יְדוּעוֹת, הַלְכוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה, הַלְכוֹת עֲבוּדָה זָרָה
וְחֻקוֹת הַגּוֹיִם, הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה.

הַלְכוֹת יִסּוּדֵי הַתּוֹרָה. יֵשׁ בְּכָלֵל עֶשֶׂר מִצְוֹת - שֵׁשׁ
מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
פְּרָטָן: (א) לִידַע שֵׁשׁ אֱלֹהִים; (ב) שֶׁלֹּא יַעֲלֶה בְּמַחְשְׁבָה
שֵׁשׁ שֵׁם אֱלֹהִים זִוְלָתִי ה'; (ג) לִיֻּחָדוּ; (ד) לְאַהֲבוֹ; (ה) לִירְאוֹ
מִמֶּנּוּ; (ו) לְקַדְּשׁוֹ; (ז) שֶׁלֹּא לְחַלֵּל שְׁמוֹ; (ח) שֶׁלֹּא
לְאָבֵד דְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָר שְׁמוֹ עֲלֵיהֶן; (ט) לְשַׁמֵּעַ מִן הַנִּבְיָא
הַמְדַבְּרִים בְּשְׁמוֹ; (י) שֶׁלֹּא לְנִסּוֹתוֹ.

הַלְכוֹת יְדוּעוֹת. יֵשׁ בְּכָלֵל אַחַת עֶשְׂרֵה מִצְוֹת - חֲמֵשׁ
מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
פְּרָטָן: (א) לְהַדְמוֹת בְּדַרְכָּיו; (ב) לְהַדְבֵּק בְּיֻדְעָיו; (ג) לְאַהֲבָה
אֶת הָרַעִים; (ד) לְאַהֲבָה אֶת הָגֵרִים; (ה) שֶׁלֹּא לְשַׁנֵּא
אֲחִים; (ו) לְהוֹכִיחַ; (ז) שֶׁלֹּא לְהַלְבִּין פָּנִים; (ח) שֶׁלֹּא לַעֲנוֹת
אֶמְלָלִין; (ט) שֶׁלֹּא לִילֹךְ רַכִּיל; (י) שֶׁלֹּא לְנָקֵם; (יא) שֶׁלֹּא
לְנִטֵּר.

1 הלכות תלמוד תורה. יש בכללן שתי מצוות - (א)
2 ללמד תורה; (ב) לכבד מלמדיה ויודעייה.
3 הלכות עבודה זרה וחקות הגוים. יש בכללן אחת
4 וחמשים מצוות - שתי מצוות עשה, ותשע
5 וארבעים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא
6 לפנות אחר עבודה זרה; (ב) שלא לתור אחר הרהור הלב
7 וראית העינים; (ג) שלא לגדף; (ד) שלא יעבד אותה בדרך
8 עבודה; (ה) שלא ישתחנה לה; (ו) שלא לעשות פסל
9 לעצמו; (ז) שלא לעשות פסל אפלו לאחרים; (ח) שלא
10 לעשות צורות לנואי; (ט) שלא להדיח אחרים אחריה; (י)
11 לשרף עיר הנדחת; (יא) שלא לבנותה; (יב) שלא ליהנות
12 מפל ממנה; (יג) שלא להסית לעבדה; (יד) שלא לאהב
13 המסית; (טו) שלא לעזב שנאתו; (טז) שלא להצילו; (יז)
14 שלא ללמד עליו זכות; (יח) שלא ימנע מללמד עליו חובה;
15 (יט) שלא להתנבא בשמה; (כ) שלא לשמע מן המתנבא
16 בשמה; (כא) שלא להתנבא בשקר, ואפלו בשם ה'; (כב)
17 שלא לגור מהריגת נביא שקר; (כג) שלא לשבע בשם
18 עבודה זרה; (כד) שלא לעשות אוב; (כה) שלא לעשות
19 ידעוני; (כו) שלא להעביר למלך; (כז) שלא להקים מצבה;
20 (כח) שלא להשתחוות על אבן משפית; (כט) שלא לטע
21 אשה; (ל) לאבד עבודה זרה וכל הנעשה בשבילה; (לא)
22 שלא ליהנות בעבודה זרה ובכל משמשיה; (לב) שלא
23 ליהנות בצפוי נעבד; (לג) שלא לכת ברית לעובדי עבודה
24 זרה; (לד) שלא לחן עליהם; (לה) שלא ישבו בארצנו; (לו)
25 שלא לנהוג במנהגותיהם ובמלבושם; (לז) שלא לנחש;
26 (לח) שלא לקסם; (לט) שלא לעונן; (מ) שלא לחבר חבר;
27 (מא) שלא לדרש אל המתים; (מב) שלא לשאל באוב;
28 (מג) שלא לשאל בידעוני; (מד) שלא לכשף; (מה) שלא
29 להקיף פאת ראש; (מו) שלא להשחית פאת זקן; (מז) שלא
30 יעדה איש עדי אשה; (מח) שלא תעדה אשה עדי איש;
31 (מט) שלא לכתב קעקע; (נ) שלא להתגודד; (נא) שלא
32 לעשות קרחה על מת.
33 הלכות תשובה. מצות עשה אחת, והוא שישוב החוטא
34 מחטאו לפני ה', ויתודה.
35 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, חמש ושבעים - שש
36 עשרה מהם מצוות עשה, ותשע וחמשים מצוות לא תעשה.

37 ספר אהבה

38 הלכותיו שש, וזה הוא סדורן: הלכות קרית שמע, הלכות
39 תפלה וברכת פהנים, הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה,
40 הלכות ציצית, הלכות ברכות, הלכות מילה.
41 הלכות קרית שמע. מצות עשה אחת, והיא לקרות
42 קרית שמע פעמים ביום.
43 הלכות תפלה וברכת פהנים. יש בכללן שתי מצוות
44 עשה: (א) לעבד את ה' בתפלה בכל יום; (ב)
45 לברך פהנים את ישראל בכל יום.
46 הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה. יש בכללן חמש

מצוות עשה; וזה הוא פרטן: (א) להיות תפלין על הראש;
47 (ב) לקשרן על היד; (ג) לקבץ מזוזה בפתחי השערים; (ד)
48 לכתב כל איש ספר תורה לעצמו; (ה) לכתב המלך ספר
49 שני לעצמו, כדי שיהיה לו שני ספרי תורה.
50 הלכות ציצית. מצות עשה אחת, והיא לעשות ציצית
51 על בגדי הפסים.
52 הלכות ברכות. מצות עשה אחת, והיא לברך את שמו
53 אחר אכילה.
54 הלכות מילה. מצות עשה אחת, והיא למול את הזכרים
55 ביום השמיני.
56 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, אחת עשרה מצוות
57 עשה.

ספר זמנים

59 הלכותיו עשר, וזה הוא סדורן: הלכות שבת, הלכות
60 ערובין, הלכות שביית עשור, הלכות שביית יום טוב,
61 הלכות חמץ ומצה, הלכות שופר וספה ולולב, הלכות
62 שקלים, הלכות קדוש החדש, הלכות תעניות, הלכות מגילה
63 וחנוכה.
64 הלכות שבת. יש בכללן חמש מצוות - שתי מצוות
65 עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
66 (א) לשבת בשביעי; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) שלא
67 לענש בשבת; (ד) שלא לצאת חוץ לגבול בשבת; (ה)
68 לקדש היום בזכירה.
69 הלכות ערובין. מצות עשה אחת, והיא מדברי סופרים
70 ואינה מן המצוות.
71 הלכות שביית עשור. יש בכללן ארבע מצוות - שתי
72 מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא
73 פרטן: (א) לשבת בו מלאכה; (ב) שלא לעשות בו
74 מלאכה; (ג) להתענות בו; (ד) שלא לאכל ולשתות בו.
75 הלכות שביית יום טוב. יש בכללן שתיים עשרה
76 מצוות - שש מצוות עשה, ושש מצוות לא
77 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבת בראשון של פסח; (ב)
78 שלא לעשות בו מלאכה; (ג) לשבת בשביעי של פסח; (ד)
79 שלא לעשות בו מלאכה; (ה) לשבת ביום חג השבועות;
80 (ו) שלא לעשות בו מלאכה; (ז) לשבת בראש השנה; (ח)
81 שלא לעשות בו מלאכה; (ט) לשבת בראשון של חג; (י)
82 שלא לעשות בו מלאכה; (יא) לשבת בשמיני של חג; (יב)
83 שלא לעשות בו מלאכה.
84 הלכות חמץ ומצה. יש בכללן שמונה מצוות - שלש
85 מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא
86 פרטן: (א) שלא לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצות
87 היום ולמעלה; (ב) להשפית שאור מארבעה עשר; (ג) שלא
88 לאכל חמץ כל שבועה; (ד) שלא לאכל תערבת חמץ כל
89 שבועה; (ה) שלא יראה חמץ כל שבועה; (ו) שלא ימצא
90 חמץ כל שבועה; (ז) לאכל מצה בלילי הפסח; (ח) לספר
91 ביציאת מצרים באותו הלילה.
92

1 הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסֶפֶה וְלוּלָב. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
2 עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פֶרֶטֶן: (א) לְשֹׁמֵעַ קוֹל שׁוֹפָר
3 בְּאַחַד בְּתֻשָּׁרֵי; (ב) לִישָׁב בִּסְפֶה שְׁבַעַת יְמֵי הַחֵג; (ג) לְטַל
4 לוּלָב בְּמִקְדָּשׁ כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַחֵג.
5 הַלְכוֹת שְׁקָלִים. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לִתֵּן כָּל אִישׁ
6 מִחֻצֵּי הַשְּׁקָל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה.
7 הַלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְחַשֵּׁב
8 וְלִידַע וְלִקְבֹּעַ חֲדָשִׁים בְּאַיִתָּה יוֹם הוּא תַחֲלֹת כָּל
9 חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ מִחֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה.
10 הַלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְהַתְעַנּוֹת וְלַעֲזֹק
11 לְפָנֶי ה' כָּל עֵת צָרָה גְדוֹלָה שְׁתִּבּוּאָה עַל הַצָּבוֹר.
12 הַלְכוֹת מְגִלָּה וְחֻנְפָּה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה
13 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאֵינָן מִן הַמִּנְיָן.
14 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָא זֶה, חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים -
15 תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה מִהֶן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא
16 תַעֲשֶׂה; וְיֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ מִצְוֹת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

סֵפֶר נָשִׁים

17 הַלְכוֹתֵיו חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת אִישׁוֹת, הַלְכוֹת
18 גְּרוּשִׁין, הַלְכוֹת יְבוּם וְחֻלִּיצָה, הַלְכוֹת נֶעֱרָה בְּתוּלָה, הַלְכוֹת
19 שׁוֹטָה.
20 הַלְכוֹת אִישׁוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת
21 עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶרֶטֶן:
22 (א) לִשְׂאֵ אִשָּׁה בְּכַתְּבָה וְקִדּוּשִׁין; (ב) שְׁלֹא תִבְעַל אִשָּׁה בְּלֹא
23 כְּתֻבָּה וְקִדּוּשִׁין; (ג) שְׁלֹא יִמְנַע שָׂאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה; (ד)
24 לְפָרוֹת וּלְרִבּוֹת מִמֶּנָּה.
25 הַלְכוֹת גְּרוּשִׁין. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת - (א) מִצְוֹת
26 עֲשֵׂה, וְהוּא שִׁיגְרֵשׁ הַמְּגֻרָשׁ בְּסִפְרָא; (ב) שְׁלֹא
27 יִחְזִיר גְּרוּשְׁתּוֹ מִשְׁנִשְׁאָת.
28 הַלְכוֹת יְבוּם וְחֻלִּיצָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - שְׁתֵּי
29 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
30 פֶרֶטֶן: (א) לִיָּבֵם; (ב) לְחָלֵץ; (ג) שְׁלֹא תִנָּשֵׂא יְבוּמָה לְאִישׁ
31 זֶר עַד שֶׁתִּסּוֹר רִשּׁוֹת הַיָּבֵם מֵעֲלֶיהָ.
32 הַלְכוֹת נֶעֱרָה בְּתוּלָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ
33 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
34 פֶרֶטֶן: (א) לְקַנֵּס הַמִּפְתָּה; (ב) שִׁישְׂאָ הָאוֹנֵס אֲנוּסָתוֹ; (ג)
35 שְׁלֹא יִגְרֹשׁ הָאוֹנֵס; (ד) שֶׁתִּשְׁבַּע אִשָּׁת מוֹצִיאָ שָׁם רַע תַּחַת
36 בְּעֵלָה לְעוֹלָם; (ה) שְׁלֹא יִגְרֹשׁ מוֹצִיאָ שָׁם רַע אֶת אִשְׁתּוֹ.
37 הַלְכוֹת שׁוֹטָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - אַחַת מִצְוֹת
38 עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶרֶטֶן:
39 (א) לַעֲשׂוֹת לְשׁוֹטָה כְּתוּרַת הַקְּנָאוֹת הַסְּדוּרָה בְּתוּרָה; (ב)
40 שְׁלֹא לִתֵּן שָׁמֶן עַל קֶרְבָּנָה; (ג) שְׁלֹא לִתֵּן עֲלֵיו לְבוּנָה.
41 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָא זֶה, שְׁבַע עֲשָׂרָה - מִהֶן
42 תִּשְׁעַ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁמוֹנֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר קִדְּשָׁה

43 הַלְכוֹתֵיו שְׁלֹשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת אִסּוּרֵי בִיאַה,
44 הַלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אִסּוּרוֹת, הַלְכוֹת שְׁחִיטָה.

45 הַלְכוֹת אִסּוּרֵי בִיאַה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים מִצְוֹת
46 - אַחַת מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים מִצְוֹת לֹא
47 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶרֶטֶן: (א) שְׁלֹא לְבֹא עַל הָאֵם; (ב) שְׁלֹא
48 לְבֹא עַל אִשָּׁת אָב; (ג) שְׁלֹא לְבַעַל אַחֲוָת; (ד) שְׁלֹא לְבַעַל
49 בֵּת אִשָּׁת אָב; (ה) שְׁלֹא לְבַעַל בֵּת הַבֵּן; (ו) שְׁלֹא לְבַעַל בֵּת;
50 (ז) שְׁלֹא לְבַעַל בֵּת הַבַּת; (ח) שְׁלֹא לִשְׂאֵ אִשָּׁה וּבָתָּה; (ט)
51 שְׁלֹא לִשְׂאֵ אִשָּׁה וּבֵת בָּנָה; (י) שְׁלֹא לִשְׂאֵ אִשָּׁה וּבֵת בָּתָּה;
52 (יא) שְׁלֹא לְבַעַל אַחֲוָת אָב; (יב) שְׁלֹא לְבַעַל אַחֲוָת אִם;
53 (יג) שְׁלֹא לְבַעַל אִשָּׁת אָחִי הָאָב; (יד) שְׁלֹא לְבַעַל אִשָּׁת
54 הַבֵּן; (טו) שְׁלֹא לְבַעַל אִשָּׁת אָח; (טז) שְׁלֹא לְבַעַל אַחֲוָת
55 אִשְׁתּוֹ; (יז) שְׁלֹא לִשְׁכַּב עִם בְּהֵמָה; (יח) שְׁלֹא תִבְיֵא אִשָּׁה
56 בְּהֵמָה עֲלֶיהָ; (יט) שְׁלֹא לִשְׁכַּב עִם זָכָר; (כ) שְׁלֹא לְגַלּוֹת
57 עֲרוֹת אָב; (כא) שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אָחִי הָאָב; (כב) שְׁלֹא
58 לְבַעַל אִשָּׁת אִישׁ; (כג) שְׁלֹא לְבַעַל נְדָה; (כד) שְׁלֹא
59 לְהַתְחַתֵּן בְּגוֹיִם; (כה) שְׁלֹא יָבוֹא עֲמוּנִי וּמוֹאֲבִי בְּקֶהֱל; (כו)
60 שְׁלֹא לְהִרְחִיק דּוֹר שְׁלִישִׁי מִצְרֵי מִלְּכוּת בְּקֶהֱל; (כז) שְׁלֹא
61 לְהִרְחִיק דּוֹר שְׁלִישִׁי אֲדוּמִי מִלְּכוּת בְּקֶהֱל; (כח) שְׁלֹא יָבוֹא
62 מִמּוֹר בְּקֶהֱל; (כט) שְׁלֹא יָבוֹא סָרִיס בְּקֶהֱל; (ל) שְׁלֹא לְסָרֵס
63 זָכָר, אֲפִלּוּ בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף; (לא) שְׁלֹא יִשְׂאֵ כֶהֱן גְּדוֹל
64 אֲלֻמָּנָה; (לב) שְׁלֹא יִבְעַל כֶּהֱן גְּדוֹל אֲלֻמָּנָה, אֲפִלּוּ בְּלֹא
65 קִדּוּשִׁין; (לג) שִׁישְׂאֵ כֶהֱן גְּדוֹל בְּתוּלָה בְּנִעְרוּתָהּ; (לד) שְׁלֹא
66 יִשְׂאֵ כֶהֱן גְּרוּשָׁה; (לה) שְׁלֹא יִשְׂאֵ זוֹנָה; (לו) שְׁלֹא יִשְׂאֵ
67 חֲלָלָה; (לז) שְׁלֹא יִקְרַב אָדָם לְאַחַת מִכָּל הָעֲרִיּוֹת, וְאֲפִלּוּ
68 שְׁלֹא בַעַל.
69 הַלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אִסּוּרוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים
70 מִצְוֹת - אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע וְעֶשְׂרִים
71 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶרֶטֶן: (א) לְבָדֵק בְּסִימְנֵי בְּהֵמָה
72 וְחִיָּה, לְהַבְדִּיל בֵּין טֶמְאָה לְטָהוֹרָה; (ב) לְבָדֵק בְּסִימְנֵי
73 הָעוֹף, לְהַבְדִּיל בֵּין טֶמְאָה לְטָהוֹר; (ג) לְבָדֵק בְּסִימְנֵי דָגִים,
74 לְהַבְדִּיל בֵּין טֶמְאָה לְטָהוֹר; (ד) לְבָדֵק בְּסִימְנֵי חֲגֻבִים,
75 לְהַבְדִּיל בֵּין טֶמְאָה לְטָהוֹר; (ה) שְׁלֹא לֵאכֹל בְּהֵמָה וְחִיָּה
76 טֶמְאָה; (ו) שְׁלֹא לֵאכֹל עוֹף טֶמְאָה; (ז) שְׁלֹא לֵאכֹל דְּגָיִם
77 טֶמְאִים; (ח) שְׁלֹא לֵאכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף; (ט) שְׁלֹא לֵאכֹל שֶׁרֶץ
78 הָאָרֶץ; (י) שְׁלֹא לֵאכֹל רֶמֶשׁ הָאָרֶץ; (יא) שְׁלֹא לֵאכֹל תּוֹלַעַת
79 הַפָּרוֹת בְּשִׁתְּצָא לְאָרֶץ; (יב) שְׁלֹא לֵאכֹל שֶׁרֶץ הַמַּיִם; (יג)
80 שְׁלֹא לֵאכֹל נֶבֱלָה; (יד) שְׁלֹא לִיהֲנוֹת בְּשׁוֹר הַנִּסְקָל; (טו)
81 שְׁלֹא לֵאכֹל טֶרֶף; (טז) שְׁלֹא לֵאכֹל אֶבֶר מִן הַחִי; (יז) שְׁלֹא
82 לֵאכֹל דָּם; (יח) שְׁלֹא לֵאכֹל חֵלֶב בְּהֵמָה טָהוֹרָה; (יט) שְׁלֹא
83 לֵאכֹל גִּיד הַנֶּשֶׁה; (כ) שְׁלֹא לֵאכֹל בֶּשָׂר בְּחֵלֶב; (כא) שְׁלֹא
84 לְבַשְׁלוֹ; (כב) שְׁלֹא לֵאכֹל לֶחֶם תְּבוּאָה חֲדָשׁ; (כג) שְׁלֹא
85 לֵאכֹל קָלִי מִן הַחֲדָשׁ; (כד) שְׁלֹא לֵאכֹל כֶּרֶם מִן הַחֲדָשׁ;
86 (כה) שְׁלֹא לֵאכֹל עֶרְלָה; (כו) שְׁלֹא לֵאכֹל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם; (כז)
87 שְׁלֹא לֵאכֹל טָבָל; (כח) שְׁלֹא לִשְׁתּוֹת יַיִן נִסְפָּה.
88 הַלְכוֹת שְׁחִיטָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
89 עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶרֶטֶן:
90 (א) לִשְׁחֹט, וְאַחֲרָיָה יֵאָכֵל; (ב) שְׁלֹא לִשְׁחֹט אוֹתוֹ וְאֶת בָּנוֹ
91 בְּיוֹם אֶחָד; (ג) לְכַסּוֹת דָּם חַיָּה וְעוֹף; (ד) שְׁלֹא לִקַּח הָאֵם
92 עַל הַבָּנִים; (ה) לְשַׁלַּח הָאֵם, אִם לִקְחָה עַל הַבָּנִים.

1 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שבעים - מהן
2 שמונה מצוות עשה, ושנים עשר מצוות לא תעשה.

ספר הפלגה

3
4 הלכותיו ארבע, וזה הוא סדורן: הלכות שבועות, הלכות
5 נדרים, הלכות נזירות, הלכות ערכין וחרמים.

6 **הלכות שבועות.** יש בכללן חמש מצוות - אחת מצות
7 עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
8 (א) שלא לישבע בשמו לשקר; (ב) שלא לשא את שמו
9 לשוא; (ג) שלא לכפר בפקדון; (ד) שלא לישבע על כפירת
10 ממו; (ה) לישבע בשמו באמת.

11 **הלכות נדרים.** יש בכללן שלש מצוות - שנים מצוות
12 עשה, ואחת מצות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
13 (א) שישמר מוצא שפתיו ויעשה כמו שנדר; (ב) שלא יחל
14 דברו; (ג) שיפיר הנדר או השבועה, וזה הוא הפר נדרים
15 המפרש בתורה שבכתב.

16 **הלכות נזירות.** יש בכללן עשר מצוות - שנים מצוות
17 עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
18 (א) שיגדל הנזיר פרע; (ב) שלא יגלח שערו כל ימי נזרו;
19 (ג) שלא ישתה הנזיר יין ולא תערבת יין, ואפלו חמץ
20 שלקח; (ד) שלא יאכל ענבים לחים; (ה) שלא יאכל
21 צמקין; (ו) שלא יאכל תרנגולים; (ז) שלא יאכל זגין; (ח)
22 שלא יכנס לאהל המת; (ט) שלא יטמא למתים; (י) שיגלח
23 על הקרבנות, כשישלים נזירותו או כשיטמא.

24 **הלכות ערכין וחרמים.** יש בכללן שבע מצוות - חמש
25 מצוות עשה, ושנים מצוות לא תעשה; וזה הוא
26 פרטן: (א) לדון בערכי אדם באשר מפרש בתורה, וזה הוא
27 דין ערכי אדם; (ב) דין ערכי בהמה; (ג) דין ערכי בתים;
28 (ד) דין ערכי שדות; (ה) דין מחירים נכסיו; (ו) שלא ימכר
29 חרם; (ז) שלא יגאל חרם.

30 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, חמש ועשרים -
31 עשר מהן מצוות עשה, וחמש עשרה מצוות לא תעשה.

ספר זרעים

32
33 הלכותיו שבע, וזה הוא סדורן: הלכות פלאים, הלכות
34 מתנות עניים, הלכות תרומות, הלכות מעשרות, הלכות
35 מעשר שני ונטע רבעי, הלכות בכורים ושאר מתנות כהנה,
36 הלכות שמטה ויוכל.

37 **הלכות פלאים.** יש בכללן חמש מצוות לא תעשה; וזה
38 הוא פרטן: (א) שלא לזרע זרעים פלאים; (ב)
39 שלא לזרע תבואה או ירק בכרם; (ג) שלא להרביע בהמה
40 פלאים; (ד) שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה פאחד; (ה)
41 שלא ללבש פלאים.

42 **הלכות מתנות עניים.** יש בכללן שלש עשרה מצוות -
43 שבע מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה
44 הוא פרטן: (א) להניח פאה; (ב) שלא יכלה הפאה; (ג)
45 להניח לקט; (ד) שלא ילקט הלקט; (ה) לעזוב עוללות

46 בכרם; (ו) שלא יעולל הכרם; (ז) לעזוב פרט הכרם; (ח)
47 שלא ילקט פרט הכרם; (ט) להניח השכחה; (י) שלא ישוב
48 לקחת השכחה; (יא) להפריש מעשר לעניים; (יב) לתן
49 צדקה במסת ד; (יג) שלא יאמץ לזכו על העני.

50 **הלכות תרומות.** יש בכללן שמונה מצוות - שנים
51 מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא
52 פרטן: (א) להפריש תרומה גדולה; (ב) להפריש תרומת
53 מעשר; (ג) שלא יקדים תרומות ומעשרות זה לזה, אלא
54 יפריש על הסדר; (ד) שלא יאכל זר תרומה; (ה) שלא יאכל
55 אפלו תושב כהן או שכירו תרומה; (ו) שלא יאכל ערל
56 תרומה; (ז) שלא יאכל כהן טמא תרומה; (ח) שלא תאכל
57 חללה תרומה, ולא מן המוגרם מן הקדשים.

58 **הלכות מעשר.** מצוות עשה אחת - והיא להפריש מעשר
59 ראשון בכל שנה ושנה משני הזרעים, ולתנו
60 ללוים.

61 **הלכות מעשר שני ונטע רבעי.** יש בכללן תשע
62 מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא
63 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש מעשר שני; (ב) שלא
64 להוציא דמיו בשאר צרכי האדם, חוץ מאכילה ושתייה
65 וסיכה; (ג) שלא לאכלו בטמא; (ד) שלא לאכלו באנינות;
66 (ה) שלא לאכל מעשר שני של דגן חוץ לירושלים; (ו)
67 שלא לאכל מעשר תירוש חוץ לירושלים; (ז) שלא לאכל
68 מעשר יצהר חוץ לירושלים; (ח) להיות נטע רבעי בלו
69 קדש, ודינו להאכל בירושלים לבעליו כמעשר שני לכל
70 דבר; (ט) להתנדות ודוי המעשר.

71 **הלכות בכורים עם שאר מתנות כהנה שבגבולין.**
72 יש בכללן תשע מצוות - שמונה מצוות עשה,
73 ואחת מצות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש
74 בכורים ולהעלותן למקדש; (ב) שלא יאכל הכהן בכורים
75 חוץ לירושלים; (ג) לקרות עליהן; (ד) להפריש חלה לפניה;
76 (ה) לתת זרוע ולחיים וקבה לפניה; (ו) לתן לו ראשית הגז;
77 (ז) לפדות בכור הבן ולתת פדיונו לפניה; (ח) לפדות פטר
78 חמור ולתת פדיונו לפניה; (ט) לערף פטר חמור, אם לא
79 רצה לפדותו.

80 **הלכות שמטה ויוכל.** יש בכללן עשרים ושנים מצוות
81 - תשע מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות לא
82 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שתשבת הארץ מפלגה
83 בשביעית; (ב) שלא יעבד עבודת הארץ בשנה זו; (ג) שלא
84 יעבד עבודת האילן בשנה זו; (ד) שלא יקצר הספיח כנגד
85 הקוצרים; (ה) שלא יבצר הנזירים כנגד הבוצרים; (ו)
86 שישמיט מה שתוציא הארץ; (ז) שישמיט כל הלואות; (ח)
87 שלא יגש ולא יתבע הלואה; (ט) שלא ימנע מלהלוות קדם
88 השמטה כדי שלא יאבד ממונו; (י) לספר שנים שבע שבע;
89 (יא) לקדש שנת חמשים; (יב) לתקע בשופר בעשירי
90 לתשרי כדי לצאת עבדים חפשים; (יג) שלא תעבד אדמה
91 בשנה זו; (יד) שלא יקצר ספיחיה כנגד הקוצרים; (טו)
92 שלא יבצר נזיריה כנגד הבוצרים; (טז) לתן גאולה לארץ

1 בְּשָׁנָה זו, וְהוּא דִּין שָׁדָה אַחֲזָה וּשְׁדָה מִקְנָה; (יז) שְׁלֹא
2 תִּמְכַּר הָאָרֶץ לְצִמְיֹתוֹת; (יח) דִּין בְּתִי עָרֵי חֹמֶה; (יט) שְׁלֹא
3 יִנְחַל כָּל שִׁבְט לְוֵי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא נֹחֲתִים לָהֶם עָרִים
4 מִתְּנָה לְשִׁבְתָּ בָּהּ; (כ) שְׁלֹא יִקַּח שִׁבְט לְוֵי חֶלֶק בִּבְנֵה; (כא)
5 לִתֵּן לְלוֹוִים עָרִים לְשִׁבְתָּ וּמִגְרָשֵׁיהֶם; (כב) שְׁלֹא יִמְכַר מִגְרַשׁ
6 עָרֵיהֶם, אֲלֵא גֹאֲלִים לְעוֹלָם בֵּין לַפְּנֵי הַיּוֹבֵל בֵּין לְאַחֵר
7 הַיּוֹבֵל.

8 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֹפֶר זֶה, שֶׁבַע וְשָׁשִׁים - מִהֶם
9 שְׁלֹשִׁים מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֶׁבַע וְשָׁלֹשִׁים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר עֲבוֹדָה

10 הַלְכוּתוֹ תִּשְׁעֵי, וְזֶה הוּא סֵדוּרָן: הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה,
11 הַלְכוֹת כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְהַעֲבוּדִים בּוֹ, הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ,
12 הַלְכוֹת אֲסוּרֵי מִזְבֵּחַ, הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקִּרְבָּנוֹת, הַלְכוֹת
13 תְּמִידִין וּמוֹסָפִין, הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, הַלְכוֹת עֲבוֹדַת
14 יוֹם הַכַּפּוּרִים, הַלְכוֹת מַעֲלָה.

15 הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שֵׁשׁ מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ
16 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁלֹשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
17 פֶּרֶטָן: (א) לְבָנוֹת מִקְדָּשׁ; (ב) שְׁלֹא לְבָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ גִּזִּית;
18 (ג) שְׁלֹא לַעֲלוֹת בַּמַּעֲלוֹת עָלָיו; (ד) לִירְאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ה)
19 לְשָׁמֹר אֶת הַמִּקְדָּשׁ סָבִיב; (ו) שְׁלֹא לְהַשְׁבִּית שְׁמִירַת
20 הַמִּקְדָּשׁ.

21 הַלְכוֹת כָּלִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהַעֲבוּדִים בּוֹ. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן
22 אַרְבַּע עֲשָׂרָה מִצְוֹת - שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁמוֹנֶה
23 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לַעֲשׂוֹת שִׁמּוֹן
24 הַמִּשְׁחָה; (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת כְּמוֹהוּ; (ג) שְׁלֹא לְסוּף מִמֶּנּוּ;
25 (ד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת כְּמִתְכַּנֵּת הַקְּטֹרֶת; (ה) שְׁלֹא לְהַקְטִיר עַל
26 מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת חוּץ מִן הַקְּטֹרֶת; (ו) לְשֹׂאת הָאֹרֶן עַל הַכֶּתֶף;
27 (ז) שְׁלֹא יִסּוּרוּ הַבָּדִים מִמֶּנּוּ; (ח) שִׁיעֲבֹד הַלְוִי בַּמִּקְדָּשׁ;
28 (ט) שְׁלֹא יַעֲשֶׂה אֶחָד בְּמִלְאָכָת חִבְרוֹ בַּמִּקְדָּשׁ; (י) לְקַדֵּשׁ
29 הַכֹּהֵן לְעֲבוֹדָה; (יא) שִׁיְהִי כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת שְׁוֹת בְּרִגְלָיִם;
30 (יב) לְלַבֵּשׁ בְּגָדֵי כֹהֵן לְעֲבוֹדָה; (יג) שְׁלֹא יִקְרַע הַמַּעֲלִיל;
31 (יד) שְׁלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד.

32 הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת
33 - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא
34 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) שְׁלֹא יִכְנֹס כֹּהֵן שְׂכוֹר לַמִּקְדָּשׁ;
35 (ב) שְׁלֹא יִכְנֹס לוֹ כֹּהֵן פְּרוּעַ רֹאשׁ; (ג) שְׁלֹא יִכְנֹס לוֹ כֹּהֵן
36 קָרוּעַ בְּגָדִים; (ד) שְׁלֹא יִכְנֹס כֹּהֵן עֵת אֵל הַהִיכָל; (ה)
37 שְׁלֹא יֵצֵא כֹּהֵן מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת עֲבוֹדָה; (ו) לְשַׁלַּח טְמָאִים
38 מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ז) שְׁלֹא יִכְנֹס טְמָא לַמִּקְדָּשׁ; (ח) שְׁלֹא יִכְנֹס
39 טְמָא לְהֵר הַבֵּית; (ט) שְׁלֹא יִשְׁמַשׁ טְמָא; (י) שְׁלֹא יִשְׁמַשׁ
40 טְבוֹל יוֹם; (יא) לְקַדֵּשׁ הַעֲבוֹד יָדָיו וְרַגְלָיו; (יב) שְׁלֹא יִכְנֹס
41 בְּעַל מוֹם לְהִיכָל וּלְמִזְבֵּחַ; (יג) שְׁלֹא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם; (יד)
42 שְׁלֹא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם עוֹבֵר; (טו) שְׁלֹא יַעֲבֹד זֶר.

43 הַלְכוֹת אֲסוּרֵי מִזְבֵּחַ. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַרְבַּע עֲשָׂרָה מִצְוֹת -
44 אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשְׂרִי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
45 הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְהַקְרִיב כָּל הַקִּרְבָּנוֹת תְּמִימִים; (ב) שְׁלֹא

46 לְהַקְדִּישׁ בְּעַל מוֹם לְמִזְבֵּחַ; (ג) שְׁלֹא יִשְׁחַט; (ד) שְׁלֹא יִזְרַק
47 דָּמוֹ; (ה) שְׁלֹא יִקְטִיר חֶלְבּוֹ; (ו) שְׁלֹא יִקְרִיב בְּעַל מוֹם
48 עוֹבֵר; (ז) שְׁלֹא יִקְרִיב בְּעַל מוֹם, אֲפִלּוּ בַּקִּרְבָּנוֹת הַגִּזִּים;
49 (ח) שְׁלֹא יִטִּיל מוֹם בְּקִדְשִׁים; (ט) לְפָדוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁים;
50 (י) לְהַקְרִיב מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלְאָה. וְקִדְּם זֶמֶן זֶה הוּא הַנִּקְרָא
51 מִחֲסֵר זֶמֶן, וְאֵין מִקְרִיבִין אוֹתוֹ; (יא) שְׁלֹא לְהַקְרִיב אֶתֶּן
52 וּמִחֲרִי; (יב) שְׁלֹא לְהַקְטִיר שְׂאוֹר וְדִבֵּשׁ; (יג) לְמַלֵּחַ כָּל
53 הַקִּרְבָּנוֹת; (יד) שְׁלֹא לְהַשְׁבִּית מִלַּח מֵעַל הַקִּרְבָּנוֹת.

54 הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקִּרְבָּנוֹת. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים
55 מִצְוֹת - עֶשְׂרִי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת
56 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לַעֲשׂוֹת הַעוֹלָה כְּמַעֲשִׂיהָ
57 הַכְּתוּבִים עַל הַסֵּדֶר; (ב) שְׁלֹא לֵאכֹל בִּשָּׂר הַעוֹלָה; (ג) סֵדֶר
58 הַחֲטָאִת; (ד) שְׁלֹא לֵאכֹל מִבִּשָּׂר הַחֲטָאִת הַפְּנִימִית; (ה)
59 שְׁלֹא יִבְדִּיל בְּחֲטָאִת הַעוֹף; (ו) סֵדֶר הָאֶשֶׁם; (ז) שִׂיאֲכָלוּ
60 הַכֹּהֲנִים בִּשָּׂר קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים בַּמִּקְדָּשׁ; (ח) שְׁלֹא יֵאכְלוּ חוּץ
61 לַעֲזָרָה; (ט) שְׁלֹא יֵאכֹל זֶר מִקִּדְּשֵׁי קִדְּשִׁים; (י) סֵדֶר
62 הַשְּׁלָמִים; (יא) שְׁלֹא לֵאכֹל בִּשָּׂר קִדְּשִׁים קָלִים קֶדֶם זְרִיקַת
63 דָּמִים; (יב) לַעֲשׂוֹת כָּל מִנְחָה כְּסֵדֶר מַעֲשִׂיהָ הַכְּתוּבִים
64 בַּתּוֹרָה; (יג) שְׁלֹא יִשִּׁים שִׁמּוֹן עַל מִנְחַת חוּטָא; (יד) שְׁלֹא
65 יִתֵּן עֲלֶיהָ לְבוֹנָה; (טו) שְׁלֹא תֵאכַל מִנְחַת כֹּהֵן; (טז) שְׁלֹא
66 תִּאֲפֶה מִנְחַת חֶמֶץ; (יז) שִׂיאֲכָלוּ הַכֹּהֲנִים שְׂגִירֵי מִנְחָה; (יח)
67 שִׂיבִיא כָּל נִדְרָיו וְנִדְבוֹתָיו בְּרִגְלָה שְׁפָנַע בּוֹ; (יט) שְׁלֹא יֵאֱחָז
68 נִדְרָיו וְנִדְבוֹתָיו וּשְׂאֵר דְּבָרִים שֶׁהוּא חֵזֵב בָּהֶן; (כ) לְהַקְרִיב
69 כָּל הַקִּרְבָּנוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה; (כא) לְהִבִּיא קִדְּשֵׁי חֻצָּה
70 לְאֶרֶץ לְבֵית הַבְּחִירָה; (כב) שְׁלֹא לִשְׁחַט קִרְבָּנוֹת חוּץ
71 לַעֲזָרָה; (כג) שְׁלֹא לְהַקְרִיב קִרְבֵּן חוּץ לַעֲזָרָה.

72 הַלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסָפִין. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן תִּשְׁעֵי עֲשָׂרָה
73 מִצְוֹת - שְׁמוֹנֶה עֲשָׂרָה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוַת
74 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְהַקְרִיב שְׁנֵי כִבְשִׁים כָּכֵל
75 יוֹם עוֹלוֹת; (ב) לְהַדְלִיק אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּכֵל יוֹם; (ג) שְׁלֹא
76 לְכַבּוֹתָהּ; (ד) לְהִירִים אֶת הַדֶּשֶׁן כָּכֵל יוֹם; (ה) לְהַקְטִיר
77 קֹטֶרֶת כָּכֵל יוֹם; (ו) לְהַדְלִיק גִּירוֹת כָּכֵל יוֹם; (ז) שִׁיְקָרִיב
78 כֹּהֵן גָּדוֹל מִנְחָה כָּכֵל יוֹם, וְהִיא הַנִּקְרָאִת 'חֻבְתִּין'; (ח)
79 לְהוֹסִיף שְׁנֵי כִבְשִׁים עוֹלוֹת בַּשֶּׁבֶת; (ט) לַעֲשׂוֹת לָחֶם
80 הַפָּנִים; (י) מוֹסֵף רֹאשִׁי חֲדָשִׁים; (יא) מוֹסֵף הַפֶּסַח; (יב)
81 לְהַקְרִיב עֹמֶר הַתְּנוּפָה; (יג) לְסַפֵּר כָּל אִישׁ וְאִישׁ שִׁבְעָה
82 שְׁבוּעוֹת מִיּוֹם הַקִּרְבַּת הָעֹמֶר; (יד) מוֹסֵף עֲצָרָת; (טו)
83 לְהִבִּיא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עִם הַקִּרְבָּנוֹת הַבָּאוֹת בְּגִלְל הַלֶּחֶם בְּיוֹם
84 עֲצָרָת; (טז) מוֹסֵף רֹאשׁ הַשָּׁנָה; (יז) מוֹסֵף יוֹם צוּם; (יח)
85 מוֹסֵף הַחֵג; (יט) מוֹסֵף שְׁמִינִי עֲצָרָת.

86 הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת -
87 שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
88 הוּא פֶּרֶטָן: (א) שְׁלֹא לֵאכֹל קִדְּשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ אוֹ שֶׁהִטֵּל בָּהֶם
89 מוֹם; (ב) שְׁלֹא לֵאכֹל פֶּגוּל; (ג) שְׁלֹא יוֹתִיר קִדְּשִׁים לְאַחֵר
90 זֶמֶן; (ד) שְׁלֹא יֵאכֹל נֹתֵר; (ה) שְׁלֹא יֵאכֹל קִדְּשִׁים
91 שֶׁנִּטְמְאוּ; (ו) שְׁלֹא יֵאכֹל אָדָם שֶׁנִּטְמָא הַקִּדְּשִׁים; (ז) לְשַׂרֵּף
92 אֶת הַנּוֹתֵר; (ח) לְשַׂרֵּף אֶת הַטְּמֵא.

1 **הלכות עבודת יום הכפורים.** מצות עשה אחת - והיא
2 שיעשה מעשה יום הכפורים כלן על הסדר כמו
3 שכתוב בפרשת אחרי מות, הקרבנות והודוין ושלוח
4 השעיר ושאר העבודה.
5 **הלכות מעילה.** יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות
6 עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
7 (א) לשלם המועל אשר חטא בתוספת חמש וקרבן, וזה
8 הוא דין המועל; (ב) שלא לעבד בקדשים; (ג) שלא לגזו
9 הקדשים.
10 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, מאה ושלש - מהן
11 שבע וארבעים מצוות עשה, ויש וחמשים מצוות לא
12 תעשה.

ספר הקרבנות

13
14 **הלכותיו שש,** וזה הוא סדורן: הלכות קרבן פסח, הלכות
15 חגיגה, הלכות בכורות, הלכות שנגות, הלכות מחסרי
16 כפרה, הלכות תמורה.
17 **הלכות קרבן פסח.** יש בכללן שש עשרה מצוות -
18 ארבע מצוות עשה, ושתיים עשרה מצוות לא
19 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשחט הפסח בזמנו; (ב) שלא
20 לזבח אותו על הקמץ; (ג) שלא תלין אמוריו; (ד) לשחט
21 פסח שני; (ה) לאכל בשר הפסח על מצה ומרור בליל
22 חמשה עשר; (ו) לאכל בשר פסח שני על מצה ומרור בליל
23 חמשה עשר לחדש השני; (ז) שלא יאכל נא ומבשל; (ח)
24 שלא יוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה; (ט) שלא יאכל
25 ממנו משמד; (י) שלא יאכל ממנו לתושב או שכיר; (יא)
26 שלא יאכל ממנו ערל; (יב) שלא ישבר בו עצם; (יג) שלא
27 ישבר עצם בפסח שני; (יד) שלא ישאיר ממנו לבקר; (טו)
28 שלא ישאיר מפסח שני לבקר; (טז) שלא ישאיר מבשר
29 חגיגת יום ארבעה עשר עד יום שלישי.
30 **הלכות חגיגה.** יש בכללן שש מצוות - ארבע מצוות
31 עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
32 (א) להראות את פני ה'; (ב) לחג בשלישה ורגלים; (ג)
33 לשמח ברגלים; (ד) שלא יראה ריקם; (ה) שלא יעזוב לוי
34 מלשמוחו ולתן לו מתנותיו ברגלים; (ו) להקהיל את העם
35 בחג הסוכות במוצאי שמטה.
36 **הלכות בכורות.** יש בכללן חמש מצוות - שתי מצוות
37 עשה, ושלש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
38 (א) להפריש בכורות; (ב) שלא יאכל בכור תמים חוץ
39 לירושלים; (ג) שלא יפדה הבכור; (ד) להפריש מעשר
40 בהמה; (ה) שלא יגאל מעשר בהמה. וכללתי המעשר עם
41 הבכור - לפי שמעשה שניהם אחד, והפתיב כללו עמו,
42 שנאמר: "ואת דמם תזקק" - מפי השמועה למדו, שזה דם
43 מעשר ודם בכור.
44 **הלכות שנגות.** יש בכללן חמש מצוות עשה; וזה הוא
45 פרטן: (א) שיקריב היחיד קרבן חטאת קבועה על
46 שנגתו; (ב) שיקריב אשם מי שלא נודע לו אם חטא אם

47 לא חטא עד שיודע לו ויביא חטאתו, וזה הוא הנקרא
48 'אשם תלוי'; (ג) שיקריב אשם השוגג במעילה או החוטא
49 בגולה או בשפחה חרופה או שפפר בפקדון, וזה הוא
50 הנקרא 'אשם ודאי'; (ד) שיקריב החוטא קרבן על עברות
51 ידועות, אם היה עשיר בהמה, ואם היה עני עוף או עשירית
52 האיפה, וזה הוא הנקרא 'קרבן עולה ויורד'; (ה) שיקריבו
53 הסנהדרין קרבן, אם טעו והורו שלא כהלכה באחת מן
54 התמורות.

55 **הלכות מחסרי כפרה.** יש בכללן ארבע מצוות עשה;
56 וזה הוא פרטן: (א) שתקריב הזבח כשתטהר
57 קרבן; (ב) שתקריב היולדת כשתטהר קרבן; (ג) שיקריב
58 הזב כשיטהר קרבן; (ד) שיקריב המצרע כשיטהר קרבן.
59 ואחר שיקריבו קרבנותיהן, תגמר טהרתן.

60 **הלכות תמורה.** יש בכללן שלש מצוות - אחת מצוות
61 עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
62 (א) שלא ימיר; (ב) שתהיה התמורה קדש, אם המיר; (ג)
63 שלא ישנה הקדשים מקדשה לקדשה.
64 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, תשע ושלשים -
65 עשרים מצוות עשה, ותשע עשרה מצוות לא תעשה.

ספר טהרה

66
67 **הלכותיו שמונה,** וזה הוא סדורן: הלכות טמאת מת, הלכות
68 פרה אדמה, הלכות טמאת צרעת, הלכות מטמאי משכב
69 ומושב, הלכות שאר אבות הטמאות, הלכות טמאת אכלין,
70 הלכות בלים, הלכות מקוות.

71 **הלכות טמאת מת.** מצות עשה אחת, והוא דין טמאת
72 מת.

73 **הלכות פרה אדמה.** יש בכללן שתי מצוות עשה; וזה
74 הוא פרטן: (א) דין פרה אדמה; (ב) דין טמאת
75 מי נדה וטהרתן.

76 **הלכות טמאת צרעת.** יש בכללן שמונה מצוות - שש
77 מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא
78 פרטן: (א) להורות בצרעת אדם כדינה הכתוב בתורה; (ב)
79 שלא יקץ סימני טמאה; (ג) שלא יגלח הנתק; (ד) שיהיה
80 המצרע מפרסם בקריעת בגדיו ופריעת ראשו ונעטיה על
81 שפם; (ה) טהרת צרעת; (ו) שגלח המצרע את כל שערו
82 כשיטהר; (ז) דין צרעת הבגד; (ח) דין צרעת הבית.

83 **הלכות מטמאי משכב ומושב.** יש בכללן ארבע
84 מצוות עשה; וזה הוא פרטן: (א) דין טמאת נדה;
85 (ב) דין טמאת יולדת; (ג) דין טמאת זבה; (ד) דין טמאת
86 זב.

87 **הלכות שאר אבות הטמאות.** יש בכללן שלש מצוות
88 עשה; וזה הוא פרטן: (א) דין טמאת נבלה; (ב)
89 דין טמאת שרץ; (ג) דין טמאת שכבת זרע. ועבודה זרה
90 מטמאה כשרץ, וטמאתה מדברי סופרים.

91 **הלכות טמאת אכלין.** מצות עשה אחת, והיא דין
92 טמאת משקין ואכלין והכשרן.

מתוך מהדורת חזק

1 **הַלְכוֹת פְּלִים.** עֲנִין אֵלֹו הַהֲלָכוֹת, לִידַע פְּלִים שֶׁמִּקְבָּלִין
2 טַמְאָה מִכָּל אֵלֹו הַטְּמָאוֹת, וְכָלִים שְׂאִינָם מִטְּמָאִין,
3 וְכִיצַד מִטְּמָאִין הַפְּלִים וּמִטְּמָאִין.
4 **הַלְכוֹת מְקוּוֹת.** מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא שִׁטְבֵּל כָּל טַמָּא
5 בְּמִי מְקוּהָ וְאַחֵר כָּף יִטְהַר.
6 נִמְצְאוּ כָּל הַמְצָאוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָא זֶה, עֲשָׂרִים - מִהֵן
7 שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מְצוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

ספר נזיקין

9 **הַלְכוֹתֵיו חֲמֵשׁ,** וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת נֹזְקֵי מָמוֹן, הַלְכוֹת
10 גְּנֵבָה, הַלְכוֹת גְּזֻלָּה וְאַבְדָּה, הַלְכוֹת חֹבֵל וּמִזִּיק, הַלְכוֹת
11 רוֹצֵחַ וּשְׁמִירַת נַפֶּשׁ.
12 **הַלְכוֹת נֹזְקֵי מָמוֹן.** יֵשׁ בְּכָלֶלן אַרְבַּע מְצוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה
13 הוּא פְּרָטֵן: (א) דִּין הַשּׁוֹר; (ב) דִּין הַהֶבְעֵר; (ג)
14 דִּין הַבּוֹר; (ד) דִּין הַהֶבְעֵרָה.
15 **הַלְכוֹת גְּנֵבָה.** יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁבַע מְצוֹת - שְׁתֵּי מְצוֹת
16 עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן:
17 (א) שְׁלֹא לִגְנוֹב מָמוֹן; (ב) דִּין הַגֵּבֶב; (ג) לְצַדֵּק הַמֵּאֲזִינִים
18 עִם הַמִּשְׁקָלוֹת; (ד) שְׁלֹא יַעֲשֶׂה עוֹל בַּמִּדָּה וּבַמִּשְׁקָלוֹת; (ה)
19 שְׁלֹא יִהְיֶה לְאָדָם אֶכָּן וְאֶכָּן אִיפָּה וְאִיפָּה, אִף עַל פִּי שְׂאִינֹו
20 לֹוֹקֵחַ וְנוֹתֵן בָּהֶם; (ו) שְׁלֹא יִסִּיג גְּבוּל; (ז) שְׁלֹא לִגְנוֹב
21 נֶפֶשׁוֹת.
22 **הַלְכוֹת גְּזֻלָּה וְאַבְדָּה.** יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁבַע מְצוֹת - שְׁתֵּי
23 מְצוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
24 פְּרָטֵן: (א) שְׁלֹא לְגוֹל; (ב) שְׁלֹא לַעֲשֹׂק; (ג) שְׁלֹא לְחַמֵּד;
25 (ד) שְׁלֹא לְהִתְאַוּוֹת; (ה) לְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֻלָּה; (ו) שְׁלֹא
26 יִתְעַלֵּם מִן הָאֲבָדָה; (ז) לְהָשִׁיב הָאֲבָדָה.

27 **הַלְכוֹת חֹבֵל וּמִזִּיק.** מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִּין חֹבֵל
28 בַּחֲבֵרוֹ אוֹ מִזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ.
29 **הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וּשְׁמִירַת נַפֶּשׁ.** יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁבַע עֲשָׂרָה
30 מְצוֹת - שְׁבַע מְצוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשְׂרֵה מְצוֹת לֹא
31 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) שְׁלֹא לְרוֹצֵחַ; (ב) שְׁלֹא לִקַּח
32 כֶּפֶר לְנַפֶּשׁ רוֹצֵחַ; (ג) לְהַגְלוֹת רוֹצֵחַ בְּשִׁנְיָה; (ד) שְׁלֹא לִקַּח
33 כֶּפֶר לְמַחֲבֵיב גְּלוּת; (ה) שְׁלֹא יוֹמַת הַרוֹצֵחַ בְּשִׁירָצָה, קֶדֶם
34 עֲמִידָה בְּדִין; (ו) לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף בַּנֶּפֶשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף; (ז) שְׁלֹא
35 לְחוֹס עַל הַרוֹדֵף; (ח) שְׁלֹא לַעֲמֹד עַל דָּם; (ט) לְהַפְרִישׁ עָרֵי
36 מִקָּלָט וּלְהַכִּין לָהֶן הַדֶּרֶךְ; (י) לַעֲרֹף אֶת הַעֲגֻלָּה בַּנֶּחֱל; (יא)
37 שְׁלֹא יַעֲבֹד אוֹתָהּ קֶרֶקַע וְלֹא תַזְרַע; (יב) שְׁלֹא תִשֵּׂים דָּמִים;
38 (יג) לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה; (יד) שְׁלֹא יִכְשִׁיל תָּמִים בְּדָבָר; (טו)
39 לְפָרֵק עִם מִי שֶׁנִּכְשַׁל בְּדָרֵךְ; (טז) לִטְעֵן עִמּוֹ; (יז) שְׁלֹא
40 יַנְיָחֵנוּ בְּדָרֵךְ נִבְהֵל בַּמִּשְׁאֵל וְלֵלֶךְ לוֹ.
41 נִמְצְאוּ כָּל הַמְצָאוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָא זֶה, שֵׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים - מִהֵן
42 שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה מְצוֹת עֲשֵׂה וְעֶשְׂרִים מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

ספר קנין

43 **הַלְכוֹתֵיו חֲמֵשׁ,** וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת מְכִירָה, הַלְכוֹת זְכִיָּה

45 וּמִתְנָה, הַלְכוֹת שְׁכָנִים, הַלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשִׁתְפִּין, הַלְכוֹת
46 עֲבָדִים.
47 **הַלְכוֹת מְכִירָה.** יֵשׁ בְּכָלֶלן חֲמֵשׁ מְצוֹת - אַחַת מְצוֹת
48 עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן:
49 (א) דִּין מִקָּח וּמִמְכָּר; (ב) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּמִקָּח וּמִמְכָּר; (ג)
50 שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדִבְרֵים; (ד) שְׁלֹא יוֹנֶה גֵר צָדֵק בְּמִמוֹנוֹ; (ה)
51 שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדִבְרֵים.

52 **הַלְכוֹת זְכִיָּה וּמִתְנָה.** עֲנִין אֵלֹו הַהֲלָכוֹת - לִידַע דִּין
53 זְכִיָּה מִן הַהֶפְקֵר, הִיאֵף יִקְנֶה וּבִמָּה יִקְנֶה, וְדִין
54 נוֹתֵן מִתְנָה וּמִקְבָּל, וְאִיזוֹ מִתְנָה חֹוֹרֶת וְאִיזוֹ אִינָה חֹוֹרֶת.
55 **הַלְכוֹת שְׁכָנִים.** עֲנִין אֵלֹו הַהֲלָכוֹת - לִידַע דִּין חֵלוֹק
56 הַקֶּרְקָעוֹת בֵּין הַשִּׁתְפִּין, וְהַרְחַקַת נֹזְקֵי כָּל אֶחָד
57 מֵהֵן מִשְׁכָּנוֹ וּמִבְעֵל הַמָּצָר שְׁלוֹ, וְדִין בְּעַל הַמָּצָר.
58 **הַלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשִׁתְפִּין.** עֲנִין אֵלֹו הַהֲלָכוֹת - לִידַע דִּין
59 שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם וְשִׁתְפוֹ, וּמִשְׁפָּטֵיהֶן בְּמִקָּחָן
60 וּמִמְכָּרָן וּבִהֶפְסָדָן וּשְׁכָרָן.

61 **הַלְכוֹת עֲבָדִים.** יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מְצוֹת - חֲמֵשׁ
62 מְצוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁמוֹנֶה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
63 פְּרָטֵן: (א) דִּין קָנִין עֶבֶד עֲבָרִי; (ב) שְׁלֹא יִמְכֹּר מִמִּכְרַת
64 עֶבֶד; (ג) שְׁלֹא יַעֲבִידֵנוּ בְּפָרֶךְ; (ד) שְׁלֹא נִינִיחַ גֵּר תּוֹשֵׁב
65 לְרֵדוֹת בּוֹ בְּפָרֶךְ; (ה) שְׁלֹא נַעֲבֹד בּוֹ עֲבוּדַת עֶבֶד; (ו)
66 לְהַעֲנִיק לוֹ בְּצִאתוֹ חֲפָשִׁי; (ז) שְׁלֹא יֵצֵא רִיקָם; (ח) לְפָדוֹת
67 אָמָה עֲבָרִיָּה; (ט) לַעֲבֹדָה; (י) שְׁלֹא תִמְכֹּר; (יא) לַעֲבֹד
68 בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, אֲלֵא אִם הִפִּיל לוֹ אֲדוֹנָיו אֶחָד מִרְאִשִּׁי
69 אֵיבָרָיו; (יב) שְׁלֹא לְהַסְגִּיר עֶבֶד שֶׁבָּרַח מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ
70 יִשְׂרָאֵל; (יג) שְׁלֹא לְהוֹנוֹת עֶבֶד זֶה הַנִּצּוֹל אֲלֵינוּ.
71 נִמְצְאוּ כָּל הַמְצָאוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָא זֶה, שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה - שֵׁשׁ
72 מִהֵן מְצוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

ספר משפטים

74 **הַלְכוֹתֵיו חֲמֵשׁ,** וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת שְׁכִירוֹת, הַלְכוֹת
75 שְׂאֵלָה וּפְקֻדוֹן, הַלְכוֹת מְלוּהָ וְלוֹהָ, הַלְכוֹת טוֹעֵן וְנוֹטְעֵן,
76 הַלְכוֹת נִחְלוֹת.
77 **הַלְכוֹת שְׁכִירוֹת.** יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁבַע מְצוֹת - שְׁלֹשׁ מְצוֹת
78 עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; (א) דִּין שְׁכִיר
79 וְשׁוֹמֵר שְׁכָר; (ב) לִתֵּן שְׁכָר שְׁכִיר בְּיוֹמוֹ; (ג) שְׁלֹא יֵאָחֹזר
80 שְׁכָר שְׁכִיר אַחֵר זְמָנוֹ; (ד) שְׂאִיכָל הַשְׁכִּיר מִן הַמִּחְבֵּר
81 שִׁיעֲשֶׂה בּוֹ; (ה) שְׁלֹא יֵאָכַל הַשְׁכִּיר מִן הַמִּחְבֵּר שְׁלֹא בִשְׁעַת
82 גִּמְרָה מִלְאָכָה; (ו) שְׁלֹא יוֹלִיף הַשְׁכִּיר בִּידּוֹ יֵתֵר עַל מָה
83 שֶׁאֵכָל; (ז) שְׁלֹא יִחַסֵּם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ, וְכֵן שְׂאָר בְּהֵמָה.
84 **הַלְכוֹת שְׂאֵלָה וּפְקֻדוֹן.** יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁתֵּי מְצוֹת עֲשֵׂה
85 וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) דִּין הַשְׂוֹאֵל; (ב) דִּין שׁוֹמֵר חֲנָם.
86 **הַלְכוֹת מְלוּהָ וְלוֹהָ.** יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מְצוֹת -
87 אַרְבַּע מְצוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁמוֹנֶה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה;
88 וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְהַלוֹת לַעֲנִי וְלִמָּד; (ב) שְׁלֹא יִגָּשׁ אוֹתוֹ;
89 (ג) לְנָגֵשׁ אֶת הַנִּכְבֵּי; (ד) שְׁלֹא יִמְשֹׁכֵן בְּעַל חֹב בְּזִרְעוֹ; (ה)

1 להחזיר המשכון לבצעו בזמן שהוא צריך לו; (ו) שלא
2 יאחר המשכון מבצעו העני בעת שהוא צריך לו; (ז) שלא
3 יחבל אלמנה; (ח) שלא יחבל כלים שעושין בהם אכל
4 נפש; (ט) שלא יתן המלוה ברבית; (י) שלא ילוה הלוה
5 ברבית; (יא) שלא יתעסק אדם בין מלוה ולוה ברבית, ולא
6 יעיד ביניהן, ולא יכתב שטר, ולא יערב; (יב) ללוות מן
7 הנכרי ולהלוותו ברבית.

8 **הלכות טוען ונטען.** מצות עשה אחת, והיא דין טוען
9 ומודה או כופר.

10 **הלכות נחלות.** מצות עשה אחת, והיא דין סדר נחלות.
11 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שלש ועשרים - מהן
12 אחת עשרה מצוות עשה, ושתיים עשרה מצוות לא תעשה.

ספר שופטים

13
14 **הלכותיו חמש,** וזה הוא סדרן: **הלכות סנהדרין** והענישין
15 המסורין להם, **הלכות עדות**, **הלכות ממרים**, **הלכות אבל**,
16 **הלכות מלכים ומלחמות.**

17 **הלכות סנהדרין והענישין המסורין להם.** יש בכללן
18 שלשים מצוות - עשר מצוות עשה, ועשרים
19 מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות שופטים; (ב)
20 שלא למנות דין שאינו יודע דרך המשפט; (ג) לנטות אחרי
21 רבים, אם נחלקו השופטים; (ד) שלא להרג אם רבו
22 המחזיקים באיש אחד, עד שיהיו יתר שנים; (ה) שלא ילמד
23 חובה מי שלמד זכות בדיני נפשות; (ו) להרג בסקילה; (ז)
24 להרג בשרפה; (ח) להרג בסין; (ט) להרג בחנק; (י)
25 לתלות; (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו; (יב) שלא תלין
26 נבלתו; (יג) שלא להחיות מכשף; (יד) להלקות לרשע;
27 (טו) שלא יוסיף בהכנית הלוקה; (טז) שלא להרג נקי
28 באמדם הדעת; (יז) שלא לענש אנוס; (יח) שלא לחוס על
29 הורג חברו או חובל בו; (יט) שלא לרחם על הדל בדין;
30 (כ) שלא להדר גדול בדין; (כא) שלא להטות הדין על בעל
31 עברות, אף על פי שהוא חוטא; (כב) שלא לעול משפט;
32 (כג) שלא להטות משפט גר יתום; (כד) לשפט בצדק;
33 (כה) שלא ליראה בדין מאיש זרוע; (כו) שלא לקח שחד;
34 (כז) שלא לשא שמע שאן; (כח) שלא לקלל הדין; (כט)
35 שלא לקלל הנשיא; (ל) שלא לקלל אדם משאר בני ישראל
36 הכשרים.

37 **הלכות עדות.** יש בכללן שמונה מצוות - שלש מצוות
38 עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
39 (א) להעיד בבית דין למי שיש לו עדות; (ב) לדרש ולחקר
40 העדים; (ג) שלא יורה העד בדין זה שהעיד עליו, בדיני
41 נפשות; (ד) שלא יקום דבר בעדות אחד; (ה) שלא יעיד
42 בעל עברה; (ו) שלא יעיד קרוב; (ז) שלא להעיד בשקר;
43 (ח) לעשות לעד זומם באשר זומם לעשות.

44 **הלכות ממרים.** יש בכללן תשע מצוות - שלש מצוות

45 עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות
46 על פי התורה שיאמרו בית דין הגדול; (ב) שלא לסור
47 מדבריהם; (ג) שלא להוסיף על התורה, לא במצוות
48 שבכתב, ולא בפרושן שלמדנו מפי השמועה; (ד) שלא
49 לגרע מן הכל; (ה) שלא לקלל אב ואם; (ו) שלא להכות
50 אב ואם; (ז) לכבד אב ואם; (ח) ליראה מאב ואם; (ט)
51 שלא יהנה הבן סורר ומורה על קול אביו ואמו.

52 **הלכות אבל.** יש בכללן ארבע מצוות - אחת מצוות
53 עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא
54 פרטן: (א) להתאבל על הקרובים, ואפלו כהן מתטמא
55 ומתאבל על הקרובים; ואין אדם מתאבל על הרוגי בית
56 דין, ולפי זה כללתי הלכות אלו בספר זה, שהם מעין
57 קבורה ביום מיתה, שהיא מצוות עשה; (ב) שלא יטמא
58 כהן גדול לקרובים; (ג) שלא יכנס עם המת באהל;
59 (ד) שלא יטמא כהן הדיוט לנפש אדם, אלא לקרובים
60 בלבד.

61 **הלכות מלכים ומלחמות.** יש בכללן שלש ועשרים
62 מצוות - עשר מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות
63 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות מלך מישראל; (ב)
64 שלא ימנה מקהל גרים; (ג) שלא ירבה לו נשים; (ד) שלא
65 ירבה לו סוסים; (ה) שלא ירבה לו כסף וזהב; (ו) להחריס
66 שבועה צממין; (ז) שלא להחיות מהן נשמה; (ח) למחות
67 זרעו של עמלק; (ט) לזכר מה שעשה לנו עמלק; (י) שלא
68 לשפח מעשיו הרעים ואריכותו בדרך; (יא) שלא לשכן
69 בארץ מצרים; (יב) לשלח שלום ליושבי העיר כשצרים
70 עליה, ולדון בה באשר מפרש בתורה, אם תשלים ואם לא
71 תשלים; (יג) שלא לדרש שלום מעמון ומואב בלבד,
72 כשצרים עליהן; (יד) שלא להשחית אילני מאכל במצור;
73 (טו) להתקין יד שיצאו בו בעלי המחנה להפנות בו; (טז)
74 להתקין יחד לחפר בו; (יז) למשח כהן לזכר באזני אנשי
75 הצבא בשעת המלחמה; (יח) להיות מארש נושא אשה
76 ובונה בנים ונוטע פרי שמתין בקנין שנה תמימה,
77 ומחזירין אותן מן המלחמה; (יט) שלא יעבור עליהן דבר,
78 ולא יצאו אפלו לצרכי העיר וצרכי הגדוד וכל הדומה להן;
79 (כ) שלא לערץ ולחזר לאחור בשעת מלחמה; (כא) דין יפת
80 תאר; (כב) שלא תמכר יפת תאר; (כג) שלא יכבשנה
81 לעבדות אחר שנכבלה.

82 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, ארבע ושבעים -
83 מהן שבע ועשרים מצוות עשה, ושבע וארבעים מצוות לא
84 תעשה.

85 ונמצאו כל ההלכות של ארבעה עשר ספר, שלש ושמונים
86 הלכות.

87 ועתה אתחיל לכאר משפטי כל מצוה ומצוה, וכל הדינין
88 הנגללין עמה מענינה על סדר ההלכות, בעזרת שדי ברוך
89 הוא.

יום רביעי י"ג אדר ה'תשע"ב

משוף חסדך לידעך, וצדקתך לישרי לב.

ספר ראשון והוא ספר המדע

הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות יסודי התורה,
הלכות דעות, הלכות תלמוד תורה, הלכות עבודה וזרה
וחקות הגוים, הלכות תשובה.

הלכות יסודי התורה

יש בכללן עשר מצוות - שש מצוות עשה, וארבע מצוות
לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לידע שיש שם אלוה; (ב)
שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה וזלתי ה'; (ג) לכתוב;
(ד) לאהבו; (ה) ליראה ממנו; (ו) לקדש שמו; (ז) שלא
לחלל את שמו; (ח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו
עליהן; (ט) לשמע מן הנביא המדבר בשמו; (י) שלא
לנסותו. ובאור המצוות האלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. יסוד היסודות ועמוד החכמות, לידע שיש שם [במציאות]
מצוי ראשון. והוא ממציא כל הנמצא; [בורא כל הברואים]
וכל הנמצאין מן שמים וארץ ומה שביניהן, לא נמצאו
[נבראו] אלא מאמתת המצא [מהמצאותו האמיתית - נצחית].

ב. ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי, אין דבר אחר יכול
להמצאותו.

ג. ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאין מלבדו מצויין,
הוא לבדו יהיה מצוי ולא יבטל הוא לבטולן [מציאותו אינה
תלויה בהם]; שכל הנמצאין צריכין לו [מציאותם תלויה בו],
והוא ברוך הוא אינו צריך להן, ולא לאחד מהן. לפיכך אין
אמתתו [מציאותו] באמתת [כמציאות] אחד מהן.

ד. הוא שהנביא אומר: "וה' אלהים אמת" - הוא לבדו
האמת [הנצחי], ואין לאחר אמת באמתו. והוא שהתורה
אומרת: "אין עוד מלבדו", כלומר - אין שם מצוי אמת
מלבדו כמותו.

ה. המצוי הזה - הוא אלהי העולם, אדון כל הארץ. והוא
המנהיג [את] הגלגל [העליון העוסף ומסובב את שאר
הגלגלים] בכח שאין לו קץ ותכלית, בכח שאין לו הפסק;
שהגלגל סובב תמיד, ואי אפשר שישב בלא מסבב; והוא
ברוך הוא המסבב אותו, בלא יד ולא גוף.

ו. וידעית דבר זה - מצות עשה, שנאמר: "אנכי ה' אלהיך".
וכל המעלה על דעתו שיש שם [ישנו במציאות] אלוה אחר
חוץ מזה - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא יהיה לך
אלהים אחרים על פני", וכופר בעקר, שזה הוא העקר
הגדול שהכל תלוי בו.

ז. אלוה זה אחד הוא - ואינו לא שנים ולא יתר על שנים,

אלא אחד, שאין כיתודו [כאחדותו] אחד מן האחדים
הנמצאין בעולם; לא אחד כמין [כסוג, קבוצה] שהוא כולל
אחדים הרבה, ולא אחד כגוף [פרט בקבוצה] שהוא נחלק
למחלקות [אברים] ולקצוות [אזרח רוחב]; אלא יחיד שאין
כיתודו יחיד אחר כמותו בעולם. אלו היו האלהות הרבה
- היו גופין וגויות, מפני שאין הנמנין [דברים הניתנים
להימנות] השוין במציאותן נפרדין זה מזה אלא במארגין
שיארגו הגופות והגויות. ואלו היה היוצר גוף וגויה - היה
לו קץ ותכלית, שאי אפשר להיות גוף שאין לו קץ. וכל
שיש לו קץ ותכלית, יש לכחו קץ וסוף. ואלהינו ברוך
שמו, הואיל וכחו אין לו קץ ואינו פוסק, שהרי הגלגל
סובב תמיד, אין כחו פח גוף. הואיל ואינו גוף, לא יארגו
לו מארעות הגופות כדי שיהא נחלק ונפרד מאחר; לפיכך,
אי אפשר שיהיה אלא אחד. וידעית דבר זה - מצות עשה,
שנאמר: "ה' אלהינו, ה' אחד".

ח. הרי מפרש בתורה ובנביא, שאין הקדוש ברוך הוא גוף
וגויה, שנאמר: "כי ה' אלהיכם, הוא האלהים בשמים ממעל
ועל הארץ מתחת", והגוף לא יהיה [אינו יכול להיות] בשני
מקומות; ונאמר: "כי לא ראיתם כל תמונה", ונאמר: "ואל
מי תדמיוני, ואשנה"; ואלו היה גוף, היה דומה לשאר
גופים.

ט. אם כן, מה הוא זה שנאמר בתורה: "ותחת רגליו",
"כתובים באצבע אלהים", "יד ה'", "עיני ה'", "אזני ה'",
וכיוצא בדברים האלו? - הכל לפי דעתן של בני אדם, הוא,
שאין מפירין אלא הגופות; ודברה תורה כלשון בני אדם.
והכל כנויין הן, כמו שנאמר: "אם שנותי ברכ חרבי"; וכי
חרב יש לו, ובחרב הוא הורג? אלא משל, והכל משל.
ראיה לדבר זה, שנביא אחד אומר שראה הקדוש ברוך הוא
"לבושה כתלג חור" [לבשו כשלג לבן], ואחר ראהו "חמוץ
[אדום] בגדים מכצרה"; ומשה רבנו עצמו ראהו על הים
כגבור עושה מלחמה, ובסיני כשליח צבור עטוף. לומר,
שאין לו דמות וצורה, אלא הכל כמראה הנבואה ובמחנה;
ואמתת הדבר - אין דעתו של אדם יכולה להשיגו ולחקרו;
וזה הוא שאמר הכתוב: "החקר אלוה תמצא, אם עד
תכלית שדי תמצא".

י. מה הוא זה שבקש משה רבנו להשיג, כשאמר "הראני
נא את כבודך"? בקש לידע אמתת המצא של הקדוש ברוך
הוא, עד שיהיה ידוע בלבו כמו ידיעת אחד מן האנשים
שראה פניו ונהקקה צורתו בקרבו, שנמצא אותו האיש
נפרד בדעתו משאר האנשים; כך בקש משה רבנו להיות
מציאת הקדוש ברוך הוא נפרדת בלבו משאר מציאת
הנמצאין, עד שידע אמתת המצא כמה שהיא. והשיבו
ברוך הוא, שאין כח בדעת האדם החי שהוא מחבר מגוף
ונפש, להשיג אמתת דבר זה על ברי. והודיעו ברוך הוא
מה שלא ידע אדם לפניו ולא ידע לאחריו, עד שהשיג
אמתת המצא דבר שנפרד הקדוש ברוך הוא בדעתו
משאר הנמצאין, כמו שיפרד אחד מן האנשים שראה

1 אחוריו, והשיג כל גופו ומלבושו בדעתו משאר האנשים;
2 ועל דבר זה רמז הכתוב ואמר: "וראית את אחרי, לפני לא
3 יראו".

4 יא. וכיון שנתברר שאינו גוף וגויה, יתבאר שלא יאָרעו
5 ולא אחד ממארגעות הגוף: לא חבור ולא פירוד, ולא מקום
6 ולא מדה, ולא עליה ולא ירידה, ולא זמין ולא שמאל, ולא
7 פנים ולא אחור, ולא ישיבה ולא עמידה; ואינו מצוי בזמן,
8 עד שיהיה לו ראשית ואחרית ומגן שנים; ואינו משתנה,
9 שאין לו דבר שיגרום לו שנוי. ואין לו לא מנת ולא חיים
10 כחצי הגוף החי, ולא סכלות ולא חכמה כחכמת האיש
11 החכם, לא שנה ולא הקיצה, ולא כעס ולא שחוק, ולא
12 שמחה ולא עצבות, ולא שתיקה ולא דבור כדבור האדם.
13 כף אמרו חכמים: 'אין למעלה לא ישיבה ולא עמידה, ולא
14 ערך [פירוד] ולא עפוי' [חיבור].

15 יב. והואיל והדבר כף הוא, כל הדברים הללו וכיוצא בהן
16 שנגמרו בתורה ובדברי נביאים - הכל משל ומליצה הן,
17 כמו שנגמרו: "יושב בשמים ישחק", "כעסוני בהבליהם",
18 "באשר שש ה'", וכיוצא בהן. על הכל אמרו חכמים:
19 'דברה תורה כלשון בני אדם'. וכן הוא אומר: "האיתי הם
20 מכעיסים"; הרי הוא אומר: "אני ה', לא שנית", ואלו היה
21 פעמים כוֹעֵס ופעמים שֹׂמֵחַ, היה משתנה. וכל הדברים
22 האלו אינם מצויין אלא לגופים האפלים השפלים, שוכני
23 פתי חמר אשר בעפר יסודם. אבל הוא ברוך הוא יתעלה
24 ויתרומם על כל זה.

פרק ב

25
26 א. האל הנכבד והנורא הזה - מצוה לאהבו וליראה הימנו,
27 שנגמרו: "ואהבת את ה' אלהיך", ונגמרו: "את ה' אלהיך
28 תירא".

29 ב. והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן
30 האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן
31 חכמתו שאין לה ערך ולא קץ - מיד הוא אוהב ומשבח
32 ומפאָר, ומתאנה תאנה גדולה לידע השם הגדול, כמו
33 שאמר דוד: "צמאה נפשי לאלהים, לאל חי". וכשמחשב
34 בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו, ויירא ויפחד
35 וידע שהוא ברירה קטנה שפלה אפלה, עומד בדעת קלה
36 מעוטה לפני תמים דעות [הקב"ה], כמו שאמר דוד: "כי
37 אראה שמך . . . מה אנוש כי תזכרנו". ולפי הדברים האלו
38 אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים, כדי
39 שיהיו פתח למבין לאהב את השם, כמו שאמרו חכמים
40 בענין אהבה: 'שמתוך כף אתה מכיר את מי שאמר והיה
41 העולם'.

42 ג. כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, נחלק לשלשה
43 חלקים: מהם ברואין שהן מחברין מגלים וצורה [חומר
44 וצורת] - והם נהוין ונפסדין תמיד, כמו גופות האדם
45 והבהמה והצמחים והמתכות. ומהן ברואין שהן מחברין
46 מגלים וצורה, אבל אינן משתנים מגוף לגוף ומצורה לצורה

47 כמו הראשונים, אלא צורתן קבועה בגלמן לעולם, ואינן
48 משתנין כמו אלו - והן הגלגלים והכוכבים שבהן, ואין
49 גלגלם כשאר גלגלים ולא צורתם כשאר צורות. ומהן ברואין
50 צורה בלא גלגל כלל - והן המלאכים, שהמלאכים אינן גוף
51 וגויה, אלא צורות נפרדות זו מזו.

52 ד. ומה הוא זה שהנביאים אומרים, שראו המלאך אש
53 ובעל כנפים? הכל במראה הנבואה ודרך חידה, לומר
54 שאינו גוף ואינו כבד כגופות הכבדים, כמו שנגמרו: "כי
55 ה' אלהיך, אש אכלה הוא", ואינו אש אלא משל. וכמו
56 שנגמרו: "עשה מלאכיו רוחות, משרתיו אש להט".

57 ה. ובמה יפרדו הצורות זו מזו, והרי אינן גופין? לפי שאינן
58 שוין במציאותן, אלא כל אחד מהן למטה ממעלתו של
59 חברו, והוא מצוי מכחו [של זה שלמעלה הימנו] זה למעלה
60 מזה; והכל נמצאין מכחו של הקדוש ברוך הוא וטובו. וזה
61 הוא שרמז שלמה בחכמתו ואמר: "כי גבה מעל גבה שמר,
62 וגבוהים עליהם".

63 ו. זה שאמרנו 'למטה ממעלתו', אינה מעלת מקום כמו
64 אדם שיושב למעלה מחברו; אלא כמו שאומרים בשני
65 חכמים שאחד גדול מחברו בחכמה, שהוא למעלה ממעלתו
66 של זה, וכמו שאומרים בעלה [סיבה], שהיא למעלה מן
67 העלול [המטובב].

68 ז. שנוי שמות המלאכים, על שם מעלתם היא; ולפיכך
69 נקראים 'חיות הקדש', והם למעלה מן הכל, ואופנים,
70 וארואלים, וחסמלים, ושרפים, ומלאכים, ואלהים, ובני
71 אלהים, וקרוכים, ואישים. כל אלו עשרה השמות שנקראו
72 בהן המלאכים, על שם עשר מעלות שלהן הן. ומעלה
73 שאין למעלה ממנה אלא מעלת האל ברוך הוא, היא מעלת
74 הצורות שנקראת 'חיות'; לפיכך נאמר בנבואה, שהן פתח
75 הפסא [כסא הכבוד]. ומעלה עשירית, היא מעלת הצורה
76 שנקראת 'אישים', והם המלאכים שמדברים עם הנביאים
77 ונראין להם במראה הנבואה; לפיכך נקראו 'אישים',
78 ששמעלתם קרובה ממעלת דעת האדם.

79 ח. וכל הצורות האלו חיים ומפירים את הבורא, ויודעין
80 אותו דעה גדולה עד למאד. כל צורה וצורה לפי מעלתה,
81 [ומכירה את ה'] - לא לפי גדלו [האמית' של הקב"ה]. אפלו
82 מעלה הראשונה אינה יכולה להשיג אמתת הבורא כמו
83 שהיא, אלא דעתה קצרה להשיג. אבל משגת ויודעת יתר
84 ממה שמשגת ויודעת צורה שלמטה ממנה; וכן כל מעלה
85 ומעלה, עד מעלה עשירית. ומעלה עשירית גם היא יודעת
86 הבורא דעה שאין כח בני אדם המחברין מגלים וצורה יכול
87 להשיג ולידע כמותה. והכל אינן יודעין את הבורא, כמו
88 שהוא יודע עצמו.

89 ט. כל הנמצאין חוץ מן הבורא, מצוה הראשונה עד יתוש
90 קטן שיהיה בטבור [כדור] הארץ - הכל מכת אמתו נמצאו.
91 ולפי שהוא יודע עצמו ומכיר גדלו ותפארתו ואמתו, הוא
92 יודע הכל ואין דבר נעלם ממנו.
93 י. הקדוש ברוך הוא מכיר אמתו, ויודע אותה כמות שהיא.

1 ואינו יודע בדעה שהיא חוץ ממנו כמו שאנו יודעין, שאין
2 אנו ונדעתנו אחד. אבל הבורא - הוא ודעתו וחייו אחד,
3 מכל צד ומכל פנה; שאלמלא היה חי בחיים ויודע בדעה,
4 היו שם אלהות הרבה - הוא וחייו ודעתו; ואין הדבר כן,
5 אלא אחד מכל צד ומכל פנה ובכל דרך ויחוד. נמצאת
6 אומר: הוא הידוע, והוא הידוע, והוא הדעה עצמה - הכל
7 אחד. ודבר זה - אין כח בפה לאמרו ולא באנו לשמעו ולא
8 בלב האדם להפירו, על בריו. ולפיכך אומרים: "חי נפשך",
9 "חי פרעה", ואין אומרים: "חי ה'", אלא "חי ה'" - שאין
10 הבורא וחייו שנים כמו חיי הגופות החיים, או כחיי
11 המלאכים. לפיכך, אינו מפיר הברואים ויודעם מחמת
12 הברואים, כמות שאנו יודעין אותם, אלא מחמת עצמו
13 ידעם; לפיכך, מפני שהוא יודע עצמו, ידע הכל - שהכל
14 נסמך בהנחתו לו [- קיום הכל תלוי בהקב"ה].

15 יא. דברים אלו שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו, כמו
16 טפה מן הים הן ממה שצריך לבאר בענין זה. ובאור כל
17 העקרין שבשני פרקים אלו - הוא הנקרא 'מעשה מרכבה'
18 [המתוארת בספר יחזקאל].

19 יב. צווי חכמים הראשונים, שלא לדרש בדברים אלו אלא
20 לאיש אחד בלבד, והוא שיהיה חכם ומבין מדעתו. ואחר
21 כך מוסרין לו ראשי פרקים, ומודיעים אותו שמץ [מעט] מן
22 הדבר; והוא מבין מדעתו, ויודע סוף הדבר ועמו. ודברים
23 אלו דברים עמקים הן עד למאד, ואין כל דעת ודעת ראוייה
24 לסכל. וצליהן אמר שלמה בחכמתו דרך משל: "כבשים
25 ללבושך"; כך אמרו חכמים בפרוש משל זה: 'דברינו
26 [סודיים וכבושים] - שהם כבשוננו של עולם - יהיו
27 ללבושך', כלומר לך לבדך, ואל תדרש אותם ברבים.
28 וצליהם אמר: "יהיו לך לבדך, ואין לזרים אתך". וצליהם
29 אמר: "דבש וחלב תחת לשונך"; כך פרוש חכמים
30 הראשונים: 'דברים שהם כדבש וחלב - יהיו תחת לשונך'.

פרק ג

31 א. הגלגלים, הן הנקראין 'שמים', ו'רקיע', ו'זבול',
32 ו'ערכות'; והן תשעה גלגלים: גלגל הקרוב ממנו הוא גלגל
33 הירח, והשני שלמעלה ממנו - גלגל שבו הכוכב הנקרא
34 'כוכב', וגלגל שלישי שלמעלה ממנו שבו נגה, וגלגל
35 רביעי שבו חמה, וגלגל חמישי שבו מאדים, וגלגל ששי
36 שבו כוכב צדק, וגלגל שביעי שבו שבתאי, וגלגל שמיני
37 שבו שאר כל הכוכבים שנראין ברקיע, וגלגל תשיעי הוא
38 גלגל החזור בכל יום ממזרח למערב. והוא המקיף את הכל
39 ומסבב את הכל. וזה שתראה כל הכוכבים כאלו הן כלן
40 בגלגל אחד ואף על פי שיש בהן זה למעלה מזה, מפני
41 שהגלגלים טהורים וזכים בכוכבית וכספיר, ולפיכך רואין
42 כוכבים שבגלגל השמיני מתחת גלגל הראשון.
43 ב. כל גלגל וגלגל משמנות הגלגלים שבהן הכוכבים,
44 נחלק לגלגלים הרבה זה למעלה מזה כמו גלדי [קליפות]

46 בצלים; מהן גלגלים סובבין ממערב למזרח, ומהן סובבין
47 ממזרח למערב כמו הגלגל החזור התשיעי. וכלן, אין
48 ביניהם [בין גלגל לגלגל] מקום פנוי.

49 ג. כל הגלגלים, אינן לא קלים ולא כבדים. ואין להם לא
50 עין [צבע] אדם ולא עין שחר ולא שאר עינות; וזה שאנו
51 רואין אותן כעין התכלת, למראית העין בלבד הוא, לפי
52 גבה האויר. וכן אין להן לא טעם ולא ריח, לפי שאין אלו
53 המאציעין מצויין אלא בגופות שלמטה מהן.

54 ד. כל הגלגלים האלו המקיפין את העולם - הן עגלין
55 כדור, והארץ תלויה באמצע. ויש למקצת מן הכוכבים
56 גלגלים קטנים שהן קבועים בהן, ואין אותן הגלגלים
57 מקיפין את הארץ, אלא גלגל קטן שאינו מקיף קבוע בגלגל
58 גדול המקיף.

59 ה. מספר כל הגלגלים המקיפין את כל העולם, שמונה
60 עשר; ומספר כל הגלגלים הקטנים שאינן מקיפין, שמונה.
61 וממהלך הכוכבים וידיעת שעור סביבתן בכל יום ובכל
62 שנה ונטייתן לרוח צפון ורוח דרום ומגבתן מעל הארץ
63 וקריבתן, יודע מספר כל אלו הגלגלים, וצורת הליכתן,
64 ודרך הקפתן. וזו היא חכמת חשבון תקופות ומזלות,
65 וספרים רבים חברו בה חכמי יון.

66 ו. גלגל התשיעי שהוא מקיף את הכל - חלקוהו החכמים
67 הקדמונים לשנים עשר חלק, כל חלק וחלק העלו לו שם
68 על שם צורה זו שתראה בו מן הכוכבים שלמטה ממנו
69 שהן מכונין תחתיו; והן המזלות - ששמותן: טלה, שור,
70 תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזניים, עקרב, קשת, גדי,
71 דלי, דגים.

72 ז. גלגל התשיעי עצמו, אין בו לא חלוקה ולא צורה מכל
73 הצורות האלו ולא כוכב, אלא בחבור הכוכבים שבגלגל
74 השמיני הוא שיראה ככוכבים גדולים שבו תכנית הצורות
75 האלו, או קרוב מהן. ואלו השתים עשרה צורות, לא היו
76 מכוונות כנגד אותן החלקים אלא בזמן המפול, שבו העלו
77 להן שמות אלו; אבל בזמן הזה, כבר סבבו מעט, לפי שכל
78 הכוכבים שבגלגל שמיני כלן סובבין כמו השמש והירח,
79 אלא שהן סובבין בכבדות. וחלק שתהיה השמש כנגדו
80 ביום אחד, ילך כנגדו כל כוכב מהן בקרוב משבעים שנה.
81 ח. כל הכוכבים הנראין - יש מהן כוכבים קטנים שהארץ
82 גדולה מאחד מהן, ויש מהן כוכבים שכל אחד מהן גדול
83 מן הארץ כמה פעמים. והארץ גדולה מן הירח כמו
84 ארבעים פעמים, והשמש גדולה מן הארץ כמו מאה
85 ושבעים פעמים; נמצא הירח אחד מששת אלפים ושמונה
86 מאות מן השמש בקרוב. ואין בכל הכוכבים כוכב גדול מן
87 השמש, ולא קטן מכוכב שבגלגל השני.

88 ט. כל הכוכבים והגלגלים, כלן בעלי נפש ודעה והשכל
89 הן; והן חיים ועומדין ומפירין את מי שאמר והיה העולם,
90 כל אחד ואחד לפי גדלו ולפי מעלתו משבחים ומפארים
91 ליוצרים כמו המלאכים. וכשם שמפירין את הקדוש ברוך

מתוך מהדורת חזק

1 הוא, כִּף מִכִּירִין אֶת עֲצָמָן וּמִכִּירִין אֶת הַמִּלְאָכִים שֶׁלֹּמְעֵלָה
2 מֵהֶן. וְדַעַת הַכּוֹכָבִים וְהַגְּלָגִלִּים מְעוּטָה מִדַּעַת הַמִּלְאָכִים,
3 וְגִדּוּלָה מִדַּעַת בְּנֵי הָאָדָם.

4 י. כִּרְא הָאֵל לְמִטָּה מִגְּלָגֶל הַיָּרֵחַ, גִּלְסֵם אֶחָד שְׂאִינוּ כְּגִלְסֵם
5 הַגְּלָגִלִּים; וּכְרָא אַרְבַּע צוּרוֹת לְגִלְסֵם זֶה, וְאִינֵן בְּצוּרוֹת
6 הַגְּלָגִלִּים. וְנִקְבְּעָה כָּל צוּרָה וְצוּרָה בְּמִקְצַת גִּלְסֵם זֶה. צוּרָה
7 רִאשׁוֹנָה - צוּרַת הָאֵשׁ נִתְחַבְּרָה בְּמִקְצַת גִּלְסֵם זֶה, וְנִהְיָה
8 מְשֻׁנִּיָּהם גּוֹף הָאֵשׁ; וְצוּרָה שְׁנִיָּה - צוּרַת הָרוּחַ נִתְחַבְּרָה
9 בְּמִקְצָתוֹ, וְנִהְיָה מְשֻׁנִּיָּהֶן גּוֹף הָרוּחַ; וְצוּרָה שְׁלִישִׁית - צוּרַת
10 הַמַּיִם נִתְחַבְּרָה בְּמִקְצָתוֹ, וְנִהְיָה מְשֻׁנִּיָּהֶם גּוֹף הַמַּיִם; וְצוּרָה
11 רְבִיעִית - צוּרַת הָאֶרֶץ נִתְחַבְּרָה בְּמִקְצָתוֹ, וְנִהְיָה מְשֻׁנִּיָּהֶם
12 גּוֹף הָאֶרֶץ. נִמְצָא לְמִטָּה מִן הָרָקִיעַ, אַרְבַּעַה גּוֹפִין מִחֻלְקִין
13 זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִקִּיף אֶת שְׁלֹמְטָה מִמֶּנּוּ
14 מִכָּל רוּחוֹתָיו כְּמוֹ גִּלְגָּל. הַגּוֹף הָרִאשׁוֹן הַסְמוּךְ לְגִלְגָּל הַיָּרֵחַ,
15 הוּא גּוֹף הָאֵשׁ; לְמִטָּה מִמֶּנּוּ, גּוֹף הָרוּחַ; לְמִטָּה מִמֶּנּוּ, גּוֹף
16 הַמַּיִם; לְמִטָּה מִמֶּנּוּ, גּוֹף הָאֶרֶץ. וְאִין בִּינֵיהֶם [בְּיוֹ צוּרָה
17 לְצוּרָה] מְקוֹם פְּנוּי בְּלֹא גּוֹף, כָּלָל.

18 יא. אַרְבַּעַה גּוֹפּוֹת הָאֵלוֹ - אִינֵן בְּעֲלֵי נֶפֶשׁ, וְאִינֵן יוֹדְעִין
19 וְלֹא מִכִּירִין, אֲלֹא כְּגוֹפִים מֵתִים; וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן
20 מְנַהֵג, שְׂאִינוּ יוֹדְעוּ וְלֹא מְשִׁיגוּ וְאִינוּ יָכוֹל לְשַׁנּוּתוֹ. וְזֶה
21 שְׂאֵמֶר דּוֹד: "הִלְלוּ אֶת ה' מִן הָאֶרֶץ, תִּנְיָנִים וְכָל תְּהוֹמוֹת,
22 אֵשׁ וּכְרָד שֶׁלֹּג וְקִיטוֹר" - עֲנִין הַדְּבָרִים, הִלְלוּהוּ בְּנֵי אָדָם
23 מִגְּבוּרֹתָיו שֶׁתִּרְאוּ כְּאֵשׁ וּכְרָד וּבִשְׂאָר בְּרוּאִים שֶׁתִּרְאוּ
24 לְמִטָּה מִן הָרָקִיעַ, שֶׁגְּבוּרָתָם תְּמִיד נִפְרֶת לְגִדּוּל וְקִטּוֹן.

יום חמישי י"ד אדר ה'תשע"ב

פרק ד

27 א. אַרְבַּעַה גּוֹפִים הָאֵלוֹ שֶׁהֵם אֵשׁ וְרוּחַ וַיִּם וְאֶרֶץ, הֵן
28 יְסוּדוֹת כָּל הַנִּבְרָאִים לְמִטָּה מִן הָרָקִיעַ; וְכָל שִׁיחֵיהֶם מֵאָדָם
29 וּבִהֶמָּה וְעוֹף וְרֶמֶשׂ וְדָג וְצִמָּח וּמִתְכַּת וְאֲבָנִים טוֹבוֹת
30 וּמִרְגָּלִיּוֹת וּשְׂאֵר אֲבָנֵי בִנְיָן וְהָרִים וְגוֹשֵׁי עֵפֶר - הֵכָל, גִּלְמָן
31 מִחֶבֶר מֵאֲרַבְעָה יְסוּדוֹת הָאֵלוֹ. נִמְצָאוּ כָּל הַגּוֹפִים שֶׁלֹּמְטָה
32 מִן הָרָקִיעַ, חוּץ מֵאֲרַבְעָה יְסוּדוֹת הָאֵלוֹ, מִחֶבֶרִין מִגִּלְסֵם
33 וְצוּרָה, וְגִלְסֵם שֶׁלֶּהֶן מִחֶבֶר מֵאֲרַבְעָה יְסוּדוֹת אֵלוֹ; אֲבָל כָּל
34 אֶחָד מֵאֲרַבְעָה יְסוּדוֹת, אִינוּ מִחֶבֶר אֲלֹא מִגִּלְסֵם וְצוּרָה
35 בִּלְבָד.

36 ב. דֶּרֶךְ הָאֵשׁ וְהָרוּחַ, לְהִיּוֹת מִהֻלָּכֵן מִמִּטָּה מִטְּבוֹר [כְּדוּר]
37 הָאֶרֶץ לְמַעַלָּה כְּלָפִי הָרָקִיעַ; וְדֶרֶךְ הַמַּיִם וְהָאֶרֶץ, לְהִיּוֹת
38 מִהֻלָּכֵן מִתַּחַת הָרָקִיעַ לְמִטָּה לְאֻמְצָה - שְׂאֵמֶצֶע הָרָקִיעַ [-
39 כְּדוּר הָאֶרֶץ], הוּא הַמִּטָּה שְׂאִין לְמִטָּה מִמֶּנּוּ. וְאִין הַלוֹכֵן
40 בְּדַעַתָּה וְלֹא בְּחִפְזָה, אֲלֹא מְנַהֵג שֹׁנֵקֵב בֶּהֶן וְטֹבֵעַ שֹׁנֵקֵב
41 בֶּהֶן. טֹבֵעַ הָאֵשׁ חֵם יָבֵשׁ, וְהוּא קָל מִכָּל; וְהָרוּחַ חֵם לַח;
42 וְהַמַּיִם קָרִים לַחִים; וְהָאֶרֶץ יָבֵשָׁה קָרָה, וְהִיא כְּבֹדָה מִכָּל.
43 וְהַמַּיִם קָל מִמֶּנּוּ, לְפִיכָּה נִמְצָא לְמַעַלָּה עַל הָאֶרֶץ; וְהָרוּחַ
44 קָל מִן הַמַּיִם, לְפִיכָּה הוּא מִרְחָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם; וְהָאֵשׁ קָל
45 מִן הָרוּחַ. וּמִפְּנֵי שֶׁהֵן יְסוּדוֹת לְכָל גּוֹפִים שֶׁתַּחַת הָרָקִיעַ,

46 יִמְצָא כָּל גּוֹף וְגוֹף מֵאָדָם וּבִהֶמָּה וְחַיָּה וְעוֹף וְדָג וְצִמָּח
47 וּמִתְכַּת וְאֲבָנִים, גִּלְמָן מִחֶבֶר מֵאֵשׁ וְרוּחַ וַיִּם וְעֵפֶר; וְאֲרַבְעָתָן
48 יִתְעַרְבוּ בִּיחָד, וְיִשְׁתַּנֶּה כָּל אֶחָד מֵהֶן בַּעַת הָעָרוֹב, עַד
49 שִׁימְצָא הַמִּחֶבֶר מֵאֲרַבְעָתָן אִינוּ דוֹמָה לְאֶחָד מֵהֶן כִּשְׁהוּא
50 לְבָדוֹ. וְאִין בְּמִעְרַב מֵהֶן, אֲפִלּוּ חִלְקֵם אֶחָד שֶׁהוּא אֵשׁ בְּפָנֵי
51 עֲצָמָה אוֹ רוּחַ בְּפָנֵי עֲצָמָה אוֹ מַיִם בְּפָנֵי עֲצָמָה אוֹ אֶרֶץ בְּפָנֵי
52 עֲצָמָה; אֲלֹא הֵכָל נִשְׁתַּנּוּ, וְנִעֲשׂוּ גּוֹף אֶחָד. וְכָל גּוֹף וְגוֹף
53 [נִבְרָא וְנִבְרָא] הַמִּחֶבֶר מֵאֲרַבְעָתָן, יִמְצָא בּוֹ קֶרֶן וְחֵם לַח וְיָבֵשׁ
54 כְּאֶחָד. אֲבָל יֵשׁ מֵהֶם גּוֹפִים שִׁיחֵיהֶם בֶּהֶן חֻזְקָה [תּוֹקֵף] מִיְסוּד
55 הָאֵשׁ, כְּמוֹ בְּעֲלֵי נֶפֶשׁ חַיָּה, לְפִיכָּה יִרְאֶה בָּהֶם הַחֵם יָחַד;
56 וְיֵשׁ מֵהֶן גּוֹפִים שִׁיחֵיהֶם בֶּהֶן חֻזְקָה מִיְסוּד הָאֶרֶץ, כְּמוֹ
57 הָאֲבָנִים, לְפִיכָּה יִרְאֶה בֶּהֶן הַיָּבֵשׁ הַרְבֵּה. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה,
58 יִמְצָא גּוֹף חֵם יָחַד מִגּוֹף אַחֵר חֵם, וְגוֹף יָבֵשׁ יָחַד מִגּוֹף אַחֵר
59 יָבֵשׁ. וְכֵן יִמְצָא גּוֹפִים שִׁיחֵיהֶם בֶּהֶן הַקָּרָה בִּלְבָד, וְגוֹפִים יִרְאֶה
60 בָּהֶם הַלַּח בִּלְבָד, וְגוֹפִים יִרְאֶה בֶּהֶן הַקָּרָה וְהַיָּבֵשׁ כְּאֶחָד
61 בְּשֻׁנָּה, אוֹ הַקָּרָה וְהַלַּח כְּאֶחָד בְּשֻׁנָּה, אוֹ הַחֵם וְהַיָּבֵשׁ כְּאֶחָד
62 בְּשֻׁנָּה, אוֹ הַחֵם וְהַלַּח כְּאֶחָד בְּשֻׁנָּה. לְפִי רַב הַיְסוּד שֶׁהִיא
63 בְּעֶקֶר הַתְּעַרְבָּת [שִׁמְחָנוּ מוֹרַב אוֹתוֹ גּוֹף], יִרְאֶה [יּוֹבֵלֵט]
64 מַעֲשֵׂה אוֹתוֹ הַיְסוּד וְטִבְעוֹ בְּגוֹף הַמְּעַרְבֵּר.

65 ג. וְכָל הַמִּחֶבֶר מֵאֲרַבְעָה יְסוּדוֹת אֵלוֹ, הוּא נִפְרָד בְּסוּף וְכָל
66 גּוֹף חוּזֵר לְמִקּוּרָו; יֵשׁ שֶׁהוּא נִפְרָד לְאַחֵר יָמִים אֶחָדִים, וְיֵשׁ
67 שֶׁהוּא נִפְרָד לְאַחֵר שָׁנִים רַבּוֹת. וְכָל שְׁנוֹתֵי מֵהֶם - אִי
68 אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִפְרָד לֵהֵן [יִחְזוֹר לְמִקּוּרָו]; אֲפִלּוּ הַיָּבֵשׁ וְהָאָדָם
69 [אַחַת מֵאֲבָנֵי הַחוּשׁוֹן], אִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִפְסֵד וְיִחְזוֹר לְיְסוּדוֹתָיו,
70 וְיָשׁוּב מִקְצָתוֹ לְאֵשׁ וּמִקְצָתוֹ לְמַיִם וּמִקְצָתוֹ לְרוּחַ וּמִקְצָתוֹ
71 לְאֶרֶץ.

72 ד. הוּאִיל וְכָל הַנֶּפֶסֶד - לְאֵלוֹ יִפְרָד [יִחְזוֹר], לְמָה נִאֶמַר
73 לְאָדָם: "וְאֵל עֵפֶר תִּשׁוּב"? לְפִי שֶׁרַב בְּנִינוּ מִן הָעֵפֶר. וְלֹא
74 כָּל הַנֶּפֶסֶד, כְּשִׁיפְסֵד, מִיָּד יִחְזוֹר לְאֲרַבְעָה יְסוּדוֹת; אֲלֹא
75 יִפְסֵד וְיִחְזוֹר לְדָבָר אַחֵר, וְדָבָר אַחֵר לְדָבָר אַחֵר, וְסוּף
76 הַדְּבָרִים יִחְזוֹר לְיְסוּדוֹת. וְנִמְצָאוּ כָּל הַדְּבָרִים חוּזְרִין חֲלִילָה
77 [בְּחֻזְרָה].

78 ה. אַרְבַּעַה יְסוּדוֹת אֵלוֹ, מִשְׁתַּנִּים זֶה לָזֶה תְּמִיד בְּכָל יוֹם
79 וּבְכָל שָׁעָה - מִקְצָתָן, לֹא כָּל גּוֹפֵן. כִּיצַד? מִקְצַת הָאֶרֶץ
80 הַקְּרוּבָה מִן הַמַּיִם, מִשְׁתַּנִּית וּמִתְפַּזְרֶת וְנִעֲשִׂית מַיִם; וְכֵן
81 מִקְצַת הַמַּיִם הַסְמוּכִין לְרוּחַ, מִשְׁתַּנִּין וּמִתְמַסְמֵסִין [מִתְאֲדִים]
82 וְהוֹיֵן רוּחַ; וְכֵן הָרוּחַ, מִקְצָתוֹ הַסְמוּךְ לְאֵשׁ מִשְׁתַּנֶּה
83 וּמִתְחַלֵּל וְנִעֲשֶׂה אֵשׁ. וְכֵן הָאֵשׁ, מִקְצָתָה הַסְמוּךְ לְרוּחַ
84 מִשְׁתַּנֶּה וּמִתְפַּנֵּס וְנִעֲשֶׂה רוּחַ; וְכֵן הָרוּחַ, מִקְצָתוֹ הַסְמוּךְ
85 לְמַיִם מִשְׁתַּנֶּה וּמִתְפַּנֵּס וְנִעֲשֶׂה מַיִם; וְכֵן הַמַּיִם, מִקְצָתוֹ
86 הַסְמוּךְ לְאֶרֶץ מִשְׁתַּנֶּה וּמִתְפַּנֵּס וְנִעֲשֶׂה אֶרֶץ. וְשֻׁנִּי זֶה - מַעֲט
87 מַעֲט, וְלִפִּי אֲרֹךְ הַיָּמִים; וְאִין כָּל הַיְסוּד מִשְׁתַּנֶּה עַד שִׁיַּעֲשֶׂה
88 כָּל הַמַּיִם רוּחַ אוֹ כָּל הָרוּחַ אֵשׁ, שְׂאִי אֶפְשָׁר שִׁיַּכְטִיל אֶחָד
89 מִן הַיְסוּדוֹת הָאֲרַבְעָה. אֲלֹא מִקְצַת יִשְׁתַּנֶּה מֵאֵשׁ לְרוּחַ
90 וּמִקְצַת מִרוּחַ לְאֵשׁ; וְכֵן בֵּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד, יִמְצָא הַשְּׁנוּי
91 בֵּין אַרְבַּעָתָן וְחֻזְרוֹת חֲלִילָה.

92 ו. וְשֻׁנִּי זֶה יִהְיֶה בְּסִכִּיכַת הַגְּלָגֶל [הַגּוֹרֵם לְשִׁנוּי הוּא סִיבּוּב

1 הגלגלים], ומסביבתו יתחברו ארבעתן, ויהיה מהן שאר
2 גלמי בני אדם ונפש חיה וצמח ואבן ומתכת. והאל נותן
3 לכל גלם וגלם צורה ראויה לו, על ידי המלאך העשירי
4 שהיא הצורה הנקראת 'אישים'.

5 ז. לעולם אין אתה רואה גלם בלא צורה, או צורה בלא
6 גלם. אלא לב [תבונת] האדם - הוא המחלק הגוף הנמצא
7 בדעתו, ויודע שהוא מחבר מגלם וצורה, ויודע שיש שם
8 גופים שגלמן מחבר מארבעה יסודות, וגופים שגלמן פשוט
9 - אינו מחבר מגלם אחר. והצורות שאין להן גלם, אינן
10 נראין לעין, אלא בעין הלב [השכל] הן ידועין, כמו שידענו
11 אדון הכל בלא ראית עין.

12 ח. נפש כל בשר, היא צורתו שנתן לו האל. והדעת היתרה
13 המצויה בנפשו של אדם, היא צורת האדם השלם בדעתו;
14 ועל צורה זו נאמר בתורה: "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו",
15 כלומר שתהיה לו צורה היודעת ומשגת הדעות שאין להם
16 גלם, עד שידמה להן. ואינו אומר [בצלמנו] על צורה זו
17 הנפרדת לעינים, שהוא הפה והחטם והלסתות ושאר רשם
18 [צורת] הגוף; שזו 'תאר' שמה. ואינה הנפש המצויה לכל
19 נפש חיה, שבה אוכל ושותה ומוליד ומרגיש ומהרהר. אלא
20 הדעה - שהיא צורת הנפש, ובצורת הנפש הכתוב מדבר
21 "בצלמנו כדמותנו". ופעמים רבות תקרא זו הצורה 'נפש'
22 ו'רוח'; ולפיכך צריך להזהר בשמות, שלא תטעה, וכל שם
23 ושם - ילמד מענינו [מתוך הנושא הנידון].

24 ט. אין צורת הנפש הזאת מחברת מן היסודות, כדי
25 שתפרד [ותחזור] להן, ואינה מכח הנשמה [נפש החיונית],
26 עד שתהא צריכה לנשמה כמו שהנשמה צריכה לגוף; אלא
27 מאת ה', מן השמים היא. לפיכך, כשיפרד הגלם שהוא
28 מחבר מן היסודות, ותאבד הנשמה מפני שאינה מצויה
29 אלא עם הגוף וצריכה לגוף בכל מעשיה, לא תפרד הצורה
30 הזאת, לפי שאינה צריכה לנשמה במעשיה - אלא יודעת
31 ומשגת הדעות הפורדות מן הגלמים [- המלאכים], ויודעת
32 בורא הכל, ועומדת לעולם ולעולמי עולמים. הוא שאמר
33 שלמה בחכמתו: "ולשב העפר על הארץ כשהיה, והרוח
34 תשוב אל האלהים אשר נתנה".

35 י. כל הדברים האלו שדברנו בענין זה, כמר [כטיפה] מדלי
36 הם [=מעט מזער]; ודברים עמקים הם, אבל אינם פעמק
37 ענין פרק ראשון ושני. ובאור כל אלו הדברים שבפרק
38 שלישי ורביעי, הוא הנקרא 'מעשה בראשית'. וכך צו
39 החכמים הראשונים, שאין דורשין גם בדברים האלו
40 ברבים, אלא לאדם אחד בלבד מודיעין דברים אלו
41 ומלמדין אותו.

42 יא. ומה בין ענין מעשה מרפכה לענין מעשה בראשית?
43 שענין מעשה מרפכה, אפלו לאחד אין דורשין בו, אלא אם
44 כן היה חכם ומבין מדעתו, מוסרין לו ראשי הפרקים; וענין
45 מעשה בראשית, מלמדין אותו ליחיד, אף על פי שאינו
46 מבין אותו מדעתו, ומודיעים אותו כל שיכול לידע מדברים

אלו. ולמה אין מלמדין אותו ברבים? לפי שאין כל אדם
יש לו דעת רחבה להשיג פרוש ובאור כל הדברים על ברין.
יב. בזמן שאדם מתבונן בדברים אלו, ומכיר כל הברואים
ממלאך וגלגל ואדם וכיוצא בו, ויראה חכמתו של הקדוש
ברוך הוא בכל היצורים וכל הברואים - מוסרין אהבה
למקום, ותצמא נפשו ויכמה בשרו לאהב המקום ברוך
הוא; ויירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו, כשיצטרך
[ישווה] עצמו לאחד מהגופות הקדושים הגדולים
[הגלגלים], כל שכן לאחד מהצורות הטהורות הנפרדות מן
הגלמים [- המלאכים], שלא נתחברו בגלם כלל. וימצא
עצמו, שהוא ככלי מלא בושח וכלמה, ריק וחסר.

יג. ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצוות האלו
[הראשונות בהלכות אלו] - הם שחקמים הראשונים קוראין
אותו 'פרדס', כמו שאמר: 'ארבעה נכנסו לפרדס'; ואף על
פי שגדולי ישראל היו, וחכמים גדולים היו, לא כלם היה
בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים על ברין. ואני אומר,
שאין ראוי להטיל בפרדס, אלא מי שנתמלא פרסו לחם
ובשר; ולחם ובשר זה, הוא לידע באור האסור והמתור
וכיוצא בהם משאר המצוות. ואף על פי שדברים אלו,
'דבר קטן' קראו אותן חכמים, שגרי אמרו חכמים: 'דבר
גדול - מעשה מרפכה; ודבר קטן - הויה דאבני ורבא'
[התלמוד], אף על פי כן, ראויין הן להקדימן; שהן מלשכין
דעתו של אדם תחלה, ועוד - שהן הטובה הגדולה
שהשפיע הקדוש ברוך הוא לישוב העולם הזה, כדי לנהל
חיי העולם הבא. ואפשר שידעם הכל - קטן וגדול, איש
ואשה, פעל לב רחב ופעל לב קצר.

פרק ה

א. כל בית ישראל מצוין על קדוש השם הגדול הזה, שנאמר:
"ונקדשתי בתוך בני ישראל"; ומזהרין שלא
לחלול, שנאמר: "ולא תחללו את שם קדשי". כיצד?
בשעה שיעמד גוי, ויאנס את ישראל לעבר על אחת מכל
מצוות האמורות בתורה או יזהננו - יעבר ואל יהרג;
שנאמר במצוות: "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם" - וחי
בהם, ולא שימות בהם. ואם מת ולא עבר, הרי זה מתחייב
בנפשו.

ב. במה דברים אמורים? בשאר מצוות - חוץ מעבודה
וזה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים. אבל שלש עברות אלו,
אם יאמר לו: 'עבר על אחת מהן או תהרג', יהרג ואל
יעבר. במה דברים אמורים? בזמן שהגוי מתבונן להנאת
עצמו, כגון שאנסו לבנות לו ביתו בשבת, או לבשל לו
תבשילו, או אנס אשה לבעלה וכיוצא בזה. אבל אם נתבונן
להעבירו על המצוות בלבד - אם היה בינו לבין עצמו, ואין
שם עשרה מישראל - יעבר ואל יהרג; ואם אנסו להעבירו
בעשרה מישראל - יהרג ואל יעבר, ואפלו לא נתבונן
להעבירו אלא על מצוה משאר מצוות בלבד.

ג. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, שֶׁלֹּא בִשְׁעַת הַשָּׁמַד [בזמן גזירות על
היהדות]. אֲכָל בִּשְׁעַת הַשָּׁמַד, וְהוּא שֶׁיַּעֲמֵד מִלֶּךָ רֶשַׁע
כְּנֻכְנָאֶצֶר וְחֻבְרֵי וַיְגֹז שָׁמַד עַל יִשְׂרָאֵל לְבָטֵל דָּתָם אוֹ
מִצְוָה מִן הַמִּצְוֹת - יִהְיֶה וְאֵל יַעֲבֹר, אֲפֹלוּ עַל אַחַת מִשְׁאֵר
מִצְוֹת, בֵּין נֶאֱנָס בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה, בֵּין נֶאֱנָס בֵּינוּ לְבֵין גּוֹיִם.
ד. כָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "יַעֲבֹר וְאֵל יִהְיֶה", וְנִהְיֶה וְלֹא עָבַר -
הָרִי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ. וְכָל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "יִהְיֶה וְאֵל
יַעֲבֹר", וְנִהְיֶה וְלֹא עָבַר - הָרִי זֶה קִדַּשׁ אֶת הַשֵּׁם. וְאִם הָיָה
בְּעֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה קִדַּשׁ אֶת הַשֵּׁם בְּרַבִּים, כְּדִנְיָאֵל
חֲנִינְיָה מִיִּשְׁשָׁל וְעֻזְרִיָּה וְכַרְפִּי עֲקִיבָה וְחֻבְרֵי; וְאֵלֶּי הֵן הָרוּגִי
מִלְּכוּת, שֶׁאֵין מַעֲלָה עַל מַעֲלָתוֹ, וְעַלִּיהֶן נֶאֱמַר: "כִּי עָלֶיךָ
הִרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם, נִחַשְׁכֵנוּ כִּצְאֵן טִבְחָה", וְעַלִּיהֶם נֶאֱמַר:
"אֲסַפּוּ לִי חֲסִידִי, כְּרַחֲמֵי בְרִיתִי עָלֶי זָבַח". וְכָל מִי שֶׁנֶּאֱמַר
בּוֹ: "יִהְיֶה וְאֵל יַעֲבֹר", וְעָבַר וְלֹא נִהְיֶה - הָרִי זֶה מַחֲלֵל אֶת
הַשֵּׁם, וְאִם הָיָה בְּעֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל, הָרִי זֶה חָלַל אֶת הַשֵּׁם
בְּרַבִּים; וּבָטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֵיָא קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, וְעָבַר עַל
מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁהֵיָא חֲלוּל הַשֵּׁם. וְאִךְ עַל פִּי כֵן, מִפְּנֵי
שֶׁעָבַר בְּאֲנָס, אֵין מִלְקִין אוֹתוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין
מִמִּיתִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין, אֲפֹלוּ הֵרָג בְּאֲנָס; שֶׁאֵין מִלְקִין
וּמִמִּיתִין, אֲלֵא לְעוֹבֵר בְּרִצּוֹנוֹ בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר
בְּנוֹתָן מִזְרַעוֹ לְמַלְךָ: "וְשִׁמְתִי אֲנִי אֶת פָּנַי בְּאִישׁ הַהוּא",
מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ [ממדרגה]: "הַהוּא" - לֹא אֲנוּס, וְלֹא
שׁוֹגֵג, וְלֹא מְטָעָה. וְיָמָּה אִם עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁהֵיָא חֲמוּרָה מִן
הַכֹּל, הָעוֹבֵד אוֹתָהּ בְּאֲנָס אֵינוֹ חַיֵּב כְּרַת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר
מִיתַת בֵּית דִּין - קָל וְחֹמֶר לְשֹׂאֵר מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה.
וּבְעֲבָרֵיּוֹת הוּא אוֹמֵר: "וְלִנְעֹרָה (ה) לֹא תַעֲשֶׂה דְבָר" - כִּי
אֲנוּסָה הִיא].

ח. נָשִׁים שֶׁאָמְרוּ לָהֶן גּוֹיִם: "תֵּנוּ לָנוּ אַחַת מִכֵּן וְנִטְמָא
אוֹתָהּ, וְאִם לֹא, נִטְמָא אֶת בְּלָכֵךְ" - יִטְמָאוּ בָלָן, וְאֵל יִמְסְרוּ
לָהֶם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל. וְכֵן אִם אָמְרוּ לָהֶם גּוֹיִם: "תֵּנוּ לָנוּ
אַחַד מִכֵּם וְנִהְרַגְנוּ, וְאִם לֹא, נִהְרַג בְּלָכֵם" - יִהְרָגוּ בָלָם,
וְאֵל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל. וְאִם יִחְדּוּהוּ [נִקְבוּ
בְּשֵׁם אֶחָד מֵהֶם] לָהֶם וְאָמְרוּ: "תֵּנוּ לָנוּ פְּלוֹנִי, אוֹ נִהְרַג אֶת
בְּלָכֵם" - אִם הָיָה מַחֲבִיב מִיתָה [למלכות] כְּשֶׁבַע בֶּן בְּכָרִי
[שְׁמוּרָד בְּמִלְכוּת], יִתְּנוּ אוֹתוֹ לָהֶן; וְאֵין מוֹרִין לָהֶן בֶּן
לְכַתְּחִלָּה; וְאִם אֵינוֹ חַיֵּב - יִהְרָגוּ בָלָן, וְאֵל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ
אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל.

ו. כְּעִנְיָן שֶׁאָמְרוּ בְּאֲנָסִין [יִהְיֶה וְאֵל יַעֲבֹר], כִּךְ אָמְרוּ
בְּחָלָאִים. בִּיצֵד? מִי שֶׁחָלָה וְנָטָה לָמוּת, וְאָמְרוּ הָרוֹפְאִים
שֶׁרְפוּאָתוֹ בְּדָבָר פְּלוֹנִי מֵאֲסוּרִין שֶׁבְּתוֹרָה, עוֹשִׂין לוֹ.
וּמִתְרַפְּאִין בְּכָל אֲסוּרִין שֶׁבְּתוֹרָה בְּמָקוֹם סִפְנָה, חוּץ
מִעֲבוּדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרִיּוֹת וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים - שֶׁאֲפֹלוּ בְּמָקוֹם
סִפְנָה, אֵין מִתְרַפְּאִין בָּהֶם; וְאִם עָבַר וְנִתְרַפָּא - עוֹנֵשִׁין אוֹתוֹ
בֵּית דִּין עֲנֵשׁ הָרָאיוּ לוֹ.

ז. וּמִנֵּין שֶׁאֲפֹלוּ בְּמָקוֹם סִפְנָה נֶפֶשׁוֹת, אֵין עוֹבְרִין עַל אַחַת
מִשְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת אֵלֶּי? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶהְיֶה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל
לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ", אֲפֹלוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ.

וְהִרְיָגָת נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל לְרִפְאָת נֶפֶשׁ אַחֶרָת, אוֹ לְהַצִּיל אָדָם
מִיָּד אָנָּס - דְּבָר שֶׁהִדְעַת נוֹטָה לוֹ הוּא [שְׁאִסוּר], שֶׁאֵין
מֵאֲבָדִין נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ; וְעֲרִיּוֹת הִקְשׁוּ לְנִפְשׁוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר:
"כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ - בֶּן הַדְּבָר
הַזֶּה".

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁאֵין מִתְרַפְּאִין בְּשֹׂאֵר אֲסוּרִין
אֲלֵא בְּמָקוֹם סִפְנָה? בְּזִמָּן שֶׁהֵן דֶּרֶךְ הַנֶּאֱתָן, כְּמוֹ שֶׁמֵּאֲכִילִין
אֶת הַחֹלָה שֶׁקָּצִים וְרִמָּשִׁים, אוֹ חֶמֶץ בְּפֶסַח, אוֹ שֶׁמֶאֲכִילִין
אוֹתוֹ בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים. אֲכָל שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ הַנֶּאֱתָן, כְּגוֹן שֶׁעוֹשִׂין
לוֹ רְטִיָּה אוֹ מְלוּגָמָה [יְמִי תַחֲבוּשׁוֹת] מִתְּמָץ אוֹ מִצְרָה, אוֹ
שֶׁמֶשְׁקִין אוֹתוֹ דְּבָרִים שֵׁשׁ בֵּהֶן מֵרַעְבָּ עִם אֲסוּרֵי מֵאֲכָל,
שֶׁהֵרִי אֵין בָּהֶם הַנָּזָה לַחֹף - הָרִי זֶה מֵתָר, וְאֲפֹלוּ שֶׁלֹּא
בְּמָקוֹם סִפְנָה; חוּץ מִכֵּלָּי הַפָּרָס וּבִשְׂרָ בְּחֻלָּב - שֶׁהֵם
אֲסוּרִין אֲפֹלוּ שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ הַנֶּאֱתָן; לְפִיכָךְ אֵין מִתְרַפְּאִין בָּהֶן
אֲפֹלוּ שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ הַנֶּאֱתָן, אֲלֵא בְּמָקוֹם סִפְנָה.

ט. מִי שֶׁנָּתַן עֵינָיו בְּאִשָּׁה, וְחָלָה וְנָטָה לָמוּת, וְאָמְרוּ
הָרוֹפְאִים: "אֵין לוֹ רְפוּאָה עַד שֶׁתִּבְעֵל לוֹ" - אֲפֹלוּ הִיתָה
פְּנוּיָה, וְאֲפֹלוּ לְדַבֵּר עִמָּה מֵאֲחוּרֵי הַגֶּדֶר - אֵין מוֹרִין לוֹ
בְּכָךְ, וְיָמוּת וְלֹא יוֹרוּ לוֹ לְדַבֵּר עִמָּה מֵאֲחוּרֵי הַגֶּדֶר; שֶׁלֹּא
יְהִי בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הַפָּקֶר, וְיִבְאוּ בְּדָבָרִים אֵלֶּי לְפָרֹץ
בְּעֲרִיּוֹת.

י. כָּל הָעוֹבֵר מִדְּעֵתוֹ בְּלֹא אֲנָס עַל אַחַת מִכֵּל מִצְוֹת
הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה, בְּשֹׂאֵט בְּנִפְשׁ [בזלזול] לְהַכְעִים - הָרִי זֶה
מַחֲלֵל אֶת הַשֵּׁם; וּלְפִיכָךְ נֶאֱמַר בְּשִׁבְעָת שָׁקֶר: "וְחָלַלְתָּ אֶת
שֵׁם אֱלֹהֶיךָ, אֲנִי ה'". וְאִם עָבַר בְּעֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל, הָרִי זֶה
חָלַל אֶת הַשֵּׁם בְּרַבִּים. וְכֵן כָּל הַפּוֹרֵשׁ מִעֲבָרָה אוֹ עֲשֵׂה
מִצְוָה, לֹא מִפְּנֵי דְבָר בְּעוֹלָם, לֹא פֶחַד וְלֹא יִרְאָה, וְלֹא
לְבָקֶשׁ כְּבוֹד, אֲלֵא מִפְּנֵי הַבּוּרָא בְּרוּךְ הוּא, כְּמִנִּיעַת יוֹסֵף
הַצַּדִּיק עֲצֻמוֹ מֵאִשְׁתּוֹ רַבּוֹ - הָרִי זֶה מִקְדַּשׁ אֶת הַשֵּׁם.
יא. יֵשׁ דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁהֵם בְּכָלֵל חֲלוּל הַשֵּׁם, וְהוּא -
שִׁיעֲשֵׂה אָדָם גָּדוֹל בְּתוֹרָה וּמִפְּרָסָם בְּחִסְדֵּיּוֹת, דְּבָרִים
שֶׁהִפְרִיּוֹת מְרַנְּנִים [מַדְבִּירִים] אַחֲרֵי שֶׁבִּכְלִל, וְאִךְ עַל פִּי
שֶׁאֵינֶן עֲבֻרוֹת - הָרִי זֶה מַחֲלֵל אֶת הַשֵּׁם. כְּגוֹן שֶׁלּוֹקֵחַ וְאֵינוֹ
נוֹתֵן דָּמֵי הַמָּקַח לְאֵלְתֵּר [מיד], וְהוּא שֵׁשׁ לוֹ, וְנִמְצָאוּ
הַמּוֹכְרִין תּוֹכְעִין אוֹתוֹ, וְהוּא מְקִיפֵן [דוּחָה לִפְעַם אַחֶרָת]; אוֹ
שִׁנְרָבָה בְּשִׁחוּק, אוֹ בְּאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה אֲצֵל עַמִּי הָאֶרֶץ
וּבִינֵיהֶן; אוֹ שֶׁאֵין דְּבוּרוֹ בְּנִחַת עִם הַבְּרִיּוֹת, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל
בְּסִכָּר פָּנִים יְפוֹת, אֲלֵא בַּעַל קֶטֶטָה וְכַעַס; וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים
הָאֵלֶּה. הַכֹּל לְפִי גְדֻלּוֹ שֶׁל חָכֵם - צָרִיךְ שִׁדְּקָדֵק עַל עֲצֻמוֹ,
וְיַעֲשֶׂה לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין. וְכֵן אִם דִּקְדָּק הַחֶכֶם עַל עֲצֻמוֹ,
וְהָיָה דְּבוּרוֹ בְּנִחַת עִם הַבְּרִיּוֹת, וְיַדְּעוּ מַעֲרַכַת עִמָּהֶן,
וּמְקַבֵּל בְּסִכָּר פָּנִים יְפוֹת, וְיַעֲלֵב מִהֵן וְאֵינוֹ עוֹלֵכֵן, מִכְּבֹד
לָהֶן וְאֲפֹלוּ לְמַקְלִין לוֹ [לְמַזְלוּלִים אוֹתוֹ], וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן
בְּאֲמוּנָה, וְלֹא יִרְבֶּה בְּאַרְיִחוֹת [סְעוּדוֹת] עַמִּי הָאֶרֶץ וְיִשְׁכַּתֵּן,
וְלֹא יִרְאָה תָּמִיד אֲלֵא עוֹסֵק בְּתוֹרָה עֲטוּף בְּצִיצִית מִכְתֹּר
בְּתַפְלִין, וְעוֹשֶׂה בְּכָל מַעֲשָׂיו לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין - וְהוּא
שֶׁלֹּא יִתְרַחֵק הִרְבָּה [מִבְּנֵי הָאָדָם] וְלֹא יִשְׁתּוּמֵם [יִשְׁתַּגַּע] -

מתוך מהדורת חזק

1 עד שִׁמְצָאוּ הַכֹּל מִקִּלְסִין [משבחים] אוֹתוֹ וְאוֹהֲבִין אוֹתוֹ,
2 וּמִתְאַוִּין לְמַעֲשָׂיו - הֲרִי זֶה קֹדֶשׁ אֶת הַשֵּׁם, וְעָלְיוֹ הַכְּתוּב
3 אוֹמֵר: "וַיֹּאמֶר לִי: עֲבָדִי אֹתָהּ; יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר".

פֶּרֶק ו

5 א. כֹּל הַמֵּאֲבָד [המוחק] שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים הַטְּהוּרִים
6 שֶׁנִּקְרָא בָּהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה; שֶׁהֲרִי
7 הוּא אוֹמֵר בַּעֲבוּדָה וְרָה: "וְאִבְדֶּתֶם אֶת שֵׁמִים מִן הַמָּקוֹם
8 הַהוּא - לֹא תַעֲשׂוּן בֶּן לֵה' אֱלֹהֵיכֶם".

9 ב. וְשִׁבְעָה שְׁמוֹת הֵם: הַשֵּׁם הַנִּכְתָּב יוֹד הָא וְאוּ הָא - וְהוּא
10 הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ, אוֹ הַנִּכְתָּב אֶלֶף דָּלֶת נוּן יוֹד, וְאֵל, וְאַלּוּהַ,
11 וְאַלְהִים, וְאַהֲיָה, וְשִׁדִּי, וְצִבְאוֹת. כֹּל הַמוֹחֵק אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת
12 מִשְׁבְּעָה שְׁמוֹת אֵלֹה, לוֹקָה.

13 ג. כֹּל הַנִּטְפֵּל [נוסף] לְשֵׁם מִלְּפָנָיו, מִתֵּר מִתְּחִלָּה: כְּגוֹן לְמֹד
14 מ'לֵה', וּבֵית מ'בְּאַלְהִים', וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵינָן בִּקְדֻשַּׁת הַשֵּׁם.
15 וְכֹל הַנִּטְפֵּל לְשֵׁם מֵאַחֲרָיו, כְּגוֹן בָּךְ שֶׁל 'אַלְהִיד', וְכָף מִם
16 שֶׁל 'אַלְהִיכֶם', וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵינָן נִמְחָקִין, וְהֲרִי הֵן כִּשְׁמֵר
17 אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם, מִפְּנֵי שֶׁהֵשֵׁם מְקֻדָּשׁ. וְאִךְ עַל פִּי
18 שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ וְאִסּוּר לְמִחָקָן, הַמוֹחֵק אֵלֹה הַאוֹתִיּוֹת הַנִּטְפֵּלוֹת
19 אֵינָן לוֹקָה, אֲבָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת [מלקות מדרבנן].
20 ד. כֹּתֵב אֶלֶף לְמֹד מ'אַלְהִים', יוֹד הָא מֵה' - אֵינָן נִמְחָק; וְאֵין
21 צְרִיף לומר 'יֵה', שֶׁהוּא שֵׁם בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁזֶה הַשֵּׁם,
22 מְקַצֵּת שֵׁם הַמְּפָרֵשׁ הוּא. אֲבָל הַכּוֹתֵב שִׁין דָּלֶת מ'שִׁדִּי', צְדִי
23 [צד"ק] בֵּית מ'צִבְאוֹת' - הֲרִי זֶה נִמְחָק.

24 ה. שָׂאֵר הַכְּפוּיִין שֶׁמִּשְׁבַּחֵין בָּהֶן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּגוֹן:
25 חֲנוּן וְרַחוּם, הַגְּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, הַנֶּאֱמָן, קָנָא וְחֹזֵק
26 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרִי הֵן כִּשְׁמֵר דְּבָרֵי הַקְּדֻשָּׁה, וּמִתֵּר לְמִחָקָן.
27 ו. כָּלִי שֶׁהִיָּה שֵׁם כְּתוּב עָלָיו - קוֹצֵץ אֶת מְקוֹם הַשֵּׁם,
28 וְגוֹנְזוֹ. אֶפְלוֹ הִיָּה הַשֵּׁם חָקוֹק בְּכָלִי מִתְּכּוֹת אוֹ בְּכָלִי וְכוּכִית,
29 וְהַתִּיף הַכָּלִי - הֲרִי זֶה לוֹקָה; אֲלֹא חוֹתֵף אֶת מְקוֹמוֹ, וְגוֹנְזוֹ.
30 וְכֵן אִם הִיָּה שֵׁם כְּתוּב עַל בִּשְׂרוֹ, הֲרִי זֶה לֹא יִרְחֵץ וְלֹא
31 יִסּוּף וְלֹא יַעֲמֹד בְּמְקוֹם הַטִּנְפָּה. נִדְּמָנָה לוֹ טְבִילָה שֶׁל
32 מִצְוָה - כּוֹרֵף עָלָיו גְּמִי, וְטוֹבֵל; וְאִם לֹא מִצָּא גְמִי, מִסְבֵּב
33 אַחֲרָיו. וְלֹא יִהְיֶה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִחַץ - שֶׁלֹּא אִמְרוּ לְכַרֵּף עָלָיו,
34 אֲלֹא מִפְּנֵי שֶׁאִסּוּר לַעֲמֹד בִּפְנֵי הַשֵּׁם כִּשְׁהוּא עֵרֶם.

35 ז. הַסּוֹתֵר אֶפְלוֹ אֲבָן אַחַת דֶּרֶךְ הַשְּׁחִתָּה מִן הַמִּזְבֵּחַ, אוֹ מִן
36 הַהִיכָל, אוֹ מִשְׁאֵר הַעֲזוּרָה - לוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר בַּעֲבוּדָה וְרָה:
37 "כִּי אֶת מִזְבְּחֶתֶךָ תַּתְּצוּן, וְכָתוּב: "לֹא תַעֲשׂוּן בֶּן לֵה' אֱלֹהֵיכֶם".
38 וְכֵן הַשּׁוֹרֵף עֲצֵי הַקְּדֻשָּׁה דֶּרֶךְ הַשְּׁחִתָּה - לוֹקָה,
39 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַשְׁרִיֵּהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ . . . לֹא תַעֲשׂוּן בֶּן לֵה' אֱלֹהֵיכֶם".

41 ח. כְּתָבִי הַקְּדֻשׁ בְּלֹן, וּפְרוּשֵׁיָּהּ וּבִאֲוִירֶיהָ - אִסּוּר לְשַׂרֵּף
42 אוֹתָן אוֹ לִאֲבֹדָן בִּיד; וְהַמֵּאֲבָד בִּיד, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת.
43 בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּתָבִי הַקְּדֻשׁ שֶׁכְּתָבוֹ אוֹתָן יִשְׂרָאֵל
44 בִּקְדֻשָּׁה. אֲבָל מִיִּן יִשְׂרָאֵל שֶׁכְּתָב סֵפֶר תּוֹרָה - שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ
45 עִם הָאֲזָכוֹרוֹת [שמות הקודש] שָׁבוּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם מֵאֲמִין
46 בִּקְדֻשַּׁת הַשֵּׁם, וְלֹא כְּתָבוֹ אֲלֹא וְהוּא מַעֲלָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁזֶה

כִּשְׁמֵר הַדְּבָרִים, וְהוֹאִיל וְדַעְתּוֹ כֵּן, לֹא נִתְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם; וּמִצְוָה
לְשַׂרְפוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ שֵׁם [זכר] לַמִּינִים וְלֹא לְמַעֲשֵׂיהֶן.
אֲבָל גּוֹי שֶׁכְּתָב אֶת הַשֵּׁם, גּוֹנִין אוֹתוֹ; וְכֵן כְּתָבִי הַקְּדֻשׁ
שִׁבְלוֹ אוֹ שֶׁכְּתָבֵן גּוֹי, יִגְנְזוּ.

ט. כֹּל הַשְּׁמוֹת הָאֲמִוּרוֹת בְּאַבְרָהָם - קֹדֶשׁ; אִךְ זֶה שֶׁנֶּאֱמַר:
"אֲדֹנִי, אִם נָא מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ", הֲרִי הוּא קֹדֶשׁ. כֹּל
הַשְּׁמוֹת הָאֲמִוּרוֹת בְּלוּט - חַל, חוּץ מִזֶּה: "אֵל נָא, אֲדֹנִי.
הִנֵּה נָא מִצָּא עֲבָדְךָ חֵן". כֹּל הַשְּׁמוֹת הָאֲמִוּרוֹת בְּגַבְעֵת
בְּנִימִין - קֹדֶשׁ. כֹּל הַשְּׁמוֹת הָאֲמִוּרוֹת בְּמִיכָה - חַל. כֹּל
הַשְּׁמוֹת הָאֲמִוּרוֹת בְּנָבוֹת - קֹדֶשׁ. כֹּל שְׁלֹמֹה הָאֲמִוּר בִּשְׂרִי
הַשִּׁירִים - קֹדֶשׁ [כי הכוונה להקב"ה], וְהֲרִי הוּא כִּשְׁמֵר
הַכְּפוּיִין [של הקב"ה]; חוּץ מִזֶּה: "הָאֵלֶף לָךְ שְׁלֹמֹה". כֹּל
מִלְכֵיָה הָאֲמִוּר בְּדִנְיָאֵל - חַל, חוּץ מִזֶּה: "אֲנִתְּ מִלְכָּא, מְלִיף
מִלְכֵיָה", וְהֲרִי הוּא כִּשְׁמֵר הַכְּפוּיִין.

יום שישי ט"ו אדר ה'תשע"ב

פֶּרֶק ז

א. מִיִּסּוּדֵי הַדֵּת, לִידַע שֶׁהָאֵל מְנַבֵּא אֶת בְּנֵי הָאָדָם; וְאֵין
הַנְּבוּאָה חֻלָּה אֲלֵא עַל חֶכֶם גְּדוֹל בְּחֻמָּה, גִּבּוֹר בְּמִדּוֹתָיו,
וְלֹא יִהְיֶה יִצְרוֹ מִתְּגַבֵּר עָלָיו בְּדָבָר בְּעוֹלָם, אֲלֹא הוּא מִתְּגַבֵּר
בְּדַעְתּוֹ עַל יִצְרוֹ תְּמִיד, בַּעַל דַּעַה רַחֲבָה נְכוֹנָה [ישרה] עַד
מָאוֹד. אָדָם שֶׁהוּא מְמַלֵּא בְּכָל הַמִּדּוֹת הָאֵלֹה, שְׁלֵם בְּגוּפוֹ,
כְּשִׁיכְנֵס לְפָרְדֵּס [מעשה מרכבה ומעשה בראשית] וְיִמְשֹׁף
בְּאוֹתָן הָעֲנִינּוֹת הַגְּדוֹלִים הַרְחוֹקִים, וְתִהְיֶה לוֹ דַּעַת נְכוֹנָה
לְהַכִּין וּלְהַשִּׁיג, וְהוּא מִתְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ, פּוֹרֵשׁ מִדְּרָכֵי כָּלִל
הָעָם הַהוֹלְכִים בְּמַחֲשַׁבֵּי הַזֶּמֶן, וְהוֹלֵךְ וּמְזַרְז [מעורר] עֲצָמוֹ
וּמִלְמַד נַפְשׁוֹ שֶׁלֹּא תִהְיֶה לוֹ מַחֲשָׁבָה כָּלִל בְּאֶחָד מִדְּבָרִים
בְּטָלִים, וְלֹא מִהַכָּלִי הַזֶּמֶן וּתְחִבּוּלוֹתָיו, אֲלֹא דַעְתּוֹ תְּמִיד
פְּנוּיָה לְמַעֲלָה, קְשׁוּרָה תַּחַת הַכֶּסֶף, לְהַכִּין בְּאוֹתָן הַצּוּרוֹת
הַקְּדוּשׁוֹת הַטְּהוּרוֹת, וּמִסְתַּפֵּל בְּחֻמָּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא כֹּלֵה מִצְוָה רֵאשׁוֹנָה [מלאכים הנקראים חיות הקודש]
עַד טַבּוֹר הָאָרֶץ, וְיִוָּדַע מִהֵן גְּדָלוֹ - מִיָּד רִיחַ הַקְּדֻשָּׁה שׁוֹרָה
עָלָיו. וּבַעֲת שֶׁתְּנוּחַ עָלָיו הַרוּחַ - תִּתְעַרֵּב נַפְשׁוֹ בְּמַעֲלַת
הַמִּלְאָכִים הַנִּקְרָאִים 'אִישִׁים', וְיִתְפַּף לְאִישׁ אַחֵר, וְיִכְבִּין
בְּדַעְתּוֹ שֶׁאֵינָם כְּמוֹת שֶׁהִיָּה [עד ששרתה עליו רוח הקודש],
אֲלֹא שֶׁנִּתְעַלָּה עַל מַעֲלַת שָׂאֵר בְּנֵי אָדָם הַחֲכָמִים, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁאוֹל: "וְהַתְּנַבִּית עִמָּם, וְנִהַפְכַת לְאִישׁ אַחֵר".

ב. הַנְּבִיאִים, מַעֲלֹת מַעֲלֹת [בדרגות שונות] הֵן: כְּמוֹ שִׁישׁ
בְּחֻמָּה חֶכֶם גְּדוֹל מִתְּבָרוֹ, כָּךְ בְּנְבוּאָה נְבִיא גְדוֹל מְנַבֵּא.
וְכָלֵן אֵין רֹאִין מִרְאֵה הַנְּבוּאָה אֲלֹא בְּחִלוֹם בְּחִזְיוֹן הַלֵּילָה,
אוֹ בַּיּוֹם אַחֵר שֶׁתִּפֵּל עָלֶיהָ תְּרַדְמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "בִּמְרָאָה
אֵלִי אֲתוֹדַע, בְּחִלוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ". וְכָלֵן, כִּשְׁמֵתְנַבְּאִין, אֲבָרִיִּין
מְדַעְזְעִין, וְכֵן הַגּוֹף כּוֹשֵׁל, וְעֲשֻׁתוֹנוֹתֵיהֶם מִשְׁרָפוֹת, וְתִשְׁאֵר
הַדַּעַת פְּנוּיָה לְהַכִּין מֵה שֶׁתִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְרָהָם:
"וְהִנֵּה אֵימָה חֲשָׁכָה גְדֹלָה נִפְלֵת עָלָיו"; וְכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
בְּדִנְיָאֵל: "וְהוֹדִי נִהַפֵּף עָלִי לְמִשְׁחִית, וְלֹא עֲצָרְתִּי כֵחַ".

מתוך מהדורת חזק

ג. הדברים שמודיעים לנביא במראה הנבואה - דרך משל
 מודיעין לו, ומיד יחקק בלבו פתרון המשל במראה
 הנבואה, וידע מה הוא; כמו הסלם שראה יעקב אבינו,
 ומלאכים עולים ויורדים בו, והוא היה משל למלכיות
 ושעבודן; וכמו החיות שראה יחזקאל, והסיר הנפוח
 [רותח] ומקל שקד שראה ירמיה, והמגלה שראה יחזקאל,
 והאיפה שראה זכריה. וכן שאר הנביאים, יש מהן אומרים
 המשל ופתרונו כמו אלו, ויש מהן אומרים הפתרון בלבד.
 ופעמים אומרים המשל בלבד בלא פתרון, כמקצת דברי
 יחזקאל וזכריה. וכלן, במשל ודרך חידה הם מתנבאים.
 ד. כל הנביאים - אין מתנבאין בכל עת שירצו, אלא
 מכונני דעתן ויושבין שמחים וטובי לב ומתבודדין; שאין
 הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות, אלא
 מתוך שמחה. לפיכך, בני הנביאים, לפנייהם נבל ותף וחליל
 וננור, והן מבקשין הנבואה; וזה הוא שנאמר: "והמה
 מתנבאים" - כלומר, מהלכין בדרך הנבואה עד שינבאו,
 כמו שאתה אומר: 'פלוני מתגדל'.
 ה. אלו שהן מבקשין להתנבא, הם הנקראין 'בני
 הנביאים'. ואף על פי שמכונני דעתן, אפשר שתשרה
 שכניה עליהן, ואפשר שלא תשרה.
 ו. כל הדברים שאמרנו, הן דרך הנבואה לכל הנביאים
 הראשונים והאחרונים - חוץ ממשה רבנו, ורפן של כל
 הנביאים. ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל
 הנביאים? שכל הנביאים, בחלוס או במראה; ומשה רבנו
 - הוא ער ועומד, שנאמר: "ובכא משה אל אהל מועד
 לדבר אתו, וישמע את הקול מדבר אליו". כל הנביאים,
 על ידי מלאך; לפיכך רואין מה שהן רואין במשל וחידה.
 ומשה רבנו, לא על ידי מלאך, שנאמר: "פה אל פה אדבר
 בו", ונאמר: "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים", ונאמר:
 "ותמנת ה' יביט"; כלומר, שאין שם משל, אלא רואה
 הדבר על בריו בלא חידה וכלא משל; הוא שהתורה
 מעידה עליו: "ומראה, ולא בחידת", שאינו מתנבא בחידה
 אלא במראה, שרואה הדבר על בריו. כל הנביאים, יראין
 ונבהלין ומתמוגגין. ומשה רבנו, אינו כן; הוא שהכתוב
 אומר: "כאשר ידבר איש אל רעהו"; כמו שאין אדם נבהל
 לשמע דברי חברו, כך היה כח בדעתו של משה רבנו
 להבין דברי הנבואה, והוא עומד על עמדו שלם. כל
 הנביאים, אין מתנבאין בכל עת שירצו. משה רבנו, אינו
 כן; אלא כל זמן שישפץ, ויחזק לובשתו ונבואה שורה
 עליו; ואינו צריך לבן דעתו ולהזדמן לה [לחכות שתשרה
 עליו], שהרי הוא מכון ומזמן ועומד כמלאכי השרת. לפיכך
 מתנבא בכל עת שירצה, שנאמר: "עמדו ואשמעו מה יצוה
 ה' לכם". ובהו הבטיחו האל, שנאמר: "לך אמר להם:
 שובו לכם לאהליכם. ואתה, פה עמד עמדי". הא למדת,
 שכל הנביאים, כשהנבואה מסתלקת, חוזרין לאהלם, שהוא
 צרכי הגוף בלן בשאר העם; לפיכך אינן פורשין מנשותיהן.
 ומשה רבנו, לא חזר לאהלו הראשון; לפיכך פרש מן

האשה לעולם ומן הדומה לה, ונקשרה דעתו בצור
 העולמים, ולא נסתלק ההוד מעליו לעולם, וקרן עור פניו,
 ונתקדש כמלאכים.
 ז. הנביא, אפשר שתהיה נבואתו לעצמו בלבד, להרחיב
 לבו ולהוסיף דעתו, עד שידע מה שלא היה יודע מאותן
 הדברים הגדולים, ואפשר שישלח לעם מעמי הארץ, או
 לאנשי עיר או ממלכה, לבונן אותם [ללמדם בינה]
 ולהודיעם מה יעשו, או למנוע אותן ממעשים הרעים
 שבידיהן; וכשמשלחין אותו, נותנין לו אות ומופת, כדי
 שידעו העם שהאל שלחו באמת. ולא כל העושה אות
 ומופת, מאמינין אותו שהוא נביא; אלא אדם שהינינו
 יודעין בו מתחלתו שהוא ראוי לנבואה בחקמתו ובמעשיו,
 שנתעלה בהן על כל בני גילו, ויהיה מהלך בדרך הנבואה
 ובקדושתה ופרישותה, ואחר כך בא ועשה אות ומופת ואמר
 שהאל שלחו - מצוה לשמע ממנו, שנאמר: "אליו
 תשמעו". ואפשר שיעשה אות ומופת ואינו נביא, וזה
 האות יש לו דברים בגו [יתכן שנעשה באחיות עיניים]; ואף
 על פי כן, מצוה לשמע לו, הואיל ואדם גדול הוא וחקם
 וראוי לנבואה, מעמידין אותו על חוקתו - שבכך נצטיינו,
 כמו שנצטיינו לחתך הדין על פי שנים עדים כשרים, ואף
 על פי שאפשר שהעידו בשקר, הואיל וכשרין הן אצלנו,
 מעמידין אותן על פשרותן. ובדברים האלו וכיוצא בהן
 נאמר: "הנסתרת - לה' אלהינו; והנגלת - לנו ולבנינו",
 ונאמר: "כי האדם יראה לעינים, וה' יראה ללבב".

פרק ח

א. משה רבנו - לא האמינו בו ישראל מפני האותות
 שעשה; שהמאמין על פי האותות - יש בלבו דפי [פוקוק],
 שאפשר שיעשה האות בלט [מלשון בלהטיהם] וכשוף. אלא
 כל האותות שעשה במדבר, לפי הצורך עשאו - לא להביא
 ראיה על הנבואה; צריך להשקיע את המצרים - קרע את
 הים והצילין בו. צרכנו למזון - הוריד לנו את המן. צמאו
 - בקע להן את האבן. כפרו בו עדת קרח - בלעה אותן
 הארץ. וכן שאר כל האותות. ובמה האמינו בו? במעמד
 הר סיני; שעיינו ראו, ולא זר, ואזנינו שמעו, ולא אחר -
 האש והקולות והלפידים. והוא נגש אל הערפל, והקול
 מדבר אליו, ואנו שומעין: 'משה, משה! לך אמר להם כך
 וכך'. וכן הוא אומר: 'פנים בפנים דבר ה' עמכם', ונאמר:
 "לא את אבותינו ברת ה' את הברית הזאת". ומינן שבמעמד
 הר סיני לבדו, היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו
 דפי? שנאמר: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור
 ישמע העם בדברי עמך, וגם כך האמינו לעולם" - מקלל,
 שקדם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם,
 אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה.
 ב. נמצאו אלו ששלח להם, הם העדים על נבואתו שהיא
 אמת, ואינו צריך לעשות להן אות; שהן והוא אחד [שוים]
 בדבר, כשני עדים שראו דבר אחד ביחד - שכל אחד מהן

מתוך מהדורת חזק

1 עד לחברו שהוא אומר אמת, ואין אחד מהן צריך להביא
2 ראיה לחברו. כך משה רבנו - כל ישראל עדים לו אחר
3 מעמד הר סיני, ואינו צריך לעשות להם אות. וזה הוא
4 שאמר לו הקדוש ברוך הוא בתחלת נבואתו, בעת שנתן לו
5 האותות לעשותן במצרים, ואמר לו: "ושמעו לקלך"; ידע
6 משה רבנו, שהמאמין על פי האותות, יש בלכבו דפי,
7 ומהרהר ומחשב, והיה נשמט מלילך, ואמר: "וזה לא
8 יאמינו לי" - עד שהודיעו הקדוש ברוך הוא, שאלו
9 האותות אינן אלא עד שיצאו מצרים, ואחר שיצאו
10 ויעמדו על החר הנה, יסתלק ההרהור שמהרהרין אחריו,
11 שאני נותן לך כאן אות שידעו שאני שלחתיך באמת
12 מביתך, ולא יאמר בלבם הרהור. והוא שהכתוב אומר:
13 "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך - בהוציאך את העם
14 מצרים, תעבדון את האלהים על החר הנה". נמצאת
15 אומר, שכל נביא שיעמד אחר משה רבנו, אין אנו מאמינים
16 בו מפני האות לבדו, כדי שנאמר: "אם יעשה אות, נשמע
17 לו לכל מה שיאמר"; אלא מפני המצוה שצונו משה
18 בתורה, ואמר: אם נתן אות - "אליו תשמעו"; כמו שצונו
19 לחתך הדבר על פי שני עדים, ואף על פי שאין אנו יודעין
20 אם אמת העידו אם שקר - כך מצוה לשמע מזה הנביא,
21 ואף על פי שאין אנו יודעין אם האות אמת או כשוף
22 ולכאט.

23 ג. לפיכך, אם עמד נביא ויעשה אותות ומופתים גדולים,
24 ובקש להכחיש נבואתו של משה רבנו - אין שומעין לו;
25 ואנו יודעין ביחוד [בבירור], שאותן האותות בלאט [בלחש]
26 וכשוף הן, לפי שנבואת משה רבנו אינה על פי האותות
27 כדי שנגרף אותות זה לאותות זה, אלא בעינינו ראיונה
28 ובאזנינו שמעוניה, כמו ששמע הוא [משה רבנו]. הא למה
29 הדבר דומה? לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה בעיניו,
30 שאינו כמו שראה - שאינו שומע להן, אלא יודע בודאי
31 שהן עדי שקר. לפיכך אמרה תורה, שאם בא האות
32 והמופת, "לא תשמע אל דברי הנביא ההוא"; שהרי זה בא
33 אליך באות ומופת, להכחיש מה שראית בעיניך; והואיל
34 ואין אנו מאמינים במופת, אלא מפני המצוה שצונו משה,
35 היאך נקבל מאות זה שבא להכחיש נבואתו של משה,
36 שראינו ושמענו.

פרק ט

37 א. דבר ברור ומפורש בתורה, שהיא מצוה עומדת לעולם
38 ולעולמי עולמים, אין לה לא שנוי, ולא גרעון ולא תוספת,
39 שנאמר: "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם - אתו
40 תשמרו לעשות; לא תסף עליו, ולא תגרע ממנו"; ונאמר:
41 "והנגלת לנו ולבנינו עד עולם, לעשות את כל דברי התורה
42 הזאת". הא למדת, שכל דברי תורה, מצוין אנו לעשותן עד
43 עולם; וכך הוא אומר: "חקת עולם לדורתיכם", ונאמר:
44 "לא בשמים היא". הא למדת, שאין נביא רשאי לחדש דבר
45 מעתה. לפיכך, אם יעמד איש, בין מישראל בין מן האומות,

47 ויעשה אות ומופת, ויאמר שה' שלחו להוסיף מצוה, או
48 לגרע מצוה, או לפרש במצוה מן המצוות פרוש שלא
49 שמענו ממשה, או שאמר שאותן המצוות שנצטוו בהן
50 ישראל אינן לעולם ולדורי דורות אלא מצוות לפי זמן היו
51 - הרי זה נביא שקר, שהרי בא להכחיש נבואתו של משה;
52 ומיתתו בחנק, על שהויד לדבר בשם ה' אשר לא צוהו,
53 שהוא ברוך שמו צוה למשה שהמצוה הזאת "לנו ולבנינו
54 עד עולם", ו"לא איש, אל, ויכזב".

55 ב. אם כן, למה נאמר בתורה: "נביא אקים להם מקרב
56 אחיהם"? לא לעשות דת הוא בא, אלא לצוות על דברי
57 התורה, ולהזהיר העם שלא יעברו עליה, כמו שאמר
58 האחרון שבהם: "זכרו תורת משה עבדי". וכן אם צונו
59 בדברי הרשות, כגון: "לכו למקום פלוני", או "אל תלכו",
60 'עשו מלחמה היום', או 'אל תעשו', 'בנו חומה זו', או 'אל
61 תבנוה' - מצוה לשמע לו; והעובר על דבריו - חייב מיתה
62 בידי שמים, שנאמר: "והיה, האיש אשר לא ישמע אל
63 דברי אשר ידבר בשמי - אנכי אדרש מעמו".

64 ג. וכן נביא שעבר על דברי עצמו [דברי נבואתו], והכחיש
65 [מעלים] נבואתו - חייב מיתה בידי שמים; ובשלשלת נאמר:
66 "אנכי אדרש מעמו". וכן אם יאמר לנו הנביא שנודע לנו
67 שהוא נביא, לעבר על אחת מכל מצוות האמורות בתורה
68 או על מצוות הרבה, בין קלות בין חמורות, לפי שעה -
69 מצוה לשמע לו. וכן למדנו מתקמים הראשונים, מפי
70 השמועה [איש מפי איש]: בכל, אם יאמר לך נביא: 'עבר
71 על דברי תורה', באלהיו בהר הפקמל - שמע לו; חוץ
72 מעבודה זרה, והוא, שיהיה הדבר לפי שעה - כגון אליהו
73 בהר הפקמל, שהקריב עולה בחוץ, וירושלים נבחרה
74 [להקריב רק בה], והמקריב בחוץ חייב כרת. ומפני שהוא
75 נביא, מצוה לשמע לו; וגם בזה נאמר: "אליו תשמעו".
76 ואילו שאלו את אליהו ואמרו לו: 'היאך נעקר מה שכתוב
77 בתורה, "פן תעלה עלתיך בכל מקום"? - היה אומר: 'לא
78 נאמר אלא המקריב בחוץ לעולם חייב כרת, כמו שצוה
79 משה; אבל אני אקריב היום בחוץ בדבר ה', כדי להכחיש
80 נביאי הפעל. ועל הדבר הזה, אם צונו כל הנביאים לעבר
81 לפי שעה, מצוה לשמע להן; ואם אמרו שהדבר נעקר
82 לעולם - מיתתן בחנק, שהתורה אמרה: "לנו ולבנינו עד
83 עולם".

84 ד. וכן אם עקר דבר מדברים שלמדנו מפי השמועה
85 [מסורת מרע"ה], או שאמר בדין מדיני תורה שה' צוה לו
86 שהדין כך הוא והלכה כדברי פלוני - הרי זה נביא שקר,
87 ויחנק אף על פי שיעשה אות; שהרי בא להכחיש תורה
88 שאמרה: "לא בשמים היא". אבל לפי שעה, שומעין לו
89 בכל.

90 ה. במה דברים אמורים? בשאר מצוות; אבל בעבודה
91 זרה - אין שומעין לו, ואפלו לפי שעה. ואפלו עשה
92 אותות ומופתים גדולים, ואמר שה' צוהו שתעבד עבודה
93 זרה היום בלבד, או בשעה זו בלבד - הרי זה דבר סרה על

ה' וְעַל זֶה צָוָה הַכְּתוּב וְאָמַר: "וְכָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֶת . . לֹא תִשְׁמַע אֶל דְּבַר הַנְּבִיא הַהוּא . . כִּי דְבַר סָרָה עַל ה' אֱלֹהֵיכֶם", שֶׁהָרִי בָּא לְהַכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. וּלְפִיכָף גִּדַּע בְּיָדָיו שֶׁהוּא נְבִיא שֶׁקֶר, וְכָל שַׁעֲשֻׁעַ - בְּלֹאט וְכִשְׁוֹף עָשָׂה; וַיִּחְנַק.

יום שבת קודש ט"ז אדר ה'תשע"ב

פָּרָק י

א. כָּל נְבִיא שֶׁיַּעֲמִיד לִנּוּ וַיֹּאמֶר שֶׁה' שָׁלַחוּ, אֵינּוּ צָרִיף לַעֲשׂוֹת אוֹת כַּאֲחֵד מֵאוֹתוֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ אוֹ מֵאוֹתוֹת אֱלֹהֵינוּ וְאֵלִישֶׁע, שִׁישׁ בָּהֶם שְׁנֵי מִנְהֵגוֹ שֶׁל עוֹלָם; אֲלֵא הָאוֹת שֶׁלוֹ, שִׁיאִמַּר דְּבָרִים הַעֲתִידִין לֵהִיּוֹת בַּעֲוֹלָם, וַיִּאָּמְנוּ דְּבָרָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶּךָ: אֵיכָה גִידַע אֶת הַדְּבַר וְגו'". לְפִיכָף, כְּשִׁיבֹא אָדָם הָרְאוּי לְנְבוּאָה בְּמִלְאָכוֹת [בשליחות] ה', וְלֹא יָבוֹא לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרֵעַ, אֲלֵא לַעֲבֹד אֶת ה' בְּמַצְוֹת הַתּוֹרָה - אֵין אוֹמְרִין לוֹ: 'קִרַּע לִנּוּ אֶת הַיָּם, אוֹ הַחֲיָה מֵת וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ, וְאַחֲרַי כִּף נֶאֱמַר בְּךָ, אֲלֵא אוֹמְרִין לוֹ: 'אִם נְבִיא אַתָּה, אָמַר לִנּוּ דְּבָרִים הַעֲתִידִין לֵהִיּוֹת; וְהוּא אוֹמַר, וְאֵנּוּ מַחֲכִים לְרֹאוֹת הַיְּבוּאוֹ דְּבָרָיו: אִם לֹא יָבוֹאוּ, וְאֶפְלוּ נִפְל דְּבַר אַחַד קִטָּן - בְּיָדוֹעַ שֶׁהוּא נְבִיא שֶׁקֶר. וְאִם כָּאוּ דְּבָרָיו כִּלְכָּן - יִהְיֶה בַּעֲיָנֵינוּ נֶאֱמָן.

ב. וּבִדְרִינן אוֹתוֹ פְּעָמִים הַרְבֵּה. אִם נִמְצָאוּ דְּבָרָיו כִּלְכָּן נֶאֱמָר, הָרִי זֶה נְבִיא אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁמּוּאֵל: "וַיִּדַּע כָּל יִשְׂרָאֵל מִדֵּן וְעַד בָּאֵר שָׁבַע, כִּי נֶאֱמָן שִׁמּוּאֵל לְנְבִיא לֵה'".

ג. וְהֵלֵא הַמַּעֲוֵנִין וְהַקּוֹסְמִין אוֹמְרִין מַה עֲתִיד לֵהִיּוֹת, וּמַה הַפֶּרֶשׁ בֵּין הַנְּבִיא וּבֵינֵם? אֲלֵא שֶׁהַמַּעֲוֵנִין וְהַקּוֹסְמִין וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, מַקְצֵת דְּבָרֵיהֶם מִתְקַיֵּמִין וּמַקְצֵתֵן אֵין מִתְקַיֵּמִין, כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמַר: "יַעֲמִידוּ נָא וַיּוֹשִׁיעַ הַכְּרִי שְׁמַיִם, הַחֲזִיז בְּכּוֹכְבֵּים, מוֹדִיעִים לְחֻדְשִׁים, מַאֲשֵׁר יָבוֹאוּ עֲלֵיהֶם" - "מַאֲשֵׁר", וְלֹא כָּל אֲשֶׁר. וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִתְקַיֵּם מִדְּבָרֵיהֶם כְּלוּם, אֲלֵא יִטְעוּ בְּכָל, כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמַר: "מִפֶּר אֶתוֹת בְּיָדִים, וְקוֹסְמִים יְהוֹלֵל". אֲבָל הַנְּבִיא - כָּל דְּבָרָיו קִיָּמִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֹא יִפֹּל מִדְּבַר ה' אֲרָצָה". וְכֵן הוּא אוֹמַר: "הַנְּבִיא אֲשֶׁר אֶתוֹ חֲלוּם, יִסְפֹּר חֲלוּם, וְאֲשֶׁר דְּבָרֵי אֶתוֹ, יְדַבֵּר דְּבָרֵי אֱמֶת; מַה לִּתְּבֹן אֶת הַכֹּר, נֹאם ה'" - כְּלוּמַר, שֶׁדְּבָרֵי הַקּוֹסְמִים וְהַחֲלוּמוֹת כְּתִיב [קש] שֶׁנִּתְעַרְבּ בּוֹ מַעֲט כֹּר [תְּבוּאָה נִקְיָה], וְדָבַר ה' כֹּכַר שֶׁאֵין בּוֹ תִּבְנִי כִּלְכָּל. וּבְדְּבַר הַזֶּה הַפְּתוּב הַבְּטִיחַ וְאָמַר, שְׁאוֹתֵן הַדְּבָרִים שְׁמוֹדִיעִין הַמַּעֲוֵנִים וְהַקּוֹסְמִים לְאִמּוֹת וּמִכְזִּבִּין - הַנְּבִיא יוֹדִיעַ לָכֵם דְּבָרֵי הָאֱמֶת, וְאֵין אֶתֶם צָרִיכִין לַמַּעֲוֵנִין וְקוֹסִם וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִמָּצֵא כִּף מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בְּאֵשׁ, קוֹסִם קוֹסְמִים . . וְגו' כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה . . וְגו' נְבִיא מִקְרָבָךְ מֵאֲחִיד". הָא לְמַדְתָּ, שֶׁאֵין הַנְּבִיא עוֹמֵד לִנּוּ, אֲלֵא לְהוֹדִיעַנוּ דְּבָרִים הַעֲתִידִים לֵהִיּוֹת בַּעֲוֹלָם, מִשְׁבַּע וְרַעַב מִלַּחְמָה וְשִׁלּוּם וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; וְאֶפְלוּ צָרִיכִי יָחִיד מוֹדִיעַ לוֹ, כְּשִׁאוּל שְׁאִכְדָּה לוֹ אִבְדָּה וְהִלֵּךְ לְנְבִיא

לְהוֹדִיעַנוּ מִקְוָמָה. וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ הַדְּבָרִים, הוּא שִׁיאִמַּר הַנְּבִיא - לֹא שִׁיעֲשֻׁעַ דֵּת אַחֲרֵת, אוֹ יוֹסִיף מַצָּה אוֹ יִגְרַע. ד. דְּבָרֵי הַפְּרַעֲנוֹת שֶׁנְּבִיא אוֹמַר, כְּגוֹן שִׁיאִמַּר: 'פְּלוּנִי יָמוּת', אוֹ 'שָׁנָה פְּלוּנִית שְׁנַת רַעַב' אוֹ 'מִלַּחְמָה' וְכִיּוֹצֵא בְּדְּבָרִים אֵלּוּ - אִם לֹא עָמְדוּ דְּבָרָיו, אֵין בָּזֶה הַכְּחָשָׁה לְנְבוּאָתוֹ, וְאֵין אוֹמְרִים: 'הִנֵּה דְּבַר וְלֹא בָּא'; שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא "אֲרָף אֶפְסִים וְרַב חֶסֶד, וְנָחֵם עַל הָרָעָה", וְאֶפְשָׁר שַׁעֲשׂוֹ תִשׁוּבָה וְנִסְלַח לָהֶם כְּאִנְשֵׁי נִינּוּה, אוֹ שֶׁתִּפְּלֶה לָהֶם [נַתַּן לֵהֶם אֲרַכָּה] כְּחֻזְקָה. אֲבָל אִם הַבְּטִיחַ עַל טוֹבָה וְאָמַר שֶׁיִּהְיֶה כִּף וְכָף, וְלֹא בָּאָה הַטוֹבָה שֶׁאָמַר - בְּיָדוֹעַ שֶׁהוּא נְבִיא שֶׁקֶר; שֶׁכָּל דְּבַר טוֹבָה שֶׁיִּגְדֹּר הָאֵל, אֶפְלוּ עַל תְּנָאי - אֵינּוּ חוֹזְרִים הָא לְמַדְתָּ, שֶׁבְּדְּבָרֵי הַטוֹבָה בְּלִבְדּוֹ יִפְחַן הַנְּבִיא. הוּא שֶׁיִּרְמְיָהוּ אוֹמַר בְּתִשְׁבּוּכְתּוֹ לְחַנּוּנָהּ בֵּן עֲזוּרָה, כְּשֶׁהִיא יִרְמְיָה מִתְּנַבֵּא לְרַעַה וְחַנּוּנָה לְטוֹבָה. אָמַר לוֹ יִרְמְיָה: 'חַנּוּנָה, אִם לֹא יַעֲמִידוּ דְּבָרֵי, אֵין בָּזֶה רָצוֹנָה שֶׁאֵין נְבִיא שֶׁקֶר; אֲבָל אִם לֹא יַעֲמִידוּ דְּבָרֵי, יוֹדַע שֶׁאַתָּה נְבִיא שֶׁקֶר', שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵף שָׁמַע נָא אֶת הַדְּבַר הַזֶּה וְגו' הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִנְבֵּא לְשִׁלַּח, כְּבֹא דְּבַר הַנְּבִיא יוֹדַע הַנְּבִיא אֲשֶׁר שָׁלַחוּ ה' בְּאֱמֶת".

ה. נְבִיא שֶׁהֵעִיד לוֹ נְבִיא אַחֵר שֶׁהוּא נְבִיא - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת נְבִיא, וְאֵין זֶה הַשְּׁנִי צָרִיף חֻזְקָה; שֶׁהָרִי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הֵעִיד לִיהוֹשֻׁעַ, וְהָאֱמִינוּ בּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל קֹדֶם שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹת. וְכֵן לְדוֹרוֹת. נְבִיא שֶׁנּוֹדְעָה נְבוּאָתוֹ וְהָאֱמִינוּ דְּבָרָיו פַּעַם אַחֵר פַּעַם, אוֹ שֶׁהֵעִיד לוֹ נְבִיא, וְהָיָה הוֹלֵךְ בְּדְּרָכֵי הַנְּבוּאָה - אֲסוּר לְחַשֵּׁב אַחֲרָיו וְלַהֲרִיחַ בְּנְבוּאָתוֹ, שֶׁמָּא אֵינָה אֱמֶת. וְאֲסוּר לְנִסְתּוֹתוֹ יוֹתֵר מִדִּי, וְלֹא נִהְיֶה הוֹלְכִים וּמִנְסִים לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִנְסוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם, כְּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בְּמִסָּה", שֶׁאָמְרוּ: "הִנֵּה ה' בְּקִרְבָּנוּ, אִם אֵין". אֲלֵא מֵאַחֵר שֶׁנּוֹדַע שֶׁזֶה נְבִיא - יִאֲמִינוּ וַיִּדְעוּ כִּי ה' בְּקִרְבָּם, וְלֹא יַהֲרִירוּ וְלֹא יַחֲשֹׁבוּ אַחֲרָיו, כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּדְעוּ, כִּי נְבִיא הָיָה בְּתוֹכָם".

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְּסִינָע

הלכות דעות

יֵשׁ בְּכָלֵלן אַחַת עֲשָׂרָה מִצְוֹת - חֲמֵשׁ מִצְוֹת עָשָׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְהִדְמוּת בְּדְּרָכָיו; (ב) לְהִדְבֹּק בְּיִדְעָיו; (ג) לְאַהֲבָה אֶת רַעִים; (ד) לְאַהֲבָה אֶת הַגֵּרִים; (ה) שֶׁלֹּא לְשׂוֹא אַחִים; (ו) לְהוֹכִיחַ; (ז) שֶׁלֹּא לְהִלָּחֵץ בְּפָנִים; (ח) שֶׁלֹּא לְעַנּוֹת אֶמְלָלִים; (ט) שֶׁלֹּא לְהִלָּחֵץ רַכִּיל; (י) שֶׁלֹּא לְנָקֵם; (יא) שֶׁלֹּא לְנִטֵּר. וּבְאִוֹר מִצְוֹת אֵלּוּ - בְּפָרָקִים אֵלּוּ.

פָּרָק א

א. דְּעוֹת [מִידוֹת וּתְכוּנוֹת נִפְשׁ] הַרְבֵּה יֵשׁ לְכָל אַחַד וְאֶחָד מִבְּנֵי אָדָם, וְזוֹ מִשְׁנָה מִזוֹ וּרְחוּקָה מִמֶּנָּה בְּיֹתֵר: יֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא בְּעַל חֲמָה, כּוֹעֵס תָּמִיד; וְיֵשׁ אָדָם שֶׁדַּעְתּוֹ מִיִּשְׁבֹּת עָלָיו, וְאֵינוּ כּוֹעֵס כָּלֵל - וְאִם כָּעֵס, יִכְעֵס כָּעֵס מְעַט בְּכַמָּה

שנים. ויש אדם שהוא גבה לב ביותר, ויש שהוא שפל רוח
עד מאד. ויש שהוא בעל תאווה, לא תשבע נפשו מהלף
בתאוותה; ויש שהוא טהור גוף ביותר, לא יתאוה אפלו
לדברים מעוטים שהגוף צריך להן. ויש בעל נפש רחבה,
שלא תשבע נפשו מפל ממון העולם, כענין שנאמר: "אהב
כסף לא ישבע כסף"; ויש מקצר, שדין אפלו דבר מועט
שלא יספיק לו, ולא ירדף להשיג כל צרכו. ויש שהוא
מסוגף עצמו ברעב וקובץ על דו [מקמץ לעצמו], ואינו אוכל
פרוטה משלו אלא בצער גדול; ויש שהוא מאבד כל ממון
בירו, לדעתו. ועל דרכים אלו - שאר כל הדעות, כגון
מהולל [מתהולל] ואונן [עצוב], וכילי [קמצן] ושוש [פזון],
ואכזרי ורחמן, ולב אמיץ ורך לב [פחדן] וכל פיוצא בהן.
ב. ויש בין כל דעה ודעה הרחוקה ממנה בקצה האחר,
דעות בינוניות - זו רחוקה מזו. וכל הדעות - יש מהן דעות
שהן לאדם מתחלת בריתו, לפי טבע גופו; ויש מהן דעות
שטבעו של אדם זה מכון [מותאם אליהם] ועתיד לקבל
אותן במהרה יתר משאר הדעות; ויש מהן שאינן לאדם
מתחלת בריתו, אלא למד אותן מאחרים או שנפנה להן
מעצמו, לפי מחשבה שעלתה בלבו או ששמע שזו הדעה
טובה לו ובה ראוי לילף, והנהיג עצמו בה עד שנקבעה.
ג. שני קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה, אינן דרך
טובה; ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן, ולא ללמדן לעצמו.
ואם מצא טבעו נוטה לאחת מהן, או מוכן [מותאם] לאחת
מהן, או שזכר למד אחת מהן ונהג בה - יחזיר עצמו
למוטב וילף בדרך הטובים, והיא דרך הישרה.
ד. הדרך הישרה - היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה, מפל
הדעות שיש לו לאדם; והיא הדעה שהיא רחוקה משני
הקצוות רחוק שוה, ואינה קרובה לא לזו ולא לזו. ולפיכך
צוו חכמים הראשונים, שיהא אדם שם [מעריך ושוקל]
דעותיו תמיד, ומשער אותם ומכון אותם בדרך האמצעית,
כדי שיהא שלם. כיצד? לא יתא בעל חמה נוח לכעס, ולא
כמת שאינו מרגיש, אלא בינוני: לא יכעס אלא על דבר
גדול שראוי לכעס עליו, כדי שלא יעשה פיוצא בו פעם
אחרת. וכן לא יתאוה אלא לדברים שהגוף צריך להן ואי
אפשר לחיות בזה, כענין שנאמר: "צדיק אכל לשבע
נפשו". וכן לא יתנה עמל בעסקו אלא להשיג דבר שצריך
לו לחיי שעה, כענין שנאמר: "טוב מעט לצדיק". ולא
יקבץ ידו ביותר, ולא יפזר כל ממון, אלא נותן צדקה כפי
מסת דו [יכולתו], ומלוה פראי למי שצריך. ולא יתנה
מהולל ושוחק, ולא עצב ואונן, אלא שמח כל ימיו בנחת,
בסכר פנים יפות. וכן שאר דעותיו. ודרך זו, היא דרך
החכמים. כל אדם שדעותיו פלן דעות בינוניות ממצעות,
נקרא חכם.

ה. ומי שהוא מדקדק על עצמו ביותר, ויתרחק מדעה
בינונית מעט לצד זה או לצד זה, נקרא חסיד. כיצד? מי
שיתרחק מגבה הלב עד הקצה האחרון, ויתנה שפל רוח
ביותר - נקרא חסיד; וזו היא מדת חסידות. ואם נתרחק

עד האמצע בלבד, ויתנה ענו - נקרא חכם; וזו היא מדת
חכמה. ועל דרך זו, שאר כל הדעות. וחסידים הראשונים
היו משין דעות שלהן מדרך האמצעית כנגד שתי הקצוות:
יש דעה שמטין אותה כנגד הקצה האחרון, ויש דעה
שמטין אותה כנגד הקצה הראשון; וזה הוא לפני משורת
הדין. ומצוין אנו ללכת בדרכים אלו הבינוניים, והם
הדרכים הטובים והישרים, שנאמר: "והלכת בדרכיו".
ו. כן למדו בפרוש מצנה זו: מה הוא נקרא חנון, אף אתה
היה חנון; מה הוא נקרא רחום, אף אתה היה רחום; מה
הוא נקרא קדוש, אף אתה היה קדוש. ועל דרך זו קראו
הנביאים לאל בכל אותן הכנויות, 'ארץ אפים ורב חסד',
'צדיק וגבר', 'תמים', 'גבור' ו'חזק' וכיוצא בהן - להודיע
שאלו דרכים טובים וישרים הן, וחיב אדם להנהיג עצמו
בהן ולהדמות כפי כחו.
ז. וכיצד ירגיל אדם עצמו בדעות אלו עד שיקבעו בו?
יעשה וישנה וישלש במעשים שעושה על פי הדעות
האמצעיות, ויחזור בהן תמיד, עד שיהיו מעשיהן קלים עליו
ולא יתנה בהם טרח, ויקבעו הדעות בנפשו. ולפי שהשמות
האלו שנקרא בהן היצור, הן הדרך הבינונית שאנו חייבין
ללכת בה - נקראת דרך זו 'דרך ה'; והיא שלמדה אברהם
אבינו לבניו, שנאמר: "כי ידעתיו, למען אשר יצוה את בניו
ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ה'". ומהולל בדרך זו, מכא
טובה וברכה לעצמו, שנאמר: "למען הביא ה' על אברהם
את אשר דבר עליו".

פרק ב

א. חולי הגוף, טועמין המר מתוך והמתוך מר. ויש מן
החולים מי שמתאוה ותאב למאכלות שאינן ראויין
לאכילה, כגון העפר והפחם, ושונא המאכלות הטובים,
כגון הפת והבשר - הכל לפי רב החלי. כן בני אדם
שנפשותיהם חולות - מתאוין ואוהבין הדעות הרעות,
ושונאין הדרך הטובה, ומתעצלין ללכת בה, והיא כבדה
עליהם למאד, לפי חלקם. וכן ישעיהו אומר באנשים הללו:
"הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע, שמים חשף לאור ואור
לחשף, שמים מר למתוק ומתוק למר". ועליהם נאמר:
"העזבים ארחות ישר - ללכת בדרכי חשף". ומה היא תקנת
חולי הנפשות? ילכו אצל החכמים, שהן רופאי הנפשות,
ויפארו חלקם בדעות שמלמדים אותם, עד שיחזירו לדרך
הטובה. והמפירים בדעות הרעות שלהם, ואינם הולכים
אצל החכמים לרפא אותם - עליהם אמר שלמה: "ומוסר,
אילים בזה".

ב. וכיצד היא רפואתם? מי שהוא בעל חמה - אומרים
לו להנהיג עצמו, שאם הבה וקלל, לא ירגיש פלל; וילף
בדרך זו זמן מרבה, עד שתעקר החמה מלבו. ואם היה גבה
לב - ינהיג עצמו בבניין הרבה, וישב למטה מן הכל,
וילבש בלוי סחכות המבזים את לובשיהם, וכיוצא
בדברים אלו, עד שיעקר גבה הלב ממנו, ויחזור לדרך

האמצעי, שהיא דרך הטובה; ולכשיחזור לדרך האמצעי, ילך בה כל ימיו. ועל קו זה יעשה בשאר כל הדעות: אם היה רחוק לקצה האחד, ירחיק עצמו לקצה השני, וינהג בו זמן מרבה עד שיחזור לדרך הטובה, והיא מדה בינונית שפכל דעה ודעה.

ג. ויש דעות שאסור לו לאדם לנהג בהן בבינונית, אלא יתרחק עד הקצה האחר - והוא גבה הלב; שאין דרך הטובה שיהיה האדם ענו בלבד, אלא שיהיה שפל רוח, ותהיה רוחו נמוכה למאד. ולפיכך נאמר במשה רבנו "ענו מאד", ולא נאמר "ענו" בלבד. ולפיכך צו חכמים, 'מאד מאד הוי שפל רוח'. ועוד אמרו, שכל המגביה לבו - כפר בעקר, שנאמר: "ורם לכתך, ושכחת את ה' אלהיך". ועוד אמרו: בשמא דאית ביה [יחא בחרם מי שיש בו -] גסות הרוח, ואפלו מקצתה. וכן הפעם, דעה רעה היא עד למאד; וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר, וילמד עצמו שלא יכעס, ואפלו על דבר שראוי לכעס עליו. ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו, או על הצבור אם היה פרנס, ורצה לכעס עליהן כדי שיחזרו למוטב - יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי ליסרם, ותהיה דעתו מישבת בינו לבין עצמו, כאדם שהוא מדמה איש בשעת כעסו, והוא אינו כועס. אמרו חכמים הראשונים: 'כל הפועס, כאילו עובד עבודה זרה'. ואמרו, שכל הפועס - אם חכם הוא, חכמתו מסתלקת ממנו, ואם נביא הוא, נבואתו מסתלקת ממנו. בעלי פסע, אין חייהם חיים; לפיכך צו להתרחק מן הפעס, עד שיהיג עצמו שלא ירגיש אפלו לדברים המכעיסין. וזו היא הדרך הטובה, ודרך הצדיקים: הן גלכין, ואינן עולכין; שומעין חרפתן, ואינן משיבין; עושים מאהבה, ושומחים בפורין. עליהם הפתוב אומר: "ואהביו, כצאת השמש בגברתו".

ד. לעולם ירבה אדם בשתיקה, ולא ידבר אלא בדבר חכמה או בדברים שהוא צריך להן לחי גופו. אמרו על רב, תלמיד רבנו הקדוש, שלא שח שיחה בטלה כל ימיו - וזו היא שיחת רב כל אדם. ואפלו בצרכי הגוף, לא ירבה אדם דברים. ועל זה צו חכמים ואמרו: 'כל המרבה

דברים, מביא חטא'; ואמרו: 'לא מצאתי לגוף טוב, אלא שתיקה'. וכן בדברי תורה ובדברי חכמה - יהיו דברי החכם מעטים, ועניניהם [תוכן שלהם] מרבים. והוא שצו חכמים ואמרו: 'לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה'. אבל אם היו הדברים מרבים והענין מועט, הרי זו סכלות; ועל זה נאמר: "כי בא החלום רב ענין, וקול פסיל ברב דברים". ח. סיג לחכמה, שתיקה. לפיכך, לא ימהר להשיב, ולא ירבה לדבר; וילמד לתלמידים בשובה ונחת, בלא צעקה, בלא אריכות לשון. הוא ששלמה אומר: "דברי חכמים, בנחת נשמעים".

ו. אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות ופתוי. ולא תהיה אחת בפה ואחת בלב, אלא תוכו כפיו [פנימיותו כחיצוניותו]; והענין שפלב, הוא הדבר שפפה. ואסור לגנוב דעת הבירות, ואפלו דעת הגוי. כיצד? לא ימכר לגוי בשור נבלה בכלל שחוטה, ולא מנעל של [עור בהמה] מטה במקום מנעל של שחוטה. ולא יסרהב [יפציר] בחברו שיאכל אצלו, והוא יודע שאינו אוכל, וירבה לו בתקרבת [דברי מאכל], והוא יודע שאינו מקבל; ולא יפתח לו חביות שהוא צריך לפתח אותן למכרן, כדי לפתותו [לשקר] שבשכיל כבודו פתח. וכן כל פיוצא בזה. אפלו מלה אחת של פתוי ושל גנבת הדעת, אסורה; אלא שפת אמת ורוח נכון, ולב טהור מפל עמל והוות [- שקרים].

ז. לא יהיה אדם בעל שחוק והתל [- ליצנות], ולא עצב ואוגן - אלא שמח. כן אמרו חכמים: 'שחוק וקלות ראש - מרגילין לערוה'. וצו, שלא יהא אדם פרוץ בשחוק, ולא עצב ומתאבל; אלא מקביל את כל האדם בסבר פנים יפות. וכן לא יהיה בעל נפש רחבה, נבהל להון, ולא עצל ונטל ממלאכה, אלא בעל עין טובה: מעט עסק, ועוסק בתורה; ואותו המעט שהוא חלקו, ישמח בו. ולא יהיה לא בעל קטטה ולא בעל קנאה, ולא בעל תאנה ולא רודף אחר הכבוד. כן אמרו חכמים: 'הקנאה והתאנה והכבוד, מוציאין את האדם מן העולם'. כללו של דבר - ילך במדה הבינונית שפכל דעה ודעה, עד שיהיו כל דעותיו מכונות באמצעי; והוא ששלמה אומר: "וכל דרכיך יכנו".

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ט"ז אדר ה'תשע"ב

שני התלמודין - הוא פרוש דברי המשנה ובאור עמקותיה, ודברים שנתחדשו בכל בית דין ובית דין מימות רבנו הקדוש ועד חבור התלמוד. ומשני התלמודים, ומן התוספתא, ומספרא וספרי, ומן התוספות [הבריות] - מפלם יתבאר האסור והמתיר, הטמא והטהור, החיוב והפטור, הפשר והפסול, כמו שהעתיקו איש מפי איש מפי משה מסיני.

יום ראשון י' אדר ה'תשע"ב

כל אלו החכמים הנזכרים, הם גדולי הדורות - מהם ראשי ושיבות, ומהם ראשי גליות, ומהם מסנהדרין גדולה. ועמהם בכל דור ודור, אלפים ורכבות ששמעו מהם ועמהם. רבינא ורב אשי, הם סוף חכמי התלמוד; ורב אשי הוא שחבר התלמוד הבבלי בארץ שנער [בבל], אחר שחבר רבי יוחנן התלמוד הירושלמי בכמו מאה שנה. וענין

מתוך מהדורת חזק

1 גם יתבאר מהם דברים שגזרו חכמים ונביאים שבכל דור
2 ודור, לעשות סג לתורה, כמו ששמעו ממשו בפרוש,
3 שגאמר "ושמרתם את משמרתתי", עשו משמרת למשמרתתי.
4 וכן יתבאר מהם המנהגות והתקנות שהתקינו או שנהגו
5 בכל דור ודור, כמו שראו בית דין של אותו הדור, לפי
6 שאסור לסור מהם, שגאמר: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו
7 לך - ימין ושמאל". וכן משפטים ודינין מפלאים שלא
8 קבלום ממשו, ודנו בהם בית דין של אותו הדור במדות
9 שהתורה נדרשת בהן, ופסקו אותן הזקנים, וגמרו שהדין
10 כף הוא. הכל חבר רב אשי בתלמוד, מימות משה ועד ימיו.
11 וחברו חכמי משנה חבורים אחרים, לפרש דברי התורה:
12 רבי הושעיה תלמידו של רבנו הקדוש, חבר באור ספר
13 בראשית [בראשית רבה]. ורבי ישמעאל פרש מ"אלה
14 שמות" עד סוף התורה, והוא הנקרא 'מכילתא'; וכן רבי
15 עקיבה חבר מכילתא. וחכמים אחרים אחרים חברו
16 מדרשות. והכל חבר קדם התלמוד הבבלי.
17 נמצא רבינא ורב אשי וחבריהם, סוף גדולי חכמי ישראל
18 המעתיקים תורה שבעל פה, ושגזרו גזרות והתקינו
19 תקנות והנהיגו מנהגות ופשוטה גזרתם ותקנותם ומנהגותם
20 בכל ישראל, בכל מקומות מושבותיהם. ואחר בית דין של
21 רב אשי, שחבר התלמוד בימי בנו וגמרו, נתפזרו ישראל
22 בכל הארצות פזור יתר, והגיעו לקצוות ולאיים הרחוקים;
23 ורבתה קטטה בעולם, ונשתפשו הדרכים בגיסות, ונתמעט
24 תלמוד תורה, ולא נתפסו ישראל ללמד בישיבותיהם
25 אלפים ורבבות כמו שהיו מקדם. אלא מתקבצים יחידים
26 השורידים אשר ה' קורא בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה,
27 ועוסקים בתורה, ומבינים בחבורי החכמים פלם, ויודעים
28 מהם דרך המשפט היאך הוא. וכל בית דין שעמד אחר
29 התלמוד בכל מדינה ומדינה וגזר או התקין או הנהיג לכני
30 מדינתו, או לכני מדינות רבות - לא פשטו מעשיו בכל
31 ישראל, מפני רחוק מושבותיהם ושבוש הדרכים, והיות בית
32 דין של אותה המדינה יחידים, ובית דין הגדול של שבעים
33 ואחד בטל מפמה שנים קדם חבור התלמוד. לפיכך, אין
34 פופין אנשי מדינה זו לנהג במנהג מדינה אחרת, ואין
35 אומרין לבית דין זה לגזר גזרה שגזרה בית דין אחר
36 במדינתו. וכן אם למד אחד מהגאונים שדרך המשפט כף
37 הוא, ונתבאר לבית דין אחר שעמד אחריו שאין זה דרך
38 המשפט הכתוב בתלמוד - אין שומעין לראשון, אלא למי
39 שהדעת נוטה לדבריו, בין ראשון, בין אחרון.

יום שני י"א אדר ה'תשע"ב

41 ודברים הללו, בדינים וגזרות ותקנות ומנהגות שנתחדשו
42 אחר חבור התלמוד. אבל כל הדברים שבתלמוד
43 הבבלי, חביבים כל ישראל ללכת בהן; וכופין כל עיר ועיר
44 וכל מדינה ומדינה לנהג בכל המנהגות שנהגו חכמים
45 שבתלמוד, ולגזר גזרותם וללכת בתקנותם, הואיל וכל
46 אותם הדברים שבתלמוד הספימו עליהם כל ישראל,

47 ואותם החכמים שהתקינו או שגזרו או שהנהיגו או שדנו
48 דין ולמדו שהמשפט כף הוא, הם כל חכמי ישראל או רבן,
49 והן ששמעו הקבלה בעקרי התורה בלה דור אחר דור, עד
50 משה רבנו עליו השלום. כל החכמים שעמדו אחר חבור
51 התלמוד וכו' [התבוננו] בו, ויצא להם שם בחקמתם - הם
52 הנקראים 'גאונים'. וכל אלו הגאונים שעמדו בארץ ישראל
53 ובארץ שנער ובספרד ובצרפת - למדו דרך התלמוד
54 והוציאו לאור תעלומותיו ובארו עניניו, לפי שדרך עמקה
55 דרכו עד למאד; ועוד, שהוא בלשון ארמי מערב עם
56 לשונות אחרות, לפי שאותה הלשון היתה ברורה לכל
57 בשנער בעת שחבר התלמוד; אבל בשאר המקומות וכן
58 בשנער בימי הגאונים, אין אדם מפיר אותה הלשון עד
59 שמתלמדים אותו. ושאלות רבות שואלין אנשי כל עיר ועיר
60 לכל גאון אשר היה בימיהם, לפרש להם דברים קשים
61 שבתלמוד, והם משיבים להם כפי חקמתם, ואותם
62 השואלים מקבצים התשובות, ועושים מהן ספרים להבין
63 מהם. גם חברו הגאונים שבכל דור ודור, חבורים לכאר
64 התלמוד: מהם מי שפרש הלכות יחידות, ומהם מי שפרש
65 פרקים יחידים שנתקשו בימיו, ומהם מי שפרש מסכתות
66 וסדרים. ועוד חברו הלכות פסוקות, בענין האסור והמתיר
67 והחביב והפטור, בדברים שהשעה צריכה להם, כדי שיהיו
68 קרובים למדע מי שאינו יכול לירד לעמקו של תלמוד. וזו
69 היא מלאכת ה' שעשו בה כל גאוני ישראל, מיום שחבר
70 התלמוד ועד זמן זה, שהיא שנה שמינית אחר מאה ואסף
71 לחרפן הבית, והיא שנת ארבעת אלפים ותשע מאות
72 ושלושים ושבע לכריאת עולם.

73 ובזמן הזה תכפו צרות יתרות, ודחקה שעה את הכל,
74 ואבדה חכמת חכמינו, ובינת נבוינו נסתתרה;
75 לפיכך, אותן הפרושין וההלכות והתשובות שחברו
76 הגאונים, וראו שהם דברים מבארים, נתקשו בימיו, ואין
77 מבין עניניהם פראוי אלא מעט במספר. ואין צריך לומר,
78 התלמוד עצמו: הבבלי, והירושלמי, וספרא, וספרי,
79 והתוספתות - שהם צריכין דעת רחבה ונפש חכמה וזמן
80 ארוך, ואחר כף יודע מהם הדרך הנכונה בדברים האסורים
81 והמתירים ושאר דיני תורה היאך הוא. ומפני זה נעיתי
82 חצני, אני משה בן מיימון הספרדי, ונשענתי על הצור
83 ברף הוא, ובינתי באלו הספרים, וראיתי לחבר דברים
84 המתבררים מכל אלו החבורים, בענין האסור והמתיר
85 השמא והטהור עם שאר דיני התורה, כלם בלשון ברורה
86 ודרך קצרה, עד שתהא תורה שבעל פה בלה סדורה כפי
87 הכל - בלא קשיא ולא פרוק, לא זה אומר בכה וזה אומר
88 בכה, אלא דברים ברורים קרובים נכונים, על פי המשפט
89 אשר יתבאר מכל אלו החבורים והפרושים הנמצאים
90 מימות רבנו הקדוש ועד עכשו, עד שיהיו כל הדינים
91 גלויין לקטן ולגדול בדין כל מצוה, ובדין כל הדברים
92 שתקנו חכמים ונביאים. כללו של דבר - כדי שלא יהא
93 אדם צריך לחבור אחר בעולם בדין מדיני ישראל, אלא

יום שלישי י"ב אדר ה'תשע"ב

מצות עשה. א מצוה ראשונה.. פג להביא.. שמה.
נדפס לעיל ע' קלט.

יום רביעי י"ג אדר ה'תשע"ב

פד להקריב.. קסו. לשבות.. קדש. נדפס לעיל
ע' קמ

יום חמישי י"ד אדר ה'תשע"ב

קסז לשבות.. רמח לדון.. אין לו. נדפס לעיל
ע' קמא.

יום שישי ט"ו אדר ה'תשע"ב

מצות לא תעשה. א מצוה ראשונה.. קכב שלא
לשבור.. בו. נדפס לעיל ע' קמב.

יום שבת קודש ט"ז אדר ה'תשע"ב

קכג שלא להוציא.. רמד שלא לגנוב.. ממון. נדפס
לעיל ע' קמד.

1 יהיה חבור זה מקבץ לתורה שבעל פה בלה, עם התקנות
2 והמנהגות והגזרות שנעשו מימות משה רבנו ועד חבור
3 התלמוד, וכמו שפרשו לנו הגאונים בכל חבוריהם שחברו
4 אחר התלמוד. לפיכך קראתי שם חבור זה 'משנה תורה'
5 - לפי שאדם קורא תורה שכתב תחלה, ואחר כך קורא
6 בזה, וידע ממנו תורה שבעל פה בלה, ואינו צריך לקרות
7 ספר אחר ביניהם. וראיתי לחלק חבור זה הלכות הלכות
8 בכל ענין וענין, ואחלק ההלכות לפרקים שבאותו ענין;
9 וכל פרק ופרק אחלק אותו להלכות קטנות, כדי שיהיו
10 סדורים על פה. אלו ההלכות שכל ענין וענין - יש מהן
11 הלכות שהן משפטי מצוה אחת בלבד, והיא המצוה שיש
12 בה דברי קבלה הרבה והוא ענין בפני עצמו, ויש מהם
13 הלכות שהם כוללים משפטי מצוות הרבה, אם יהיו אותן
14 המצוות בלן בענין אחד; מפני שחלוק חבור זה לפי
15 הענינים, לא לפי מנין המצוות, כמו שיתבאר לקורא בו.
16 ומנין מצוות התורה הנוהגות לדורות, שיש מאות ושלש
17 עשרה מצוות: מהם מצוות עשה מאתים שמונה וארבעים,
18 סימן להם מנין אבריו של אדם; ומהם מצוות לא תעשה
19 שלש מאות ושלשים וחמש, סימן להן מנין ימי שנת
20 החמה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט"ז אדר ה'תשע"ב**יום ראשון י" אדר ה'תשע"ב****יום שני י"א אדר ה'תשע"ב****יום שלישי י"ב אדר ה'תשע"ב**

36 בימים אלה, בהם לומדים הקדמת היד ילמד כל אחד ואחד
37 מהשורשים (והכללים) כפי יכולתו, לחלק השאר ללמוד
38 בימים הסמוכים בנוסף על לימוד מצות אותו יום.
39 והנני חוזר לבאר כל-כלל מהם ולהביא ראיות עליו, אם
40 ירצה השם.
41 הפלל הראשון: שאין למנות במנין הזה את המצוות שהן
42 מדרבנן.
43 דע ששני זה לא היה צריך להעיר עליו, כי הוא ברור.
44 שהרי בין שלשון התלמוד (מכות כג:) הוא: "שש מאות
45 ושלש-עשרה מצוות נאמרו לו למשה בסיני" - איך נאמר
46 בדרך שהוא מדרבנן שהוא מכלל המנין? אלא העירנו על
47 כך, מפני שכתב טעו בזה ומנו גר חנכה ומקרא מגלה
48 בכלל מצות עשה, וכן מאה ברכות בכל-יום ונחום אבלים
49 ובקור חולים וקברת מתים והלכשת ערמים וחשוב תקופות
50 ושמונה עשר יום לגמר בהן את-ההלל. אכן יש להסתפל
51 בתמיהה במי ששומע את-דבריהם "נאמרו לו למשה
52 בסיני" ומונה קריאת ההלל, שבו שבח דוד לפני השם

53 יתעלה, (כאלו) בזה נצטוה משה; ומונה גר חנכה, שקבעו
54 אותו חכמים בבית שני. וכן מקרא מגלה! ואני סבור
55 שידמה משהו או יעלה על לבו שנאמר למשה בסיני שיצוה
56 אותנו, שאם בסוף מלכותנו יקרה לנו עם היננים כך וכך
57 שנתחייב להדליק גר חנכה. אף נראה לי, שמה שהכשילם
58 בכך הוא, שאנו מכרכים על דברים אלו: "אשר קדשנו
59 במצותיו וצונו על מקרא מגלה, ולהדליק גר חנכה, ולגמור
60 את-ההלל"; וגם שהתלמוד (שבת כג.) שואל (על כך שמברכים
61 על מצוות דרבנן "וצונו"): היכן צונו? ואמרו: מ"לא תסור".
62 ואם אמנם משום כך מנו - היה ראוי שימנו כל-דבר שהוא
63 מדרבנן, בין שכל מה-שצונו חכמים וכל מה-שאסרו
64 עלינו, הרי כבר נצטוה משה רבנו בסיני שיצוה אותנו
65 לקימו, שכן הוא אומר: "על-פי התורה אשר יורוך ועל-
66 המשפט אשר-יאמרו לך תעשה" (דברים יז, יא). והנהירנו
67 מלעבר על דבריהם בשום ענין ממה-שגזרו וקבעו ואמר:
68 "לא תסור מן-הדבר אשר-יגידו לך ימין ושמאל" (שם). אבל
69 אם נכון למנות כל מה-שהוא מדרבנן בכלל תרי"ג מצוות,
70 בין שהוא נכנס לכלל אמרו יתעלה: "לא תסור", ו"על-
71 המשפט אשר-יאמרו לך תעשה" - מדוע נתיחדו אלו
72 מוזלת? ! והרי כמו שמנו גר חנכה ומקרא מגלה, כך היה
73 נכון למנות נטילת ידים ומצות ערוב, שהרי אנו מכרכים:
74 אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים, ועל מצות ערוב,

1 כְּמוֹ שֶׁאֵנוּ מְבַרְכִים: עַל מִקְרָא מְגִלָּה, וְלִהְדָּלִיק גַּר שֶׁל חֲנֻכָּה
2 - וְהַפֵּל מִדְּרַבָּנָן! וּבִפְרוּשׁ אֲמָרוּ (חולין קו): מִיָּם רִאשׁוֹנִים
3 (נְטִילַת יָדִים שֶׁלִּפְנֵי הַסְעוּדָה) מִצְוָה. מָאי מִצְוָה? אָמַר אַבְיִי:
4 מִצְוָה לְשִׁמְעַע דְּבָרֵי חֻכְמִים. כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּמִקְרָא מְגִלָּה וְגַר
5 חֲנֻכָּה: הֵיכָן צִוְּנוּ? מִ"לֹא תִסּוּר". וּכְבָר נִתְבָּאָר, שֶׁכָּל מֵה-
6 שִׁתְּקֵנוּ הַנְּבִיאִים, עָלֵיהֶם הַשְׁלוֹם, שֶׁעָמְדוּ אַחֲרֵי מִשָּׁה רַבֵּנוּ -
7 הוּא גַם-כֵּן מִדְּרַבָּנָן. וּבִפְרוּשׁ אֲמָרוּ (עֲרוּבִין כ"א): בְּשַׁעֲשֵׁה שִׁתְּקֵן
8 שְׁלֵמָה עֲרוּבִין וְיָדִים (נְטִילַת יָדִים) יִצְתָּה בַּת-קוֹל וְאִמְרָה:
9 "חֻכְם בְּנֵי וְשִׁמַּח לְבֵי וְכוּ'" (משלי כו, יא). וּבְמִקְוֹמוֹת אַחֲרִים
10 בְּאֵרוֹ, שֶׁעֲרוּבִין - דְּרַבָּנָן, וְיָדִים - מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּבְכַף
11 נִתְבָּאָר לָךְ שֶׁכָּל מֵה-שִׁתְּקֵנוּ אַחֵר מִשָּׁה רַבֵּנוּ נִקְרָא: דְּרַבָּנָן.
12 הֵנָּה בְּאֵרְתִּי לָךְ זֹאת, כִּדִּי שְׁלֵא תַחֲשַׁב שֶׁמִּקְרָא מְגִלָּה - כִּיֵּן
13 שֶׁהוּא תִקּוֹן נְבִיאִים - נִחְשָׁב מִדְּאֹרִיתָא (וְאֵינוּ דוֹמֵה
14 לְשֹׂאֵר מִצְוֹת דְּרַבָּנָן), שֶׁהָיָה עֲרוּבִין מִדְּרַבָּנָן (וְלֹא נִמְנָה בְּמִצְוֹת)
15 אַף-עַל-פִּי שֶׁהֵם תִּקּוֹן שְׁלֵמָה בֶּן-דָּוִד וְבֵיתוֹ דִּינּוּ. וְזֶה מֵה-
16 שֶׁנֶּעְלַם מִזִּילְתָּנוּ (בַּעַל "הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת"), וְלִכְּן מִנֵּה הַלְבָּשָׁת
17 עֲרָמִים, לְפִי שֶׁמִּצְאָה בִּישְׁעִיהָ: "כִּי-תִרְאָה עָרָם וְכִסִּיתוּ"
18 (ישעיה נח, ז). וְלֹא יָדַע שֶׁזֶה נִכְנָס לְכָלֵל אֲמָרוֹ: "דִּי מַחֲסֹר
19 אֲשֹׁר יִחֲסֹר לוֹ" (דברים טו, ח). כִּי עֲנִין הַצְּוִי הִזָּה - וְאִין בְּזָה
20 שׁוּם סֶפֶק - שֶׁנֶּאֱכִיל אֶת-הָרַעֲבִים, וְנִלְבִּישׁ אֶת-הָעֲרָמִים, וְנִתֵּן
21 מִצֵּעַ לְמִי שֶׁאִין לוֹ מִצֵּעַ, וְכִסּוֹי לְמִי שֶׁאִין לוֹ כִסּוֹי, וְנִשְׁאִי
22 אֶת-הַפְּנוּי שֶׁאִין לוֹ יִכְלֹת לְהִתְחַתֵּן, וְנִרְכִּיב מִי שֶׁדִּרְכּוֹ לִרְכֵּב,
23 כְּמִפְּרָסִם בְּדָבָרֵי הַתְּלָמוּד (כְּתוּבוֹת סז): שֶׁכָּל-זֶה נִכְנָס לְכָלֵל
24 אֲמָרוֹ: "דִּי מַחֲסֹר". אָף כְּאֵלוֹ שֶׁלֹּן הַתְּלָמוּד מַחֲבֵר אֲצֵל
25 אֵלוֹ בְּלַעֲגֵי שִׁפָּה וּבְכִשּׁוֹן אַחֲרָת (וְלִכְּן טַעַם דְּבַרֵּי הַמְּפֹרָשׁ
26 בַּתְּלָמוּד); וְלֹוֹלָא כֵּךְ - לֹא מָנוּ מִקְרָא מְגִלָּה וְכִדּוּמָה בֵּין
27 הַמִּצְוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ לוֹ לְמִשָּׁה בְּסִינִי. וְלִשּׁוֹן הַגְּמָרָא בְּשִׁבְעוֹת
28 (לט): אִין לִי אֵלָא מִצְוֹת שֶׁנֶּצְטִיטוּ עַל הַר סִינִי; שֶׁעֲתִידִין
29 לְהִתְחַדֵּשׁ, כְּגוֹן מִקְרָא מְגִלָּה, מִנֵּין? תְּלָמוּד לֹוֹמֵר: "קִיָּמו
30 וְקִבְלוּ" (אסתר ט, כז) - קִיָּמו מֵה-שֶׁקֶבְלוּ כְּבָר, וְהוּא: שֶׁיִּצְאֵמִינוּ
31 בְּכָל-מִצְוָה שִׁתְּקֵנוּ הַנְּבִיאִים וְהַחֻכְמִים כְּלֹאֲחֵר מִכֵּן.
32 אַבְל תִּמְהֵנִי: מַדּוּעַ מָנוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֵן מִדְּרַבָּנָן, כְּמוֹ
33 שֶׁהִזְכַּרְנוּ, וְלֹא מָנוּ גַם-כֵּן מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה שֶׁהֵן
34 מִדְּרַבָּנָן? הָרִי כְּמוֹ שֶׁמָּנוּ בֵּין מִצְוֹת עֲשֵׂה גַר חֲנֻכָּה וּמִקְרָא
35 מְגִלָּה וּמִמָּה בְּרֻכּוֹת וְהִלָּל, הִיָּה לָהֶם לְמִנּוֹת גַּם-כֵּן בְּכָלֵל
36 מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה - עֲשִׂרִים שְׁנִיּוֹת כְּעֲשָׂרִים מִצְוֹת לֹא-
37 תַעֲשֵׂה? כִּי כְּמוֹ שֶׁכָּל-עֲרֻנָּה וְעֲרֻנָּה (אִיסוּרֵי בִיאָה) הִיא
38 לֹא-תַעֲשֵׂה דְאֹרִיתָא, כֵּךְ כָּל-שְׁנִיָּה וְשְׁנִיָּה (נִשִּׁים שֶׁחַן קְרוֹבוֹת
39 שֶׁל קְרוֹבֵי שֶׁל הָאָדָם - "שְׁנִיּוֹת" - שֶׁמֶן הַתּוֹרָה הִיוּ מוֹתֵרוֹת) הִיא
40 לֹא-תַעֲשֵׂה דְרַבָּנָן, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹ וְאֲמָרוּ (יִבְמוֹת פֶּרֶק ב' מִשְׁנָה ד):
41 שְׁנִיּוֹת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּכְבָר נִתְבָּאָר בַּתְּלָמוּד, שֶׁמֵּה-שֶׁאֲמָרוּ
42 בְּמִשְׁנָה "אִסּוּר מִצְוָה" רְצוּנָם לֹוֹמֵר: הַשְׁנִיּוֹת. וְאֲמָרוּ: מָאי
43 (מַהוּ לִשּׁוֹן) מִצְוָה? מִצְוָה לְשִׁמְעַע דְּבָרֵי חֻכְמִים. וְכֵךְ הִיָּה לָהֶם
44 לְמִנּוֹת בְּתוֹךְ הַכָּלֵל אַחֲוֹת חֲלוּצָה, שֶׁהִיא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים!
45 כְּלָלוֹ שֶׁל דְּבָר: אֵלוֹ מִנֵּינוּ כָּל-עֲשֵׂה דְרַבָּנָן וְכָל-לֹא-תַעֲשֵׂה
46 דְרַבָּנָן, הִיָּה הָעֲנִין מִגִּיעַ לְאֵלָפִים רַבִּים! וְזֶה דְּבָר
47 כְּרוּר שֶׁאִין בּוֹ נִסְתָּר כָּלֵל, וְהוּא: שֶׁכָּל מֵה-שֶׁהוּא מִדְּרַבָּנָן

48 אֵינוּ נִחְשָׁב בְּכָלֵל תְּרִי"ג מִצְוֹת, לְפִי שֶׁהִסְכּוּם הִזָּה כָּלֵם
49 פְּסוּקֵי תוֹרָה וְאִין בְּהֶם שׁוּם דְּבָר מִדְּרַבָּנָן, כְּמוֹ שֶׁנִּבְּאָר. אָף
50 זֶה שֶׁהֵם מוֹנִים מִקְצַת דְּבָרִים שֶׁהֵם מִדְּרַבָּנָן וּמִנִּיחִים
51 מִקְצָתָם לְפִי בַּחֲרֵתָם - זֶה דְּבָר שֶׁאִי-אֶפְשָׁר לְקַבֵּלוֹ בְּשׁוּם
52 פָּנִים, יֹאמְרוּ מִי שִׁיאֲמָרוּ. וּכְבָר בְּאֵרְנוּ עֲנִין הַכָּלֵל הִזָּה
53 וְנִרְאִיתוֹ עַד שֶׁלֹּא נִשְׂאָר שָׁמַיִן סֶפֶק לְשׁוּם אָדָם.
54 הַכָּלֵל הַשְּׁנִי: שְׁלֵא כָל מֵה-שֶׁנִּלְמַד בְּאַחַת מִשְׁלֵשׁ עֲשָׂרָה מִדּוֹת
55 (כָּלִיל לִימוּד) שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן אוֹ בְּרַבּוּי, רְאִוִי לְמִנּוֹתוֹ.
56 כְּבָר בְּאֵרְנוּ בְּרֹאשׁ חֲבֻרָנוּ עַל פְּרוּשׁ הַמִּשְׁנָה, שֶׁרַב דִּינִי
57 הַתּוֹרָה נִלְמָדִים בְּשִׁלֵּשׁ עֲשָׂרָה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת
58 בָּהֶן, וְשֶׁהִדִּין שֶׁנִּלְמַד בְּמִדָּה מְאֹתָן הַמִּדּוֹת פְּעָמִים יֵשׁ בּוֹ
59 מִחֻלְקָת; אָף יֵשׁ דִּינִים שֶׁהֵם פְּרוּשִׁים מִקְבָּלִים מִמִּשָּׁה רַבֵּנוּ
60 וְאִין בְּהֶם מִחֻלְקָת, אֵלָא שֶׁמְבִיאִים עָלֵיהֶם רְאִיָּה בְּאַחַת
61 מִי"ג מִדּוֹת. שֶׁכֵּן מִחֻכְמַת הַפְּתוּב שֶׁאֶפְשָׁר לְמַצֵּא בּוֹ רְמָזוֹ
62 הַמּוֹרָה עַל אוֹתוֹ הַפְּרוּשׁ הַמְּקַבֵּל אוֹ הַקָּשׁ הַמּוֹרָה עָלָיו,
63 וּכְבָר בְּאֵרְנוּ עֲנִין זֶה שֵׁם. כִּיֵּן שֶׁהִדְּבָר כֵּן - הָרִי לֹא
64 כָּל-הַלְכָּה) שֶׁנִּמְצָא שֶׁחֻכְמִים הוֹצִיאֻהָ בְּמִדָּה מִי"ג מִדּוֹת
65 נֹאמַר עָלֶיהָ שֶׁהִיא נִאֲמָרָה לְמִשָּׁה בְּסִינִי; אָף גַּם לֹא נֹאמַר
66 עַל כָּל מֵה-שֶׁנִּמְצָא שֶׁחֻכְמִים אוֹתוֹ בַּתְּלָמוּד עַל אַחַת
67 מִי"ג מִדּוֹת. שֶׁהוּא מִדְּרַבָּנָן - כִּי הוּא יָכוֹל לְהִיּוֹת פְּרוּשׁ
68 מְקַבֵּל. וְהָעֲנִין כֵּךְ הוּא: כָּל מֵה-שֶׁלֹּא תִמְצָאָנוּ מִפְּרָשׁ בַּתּוֹרָה
69 וְתִמְצָא שֶׁהַתְּלָמוּד לָמַד אוֹתוֹ בְּאַחַת מִי"ג מִדּוֹת, אִם פְּרָשׁוֹ
70 הֵם בְּעֶצְמָם וְאֲמָרוּ שֶׁזֶה גּוֹף תּוֹרָה (חֵלֶק מִהַתּוֹרָה) אוֹ שֶׁזֶה
71 מִדְּאֹרִיתָא - הָרִי זֶה רְאִוִי לְמִנּוֹתוֹ, שֶׁהָרִי מְקַבֵּל הַפְּסוּקָה
72 (חז"ל) אֲמָרוּ שֶׁהוּא מִדְּאֹרִיתָא; אַבְל אִם לֹא בְּאֵרוֹ זֹאת וְלֹא
73 אֲמָרוּ זֹאת בְּפְרוּשׁ - הָרִי הוּא מִדְּרַבָּנָן, כִּיֵּן שֶׁאִין פְּסוּק
74 הַמּוֹרָה עָלָיו, גַּם זֶה כָּלֵל שֶׁכְּבָר נִשְׁתַּבֵּשׁ בּוֹ זִילְתָּנוּ, וְלִפְכֵּךְ
75 מִנֵּה (בד"ג) יִרְאֵת חֻכְמִים בְּכָלֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה. וּמֵה-שֶׁהִבִּיאֻ
76 לִידֵי כֵךְ, כִּפִּי הִנְרָאָה לִי, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא (פְּסָחִים כ"ב):
77 "אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא" (דברים ו, יג) - לְרַבּוֹת תְּלַמְדֵי חֻכְמִים.
78 וְחֻשְׁבּוֹ שֶׁכָּל מֵה-שֶׁנִּלְמַד בְּרַבּוּי, הוּא מִן הַכָּלֵל הַנּוֹכַח (בְּכָלֵל
79 תְּרִי"ג מִצְוֹת).
80 אָף אִם הִדְּבָר כְּמוֹ שֶׁחֻשְׁבּוֹ, מַדּוּעַ לֹא מָנוּ כְּבוֹד בַּעַל הָאֵם
81 (אב חירא) וְאַשְׁתִּי הָאָב מִצְוָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה, נּוֹסֶפֶת עַל
82 כְּבוֹד אָב וְאֵם? וְכֵן כְּבוֹד אַחִיו הַגָּדוֹל? שֶׁכֵּן הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה
83 לְמַדְנוּ (רק) מִרַבּוּי שֶׁחֻכְמִים לְכַבֵּדָם. אֲמָרוּ (כְּתוּבוֹת קג):
84 "אֶת-אֲבִיךָ" (שְׁמוֹת כ, יב) - לְרַבּוֹת אַחִיךָ הַגָּדוֹל וְלְרַבּוֹת בַּעַל
85 אֲמָךְ; וְ"אֶת-אֲמָךְ" (שם) - לְרַבּוֹת אֲשֶׁת אֲבִיךָ, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ:
86 "אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא" - לְרַבּוֹת תְּלַמְדֵי חֻכְמִים. וּמַדּוּעַ מָנוּ
87 אֵלוֹ וְלֹא מָנוּ אֵלוֹ?
88 וּכְבָר הִבִּיאֵם חֶסֶד הַיְדִיעָה לְעֲנִין חֲמוּר יוֹתֵר מִזֶּה וְהוּא, שֶׁאִם
89 מִצְוָה דְּרָשׁ שֶׁל אִיזָה פְּסוּק, וְאוֹתוֹ הִדְרָשׁ מִחֻבֵּב לְעֲשׂוֹת
90 אִיזוֹ פְּעֻלָּה אוֹ לְהִתְרַחֵק מֵאִיזָה דְּבָר - וְאֵלֶּה כָּלֵם בְּלִי סֶפֶק
91 דְּרַבָּנָן - הָרִי הֵם מוֹנִים אוֹתָם בְּכָלֵל הַמִּצְוֹת, אַף-עַל-פִּי
92 שֶׁשִּׁשְׁטָה דִּקְרָא אֵינוּ מוֹרָה עַל שׁוּם דְּבָר מְאֹתָם הַדְּבָרִים,
93 וְעַל אָף הַכָּלֵל שֶׁלְּמַדְנוּ, עָלֵיהֶם הַשְׁלוֹם, בְּאִמְרָם (שְׁבַת סג):
94 אִין מִקְרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ; וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהַתְּלָמוּד חוֹקֵר

1 בכל מקום, בשמוצאים (חו"ל) פסוק שלמדו ממנו ענינים
2 רבים על דרך הבאור והבאת הראיות, ושואל: גופה דקרא
3 (פשוטו של מקרא) במאי קא מדבר? (ורק בזה היה עליהם
4 להתחשב) - אלא מפנין שהם מסתמכים על שגיאה זו, מנו
5 בכלל מצות עשה: בקור חולים ונחוס אבלים וקברת מתים,
6 בגלל הדרש הנאמר על דבריו יתעלה: "והודעת להם
7 את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון" (שמות יח, כ)
8 והוא אמרם על זה (בבא קמא ק): את הדרך - זו גמילות
9 חסדים; ילכו - זה בקור חולים; בה - זו קברת מתים;
10 ואת המעשה - אלו הדינים; אשר יעשון - זו לפנים משורת
11 הדין. וחסבו שכל פעלה ופעלה מן הפעלות האלה היא
12 מצוה בפני עצמה, ולא ידעו שכל הפעלות האלה ודומיהן
13 נכנסות תחת מצוה אחת מפלל המצוות האמורות בתורה
14 בפרוש, והוא אמרו יתעלה: "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט,
15 יח). ובדרך זו גופה מנו חשוב תקופות (לוח השנה) כמצוה
16 בגלל הדרש הנאמר על הפסוק: "כי היא חכמתכם ובינתכם
17 לעיני העמים" (דברים ד, ו). - והוא אמרם (שבת עה): איזו
18 היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים? הרי אומר: זה חשוב
19 תקופות ומזלות.
20 הלא אלו היו מונים ענין שהוא ברור יותר מזה, שאפשר
21 להעלות על הדעת יותר שראוי למנותו - וזה פלדבר
22 שגלמד במדה אחת מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן - כי אז
23 היה מספר המצוות מגיע לאלפים רבים. שמה תחשב שאנו
24 נמנעים מלמנותן מפני שאין ברורות, ושאיתו הדין הנלמד
25 באותה המדה אולי נכון ואולי בלתי נכון - לא זאת היא
26 הסבה, אלא הסבה היא, שכל מה שגלמד הם ענפים מן
27 הענפים שנאמרו לו למשה בסיני בפרוש, והם: תרי"ג מצוות.
28 ואפלו היה משה בעצמו הלומד, הרי אלו אינם נמנים.
29 והראיה לכל זה אמרם בגמרא תמורה (טז): אלה
30 ושבע מאות קלין וחמרים וגזרות שוות ודקדוקי סופרים
31 נשתכחו בימי אבול של משה, ואף על פירי כן התזוין
32 עתניאל בן קנז מפלפולו, שנאמר: "ויאמר כלב אשר יכנה
33 את קרית ספר ולכדה וגו' וילכדה עתניאל בן קנז" (יהושע
34 טו, טז). ואם אלו הן הנשכחות, כמה היה הסף הפולל
35 שממנו נשכח מספר זה. שהרי לא יתכן לומר שנשכח כל
36 מה שגלמד. אם בן אין ספק, שאותם הדינים שגלמדו בקל
37 וחמר או במדה אחרת היו אלפים רבים - וכל אלו כבר היו
38 בימי משה רבנו, שהרי בימי אבול נשתכחו. הנה נתבאר לך
39 שאפלו בימי משה מדברים על "דקדוקי סופרים" (לשון
40 הגמרא דלעיל), לפי שכל מה שלא שמעו בסיני בפרוש - הרי
41 הוא מדברי סופרים. הנה נתבאר, שתרי"ג מצוות שנאמרו לו
42 למשה בסיני לא מנו בהן כל מה שגלמד בשלש עשרה
43 מדות, אפלו לא בזמנו עליו השלום - כל שכן שלא נמנה
44 בהן מה שגלמד בזמן מאחר. אלא רק זה נמנה מה שהיה
45 פרוש שנמסר בשמו. והוא, שיאמרו נושאי הקבלה בפרוש,
46 שדבר זה אסור לעשותו ואסור מדברי תורה; או שיאמרו
47 שהוא גוף תורה - אז נמנה אותו, שהרי נלמד מפי הקבלה,

48 ולא באחת המדות; ולא הזכירו בענינו אחת המדות והביאו
49 עליו ראיה באחת מ"ג מדות אלא להראות חכמת הפתוב,
50 כמו שבארנו בפרוש המשנה.
51 הכלל השלישי: שאין למנות מצוות שאין נוהגות לדורות.
52 דע שאמרם: "תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה בסיני" מורה,
53 שמספר זה הוא מספר המצוות הנוהגות לדורות. לפי
54 שמצוות שאין נוהגות לדורות אין להן קשר בסיני, אם
55 נאמרו בסיני ואם לא. ולא נתבנו באמרם "בסיני" אלא
56 לעקר מתן התורה שנתנה בסיני, וזה מאמר ה' יתעלה:
57 "עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך וגו'" (שמות כד, יב).
58 ובפרוש אמרו (מכות כג): מאי קראה? (מהו הפסוק שמשם
59 למדנו שישנן תרי"ג מצוות) "תורה צוה לנו משה מרשה וגו'"
60 (דברים לג, ד), פלומר: מנין תו'ר'ה', שהוא (בגמטריא)
61 תרי"א; ו"אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה שמעום;
62 ובא לה נשלומו תרי"ג מצוות. (מדוע מפסוק זה דוקא אנו לומדים
63 מנין המצוות): הפונה בסימן זה, שהדבר שצוה לנו משה ולא
64 שמענוהו אלא ממנו הוא מנין תו'ר'ה' ואתה (דוקא קרא:
65 "מרשה קהלת יעקב" - ומצוה שאינה נוהגת לדורות אינה
66 מרשה לנו, שכן לא נקרא "ירשה" אלא דבר הקים
67 לדורות, כמו שנאמר: "בימי השמים על הארץ" (שם יא, כא).
68 וממה שאמרו (תנחומא פרשת תצא) גם זאת: שכל אבר
69 ואבר באלו מצוות לאדם לעשות מצוה, וכל יום ויום באלו
70 מזהירו מעברה - והרי זה מוכיח שהמנין הזה לא יחסר
71 לעולם, אבל אלו היו מצוות שאין נוהגות לדורות מפלל
72 המנין, כי אז היה המספר הזה חסר בזמן שבו מסתימת
73 חובת אותה המצוה, ולא היה מאמר זה (מנין תרי"ג) נכון
74 אלא בזמן מסים.
75 ואמרם וזלחנו (בה"ג) טעה גם בעקר הזה ומנה - כשהיה
76 נתון בדחק (כדי להשלים המספר) - "ולא יבאו לראות
77 כבלע את הקדש" (במדבר ד, כ) (שאינו לויים לגעת בעת אריות
78 - "בליעת" - הכלים), וגם מנה (תחילת הפסוק: ומבן חמישים שנה
79 ישוב מצבא העבודה ..) "לא יעבד עוד" (שם ח, כה) - בענין
80 (עבודת) הלויים. אבל גם אלו אין נוהגות לדורות אלא
81 במדבר, אף על פני שאמרו (סנהדרין פא): רמז לגונב את
82 הקסדה (כלי שרת - "קשוות") - "לא יבאו לראות" (בבלע את
83 הקודש - שגונבים את כלי הקודש) הרי די באמרם "רמז",
84 שפשוט דקרא אינו בענין זה; וגם אינו מפלל מחיבי מיתה
85 בידי שמים, כמו שנתבאר בתוספתא (פרק א דכריתות)
86 ובסנהדרין (פג).
87 אכן תמהני על מי שמנה את הלואין האלה - מדוע לא מנה
88 את הפסוק בענין המן: "איש אליו יתר ממנו עד בקר"
89 (שמות טז, יט)? וכן אמרו יתעלה: "אל תצר את מואב
90 ואל תתגר בם מלחמה" (דברים ט, ט); וכן הלאו שפא בענין
91 בני עמון: "אל תצרם ואל תתגר בם" (שם, יט). אף היה לו
92 למנות בכלל מצוות עשה את הפסוק: "עשה לך שרף ושים
93 אתו על גס" (במדבר כא, ח); והפסוק "קח צנצנת אחת
94 ותן שמנה מלא העמר מן" (שמות טז, לג), כשם שמנו תרומת

המִסֵּס (בביזת מדין) וְחִנְכַּת הַמִּזְבֵּחַ. וְכֵן הִיָּה לָהֶם לְמִנּוֹת: 1
 "הָיוּ נְכוּנִים לְשִׁלְשֵׁת יָמִים" (שם יט, טו), וְכֵן "גַּם-הִצָּאן 2
 וְהִבָּקֵר אֶל-יָרְעוּ" (שם לז, ג) וְ"אֶל-יְהִרְסוּ לַעֲלוֹת אֶל-ה'" 3
 (שם יט, כד), וְרַבִּים כְּאַלֶּה. הָרִי לֹא יִסְתַּפֵּק בַּעַל שְׂכָל, 4
 שְׂכָל-אֵלֹהֵי הַן מִצְוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ לוֹ לַמַּשָּׁה בְּסִינִי - עֲשֵׂה וְלֹא 5
 - אֲלֹא שֶׁהֵן כֵּלָן לְפִי שְׁעָה וְאֵינֶן נוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת, וְלִכֵּן אֵין 6
 לְמִנּוֹתֵי. לְפִי הַעֲקָר הִזָּה אֵין גַּם לְמִנּוֹת בְּרִכּוֹת וּקְלָלוֹת 7
 שֶׁנֶּצְטִיטוּ בְּגִרְיִים וְעִיבָל, וְלֹא בִּנְיָן הַמִּזְבֵּחַ שֶׁנֶּצְטִיטוּנוּ לְכַנּוֹתוֹ 8
 בְּבוֹאֵנוּ לְאַרְץ כְּנָעַן - לְפִי שְׂכָל-אֵלֹהֵי מִצְוֹת לְפִי שְׁעָה. גַּם 9
 לֹא הַעֲשֵׂה, שֶׁנֶּצְטִיטוּנוּ לְהַקְרִיב שְׁלָמִים כָּל-בְּהֵמָה שֶׁנֶּרְצָה 10
 לְאַכֹּל מִמֶּנָּה - לְפִי שְׂכָל-זֶה צָוָה בְּמִיָּחָד בַּמִּדְבָּר, וְהוּא 11
 אָמְרוּ: "וְהִבִּיאֵם לָהּ" (.. וְחָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים) (ויקרא יז, ה). 12
 אָמְרוּ בְּסִפְרָא (פִּרְשֵׁת אַחֲרֵי מוֹת שֵׁם): וְהִבִּיאֵם - זֶה מִצְוֹת 13
 עֲשֵׂה, אֲלֹא שֶׁהִיא בַּמִּדְבָּר בְּלִבָּד, כְּמוֹ שֶׁבָּאָר בַּמִּשְׁנָה תוֹרָה 14
 (חומש דברים) הֵתֵר בְּשֵׁר תִּתְּנָה לְדוֹרוֹת, וְהוּא אָמְרוּ: 15
 "בְּכָל-אֹתוֹת נִפְשָׁךְ תֹּאכַל בְּשֵׂר" (שם יב, כ). אֵלֹהֵי הִיָּה צָרִיךְ 16
 לְמִנּוֹת כָּל מַה-שֶּׁהוּא מִסּוּג זֶה, הִיָּה כָּל מַה-שֶּׁצָּוָה בּוֹ מַשָּׁה 17
 מִן-הַיּוֹם שֶׁהִיָּה לְנִבְיָא עַד הַיּוֹם שִׁמָּת - מְלִבָּד הַמִּצְוֹת 18
 הַנוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת - יוֹתֵר מִשְׁלֹש-מֵאוֹת מִצְוֹת, אִם נִמְנָה 19
 כָּל-מִצְוָה שֶׁנִּתְּנָה בְּמִצְרַיִם וְכָל מַה-שֶּׁבָּא בְּמִלּוּאִים וְזוּלָתָם 20
 - כֻּלָּם דְּבָרֵי תוֹרָה, מִקֵּם עֲשֵׂה וּמִקֵּם לֹא-תַעֲשֵׂה. אִךְ בִּינֵן 21
 שֶׁלֹּא יִתְּכֵן לְמִנּוֹת אֶת-כֵּלָן, יִתְּחַיֵּב בְּהִכְרַח שֶׁלֹּא תִמְנָה אִף 22
 אַחַת מֵהֶן; וְלֹא כְּמוֹ שֶׁעֲשֵׂה וְזוּלָתָנוּ, שֶׁלִּקַּח אַחֲדוֹת עַל דֶּרֶךְ 23
 הַעֲוֹר (לְצוּרֵי הַשְׁלֵמָה) כִּשְׁנֵלָאָה לְמַצָּא אֶת הַמִּנְיָן. - זֶהוּ 24
 מַה-שֶּׁרָצִינוּ לְהַשִּׁיגוֹ בְּכָלֵל הִזָּה. 25
 הַכָּלֵל הַרְבִּיעִי: שֶׁאֵין לְמִנּוֹת צְוִיִּים הַנוֹגְעִים לְכָל-מִצְוֹת 26
 הַתּוֹרָה כְּפֹלֶה. 27

יֵשׁ בַּתּוֹרָה עֲשִׂין וְלֹאִין שֶׁאֵינֶם עַל דְּבַר מִסִּים, אֲלֹא כּוֹלְלִים 28
 אֶת-הַמִּצְוֹת כֵּלָן, כְּאֵלֹהֵי יֹאמֵר: עֲשֵׂה כָּל מַה-שֶּׁצִּוִּיתִיךְ עָלֶיךָ 29
 וְהַשְׁמֵר מִכָּל מַה-שֶּׁהִזְהִרְתִּיךְ מִמֶּנּוּ, אוֹ: אַל תִּמְרָה בְּשׁוּם 30
 דְּבַר מִמֶּה שֶׁצִּוִּיתִיךְ עָלֶיךָ. הִכִּי אֵין מְקוֹם לְמִנּוֹת אֶת הַצְוִי 31
 הִזָּה כְּמִצְוָה בְּפִנִּי עֲצָמָה, לְפִי שֶׁאֵינִי מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה 32
 דְּבַר מִסִּים - עַד שִׁיְהִיָּה מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְגַם אֵינִי מְזַהֵר 33
 מִמַּעֲשֵׂה מִסִּים - עַד שִׁיְהִיָּה מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה. כִּךְ, לְמַשָּׁל, 34
 אָמְרוּ: "וּבְכָל אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ" (שְׁמוֹת כב, יג), 35
 וּכְגוֹן אָמְרוּ: "אֶת-חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ" (ויקרא יט, יט), "וְאֶת- 36
 מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ" (שם יח, ד), "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-בְּרִיתִי" (שְׁמוֹת יט, 37
 ה), "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-מִשְׁמַרְתִּי" (ויקרא יח, ל). וְהִרְבָּה כְּאֵלֹהֵי. 38
 וּכְכֹר טַעַם בְּכָלֵל הִזָּה, עַד שֶׁמִּנּוּ "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ" (שם יט, ב) 39
 מִצְוָה מְכַלֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְלֹא יָדְעוּ שֶׁזֶה שֶׁנֶּאֱמָר: "קְדוּשִׁים 40
 תִּהְיוּ", "וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיָּיתֶם קְדוּשִׁים" (שם יא, מד) - הֵם 41
 צְוִיִּים לְקִים כָּל-הַתּוֹרָה, כְּאֵלֹהֵי אָמְרוּ: הִיָּה קְדוּשׁ בַּעֲשׂוֹתָךְ כָּל 42
 מַה-שֶּׁצִּוִּיתִיךְ עָלֶיךָ, וְהַשְׁמֵר מִכָּל מַה-שֶּׁהִזְהִרְתִּיךְ מִמֶּנּוּ. 43
 וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פִּרְשֵׁת קְדוּשִׁים שֵׁם): קְדוּשִׁים תִּהְיוּ - פְּרוּשִׁים 44
 הִיוּ, כְּלוּמָר: הַבְּדִלּוֹ מִכָּל-הַתּוֹעֲבוֹת שֶׁהִזְהִרְתִּי אֲתָכֶם מִכֵּלָן. 45
 וּבִמְכַלְתָּא אָמְרוּ: "וְאִנְשֵׁי קְדָשׁ תִּהְיוּן לִי" (שְׁמוֹת כב, ל) - 46
 אִיסִי בֶן-יְהוּדָה אוֹמֵר: כִּשֶּׁהֲקְדוּשׁ-כְּרוּף-הוּא מִחֲדָשׁ מִצְוָה 47

לְיִשְׂרָאֵל הוּא מוֹסִיף לָהֶם קְדָשָׁה, כְּלוּמָר: הַצְוִי הִזָּה 48
 (שְׁנִתְחַדֵּשׁ) אֵינִי עוֹמֵד (אֵינִי כַּמְטָרָה) בְּפִנִּי עֲצָמָה, אֲלֹא הוּא 49
 קְשׁוּר לְמִצְוָה שֶׁצָּוָה בָּהּ (לְמַשְׁמַעוֹת הַעֲמוּקָה שֶׁל קִיּוֹם "מִצְוָה" 50
 שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא) שֶׁכֵּן כָּל-הַמִּקְדָּשִׁים אוֹתוֹ הַצְוִי נִקְרָא: 51
 קְדוּשׁ. אִם כֵּן אֵין הַבְּדִל בֵּין שֶׁהוּא אוֹמֵר: "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ" 52
 אוֹ אֵלֹהֵי הִיָּה אוֹמֵר: עֲשׂוּ מִצְוֹתֵי; שֶׁהִרִי כְּלוּם הֵינִי אוֹמְרִים: 53
 זֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה נּוֹסֶפֶת עַל הַמִּצְוֹת שֶׁנֶּרְמָזוּ אֲלֵיהֶן שֶׁצָּוָה 54
 לְקִיָּמָה? כִּךְ לֹא נֹאמֵר עַל "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ" וְכִיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁהוּא 55
 מִצְוָה לְפִי שֶׁלֹּא צָוָה לַעֲשׂוֹת דְּבַר חוּץ מִמֶּה-שֶּׁיִּדְעֵנוּ. וְלִשׁוֹן 56
 סִפְרִי (בַּמְדַּבֵּר טו, מ): "וְהִיָּיתֶם קְדוּשִׁים" - זֶה קְדָשֵׁת מִצְוֹת. - 57
 הִנֵּה נִתְבָּאָר מַה-שֶּׁכָּנּוּנוּ לוֹ. וּמִן-הַכָּלֵל הִזָּה גַּם כֵּן אָמְרוּ: 58
 "וּמִלָּתֶם אֶת עֲרֻלְתְּ לְבַבְכֶּם" (דברים י, טז), כְּלוּמָר: תִּכְנַע 59
 וְתִשְׁמַע לְכָל-הַמִּצְוֹת שֶׁקִּדְּם זָכְרָן. וְכֵן "וְעִרְפְּכֶם לֹא תִקְשׁוּ 60
 עוֹד" (שם) רָצוּנוֹ לִזְמֹר: אַל תִּמְרוּ בְּקִבְלַת כָּל מַה-שֶּׁצִּוִּיתִיךְ 61
 וְאֵל תַּעֲבֹר עָלֶיךָ. 62
 הַכָּלֵל הַחֲמִישִׁי: שֶׁאֵין לְמִנּוֹת טַעַם הַמִּצְוָה כְּמִצְוָה בְּפִנִּי 63
 עֲצָמָה. 64
 יֵשׁ שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּטַעַמֵי הַמִּצְוֹת כְּעִין לְאוּיִן, וְאֶפְשָׁר לְחַשֵּׁב שֶׁהֵם 65
 מְכַלֵּל מַה-שֶּׁרָאוּי לְמִנּוֹתוֹ בְּפִנִּי עֲצָמָה. וְזֶה כְּגוֹן אָמְרוּ: 66
 "לֹא-יִוָּכַל בַּעֲלָה הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר-שָׁלַחָה (גִּרְשָׁה) לְשׁוֹב לְקַחְתָּהּ 67
 וגו' (אַחֲרֵי אֲשֶׁר הוּטְמָאָה) וְלֹא תִחַטֵּא אֶת-הָאֶרֶץ" (דברים כד, 68
 ד), שֶׁכֵּן אָמְרוּ: "וְלֹא תִחַטֵּא אֶת-הָאֶרֶץ" טַעַם לְאִסּוּר 69
 מַה-שֶּׁקִּדְּם, כְּאֵלֹהֵי אָמְרוּ: אִם תַּעֲשֵׂה זֹאת - הִרִי תִרְבֶּה 70
 שְׁחִיתוֹת בְּאֶרֶץ. וְכִךְ, לְמַשָּׁל, אָמְרוּ: "אֶל-תַּחֲלֵל אֶת-בֵּיתְךָ 71
 לְהִנּוֹתָהּ וְלֹא-תִנּוֹנָה הָאֶרֶץ" (ויקרא יט, כט), שֶׁכֵּן אָמְרוּ: 72
 "וְלֹא-תִנּוֹנָה הָאֶרֶץ" - טַעַם; כְּאֵלֹהֵי אָמְרוּ: שִׁטְעַם אִסּוּר הִזָּה, 73
 כְּדִי שֶׁלֹּא תִנּוֹנָה הָאֶרֶץ. וְכֵן אָמְרוּ: "וְלֹא תִטְמָאוּ בָּהֶם 74
 וְנִטְמָתֶם בָּם" (שם יא, מג), אַחֲרֵי שֶׁהִזְכִּיר אִסּוּר הַמִּינִים (מִן 75
 הַחַיִּים) שֶׁנֶּאֱסָרָה אֲכִילָתָם וְנִתֵּן טַעַם לְכִךְ וְאָמְרוּ: אֶל-תִּטְמָאוּ 76
 בְּאֲכִילָתָם, כְּאֵלֹהֵי אָמְרוּ, שֶׁהַעֲבָרָה עַל הַלֵּאוֹ הִזָּה טְמֵאָה נִפְשׁ. 77
 וּבְפִרּוּשׁ אָמְרוּ בְּסִפְרִי (בַּמְדַּבֵּר לז, לד) עַל דְּבָרֵינוּ יִתְעַלֶּה אַחֲרֵי 78
 שֶׁקִּדְּמָה הַזֹּהֲרָה שֶׁלֹּא לְקַחַת כֶּפֶר לְרוּצֵחַ: "וְלֹא תִטְמָא 79
 אֶת-הָאֶרֶץ" (בַּמְדַּבֵּר לז, לד) - מִגִּיד הַכְּתוּב, שֶׁשְּׁפִיכַת דָּמִים 80
 מִטְמָא אֶת-הָאֶרֶץ. הִנֵּה נִתְבָּאָר, שֶׁהַלֵּאוֹ הִזָּה טַעַם לְלֹא 81
 הַקּוֹדֵם, לֹא שֶׁהוּא דְבַר אַחֵר. וְכֵן אָמְרוּ (זבחים טז): "וּמִן- 82
 הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא (הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ) וְלֹא יִחַלֵּל" (ויקרא 83
 כא, יב) - הָאֵל אִם יֵצֵא חָלָל. וּכְכֹר טַעַם זוּלָתָנוּ גַּם בְּכָלֵל הִזָּה, 84
 וּמִנָּה אֶת-הַלֵּאוּיִן הָאֵלֶּה כֻּלָּם בְּלִי הַתְּבוּנוֹת. אֲכֵן יִתְבַּיֵּשׁ מִי 85
 שֶׁמִּנָּה אוֹתָם כְּשִׁישְׁאָלוּהוּ וְיֹאמְרוּ לוֹ: הַלֵּאוֹ הִזָּה עַל מַה הוּא 86
 מְזַהֵר? וְאֵז לֹא תִהְיֶה לוֹ תְּשׁוּבָה כָּלֵל, וּבְכִךְ יִתְבָּרַר בְּטוֹל 87
 מִנִּינוּ - וְזֶה מַה-שֶּׁרָצִינוּ לְבָאָר בְּכָלֵל הִזָּה. 88
 הַכָּלֵל הַשֵּׁשִׁי: שֶׁהַמִּצְוָה שִׁישׁ בָּהּ עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֵׂה, יֵשׁ לְמִנּוֹת 89
 עֲשֵׂה שְׂבָה עִם מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְלֹא שְׂבָה עִם מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה. 90
 דַּע שֶׁדְּבַר אֶחָד יָכוֹל לִהְיוֹת בּוֹ עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֵׂה עַל אֶחָד 91
 מִשְׁלֵשָׁה פָּנִים: אוֹ שֶׁתִּהְיֶה עֲשִׂית אֵיזֶה דְּבַר מִצְוֹת עֲשֵׂה, 92
 וְהַעֲבָרָה עָלֶיךָ מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה, כְּגוֹן שְׂבַת וְיוֹם-טוֹב 93
 וְשִׁמְטָה, שֶׁעֲשִׂית הַמְּלָאכָה בָּהֶם - מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה, 94

1 והשכיבה בהם - מצות עשה, כמו שיתבאר. וכן צום יום
2 כפור - מצות עשה, והאכילה בו - מצות לא-תעשה. או
3 שיהיה לאו שקדמו עשה, כגון אמרו על אונו ומוציא שם
4 רע: "ולו-תהיה לאשה" (דברים כב, יט ריבט) - וזו מצות
5 עשה, ואחר-כך אמר: "לא-יוכל לשלחה כל-ימיו" (שם) -
6 וזו מצות לא-תעשה. או שיהיה הלאו קדם ואחר-כך ינתק
7 (יבטל) לעשה (שקיום ה"עשה" מבטלו) כגון אמרו: "לא-תקח
8 האם על-הבנים" (שם כב, ו) ואחר-כך: "שלח תשלח
9 את-האם" (שם, ז). כל-מין מאלו יש למנות עשה שבה
10 בכלל מצות עשה, ולאו שבה בכלל מצות לא-תעשה - לפי
11 שפירוש [אמרו] חכמים בכל-אחת מהן, שהיא מצות עשה
12 ומצות לא-תעשה, והרבה פעמים אומרים: עשה שבה ולאו
13 שבה: וזה דבר ברור, שענין העשה שבה אינו ענין הלאו
14 והם שני ענינים נפרדים, שצוה על אחד מהם והזהיר על
15 האחר; ואינו זוכר שמילשהו טעה בכלל הזה, עד כמה שאני
16 זוכר עתה.

17 הפלל השביעי: שאין למנות פרטי הלכות המצוה.
18 דע שכל-מצוה היא משפט אחד מקבל, ומן ההקדמה הזאת
19 (שרבנו הציבה והגדירה בראש כל מצוה ב"ספר המצוות")
20 מתחייבים צוים ואזהרות רבים בהלכות המצוה. המשל
21 לכך: החליצה והיבום (אשה שמת בעלה ולא השאיר דור
22 אחריה, על אחי בעלה ליבמה - לישאנה - או לקיים חליצה שהן
23 כעין גירושין) הן שתי מצות ממצות עשה - וזה אין בו
24 מחלקת. אבל כשנתבונן בהלכות שתי המצות האלה
25 ממצות עשה ומה-שצריך לעשות בהן בהתאם להקדמות
26 ההלכה - יתחייב, שיהיו מקצת הנשים חולצות ולא
27 מתקבצות, ומקצתן מתקבצות ולא חולצות, ומקצתן או
28 חולצות או מתקבצות, ומקצתן לא חולצות ולא מתקבצות.
29 וכן גם האנשים, כלומר: היבמין. מקצתם חולצין ולא
30 מיבמין, ומקצתם מיבמין ולא חולצין, ומקצתם לא חולצין
31 ולא מיבמין, ומקצתם או מיבמין או חולצין. וכן נמצא
32 שהיבמות מקצתן חולצות מזה ומתקבצות לזה, ומקצתן
33 חולצות מזה ומזה, ומקצתן מתרות לבעליהן ואסורות
34 ליבמיהן, ומתרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן, ואסורות
35 לאלו ואלו, ומתרות לאלו ואלו (כמפורט בארבעת הפרקים
36 הראשונים של מסכת יבמות).

37 אם-כן אלו מינינו כל-דין ודין מן-הדינים האלה כמצוה
38 בפני עצמה, היו דיני מסכת יבמות לבדה מגיעים
39 ליותר ממאתים מצות, ואין אף אחת מהן שאינה או עשה
40 בפני עצמה או לאו - שנאמר, למשל: זו צריכה לחלץ
41 באפן כזה, או להתקבץ באפן כזה; או נאמר: זו אסורה
42 לזה, או אי אפשר לה לחלץ או להתקבץ כלל. וכך צריך
43 להיות בכל-מצוה ומצוה.

44 כיון שהדבר כך - וזה ממה-שאין בו מחלקת - הרי
45 שהלכות המצוה, אף אם הן מפרשות בתורה, אין
46 למנותן; כי לא מפני שהכתוב באר הלכות אותה המצוה
47 או תנאים שבה, נמנה אנהו כל-תנאי או כל-פרט הלכה

48 כמצוה בפני עצמה. וכבר טעו בזה הרבה: שפן כל-מה-
49 שנמצא כתוב מונים, בלי להתבונן בעקר המצוה ולא
50 בהלכותיה או תנאיה. דרך משל: שהכתוב חייב בספר
51 ויקרא (פרק ה): את מטמא מקדש וקדשיו והנזכרים עמו
52 (להביא) קרבן חטאת - וזו מצות עשה בלי ספק. אחר-כך
53 באר הכתוב מה הן הלכות הקרבן הזה, ואמר שיהא כשבה
54 או שעירה; ואם אין ידו משגת דמיה, יביא שתי תורים או
55 שני בני יונה; ואם לא יוכל, יביא עשירית האיפה סלת -
56 וזה הוא קרבן עולה ויורד. הנה זה אינו אלא באור, מהו
57 הקרבן המטל עליו. אף אין למנות כאן שלש מצות ולאמר:
58 המצוה שצוה להקריב בהמה ואחר-כך המצוה שצונו
59 להקריב עוף ואחר-כך המצוה שצונו להקריב עשירית
60 האיפה - לפי שאינם שלשה צווין אלא מצוה אחת, והיא:
61 שיקריב קרבן על שגגתו, ואותו הקרבן הוא כך או כך אם
62 אי-אפשר בכך. ומן הסוג הזה גם כן שגגת מצות, והוא
63 שהכתוב אמר בויקרא (שם ד), שמי ששגג ועבר על מצות
64 ה' יקריב קרבן - וזו מצות עשה אחת, והיא: שיקריב
65 השוגג חטאת בתנאי שתהיה השגגה בדבר שחייבין על
66 דונו פרת, ויש בו מעשה והיא מצות לא-תעשה, כמו
67 שבארנו בפירוש (המשניות ב)הוריות (בהקדמה) וכתות (פרק
68 א משנה ב). אחר-כך פרט הכתוב הלכות בענין קרבן זה
69 וכתב עליו מקראות ואמר: אם השוגג מעם הארץ - יקריב
70 כשבה או שעירה; ואם הוא נשיא - יקריב שעיר; ואם הוא
71 כהן גדול - יקריב פרה. אבל אם השגגה דוקא בעבודה-גרה
72 - יקריב השוגג שעירה בין שהוא נשיא או הדיוט או כהן
73 גדול. אף על-ידי שנוי מיני הפהמות שמהן מקריבים
74 את-הקרבן, לא יהפך הקרבן האחד - שהוא קרבן שוגג -
75 לרבים, עד שיהיה מצות הרבה. שפן אלו היה הדבר כך,
76 היינו צריכים למנות גם-כן את-אמרו 'כשבה' או 'שעירה'
77 כשתי מצות - וגם אמרו 'שתי תורים' או 'שני בני יונה'
78 כשתי מצות - ואין הדבר כן; אלא הצווי (להביא) קרבן הוא
79 מצות עשה, ושה מביא לאותו הקרבן עצמו שעירה, ואחר
80 מביא שעיר - וזה מתנאי אותו קרבן, ואין כל-תנאי מתנאי
81 המצות נחשב כמצוה. הכן ענין זה היטב, כי הטעות בו
82 נסתרה, לא ירגיש בה אלא נכון.

83 מהסוג הזה גם אמרו יתעלה, שנערה מארסה אם ונתה -
84 בסקילה; ואם היא בת כהן - בשרפה; וזוהי השלמת
85 דין ענש אשת איש שזנתה. וכבר טעה בזה כל-מי
86 ששמעתי עליו, שפן מונים אשת איש מצוה, ונערה מארסה
87 מצוה, ובת כהן מצוה - ואין הדבר כן, אלא הוא כמו
88 שאבאר, והוא: שאמרו יתעלה "לא תנאף" (שמות כ, יד) -
89 היא מצוה אחת מכלל המצות, ובא בשבילה, שהלאו הזה
90 אזהרה לאשת איש; אחר-כך בא הכתוב אחר אזהרה זו
91 ובאר, שהעובר על לאו זה יהרג והוא אמרו: "מות-יומת
92 הנאף והנאפת" (ויקרא כ, י). אחר-כך השלים הכתוב
93 את-תורת הענש הזה והתנה בו תנאים ואמר, שאמרו
94 "מות-יומת הנאף והנאפת" יש בו חלוקים: אם אשת איש

1 זו היא בת-כֹּהֵן - הָרִי היא נִשְׁרָפֶת; וְאִם היא נִעְרָה מֵאִרְסָה
2 בְּתוּלָה - הָרִי היא נִסְקָלָת; וְאִם היא בְּעוּלָה וְאִינָה בַת כֹּהֵן
3 - הָרִי היא בְּחֶנֶק. אָבֵל אֵין הַמִּצְוֹת הַפְּכוֹת לְרִבּוֹת עַל-יְדֵי
4 פְרוֹט סוּגֵי הַמִּיתָה, כִּי בְּכָל-זֶה לֹא יֵצְאוּ מִגְדָּר אִסּוּר אֶשֶׁת
5 אִישׁ. וּבִפְרוֹשׁ אֲמָרוֹ בְּסִנְהֶדְרִין (נא): הִפֵּל הָיוּ בְּכָלֵל נֶאֱפָה
6 וְנֶאֱפָת - הוֹצִיא הַכְּתוּב אֶת-בַּת יִשְׂרָאֵל לְסָקִילָה, וְאֶת-בַּת
7 כֹּהֵן לְשַׂרְפָּה. רְצוּנָם לומר בְּזֶה, שְׂאִסּוּר אֶשֶׁת אִישׁ כּוֹלֵל
8 הִפֵּל, וְהוּא שְׂאִמֵּר בּוֹ הַכְּתוּב: "מוֹת-יּוֹמֶת הֵנָּאף וְהִנָּאֶפֶת";
9 אֵלָּא שֶׁחֵלֶק הַכְּתוּב בְּמִיתָה זֶה וְקָבַע לְמַקְצָתָן שַׂרְפָּה
10 וְלְמַקְצָתָן סָקִילָה. אָבֵל אֵלּוּ הֵיזָה צָרִיף לְמִנּוֹת פְּרוֹט דִּין
11 הַמִּצְוָה מֵאַחֵר שֶׁהוּא נִזְכָּר בְּתוּרָה, הֵינִינּוּ צָרִיכִים שְׁלֹא
12 לְמִנּוֹת "מִכָּה-נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה - גּוֹלָה" כְּמִצְוָה אַחַת, כִּינֵן
13 שֶׁהַכְּתוּב פָּרַט הַלְכוֹת מִצְוָה זֶה (במדבר לה). וְהִזָּה לָנוּ לְמִנּוֹת
14 כֹּף: מִה-שְׂאִמֵּר הַכְּתוּב: "וְאִם-בְּכָלִי בְּרָזַל הִכְהוּ" - מִצְוָה
15 אַחַת; וְהַמִּצְוָה הַשְּׁנִיָּה - אֲמָרוֹ: "וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר-יָמוּת
16 בָּהּ הִכְהוּ"; וְהַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁית - אֲמָרוֹ: "אוֹ בְּכָלִי עֵץ-יָד
17 אֲשֶׁר-יָמוּת בּוֹ הִכְהוּ"; וְהַמִּצְוָה הָרְבִיעִית - אֲמָרוֹ: "גֹּאֵל
18 הַדָּם הוּא יָמִית אֶת-הָרָצַח"; וְהַמִּצְוָה הַחֲמִישִׁית - אֲמָרוֹ:
19 "וְאִם בְּשִׁנְאָה יִהְיֶהפָּנוּ"; וְהַמִּצְוָה הַשְּׁשִׁית - אֲמָרוֹ: "אוֹ-
20 הַשְּׁלִיף עָלָיו בְּצִדֶּיהָ"; וְהַמִּצְוָה הַשְּׁבִיעִית - אֲמָרוֹ: "אוֹ
21 בְּאִיבָה הִכְהוּ בִּידּוֹ"; וְהַמִּצְוָה הַשְּׁמִינִית - אֲמָרוֹ: "וְאִם
22 בִּפְתָּע בְּלֹא-אִיבָה הִדְפוּ"; וְהַמִּצְוָה הַתְּשִׁיעִית - אֲמָרוֹ:
23 "אוֹ-הַשְּׁלִיף עָלָיו כָּל-כְּלִי בְּלֹא צִדֶּיהָ"; וְהַמִּצְוָה הַעֲשִׁירִית
24 - אֲמָרוֹ: "אוֹ כָּל-כְּלִי אֲשֶׁר-יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוּת";
25 וְהַמִּצְוָה הִי"א - אֲמָרוֹ: "וְיִפֹּל עָלָיו וְיָמָת וְהוּא לֹא-אוֹיֵב
26 לוֹ"; וְהַמִּצְוָה הִי"ב - אֲמָרוֹ: "וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת-הָרָצַח";
27 וְהַמִּצְוָה הִי"ג - אֲמָרוֹ: "וְהִשִּׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר-
28 מִקְלָטוֹ"; וְהַמִּצְוָה הִי"ד - אֲמָרוֹ: "וְיֵשֶׁב בָּהּ עַד-מוֹת הַכֹּהֵן
29 הַגָּדֹל"; וְהַמִּצְוָה הִט"ו - אֲמָרוֹ: "וְאִם-יֵצֵא יֵצֵא הָרָצַח";
30 וְהַמִּצְוָה הִט"ז - אֲמָרוֹ: "וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב
31 הָרָצַח" אֵלּוּ עֲשִׂינוּ כֵּן בְּכָל-מִצְוָה וּמִצְוָה, הֵיזָה מִנֵּן הַמִּצְוֹת
32 מִגִּיעַ לְיוֹתֵר מֵאֲלָפִים - וְדָבָר זֶה בְּרוּר שֶׁהוּא בְּטֵל, לְפִי
33 שֶׁכָּל-זֶה הוּא פְרוֹט הַמִּצְוָה וְהִיא הַמִּצְוָה הַמְּנִיחָה הִיא: דִּין
34 מִכָּה נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה, וְזֶהוּ הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְדוֹן בּוֹ לְפִי דִינִי
35 הַכְּתוּבִים הָאֵלֶּה. וְכֵן קִרְאָם ה' "מִשְׁפָּטִים" וְלֹא קִרְאָם
36 "מִצְוֹת" וְאָמַר: "וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמִּכָּה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם
37 עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה".

38 וּכְבָר נִתְעוֹרֵר בַּעַל "הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת" וְשֵׁם לֵב לְמַקְצָת
39 הָעֲנִינִים הָאֵלֶּה וְהַתְּלַבֵּט (הַתְּקַשָּׁה) בָּהֶם וְהַתְּחִיל לְמִנּוֹת
40 פְּרָשִׁיּוֹת פְּרָשִׁיּוֹת וְאָמַר בְּמִנֵּינוּ: פְּרָשֶׁת נִחְלוֹת, פְּרָשֶׁת נִדְרִים
41 וּשְׁבוּעוֹת, פְּרָשֶׁת מוֹצִיא שֵׁם רַע. וְכֵן מִנָּה הִרְבָּה פְּרָשִׁיּוֹת,
42 אֵלָּא שֶׁלֹּא נִתְבָּרַר לוֹ הָעֲנָן הַזֶּה בְּשִׁלְמוֹת וְלֹא הִשְׁיגוּ, וּלְפִיכֵן
43 מִנָּה בְּאוֹתָן הַפְּרָשִׁיּוֹת מִה-שֶׁכָּבַר מִנָּה מִקְדָּם מִבְּלִי שֶׁהִרְגִּישׁ
44 בְּכֵן. וְלְפִי שֶׁנֶּעְלַם מוֹזִילָתָנוּ הַכָּלֵל הַזֶּה, הִגִּיעַ לְכֵן שֶׁמִּנָּה
45 בְּמִצְוֹת צָרַעַת אַחַד עֶשֶׂר מִצְוֹת, וְלֹא יָדַע שֶׁזֶּה מִצְוָה אַחַת, וְכָל
46 מִה-שֶׁנִּזְכָּר בְּכְתוּב אֵינוֹ אֵלָּא פְרוֹט הַלְכוֹת וְתַנְאִים. פְּרוֹשׁ
47 הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁאֵנוּ נִצְטוּיָנוּ שֶׁצָּרַעַת אֵדָם מְטַמְּאָתוֹ, וְנִנְעָשָׂה

טָמֵא וְחָיִב בְּכָל מִה-שֶׁחָיִבִּים בּוֹ הַטָּמְאִים: לְהַתְּרַחֵק מִן-
הַמִּקְדָּשׁ וּקְדָשָׁיו וּלְצִאֵת חוּץ לְמִחְנֶה שְׂכִינָה. אֵלָּא שֶׁאֲנַחְנוּ
לֹא נָדַע אֵיזוֹ צָרַעַת מְטַמְּאָה וְאֵיזוֹ אֵינָה מְטַמְּאָה, לְכֵן הַתְּחִיל
הַכְּתוּב לְבָאֵר וּלְפָרֵט אֶת-הַדִּין: שֶׁאִם הוּא כֹּף - הָרִי זֶה
טָהוֹר; וְאִם הוּא כֹּף - הָרִי זֶה טָמֵא; וְאִם הוּא בְּמַצָּב כֹּזֶה -
מִצְמִידִין אוֹתוֹ זְמַן מִסִּיָּם. וּבִפְרוֹשׁ אֲמָרוֹ (ספרא ויקרא יג, כט):
"לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ" (שם) - כִּשֵּׁם שֶׁמִּצְוָה לְטַהֲרוֹ, כֹּף מִצְוָה
לְטַמְּאוֹ - הָרִי שֶׁהַמִּצְוָה הִיא רַק שְׂאִימָרוֹ לוֹ: טָמֵא אוֹ טָהוֹר,
אָבֵל פְּרָטִי הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם יֵהָא טָמֵא אוֹ טָהוֹר - אֵין לְמִנּוֹתָם,
לְפִי שֶׁהֵם תַּנְאִים וּפְרוֹטֵי הַלְכוֹת.
וְהָרִי זֶה כְּאֲמָרָנוּ, שֶׁבַעַל מוֹם אִסּוּר לְהַקְרִיבוֹ, וְזוֹ מִצְוָה
לֹא-תַעֲשֶׂה; אֵלָּא נִשְׁאָר לָנוּ לְדַעַת מִה הֵם הַמוּמִין.
אֵף כְּלוֹם נִמְנָה כְּלִי-מוֹם וְמוֹם כְּמִצְוָה? אֵלּוּ הֵיזָה הַדָּבָר כֹּף
- הִזָּה (עוֹלָה) מִנִּינָם קְרוֹב לְשִׁבְעִים מוֹם. אֵלָּא כִּשֵּׁם שֶׁאֵין
אֵנוּ מוֹנִים אֶת-הַמוּמִין - מִה-מָּהֶם מוֹם וּמִה-מָּהֶם אֵינוֹ מוֹם,
אֵלָּא רַק אֶת-הַצִּדִּיק שֶׁהוֹדְרָנוּ עַל בַּעַל מוֹם - כֹּף אֵין גַּם
לְמִנּוֹת סִמְנֵי הַצָּרַעַת, מִה-מָּהֶם טָמֵא וּמִה-מָּהֶם טָהוֹר, אֵלָּא
(מוֹנִים רַק) שֶׁהַמִּצְוָה טָמֵא; וְכָל-הַשְּׂאָר הוּא בְּאוּר מִה הִיא
הַצָּרַעַת. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה רָאוּי לְמִנּוֹת כְּלִי-מִין וּמִין מִמֵּינֵי
הַטָּמְאוֹת כְּמִצְוָה אַחַת, וְאֵין מוֹנִים פְּרוֹט הַהֲלָכוֹת שֶׁל אוֹתוֹ
הַמִּין מִן-הַטָּמְאוֹת וְתַנְאִיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר מִמִּנְיָנוּ. הֵבֵן כָּלֵל
זֶה, כִּי הוּא עֲמוּד הַתּוֹךְ בְּמִה-שֶׁאֲנַחְנוּ עוֹסְקִים בּוֹ.
הַכָּלֵל הַשְּׁמִינִי: שֶׁאֵין לְמִנּוֹת הַשְּׁלִילָה עִם הַצִּדִּיק.
דַּע שֶׁהַצִּדִּיק הִיא מִשְׁנֵי חֲלָקִי (סוּגִי) הַצּוּי (הַפְּקוּדָה), כְּלוּמֹר
(ה"צוּי" מִתְחַלֵּק לְשָׁנִים) שֶׁתְּצַנֶּה לְמִצְוָה לַעֲשׂוֹת אֵינָה דָּבָר אוֹ
שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹתוֹ; כְּגוֹן שֶׁתְּצַנֶּה לְאָכֵל וְתֹאמַר לוֹ: אֲכָל: אוֹ
שֶׁתְּצַנֶּה לְהִמָּנֵעַ מֵאֲכָל וְתֹאמַר לוֹ: אֵל תֹּאכֵל. אֵף אֵין
בְּלִשׁוֹן הָעֲרָבִי שֵׁם הַכּוֹלֵל אֶת-שְׁנֵי הָעֲנָנִים הָאֵלֶּה יַחַד;
וּכְבָר הִזְכִּירוּ זֹאת הַמִּדְּבָרִים בְּתוֹרַת הַהִגְיוֹן (חֲכָמֵי הַלְשׁוֹן)
וְאֲמָרוּ בְּדָבָרִים הָאֵלֶּה: "אָבֵל הַצּוּי וְהַצִּדִּיק אֵין לָהֶם
בְּלִשׁוֹן הָעֲרָבִי שֵׁם הַכּוֹלֵל, וּלְפִיכֵן הִצְרַכְנוּ לְקִרְאָם גַּם
שְׁנֵיהֶם בְּשֵׁם אֶחָד מֵהֶם, וְהוּא: הַצּוּי (הַמְּתַפַּצֵּל לְשָׁנִים:
ה"צוּי" - עֲשֵׂה, ו"אֲזוּהָרָה" - לֹא תַעֲשֶׂה)". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ,
שֶׁהַצִּדִּיק וְהַצּוּי עֲנָן אֶחָד הֵם". (וּבְכָלֵל ה"צוּי") הַמָּלָה
הַמְּפָרֶסֶמֶת בְּלִשׁוֹן הָעֲרָבִי הַמְּשַׁמֶּשֶׁת לְאֲזוּהָרָה הִיא מֵלֵת
לֹא, וְעֲנָן זֶה עֲצָמוֹ מִצּוֹי בְּלִי סִפֵּק בְּכָל-לִשׁוֹן, כְּלוּמֹר:
שֶׁאִתָּה תְּצַנֶּה לְמִצְוָה שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה. בְּרוּר אֲפּוֹא
שֶׁמִּצְוֹת עֲשֵׂה וּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁתִּהְיֶה צּוּי מִחֻלָּה: דְּבָרִים
שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לַעֲשׂוֹתָם, וְדְבָרִים שֶׁהוֹדְרָנוּ מִלַּעֲשׂוֹתָם. הַשֵּׁם שֶׁל
אֵלֶּה שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לַעֲשׂוֹתָם - מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְהַשֵּׁם שֶׁל אֵלֶּה
שֶׁהוֹדְרָנוּ עָלֵיהֶם - מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה; וְהַשֵּׁם הַכּוֹלֵל יַחַד
בְּלִשׁוֹן הָעֲרָבִי - גְּזֵרָה (פְּקוּדָה, צו), וְכֵן קוֹרְאִים חֲכָמִים
כְּלִי-מִצְוָה, בֵּין שֶׁתִּהְיֶה עֲשֵׂה אוֹ לֹא-תַעֲשֶׂה: גְּזֵרָה מְלֵךְ.
אָבֵל הַשְּׁלִילָה הִיא עֲנָן אַחֵר, וְהוּא: שֶׁתִּשְׁלַל נִשְׁוֹא מִנוֹשָׂא,
וְאֵין בָּהּ שׁוֹם צּוּי כָּלֵל, כְּגוֹן שֶׁתֹּאמַר: לֹא אֲכָל פְּלוֹנִי
אֶתְמוֹל וְלֹא שָׁתָה פְּלוֹנִי אֶת-הַיַּיִן, וְאֵין רְאוּבֵן אָבִי שֶׁמְעוֹן
וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - שֶׁכָּל-זֶה הוּא שְׁלִילָה, וְאֲפֹלוּ רִיחַ צּוּי אֵין

1 בו. והמלה שבה שוללים בערבית לרב היא מלת "מא", אף
2 שוללים גם במלת "לא", ובמלת "כלי". אבל העברים הרי
3 לרב שלילתם באותה מלת "לא" עצמה, שבה גם מזהירים;
4 ושוללים גם במלת "אין" ומה שמתחבר אליה מן
5 הכנויים: "אינו" ו"אין" ו"איןכם" וזולתם.
6 (ודוגמאות לכך): השלילה בעברי במלת "לא" כגון אמרו:
7 "ולא-קם נביא עוד בישראל"
8 כמש"ה (דברים לד, י); "לא איש אל ויכזב" (במדבר כג, יט);
9 "לא תקום פעמים צרה" (נחום א, ט); "ולא-עמד איש"
10 (בראשית מה, א); "ולא-קם ולא-זע מפנו" (אסתר ה, ט)
11 וכאלה רבים. והשלילה במלת "אין", כגון אמרו: "ואדם
12 אין" (בראשית ב, ה); "והמתים אינם יודעים מאומה" (קהלת
13 ט, ה) וזולתם רבים גם כן.
14 הנה נתבאר לך ההבדל בין השלילה לאזהרה, והוא:
15 שהאזהרה (היא חלק) מענין הצווי ואינה אלא פעל
16 בצווי, כלומר: כשם שהצווי לעולם לעתיד, כך האזהרה;
17 ולא יתכן שפולשון יהא הצווי לעבר - וכך האזהרה. ואין
18 אפשרות להכניס צווי לספור, כי הספור זקוק לנשוא ונושא
19 והצווי דבור שלם בעצמו, כמו שנתבאר בספרים שנתחברו
20 לך; וכן לא תכנס גם האזהרה בספור. אבל לא כך
21 השלילה - לפי שהשלילה תכנס בספור ותשלל בעבר
22 וכעתיד ובהווה. וכל-זה פורר מעצמו על-ידי התבוננות.
23 כיון שהדבר כן - בשום פנים אין למנות את-הלאוין שהם
24 שלילה בין מצות לא-תעשה. וזה דבר מעצמו שאין
25 צריך עליו מופת (ראיה), וזולת מה-שהזכרנו בבורר עניני
26 (דברי) הפסוקים, כדי להבדיל בין האזהרה ובין השלילה
27 (ורק על-ידי הבנת הענין אפשר לקבוע אם זו אזהרה או שלילה).
28 אף זולתנו לא ידע זאת והגיע לך, שמנה: "לא תצא כצאת
29 העבדים" (שמות כא, ז); ולא ידע שזו שלילה ולא
30 אזהרה. ובאור הענין כמו שאסביר, והוא: שה' דן מפה
31 עבדו או אמתו הפנענים שחסרו בשעת ההפאה אחד
32 מראשי אברים (כמו שן ועין) - שהוא יוצא לחפשי; היה
33 אפוא עולה בדתתנו, שכן הוא באמה עבריה מכל-שכן
34 מעבד פנעני (היוצא בשן ועין), ושהיא (אמה עבריה) אם חסרה
35 אחד מראשי אברים יוצאת לחפשי - לפיכך שלל ממנה דין
36 זה באמרו: "לא תצא כצאת העבדים", כאלו אמר: אין
37 חובה להוציאה לחפשי כשמתחלה אבר מאבריה - הנה זו
38 שלילת דין מסים ממנה, אף לא אזהרה. וכך פרשו מוסרי
39 הקבלה ואמרו במקלתא (פרשת משפטים): "לא תצא כצאת
40 העבדים" - אינה יוצאה בראשי אברים כדרך שהפנענים
41 יוצאים. הנה נתבאר לך, שזו שלילת דין מסים הנשלל
42 ממנה, לא שהוא הזהיר על הדבר.
43 ואין הבדל בין אמרו: "לא תצא כצאת העבדים" ובין
44 אמרו: "לא-יבקר הפהן לשער הצהב טמא הוא"
45 (ויקרא יג, לו), שהוא שלילה בלבד, לא אזהרה; והוא שבא
46 להודיענו: שעם סימן זה אינו צריך הסגר (כבדיני טומאת
47 הצרעת שכשמתחיל הכותן בדינה, מסתגר המנוגע כדי לבחון

48 התפתחות) ולא יסתפק בו, כי הוא טמא. וכן אמרו: "ואיש
49 כי ישכב את אשה .. והיא שפחה .. וחופשה לא ניתן לה" לא יומתו
50 כי-לא חפשה" (ויקרא יט, כ) - לפי שהוא גם כן שלילה ולא
51 אזהרה. שכן הוא אומר: שאינם חייבים מיתה כיון שלא
52 נשלמה חרותה (ואין הקידושין חלין), ואין לתרגם את-זה
53 ולומר "לא יקתלא" (אל יחרגו), שבכך יצא מענין השלילה
54 לענין האזהרה. כי אמרו כאן: "לא יומתו כי-לא חפשה"
55 כמו אמרו: "אין לנערה חטא מות" (דברים כב, כו) ששלל
56 ממנה חייב המיתה בגלל האנס; כך שלל מהם כאן חייב
57 המיתה בגלל העבדות, כאלו אמר: אין להם חטא מות, כי
58 לא חפשה. וכן אמרו: "ולא-יהיה קנח וכעתו" (במדבר
59 י, ה) - הוא שלילה. ופרשו חכמים שהוא שלילה וברור
60 ענינו ואמרו (מדרש תנחומא שם): שהוא יתעלה השמיענו
61 שכל-היוצא וטוען על הפהנה ויבקשה לעצמו (כמנהג קרח
62 ועדתו) - לא יאירע לו מה-שאירע לקרח ועתו, כלומר:
63 הפליעה והשרפה - אלא יהיה ענינו "כאשר דבר ה' ביד
64 משה לו" (מבחיטוי "ביד משה" אנו למדים שילקה במה שלקחה
65 יד משה) כלומר: הצרעת; וזהו אמרו יתעלה אליו: "הבא-
66 נא ירך בחיקך" (שמות ד, ו) והביאו ראיה ממה-שאירע לענין
67 מלך יהודה (שביקש להקטיר קטורת "ובידו מקטרת להקטיר -
68 והצרעת זרחה במצחו" - דברי הימים ב, כו, יט). ואף-על-פי
69 שמצאנו דעה אחרת (של חז"ל) בגמרא סנהדרין (ק"י), והוא
70 אמרם: "כל-המחזיק במחלקת עובר בלא-תעשה, שנאמר:
71 ולא-יהיה קנח וכעתו" - הרי זה על דרך התוכחה לא
72 שכן פשטה דקרא בענין זה; אבל האזהרה על ענין זה
73 (המחלוקת) נכללת תחת לא אחר, כמו שאבאר במקומו (לא
74 תעשה מה).
75 אין אפוא שום דבר ששל ידיו אפשר להבדיל בין השלילה
76 לאזהרה חוץ מענין הדברים, אבל לא מן-המלה, כיון
77 שמלת השלילה והאזהרה בעברית מלה אחת, והיא מלת
78 "לא". ולכן הכרח, שלמעין תהא הכנה בענין הדברים ואז
79 ישיג בקלות אינה לאו הוא שלילה ואינה לאו הוא אזהרה,
80 כמו שבארנו מקדם. וכבר העירו חכמים, עליהם השלום,
81 על ענין זה במה-שמצאנו אצלם במחלקת שנפלה ביניהם
82 בלאו מן הלאוין אם הוא שלילה או אזהרה, וזה באמרו
83 יתעלה על חטאת העוף: "ומלק את-ראשו ממול ערפו
84 ולא-יבדיל" (ויקרא ה, ח). הנה תנא דין, והוא המדבר
85 במשנה, סובר שזו אזהרה, ולכן הוא אומר: אם הבדיל
86 (הפריד את הראש מהצואר) - פסל. יוצא לפי זה שהלאו הנה
87 יהיה מצות לא-תעשה; שכן כשהבדיל את-הראש - פסל,
88 כאלו הקריב שאור או דבש. אבל רבי אלעזר ברבי שמעון
89 סובר, שהלאו הנה שלילה (שלילת ההכרח) ולא אזהרה,
90 ופרשו אמרו: "לא יבדיל" - שאינו צריך להבדיל הראש,
91 אלא מספיק שיחתך אותו באיזה שער, ולפיכך אם הבדיל
92 - פשר לפי דעתו. וכך אמרו בגמרא ובחים (סה) אומר היה
93 רבי אלעזר ברבי שמעון: שמעתי שמבדילין בחטאת העוף;
94 מאי "לא יבדיל" - אינו צריך להבדיל. והקשו על דברים

1 אלו ואמרו: אלא מעתה, גפי בור נמי, דכתיב: "וכי יפתח
2 איש בור) ולא יכסנו" (שמות כא, לג) - ה'כי נמי (האמנם כר)
3 דאינו צריך לכסות? ! היתה התשובה: ה'תם דכתיב: "בעל
4 הבור ישלם" - מכלל דבעי כסוי. הנה נתבאר, שמביאים
5 ראיה מענין הדברים, אם זו שלילה או אזהרה. ונתבאר עוד
6 שאמרו "לא יבדיל" - מצות לא-תעשה, כמו שאמרה
7 המשנה, ומכאן יתבאר שאמרו בעולת העוף: "ושפע אתו
8 בכנפיו לא-יבדיל" (ויקרא א, יז) - אין למנותו, לפי שהוא
9 שלילה, הואיל וילדברי הכל: אם הבדיל - פשר, שפן, בין
10 שאמר בעולת בהמה: "ונתח אתו לנתחיו" (שם א, יב), היה
11 עולה בדעתנו, שגם עולת העוף כן, לפיכך אמר: אינו צריך
12 להבדיל, אלא ופשע בלבד; ואם הבדיל - פשר, כמו
13 שנתבאר במקומו.

14 עוד מכלל הלאוין האלה שהם בגדר שלילה אמרו:
15 "כל-חרם אשר יחרם מן-האדם לא יפדה" (שם כז, כט),
16 ויתבאר לך שזו שלילה - לא אזהרה - אם תדע מהו מוכן
17 הדבר הזה, והוא: שהכתוב כבר דן ב'דמים קצובים בערכים
18 לפי גיל הנערף ולפי היותו זכר או נקבה, ואין הבדל בענין
19 זה בין שאמר: "ערפי עלי", או "ערף פלוני עלי" - הרי
20 אנו רואים אותו הפלוני מה הוא ומה-גילו, וישלם בהתאם
21 לכך. ואם הנערף הוא אדם שנתחבב מיתת בית דין ונפסק
22 דינו, ואחר גמר דינו אמר מי שהוא: "ערף זה עלי" - הרי
23 זה לא יתחייב לשלם כלום, לפי שהוא חשוב כמת שאין לו
24 ערף מעת שנגמר דינו. וזהו הענין שרצה באמרו "לא
25 יפדה", כלומר: אין לו פדיון, שיעטרף אותו המערף
26 לשלם. וזהו דין מדיני הערכים והלכותם שזכרו הכתוב,
27 אבל אינו אזהרה. ולשון המשנה (ערכין פרק א משנה א):
28 הגוסס והיוצא להרג לא נדר ולא נערף. ופרש התלמוד
29 (ערכין ו): שזה בתנאי שיהא יוצא מבית דין של ישראל
30 להרג. ולשון המכלתא (פרשת משפטים): ח'בי מיתת בית דין
31 אין להם פדיון, שנאמר: "כל-חרם אשר יחרם מן-האדם
32 לא יפדה מות יומת". התבונן בדייק הלשון ובעמק העין
33 בה, איה בארו שהלאו הזה שלילה ולא אזהרה באמרו:
34 "אין להם פדיון" ולא אמרו: "אין פדיון אותם". את-הענין
35 הזה עצמו בארו בספרא בפרשת ערכים ואמרו: מנין
36 למחייב מיתת בית דין, לאחז (מערין). שאמר "ערפו של)
37 החייב מיתה) עלי", שלא אמר כלום? תלמוד לומר: "לא
38 יפדה", כלומר: מנין שאינו חייב ערף. וכבר בארנו ענין זה
39 בתכלית הבאור עד שאני אומר, שלא נשאר דבר מספק
40 אפילו לא לקשה ההבנה שבבני אדם.

41 בינו שדברנו בענין זה, דע שהמלים המשמשות בתורה
42 לאזהרה הן ארבע מלים, וכל מה-שהזהיר עליו באחת
43 מארבע אלו נקרא: מצות לא-תעשה. והן: 'השמר' ו'פן',
44 'אלי' ו'לא'. ונפרוש אמרו (זבחים קז): כל-מקום שנאמר:
45 'השמר', 'פן', 'אלי' ו'לא' - אינו אלא מצות לא-תעשה.
46 אבל נשאר לנו לבאר דבר אחד, שבו תשלם פונת השער
47 הזה, והוא: שכל-מקום שבאר בתורה וחיוב אותנו

לנקות עצמנו על-ידי שנשלל מעצמנו מעשה פלוני ופלוני
48 - הרי אותו המעשה נמנה מכלל מצות לא-תעשה, אף-על-
49 פי שהלאו שנאמר בו הוא שלילה ולא אזהרה. כי משטיל
50 עלינו שנשלל מעצמנו ונאמר: אני לא עשיתי כן ולא
51 עשיתי כן - נודע בהכרח, שעשית אותו הפך-וכך מזהירים
52 עליה, וזה כגון שחיבנו הכתוב (בעת ה"וידוי" בבית המקדש
53 על המעשרות) שנאמר: "לא-אכלתי באני ממנו ולא בערתי
54 ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת" (דברים כז, יד) - משמע
55 מזה: שכל-מעשה ומעשה מאלו מזהירים עליו, ויתבאר זה
56 במקומו כשנדבר על מצות אלו.

57 **הכלל התשיעי:** שאין למנות את עצם הלאוין והעשה, אלא
58 את-הענינים שמזהירים ושמצוים עליהם.

59 דע, שכל-צווי התורה ואזהרותיה הם בארבעה דברים:
60 ב'דעות, במעשים, במדות ובדבור. וזהו שצוה אותנו
61 להאמין ולקבל איזו דעה, כגון שנצטוינו להאמין ב'יחוד.
62 ובאהבת השם יתעלה ו'יראתו; או שהזהיר אותנו
63 מ'להאמין באיזו דעה, כגון שהזהירו מ'להיות בדעה שיש
64 אלהות זולתו. וכן צוה אותנו באיזה מעשה, כגון
65 שנצטוינו להקריב את-הקרבנות ולבנות את-המקדש; או
66 הזהיר אותנו מאיזה מעשה, כגון שהזהירו מ'להקריב
67 זולתו יתעלה ומ'להשתחוות לנעבד זולתו (עבודת אלילים).
68 וכן צוה אותנו להתנהג באיזו מדה, כגון שנצטוינו
69 בצדקה בחסד, ברחמנות, בחמלה ובאהבה, והוא אמרו:
70 "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח); או שהזהירנו מ'אלו
71 מדות, כגון שהזהירו על הנטייה והנקימה וגאלת הדם
72 וזולתן מן-המדות הרעות, כמו שאבאר. או שצוה אותנו
73 באמירות איזה דבר, כגון שנצטוינו להודות לו ולהתפלל
74 אליו ולהתודות על העונות וכיוצא בזה ממה-שאבאר;
75 והזהירנו מאמירת איזה דבר, כגון שהזהירו על שבועת
76 השקר והרכילות ולשון הרע והקללה וזולתן.

77 **אם** השגו ענינים אלו, הרי ראוי למנות את-הענינים
78 שמצוים או מזהירים עליהם, בין שאלה מעשה או
79 דבור או דעה או מדה. ואין להביט לרובי הצוין שבאו
80 באותו הענין, אם המדבר ב"עשה"; או לרובי האזהרות
81 שבאו בענינו, אם המדבר ב"לאו" - כי כלם לחזוק בלבד
82 (להדגיש את חומרת הדבר). לפי שפעמים יבוא באותו ענין
83 עצמו לאו אחרי לאו לחזוק, וכן יבוא בו צווי אחרי צווי
84 לחזוק. אלא-אם-כן תמצא מאמר חקמים בחלוק הענינים
85 ויבארו לך המקרשים, שכל-לאו מאלו או כל-עשה כולל
86 ענין שלא כענין שכולל הלאו או העשה האחר - הרי אז
87 ראוי למנותו בלי ספק, כי אז לא נשאר לחזוק אלא בא
88 לתוספת ענין, אף-על-פי שפשט הכתוב (לכאורה) שהם
89 בענין אחד. לפי שאנחנו אין אנו אומרים שאיזה פסוק
90 נכלל לחזוק ואינו לתוספת ענין אלא כשאין לנו על כך
91 דברי המפרשים נושאי הקבלה; אבל אם נמצא קבלה,
92 שהצווי הזה או הלאו כולל ענין פלוני, והצווי החוזר
93 ונכלל כולל ענין אחר - הרי זה הנכון והאמת: שלא נכלל

1 פסוק אלא לענין, ואז ראוי למנות את-זה בפני עצמו
2 ואת-זה בפני עצמו. אבל אם אין ענין נוסף - הרי תכלית
3 הפסל לחזק; וגם בא להודיע, שהענין הזה חמור מאד, כיון
4 שבאה בו אזהרה אחר אזהרה, או שנכפל להשקלת דין
5 המצוה (שכל פסוק משלים פרטי דינים שאין בשני), או כדי ללמד
6 ממנו איזה דין במצוה אחרת, כמו שמבאר התלמוד ואומר:
7 מפנה (פסוק "פנו" - כפול בענינו) - להקיש, לדון ממנו גזרה
8 שוה. וכבר מצאנו שחכמים, עליהם השלום, העירו על ענין
9 זה בגמרא פסחים בפסוק השני (כד), וכינו לאחד הלאוין
10 שלפי הנראה הוא נכפל, כיון שהאזהרה כבר נלמדה
11 מזולתו, ובקשו להקימו בענין נוסף, ואמרו על כך בדרך
12 טענה וקשה: אמר לה רבינא לרב אשי: ואימא (אמור, אולי,
13 שהפסוק נכפל כדי) לעבר עליו בשני לאוין? כלומר: זה
14 שאתה רוצה להקים את-הלאו הזה בענין אחר, שלא בענין
15 שנלמד מן-הלאו האחר - מדוע מתבקש מוצא זה? שמה
16 נכפל באותו ענין עצמו, כדי שיהא העושה אותו הדבר חיב
17 בשני לאוין?! ובאה התשובה: אמר לה: כל-היא (בכל
18 מקום) דאבא למדרש (שאפשר לפרש שהכפילות באה להוסיף דין
19 חדש וכדומה) - דרשינן, ולא מוקמינן (ולא מניחים שמטרת
20 הכפילות להשמיענו) בלאני יתירי. הנה נתבאר לך, שכל-לאו
21 שלא בא לתוספת ענין - הרי הוא נקרא: יתר ("לאו יתירי"),
22 כלומר: שהוא נכפל. ואף-על-פי שאמרו שהוא 'לעבר עליו
23 בשני לאוין' - הרי בכל-זאת הוא לא יתר, כמו שמתבאר
24 מן-הלשון הזה (שבגמרא דלעיל), ואין ראוי למנותו כיון
25 שנכפל. הנה נתבאר לך, שמספר המצוות אינו מתרבה בגלל
26 רבוי הלאוין או העשין.

27 הרי ידוע, שצווי השביתה בשבת נכפל בתורה שתיים עשרה
28 פעמים - כלום יסבר מישהו המונה את-המצוות ויאמר:
29 שמכלל מצוות עשה השביתה בשבת, והיא שנים עשר
30 מצוות?! וכן באה האזהרה על אכילת הדם שבע פעמים -
31 האם אפשר לברר-דעת לומר: שאסור הדם הוא שבע מצוות?
32 הנה זה ממה-שלא יטעה בו אף אחד - כלומר: בשביתה
33 שבת, שהיא מצוה אחת מכלל מצוות עשה; וכן באזהרה
34 על אכילת הדם, שהיא מצוה אחת ממצוות לא-תעשה. ודע
35 שאפילו תמצא מאמר לחכמינו זכרונם לברכה שהעובר
36 עברה פלונית כבר עבר על כך וכך לאוין, או שהמבטל
37 דבר פלוני כבר עבר על כך וכך עשין - לא יתחייב מזה
38 למנות כל-אומם הלאוין כל-אחד בפני עצמו ולא כל-עשה
39 בפני עצמו, כיון שהענין אחד ואין בו כפילויות. ולא אמרו
40 שהוא עובר על כך וכך עשין או על כך וכך לאוין, אלא
41 מפני כפל הצווי או האזהרה באותה המצוה, שהרי עבר
42 על אזהרות רבות או צווים רבים. אלא-אם-כן תמצא
43 שאומרים "לוקה שתיים", או "לוקה שלש" - הרי אז נמנה
44 כל-אחד בפני עצמו, לפי שאין אדם לוקה שתי מלקיות על
45 שם אחד, כמו שאבאר לפי מה-שידוע בתלמוד במכות (טז).
46 וחלין (פב). וזולתם; אבל לוקה שתי מלקיות על שני שמות,
47 כלומר: שני ענינים שבאה האזהרה בכל-ענין מהם בפני

עצמו. והו ההבדל בין אמרם: "עובר משום כך ומשום כך"
(בגלל שנכפלו האזהרות) ובין אמרם: "לוקה שתיים או לוקה
שלש" (בגלל אזהרות שונות שהצטברו). והראיה על כל-מה-
שאמרנו, אמרם (מנחות מד): כל שאין לו ציצית בבגדו -
עובר בחמשה עשה, לפי שנכפל בו לשון צווי חמש
פעמים: "ועשו להם ציצת, ונתנו על-ציצת, והיה לכם
לציצת" (במדבר טו, לח-לט) "גדלים תעשה-לך על-ארכבע
בנפות כסותך" (דברים כב, יב). אף (עם כל זאת) מצאנו להם
מאמר מפרש במצוות ציצת שהיא מצוה אחת, כמו שאבאר
בשאזכיר מצוה זו (מצוות עשה יד).
ועל דרך זה עצמו אמרו (מנחות מד): "כל שאינו מניח
תפלין - עובר בשמנה עשה", מפני שנכפל הצווי בהם
שמנה פעמים, כלומר בשל-ראש ושל-יד. וכן אמרם (מנחות
שם): "כל-כהן שאינו עולה לדוכן - עובר בשלושה עשה",
מפני שנכפל הצווי שלש פעמים. אף לא יסבר מישהו,
המונה את-המצוות, לומר: ברכת כהנים שלש מצוות, וציצת
חמש מצוות, ותפלין שמנה מצוות. כיון שהדבר כן - הרי
אין גם למנות אונאת הגר שלש מצוות מפני כפילת הלאו,
בגלל אמרם בגמרא מציעא (נט): המאנה את-הגר
(בדיבורים) - עובר בשלושה לאוין, והלוחצו (רוחקו במעשים)
- בשלושה לאוין, אלא אלה שתי מצוות בלבד: "לא תונה"
ו"לא תלחצנו" (שמות כב, כ), ונכפל הלאו בכך - וזה ברור,
אין בו שום ספק. ובפרוש אמרו בגמרא מציעא (שם):
"מפני מה הוזהרה תורה בשלשים וששה מקומות על הגר?
מפני שסורו רע!" כלום אפשר למישהו לומר, שאלו
שלשים ושש מצוות מפלל תרי"ג מצוות? הרי זה מה
שא-אפשר לאמרו.
הנה נתבאר ונתברר, שאין למנות כל-לאו הנמצא בתורה
ולא כל-עשה, לפי שאפשר שיהיה נכפל - אלא ראוי
למנות את-הענינים שמצוים או מזהרים עליהם. ואי-אפשר
לדעת שהלאו או העשה הנכפל בא לתוספת ענין, אלא
על-ידי מורה שיוהר על זאת - והם מקבלי הפרוש (חכמינו)
עליהם השלום גם לא יטעו שהלאו נכפל בכסויים שונים,
כגון אמרו יתעלה: "כי תבצר פרמך לא תעולל אחרך"
(דברים כד, כא) אחר אמרו "ושבחת עמר בשדה לא-תשוב
לקחתו" (שם, טז), ואמרו: "כי תחבט זיתך לא תפאר
אחרך" (שם, כ) - לפי שאין אלו שני לאוין, אלא זו אזהרה
אחת על ענין אחד, והוא, שלא יקח מה-ששכח מן-
התבואה או הפרות בעת אסיפתם, והביא לכך שתי
דגמאות: ענבים וזיתים; פרוש "לא תפאר": אל-תכרת
מה-ששכחת בקצות הפירות, והן הענפים. אף ממה-
שראוי להוסיף לכלל הזה הוא מה-שאמר עתה, והוא:
הענין שאמרנו, שיש למנות את-הענינים שמצוים או
מזהרים עליהם הוא בתנאי, שיהא באותו הענין שמהזרים
עליו לא מיוחד בכל-ענין וענין; או שיש ראיה שאמרוה
בעלי הקבלה, המבדילה את כל-הענינים זה מזה ויש
אזהרה לכל-ענין מהם. אבל אם לא אחד פולל ענינים

מתוך מהדורת חזק

1 רבים - הרי אז נמנה הלאו לבדו, לא פל-ענין וענין
 2 מן-הענינים שאותו הלאו כוללם - וזהו לאו שבכללות
 3 שאין לוקין עליו, כמו שנבאר עתה. וזה שאמרו יתעלה
 4 "לא תאכלו על-הדם" (ויקרא יט, כו), אמרו (סנהדרין סג),
 5 בפרוש: "מנין לאוכל מבהמה קדם שתצא נפשה שהוא
 6 בלא-תעשה? תלמוד לומר: לא תאכלו על-הדם. דבר אחר:
 7 לא תאכלו על-הדם - לא תאכלו בשר (הקרבנות), וצדין דם
 8 (לפני זריקת הדם) במזרק. רבי דוסא אומר: מנין שאין מברין
 9 (סעודה ראשונה שאחרים עורכים עבור האבלים - נקראת
 10 "הבראה") על הרוגי בית דין? תלמוד לומר: לא תאכלו
 11 על-הדם. רבי עקיבא אומר: מנין לסנהדרין שהרגו את-
 12 הנפש שאין טועמין כלום בלא-אותו היום? תלמוד לומר:
 13 לא תאכלו על-הדם. אמר רבי יוסי ברבי חנינא: אוהרה לכן
 14 סורר ומורה מנין? תלמוד לומר: לא תאכלו על-הדם -
 15 הרי אלו חמשה ענינים שכלם באוהרה וכלם נכללים. תחת
 16 לאו זה. ובפרוש אמרו בגמרא סנהדרין בשם ר' חנינא: אלו:
 17 "על כלם אינו לוקה משום דהוי לה לאו שבכללות -
 18 וכל-לאו שבכללות אין לוקין עליו". ובארו עוד, שלא
 19 שבכללות הוא: דאיתו תרי-תלתא (שנים שלושה) אסורי מחד
 20 לאו - הרי שאין למנות בלא-אסור ואסור שנכלל בלאו זה
 21 כמצוה בפני עצמה, אלא מונים את-הלאו הכולל את-כל
 22 הענינים האלה לבדו. וכמו הלאו הזה, פלומר "לא תאכלו
 23 על-הדם" אמרו: "ולפני עוד לא תתן מכשל" (ויקרא יט, יד),
 24 לפי שגם הוא כולל ענינים רבים, כמו שנבאר (לא תעשה
 25 רצט). וכן אמרו: "לא תשא שמע שווא" (שמות כג, א), שגם
 26 הוא כולל ענינים רבים כמו שנבאר (לא תעשה רפא). - וזה
 27 הוא הסוג האחד משני הסוגים של לאו שבכללות.
 28 הסוג השני הוא, שיבוא לאו אחד לאסור דברים רבים
 29 המהפכים ונוספים זה לזה, והוא שיאמר: לא תעשה
 30 כן וכך. וסוג זה נחלק לשני חלקים: יש ממנו מה-שבארו
 31 בתלמוד שהוא חייב מלקות על כל-דבר ודבר מאותם
 32 הדברים המהפכים; ויש ממנו מה-שאמרו שאינו חייב אלא
 33 אחת, לפי שהוא לאו שבכללות. הנה אותם הלאוין שבארו
 34 שהוא חייב על כל-אחת ואחת - הם שאנו נמנה כל-דבר
 35 מהם כמצוה בפני עצמה: ומה-שבארו שהוא חייב אחת על
 36 הכל - נמנה אותו כמצוה אחת, לפי מה-שקבענו בכל
 37 הזה, שלא ילקה מישהו שתי מלקיות משם אחד בשום
 38 אופן. ומאחר שחייבו בפרוש בכל-ענין וענין מאותם הענינים
 39 המהפכים ונוספים, פלומר שלוקין על כל-אחד ואחד,
 40 ושהעושה אותם כלם בבת אחת לוקה מלקיות הרבה -
 41 ידענו בהכרח, שהם שמות הרבה (של איסורים שונים)
 42 וכל-ענין נמנה לבדו.
 43 ואזכיר עתה דגמאות רבות משני חלקי הסוג השני הזה,
 44 ואפשר שאזכיר אותם הלאוין מן-הסוג הזה כלם,
 45 כדי שיתברר הענין המבין תכלית באור. מהם אמרו יתעלה
 46 בקבש הפסח: "אל-תאכלו ממנו נא (אינו צלוי כל צרכו)
 47 ובשל מבשל" (שם יב, ט), שאנו מונים לאו זה כמצוה אחת,

48 ולא נמנה "אל-תאכלו ממנו נא" כמצוה ו"לא תאכלו
 49 מבשל" כמצוה, בין שלא יחד לכל-ענין לאו בפני עצמו
 50 ולא אמר "אל-תאכלו ממנו נא ולא בשל מבשל" - אלא
 51 הביא לאו אחד הכולל שני הענינים, וחבר והוסיף אחד
 52 מהם לאחר. ובפרק ב' מפסחים (מא). אמרו "אמר אביי:
 53 אכל נא - לוקה שתיים: מבשל - לוקה שתיים: נא ומבשל
 54 - לוקה שלש". וזה - מפני שסבר: לוקין על לאו
 55 שבכללות, ובשעה שאכל נא - עבר על שני לאוין: האחד
 56 מהם - אל-תאכלו ממנו נא: והשני - לאו הפא מכללא,
 57 פאלו אמר: אל תאכלו אלא צלי - והרי אכלו שלא צלי.
 58 ואם אכל נא ומבשל, לוקה לדעתו שלש: אחת על אכילתו
 59 נא, ושנית על אכילתו מבשל, ושלישית על אכילתו שלא
 60 צלי. ושם אמרו בהמשך מאמר זה "ורבא אמר: אין לוקין
 61 על לאו שבכללות. אפא דאמרי (יש שאמרו): חדא מיהא לקי
 62 (אחד בכל זאת לוקה)", פלומר: אם אכל נא ומבשל - לוקה
 63 אחת. "ואפא דאמרי: חדא נמי לא לקי, משום דלא מיחד
 64 לאוה (הלאו אינו מיוחד) פלאו דחסימיה" - פלומר אמרו
 65 יתעלה "לא-תחכם שור בדישו" (דברים כה, ד), שהוא לאו
 66 אחד המזהיר על דבר אחד (ומלאו ד"חסימה" למדנו דין עונש
 67 מלקות - שנאמר שם - לכל הלאוין, ולכן עליהם להיות דומים
 68 אליו); אכל לאו זה המזהיר על שני דברים - נא ומבשל -
 69 אין לוקין עליו. וכבר ידעת, שנתברר בגמרא סנהדרין (סג)
 70 "אין לוקין על לאו שבכללות", ולכן נדחים דברי אביי.
 71 והנכון שהוא לוקה אחת, בין שאכל נא או מבשל או נא
 72 ומבשל - אחת בכלד לוקה; ולפיכך נמנה אמרו יתעלה:
 73 "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל" כמצוה אחת. ושם
 74 (פסחים מא). אמרו עוד "אמר אביי: אכל וג (קליפת הענבים)
 75 - לוקה שתיים; חרצן (הגרעינים) - לוקה שתיים; וג וחרצן
 76 לוקה שלש. ורבא אמר: אין לוקין על לאו שבכללות" -
 77 הפונה לאמרו: "מכל אשר יעשה מגפן היין" (במדבר ו, ד)
 78 שאביי סובר שלוקין עליו. וכך אמרו בפרק ד' ממנחות
 79 (נח): "המעלה משאור ודבש על גבי המזבח, אמר אביי:
 80 לוקה משום שאור ולוקה משום דבש ולוקה משום ערוב
 81 שאור. ולוקה משום ערוב דבש", פלומר שאמרו "כל (שאור
 82 וכל דבש לא תקטירו)" - (ויקרא כ, יא) כולל שני דברים: שלא
 83 יקריב לבדו, ושלא יקריב דבר שיש בו תערובת מהם באיזה
 84 שעור שיהיה - וכל-זה לפי עקר שטתו שפיר דעת: לוקין
 85 על לאו שבכללות. ושם אמרו "רבא אמר: אין לוקין על
 86 לאו שבכללות. אפא דאמרי (יש שאמרו): חדא מיהא לקי",
 87 פלומר: אם אכל נא ומבשל - לוקה אחת. "ואפא דאמרי:
 88 חדא נמי לא לקי, משום דלא מיחד לאוה (הלאו אינו מיוחד)
 89 פלאו דחסימיה".
 90 בין שנתבאר, שזה שנאמר: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל"
 91 - מצוה אחת; וכן זה שנאמר: "כל-שאר וכל-דבש"
 92 (שם) מצוה אחת, נמנה כך גם: "לא-יבא עמוני ומואבי"
 93 (דברים כג, ד) - מצוה אחת, וכן גם-כן: "כל-אלמנה ויתום
 94 לא תענון" (שמות כב, כא), וכן אמרו: "לא תטה משפט גר

מתוך מהדורת חזק

1 יתום" (דברים כד, יז), וכן אמרו: "שארף כסותה וענתה (של
2 האשה) לא יגרע" (שמות כא, י) - נמנה כל-לאו מהם במצוה
3 אחת, לפי שכל-לאו מהלאוין האלה הוא כמו "אל-תאכלו
4 ממנו נא ובשל מבשל", וכמו "כל-שאר וכל-דבש". ואין
5 הכדל ביניהם. וכן אמרו: "לא-תביא אתנן זונה ומחיר פלב
6 (בית ה' אלהיך לכל נדר". דברים כג, יט) - הוא לאו אחד. וכן
7 אמרו: "יין ושכר אל-תשת וגו' בבאכם וגו' ולהכדיל וגו'
8 ולהורת" (ויקרא י, טי"א) כלומר: הזהיר בלאו אחד על
9 הפניסה למקדש או ההוראה בתורה פשהוא שתוי - זהו
10 החלק האחד משני חלקי הסוג השני מסוגי לאו שבכללות.
11 אף החלק השני הוא בדיוק כמו לשון החלק הקודם הזה,
12 אלא שבא בפרוש המקבל שכל-דבר ודבר מן-הדברים
13 המחברים ונוספים לוקים עליו בפני עצמו, ואם יעשה
14 את-כלם - לוקה על כל-אחד מאותם המחברים, גם אם
15 יעשה אותם בבת אחת (כדן העובר על כמה לאוין שונים) -
16 ואלו ראוי למנות כל-אחד ואחד בלאו בפני עצמו. מהם
17 אמרו יתעלה: "לא-תוכל לאכל בשעריך (מחוץ לחומה)
18 מעשר דגנך ותרשף ויצהרך .. כי אם .. במקום אשר יבחר ה'
19 אלוך בך". דברים יב, יז. אמרו בגמרא פרות (ד:): "אכל
20 מעשר דגן תירש ויצהר - חייב על כל-אחת ואחת". והקשו
21 על זה ואמרו: "וכי לוקין על לאו שבכללות?" והתשובה:
22 "קרא יתירא כתיב. מפדי כתיב: "ואכלת לפני ה' אלהיך
23 מעשר דגנך ותרשף ויצהרך" (שם יד, כג); למה לי למכתב
24 "לא תוכל לאכל בשעריך"? וכי תימא ללאו (להוסיף לאו על
25 העשה) - אם כן לימא קרא: לא תאכלום. למה לי למהדר
26 למכתבניה (לחזור ולכתוב) בלתי? שמע מנה: לחלק" (לאו
27 נפרד לכל פרט שבפסוק). ושם נתבאר גם-כן, שאמרו יתעלה:
28 "ולחם קלי וכו' לא תאכלו (עד הביאכם את קרבן אלוכם"
29 - איסור חדש. ויקרא כג, יד) - שהוא חייב על כל-אחת ואחת.
30 אמרו: "אכל לחם קלי וכו' (סוגי מאכלים העשויים
31 מהתבואה) - חייב על כל-אחת ואחת. וכי לוקין על לאו
32 שבכללות? קרא יתירא כתיב: לכתב רחמנא חד וליתי אידך
33 מנה". ונתבאר אחרי שקלא וטריא שאמרו "קלי" לא היה
34 בו צרך, ורק הזכירו לחלק: לחיבו מלקות על קלי בפני
35 עצמו. וכאשר אמרו בתלמוד על דרך הוכחה: שמה יתחייב
36 מלקות על קלי בפני עצמו כיון שנוצר בגלל זה, ויהיה חייב
37 על לחם וכו' (שלא מצאנו עבורם לימוד מיוחד "לחלק" כשם
38 שמצינו ב"קלי") מלקות אחת? השיבו: למאי הלכתא בתבה
39 רחמנא לקלי באמצע - לומר (אלא ללמד לנו): לחם כיי-קלי
40 וקלי כיי-כרמל, ויהיה חייב על כל-אחד ואחד.
41 בדומה לכך אמר, שאמרו יתעלה: "לא-ימצא בך מעביר
42 בנו-ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף
43 וחבר חבר ושאל אוב וידיעני ודרש אל-המתים" (דברים יח,
44 י"א) - שכל-אחד מתשעת הדברים האלה שנמנו הוא לאו
45 בפני עצמו, וכלם (המוכרים בפסוק) אינם מן-החלק הראשון
46 משני חלקי הסוג השני (שהוא לאו שבכללות ואין לוקין - אלא
47 מהחלק השני שבסוג השני - שלוקין). והראיה לכך אמרו יתעלה

באמצע: "מעונן ומנחש" - שכן כבר נתבאר שכל-אחד
מהם לאו בפני עצמו, והוא אמרו: "לא תנחשו ולא
תעונו" (ויקרא יט, כו). וכמו מעונן ומנחש לחלק - והזכירם
באמצע - כך כל מה-שלאפניהם ואחריהם הם כמו מעונן
ומנחש, כמו שבארו בלחם קלי וכו' רמל. וכבר טעה וזלחנו
בענין זה, או מפני שדעתו לא השיגה ענינים אלו בכלל,
או ששכח ושיגה בהם. כך מנה אמרו יתעלה על הכהנים:
"אשה זנה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו"
(שם כא, ו) - כמצוה אחת, וכבר נתבאר בגמרא קדושין (עו),
שהוא חייב על כל-אחת ואחת אפילו באשה אחת, כמו
שנבאר במקומו (לא תעשה קסא). אמנם אפשר למצא לו
התנצלות על מנותו זונה וחללה כמצוה אחת, מפני שחשבו
לאו שבכללות וגברה אצלו הדעה שאמרו יתעלה: "אשה
זנה וחללה לא יקחו" כמו אמרו: "אל-תאכלו ממנו נא
ובשל מבשל", ולא ידע שזה לחלק וזה אינו לחלק, כמו
שגם לא הכדיל בין אמרו: "ולחם קלי וכו' רמל לא תאכלו"
ובין אמרו: "שארף כסותה וענתה לא יגרע". אף לא אתפש
עליו בכיוצא בזה; אבל שמנה גרושה בכלל זונה וחללה
ועשה הכל מצוה אחת, על כך אין לו בהחלט התנצלות -
לפי שהיא, כלומר הגרושה, בפרוש בלאו בפני עצמו, והוא
אמרו יתעלה: "ואשה גרושה מאישה לא יקחו". - הנה
כבר בררנו את-העקר הגדול הזה, כלומר: לאו שבכללות,
ובארנו ספקותיו והודענו מה-ממנו לחלק, ומה-ממנו לאו
שבכללות בלבד ואין חייבים עליו אלא אחת, ושהוא
לחלק - נמנה בהרבה מצות; ושאינו לחלק - נמנה כמצוה
אחת. שים כלל זה פלו נגד עיניך תמיד, כי הוא מפתח
גדול מאד לאמות מנין המצות.
הכלל העשירי: שאין למנות את-ההקדמות לאיזו תכלית
שהיא.
פעמים יבואו בתורה צוויים, ואין אותם הצוויים המצוה,
אלא הקדמות לעשיית המצוה. דגמה לזה אמרו:
"ולקחת סלת" וגו' (ויקרא כד, ה) כי אין ראוי למנות לקיחת
הסלת כמצוה ואפיתו כמצוה - אלא הנמנה הוא רק אמרו:
"ונתת על-השלחן לחם פנים לפני תמיד" (שמות כה, ל);
והמצוה היא רק, שיהא לחם תמיד לפני ה'. אחר-כך תאר,
איך יהיה הלחם הזה, וממה הוא נעשה, ואמר שיהיה
מסלת, ויהיו שטים עשרה חלות. ועל דרך זו עצמה אין
למנות אמרו: "ויקחו אליך שמן זית זך" (שם כו, ב), אלא
מונים אמרו: "להעלת נר תמיד"; וזו היא הטבת הנרות,
כמו שנתבאר ב"תמיד" (פרק ג). ועל דרך זו עצמה אין מונים
אמרו: "קח-לך סמים" (שם ל, לד), אלא מונים הקטרת
הקטרת בכל-יום, כמו שאמר הכתוב: "בבקר בבקר
בהיטיבו את-הנרות וגו' יקטירנה ובהעלת אהרן וגו'" (שם ל,
יד) - וזו היא המצוה הפנויה. אבל אמרו "קח-לך סמים"
- הקדמה לצווי שהוא מבאר, איך תעשה מצוה זו ומאיה
דבר תהיה הקטרת הזאת וכך אמרו: "קח-לך פשמים ראש"
(שם ל, כג) - אינו נמנה; אבל הנמנה הוא הצווי שצונו למשח

1 כהנים גדולים ומלכים וכלי הקדש בשמן המשתה המתאר.
 2 ועל דרך זו תדון כל הדומה לו, כדי שלא ירבה לפי מנינו
 3 מה שאינו ראוי שירבה - וזוהי פונתנו בכלל הזה, והוא דבר
 4 ברור. אלא הזכרנוהו והערנו עליו, מפני שגם בזה כבר טעו
 5 הרבה ומנו מקצת הקדמות המצוה עם המצוה עצמה בשתי
 6 מצות, כמו שמתבאר למי שמתבונן במנין הפרשיות שהזכיר
 7 שמעון קארא וזכר לברכה - הוא וכל מי שנמשך אחריו
 8 מן המזכירים פרשיות במנינם.
 9 הפלל האחד עשר: שאין למנות חלקי המצוה כל חלק
 10 בנפרד, אם כללם מצוה אחת.
 11 יש לפעמים, שדין אחד שהוא מצוה אחת יש לו חלקים
 12 רבים, כגון: מצות לולב שהיא ארבעה מינין (ויקרא כג,
 13 מ); הרי אין אומרים, שפרי עץ הדר (אתרוג) - מצוה בפני
 14 עצמה, ועץ עבות (הדס) - מצוה בפני עצמה, וערבי נחל -
 15 מצוה בפני עצמה, וכפת תמרים (לולב) מצוה בפני עצמה,
 16 לפי שכל אלו הם חלקי המצוה, שכן הוא צוה לאחדם,
 17 ואחרי אחדם, תהיה המצוה לקיחת הכל בידי ביום ההוא.
 18 ובדיוק בדומה לכך אין ראוי למנות אמרו במצורע, שהוא
 19 טהר בשתי צפרים ועץ ארז ואוב ושני תולעת ומים חיים
 20 וכלי חרש (שם יד, דה) - כשש מצות; אלא טהרת המצורע
 21 מצוה אחת על כל תאריה ההכרחיים בה - אלו וזולתם,
 22 כלומר התגלחת, כי כל אלה הם חלקי המצוה שנצטוונו
 23 בה והיא טהרת מצורע; הינו שתהיה באפן כזה ובאפן כזה.
 24 ודין זה עצמו הוא בהכרח שנצטוונו לעשות למצורע במצב
 25 טמאתו כדי שנתרחק ממנו, והוא: "בגדיו יהיו פרמים
 26 וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא" (שם
 27 יג, מה) - כי אין כל פעולה מאלו מצוה בפני עצמה, אלא
 28 כללם הוא המצוה. והוא שנצטוונו לעשות הכרח למצורע -
 29 כדי שיעבירוהו כל רואהו ויתרחק ממנו, ודרך הברור תהיה
 30 בכך וכך - כשם שנצטוונו לשמח לפני ה' ביום ראשון של
 31 סכות, ובאר שאתה השמחה תהיה בלקיחת זה וזה.
 32 כלל זה קשה מאד להבינו, ואפן הקשי שבו - מה שאספר
 33 לך, והוא שכל מה שאמרו חכמים עליו, שדבר פלוני
 34 ופלוני מעכבין זה את זה - הרי ברור שזו מצוה אחת, כגון:
 35 ארבעה מינים שבלולב, ולחם הפנים עם לבונה וזה
 36 הנעשית עמו שאמרו בהם: "הסדרים והבזיכים מעכבין
 37 זה את זה" (מנחות כו). - הרי ברור, שזו מצוה אחת. וכך כל
 38 מה שיתברר לך, שהתכלית המבקשת (קיום המצוה) לא תשג
 39 בחלק אחד מאותם החלקים - הרי גם-כן ברור, שכללותם
 40 היא הענין המנוי, כגון: הכרח המצורע שנתבאר לך, שאם
 41 בגדיו פרמים בלבד אכל לא פרע ראשו ולא עטה על שפם
 42 ולא קרא: טמא! טמא! - שלא עשה כלום ולא השגה
 43 הפרתו עד שיעשם כלם. וכן לא תשג טהרתו אלא בכל
 44 מה שזכר: הצפרים ועץ ארז ואוב ושני תולעת ותגלחת -
 45 אז תשג הטהרה. אף נקדת הקשי היא בדברים שאמרו בהם:
 46 "אינם מעכבים זה את זה". כי העולה במחשבה תחלה
 47 הוא, שהאיל וחלקים אלו כל חלק מהם אינו זקוק לחברו,

48 יהיה כל חלק מצוה בפני עצמה, כגון אמרם: "התכלת
 49 (שבציצית) אינה מעכבת את הלכך והלכך אינו מעכב את
 50 התכלת" (מנחות פרק ד משנה א). שכן היינו אומרים, שלכך
 51 ותכלת נמנים בשתי מצות, לולא מצאנו עליהם מאמר
 52 מפרש במכללת דרבי ישמעאל, והוא אמרם שם: "יכול
 53 שהן שתי מצות, מצות תכלת ומצות לבן? תלמוד לומר:
 54 והיה לכם לציצית - מצוה אחת היא ואינה שתי מצות". הנה
 55 נתבאר לך, שאפילו החלקים שאינם מעכבים זה את זה,
 56 פעמים הם מצוה אחת אם הענין אחד; שהרי המטרה
 57 בציצית "למען תזכרו", לכן נמנית כללות הדבר המביא לידי
 58 זכירה. אם כן, לא נשאר לנו לתן לב במנין המצות לאמרם
 59 "מעכבין" ו"אין מעכבין" - אלא לענין בלבד: אם הוא ענין
 60 אחד או ענינים רבים, כמו שבארנו בכלל התשיעי מכללים
 61 אלו שאנו עוסקים בבאורם.
 62 הכלל השנים עשר: שבפעולה שמצוים על עשייתה, אין
 63 למנות חלק שבה לבדו.
 64 ידוע שיש שמצוים אנו לעשות איזה מעשה, ואחר כך יתחיל
 65 הפתוב לכאור איכות המעשה ההוא, ויפרש את השם
 66 שהזכיר ויאמר מה הוא כולל, - הרי אין למנות כל צווי שבה
 67 באותו הבאור כמצוה בפני עצמה. לדוגמה אמרו: "ועשו לי
 68 מקדש" (שמות כח, ח), הרי זו מצות עשה אחת מכל המצות,
 69 והיא: שיהא לנו בית שאלינו יבואו ויחגו בו, ובו תהיה
 70 הקרבת הקרבנות, ושם יתקבצו במועדים. אחר כך התחיל
 71 לתאר פרטיו ואיך הם נעשים - אבל אין למנות כל מה -
 72 שאמר בו "ועשית" מצוה בפני עצמה. ועל דרך זו עצמה
 73 יהיה הדבר בקרבנות שזכרו בויקרא, והוא, שהמצוה האחת
 74 היא כלל העבודה המתארת בכל מיני הקרבנות. המשל
 75 בזה: העולה שאנו נצטוונו שתהיה עבודת העולה כך, הינו,
 76 שתשחט ותפשט ותנתח ויזרק דמה באפן כזה וכזה ויקרב
 77 חלבה; אחר כך ישרף בשרה כליל עם שעור ידוע מן הסלת
 78 הכלול בשמן ושעור ידוע מן היין - והם הנסכים - ושיהא
 79 עורה לכהן המקריב אותה. הנה העבודה הזאת בכללותה
 80 היא מצוה עשה אחת, והיא תורת העולה, כי התורה חובה
 81 שפמו העבודה הזאת תעשה כל עולה. וכך גם עבודת
 82 החטאת כלה - שחטתה והפשטה והקרבת מה שקרב ממנה
 83 ורחיצת הכלים אשר יזה מדמה עליהם ורחיצת הכלים,
 84 שהיא מתבשרת בהם או שבירתם - הכל תורת חטאת, וזו
 85 מצוה אחת. וכך תורת האשם היא מצוה אחת; וכך תורת
 86 זבח השלמים, ושהוא על תודה עם לחם או בלי לחם,
 87 ולקיחת הפהן ממנו חזה ושוק והנפתו - הכל מכלל עבודת
 88 זבח השלמים, וזו מצוה אחת. ואלו הם כלל מיני הקרבנות
 89 שחייבם כולל ליחיד וצבור, חוץ מן האשם, שהוא קרבן
 90 יחיד לעולם, כמו שבארנו בהקדמת סדר קדשים. הסדר הזה
 91 בעבודות הוא מצוה עשה, ואין למנות כל פרט ופרט מפרטי
 92 העבודה כמצוה בפני עצמה, וזולתי אם יש צווים הכוללים
 93 את כל מיני הקרבנות, ואינם מיוחדים לאחד המינים להוציא
 94 את זולתו - כי כל צווי מאלו (הצווים הכוללים את הקרבנות

1 כולם צריף למנותו מצוה בפני עצמה, לפי שאז אינו פרט
2 מפרטי עבודת קרבן מסים. כף, למשל, אזהרתו יתעלה
3 מלהקריב בעל מום, או צוויי שהיה תמים, וצוויי שלא יהא
4 מחסר זמן - והוא אמרו: "ומיום השמיני והלאה" (ויקרא כב,
5 כו); וצוויי למלח כל-קרבן - והוא אמרו "על כל-קרבנד
6 תקריב מלח" (שם ב, יג); ואזהרתו מלבטלו - כמו שאמר:
7 "ולא תשבית מלח"; וצוויי לאכלל מה-שיאכל ממנו - שכל-
8 אחד מן הצוויים האלה מצוה בפני עצמה, לפי שאין אף
9 אחד מהם פרט מעבודת קרבן מסים, אלא הם צוויים
10 הכוללים כל-קרבן כמו שנקבאר בשעת מניינו.

11 וברור, כי זה שהכנה לוקח מה-שראוי לו לקחת - פרט
12 מפרטי המצוה, כמו שהזכרנו בעור העולה. וכך גם
13 בראשית הגז. כלל המצוה הוא, שגפריש ראשית הגז
14 ונתנהו לכהן; וכן שגפריש מעשר ראשון ונתנהו ללוי. וכבר
15 טענו בזה עד שמנו עשרים וארבע מתנות כהנה בעשרים
16 וארבע מצות, אחר שמנו מקצת המצות שאותה המתנה
17 היא פרט מהן, על הדרך שבארנו בעור העולה וזוהו ושוק
18 משלמים. וילפי שגנעלם כלל זה מזולתנו ולא הרגיש בו
19 כל-עקר ולא שם אליו לב, הגיע לכך במצות בפני עצמן:
20 יציקות, בלילות, פתיתות, מליחות, הגשות, תנופות,
21 קמיצות והקטרות - ולא ידע שכל-אלו פרטי עבודת
22 המנחה, והוא, שגנצטוינו להקריב מנחה. אחר-כך התחיל
23 (הפסוק) לבאר על איזה דבר חל השם הזה - והיא תורת
24 המנחה - ואמר, שתהיה מסלת או מלחם האפוי באפן כף
25 או באפן כף כלומר: מחבת או מרחשת או מאפה תנור;
26 וכוללה בשמן בשעור מסים, ופותתה, ונותן עליה מלח
27 ולבונה, ויגיש ויניף ויקמץ ממנה כסדר שבארנו ובררנו
28 במקומו במסכת מנחות. וכל-אלו פרטי העבודה, ועל הדבר
29 הנעשה לפי כל-התאור הזה נופל שם מנחה. אם-כן המצוה
30 היא: הצווי שגנצטוינו שתהיה עבודת קרבן הלחם או הסלת
31 שנקריב לפי כל-הסדר הזה. והדברים האלה במצות מנחה,
32 כלומר: היציקה והבלילה והפתית והמליחה והתנופה
33 וההגשה והקמיצה וההקטרה, כמו שאמר בחליצה:
34 "וחלצה נעלו וגו'" וירקה בפניו ונענה ואמרה" (דברים כה,
35 ט). וכשם שמצות חליצה אחת ואין אנו מונים חליצה
36 וירקיה וקריאה, כיון שכללותם מעשה החליצה וזו מצוה
37 אחת - כך גם לא נמנה: ויצקת עליה שמן, ושמת עליה
38 לבנה, במלח תמלח, ויניף, והגיש, וקמץ והקטיר. וזה לא
39 יעלם אלא ממי שתופש את-הענינים בעיון ראשון, בלי
40 שיחזור וישקל את-הענינים בדעתו, כמו שאומרים חכמינו
41 עליהם השלום: "אגב שטפה אמרה", כלומר: אמרו בלי
42 התבוננות אלא לפי המחשבה הראשונה העולה על הדעת
43 אם-כן כלל זה בבר לנו מצות הקרבנות כלם ואיך ראוי
44 למנותם, כדי שלא יקרה בהם שום משגה ולא ערפוב כלל,
45 כמו שנקבאר במנינו בעזרת השם.

46 הפלל השלשה עשר: שמספר המצות אינו מתרבה לפי
47 מספר הימים שבהם נוהגת המצוה ההיא.

48 ברור, שיש מצות שהן חובה בעת וכוזמן קבוע; פעמים
49 נמשכת אותה תקופת זמן בהמשך, כלומר: שחובה
50 לעשות אותה המצוה יום אחרי יום, כגון: סכה ולולב;
51 ופעמים היא בימים ידועים כגון הקרבנות. אם נאמר, דרך
52 משל, שמוסף ראש חדש מצוה אחת, הרי זו המצוה
53 שגנצטוינו להקריב קרבן נוסף כל-פעם שנולד הירח. ואם
54 יאמר מישהו: מדוע לא תמנה מוסף כל-ראש חדש במצוה
55 בפני עצמה? נאמר לו: אלו היה הדבר כן - תמנה גם
56 את-התמיד של כל-יום במצוה בפני עצמה, והקטרת
57 הקטרת בכל-יום מימות השנה מצוה בפני עצמה, והטבת
58 הנרות שהיא חובה בכל-יום ויום במצוה בפני עצמה! אף
59 כיון שאין מונים אלא את-הענין שגנצטוינו בו - יהיה חיובו
60 באיזה זמן שיהיה - אין מונים מוסף ראש-חדש אלא מצוה
61 אחת, ומוסף שבת מצוה אחת, וכן מוסף כל-מועד ומועד
62 מתקמשת המועדים, אף-על-פי שהוא חובה בהרבה ימים
63 רצופים, כי כמו שאמר: "וישמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת
64 ימים" (ויקרא כג, מ), כך אמר: "שבעת ימים תקריבו אשה
65 לה" (שם, לו); וכשם שמצות לולב היא אחת, כך מצות
66 מוסף-פסח - אחת, וכן מוסף כל-פרק ופרק. ועל דרך זו
67 יתבאר, שגם החגיגה (קרבן שהיו מקריבים בעליה לרגל) מצוה
68 אחת, אף-על-פי שהיא חובה בשלשה פרקים; וכן הראיה
69 (החיוב לראות עם קרבן הנקרא 'איה' ולהראות בבית המקדש)
70 והשמחה (בשלש הרגלים) - וזה ממה-שלא יטעה בו שום
71 אדם ולא יחשב אחרת.

72 אלא טענו במה-שפילוי בכלל הזה טעות גדולה מאד
73 ומוזרה, והיא, שמנו כל-המוספין מצוה אחת: מוסף
74 שבת ומוסף ראש-חדש ומוספי מועדות. הרי לפי דרך מנין
75 זו היו צריכים למנות שביתת כל-יום טוב מצוה אחת -
76 ולא עשו כן. אף ה' יודע ועד - שאין ראוי לתפסם בדבר
77 כזה, לפי שלא דבקו בשיטה אחת (עקבית) במנינם, אלא
78 "נעלו שמם ירדו תהומות" (תהלים קז, כו), והאמת הברורה
79 היא מה-שהזכרנו לה, שכל-מוסף ומוסף מצוה בפני עצמה
80 כמו ששביתת כל-יום ויום מצוה בפני עצמה - וזוהי
81 השיטה הנכונה.

82 הפלל הארבעה עשר: איך ראוי למנות קיום הענשים
83 במצות עשה.
84 דע שכל-המצות, עשה ולא-תעשה, נחלקות חלקה
85 ראשונית לפי מטרת השער הזה לשני חלקים: חלק
86 שלא פרש בו הפתוב ענש כלל, אלא צוה והזהיר ולא חייב
87 את-העובר ענש ולא יעד לו ענש מסים, מפני שעבר על
88 צווי או אזהרה מסומת, וחלק שבאר בו גמול וענש.
89 מן-המצות של החלק שפרש בו את-הענש: מה-שצונו
90 יתעלה לסקל באבן מי שעובר עליהן; ומהן - שצונו לשרף
91 באש את-העובר עליהן; ומהן - שצונו להכות בסין (חרב)
92 את-צואר העובר עליהן, כמו שנתבאר בפרוש המקבל
93 (מחז"ל); ומהן - שצונו לחנק את-העובר עליהן, כמו שבאר
94 בפרוש; ומהן - שצונו להלקות את-העובר עליהן ברצועה;

1 ומהן - שיעד עליהן כרת, והוא, שלא יהא לעובר שמימות
2 בעמדו בחטאו חלק לעולם הבא, כמו שבארנו בפרק חלק;
3 ומהן - שיעד עליהן, יתעלה, במיתה בלבד, והוא,
4 שמייתה ה' בחטאו ויתפטר לו במיתתו. וכבר בארו בריש
5 מכות (יג), כי כל-לאו שהעובר עליו חיב כרת או מיתה
6 בידי שמים בלבד, אם נתברר שהעובר עבר על אותו הלאו
7 והידי באותה העברה בעדים והתראה - הרי זה לוקה,
8 אף-על-פי שעקר משפטו, שהיה דינו מסור לשמים; ומהן
9 - שצננו יתעלה להעניש את-העובר עליהן בממונו בלבד,
10 לא בגופו, כמו שקבע לגזלן (שכפר בממוח חבירו ונשבע לשקר)
11 תוספת חמש ולגנב תשלומי כפל מה-שגנב; ומהן - שצננו
12 יתעלה שיקריב העובר קרבן על חטאתו ויתפטר-לו.
13 ואשר לקיים הענשים האלה - כלם מצות עשה, שאנו
14 נצטוינו שנמית את-זה, ונשלקה את-זה, ונסקל
15 את-זה, ונשקריב קרבן על מה-שעברנו עליו. ולאפן מנינו,
16 שאנו נמנה ארבע מיתות בית דין בארבע מצות ממצות
17 עשה, לשון המשנה (פרק ז משנה א): זו מצות הנסקל. וכן
18 אמרו (שם פרק ז משנה ב): כיצד מצות הנשקריב? כיצד
19 מצות הנחנקין? כיצד מצות הנחרגין? ואמרו עוד (שם לה),
20 שזה שאמר יתעלה: "לא-תבערו אש" (שמות לה, ג) - הוא
21 אזהרה שלא לבצע את-הענשים בשבת, והוא, שבזה הזהיר
22 משרפת-מצוה (שרפה שהיא מצוה); ואמר: "בכל
23 משבתיכם", כלומר: במושב בית דין לא-תבערו אש,
24 אף-על-פי שזו מצות עשה. אמרו: "שרפה בכלל היתה,
25 ויצאת ללמד: מה שרפה מיחדת, שהיא אחת ממיתות בית
26 דין ואינה דוחה את-השבת, אף כל-שאר מיתות בית דין
27 לא ידחו את-השבת" (וכשם שהשרפה מצוה כר שאר מיתות).
28 וזה ברור ולא יספק בו שום אדם. וכך גם ראוי, שנמנה
29 המלקות ברצועה כמצוה, ואין למנות כל-ענש מיחד
30 כמצוה בפני עצמה עד שנאמר, דרך משל, שהצויה
31 שנצטוינו לסקל מחלל שבת - מצות עשה אחת; וסקילת
32 בעל אוב - מצוה שניה; וסקילת עובד עבודה זרה - מצוה
33 שלישית, עד שהיא מנין המצות כפי מנין האישים שהם
34 מחיבי מיתות בית דין, כמו שעשה זולתנו בלי התבוננות.
35 שכן אלו היה הדבר כך, ראוי היה בהכרח שנמנה
36 כל-מלקות ומלקות מצוה בפני עצמה עד שתהא מלקות
37 אוכל נבלה - מצוה בפני עצמה, ומלקות אוכל בשר חזיר
38 - מצוה שניה, ומלקות אוכל בשר בחלב - מצוה שלישית,
39 ומלקות לובש שעטנז - מצוה רביעית, ויהיו אצלנו מצות
40 עשה כמנין הלאוין שלוקין עליהם - הרי אז יתרבו מצות
41 עשה ויהיו בהכרח יותר מארבע מאות מצות! אלא כשם
42 שלא נמנה כל-מחייב מלקות, אלא נמנה סוג הענש בלבד
43 - והיא ההלקאה בשוט - כך לא נמנה במיתות אלא מין
44 הענש והוא: שרפה, סקילה, חנק וחרג וכך גם לא נמנה
45 כל-מחייב קרבן לבדו עד שנאמר: חטאת שגגת שבת -
46 מצוה, חטאת שגגת עבודה זרה - מצוה, אלא נמנה מין
47 הקרבן בלבד, כמו שמנינו מין המיתה.

48 וכבר ידעת, שמיני הקרבנות משתנים לפי שנויי העברות
49 שעליהן חייבים אותו הקרבן. כי יש עברה שחייבים
50 עליה חטאת קבועה, ויש שחייבים עליה אשם תלוי, ויש
51 שחייבים עליה אשם ודאי, ויש שחייבים עליה קרבן עולה
52 ויורד (המשתנה לפי הישג ידו של המקריב). לפיכך לא נמנה
53 החטאת עם האשם, אלא נמנה חייב חטאת קבועה - מצוה,
54 וחייב אשם תלוי - מצוה, וחייב אשם ודאי - מצוה, וחייב
55 קרבן עולה ויורד - מצוה, יתחייב באותו קרבן מי שיתחייב;
56 ולא נשים לב לשנויי העברות שעל כל-אחת מהן חייבים
57 אותו מין של קרבן, כשם שמנינו המלקות מצוה אחת ולא
58 שמנו לב לשנויי העברות שעל כל-אחת מהן חייבין מלקות.
59 וכך קבע הכתוב לכל-מין מהם פרשה בפני עצמה.
60 וכבר ערבב זולתנו בפלל הזה ערפוב שאין צורך להשיב
61 עליו; אף לא יהיה קל להשיב עליו בגלל עצם
62 ערבובו לענינים הרי יש לתמה ולהתפלא על אדם המונה
63 מחיבי מיתות בית דין כלם אחד אחד, ומחייבי כרת ומחייבי
64 מיתה בכלל מצות לא-תעשה; אחר-כך מונה גם את-
65 הדברים שהזהרנו עליהם, שעליהם חייבים אותה המיתה,
66 בכלל מצות לא-תעשה, כמו שמנה בעל "הלכות גדולות"
67 'המחלל את השבת' בכלל מחייבי סקילה, אחר-כך מנה
68 "לא-תעשה כל-מלאכה". ולא נשאר לנו לומר אלא שהם
69 חושבים בראשונה, בלי ספק, שקיים הענשים מצות
70 לא-תעשה. ואם-כן - איך מונים בהם (גם) הענש וגם הדבר
71 (האיסור עצמו) שחייבים עליו אותו הענש? ויותר קשה
72 מזה, שמנו בתוכן, כלומר בתוך מצות לא-תעשה, מחייבי
73 כרת שבהם אין מיתה; והם מדמים, שחייב הכרת והענש
74 על כך זו המצוה המנויה, עד שבעל "ספר המצות" (רב חפץ
75 גאון) פרש זאת ואמר בפרק הראשון, כשספם מה-שכלל
76 אותו הפרק, דברים בנסח זה: "וממנו שלשים ושנים
77 ענינים שהודיענו, כי הוא יתברך ויתעלה יבצע אותם (ודן
78 מוטלות, בביכול עליו) ולא אנתנו, וכלם בטוחים". וזה שאמר
79 "וממנו", כלומר מן-הענין שכולל אותו הפרק. ושלשים
80 ושנים הענינים - הם: עשרים ושלשה המחייבים כרת בלבד
81 ותשעת מחייבי מיתה בידי שמים כמו שמנה. וענין אמרו:
82 "וכלם בטוחים" - כלומר שהוא יתעלה הבטיח, שהוא
83 נכרית וימית זה. ואין ספק, שאדם זה לא נשארה אצלו
84 הסברה שתרי"ג מצות חובה עלינו, אלא יש מהן שהן
85 חובתנו אנו ויש מהן שהן חובתו יתעלה, כמו שאמר ופרש,
86 שהוא יבצע אותן ולא אנתנו. והשם יודע ועד שכל-זה
87 לדעתו בלבול גמור, ואין צורך לדבר על זה בשום פנים,
88 כי הם דברים שבטולם ברור; אלא באה להם כלם טעות
89 זו, מפני שהם מונים את-הענשים כמצות ונבוכים בכך:
90 פעם מונים אותם לבדם, ופעם מונים את-הענש וגם
91 את-הדבר שעליו חייבים אותו הענש, וקובעים את-כל-זה
92 כמצות לא-תעשה בלי התבוננות. אכל סדר המנין הנכון
93 הוא מה-שהזכרתי: שכל-מין של ענש הוא מצות עשה,
94 ולפי זה יהיה דין תשלומי גנב - מצות עשה, כי אנו

1 נצטוינו להטיל עליו סכום בשעור זה. ודין תוספת חמש -
2 מצוה, ודין חיוב חטאת קבועה - מצוה, ודין חיוב אשם
3 ודאי - מצוה, ודין חיוב אשם תלוי - מצוה; וקרנן עולה
4 ויורד - מצוה; וכן לסקל ולשרף ולהרג ולחנק ולתלות -
5 פלא אחד מן העונשים האלה מצוה בפני עצמה, יתחייב בהן
6 מי שיתחייב; כשם שההלכה ברצועה מצוה אחת, יתחייב
7 במלקות מי שיתחייב. - זהו מה שרצינו להקדימו בכלל
8 הזה, ובו נשלמו הכללים שהקדמנו תועיל למה - שאנחנו
9 עוסקים בו.

הקדמה

- מבוא -

12 עוד ראוי להוסיף לך הקדמה זו: שפלי דבר שחייבים עליו
13 מיתת בית דין או פרת - הרי זו בהכרח מצוה
14 לא תעשה. חוץ מפסח ומילה שהם בכרת, אף על פי שהם
15 מצוות עשה, כמו שהזכירו בריש מסכת פרתות (ב); ואין
16 אצלנו שום מצוה עשה וזלמן שהעובר עליהן יתחייב פרת
17 - וכל שכן מיתת בית דין. אם כן, כל מה שנגאמר בתורה
18 שהעושה דבר פלוני יומת, או שהוא חייב פרת - ידענו
19 בברור שאותו הדבר מזהרים עליו ושהוא בלא תעשה. ויש
20 שיתבאר בפתוב הלוא שבו מלבד באור הענש ויהיה הענש
21 מבאר וגם האזהרה מבארת, כגון: חלול שבת ועבודה זרה,
22 שאמר בהם: "לא תעשה כל מלאכה" ו"לא תעבדם",
23 אחר כך חייב סקילה למי שעשה מלאכה או עבד. ופעמים
24 לא תתבאר האזהרה בפתוב בלא גרידא, אלא הוא מזכיר
25 את הענש בלבד ועוזב את האזהרה; אלא שהפלה הוא
26 אצלנו: "לא ענש הפתוב אלא אם כן הזהיר" (ובאים קו),
27 ועל כל פנים יש אזהרה לכל מי שחייב ענש. לפיכך
28 אומרים בכל מקום: "ענש שמענו, אזהרה מנין? תלמוד
29 לומר: כך וכך". ואם לא נתפרשה האזהרה בפתוב, למדוה
30 באחת המדות (שהתורה נדרשת בהן), כגון זה שאמרנו
31 (מכילתא פרשת משפטים) באזהרת מקלל אביו ומכה אביו,
32 שלא נתבארה בפתוב כלל, כי לא אמר: "לא תקלל אביך"
33 ולא אמר: "לא תכה אביך", אלא חייב מיתה למי שהכה
34 או קלל. ומתוך כך למדנו, שהן מצוות לא תעשה, והוציאו
35 ולמדו להן וליציא בהן אזהרה ממקומות אחרים בדרך
36 אחת מן המדות. ואין זו סתירה למה שאמרנו (במקומות רבים
37 בתלמוד): "אין מזהירין מן הדין", ולא למה שאומרים
38 תמיד: "וכי מזהירין מן הדין?!" אלא פונת מה שאומרים:
39 "אין מזהירין מן הדין" - כדי לאסור בדרך למוד על ידי
40 מדה (שהתורה נדרשת בהן) מה שלא נתפרש בו אסור לגמרי;
41 אבל אם נמצא את הענש לעושה מעשה זה מפרש בתורה
42 - גידע בהכרח שהוא מעשה אסור ומזהרים עליו. ורק נלמד
43 באחת המדות היכן העיר על האזהרה, כדי שיתקיים לנו
44 הפלה "לא ענש הפתוב אלא אם כן הזהיר". ואכן אחרי
45 שמצאנו האזהרה על אותו דבר - אז חייב מי שעבר ועשה

46 או פרת או מיתת בית דין. דע אפוא הקדמה זו וזכר אותה
47 עם כל הפללים שקדמו בכל מה שזכרנו לקמן.
48 עתה אתחיל להזכיר כל המצוות, מצוה מצוה, ואבאר אותן
49 בדרך פרוש שם המצוה (מבלי להיכנס לפרטי ההלכות),
50 כמו שהבטחנו בראשית דברינו (בהקדמה על מסרת הספר -
51 שיעור א), לפי שזוהי מטרת המאמר. אף טוב בעיני להוסיף
52 למטרה זו תוספת, והיא: כשאזכיר את המצוה שיש עליה
53 איזה ענש בעשה או בלא תעשה, אזכיר ענשה ואמר:
54 "והעובר עליה - חייב מיתה, או פרת, או קרנן כך, או
55 מלקות, או אחת ממיתות בית דין, או תשלומין". וכל
56 מה שלא יזכר בו ענש מן העונשים - תדע שאם היא
57 ממצוות לא תעשה, הרי זה כמו שאמרנו (תוספתא כריתות פרק
58 א): "כעובר על מצוות מלך", ולא עלינו להענישו. אבל
59 מצוות עשה כגון - הרי כל מצוה מהן בשעה שעשיתה
60 חובה, יש לנו להלקות ברצועה את הנמנע מלעשותה עד
61 שימות או יעשה, או יעבור זמן החיוב. כי מי שעבר ולא
62 ישב בסכה, דרך משל, אין לנו להלקותו אחר סבות על
63 עברתו - ודע זאת.
64 ועוד: כשאזכיר את המצוות שאינן חובה על הנשים, בין
65 עשה ובין לא תעשה - אמר: וזו אינה חובה על
66 הנשים. וידוע, שהנשים אינן דנות ולא מעידות ולא
67 מקריבות קרנן בידיהן ולא נלקחות במלחמת רשות לא
68 אצטרף לומר בה "וזו אינה חובה על הנשים", כיון שזה
69 רבוי דברים ללא צורך.
70 ועוד: כשאזכיר את המצוות שאינן חובה אלא בארץ -
71 ישראל, או בפני הבית, בין עשה ובין לא תעשה -
72 אמר: וזו אינה חובה אלא בארץ ישראל או בפני הבית.
73 וידוע גם כן, שכל הקרבנות אינם קרבים אלא במקדש
74 ושהעבודה אסורה מחוץ לעזרה; וכן דיני נפשות אין דנים
75 אותם אלא כשיש מקדש. וישלשן המכללת: "מנין שאין
76 ממיתין אלא בפני הבית? תלמוד לומר: מעם מזבחי תקחנו
77 למות (שמות כא, יד) הא: אם יש לה בית - אפה ממית; ואם
78 לא - אין אפה ממית". ושם אמרו עוד: "מנין שתהא
79 סנהדרין סמוכה למזבח? תלמוד לומר: מעם מזבחי תקחנו
80 למות". וכן ידוע שהנבואה והמלכות נסתלקו ממנו עד
81 שנחלל מן החטאים שאנחנו מתמידים בהם - ואז יסלח
82 לנו ה' וירחמנו, כמו שהבטיחנו, ויחזירנו, כמו שאמר על
83 החזרת הנבואה: "ויהי אחרי כן אשפף את רוחי על כל-
84 בשר ונבאו בנביכם ובנותיכם" (יואל ג, א). ואמר על החזרת
85 המלכות והממשלה: "ביום ההוא אקים את סבת דויד
86 הנפלה וגדדתי את פוציהן והרסתי אקים ובניתי בימי
87 עולם" (עמוס ט, יא). גם ידוע שהמלחמה וכבוש הארץ לא
88 יהיו אלא במלך ועל פי סנהדרי גדולה וכהן גדול, כמו
89 שאמר: "ולפני אלעזר הכהן יעמד" ("ושאל לו" - כשיצטרך
90 לצאת למלחמה - רש"י במדבר כו, כא). ולפי שעינינו אלו כלם
91 מפרסמים אצל רב בני אדם, הרי כל מצוה עשה או
92 לא תעשה התלויה בקרבנות, או בעבודות, או במיתות בית

1 דין, או בסנהדרין, או בנביא ומלך, או במלחמת רשות -
2 לא אצטרף לומר בהן: ומצוה זו אינה נוהגת אלא בפני
3 הבית, כיון שנה ברור לפי מה שהזכרנו. אבל מה שאפשר
4 שיהא בו ספק או טעות, אעיר עליו בעזרת האל.
5 ועתה אתחיל בזכרון כל-מצוה ומצוה בעזרת שדי.

יום רביעי י"ג אדר ה'תשע"ב

מצות עשה א. מצות לא תעשה א.

מצות עשה ב.

9 המצוה הראשונה - היא הצווי שנוצטוונו בידיעת [בהאמנת]
10 האלקות, והוא: שנדע שיש שם עלה וסבה והוא הפועל
11 לכל-הנמצאים, וזהו אמרו יתעלה: "אנכי ה' אלהיך" (שמות
12 כ.ב. דברים ו.ו) ובסוף גמרא מכות (כג.) אמרו: "תרג"ג מצות
13 נאמרו לו למשה בסני. מאי קרא? תורה צוה-לנו משה
14 (דברים לג.ד) - כלומר: מנין ת'ו'ר'ה', והקשו על זה ואמרו:
15 "תורה בגמטריא הכי הוי? שש מאות וחד סרי הוי!". (שהרי
16 ת'ו'ר'ה בגמטריא תר"א ולא תר"ג) ובאה התשובה: "אנכי ה'
17 אלהיך" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה (הקדוש ברוך הוא)
18 שמעו"ם" (ולא מפי משה) הנה נתבאר לך, שאנכי ה' מקלל
19 תרג"ג מצות, והוא הצווי לידע, כמו שבארנו.

20 הראשונה ממצות לא-תעשה - היא האזהרה שהזהרנו
21 מלהעלות על דעתנו אלהות לזולתו יתעלה, והוא אמרו -
22 יתרו"ם מליחס לו אמירה (ארבע מלים אלה הם כעין מאמר
23 המוסגר כיון שאמר "והוא אומר", הסתייג מיד ממושג אמירה
24 כפשוטו ביחס לקדוש ברוך הוא) "לא-יהיה לך אלהים אחרים
25 על פני" (שמות כ.ג.) ובכך נתבאר בסוף מכות (כג.) שאלו
26 זה הוא מקלל תרג"ג מצות, והוא אמרם שם: "שש מאות
27 ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה בסני וגו'", כמו
28 שבארנו במצוה הראשונה ממצות עשה.

29 המצוה השנייה - היא הצווי שנוצטוונו בידיעת היחוד,
30 והוא: שנדע שפועל (בורא) המציאות וסבתו הראשונה הוא
31 אחד, והוא אמרו יתעלה: "שמע ישראל ה' אלהינו ה'
32 אחד" (דברים ו.ד.) ובכך המדרשות תמצא שהם אומרים:
33 "על-מנת ליחד את-שמי, על-מנת ליחדני" והרבה כגון זה.
34 כונתם בדבר זה: שלא הוציאנו מבית עבדים ולא עשה
35 עמנו מה-שעשה בעשית חסד והטבה, אלא בתנאי שנקבע
36 בדעתנו שהוא אחד, לפי שאנו מחיבים בכך. ובתורה
37 מקומות אומרים (חכמים) 'מצות יחוד', וקוראים למצוה זו
38 גם 'מלכות שמים', כי אומרים (- מתבטאים על פעולה
39 מסוימת, שנעשית): כדי לקבל עליו על מלכות שמים, כלומר
40 ההודאה ביחוד והאמונה בו.

יום חמישי י"ד אדר ה'תשע"ב

מצות עשה ג. ד. ט.

43 המצוה השלישית - היא הצווי שנוצטוונו על אהבתו
44 יתעלה, והוא: שנתבונן ונסתפל במצותיו וצויו ופעולותיו,

45 כדי ששגיגהו ונתענג בהשגתו תכלית התענוג - וזהו
46 תכלית האהבה המצוה. ולשון ספרי (דברים ו.ו) "לפי
47 שנאמר 'ואהבת את ה' אלהיך' (שם ו.ה) יודע אני כיצד
48 אהב את-המקום? תלמוד לומר: 'והיו הדברים האלה
49 אשר אנכי מצוה היום על-לביבך' - שמתוך כך אתה מכיר
50 מי שאמר והיה העולם". הנה בארנו לך, שעל-ידי
51 ההתבוננות תבוא לידי השגה, וימצא לך התענוג ותבוא
52 האהבה בהכרח. ובכך אמרו, שמצוה זו כוללת גם-כן,
53 שנקרא את כל-בני האדם לעבודתו יתעלה ולאמונה בו,
54 שכן אם אתה אוהב את-מי-שהוא, תהללנו ותשבחנו
55 ותקרא בני-אדם לאהבתו - וזה על דרך המשל - כך אם
56 תאהב את-ה' באמת כמה שהגיע לך מהשגת אמתותו,
57 הרי שאתה בלי ספק תקרא את-הפתיאים והסכלים לידיעת
58 האמת שאתה כבר יודע. ולשון ספרי (שם): "ואהבת את
59 ה'" - אהבהו על הבריות פאברהם אביך, שנאמר "ואת-
60 הנפש אשר עשו בחרן" (בראשית יב.ה) כלומר: כמו
61 שאברהם, לפי שהיה אוהב - כמו שהעיד הכתוב: "ורע
62 אברהם אהבי" (ישעיה מא.ח) קרא בעצם השגתו את-בני
63 האדם לאמונה מרב אהבתו, כך תאהבהו עד שתקרא בני
64 האדם אליו.

65 המצוה הרביעית - היא הצווי שנוצטוונו לקבץ בדעתנו
66 יראתו יתעלה ומוראו, ובל נהיה שאננים ובוטחים (שלימים
67 ושקטים בלי שום דאגה על החטאים). - אלא נחוש לביאת
68 ענישו בכל-עת, וזהו אמרו יתעלה: "את-ה' אלהיך תירא"
69 (דברים ו.יג.) ובגמרא סנהדרין (נו.) אמרו בדרך שקלא
70 וטריא על דבריו יתעלה: "ונקב שם-ה' מות יומת" (ויקרא
71 כד.טז): ואימא פרושי (אמור, אולי, ש"נוקב" שבפסוק, הכוונה
72 בזה להוזהר את שם השם במפורש), דכתבי: (דוגמה לכך) "אשר
73 נקבו בשמות" (במדבר א.יז) ואזהרתה מן "את-ה' אלהיך
74 תירא"? - כלומר: זה שנאמר "ונקב שם-ה'" הוא שניזכר
75 את השם בלבד בלי שיכרך. ואם תאמר: איזה עון יש
76 בזה? נאמר, (שהוא עובר על "את ה' אלהיך תירא" מפני) שהוא
77 מאבד את-היראה. כי מיראת ה' הוא, שלא יזכר שמו
78 לבטלה. והיתה התשובה על שאלה זו ודחית דבר זה בכך
79 שאמרו: "חדא - דבעינא שם בשם, ולכא", כלומר (טעם)
80 ראשון שאי אפשר לומר כן, הוא משום שיש דין שהמגדף אינו חייב
81 (עד) שיכרך את-השם בשם, כמו שאמרו "כה יוסי
82 את-יוסי" (כלומר, עד שיוכיר שם השם ויקללו בשם השם, כגון
83 יכה פלוני את פלוני, או יקלל שם פלוני את שם פלוני, והזכיר שם
84 יוסי רק לדוגמה). ועוד, "אזהרת עשה היא, וכל-אזהרת
85 עשה לא שמה אזהרה". כלומר: זה שאמרת "אזהרתה מן
86 'את-ה' אלהיך תירא" לא יתכן, לפי שנה צווי - והוא
87 מצות עשה - ואין מזהירין בעשה. הנה נתבאר שנה
88 שנאמר "את-ה' אלהיך תירא" - מצות עשה.

89 המצוה התשיעית - הצווי שנוצטוונו על קדוש השם, והוא
90 אמרו: "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב.לב). וענין
91 מצוה זו: שאנו מצוים לפרסם דת אמת זו ברבים, ושלא

1 נִירָא בְּכֶךְ מִהֶזֶק שׁוּם מִזִּיק, עַד שֶׁאִפְלוּ יָבוֹא אֵלֵינוּ אָנֹס
2 עָרִיץ (שליט תקיף וגבור) וַיִּקְרָא אוֹתָנוּ לְכַפּוֹר בּוֹ יִתְעַלֶּה -
3 לֹא נִשְׁמַע לוֹ, אֲלֵא נִמְסַר אֶת־עַצְמָנוּ לְמֹות בְּהַחֲלֹט; וְלֹא
4 נִתֵּן לוֹ לִחֲשֹׁב שֶׁכִּפְרָנוּ, אִף שֶׁלִּבָּנוּ מֵאֲמִין בּוֹ יִתְעַלֶּה.
5 (שאפילו למראית עין בלבד אסור לכפור בקדוש ברוך הוא) וְזוֹ
6 הִיא מִצְוַת קְדוּשַׁת הַשֵּׁם שֶׁנִּצְטוּ בָּהּ כָּל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל,
7 כְּלוּמֹר: שֶׁנִּמְסַר אֶת־עַצְמָנוּ לְמֹות בִּידֵי הָעָרִיץ עַל אֲהַבְתּוֹ
8 יִתְעַלֶּה וְהָאֱמוּנָה בִּיחּוּדוֹ, כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ חֲנֻנְיָה מִיִּשְׂאֵל וְעֻזְרִיָּה
9 בִּימֵי נְבוּכַדְנֶאצַּר הַרָשָׁע כְּשֶׁהִכְרִיחַ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְאֱלֹהִים,
10 וְהַשְׁתַּחֲוֹת כָּל־בְּנֵי אֲדָם וְיִשְׂרָאֵל בְּכָל־לֵב, וְלֹא הָיָה שֵׁם
11 מְקַדֵּשׁ שֵׁם שְׁמַיִם. וְהָיָה בְּכֶךְ חֲרָפָה גְדוֹלָה לְיִשְׂרָאֵל
12 שֶׁאֵבְדָה מִכָּל מִצְוָה זוֹ, וְלֹא הָיָה שֵׁם מִי שֶׁמְקַדֵּשׁ אוֹתָהּ
13 אֲלֵא הַכֹּל פָּחַדוֹ (דניאל ג). וְאִין מִצְוָה זוֹ נוֹהֶגֶת אֲלֵא בְּכַגּוֹן
14 אוֹתוֹ הַמַּעֲמָד הָעֵצוֹם שֶׁבּוֹ פָּחַדוֹ כָּל־בְּנֵי הָעוֹלָם, וְהָיָה
15 חוֹבָה לְפָרֶסֶם יִחּוּדוֹ וְלִהְיוֹת עָלָיו בְּאוֹתָהּ הָעֵת. וַיִּכְבֹּר
16 הַבְּסִיחַ ה' עַל־יְדֵי יִשְׁעִיהוּ, שֶׁלֹּא תִהְיֶה חֲרָפַת יִשְׂרָאֵל
17 גְּמוּרָה בְּאוֹתוֹ הַמַּעֲמָד, וְשִׁוְפִיעוּ בָּהֶם בַּחוּרִים בְּאוֹתוֹ
18 הַמַּעֲמָד הַקָּשָׁה, שֶׁלֹּא יִרְתַּעַם הַמֶּלֶךְ, וַיִּפְקִירוּ דָמָם
19 וַיִּפְרָסְמוּ אֶת־הָאֱמוּנָה וַיִּקְדְּשׁוּ אֶת־ה' בְּרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁצִּוְּנוּ
20 יִתְעַלֶּה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וְהוּא אָמַר: "לֹא־עָתָה יָבוֹשׁ
21 יַעֲקֹב וְלֹא עָתָה פָּנָיו יִתְחַוּ. כִּי בְּרָאתוֹ יְלִדְיוֹ מַעֲשֵׂה יְדֵי
22 בְּקִרְבּוֹ יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קְדוּשַׁת יַעֲקֹב וְאֶת־אֱלֹהֵי
23 יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ" (ישעיה כט, כב-כג). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (אמור ט,
24 ה'): "עַל־מִנְת כֶּף הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם - עַל־מִנְת
25 שֶׁתִּקְדְּשׁוּ אֶת־שְׁמִי בְּרַבִּים". וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדִין (לג): אָמַר: "בֶּן־נֹחַ
26 נִחַ מִצְוָה עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, אוֹ אֵינוּ מִצְוָה? תָּא שְׁמַע
27 (בא נשמע, תשובה לשאלה): שֶׁבַע מִצְוֹת נִצְטוּ בְּנֵי נֹחַ. וְאִי
28 אֵיתָא (ואם תאמר שנצטוו גם על קדוש השם) - תִּמְנִיָּה הָיוּ" (יש
29 שמונה ולא שבע)!. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, מִזֶּה שֶׁדָּנוּ בַּגְמָרָא אִם גַּם
30 בֶּן נֹחַ נִצְטוּהוּ עַל זֶה, וְאִם זֶה נִכְלָל בְּכָל־ב"שֶׁבַע מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ אִם
31 לֹא, מִשְׁמַע שֶׁהִיא מְכַלל מִסְפַּר הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה עַל
32 יִשְׂרָאֵל, וְהִבִּיאוּ רַאשֵׁיהֶם עַל מִצְוָה זוֹ מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא
33 כב, לב) "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וַיִּכְבֹּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי
34 מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ז' מִסְנֵהֲדִין.

יום שישי ט"ו אדר ה'תשע"ב

מצות לא תעשה סג. סה.

מצות עשה קעב.

38 הַמִּצְוָה הַס"ג - הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ עַל חֲלוּל הַשֵּׁם, וְהוּא
39 הַפֶּן קְדוּשַׁת ה' שֶׁאֵנוּ מֵצִיִּים בּוֹ, וְשֶׁקֹּדֶם בְּאוּרוֹ (שכבר נתבאר)
40 בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה הַתְּשִׁיעִית, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְלֹא תִחַלְלוּ
41 אֶת־שְׁם קְדָשִׁי" (ויקרא כב, לב). וְעוֹן זֶה נִחַלֵּק לְשִׁלְשָׁה
42 חֲלָקִים: שְׁנֵים עַל הַכָּל וְאֶחָד עַל הַיְחִידִים (שבעים). הַחֲלָק
43 הַכָּלְלִי הָרִאשׁוֹן - הוּא: שֶׁכָּל־מִי שֶׁדָּרָשׁוּ מִמֶּנּוּ לַעֲבֹר עַל
44 אַחַת מִן־הַמִּצְוֹת בְּשַׁעַת הַשְּׁמָד (- הגזרה צווי המלך על ישראל
45 לַבְטֵל אַחַת מִן הַמִּצְוֹת - כְּדִי לַהֲעִבִיר עַל (חֲלָק) דָתָם), אִם

46 הָאָנֹס מִתְפַּנֵּן לְהַעֲבִיר (שיעבור על ציווי הקדוש ברוך הוא) בֵּין
47 בְּמִצְוֹת קְלוֹת בֵּין בְּמִצְוֹת חֲמֻרוֹת. אוֹ מִי שֶׁדָּרָשׁוּ מִמֶּנּוּ
48 לַעֲבֹר עַל עֲבֻדָּה זָרָה אוֹ גְלוּי עֲרִיּוֹת אוֹ שְׁפִיכוֹת דָּמִים
49 וְאִפְלוּ שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת הַשְּׁמָד - הָרִי זֶה חִיב לְמַסּוֹר נַפְשׁוֹ וַיִּהְיֶה
50 וְאֵל יַעֲבֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאִירָנוּ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה הַתְּשִׁיעִית. וְאִם עֲבַר
51 וְלֹא נִהְיֶה - הָרִי זֶה חֲלַל אֶת־הַשֵּׁם וְעֲבַר עַל לֹא זֶה. וְאִם
52 הָיָה זֶה בְּרַבִּים - כְּלוּמֹר: בְּמַעֲמָד עֲשֵׂה מִיִּשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה
53 חֲלַל אֶת־הַשֵּׁם בְּרַבִּים וְעֲבַר עַל אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה "וְלֹא תִחַלְלוּ
54 אֶת־שְׁם קְדָשִׁי" וְעוֹנוֹ חֲמוּר מְאֹד; אֲבָל אֵינוּ לֹקָה מִפְּנֵי
55 שֶׁהוּא אָנוּס, לְפִי שֶׁאֵין בֵּית דִּין רָשָׁאי לְקַיֵּם עֲנֹשׁ מִלְּקוֹת אוֹ
56 מִיָּתֶה אֲלֵא עַל מִזִּיד בְּרָצוֹן בְּעֵדִים וְהַתְּרָאָה. וְלִשׁוֹן סִפְרָא
57 (י, יג) בְּנוֹתָן מְזַרְעוּ לַמֶּלֶךְ: "וְשִׁמְתִי אָנִי אֶת־פְּנֵי בָאִישׁ
58 הַהוּא" (שם כ, ה), אָמַר: "הַהוּא (כלומר, לכן נאמר באיש
59 הַהוּא" לומר שרק לאיש ההוא שעליו מדבר הכתוב שהוא -) לֹא
60 אָנוּס וְלֹא שׁוֹגֵג וְלֹא מְטָעָה". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁעֲבֹד עֲבֻדָּה
61 זָרָה בְּאֵנֹס אֵינוּ חִיב בְּרַת, כָּל־שֶׁכֶּן מִיתַת בֵּית דִּין, אֲבָל עֲבַר
62 עַל חֲלוּל הַשֵּׁם. וְהַחֲלָק הַשֵּׁנִי הַכָּלְלִי - גַּם־כֵּן שֶׁיַּעֲשֵׂה הָאָדָם
63 עֲבָרָה שֶׁאֵין בָּהּ תַּאֲוָה וְלֹא הִנָּאָה, אֲלֵא מִרְאָה בְּמַעֲשָׂיו
64 הַזְּלוּלִים וְהַתְּפָרוֹת (במצוות התורה) - הָרִי גַם זֶה מִחַלֵּל שֵׁם
65 שְׁמַיִם וְלֹקָה, וְלִפְיָכֶךְ אָמַר: "וְלֹא־תִשְׁבְּעוּ בְּשְׁמִי לִשְׁקַר
66 וְחֲלָלֶת אֶת־שְׁם אֱלֹהֶיךָ" (שם יט, יב), לְפִי שֶׁזֶּה מִרְאָה עַל
67 הַזְּלוּלִים בְּצוּי הָזֶה, וְאִין הִנָּאָה גּוֹפִנִית בְּכֶךְ. וְהַחֲלָק הַשְּׁעִל
68 הַיְחִידִים (שבעים) - הוּא: שֶׁיַּעֲשֵׂה אָדָם יָדוּעַ בְּחִסְדוֹת
69 וּבְלִשְׁר אֵיזָה מַעֲשֵׂה הַנִּרְאָה לְהַמּוֹן שֶׁהוּא עֲבָרָה וְשֶׁכֶּגוֹן
70 מַעֲשֵׂה זֶה אֵין רְאוּי לְאוֹתוֹ חִסֵּד לַעֲשׂוֹתוֹ, אִף־עַל־פִּי שֶׁהוּא
71 מַעֲשֵׂה מִתֵּר - הָרִי זֶה חֲלַל אֶת־הַשֵּׁם, וְהוּא אָמַר (יומא פו:).
72 "הֵיכִי דְמִי (כיצד יתואר) חֲלוּל הַשֵּׁם: (אמר רב) כְּגוֹן אֲנָא
73 דְּשִׁקְלָנָא בְּשָׂרָא מִבֵּי טַבְחָא וְלֹא יִהְיֶינָא דְּמִי לְאַלְתֵּר. (אם)
74 אִקְנֵה בְּשַׂר וְלֹא אִשְׁלֵם מִיד, מִשּׁוּם שֶׁכְּשֹׁאנִי מֵאֲחֵר לְפָרוּעַ אוֹמְרִים
75 שְׁאִנִּי גִזְלִין וְלֹמְדִים מִמֶּנִּי לִזְלוּל בְּגוֹל) רַבִּי פְּלוֹנִי אָמַר: כְּגוֹן אֲנָא
76 דְּמִסְגִּינָא (אם אלך) אֲרַבַּע אֲמוֹת בְּלֹא תוֹרָה וּבְלֹא תְּפִלִּין".
77 וַיִּכְבֹּר נִכְפַּל לֹא זֶה וְאָמַר: "וְלֹא תִחַלֵּל אֶת־שְׁם אֱלֹהֶיךָ אָנִי
78 ה'" (שם יח, כא). וַיִּכְבֹּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפִסְחִים (כה):
79 וּבְסוּף יוֹמָא (פו-פב).

80 הַמִּצְוָה הַס"ה - הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ שֶׁלֹּא לְנִתּוֹץ אֶת־בְּתִי
81 עֲבֻדָּת ה' יִתְעַלֶּה אוֹ לְהַשְׁחִית אֶת־סִפְרֵי הַנְּבוּאָה אוֹ
82 לְמַחֹק אֶת־הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים וְכִיּוּצָא בְּזֶה. וְלִשׁוֹן הָלֹא
83 שֶׁבֶא בְּעֻנְיָן זֶה הוּא אָמַר: "לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם"
84 (שם יב, ד), אֲחֵר שֶׁכָּבַר הַקָּדִים אֶת־הַצִּוּי לְאַבֵּד עֲבֻדָּה זָרָה
85 וְלַהֲשִׁמִּיד שְׁמָהּ וְלְנִתּוֹץ אֶת־מִזְבְּחוֹתֶיהָ לְגִמְרִי, הַזִּהִיר
86 וְאָמַר: "לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם". וְכָל־הַעֲבֹר עַל אֵיזָה
87 דְּכַר מִזֶּה, כְּגוֹן שֶׁיִּהְיֶה מִשְׁהוּ מִן־הַיִּחַל לְהַמְזַכֵּחַ וְכִיּוּצָא
88 בָּהֶם, אוֹ שֶׁיִּמְחַק שֵׁם מִשְׁמוֹת ה' - לֹקָה. וּבְסוּף מִכּוֹת
89 (כב). נִתְבָּאֵר בְּלִשׁוֹן הַגְּמָרָא, שֶׁהַשּׁוֹרֵף עֲצֵי הַקָּדֵשׁ - לֹקָה.
90 אָמַר: "וְאֲזִהְרֶתִּיה מִהֶבֶא (והאזהרה נלמדת מכאן): מִן
91 וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ, לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם"
92 (שם). וְכֵן נִתְבָּאֵר שֵׁם שֶׁמְחַחֵק אֶת־הַשֵּׁם - לֹקָה. אָמַר: 92

יְלַתְנוּ, וְהוּא אָמַר: "וְהִלַּכְתָּ בְּדִרְכָיו" (דברים כח, ט), וּבְכָר
 כָּפַל צוּי זֶה וְאָמַר: "לִלְכֹת בְּכָל-דִּרְכָיו" (שם יא, כב) וְכָא
 בְּפִרּוּשׁ עֲנִין זֶה: "מִה הִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא רַחוּם - אִף
 אֲתָה הָיָה רַחוּם; הִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא צַדִּיק - אִף אֲתָה הָיָה
 צַדִּיק; הִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא חֲסִיד - אִף אֲתָה הָיָה
 חֲסִיד" - זֶהוּ לְשׁוֹן סִפְרֵי (שם). וּבְכָר כָּפַל צוּי זֶה בְּלִשׁוֹן
 אַחֵר וְאָמַר: "אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ" (שם יג, ה), וְגַם
 בְּפִרּוּשׁוֹ כָּא (בסוטה יד.), שֶׁעֲנִינוּ לְהַתְּמֹת לְמַעֲשֵׂים
 הַטּוֹבִים וּלְמַדּוֹת הַנִּכְבְּדוֹת שֶׁבָּהֶם מֵתָאָר יִתְעַלֶּה עַל דֶּרֶךְ
 הַמִּשָּׁל - יִתְעַלֶּה עַל הַכֹּל עֲלֹוֵי רַב (שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרוּמָם
 מְכַל הַתְּאֵרִים הָאֲמֹרִים, וְאִין מִשְׁתַּמְשִׁים בְּכָל הַתְּאֵרִים הָאֵלֹו אֵלָא
 דֶּרֶךְ מִשָּׁל).
 הַמִּצְוָה הַשְּׁשִׁית - הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנו לְהִתְעַרֵּב בֵּין הַחֲכָמִים
 וּלְהִתְחַבֵּר אֲתָם וּלְהִתְמַיֵּד וּלְשַׁבֵּת עִמָּהֶם וּלְהַשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם
 בְּכָל-דֶּרֶךְ מִדְּרָכֵי הַהִשְׁתַּתְּפוּת: בְּמֵאֵל וּמִשְׁתָּה וּמִקָּח
 וּמִמְכָּר, כְּדִי שֶׁנִּגְיַע בְּכָף לְהַדְּמוֹת לְמַעֲשֵׂיהֶם וּלְהִתְאָמֵן
 בַּדְּעוֹת הָאֲמִתִּיּוֹת מִדְּבָרֵיהֶם, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה:
 "וּלְדַבְּקָה-בּו" (דברים יא, כב) וּבְכָר נִכְפַּל גַּם הַצּוּי הַזֶּה,
 וְאָמַר: "וּבּו תִדְבֹּק" (שם י, כ). וְכָא הַפִּרּוּשׁ: "וּלְדַבְּקָה בּו"
 - הַדְּבֹק בְּחֲכָמִים וּתְלַמִּידֵיהֶם. זֶהוּ לְשׁוֹן הַסִּפְרֵי (שם). וְכֵן
 הִבְיָאוּ רָאִיָה עַל הַחֻבָּה לְשֵׁא בַת תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים וּלְהַשִּׁיא
 בָּתוּ לְתַלְמִיד חֲכָם וּלְהַנּוֹת תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים וּלְהַתְּעַסֵּק
 עִמָּהֶם מִמֶּה-שֶׁנֶּאֱמָר "וּבּו תִדְבֹּק". אָמַר (כְּתוּבָת קִיא):
 "וְכִי אֶפְשָׁר לוֹ לְאָדָם לְהִדְבֹּק בְּשִׁכְנָה, וְהָא כְּתִיב: "כִּי ה'
 אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֲכָלָה הוּא" (שם ד, כד)? אֵלָא כָּל-הַמִּשְׁיָא בָּתוּ
 לְתַלְמִיד חֲכָם וְכו'."
 הַמִּצְוָה הַר"ו - הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנו לְאַהֲבָה זֶה-אֶת-זֶה כְּמוֹ
 שֶׁאֵנוּ אוֹהֲבִים אֶת-עַצְמָנוּ, שֶׁתְּהִיָּה חֲמִלְתִּי וְאֶהְבְּתִי (לְכָל
 אֶחָד מֵאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל) כְּאַהֲבָתִי וְחֲמִלְתִּי לְעַצְמִי בְּמֹוֹנוֹ וּגְיוֹפּוֹ
 וְכָל-מֶה-שֶׁיֵּשׁ לוֹ וּמֶה-שֶׁהוּא חֲפִץ. וְכָל מֶה-שֶׁאֲרָצָה
 לְעַצְמִי, אֲרָצָה לוֹ כְּמוֹהוּ; וְכָל-מֶה-שֶׁלֹּא אֲרָצָה לְעַצְמִי אוֹ
 לְיָדִידִי, לֹא אֲרָצָה בְּשִׁבְלִי כְּמוֹהוּ. וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה:
 "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (שם, יח).

1 "וְאַהֲבַתִּיהָ מִהֶכָּא: וְאַבְדִּיתֶם אֶת-שְׁמֵכֶם, לֹא-תַעֲשׂוּן בֵּן
 2 לָהּ". וּבְכָר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפִרְק ד' מִשְׁבּוּעוֹת.
 3 הַמִּצְוָה הַקַּע"ב - הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנו לְהִשְׁמַע לְכָל-נֶכִיָּא
 4 מִן-הַנִּכְיָאִים עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם וּלְקַיֵּם כָּל מֶה-שֶׁיִּצְוָה, אֶפְלוּ
 5 יִצְוָה נִגְדַּ מִצְוָה, אוֹ פֶמָה מִצְוֹת מִן הַמִּצְוֹת הָאֵלֹו, וּבְכָל
 6 שִׁיָּהָ זֶה לְפִי שְׁעָה; אֲכָל לֹא שִׁינְצִית תּוֹסֶפֶת אוֹ גִּרְעוֹן
 7 (שִׁינְצִית לְגִרְעוֹ אוֹ לְהוֹסִיף עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה לְעוֹלָם), כְּמוֹ
 8 שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַקְדַּמַּת חֲבוּרָנוּ בְּפִרּוּשׁ הַמִּשְׁנָה. וְהַכְּתוּב שָׁבוּ
 9 נֶאֱמָר צוּי זֶה הוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "אֲלֵו תִּשְׁמָעוּן" (דברים
 10 יח, טו). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (שם): "אֲלֵו תִּשְׁמָעוּן - אֶפְלוּ אִמֵּר לָךְ
 11 לְעֹבֵר עַל אַחַת מִכָּל-מִצְוֹת הָאֲמֹרֹת בְּתוֹרָה לְפִי שְׁעָה,
 12 שְׁמַע לוֹ". וְהַעֲוָר עַל מִצְוָה זוֹ חֲזַב מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם,
 13 וְזֶהוּ אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁמַע אֶל-דְּבָרֵי
 14 אֲשֶׁר יִדְבֹּר (הַנְּבִיא) בְּשִׁמִּי אֲנִכִּי אֲדַרְשׁ מַעֲמוֹ" (שם, יט). וּבְכָר
 15 נִתְּבָאָר בְּסִנְהֶדְרִין (פּט): "שִׁלְשָׁה מִיתָתֶם בְּיַד שְׁמַיִם:
 16 הַעֲוָר עַל דְּבָרֵי הַנְּבִיא, וְנֶכִיָּא שֶׁעֲבַר עַל דְּבָרֵי עַצְמוֹ,
 17 וְהַכּוֹכֵשׁ נְבוֹאָתוֹ" (שְׁנַצְטוּוֹה מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתְּנַבְּאוֹת וְלֹא
 18 נִיבָא), וְכָלֶם (נִלְמַדוּ -) מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמָר: "אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁמַע
 19 אֶל-דְּבָרֵי אֲנִכִּי אֲדַרְשׁ מַעֲמוֹ = מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם",
 20 אָמַר: "קָרִי בִּיה: לֹא-יִשְׁמַע (זֶה הַעֲוָר עַל דְּבָרֵי הַנְּבִיא),
 21 לֹא-יִשְׁמַע (זֶה הַעֲוָר עַל דְּבָרֵי עַצְמוֹ), לֹא-יִשְׁמַע (זֶה הַכּוֹכֵשׁ
 22 נְבוֹאָתוֹ)". וּבְכָר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף סִנְהֶדְרִין (סוֹף
 23 פֶּרֶק אֵלֹו הֵן הַנַּחֲקוֹן).

יום שבת קודש ט"ז אדר ה'תשע"ב

מצות לא תעשה סד.

מצות עשה ח. ו. רו.

27 הַמִּצְוָה הַס"ד - הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהָרְנוּ שְׁלֹא לְנַסּוֹת הַבְּטוּחֹתֵינוּ
 28 וְאִיוּמֵינוּ יִתְעַלֶּה, שֶׁנִּכְיָאִיו מְבִטִּיחִים לָנוּ אוֹ מֵאִיָּמִים בָּהֶם
 29 עֲלִינוּ, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּשְׁטִיל בָּהֶם סֶפֶק אַחֵר שֶׁיִּדְעֻנוּ אֲמַתָּה
 30 נְבוֹאָת הַמּוֹדִיעִם (כְּלוּמַר אַחֲרֵי שֶׁהוֹבֵר אֲצִלְנוּ שְׁהוּא נְבִיא
 31 אֲמִיתִי). וְהוּא אָמַר: "לֹא תִנְסוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵיכֶם כְּאֲשֶׁר
 32 נִסִּיתֶם בְּמִסָּה" (דברים ו, טז).
 33 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִינִית - הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנו לְהַדְּמוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ כְּפִי

המשך ביאור למס' תמורה ליום רביעי עמ' ב

1 שְׁהִמִּירוֹ עֲלֵיהָ קֶרֶב חֲטָאֵת, וְחֲטָאֵת שְׁמָתוֹ בְּעֲלִיָּה, הָרִי אֵלֹו יְמוּתוֹ,
 2 דְּהִינּוּ שְׁמִנְחִים אוֹתוֹן בְּמִקּוֹם מִיּוּדָר, וְאִין נֹתְנִים לְהֵן מִזְנוּת עַד
 3 שִׁימוּתוֹ מֵאִלִּיָּהן.
 4 וְחֲטָאֵת שֶׁעִיבְרָה שְׁנֵתָה - נַעֲשֶׂתָה יוֹתֵר מִבַּת שְׁנָה, שְׁאִינָה כְּשִׁירָה
 5 לְהַקְרֵבָה, וְכֵן חֲטָאֵת שֶׁאֲבָרָה בַּעֲוֵדָה תְּמִימָה וְנִמְצָאָת לְאַחֵר מִכֵּן
 6 כְּשֶׁהִיא בְּעֵלְת מוֹם, שְׁאִינָה כְּשִׁירָה לְהַקְרֵבָה, בְּשֵׁתִי אֵלֹו הָרִין הוּא

7 כָּר, אִם (מִשְׁכַּפְרוֹ) [כְּפָרוֹ] כְּבִר הַבְּעָלִים בִּקְרָבֵן אַחֵר, תְּמוּתָה, מֵאַחֵר
 8 וְאִינָה רְאוּיָה לְהַקְרֵבָה כָּלֵל. וְאִינָה עוֹשֶׂת תְּמוּרָה - אִם הִמִּיר אוֹתָהּ
 9 בַּבְּהֵמָה אַחֶרֶת, לֹא חָלָה קְדוּשָׁה עַל הַבְּהֵמָה הַשְּׁנִיָּה. שְׁמֵאֲחֵר וְהִיא
 10 עַצְמָה אִינָה רְאוּיָה לְהַקְרֵבָה, וְגַם דְּמִיָּה אִינֵם רְאוּיִים לִקְרָבֵן אַחֵר, אִין
 11 בַּה קְדוּשָׁה כָּלֵל, וּמִמִּילָא לֹא חָלָה קְדוּשָׁה עַל תְּמוּרָתָה.

שמואל-ב כ כא-כו בא א

כ כֹּא לֹא־יָכֵן הַדָּבָר כִּי אִישׁ מֵהֶר אֶפְרַיִם שָׁבַע בֶּן־בְּכָרִי שָׁמוֹ נָשָׂא יָדוֹ בַּמֶּלֶךְ בְּדוֹד הַנְּוִיָּאתוֹ לְבָדּוֹ וְאַלְכָה מֵעַל הָעֵיר וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל־יוֹאָב הִנֵּה רֹאשׁוֹ מִשְׁלָךְ אֵלַיךְ בְּעַד הַחוּמָה: כִּב וַתָּבוֹא הָאִשָּׁה אֶל־פְּלִהֵעַם בַּחֲכֻמָּתָהּ וַיִּכְרְתוּ אֶת־רֹאשׁ שָׁבַע בֶּן־בְּכָרִי וַיִּשְׁלְכוּ אֶל־יוֹאָב וַיִּתְקַע בַּשֹּׁפָר וַיִּפְצְצוּ מֵעַל־הָעֵיר אִישׁ לְאֹהֲלָיו וַיּוֹאָב שָׁב יְרוּשָׁלַם אֶל־הַמֶּלֶךְ: סג וַיּוֹאָב אֶל פְּלִהֵעַצָּב יִשְׂרָאֵל וּבְנֵיהָ בְּנֵי־הַיּוֹדֵעַ עַל־הַפְּרִי (הַפְּרִי קרי) וְעַל־הַפְּלִתִי: כד וַאֲדָרְם עַל־הַמָּס וַיְהוֹשִׁעַט בֶּן־אֲחִילֹד הַמְּזִכִּיר: כה וַיֵּשֶׂא (וַשָּׂא קרי) סִפֵּר וַצְדוֹק וַאֲבִיתָר בָּהֲנִים: כו וְגַם עִירָא הַיֵּאִירִי הָיָה כֹהֵן לְדָוִד: **כא** א וַיְהִי רָעַב בְּיָמֵי דָוִד שְׁלֹשׁ שָׁנִים שָׁנָה אַחֲרֵי שָׁנָה וַיִּבְקֹשׁ דָּוִד אֶת־פְּנֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שָׂאוּל וְאֶל־בֵּית הַדְּמִים עַל אֲשֶׁר־הִמִּית אֶת־הַגִּבְעוֹנִים:

רש"י

(כא) נשא ידו במלך בדוד. במלך אפילו אינו דוד, חייב מיתה, ובדוד אפילו אינו מלך, חייב מיתה, וכל שכן במלך בדוד, כך נדרש במדרש קהלת (ט יח): (כב) ותבא האשה אל כל העם בחכמתה. שנינו בתוספתא (תרומות סוף פרק ז): אמרה להם: הואיל והוא נהרג והם נהרגין, תנוהו להם, אם היה יכול להנצל, כגון שהוא מכפנים ואתם מבחוץ, ואתם בסכנה והוא יכול להמלט, אין דוחין נפש מפני נפש להורגו בשביל הצלתכם, אבל עכשיו שגם הוא יהרג עמכם, הואיל ונהרסו החומות ואין כח להמלט, מוטב ימות לבדו ואל תמותו עמו. רבי שמעון אומר, כך אמרה להם: המורד במלכות בית דוד חייב מיתה: (כג) ויואב אל כל הצבא. אף על פי שאמר דוד על עמשא (לעיל יט יד): כי שר צבא אשימך תחת יואב, עכשיו שמת עמשא, לא זו יואב ממקומו, ועל ידי יואב הוזקק למנות את חבריו: (כו) עירא היאירי. תרגם יונתן: עירא היאירא דמן תקוע. וכן הוא קרוי בספר הזה (לקמן

כג כו): עירא בן עיקש התקועי. ויאירי נקרא, על שם ששינו במנחות (פה ב): תקוע אלפא לשמן, ששמן זית מצוי לשם, שממנו מדליקין הנרות: היה כהן לדוד. לו היה נותן כל מתנות כהונה שלו, כך אמרו רבותינו (עירובין סג א). ופשוטו של מקרא, שעשאו שר ושופט: (א) אל שאול. על עון שאול שנקבר פתאום בהחבא, שגנבוהו אנשי יבש גלעד וקברוהו, ולא נספד לפי כבודו: ואל בית הדמים. שהרג נוב עיר הכהנים: על אשר המית את הגבעונים. כשהרג נוב עיר הכהנים, המית מהם שבעה, שני חוטבי עצים, ושני שואבי מים, ושמש וחזן וסופר, כך מפורש בגמרא ירושלמית בסנהדרין (יז). ורבותינו אמרו: מתוך שהרג את הכהנים שהיו מספיקין להם מזון, העלה עליו הכתוב כאלו המיתם. ואל תתמה שהרי היה הקב"ה תובע כבודו ותובע סרחונו, שכך כתוב (צפניה ב ג): אשר משפטו פעלו כאשר משפטו, שם פעלו כך שנינו ביבמות (עח ב):

מצודת דוד

מצודת ציון
(כב) ויפצו. ענין פזור:

(כא) לא כן הדבר. שאני בוחר ומבקש להמית ולהשחית, אלא פה נמצא איש וגו': נשא ידו. רוצה לומר: מרד במלך: בעד החומה. דרך החומה ממעל לה: (כב) בחכמתה. באמרה: אם יכבשו את העיר, יהרגו את כולם, בעבור החזיקו בידי המורד: ויכרתו. ולא מסרוהו חי, כי פחדו שלא יגלה לדוד ואנשיו, שגם הם היו בקשר המרד: ויתקע. לסימן שילכו מן העיר: (כג) אל כל הצבא. לפי שרצה דוד להעמיד את עמשא תחתיו להיות שר הצבא, ולזה אמר כאשר הומת עמשא, נשאר יואב בשררותו על כל הצבא, כמו שהיה: ובניה. אף שכבר חשבו למעלה, חשבו כאן, על כי חשב שאר השרים: (כד) על המס. לגבות המס מישראל, ועל שמרדו בו בעצת אבשלום, ראה להטיל עליהם מס: המזכיר. היה ממונה על ספר הזכרונות: (כה) כהנים. רוצה לומר: שרי הכהנים, צדוק היה ממונה לכהן גדול לשמש בימי שלמה, ואביתר היה סגן, במקום בנו אחימלך הנזכר למעלה: (כו) וגם עירא וגו'. גם הוא היה שר לדוד ובעל עצתו, נוסף על האמורים למעלה, כמו (לעיל ח יח): ובני דוד כהנים היו. או שהעמידו למשוח מלחמה במקום צדוק, כשישמש בכהונה גדולה בימי שלמה. ובדברי רבותינו ז"ל (עירובין סג א): שהיה משגר לו מתנותיו: (א) ויבקש דוד וגו'. שאל באורים: אל שאול. אמרו רבותינו ז"ל (יבמות עח ב) על העון הנעשה בשאול שלא נספד לפי כבודו, שמהרו לקבורו בהחבא: ואל בית הדמים. ועל מה שהיו בית שאול בית הדמים, כי דם שפך, ולא מיחו בו ישראל, וחזרו ומפרשו מהו הדם ששפך, ואמר על אשר המית את הגבעונים כי כשהרג כהני נוב הרג אז גם הגבעונים, שהיו בה חוטבי עצים ושואבי מים לבית ד' (ירושלמי סנהדרין ז ו), אבל מה שהמית כהני נוב לא יכלו למחות בו, באמרו שמרדו בו והיו בקושרים עם דוד:

תהלים מג א-ה מד א-יג

מג. א שָׁמַעְנִי אֱלֹהִים | וְרִיבָה רִיבִי מִגֹּי לֹא־חֲסִיד מֵאִישׁ מִרְמָה וְעוֹלָה תִּפְלֹטְנִי: ב פִּי־אַתָּה | אֱלֹהֵי מַעֲוִי לָמָּה וְנִחַתְנִי לְמַה־קָּדַר אֶתְהַלֵּךְ בְּלַחֲץ אוֹיֵב: ג שְׁלַח־אוֹרְךָ וְאַמְתָּךְ הִמָּה יִנְחוּנִי יִבְאוּנִי אֶל־הַר־קֹדֶשְׁךָ וְאֶל־מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ: ד וְאִבּוֹאָה | אֶל־מִזְבֵּחַ אֱלֹהִים אֶל־אֵל שְׁמַחַת גִּילִי וְאוֹדֶךָ בְּכָזוֹר אֱלֹהִים אֱלֹהֵי: ה מַה־תִּשְׁתַּחֲוִיחִי | נִפְשִׁי וּמַה־תִּתְּהִמֵּי עָלַי הוֹחִילִי לְאֱלֹהִים כִּי־עוֹד אוֹדְנוּ יִשׁוּעַת פְּנֵי וְאֱלֹהֵי: **מד.** א לִמְנַצֵּחַ לְבִנְיָ־קָרַח מִשְׁכִּיל: ב אֱלֹהִים | בְּאֶזְוִינוּ שְׁמַעְנוּ אֲבוֹתֵינוּ סִפְרוּ־לָנוּ פִּעֲל־פַּעֲלָתָ לְיִמְיָהֶם בְּיָמֵי קֶדֶם: ג אַתָּה | יִדְךָ גוֹיִם הוֹרֶשֶׁת וּתְטַעֲמֵם תִּרְעֵ לְאֻמִּים וּתְשַׁלַּחֲם: ד כִּי לֹא בַחֲרָפָם יִרְשׁוּ אֶרֶץ וְזוֹרְעִם לֹא־הוֹשִׁיעָה לָמוֹ כִּי־יִמְיָנְךָ וְזוֹרְעֶךָ וְאוֹר פְּנִיךָ כִּי רִצִּיתָם: ה אַתָּה־הוּא מַלְכִּי אֱלֹהִים צוּה יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב: ו בְּךָ צִרְיָנוּ נִגְנַח בְּשִׁמְךָ נָבוֹם קָמִינוּ: ז כִּי לֹא בַקְּשָׁתִי אֲכַמַּח וְחֲרָפִי לֹא תוֹשִׁיעֵנִי: ח כִּי הוֹשַׁעְתָּנוּ מִצָּרֵינוּ וּמִשְׁנָאֵינוּ הִבִּישׁוֹת: ט בָּאֱלֹהִים הִלְלָנוּ כָּל־הַיּוֹם וּשְׁמֶךָ | לְעוֹלָם נוֹדָה סֵלָה: י אֶף־זִנְחָתָ וּתְכַלִּימָנוּ וְלֹא־תֵצֵא בְּצַבֹּאוֹתֵינוּ: יא תוֹשִׁיבָנוּ אַחֲוֹר מִנִּי־צָר וּמִשְׁנָאֵינוּ שָׁסוּ לָמוֹ: יב תִּרְתַּנְנוּ בְּצֹאֵן מֵאֲכָל וּבְגוֹיִם וּרְתַנְנוּ: יג תִּמְכַּר־עַמְּךָ בְּלֹא־הוֹן וְלֹא־רָבִית בְּמַחֲרִיהֶם:

רש"י

תהלים: (ג) תרע לאומים. הרעות לשבעה אומות גדולות ושילחתם מפנינו ואתה בידך כחך הורשתם מתוך ארצם ותטעם לאבותינו בתוכה: (ד) רציתם. לשון רצון: (ה) צוה ישועות יעקב. גם לבאים אחרינו: (ו) נבוים קמינו. נרמס ונרפס אויבינו לשון מתבוססת בדמך (יחזקאל ט"ז) תבוים נופת (משלי כ"ז) והיו כגבורים בוסים בטיט חוצות (זכריה י'): (י) אף זנחת ותכלימנו. אף אם אתה תכלימנו אנו שמך לעול' נודה: (יא) תשיבנו אחור. לשון הוה הוא: שסו למו. בזו נכסינו איש לו: (יב) זריתנו. אפנדישנו"ש בלע"ז:

(א) שפטני. הקמני: מגוי לא חסיד. הוא אדום שגר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם: (ג) שלח אורך ואמתך. מלך המשיח שנדמה לאור שנאמר (לקמן קל"ב) ערכתי נר למשיחי, ואלהו הנביא שהוא אמיתי נביא נאמן: ינחוני. מינטרו"נט מו"י בלע"ז: (ד) אל אל. אל הקב"ה שהוא שמחת גילי: ואורך בכנור. על שהוצאתני: (ב) באזינו שמענו. מכאן אתה למד שהיו מדברים בני קרח בשביל דורות הללו הבאים אחריהם שאילו בשביל עצמם לא היה להם לומר אבותינו ספרו לנו שהרי הם עצמם ראו נסי המדבר והים והירדן ומלחמות יהושע כך מפורש באגדת

מצודת ציון

(א) תפלטני. ענין הצלה כמו רני פלט (לעיל ל"ב): (ב) זנחתני. ענין עזיבה: קודר. חשון ושחור: (ג) ינחוני. ענין הנהגה כמו ולא נחם אלהים (שמות י"ג): (ד) הורשת. גרשת: (ד) רציתם. מלשון רצון: (ו) נגנח. מלשון נגיחה: נבוים. ענין רמיסה ודריכה כמו כפגר מובס (ישעיה י"ד): (ח) הבישות. מלשון בושה: (ט) הללנו. מלשון הלול ושבח: (י) זנחת. עזבת: בצבאותינו. ענין קבוצת אנשי המלחמה: (יא) שסו. בזו כמו שוסים את הגרנות (ש"א כ"א): (יב) זריתנו. פזרתנו כמו זוריתי פרש (מלאכי ב): (יג) הון. המון רב: רבית. מל' רבוי: במחיריהם. ענין חליפת הדבר וערכו:

מצודת דוד

(א) שפטני. שפוט משפטי לנקום נקמתי: מאיש. מכל איש מרמה וכו': (ב) למה זנחתני. למה עזבתני ולמה אלך בחושך: (ג) שלח אורך ואמתך. ר"ל האר לי והאמת הבטחתך להביא אותי אל הר קדשך: (ד) שמחת גילי. המשמח אותי בגילה ורנה: (ה) מה תשתוחחי. כאלו יחזור שוב לנחם נפשו ויאמר לה מה תשתוחחי נפשי וכו': (ב) פועל פעלת. הפעולה אשר פעלת: (ג) אתה ידך. בכח ידך גרשת את העובדי גלולים מא"י ובמקומם נטעת את ישראל: תרע. הרעות העובדי גלולים ושלחתם מארצם: (ד) כי לא בחרבם. מה שירשו ישראל את הארץ לא ירשו בחרבם ובכחם אלא אתה הושעת להם בימינך ובההארה הבא

להם מפניך כי היית מרוצה להם: (ה) מלכי אלהים. הלא אתה אלהים ובידך להושיע ואתה הוא מלכי וראוי למלך להושיע לעמו כאשר יש לאל ידו ולזה צוה להביא ישועות יעקב: (ו) כך. בעזרתך: בשמך וגו'. כפל הדבר במ"ש: (ח) כי הושעתנו. לא בכח ידינו אלא ממך באה הישועה: (ט) באלהים. במהללי אלהים: ושמך לעולם. שמך הקיים לעולם נודה סלה אף בטרם בוא התשועה: (י) אף זנחת. אף בעת אשר עדיין זנחת אותנו והכלמת אותנו ולא תצא בצבאותינו: (יא) תשיבנו אחור. לברוח לאחור מפני הצר: שסו למו. בוזים לעצמם את אשר לנו: (יב) כצאן מאכל. כצאן הנתונים למאכל: (יג) ולא רבית. לא לקחת רב הון בחלופיהם:

59 לִיָּה לִזְלֹד בְּעָלֵי מוֹמִין וְלִתְמוּרָה בְּעָלֵי מוֹמִין.
60 מקשה הגמרא: וְתִפְסֹק לִי בִּזְכָּרָה מִהָאֵל קָרָא – הלא יש ללמוד את
61 הכל מהכתוב האמור, מִזְכָּר וְנִקְבָּה וְלִדּוֹת וְתִמּוּרֹת של תמימים,
62 ומיתור 'אם' שב'אם זכר אם נקבה' יש לרבות אף ולדות ותמורות של
63 בעלי מומים, כמבואר בברייתא לעיל. מתרצת הגמרא: תנא זה
64 המרבה ולדות ותמורות של תמימים מִרְק קדשין, מִ'אם' לֹא מִשְׁמַע
65 לִיָּה לדרוש ולדות ותמורות של בעלי מומים, על כן הוצרך לרבותם
66 מִזְכָּר וְנִקְבָּה, ועל כן הוכרח לרבות ולדות ותמורות של תמימים
67 מִרְק קדשין.
68 שואלת הגמרא: וְלִהָאֵל תִּנָּא דְנִפְקָא לִיָּה בֵּין תַּמִּימִים וּבֵין בְּעָלֵי
69 מוֹמִים מִ'אם זָכָר אִם נִקְבָּה, 'תִּשָּׂא וְכַתָּב' מַה עֲבִיד לָהּ – מה הוא
70 דורש ממנו. משיבה הגמרא: לֹא נִאֲמַר 'תִּשָּׂא וְכַתָּב' בולדות ותמורות
71 אלא בקדשים עצמם, וללמדנו שכשהגיע זמן עליה לרגל צריך
72 להביאם למקדש אֲפִילוּ מִמִּירְיָהוּ – ממקום המרעה שלהם באפר, ולא
73 יאמר אדם אין לי לטרוח עתה ולחפשם באגם ואמתין לפעם
74 אחרת, אלא הוא חייב לטרוח אחרים ולהביאם.
75 הגמרא מביאה לשון אחרת בביאור הדרשה האמורה: לִישָׁנָא
76 אַחֲרֵינָא, מִתִּשָּׂא וְכַתָּב' למדנו שצריך להביא את הקדשים למקדש
77 אֲפִילוּ מִמִּירְיָהוּ – מדישתם. שאם בזמן שאתה מזומן לעלות לרגל
78 היתה בהמת הקרבן באמצע דישת התבואה, אל תאמר אביאנה
79 בפעם אחרת, אלא עליך להפסיקה מדישתה ולהעלותה עמך.
80 ולהקריבה, שכן יש חוב עשה להביא את הקרבנות ברגל הראשון.

משנה

81 שנינו במשנה לעיל שולד שלמים קרב על גבי המזבח בתורת שלמים.
82 המשנה שלפנינו מביאה מחלוקת תנאים בדין זה: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר
83 וְלֹד שְׁלָמִים לֹא יִקְרָב לְשָׁלָמִים, אלא מכניסים אותו לכיפה ומקום
84 סגור בלי מזון ומשקה כדי שימות מאליו. וְחֻקִּים אוֹמְרִים יִקְרָב.
85 אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמִים עַל זֶלַד שֶׁל זֶלַד
86 שְׁלָמִים וְעַל זֶלַד שֶׁל זֶלַד תְּמוּרָה שְׁלֹא יִקְרָב. עַל מַה נִּחְלְקוּ, עַל
87 הַזֶּלַד שֶׁל שְׁלָמִים, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר לֹא יִקְרָב, וְחֻקִּים אוֹמְרִים
88 יִקְרָב. ובגמרא תובא מחלוקת אמוראים בביאור דברי רבי שמעון.
89 הַעֲדִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְכֵן הָעִיד רַבִּי פְּפִיִּים עַל זֶלַד שְׁלָמִים, שְׁהָיוּ עוֹשִׂים
90 בּו דְּבִרֵּי חֻכִּים שִׁיקְרָב שְׁלָמִים. אֲמַר רַבִּי פְּפִיִּים, אֲנִי מַעֲדִי
91 שֶׁהִיָּתָה לָנוּ פְּרָה שֶׁל זֶבַחִי שְׁלָמִים וְאֶכְלֶנּוּהָ בְּפֶסַח, וְאֶכְלֶנּוּ אֶת
92 זֶלְזָה בְּתוֹרַת שְׁלָמִים בְּחַג שְׁלֹאֲחֵרִי.
93

נמרא

94 הגמרא מבררת את טעמו של רבי אליעזר במשנתו שולד שלמים
95 אינו קרב: אֲמַר רַבִּי אֲמִי אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִאי טַעְמָא – מהו טעמו
96 דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מִשּׁוּם שֶׁאֲמַר קָרָא (ויקרא ג א) וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבְּנוֹ
97 (לִי), וְנִדְרָשׁ כֵּאלוֹ נִכְתָּב וְאִם בְּצִיר, שְׁדוּקָא הָאֵם קְרִיבָה וְלֹא
98 הַזֶּלַד.
99 הגמרא מביאה דחיה על טעם זה: אֲמַר לִיָּה רַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא לְרַבִּי
100 אֲמִי, אֲלֵא מַעְתָּה בְּתוּדָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (ויקרא י ז) 'אִם עַל תּוֹדָה
101 יִקְרִיבְנָה, וְכִי הִכִּי נִמִּי נִדְרָשׁ שְׁדוּקָא 'אם' קְרִיבָה וְלֹא הַזֶּלַד. וְכִי
102 תִּיָּמָא הִכִּי נִמִּי, וְהַתִּנָּא בְּרִייתָא, וְלָזָה שֶׁל תּוֹדָה, וְהַתִּנָּא, וְהַלּוּפִיָּה – שאם אבדה והקדיש אחרת תחתיה ונמצאה הראשונה,
103 מִנֵּינן שֶׁהֵם קָרְבִּים בְּתוֹדָה, תִּלְמוּד לֹאֲמַר 'אִם עַל תּוֹדָה, מִכָּל מְקוֹם.
104 הָרִי לָנוּ שִׁאֵם' בֹּא לְרִבּוֹת וְלֹד וְלֹא לְמַעֲטוֹ, וְלֹא מִצִּינוֹ שֶׁנֶּחֱלַק רַבִּי
105 אֱלִיעֶזֶר עַל דְּרִשָּׁה זוֹ.
106 מְסִיקָה הַגְּמָרָא: אֲלֵא אֲמַר רַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִן
107 הַתּוֹרָה וְלֹד שְׁלָמִים קָרַב לְדַבְרֵי הַכֹּל, אֲלֵא הֵינּוּ מַעְמָא דְּרַבִּי
108 אֱלִיעֶזֶר לִכְךָ שֶׁלֹּד אִינוּ קָרַב, שְׁזָרוּ בּו גְּזִירָה שִׁילָךְ מִמִּיתָה, שֶׁכֵּן אִם
109 נִתְּרִי לְבַעֲלִים לְהַקְרִיבֻ יֵשׁ לְחִשּׁוֹשׁ שְׁמָא יִשְׁהָא אֶת הַקְּרִבָּה בַּהֲמַת
110 הַשְּׁלָמִים עַד שֶׁתִּלְדֵּי וְיִגְדֵּל מִהֶם (ומהולדות) עֲדָרִים עֲדָרִים, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ
111 יָבוֹא לְעִבּוּד בָּהֶם וּלְגִזּוֹז אֶת צִמְרֵם, וַיַּעֲבֹר עַל אִסּוּר גִּיזָה וְעִבּוּדָה
112 בְּקִדְשִׁים.

1 ואִי תִּאֲמַר דָּבָא לְמַעַט וְלֹד אֲשֶׁם, הֲלֹא כִּבְר גְּמִירִי לָהּ בַּהֲלַכָּה
2 לְמַשָּׁה מְסִינִי דְּזֹלַד אֲשֶׁם לְרַעֲיָה אֲלֵא, ואִינוּ קָרַב לְמִזְבֵּחַ אֲלֵא יִרְעָה
3 עַד שִׁיסְתָּאב וַיִּפְלוּ דְּמִיו לְעוֹלָה. דְּהָרִי נִאֲמַר בַּהֲלַכָּה שְׁכָל שְׁכַחְטָא
4 מִתָּה כִּנְגֻדָּה בְּאֲשֶׁם רֹעֵה, וּמֵאֲחַר שׁוֹלֵד חֲטָאֵת הוֹלֵךְ לְמִיתָה וְלֹד
5 אֲשֶׁם רֹעֵה, וְלִמָּה צָרִיךְ אֶת מִיעוּט 'רַק קְדִישִׁין' כְּדִי לְמַעַט מִזְכָּרָה.
6 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם [בְּחֻטָּאֵת] נִאֲמַר מִיעוּט זֶה וְאֵין דִּי בַּהֲלַכָּה
7 לְמַשָּׁה מְסִינִי, וְנִשּׁוּם דְּהִילְכָתָא גְּמִירִי לָהּ לְמִיתָה – שְׁמַהֲלַכָּה לֹא
8 לְמַדְנוּ אֲלֵא שְׁלִמְצוּה וְלֹד חֲטָאֵת הוֹלֵךְ לְמִיתָה, וְעִדִּין הִיא מְקוֹם
9 לְזוּמַר שְׁבִדִּיעֵבד אִם הַקְרִיבָהוּ כִּשְׁר, וְלִכְךָ צָרִיךְ קָרָא שֶׁל 'רַק קְדִישִׁין'
10 לְמַעֲטֵי לְגַמְרִי לְחֻקִּיהָ.
11 דוּחָה הַגְּמָרָא תְּשׁוּבָה זוֹ: וְהָאֵל בְּהָא תִּלְיָא שְׁנֵי דִּינִים אֵלֹהֵי שְׁכִינָן דְּזֹלַד
12 חֲטָאֵת לְמִיתָה אֲלֵא מִפְּלִיא לֹא קָרְבָּה אֶף בְּדִיעֵבד, שֶׁכֵּן אִם הִיא
13 רְאוּיָה לְהַקְרִיבָה לֹא יִתְּכֵן שְׁתִּיאֲמַר בּו הִלְכָּה שִׁימוּת. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא
14 בְּאוּפֵן אַחֵר: אֲלֵא הִלְכָתָא שֶׁל מִיתָה נִאֲמַרָה לְזֹלַד וְתִמּוּרָה חֲטָאֵת,
15 וְקָרָא שֶׁל 'רַק קְדִישִׁין' בֹּא לְמַעֲטֵי תְּמוּרָה אֲשֶׁם, וְאֶף שֶׁלְּמַדְנוּ
16 מִהֲלַכָּה גַם עַל תְּמוּרָה אֲשֶׁם שְׁהָיָה רֹעֵה, מִכָּל מְקוֹם עִדִּין הִיא
17 מְקוֹם לְזוּמַר שְׁרַק לְמַצוּה הִיא רֹעֵה עַד שֶׁתִּסְתָּאב וְדִמְיָה קְרִבִּים
18 לְעוֹלָה, אֲבָל בְּדִיעֵבד אִם הַקְרִיבָה לְשֵׁם אֲשֶׁם כְּשִׁירָה, וְעַל כֵּן הוֹצֵרֵךְ
19 הַכְּתוּב לְמַעֲטָה לְגַמְרִי מִהַקְרִיבָה אֲשֶׁם.
20 שׁוּב דוּחָה הַגְּמָרָא: הָאֵל נִמִּי הִילְכָתָא גְּמִירִי לָהּ שֶׁהִתְמַעֲטָה תְּמוּרָה
21 אֲשֶׁם לְגַמְרִי מִהַקְרִיבָה. דְּאֲמַרִּי – שְׁהָרִי נִאֲמַר בַּהֲלַכָּה, כָּל שְׁכַחְטָא
22 מִתָּה בְּאֲשֶׁם רֹעֵה, וְכִשֶּׁן שׁוֹלֵד וְתִמּוּרָה חֲטָאֵת שְׁדִינִם לְמִיתָה
23 הִתְמַעֲטוּ לְגַמְרִי מִהַקְרִיבָה כְּמִבּוּאָר לְעִיל, הוּא הָדִין לְתִמּוּרָה אֲשֶׁם
24 שֶׁהִתְמַעֲטָה לְגַמְרִי מִהַקְרִיבָה.
25 מְסִיקָה הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם לְמַדְנוּ מִהֲלַכָּה שׁוֹלֵד וְתִמּוּרָה חֲטָאֵת
26 וְתִמּוּרָה אֲשֶׁם אִינֵם קְרִבִּים, אֲלֵא קָרָא שֶׁל 'רַק קְדִישִׁין' מִיִּבְעִי לִיָּה
27 לְלַמְדְנוּ דְּאִי עֲבָר וּמְקָרִיב אוֹתָם עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ קָאִי – (עוֹבֵר)
28 בְּאִסּוּר עֲשֵׂה, שֶׁכֵּן מִכָּךְ שֶׁנֶּאֱמַר שְׁדוּקָא וְלֹד וְתִמּוּרָה עוֹלָה וְשְׁלָמִים
29 מְקָרִיבִים עַל הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא וְלֹד וְתִמּוּרָה חֲטָאֵת וְלֹא תְּמוּרָה אֲשֶׁם, הָרִי
30 זֶה לֹא הָבָא מִכָּל עֲשֵׂה שְׁדִינֵי כַּעֲשֵׂה.
31 הַגְּמָרָא חוֹרֵר לְפָרֵשׁ אֶת מָה שֶׁשְׁנֵינוּ בְּהַמְשָׁךְ דְּבִרֵּי הַבְּרִייתָא: רַבִּי
32 עֲקִיבָא אוֹמֵר אֵינוּ צָרִיךְ לְמַעַט תְּמוּרָה חֲטָאֵת וְאִשֶּׁם מִרְק קְדִישִׁין
33 כּו', אֲלֵא דִי בִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֲשֶׁם 'אֲשֶׁם הוּא', שְׁמַשֶּׁם יֵשׁ לְדִרְוֹשׁ
34 שֶׁהוּא קָרַב וְאֵין תְּמוּרָתוֹ קְרִיבָה. שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: לָמָּה לִי קָרָא
35 לְמַעַט תְּמוּרָה אֲשֶׁם מִהַקְרִיבָה, וְהָאֵל הִילְכָתָא גְּמִירִי לָהּ – וְהֵלֵא
36 מִהֲלַכָּה לְמַשָּׁה מְסִינִי לְמַדְנוּ שֶׁתְּמוּרָה אֲשֶׁם רֹעֵה.
37 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֵין הִכִּי נִמִּי, וְלֹא מִהֲדִרְשָׁה הָאִמּוּרָה הִתְמַעֲטָה
38 תְּמוּרָה אֲשֶׁם אֲלֵא מִהֲלַכָּה. אֲלֵא קָרָא שֶׁל 'אֲשֶׁם הוּא' לָמָּה לִי,
39 מִיִּבְעִי לִיָּה לְכַדְרָב הוֹנָא. דְּאֲמַר רַב הוֹנָא, אֲשֶׁם שְׁמָתוֹ בְּעִלְיוֹ או
40 שֶׁהִתְכַּפְּרוּ בְּאֲשֶׁם אַחֵר, שְׁנִיתָק מִדִּין אֲשֶׁם לְדִין רַעֲיָה, שֶׁכֵּבֵר
41 הוֹשֵׁלֵךְ לֹאֲפֵר לְרַעוּת עַד שִׁיפּוֹל בּו מוֹם וַיִּבֵּא בְּדִמְיוֹ עוֹלָה, וְקוֹדֵם
42 שֶׁנֶּפֶל בּו מוֹם שְׁחָמוּ כְּתָם בִּלְא מַחֲשָׁבָה לְשֵׁם אִיזָה זֶבַח שְׁהוּא, הָרִי
43 הוּא בְּשִׁיר לְשֵׁם עוֹלָה. שֶׁכֵּן מֵאֲחַר שֶׁסּוּפוּ שִׁיפּוֹל בּו מוֹם וַיִּבֵּאוּ מְדִמּוֹ
44 עוֹלָת נִדְבָה, הָרִי הוּא עוֹמֵד בְּסִתְמוֹ לְעוֹלָה. וְדוּקָא אִם נִיתָק לְרַעֲיָה
45 וְכִבְר הוֹשֵׁלֵךְ לֹאֲפֵר כְּדִי שִׁירְעָה, אֵין – הָרִי הוּא כִּשְׁר בְּסִתְמָא, אֲבָל
46 אִם לֹא נִיתָק לְרַעֲיָה, לֹא כִּשְׁר הוּא בְּשִׁחִטָּה סִתְמָה, מִשּׁוּם שְׁעִדִּין יֵשׁ
47 עֲלֵיו שֶׁם אֲשֶׁם וַאֲינוּ עוֹמֵד בְּסִתְמוֹ לְעוֹלָה. וְבִיאָר רַב הוֹנָא אֶת דְּבִרּוֹ,
48 מִאי טַעְמָא בִּלְא נִיתּוֹק אִינוּ כִּשְׁר בְּתוֹרַת עוֹלָה, מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב בְּאֲשֶׁם
49 'הוּא', שְׁמַשְׁמַעוּתוֹ בְּהוֹוִיתוֹ שֶׁל אֲשֶׁם וְהָאֵל עוֹמֵד, וְכֵל זֶמֶן שֶׁלֹּא
50 נִיתָק מִמֶּנּוּ עַל יְדֵי מִסְדֵּרָתוֹ לְרֹעֵה אִינוּ עוֹמֵד בְּסִתְמוֹ לְעוֹלָה. וְגַם
51 לְדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא בֹא 'אֲשֶׁם הוּא' לְלַמְדְנוּ דִּין זֶה.
52 הַגְּמָרָא מְפָרֶשֶׁת אֶת מַחֲלּוֹקַת הַבְּרִייתוֹת שְׁהוּבָא לְעִיל, שְׁוֹאֵלֵת
53 הַגְּמָרָא: וְלִהָאֵל תִּנָּא דְּקָא יִלִּיף – וְתַנָּא שֶׁל בְּרִייתָא זוֹ הַמְרַבָּה
54 תְּמוּרֹת עוֹלוֹת וְשְׁלָמִים מִהֵנִי קָרָאִי שֶׁל 'רַק קְדִישִׁין' אֲשֶׁר יִהְיוּ לְךָ
55 וְרֹעֵשִׁית עוֹלוֹתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם, תִּפְסֹק לִי דִינִים אֵלֹהֵי מִיתוֹר 'זָכָר'
56 וְ'נִקְבָּה' שֶׁנֶּאֱמַר בְּפֶרֶשֶׁת שְׁלָמִים, כְּמִבּוּאָר בְּרִייתָא לְעִיל (ע), וּמִדּוּעַ
57 הוֹצֵרֵךְ לִרְק קְדִישִׁין. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מִרְק קְדִישִׁין דּוּרֵשׁ הַתִּנָּא
58 לְרִבּוֹת וְלִדּוֹת וְתִמּוּרֹת שֶׁל תַּמִּימִים, וְהָהוּא יִתּוֹר 'זָכָר' וְנִקְבָּה' מִיִּבְעִי

תמורה. פרק שלישי – אלו קדשים דף יח עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קצא
רש"י
תוספות

למה לי קרא והא הילכתא גמירי לה – ואם תאמר: לימא כדלעיל: קרא מיבעי ליה
 דיעבד, ומקריב קאי עלה בעשה ויש לומר: דהא לא משמע ליה עשה כל כך
 כמו "רק". **ניתק** אין לא ניתק לא מאי טעמא דאמר קרא הוא בהווייתו יהא – הכי
 גרס רש"י. וקשה: דהכא חזינן דבעיא ניתק מקרא, ובפסחים פרק "אלו עוברין" (עגא)
 איכא דבעי ניתוק משום גזירה (לפני כפרה
 אטו אחר כפרה). דהכי איתא, אמר רב הונא
 אמר רב: אשם שניתק לרעה ושחטו סתם –
 כשר לעולה. אלמא לא בעי עקירה. אי הכי
 מאי איריא ניתק? אפילו כי לא ניתק נמי
 וששני: גזירה (לפני כפרה אטו לאחר כפרה).
 ועד קשה: דהכא אמר דלשם עולה כשר.
 הא אמר בבבלי תלמוד הדלכל למשה
 מסיני: כגון שבחטא מתה – באשר ורעהו
 לכן נראה ולרבינו תם דהלכה למשה מסיני
 נגמרה באשם דקריבה עולה. והכא לא
 גרסינן: ניתק אין לא ניתק לא, אלא גרסינן:
 אשם שניתק לרעה ושחטו סתמא – כשר
 לעולה, דאמר קרא "הוא" – בהווייתו יהא.
 פירוש: בהווייתו שהוא עתיד להיות, דהיינו
 עולה, ובאותה הווייה יהא מעתה. ומשום
 הכי, אפילו סתם – כשר לעולה, דלא בעי
 עקירה. ומיהו, איצטרך ההלכה למשה
 מסיני. דאי לאו הכי – לא הוה ידעין מה
 היה אית בה. וללשון דאמר (בפסחים) ב"אלו
 דברים" (עגא): ושחטו לשם עולה – כשר.
 פירוש: משמע, אבל סתמא לא יהא כשר,
 דבעי עקירה. מאי טעמא – דאמר קרא
 "הוא" בהווייתו יהא. פירוש: בהווייתו שהיה
 עתה יהא. דיעקרו לעולה. ומיהו, אצטרך
 ההלכה למשה מסיני. דאי לאו הכי – לא
 הוה אמנא שיהא כשר לעולה, אפילו על ידי
 עקירה.
אפילו ממרעיהו – פירש רש"י: אפילו הן
 במרעה באפר והגיע זמן הרגל –
 לא יאמר "איני טורח אחריה לבקשם באגם
 ולהוליכם, אבל אמתן לי עד פעם אחרת".
 לישנא אחרינא: "אפילו ממרעיהו" –
 כלומר, אפילו דן דשין את התבואה
 במוריגס, עדין כן באן לשונן. ולא נדריא. שהרי
 אסור היה בעבודתו ורבינו יצחק מפרש:
 מדארגייהו, אפילו הן דלות בשר. דסלקא
 דעתך אמנא: כיון שהם תשושי כח – אינו
 צריך להעלותם, הואיל ואינו תחילת הקדש,
 כגון ולדות ותמורות. "כי שטטו חבקר"
 (שמואל ב' ו') מרתגמין: ארי אחרתגמין:
 תורתא. והרב רבינו יצחק בר שניאור פירש:
 "ממרעיהו" – אפילו ממקום שמותר
 לרעותה ולגדלה. דהיינו בחוץ לארץ, דאין
 מגדלין בהמה בארץ ישראל. וזו היא הדרשה
 דאיתא בספרי: "רק קדשין אשר יהיו לך"
 מכאן שמביאין קדשים מחוץ לארץ. יכול אף
 בביר ומעשר כן? – תלמוד לומר "רק", ומה
 ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו? אחר
 שריבה הכתוב ומיעט, מרבה אני את אלו
 שאין להן פרנסה במקומן, כלומר אינן נאכלין
 במזון בחוץ לארץ, ומוציא אני את אלו שיש
 להן פרנסה במקומן, כלומר שנאכלין במזון
 בחוץ לארץ. **רבי** אליעזר אמר ולד במזון
 לא יקרב – ומדברנו הוא, כדמפרש בגמרא:
 שמא יגדל ממנו עדרים עדרים.

קאי עלה בעשה – בין בחטאת ואשם וקאי בעשה, דמשמע "רק קדשין" – אלו
 תמורת עולה ושלמים וזולין ותמורתן. דכתיב בתריה "ועשית עולותיך" וגו' – ולא
 שאר קדשים, כגון חטאת ואשם. ולא הכא מכלל עשה – עשה. והא הילכתא נמי
 לה – דכל שבחטאת מתה – באשם רועה. ותמורת חטאת – מתה, באשם – רועה,
 ובחטאתא יפלו דמיו לנדבת צבור, דהיינו
 עולה. **אשם שניתק לרעה** – אם השלים
 לרועה, וקדם ושחט סתם עד שלא נסתאב –
 כשר לעולה, דהא סתמיה לשם עולה קאי,
 לדמים. לא ניתק לא – ואף על פי שכיפר
 בעליו. הואיל ועדיין לא ניתק דינו לרעיהו,
 ושחטו סתם – פסול לגמרי. **מאי טעמא**
 דאמר קרא **אשם הוא** בהווייתו יהא –
 ועדיין אשם הוא. ולא חזי לאקריבה לאשם,
 הילכך פסול. ותיפוק לי כולוה מניה –
 דהא כולוה דרשנין להו לעיל מיניה. **תשא**
ובאת אפילו ממרעיהו – האי "תשא ובאת"
 לאו לולדות ותמורות אתא, אלא לקדשים
 עצמן, דקא מוהר לו לאיתויי דייא, אפילו הן
 במרעה באפר, והגיע זמן הרגל לעלות – לא
 יאמר: "איני טורח אחריה לבקשם באגם
 ולהוליכם, אבל אמתן לי עד פעם אחרת".
 לישנא אחרינא: **אפילו ממרעיהו** – אפילו
 הן דשין את התבואה במוריגס. דאמרין
 במנחות ב"הקומץ דרבי" (כבא): מאי מוריגי?
 – עזי ודוקרטא דדיש דישתא. נטר גדול
 מנובק ויחידות קבועות בו, ונתונות אחת על
 התבואה ומרדחיים עליו את הבהמות. ואתא
 קרא למימר דאם דשה הבהמה שאתה רוצה
 להקדיש, הריבך מוכן לעלות לרגל – לא
 תאמר: "הואיל ודשה, אמתן עד זמן אחר",
 אלא קחנה ולך לך. **משנה** לא יקרב שלמים
 – אלא כחטא לזבח זמנו. ומדברנן, ומשום
 גזירה דלקמן. דרואי מסיני לא גמירי אלא
 חמש חטאות מתות. לא נחלקו על ודל ודל
 שלמים ועל ודל ודל תמורה – בגמרא
 מפרש לה. **גמרא** ואם זבח שלמים –
 דריש להאי "אם" כמו אם בצירי. וחילופיה
 – כגון אבדה והפריש אחרת תחתיה
 ונמצאת חיה ורעה, והרי שחיתן עומדות.
 תלמוד לומר **אם על תודה** – האי "אם"
 מרבה לכולוה דקרב להו, ולא פליג רבי
 אליעזר. גזירה – אי אמרת ולד שלמים יש
 לו תקנה – אתי לשהוייה לאם עד שתלד,
 ויגדל עדרים מן הולדות, ואתו בהו לדי גזיה
 ועבודה. ובתודה היינו טעמא דלא גזר –
 משום דתודה לא שכיחא כשלמים. היכי
 קתני – האי "שלא יקרב" דקאמר רבי
 שמעון, ויש מילתיה דהא, והכי קאמר: "לא
 נחלקו שיאמר רבי אליעזר לא יקרב, אלא
 דאי יקרב". או סוף מילתיה דהא, והכי
 קאמר: "לא נחלקו, דרואי לא יקרב", אפילו
 לרבנן. מי מודה רבי אליעזר דאישתבחן
 להון דרי אי לא (ולד וולד) אישתבחן להו
 דרי, דאין אדם נוכר משלמים באו, ואין
 לגזור שמא יראו אחרים שזה מקריבן וישו
 את שלמיהן לצורך ולדות לגדל מהן עדרים.
אקריא בעלמא הוא – ולא שכיח לשהותו
 כל כך.

כשב

וחכמים אומרים יקרב – צריך עיון: חכמים היינו תנא קמא ו**חילופיה** – היינו אבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה, והרי שחיתן עומדות. **אמר** רבי אליעזר
 לא נחלקו על ודל וולד (ולד) תמורה שלא יקרב – בהא פליגי אמוראי בגמרא. רבה אמר: מסתברא שלא נחלקו שלא יקרב, אלא יקרב. ורבי יהושע בן
 לוי אמר: לא נחלקו שיקרב, אלא לא יקרב. ולפי דברי רבי יהושע בן לוי איכא שלש מחלוקות בדבר: תנא קמא דרבי שמעון סבר אליבא דתנא קמא כולוה קרב, ולרבי
 אליעזר כולוה לא קרב, ורבי שמעון סבר דכולי עלמא אחר ודל ראשון דלא קרב, ולא פליגי אלא בולד ראשון, כגמרא מפרש טעמיהו.

תני רבי חיאי לסייעי לרבי יהושע בן לוי אם כשב הוא מקדיש ולד ראשון הוא קרב ולד שני אינו קרב – והיינו על כרחך כרבנן. דאי לרבי אליעזר – ולד ראשון אינו קרב כלל. וחק דרשה אינה אלא אסמכתא בעלמא. דהא ודאי הא דולד שני אינו קרב היינו מדרבנן, שמה יגדל ממנו עדרים עדרים. ובפסחים (צ"ב) מוקי לה

להאי לדרשא אחרינא. מעצרתא בעי

למיכליה – אבל לא פריך: מפסח בעי

למיכליה, דאפשר מחוסר זמן היה. אי הכי

מאי אסדהותיה – דבשלמא אי לא היה

חולה בעצרת, והאי חג הסוכות – קאתא

רבי פפיס לאפוקי דרבא. אלא השתא מאי

אשמועינן? וחליפות – צריך עיון מה

חליפות? דאי הפריש תודה ואברה והפריש

אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה, והרי

שתיקן עומדות – הא כבר שמעינן ליה

מרישא דברייתא! אבל גבי ולד תמורה

דאימיה נמי קרבה – לא אימיה ממש, אלא

הקדש ראשון שבאו אלו מכח, והוא קרב,

דוכר הוא. בדמיהן אין הוא עצמו לא –

ואם תאמר: מאי קא משמע לן? דלמא שאני

הכא דלא קרב – דכל שבחטאת מתה באשם

רועה, וולד חטאת מתה, ומשום הכי באשם

ירעה, אבל הוא עצמו לא יקרבו ויש לומר:

דלא נגמרה באשם רועה אלא בהני דשייכי

כהלכתו באשם, כגון מתו בעליו או נתכפרו,

או תמורה לא עברה שנתה, דכל הני ארבע

דשייכי באשם כהלכתו. אבל ולד אשם דלאו

כהלכתו הוא, דאשם זכר הוא ולא שייך ביה

ולד – בהא לא נגמרה ההלכה.

אלא לדידכו דאמרינן לא קרב – ואם

תאמר: תיקשה מרבנן לרבנן, לפי הא

דאמר רבא לעיל דהיכא דאימיה קרבה

אפילו רבנן מויד וולד נמי קרב, והכא בולד

תמורת אשם אימיה קרבה, אם כן הוה ליה

למימר דולד עצמו יקרבו ויש לומר: דרב

חסדא דהכא לית ליה האי שינויא דרבא

דלעיל, אלא סבירא ליה כדמשני רבה בר בר

חנה במחלוקת שניה ורבי אליעזר היא.

ורבא דמשני לעיל דהיכא דאימיה קרבה

אפילו רבנן מויד, משני דאשם אימיה קרבה

כדאיתא בסמוך דרבא משני שינויא אחרינא.

ומורי הרמ"ז פירש דלעולם מצי למימר דרב

חסדא נמי אית ליה שינויא דרבא דלעיל.

דהא דאמר דהיכא דאימיה קרבה אפילו

רבנן מויד, הני מילי גבי ולד תמורת עולה

דעיקר בחילת הקדש קרב עולה, ומשום הכי

דין הוא שיהא חולד עצמו קרב עולה. אבל

הכא גבי ולד תמורת אשם, דעיקר בחילת

הקדש קרב אשם ולא עולה, אין דין שיהא

חולד קרב עולה. והכי נמי קאמר לרבי

אליעזר במפריש נקבה לעולה וילדה, דאין

עיקר קרב עולה אלא ורעה חולד עצמו קרב.

הכי נמי הוה ליה למימר בולד תמורת אשם.

ואף על גב דאין עיקר ההקדש קרב עולה,

חולד עצמו קרב. מורי הרמ"ז,

אלא

תני רבי חיאי לסייעי לרבי יהושע בן לוי: "אם כשב הוא

מקריב", ולד ראשון – קרב, ולד שני – אינו קרב. הוא

קרב, ואין ולד כל הקדשים קרב. ולד דמאי? אי דעולה

ואשם – זכרים הם, ולא בני ולד הם, אי דחטאת

הילכתא גמירי לה דלמיתה אולא, אמר רבינא: לאיתווי

ולד המעושרת. ולד המעושרת למה לי קרא "עברה"

"עברה" מכבד קא גמר לה! אצמרין, סלקא דעתך

אמינא: אין דנין אפשר משיא אפשר, קא משמע לן.

"העיד רבי שמעון ורבי פפיס" כו'. ולרבא דאמר: קדשים

בין שעבר עליהם רגל אחד – כל יום ויום עובר עליהם

"כל תאחר", מעצרת בעי מיכליה! אמר רב זביד

משמיה דרבא: כגון שהיה חולה בעצרת. רב אשי אמר:

מאי "חג" נמי דקתני – חג שבועות. ואידך – כל היכי

דקתני פסח תני עצרת. אי הכי, מאי אסדהותיה? לאפוקי

מדרבי אליעזר, דאמר: ולד שלמים לא יקרבו שלמים,

קמסחיד הוא – דקרב. משנה ולד תודה ותמורתה,

ולד, ולד ולדן עד סוף כל הדורות – הרי אלו כדתורה,

ובלבד שאין מעונין להם. גמרא מנא הני מילי? דתנו

רבנן: מהו אומר "קריבנו"? – מפריש תודה ואברה,

והפריש אחרת תחתיה, ונמצאת הראשונה, והרי שתיקן

עומדות, מנין שאינו שריצה יקריב ולחמה עמה? תלמוד

לומר: "תודה יקריב". יכול תהא שניה מעונה להם? –

תלמוד לומר "קריבנו" – אחת ולא שתיים. מנין לרבנות

ולדות תמורות וחליפות? – תלמוד לומר: "ואם על

תודה", יכול יהו כולן מעונות להם? – תלמוד לומר: "על

זבח התודה" – תודה מעונה להם, ולא ולדה ותמורתה

וחליפתה מעונה להם. משנה תמורת עולה, ולד

תמורה, ולד ולד ולדה עד סוף כל העולם – הרי אלו

בעולה, ומעונין הפשט וניתוח וכליל לאשים. המפריש

נקבה לעולה וילדה זכר – ירעה עד שישתאבב, וימכר,

ויביא בדמיו עולה. רבי אליעזר אומר: הוא עצמו יקרבו

עולה. גמרא מאי שנא רישא דלא פליגי, ומאי שנא

סיפא דפליגי? אמר רבה בר בר חנה: במחלוקת שניה,

ורבי אליעזר היא. ורבא אומר: אפילו תימא רבנן, עד כאן

לא פליגי עליה דרבי אליעזר אלא גבי מפריש נקבה

לעולה – דאימיה לא קריבה, אבל תמורה – דאימיה

נמי קריבה, אפילו רבנן מויד. ומי אמר רבי אליעזר יקרבו

עולה הוא עצמו? ורמינן: תמורת אשם, ולד תמורה,

ולדן ולד ולדן עד סוף כל העולם – ירעה עד שישתאבב,

אלא

וימכר, ויפלו דמיו לנדבה. רבי אליעזר אומר: יביא בדמיו עולה.

בדמים – אין, הוא עצמו – לא. אמר רב חסדא: רבי אליעזר לדבריהם דרבנן קאמר להו. לדידי

– סבירא לי דאפילו ולד נמי קרבה עולה, לדידכו דאמרינן רועה – אודו לי מיהת, דמותרות

לנדבת יחיד אולי. ואמרי ליה: מותרות לנדבת ציבור אולי. רבא אומר: עד כאן לא קאמר רבי

אליעזר הוא עצמו יקרבו עולה – אלא במפריש נקבה לעולה, דאיכא שם עולה על אמו,

אבל

שם עולה עלה, שהרי מצינו נקבה בעולת העוף. ועוד: דהא לכשתמכר – דמיה עולה, דהיינו לשם עולה.

תמורה דף יח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קצג

ולילה. ובלבד ואלא שאין מעניין להם כקרבן תודה.

גמרא

הגמרא מבארת את המקור לדינים שבמשנה: מנא הני מילי, הנהו רבנן, על הפסוק שנאמר (ויקרא יב) בקרבן תודה, אם על תודה יקריבנו, והקריב על זבח התודה וגו', מהו – מדוע הפסוק אומר אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה, והרי היה יכול לומר אם על תודה והקריב על זבח התודה בלא תיבת 'יקריבנו', אלא ללמד, שמפריש תודה, ואכרה, והפריש אחרת תחתיה, ונמצאת הראשונה, והרי שתיהן עומדות לפניו, מנן שאיוו שירצה יקריב ואת לחמה יקריב עמה, תלמוד לומר 'תודה יקריב', שמשמע שיכול להקריב כל תודה שירצה, וכיון שעדיין לא הקריב אחת מהן, שתיהן נקראות תודה, ויכול להקריב איוו שירצה. ועדיין, אם היה כתוב 'יקריב', וכול היית לומר, שתהא שניה מעונה להם, כדון קרבן תודה שטעון להם, תלמוד לומר 'יקריבנו', שהיה יכול לומר 'אם על תודה יקריב', ומהנר' והוא י' של 'יקריבנו' יש למעט, שאחת בלבד טעונה להם, ולא שתים. מוסיפה הברייתא, מנן יש ללמוד לרבות ולדות של תודה, תמורות של תודה, וחליפות – בהמות שהופרשו לחליפי קרבן תודה שאבד, שאף הן קריבות, תלמוד לומר 'ואם על תודה', ומתיבת 'על' משמע שיכול להוסיף על התודה ולהביא קרבנות נוספים. מוסיפה הברייתא, וכול יהו בולן ו–ולדות, תמורות, וחליפות, של תודה מעונות להם, כקרבן תודה עצמו, תלמוד לומר 'על זבח התודה', ומה'א הידיעה שבתיבת 'התודה' משמע, שהתודה בלבד מעונה להם, ולא ולדה ותמורתה וחליפתה של תודה מעונה להם.

משנה

משנתנו מבארת את דיניהם של תמורת עולה, ולד תמורת עולה, וולד עולה: בהמה שהיא תמורת עולה, וכן ולד שנולד מתמורה של עולה, וכן ולד ולדה עד סוף כל העולם, הרי אלו קריבים בעולה עצמה, ומעניין הפשט העור, וניתוח הבשר, וכליל לאשים – וכל גופם [מלבד העור] נשרף על גבי אש המערכה, כעולה. אומרת המשנה: המפריש נקבה לעולה, ולדה זכר, הולד ירעה עד שיתקאב ו–שיפול בו מום, וימכר, ויביא בדמיו עולה לנדבת ציבור. רבי אליעזר אומר, הוא עצמו יקרב עולה.

גמרא

במשנה מבואר שחכמים ורבי אליעזר נחלקו בדינו של ולד עולה. הגמרא מבררת, האם גם ברישא של המשנה, בולד תמורת עולה, נחלקו חכמים ורבי אליעזר. שואלת הגמרא: מאי שנא ברישא, לגבי ולד תמורת עולה, דלא פליגי חכמים על רבי אליעזר, אלא מודים שקרב כעולה עצמה, ומאי שנא בסיפא, לגבי ולד עולה, דפליגי חכמים על רבי אליעזר וסוברים שאינו קרב אלא ירעה עד שיפול בו מום. משיבה הגמרא: אמר רבה בר רב חנה, במחלוקת שנויה – הרישא של המשנה אינה דברי הכל, אלא חכמים חולקים אף ברישא, וסוברים שאינו קרב אלא ירעה עד שיפול בו מום, וכדעת רבי אליעזר היא נשנתה. משיבה הגמרא באופן נוסף: ורבא אמר, אפילו תימא שהרישא של המשנה היא גם כדעת רבנן, עד כאן לא פליגי עליה דרבי אליעזר, אלא גבי מפריש נקבה לעולה וילדה, שבה סוברים שהולד עצמו אינו קרב, כיון דאימיה לא קריבה – אינה ראויה להקרב, לפי שעולה אינה באה מן הנקבה, ודין הולד כדון אמו, אבל לגבי תמורה ו–ולד תמורת עולה, דאימיה נמי קריבה – שגם הבהמה הראשונה שהמיר את אמו של הולד בה, וקדשתה של התמורה ושל ולדה באה מכוחה, היא ראויה להקרב, שהרי היא זכר, אפילו רבנן מודו, שולד תמורה, ראוי להקרב כמותר. הגמרא מקשה, מדוע בולד עולה סובר רבי אליעזר שהוא עצמו קרב

הגמרא מביאה ראיה לדברי רבי יהושע בן לוי מברייתא: תני רבי חייא ברייתא לפיועי לפירושו של רבי יהושע בן לוי בדברי רבי שמעון, נאמר בפרשת שלמים (ויקרא יג) אם בשב הוא מקריב, וכשב משמע ולד טלה שהוא ולד שלמים, ובא למעט שדווקא ולד ראשון קרב, אבל ולד שני וולד הולד אינו קרב. והוא בא למעט שדווקא ולד שלמים קרב, ואין ולד כל התנאים קרב. ובתחילת הברייתא מבואר כדברי רבי יהושע בן לוי בשיטת רבי שמעון, שאף לדעת חכמים דווקא ולד קרב ולא ולד הולד.

הגמרא חוזרת לבאר את דברי הברייתא 'הוא קרב ואין ולד כל הקדשים קרב', שואלת הגמרא: ולד דמאי בא הכתוב למעט, אי ולד דעולה ואשם, הלא זכרים הם, שכן קרבנות אלו אינם באים אלא מזכרים, ולא גני ולד ו–הולדה הם. ואי למעט ולד דחמאת, הלא בתלכתא למשה מסיני גמירי לה דלמיתה אולא, ולמה הוצרך הכתוב למעטו מהקרב. אמר רבינא, המיעוט האמור בא לאיתווי ולד הבהמה המעושרת והתקדשה בקדושת מעשר בהמה שאינו קרב, אלא רועה עד שיפול בו מום, ויאכל במומו לבעלים.

מקשה הגמרא: לולד המעושרת למה לי קרא למעטו מהקרב, הלא בגזירה שוה של 'עברה' 'עברה' מכבוד קא גמר לה שאינו קרב. שכן נאמר בכבוד (שמות יג) והעברת כל פטר רחם, ונאמר במעשר בהמה (ויקרא כו) כל אשר יעבר תחת השקט, ומלשון 'ועברה' שנאמר בשניהם דרשו גזירה שוה מכבוד למעט, לכמה דינים. ואם כן אף יש ללמוד בגזירה שוה זו, שכשם שלא מצינו הקרבה בולד של בכור, שהרי בכור הוא דווקא זכר, כמו כן ולד מעשר אינו קרב. מתרצת הגמרא: אצטריך הכתוב למעט ולד מעשר מהקרב, שכן סלקא דעתך אמינא שאין ללומדו בגזירה שוה מכבוד משום שאין דנין אפשר משאי אפשר, שהרי מה שלא מצינו הקרבה בולד בכור הוא משום שלא יתכן במציאות שיהיה לבכור זכר ולד, אבל מעשר בהמה שישנו גם בנקבה שמא ולדה קרא משמע לן שגם ולד מעשר אינו קרב.

שנינו במשנתנו: העיד רבי שמעון ורבי פפייס כו', שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלונה בפסח, ואכלנו ולדה שלמים בחג. מקשה הגמרא: ולרבא דאמר בקדשים שאדם מחויב בהם, כיון שעבר עליהם רגל אחד ולא הביאם למקדש, כל יום ויום עובר עליהם (בכל תאחר) [בעשה] של זבאת שמה, והבאתם שמה עלתיכם ודבתיכם וגו' (דברים יב ה), איך השתהו מלהקריב את הולד עד חג הסוכות, הלא מעצרת בעי מיללה – בשביעות היה צריך להקריבו ולאוכלו. מתרצת הגמרא: אמר רב זכרי משמיה דרבא, באותו מעשה לא היה ראוי הולד להקרב בעצרת, ונגזן שתיה חולה בעצרת, ועל כן הקריבוהו רק בסוכות.

הגמרא מביאה ביאור אחר בדברי המשנה: רב אשי אמר, מאי חג נמי דתני במשנה, חג שבועות היה, ולא חג הסוכות. הגמרא מפרשת מדוע לא תירץ רבא כתיורן רב אשי: ואידך – ורבא סבר שלא יתכן לפרש שכוונת המשנה היא לחג השבועות, משום דכל חיבי דתנתי פסח ובסמוך לו מוזכר חג השבועות, תני שבועות בשם 'עצרת', ולא בשם 'חג'.

הגמרא מפרשת מהו החידוש בעדותו של רבי פפייס. שואלת הגמרא: אי הכי מאי אסחודיתיה – אם כדברי רבא שהולד קרב בסוכות משום שהיה חולה בשבועות, או כדברי רב אשי שקרב הולד בחג השבועות, מה בא רבי פפייס להשמיענו בעדות זו. משיבה הגמרא: רבי פפייס בא לאפוקי ו–להוציא מדרבי אליעזר דאמר שולד שלמים לא יקרב שלמים, וקמסחיד ו–העיד) הוא דולד שלמים קרב, כדברי חכמים.

משנה

משנתנו מבארת את דיניהם של ולד קרבן תודה, ותמורת קרבן תודה: ולד של בהמת קרבן תודה, ותמורתה, וכן ולד – של ולד תודה ושל תמורת תודה, וכן ולד של ולדן, עד סוף כל הדורות, הרי אלו בתודה, ואימוריהם קריבים על גבי המזבח, ובשרם נאכל ליום

אָבֵל לִנְפִי (תמורת) וְלֹדֶה שֶׁל [תמורת] אֲשֶׁם, דְּלִיבָא – שאין שם
 עוֹלָה עַל אָמוּ, מוֹדִי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר דְּבִדְמִי אֵין – שרק מדמיו
 מקריבים עולה, אבל הוא עצמו לא קרב לעולה.
 הגמרא מקשה על תירוץו של רבא: אִיתִיבָהּ אַבְיִי לרבא, וְכִי בְּעִי
 רַבִּי אֲלִיעֶזֶר – וכי רבי אליעזר מצריך שיהיה שם עוֹלָה עַל אָמוּ שֶׁל
 הוֹלֵד כְּדִי שֶׁהוּא עֲצָמוּ יִקְרַב לְעוֹלָה, וְהָאֵתִיבָהּ, הַמְפָּרִישׁ נִקְבָּה
 לְקָרְבַּן פְּסָחָהּ, וּפְסַח אֵינוּ בֹא אֶלָּא מִן הַזֶּכֶר, תִּרְעָה עַד שֶׁתִּסְתַּאֲב –
 שיפול בה מום, וְתִסְתַּאֲב, וְיָבִיא בְּדַמֶּיהָ קָרְבַּן פְּסָחָהּ. וְאִם בְּהֵמָה זֶה
 יִלְדָּה, הוֹלֵד יִרְעָה עַד שֶׁיִּסְתַּאֲב – שיפול בו מום, וְיָבִיא בְּדַמֶּיהָ קָרְבַּן פְּסָחָהּ. מוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא, וְאִם הַבְּהֵמָה נִשְׁתַּיְיָרָה וְלֹא
 הִקְרִיב אֹתָהּ עַד לְאַחֵר הַפְּסָחָהּ, שִׁכְבַּר עֶבֶר זִמָּן קָרְבַּן פְּסָחָהּ, דִּינָה
 כְּקָרְבַּן שְׁלָמִים, אֲלֵא שֶׁאִי אִפְשָׁר לְהַקְרִיבָהּ לְקָרְבַּן שְׁלָמִים וְאֵף עַל פִּי
 שְׁלָמִים בָּאִים מִן הַנִּקְבָּה, כִּיּוֹן שֶׁקְדוּשָׁתָהּ בָּאָה מִכָּח קְדוּשָׁה פְּסוּלָה
 שְׁאִינָה רְאוּיָה לְהַקְרִיבָהּ, אֲלֵא תִרְעָה עַד [שִׁסְתַּאֲב] –
 שיפול בה מום, וְתִסְתַּאֲב, וְיָבִיא בְּדַמֶּיהָ קָרְבַּן שְׁלָמִים. מוֹסִיפָה
 הַבְּרִייתָא, וְאִם יִלְדָּה לְאַחֵר הַפְּסָחָהּ, הוֹלֵד יִרְעָה עַד שֶׁיִּסְתַּאֲב – שיפול
 בו מום, וְיָבִיא בְּדַמֶּיהָ קָרְבַּן שְׁלָמִים. רַבִּי אֲלִיעֶזֶר חוֹלֵק
 וְאֹמֵר, אִם יִלְדָּה לְאַחֵר הַפְּסָחָהּ, הוּא – הוֹלֵד עֲצָמוּ יִקְרַב בְּשְׁלָמִים.
 מַסִּים אַבְיִי אֵת הַקּוּשִׁיא עַל רַבָּא מִהַבְּרִייתָא: וְהָאֵתִיבָהּ – והרי כאן,
 בְּעֵנִינִי, בִּילְדָה לְאַחֵר הַפְּסָחָהּ, דְּלִיבָא שֶׁם שְׁלָמִים עַל אָמוּ שֶׁל
 הוֹלֵד, שֶׁהִיא הַקְדִּישָׁה לְשֵׁם פֶּסַח, וְאֹמֵר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר שִׁיִּקְרַב לְשֵׁם
 שְׁלָמִים, וּמוֹכַח, שֶׁהוֹלֵד קָרַב לְשֵׁם קָרְבַּן מַסִּים, גַּם אִם אֵין עַל אָמוּ
 אֵת שֶׁם אוֹתוֹ קָרְבַּן, וְקִשָּׁה עַל רַבָּא שֶׁאִמְרָה שְׁדוּקָא בַּמְפָּרִישׁ נִקְבָּה
 לְעוֹלָה וְיִלְדָה, שִׁישׁ שֶׁם עוֹלָה עַל הָאֵם, סוֹבֵר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר שֶׁהוֹלֵד
 עֲצָמוּ קָרַב לְשֵׁם עוֹלָה.
 מתרצת הגמרא: אִמְרָה לִיָּה [רַבָּא] לַאֲבִי, (רַבִּי אֲלִיעֶזֶר) מוֹלֵד בְּהֵמָה
 שֶׁנִּשְׁתַּיְיָרָה עַד לְאַחֵר הַפְּסָחָהּ קָא אֲמַרְתָּ – אתה אומר שקשה, אֵינוּ
 כֵּן, מִשּׁוּם דְּשִׁאֵין – (שונה) הַדִּין בִּילְדָה לְאַחֵר הַפְּסָחָהּ, דְּמוֹתֵר פְּסָחָהּ
 גּוֹפִיָּה – שְׁמוֹתֵר הַפְּסָחָהּ עֲצָמוּ וּכְגוֹן בְּהֵמָה שֶׁהוֹפְרָשָׁה לְקָרְבַּן פְּסָחָהּ,
 וּלְבִסּוּף הַבְּעָלִים הַקְרִיב בְּהֵמָה אַחֶרֶת לְפִסְחוֹ, קָרַב שְׁלָמִים, וְלֹכֵן גַּם
 בַּחֲפָזִישׁ נִקְבָּה לְפִסְחוֹ וְנִשְׁתַּיְיָרָה לְאַחֵר הַפְּסָחָהּ, פִּקַּע מִמֶּנָּה שֶׁם פֶּסַח
 וְחַל עֲלֶיהָ שֶׁם שְׁלָמִים, וְאִם יִלְדָה, הוֹלֵד קָרַב שְׁלָמִים, שְׁהִרִי יֵשׁ שֶׁם
 שְׁלָמִים עַל אָמוּ.
 אַבְיִי מַקְשָׁה עַל תִּירוֹץ רַבָּא: אִי הָבִי – אם כך, שְׁטַעְמוּ שֶׁל רַבִּי
 אֲלִיעֶזֶר שֶׁהוּא עֲצָמוּ קָרַב שְׁלָמִים, הוּא מִשּׁוּם שֶׁלֹּאֲחֵר הַפְּסָחָהּ חָל שֶׁם
 שְׁלָמִים עַל אָמוּ, נִיִּפְלֹג נָמִי – שְׁרִבִּי אֲלִיעֶזֶר יַחְלֹק גַּם בְּרִישָׁא שֶׁל
 הַבְּרִייתָא, שֶׁאִם יִלְדָה קֹדֶם הַפְּסָחָהּ, הוֹלֵד עֲצָמוּ יִקְרַב לְשֵׁם שְׁלָמִים,
 כִּיּוֹן שֶׁאֵף קֹדֶם הַפְּסָחָהּ, אִם שִׁחַט אֵת הַפְּסָחָהּ לְשֵׁם שְׁלָמִים כֹּשֶׁר, שִׁפְסַח
 בְּשֹׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה – [שֶׁלֹּא בִּיד נִיסוֹן] הוּא שְׁלָמִים, וְנִמְצָא, שֶׁחָל שֶׁם
 שְׁלָמִים עַל אָמוּ, וּמִדּוּעַ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר לֹא חוֹלֵק וְאֹמֵר שֶׁהוֹלֵד עֲצָמוּ
 קָרַב לְשֵׁם שְׁלָמִים.
 מִתְּרִץ רַבָּא: אִמְרָה לִיָּה רַבָּא לַאֲבִי, אֵין – [אכן], הָבִי נָמִי – כִּשֶׁם שְׁרִבִּי
 אֲלִיעֶזֶר חוֹלֵק בְּסִיפָא, כֵּן חוֹלֵק הוּא בְּרִישָׁא, וְפְלִיגִי – וחכמים ורבי
 אֲלִיעֶזֶר חוֹלְקִים גַּם בְּרִישָׁא, שֶׁלְדַעַת חֲכָמִים הוֹלֵד אֵינוּ קָרַב בְּעַצְמוֹ
 אֲלֵא יָבִיא בְּדַמִּיו פְּסָחָהּ, וְלִדַּעַת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר הוֹלֵד עֲצָמוּ קָרַב לְשֵׁם
 שְׁלָמִים.
 אַבְיִי מְבָאֵר בְּאוֹפֵן אַחֵר אֵת דַּעַת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, בְּכָל הַמִּקְוֹמוֹת
 שֶׁהִזְכִּירוּ לַעֲלִי. אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: אַבְיִי אִמְרָה, לֹא פְּלִיגִי מִיָּדִי – רַבִּי

אֲלִיעֶזֶר אֵינוּ חוֹלֵק בְּרִישָׁא שֶׁל הַבְּרִייתָא עַל דְּבִרֵּי חֲכָמִים, שְׁטַעְמוּ שֶׁל
 רַבִּי אֲלִיעֶזֶר שֶׁבַּמְפָּרִישׁ נִקְבָּה לְעוֹלָה הוֹלֵד קָרַב לְשֵׁם עוֹלָה, אֵינוּ
 מִשּׁוּם שִׁישׁ שֶׁם עוֹלָה עַל אָמוּ, אֲלֵא טַעְמוֹ הוּא, דְּנִמְרִי – שקיבלו
 חֲכָמִים, לְאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁהַמּוֹתֵר – [בְּהֵמָה שֶׁהוֹפְרָשָׁה לְשֵׁם קָרְבַּן,
 וּלְבִסּוּף נִתְכַּפֵּר בְּאַחֶרֶת] הוֹלֵדָה, גַּם הוֹלֵד שֶׁל נִקְבָּה שֶׁהוֹפְרָשָׁה לְשֵׁם
 קָרְבַּן שְׁאֵינוּ בֹא מִן הַנִּקְבָּה, הוֹלֵד – וְזֶה שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּמוֹתֵר שֶׁל אוֹתוֹ
 קָרְבַּן, נַעֲשֶׂה גַם בּוֹלֵד שֶׁל אוֹתוֹ קָרְבַּן, וְלֹכֵן בַּמְפָּרִישׁ נִקְבָּה לְעוֹלָה,
 כִּשֶׁם שְׁמוֹתֵר עוֹלָה קָרַב לְשֵׁם עוֹלָה, שְׁהִרִי עוֹלָה בָּאָה בְּנִדְבָּה, כֵּן וְלֹד
 שֶׁל נִקְבָּה שֶׁהוֹפְרִישׁ לְעוֹלָה, קָרַב לְשֵׁם עוֹלָה, וְכֵן בַּמְפָּרִישׁ נִקְבָּה
 לְאֲשֶׁם, כִּשֶׁם שְׁמוֹתֵר אֲשֶׁם רֹעֶה עַד שִׁפּוֹל בּוֹ מוֹם, כֵּן וְלֹד שֶׁל נִקְבָּה
 שֶׁהוֹפְרִישׁ לְאֲשֶׁם, רֹעֶה עַד שִׁפּוֹל בּוֹ מוֹם, וְכֵן בַּמְפָּרִישׁ נִקְבָּה לְפִסְחוֹ,
 וְיִלְדָה לְאַחֵר הַפְּסָחָהּ, כִּשֶׁם דְּמוֹתֵר הַפְּסָחָהּ, לְאַחֵר הַפְּסָחָהּ קָרַב לְשֵׁם
 שְׁלָמִים, כֵּן וְלֹד נִקְבָּה שֶׁהוֹפְרִישָׁה לְפִסְחוֹ נָמִי קָרַב לְשֵׁם שְׁלָמִים,
 אֲבָל בַּמְפָּרִישׁ נִקְבָּה לְפִסְחוֹ, וְיִלְדָה לְפִנֵּי הַפְּסָחָהּ, מוֹתֵרֵי אֵינוּ רְאוּיִ
 לְכָלִּים, וְלֹכֵן אֵף הוֹלֵד אֵינוּ רְאוּיִ לְכָלִּים, אֲלֵא דִּינוּ כְּדִין אָמוּ, וְאִימָיָה
 לְמֵאִי אֲקַדְשָׁה – ואֵמוּ, לְשֵׁם אֵינוּ קְדוּשָׁה הַקְדִּישָׁה, הִרִי לְדַמִּי פְּסָחָהּ
 הַקְדִּישָׁה, וְלֹכֵן וְלֹד נָמִי לְדַמִּי פְּסָחָהּ הוּא קְדוּשָׁה, וְאֵינוּ קָרַב בְּעַצְמוֹ.
 הַגְּמָרָא מַקְשָׁה עַל תִּירוֹצוֹ שֶׁל אַבְיִי: מִתִּיב רַב עֲזֻקָּא בְּרַחֲמֵי
 לַאֲבִי, וְנָמִי אֲמַרְיָן – [וכי אומרים אנו] מִדְּאִימָיָה – [מכיון שאֵמוּן]
 אֵינָה קְדוּשָׁה אֲלֵא לְדַמִּי, וְלֹד נָמִי אֵינוּ קְדוּשָׁה אֲלֵא לְדַמִּי, וְהִתְנִיָּא –
 וְהָלֵא שְׁנִינוּ בַּבְּרִייתָא, הַמְפָּרִישׁ נִקְבָּה לְשֵׁם קָרְבַּן פְּסָחָהּ, הִיא
 וּלְדוֹתֶיהָ יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתַּאֲב – שיפול בהם מום, וְיָבִיא בְּדַמֶּיהָ קָרְבַּן פְּסָחָהּ.
 רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אֹמֵר, הוּא – הוֹלֵד עֲצָמוּ יִקְרַב לְשֵׁם
 קָרְבַּן פְּסָחָהּ. וְהָאֵתִיבָהּ – והרי כאן, בּוֹלֵד נִקְבָּה שֶׁהוֹפְרִישָׁה לְפִסְחוֹ,
 דְּאִימָיָה אֵינָה קְדוּשָׁה אֲלֵא לְדַמִּי, אֲבָל הִיא עֲצָמָה אֵינָה קְרִיבָה, וְאֵף
 עַל פִּי כֵן אִמְרָה רַבִּי אֲלִיעֶזֶר הוּא – [הוֹלֵד] עֲצָמוּ יִקְרַב לְשֵׁם פְּסָחָהּ, וְלֹא
 מוֹקְמִינָן לִיָּה בְּאִימָיָה – ואֵין אֵנוּ מַעֲמִידִים אֵת הוֹלֵד בְּדִינָה שֶׁל אָמוּ,
 שְׁאִינָה קְרִיבָה לְשֵׁם פְּסָחָהּ.
 מתרצת הגמרא: אִמְרָה רַבִּינָא, אֵין לְהַקְשׁוֹת מִבְּרִייתָא זֶה עַל אַבְיִי,
 מִשּׁוּם שֶׁבַּמְפָּרִישׁ פְּהֵמָה מְעוּבֶרֶת לְפִסְחוֹ עֲסָקִין בַּבְּרִייתָא, וְרַבִּי
 אֲלִיעֶזֶר סָבֵר בְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאִמְרָה שֶׁאֵם בְּשַׁעָה שֶׁהִקְדִּישׁ אֵת הַבְּהֵמָה
 הַמְעוּבֶרֶת, שִׁיִּירָה לְעוֹבֵר וְלֹא הַקְדִּישׁוּ, הִרִי הוּא מְשֻׁיָּר, וְאֵינוּ קְדוּשָׁה
 בַּקְדוּשָׁה שִׁישׁ בְּאָמוּ, דְּעֻקְבָּר לֹאֻ וְרַבִּי אָמוּ הוּא – מכיון שֶׁהוֹבֵר
 אֵינוּ נִידוֹן כְּחֹלֶק מְגוּפָה שֶׁל אָמוּ, אֲלֵא הִרִי הוּא כְּגוֹף בְּפִנֵּי עֲצָמוּ, וְלֹכֵן
 גַּם אִם לֹא שִׁיִּירָה, אֲלֵא הַקְדִּישׁוּ יַחַד עִם אָמוּ, אֵינוּ נִחְשָׁב לְחֹלֶק מְגוּפָה
 שֶׁל אָמוּ, וְאֵינוּ קְדוּשָׁה מְכּוּחָה, וְדוּקָא אָמוּ הִיא זֶה דְּלֹא קְדֻשָּׁה
 בְּקְדוּשַׁת הַגּוֹף, אֲבָל (הִיא קְדוּשָׁה) [הוּא – הוֹלֵד קְדֻשָּׁה] בַּקְדוּשַׁת
 הַגּוֹף, וְקָרַב לְשֵׁם פְּסָחָהּ.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה רְאִיָּה לְתִירוֹצוֹ שֶׁל רַבִּינָא שֶׁבַּבְּרִייתָא מְדוּבֵר בְּבֵהמָה
 מְעוּבֶרֶת. אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: אִמְרָה לִיָּה מַר וְזוּמָרָא בְּרִיָּה דְּרַב מַרִּי
 לְרַבִּינָא, הָבִי נָמִי מִסְתַּבְרָא – [אכן מִסְתַּבֵּר כְּדִבְרִין] דְּבִבְהֵמָה
 מְעוּבֶרֶת עֲסָקִין בַּבְּרִייתָא, מְדַקְּתִנִּי – מִמָּה שֶׁהַבְּרִייתָא נִקְטָה לְשׁוֹן
 'הַמְפָּרִישׁ נִקְבָּה לְפִסְחוֹ הִיא וּלְדוֹתֶיהָ', מִשְׁמַע שֶׁגַּם הַבְּהֵמָה וְגַם
 הוֹלֵד הִיוּ בְּעוֹלָם בְּשַׁעַת הַהִקְדָּשׁ, שֶׁאִם לֹא כֵן הִיָּה לְבְּרִייתָא לְכַתּוּב
 'הַמְפָּרִישׁ נִקְבָּה לְפִסְחוֹ תִרְעָה, יִלְדָה זָכֵר יִרְעָה', כִּלְשׁוֹן הַבְּרִייתָא
 לַעֲלִי, אֲלֵא שְׁמַע מִיָּנָה – מוֹכַח מִכָּאֵן שֶׁבַּבְּרִייתָא מְדוּבֵר בְּבֵהמָה
 שֶׁהִיָּה מְעוּבֶרֶת בְּשַׁעַת הַהִקְדָּשׁ.

המשך ביאור למס' תמורה ליום שישי עמ' ב

שְׁמַעוֹן מוֹתֵר מַעוֹת חֲטָאֵת הוֹלֵךְ לְנִדְבָה, הוֹצֵרֵךְ רַבִּי אָמִי לְחֹדֶשׁ שֶׁאֵף
 בְּאוֹפֵן זֶה שֶׁהוֹפְרִישׁ שְׁנֵי צִיבּוּרֵי מַעוֹת לְאַחֲרִית יִסְבּוּר רַבִּי שְׁמַעוֹן
 שִׁפְלוּ הַמַּעוֹת הַנּוֹתֵרִים לְנִדְבָה. שִׁכֵּן סִלְקָא דְּעֵתָא אֲמִינָא דְּכִי אֵית
 לִיָּה נִדְבָה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן הֵיִינוּ דוּקָא בְּחֹד סִינְרָא – בסדר אחד של
 הַפְּרִשַׁת מַעוֹת, כְּגוֹן שֶׁהוֹפְרִישׁ מַעוֹת לְחֲטָאֵת, וְהוֹלֵד הַבְּהֵמָה, וְנוֹתֵר
 לוֹ מִמַּעוֹת אֵלּוּ,

מְבִאֵרֶת הַגְּמָרָא אֵת קוּשִׁייתָהּ: אֲלֵמָא – מוֹכַח מִבְּרִייתָא זֶה, דְּרֵאִית לִיָּה
 נִדְבָה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן – שֶׁאֵף רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹדֵה שְׁמוֹתֵר מַעוֹת חֲטָאֵת
 וְאֲשֶׁם הוֹלֵךְ לְנִדְבָה. וְאִם כֵּן אֵין לְפָרֶשׁ שְׁרִבִּי אָמִי בֹא לְחֹדֶשׁ שֶׁאֵף
 לְרַבִּי שְׁמַעוֹן הַמַּעוֹת שְׁנוֹתֵר וְלִכּוֹ לְנִדְבָה, שְׁהִרִי דְּבַר זֶה כְּבֵר מְפּוֹרֶשׁ
 בַּבְּרִייתָא.
 מתרצת הגמרא: אֲיַצְמִירֵךְ – אֵף שִׁכְבַּר שְׁנִינוּ בַּבְּרִייתָא שֶׁלְדַעַת רַבִּי

תמורה. פרק שלישי – אלו קדשים דף יט עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קצה תוספות

אלא בדמפרש נקבה לעולה — דאיכא שם עולה על אמו. לשון רש"י: דהא לעולה
אקדשה. ואי משום דנקבה היא — אפילו הכי, שם עולה עלה, שהרי מצינו
נקבה בעולת העוף. ועוד: דהא דלכשימכרו — דמיה עולה, דהיינו שם עולה. אבל
ולד תמורת אשם, אין שם עולה עלה דאמו, לא היא ולא דמיה, עד כאן לשונו.
ולשון ראשון דשם עולת העוף על אמו אי
אפשר להעמידה בסוגיא דלקמן, ובמקומו
אפרשנה. והא הכא דליכא שם שלמים על
אמו — כאן נוכל להעמיד שפיר השתי
לשונות, שהרי אין שלמים בעופות, וגבי
תחילת הקדש — לא לשם שלמים הופרש.
אי הכי נפילוג נמי ברישא — פירש רש"י
(לשון ראשון) ילדה לפני הפסח, נימא רבי
אליעזר הוא עצמו יקרב פסח, דהא איכא שם
פסח על אמו אלא שאינה יכולה ליקרב.
והכא אין יכולין להעמיד לשון ראשון דרש"י
דלעיל, דשם עולת העוף על אמו — דהא
הכא אין פסח בא נקבה, דאין פסח בעופות.
אבל לשון שני נוחא, שהרי תחילת הקדש
לשם פסח הופרש. והוא ליה לומר דהולד
יקריב לשם פסח. ואם תאמר: לישי ליה
דבעינן שם פסח על אמו בשום מקום, ולא
אשכחן ליה הכא, דאין שם פסח על נקבה
ליקרב היא עצמה, ומשום הכי אין הולד קרב
הוא עצמו לשם פסח! מכאן אומר הרמ"ר:
דלעולם לא אמר דהולד שם עולת העוף על
אמו להכשיר דהולד עצמו, וכל דאיכא
דאשכחנא להאי לישנא — נפרשהו בעזרת
ה'. וברישא פירש יפה.
אי הכי — ואם תאמר: מאי "אי הכי" איכא
הכא? דהכי נמי מצי לפרוכי ממתניתין
בהדיא: מאי שנא במפרשי נקבה לעולה וילדה
אמר רבי אליעזר דבנה עצמו קרב עולה, והכא
גבי פסח אמר ירעוא ויש לומר דהכי פירושו: אי
אמרת בשלמא בלאו האי שניא דרבא, לא
מצי למפירך ממתניתין, דשאני התם דאם הולד
קרב עולה — אין שם עולה נעקר מן האם,
דלעולם אדם יכול להקריב עולה בכל יום. אבל
הכא, דאם הולד עצמו קרב פסח, נמצא שם
פסח נעקר מן האם ממה דרמיה, שהרי אין
בידו להקריב רק פסח אחד — לפיכך אין
להקריב הולד בפסח לעקור ממנו שהופרשה.
אבל לרבא פריך שפיר, מאחר דאית ליה
דמשום דמותר פסח קרב שלמים, חשיב ליה
כאילו הוי שם שלמים על אמו — הכי נמי הוה
ליה למימר מהאי טעם קודם פסח נמי שידא הולד עצמו קרב פסח. ולא כפירוש רש"י
שפירש נפילוג נמי ברישא ונימא הולד עצמו יקרב שלמים קודם פסח, דקודם פסח נמי,
אם שחט פסח לשם שלמים — כשר, דפסח בשאר ימות השנה (קרבא שלמים) שלא
בארבעה עשר בניסן קרב שלמים, הילכך שם שלמים על אמו.
אביי אומר לא פליג מידי למקום שהמותר הולך שם הולד הולך — אביי לא לפרש
כל דבריו של רבי אליעזר גבי מפרשי נקבה לעולה וילדה וכן מפרשי נקבה
לפסח ונשתירה, בהני שני מקומות אמר דהולד עצמו קרב, שהרי אם לא נעקרה
מקדושתה במפרשי נקבה לעולה דמיה לא ידיו מזהות עולה, וכן מפרשי נקבה
לפסח ונשתירה וילדה, אם בנה קרב — לא ידחה האם משלמים, דכיון שעבר הפסח
אינה ראויה כי אם לשלמים. אבל גבי תמורת אשם, וכן הפרשי נקבה לפסחו וילדה
קודם הפסח, דבשניהם אמר רבי אליעזר דהולד ירעה, היינו משום דאם הולד
דתמורת אשם היה קרב — אם כן ידחה אמה ממנו שהופרשה תחילה, דהיינו אשם,
שהרי אינו יכול להקריב שני אשמות. וכן מפרשי נקבה לפסחו וילדה קודם הפסח,
אם יקרב הולד הוא עצמו — אם כן ידחה אמו היא דמיה מפסח, דאינו יכול להביא
כי אם פסח אחד בשנה. כך שמעתי. מיהו, אין לשון התלמוד ממש מיושב על זה,
וגם רש"י לא פירש כן.

אמר

אבל ולד תמורת אשם אין שם עולה על אמו — הקדש ראשון, שכולן באו
מכחו — לאשם הופרש, ולאשם הקריבו, ולא היה עולה הוא ולא דמיו, לשון
ירושלמי. ולרש"י שמעתין מהדר, וכליל לאשים דברי הכל? בתמיה. כלומר, אמאי
לא פליגי רבנן בולדי תמורה כמו בולדי עולה. ורבי אליעזר היא — אבל לרבנן
ימכר. והוא דחין נמי לולד תמורת עולה,
ורישא רבי אליעזר היא. תמורת עולה —
שניה היא הלך קדמייתא דאפרשי.
וקדמייתא דאפרשי זכר הוה וקרב, הילכך
קרב נמי ולד תמורתו כו'. איכא שם עולה
על אמו — בעולת העוף. ועוד: דמיה
לעולה קיימי, הילכך נחתא לה קדושה
לגופה. והואיל דהוגמנה מצינו בעוף דקריבה
— משום הכי קרב ולד. אבל ולד תמורת
אשם — ליכא שם עולה על הראשון שהיא
אם לכולן, שמכחו בא, והוא קרב אשם. ולא
מצינו תמורת אשם קריבה בעולה, הילכך
לא נחתא קדושה על התמורה אלא לדמי,
ומשום הכי לא יקרב הולד. נשתירה אחר
הפסח כו' — דפסח בשאר ימות השנה
שלמים הוי, כדאמרין במנחות בשילחי פרק
"התורדה" (פג.ב). והיא גופה לא קרבה
שלמים, ואף על גב דשלמים באין נקבה —
הני, הואיל ומחמת קדושה פסולה הויין,
ולא חוו לפסח, אידחו נמי משלמים. ילדה
— אחר הפסח. והיא עצמו קרב שלמים —
ואף על גב דליכא שם שלמים על אמו,
דהא לשם פסח אקדשה. שאני אחר הפסח
דמותר הפסח — כגון אם הפרשי פסח
ונתכפר באחר, וניתותר זה — קרב שלמים.
הילכך הך דניתותרה לאחר הפסח — שם
שלמים עולה, ואזיל ליה שם פסח מינה
דחיל עליה שם שלמים. אלא שאינה יכולה
ליקרב נקבה, והואיל ומכח פסח אתא. אי
הכי — דטעמיה דרבי אליעזר משום דאיכא
שם שלמים על אמו, לפלוג נמי ברישא
ילדה קודם הפסח, ונימא רבי אליעזר הוא
עצמו יקרב. דהולד עצמו יקרב שלמים,
דקודם פסח נמי אי שחט לפסח לשם
שלמים — כשר, דפסח בשאר ימות השנה
שלא בארבעה עשר בניסן שלמים הוא,
והילכך שם שלמים על אמו. אביי אמר
לא פליג מידי — דטעמיה דרבי אליעזר
לאו משום דאיכא שם שלמים על אמו,
אלא טעמיה דרבי אליעזר בכולהו משום
דגמירי: למקום שהמותר הולך, אם היה מפרשי שתי בהמות לאחריות אם אבדה,
והפרשי, ונתכפר באחרת ונמצאת ראשונה, למקום שאותו מותר הולך — הולד
הולך. הילכך גבי מפרשי נקבה לעולה, כי היכי דאם הפרשי עולה ונתכפר באחרת
— קריבה השניה עולה, דהא נרבה נינהו, ותרוייהו חוו, ולד דעולה נמי, אם
הפרשי נקבה לעולה — קרב, דומיא דמותר. גבי אשם נמי, דמותר אשם רועה —
ולד תמורת אשם נמי רועה. וגבי פסח נמי, אחר הפסח, דמותר הפסח דינו ליקרב
לתחילת שלמים, אם נתכפר באחר — ולד נמי קרב שלמים קודם הפסח, דמותר
לא חזי למידי. מכאן ששני פסחים לאחריות — לא חוו לשלמים לבתחילה,
דסתמייהו לפסח. וחד מיניהו דהוי מותר לא חזי לפסח, דהא שני פסחים לא
יקריב. הילכך ולד פסח נמי לא חזי למידי, אלא אוזל בתר אימיה דקדושה לדמי
פסח, והא נמי קריש לדמי פסח. אם שיייר משייר — המקריש בהמה מעוברת,
ושייר עוברת לקדושה אחרת — משייר. אלמא, תרי גופי נינהו. והילכך, כי לא
שייירה נמי — לאו גופא דאם הוא, ולאו מכחה דאם את, ועליה ידיה חיללא
קדושתה פסח. היא וולדותיה — שמעט ששניהן היו בשעת הקדש, מדלא תני:
המפרשי נקבה לפסחו תרעה, ילדה זכר — ירעה, כדקתני לעיל. דאיכא שם עולה
על אמו — בעולת העוף.

ליכא

אמר רבי יוסי ברבי חנינא ומודה רבי אליעזר — אף על גב דגבי מפריש נקבה לעולה אמר דהולד עצמו יקרב עולה, מפריש נקבה לאשם מודה הוא דאין בנה קרב אשם, אף קודם כפרה.

פשיטא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר הותם אלא גבי מפריש נקבה לעולה דאיכא שם עולה על אמו כו' — הכא לא

מצינו לפרושי בקדוש שני דרשי' דלעיל, ולומר דתחילת בקדוש האם לשם עולה הופרש, שהרי מפריש נקבה לאשם, נמי תחילת הקדש האם לשם אשם הופרש, ולפי זה היה לנו לומר דבנה קרב באשם, אלא דעל כרחק שאנו צריכין לפרש לשון ראשון של רש"י, ולומר דאיכא שם 'עולה' על אמו — בעולת העוף, ותימה: דהכי עביד פשוטא מיניה? ועוד: דלעיל פירשתי דעולת העוף על אמו לא מהני להכשיר הולדו ונראה למורי לפרש: דאיכא שם 'עולה' על אמו, דסוף האם להיות דמיה לעולה, לפיכך דין הולד ליקרב עולה כאמו. אבל גבי נקבה לאשם, אם יקרב הולד אשם — לא יזדה כאמו, שהרי יזדה האם מאשם ותהא דמי עולה. ואין זה דין לחלוק חילוק הולד מדין אמו. ואף על גב דלעיל אסיק רבא גבי מפריש נקבה לפסחו דפליג רבי אליעזר ארישא, פירושו: אם ילדה קודם הפסח, וקרב הולד עצמו פסח, אף על גב דסוף האם להיות שלמים — היינו משום דמותר הפסח קרב שלמים, וחשיב להו רבא בחדי.

אדמשמע לן דאין בנה קרב אשם לישמעעין דאין בנה קרב עולה וכל שכן אשם — לפירוש רש"י הכי פירושו: ומה עולה לא הוי, אף על גב דאיכא שם עולה על אמו בעולת העוף — כל שכן דאשם לא הוי, דליכא שם אשם על אמו. ולפירוש הרמ"ר: ומה עולה לא הוי, אפילו נתכפר, אף על גב דסוף האם להיות עולה — כל שכן דאשם לא הוי קודם כפרה, דאין סוף האם להיות אשם אם בנה קרב אשם.

רבי שמעון אומר תימכר שלא במום — והא דלא פליג נמי רבי שמעון במפריש נקבה לעולה, ולימא: תימכר שלא במום. למאן דאית ליה בגמרא אליבא דרבי שמעון דמפריש נקבה לעולה דוקא עושה תמורה, אבל מפריש נקבה לאשם — אינו עושה תמורה, שפיר דלא פליג אעולה כמו אאשם. דעולה יש לה קדושת הגוף טפי מאשם, דעולה עושה תמורה ואין אשם עושה תמורה. אבל לרבי שמעון כן יהודה דאית ליה אליבא דרבי אליעזר ואף לעולתו אין עושה תמורה, ואם כן במפריש נקבה לעולה נמי תימכר שלא במום. צריך לומר דפליג באשם והוא הדין בעולה, ותנא גבי אשם לאשמועין דאפילו הכי יפלו דמיו לנדרה, רבי שמעון אומר: תימכר שלא במום. מאי שגא נמקדש לדין נכסי, דאמר בפרק קמא דשבועות (א.א.) דאינו קדוש קדושת הגוף? ושמא יש לומר: דהדיא דהתם אתאי כרבי שמעון, דאמר לקמן בסמוך דכל מידי דלא חיו לגופיה לא נחיתא ביה קדושת הגוף.

אשם בן שנה והביאו בן שנים בן שנים והביאו בן שנה כשר ולא עלו לבעלים לשם חובה — תימה: בפרק "התכלת" (מנחות מח.) תני: פסול, ותעובר צורתו ויצא לבית השריפה? ויש מפרשים: דהדיא דהתם אתאי כרבי שמעון, דאמר הכא דכל עצמן אינן קדושים. ומיירי הותם שהביאו ושחטו בעורה, והוי כשוחטים קדש בדק הבית בפנים, דפסול. והא דבעי עיבור צורה — היינו טעמא, דלא ליחלפו בשאר קדשים פסולין, דבעי עיבור צורה. והרב רבינו אפרים תייר: דהבא בשלא לשמו, ומשום הכי כשר, והתם מיירי בלשמו. דומיא מצינו בפרק בתרא דובחים (קידב.) דאמר: מחוסר זמן בבעלים פטור. פירושו: אם שחטו בחורץ. ואמר רב חלקיה בר טוביה עלה: לא שנו אלא לשמו, אבל שלא לשמו — חייב משום שחטו חורץ, והואיל חזי בפנים, אלמא היכא דשחט אשם שלא לשמו — ראוי לפנים הוא. מידה קדש קשה: כיון דהבא מיירי בשלא לשמו — מאי איריא דלא עלו לבעלים לשם חובה משום דשינה בן שנה מכן שתי שנים? תיפוק ליה דלא עלו משום דשלא לשמו והוא עוד יש לומר: דהבא מיירי לאחר שניתק לרעייה, והתם מיירי בלא ניתק, והוי אשם פסול. **והא** מחוסר זמן דלא חיו ואמר רבי שמעון קדיש לגופיה — במסכת חולין פרק "אותו ואת בנו" (פא.א.), דקתני, רבי שמעון אומר: כל הראוי לבא לאחר זמן — השוחטו בחורץ עובר בלא תעשה.

אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו — תימה: דאיתא בפרק שלישי דבכורות (כא.ב.) ונליף מקדשים ללא קדישי. משמע דקדשים אינם קדושים במחוסר זמן ועוד, דאמר בעלמא (ובחים יב.א.) לילה — לקדושה, יום — להרצאה. משמע דליל שמיני דוקא קדיש, אבל מקמי הכי — לא! ויש לומר: דהני מילי לכתחילה, אסור להקדישו מחוסר זמן. מיהו אם עבר והקדיש — קדיש, דילפינן ליה מבכור. וועיין עוד תוס' בכורות כא.ב. דיבור המתחיל אף וכו'.

ליכא שם אשם על אמו — דלא מצינו אשם נקבה, הילכך לא חל עליה שם אשם. **והאי נמי חזי להקריבה** — וליקרב אשם. **קא משמע לן** — דטעמיה דרבי אליעזר משום דאיכא שם עולה על אמו, והא ליכא שם אשם על אמו. **אי הכי** — דטעמיה משום שם אמו הוא, לישמעעין רבי יוסי ברבי חנינא דאין בנה קרב עולה, דליכא שם עולה על אמו דאשם קרייה. והוא הדין

דידענא דלאשם לא קרב, דהשתא ומה לעולה, דאימיה לדמי עולה אולא — אמרינן דלא קרב לעולה, לאשם דאימיה דלא היא ולא דמיה אזלי לאשם, כל שכן דלא קרב. **משנה** תימכר שלא במום — דהואיל ולא חזיא למילתיה — מום גמור הוא זה, ולא קדשה קדושת הגוף, ותמכר מיד, ותביא בדמיה אשם. ואף על גב דגבי מפריש נקבה לעולה לא פליג רבי שמעון דודאי בעיא מום — הותם הוא דאיכא שם עולה עלה בעוף, אבל אשם נקבה לא מצינו. והיינו מומא, ולא קדשה אלא לדמי. **גמרא** נחתא לה נמי קדושת הגוף — להא מילתא, דבעיא מום. **זאת אומרת כו'** — מדבעיא מום, ואף על גב דלדמי מקדשה — אלמא קדשה קדושת הגוף. ומיהו האי דלא אקריבה משום דאין אשם בא נקבה. זאת אומרת: הקדיש זכר לדמי עולה או אשם, מינו דנחתא ליה קדושת דמים — נחתא ליה קדושת הגוף, וכיון דאיהו גופיה חזי להקריבה — קרב. **מדרב יהודה אמר רב** — דתריצה למתניתין דאמרינן מגו. **אשם בן שתי שנים** — אשם גזילות ומעלות ושפחה חרופה, דכתיב בהו "אילו" (ויקרא ה. טז). **אשם בן שנה** — אשם נזיר ומצורע, דכתיב בהו "כבש" (במדבר ה. ויקרא יד.). **כל עצמן אינן קדושים** — כל עיקר אינן קדושים. **מחוסר זמן ואמר רבי שמעון** דקדיש — כדאמרינן בשחטת חולין בפרק "אותו ואת בנו" (פא.א.) דקתני, שהיה רבי שמעון אומר: כל הראוי לבא לאחר זמן — השוחטו בחורץ עובר בלא תעשה. בכור קדוש — ברחם, דהיינו לפני זמנו. לעולתו — עושה תמורה, דאיכא שם עולה עליה בעוף. לפסחו

דלא חזי ליה לגופיה — לא נחתא ליה קדושת הגוף. **דתניא: אשם בן שנה והביאו בן שנים, בן שנים והביאו בן שנה** — כפירה, ולא עלו לבעלים לשם חובה. **רבי שמעון אומר: כל עצמן אינן קדושים, והרי מחוסר זמן דלא חיו, ואמר רבי שמעון: דקדוש!** — שאני מחוסר זמן — דחזי למחר. **אי הכי, אשם בן שנים והביאו בן שנה, הא חזי לשנה!** אלא היינו טעמא דרבי שמעון במחוסר זמן: דיליף ליה מבכור. **דתניא, רבי שמעון בן יהודה אמר משום רבי שמעון: מחוסר זמן נכנס לדיד להתעשר, והרי הוא בכבור, מה בכור** — קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו, **אף מחוסר זמן** — קדוש לפני זמנו, וקרב לאחר זמנו. **תנו רבנן: המקדיש נקבה לעולתו**

ולפסחו **זאת** אומרת הקדיש זכר לדמי קדוש קדושת הגוף — ותימה דהתם אתאי כרבי שמעון, דאמר לקמן בסמוך דכל מידי דלא חיו לגופיה לא נחתא ביה קדושת הגוף.

אשם בן שנה והביאו בן שנים בן שנים והביאו בן שנה כשר ולא עלו לבעלים לשם חובה — תימה: בפרק "התכלת" (מנחות מח.) תני: פסול, ותעובר צורתו ויצא לבית השריפה? ויש מפרשים: דהדיא דהתם אתאי כרבי שמעון, דאמר הכא דכל עצמן אינן קדושים. ומיירי הותם שהביאו ושחטו בעורה, והוי כשוחטים קדש בדק הבית בפנים, דפסול. והא דבעי עיבור צורה — היינו טעמא, דלא ליחלפו בשאר קדשים פסולין, דבעי עיבור צורה. והרב רבינו אפרים תייר: דהבא בשלא לשמו, ומשום הכי כשר, והתם מיירי בלשמו. דומיא מצינו בפרק בתרא דובחים (קידב.) דאמר: מחוסר זמן בבעלים פטור. פירושו: אם שחטו בחורץ. ואמר רב חלקיה בר טוביה עלה: לא שנו אלא לשמו, אבל שלא לשמו — חייב משום שחטו חורץ, והואיל חזי בפנים, אלמא היכא דשחט אשם שלא לשמו — ראוי לפנים הוא. מידה קדש קשה: כיון דהבא מיירי בשלא לשמו — מאי איריא דלא עלו לבעלים לשם חובה משום דשינה בן שנה מכן שתי שנים? תיפוק ליה דלא עלו משום דשלא לשמו והוא עוד יש לומר: דהבא מיירי לאחר שניתק לרעייה, והתם מיירי בלא ניתק, והוי אשם פסול. **והא** מחוסר זמן דלא חיו ואמר רבי שמעון קדיש לגופיה — במסכת חולין פרק "אותו ואת בנו" (פא.א.), דקתני, רבי שמעון אומר: כל הראוי לבא לאחר זמן — השוחטו בחורץ עובר בלא תעשה.

אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו — תימה: דאיתא בפרק שלישי דבכורות (כא.ב.) ונליף מקדשים ללא קדישי. משמע דקדשים אינם קדושים במחוסר זמן ועוד, דאמר בעלמא (ובחים יב.א.) לילה — לקדושה, יום — להרצאה. משמע דליל שמיני דוקא קדיש, אבל מקמי הכי — לא! ויש לומר: דהני מילי לכתחילה, אסור להקדישו מחוסר זמן. מיהו אם עבר והקדיש — קדיש, דילפינן ליה מבכור. וועיין עוד תוס' בכורות כא.ב. דיבור המתחיל אף וכו'.

תמורה דף יט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קצו

שיארע בה מום בכדי שיוכל לפדותה. מקשה הגמרא: וְלָמָּה לִי
 תִּסְתַּמֵּב – לשם מה צריך שיארע בה מום, תִּיִּמְכַּר אף בלא מום,
 דְּכִיּוֹן דְּלֹא חֵוִיָּא לְמִילְתָּא – כיון שאינה ראויה לקרבן שלשמו
 הופרשה, הֵיִינוּ מוֹמָא – זה המום שלה, ולא נתקדשה כלל בקדושת
 הגוף, ואינה צריכה מום כדי לפדותה. מתרצת הגמרא: אִמֶּר רַב
 יְהוּדָה אִמֶּר רַב, הֵיִינוּ מַעֲמָא – זה הטעם שחל בה קדושת הגוף,
 דְּאִמְרִינָן מִיּוֹ דְּנִחְתָּא לָהּ קְדוּשַׁת דְּמִים – מתוך שיודרת וחלה על
 הבהמה קדושת דמים, נִחְתָּא נָמִי – חלה עליה גם קְדוּשַׁת הַגּוּף
 לענין שאינה נפדית בלא מום.
 אִמֶּר רַבָּא וְזֵאת אוֹמְרַת – מדברי רב שאמר מתוך שחלה על הנקבה
 שהופרשה לאשם קדושת דמים חלה עליה גם קדושת הגוף, יש
 ללמוד, שאם תִּקְדִּישׁ זָכָר [אילן] לְדָמִיו – בכדי למוכרו ולהביא
 בדמיו קרבן, נעשה ממילא קְדוּשָׁה בְּקְדוּשַׁת הַגּוּף, וכיון שראוי הוא
 לקרבן אף מקריבים אותו עצמו. אִתְמַר – שנו בני הישיבה, הַקִּדִּישׁ
 זָכָר לְדָמִיו, רַב כְּהֵנָּה אִמֶּר קְדוּשָׁה בְּקְדוּשַׁת הַגּוּף, רַבָּא אִמֶּר אֵינִי
 קְדוּשָׁה בְּקְדוּשַׁת הַגּוּף, וְהִדְרִי בִּיה – ולבסוף חזר בו רַבָּא והודה לְרַב
 כְּהֵנָּה, מִדְּרַב יְהוּדָה אִמֶּר רַב – מחמת דברי רב יהודה משמו של
 רב בביאור המשנה, שמדבריו דייק רבא לעיל שאם הקדיש זכר
 לדמיו הרי הוא קדוש בקדושת הגוף.
 שנינו במשנה: רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר הַמְּפִרֵּשׁ נִקְבָּה לַאֲשָׁמוֹ תִּיִּמְכַּר
 שְׁלֹא בְּמוֹם. שואלת הגמרא: אִמֶּר לִיה רַב חֵוִיָּא בְּרַ אֲבִין לְרַבִּי
 יוֹהָנָן, מדוע לא נאמר מִיּוֹ דְּנִחְתָּא לִיה – מתוך שחלה על הבהמה
 קְדוּשַׁת דְּמִים, תִּיחֻזֵּת לִיה נָמִי – תחול ממילא גם קְדוּשַׁת הַגּוּף
 ולא תפדה עד שיפול בה מום. משיבה הגמרא: אִמֶּר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן
 לרב חייא בר אבין, רַבִּי שְׁמַעוֹן לְמַעֲמִיָּה, דְּאִמֵּר כָּל מִיּוֹ דְּלֹא חֵוִי
 לִיה לְגוֹפִיָּה – כל דבר שאינו ראוי לקרבן שלשמו הופרש, לֹא נִחְתָּא
 לִיה – לא חלה עליו קְדוּשַׁת הַגּוּף. והיכן מצינו שכך סבר רבי
 שמעון, דְּתַנִּינָא, אֲשֶׁם שְׁדִינו לְבּוֹא בֶּן שָׁנָה וְהִכִּיָּא בֶּן שְׁתֵּים, או
 אשם שדינו לְבּוֹא בֶּן שְׁתֵּים, וְהִכִּיָּא בֶּן שָׁנָה, כְּשִׁירָה לַהֲקַרְבָּה, וְלֹא
 עָלִי לְבָעֲלִים לְשֵׁם חֻבָּה – הבעלים לא יצאו בזה ידי חובתם,
 ועליהם להביא אשם כדנו. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר כָּל עֲצָקָן אֵינִי
 קְדוּשִׁין – הבהמה אינה קדושה כל עיקר, ואינה כשירה להקרבה.
 למדנו שסובר רבי שמעון שבהמה שאינה ראויה לקרבן שלשמו
 הופרשה אינה קדושה.
 מקשה הגמרא: איך יתכן לומר שרבי שמעון סבר שדבר שאינו ראוי
 לקרבן שלשמו הוקדש אין קדושת הגוף חלה עליו, וְהִרִי מְחוּסַּר זֵמָן
 דְּלֹא חֵוִי – קרבן שאינו ראוי להקרבה מחמת חסרון הזמן, שהזמן
 הראוי להקרבתו טרם הגיע, ואף על פי כן וְאִמֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן במסכת
 חולין (א) דְּקְדוּשָׁה בְּקְדוּשַׁת הַגּוּף, שאמר שהשוחט בחוץ קרבן זה
 עובר בלא תעשה. מתרצת הגמרא: שְׁאֵנִי – שונה דין מְחוּסַּר זֵמָן,
 דְּחֵוִי לְמַחֵר – משום שלאחר זמן יהיה ראוי לקרבן, ולכן כבר עתה
 חלה עליו קדושת הגוף. שואלת הגמרא: אִי הָבִי – אם כן הוא
 שקרבן שהיה ראוי לאחר זמן חלה עליו קדושת הגוף, אֲשֶׁם בֶּן
 שְׁתֵּים וְהִכִּיָּא בֶּן שָׁנָה הָא חֵוִי לְשָׁנָה – הרי יהיה ראוי בשנה הבאה,
 ומדוע אמר רבי שמעון שאין קדושת הגוף חלה עליו. מחמת קושיא
 זו חזרת בה הגמרא ומבארת טעם אחר בדברי רבי שמעון: אֲלָא
 הֵיִינוּ מַעֲמָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּמְחוּסַּר זֵמָן שְׁקְדוּשַׁת הַגּוּף חלה עליו,
 דְּלִילִיה לִיה – לפי שדינו נלמד מִכְּבוֹר, בְּרִיתָנָא בְּרִיתָאָה בְּעֵינָן
 מעשר בהמה, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אִמֵּר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן,
 מְחוּסַּר זֵמָן נִכְנָס לְדִיר לְהַתְעַשֵּׁר – בהמה שאינה ראויה עתה
 להקרבה משום שלא הגיע היום השמיני ללידתה יכולים להכניסה
 לדייר עול מנותה במנין עשרה בהמות לענין 'מעשר בהמה',
 וְהִירֵא הוּא דְּבַר זֶה כְּכֹבֵד, מַה כְּכֹבֵד קְדוּשָׁה לְפָנֵי זֵמָנָה – כשם
 שכבוד קדוש מיד בצאתו מרחם אמו לפני הזמן הראוי להקרבתו,
 וְקָרַב לְאַחַר זֵמָנָה – ונעשה ראוי להקרבה רק ביום השמיני ללידתו,
 אִף מְחוּסַּר זֵמָן קְדוּשָׁה לְפָנֵי זֵמָנָה וְקָרַב לְאַחַר זֵמָנָה.
 תְּנִי דְּרַבִּנָּה, הַמְּקַדִּישׁ נִקְבָּה לְעוֹלָתוֹ

הגמרא מבארת שגם רבי אליעזר שסובר שולד עולה קרב בעצמו
 לשם עולה, מודה שולד אשם אינו קרב בעצמו לשם אשם: אִמֶּר רַבִּי
 יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, וּמוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לַחֲכָמִים, בְּמַפְרִישׁ נִקְבָּה
 לְאֲשָׁם וְיִלְדָה, דְּאֵין בָּנָה קָרַב לְאֲשָׁם, אלא ירעה עד שיפול בו מום,
 וימכר, ויביא בדמיו אשם, ודווקא במפריש נקבה לעולה סובר רבי
 אליעזר במשנה לעיל (דף) שהולד עצמו קרב לעולה.
 מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא – הלא פשוט הוא דין זה, ולמה הוצרך רבי
 יוסי ברבי חנינא להשמיענו, שהרי עַד כָּאֵן לֹא קָאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 שהולד עצמו קרב, אֲלָא דווקא בְּמַפְרִישׁ נִקְבָּה לְעוֹלָה וְיִלְדָה,
 שהולד עצמו קרב לעולה, משום דְּאִיבָא שֶׁם עוֹלָה עַל אִמּוֹ – שאף
 על פי שהיא נקבה, חל על אמו שם עולה, שהרי מצינו עולת העוף
 שבאה מן הנקבה, אֲבָל גַּבִּי מַפְרִישׁ נִקְבָּה לְאֲשָׁם וְיִלְדָה, דְּלִיבָא שֶׁם
 אֲשָׁם עַל אִמּוֹ – שלא חל על אמו שם אשם, הואיל ולא מצינו אשם
 שבא מן הנקבה, ובוה ודאי שְׁאִפִּילוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מוֹדָה דְּלֹא [שאין
 הולד] קָרַב לְאֲשָׁם.
 מתרצת הגמרא: אִי לֹא דְּאֲשָׁמֵינָן – אם לא היה רבי יוסי ברבי
 חנינא משמיענו דין זה, הָוָה אֲמִינָא – הייתי יכול לומר דְּמַעֲמָא דְּרַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר שולד עולה קרב בעצמו לעולה, לֹא [אינו] מִשּׁוּם דְּשֶׁם
 עוֹלָה עַל אִמּוֹ, אֲלָא טעמו של רבי אליעזר הוא מִשּׁוּם דְּחֵוִי וְלֹד
 לְהַקְרִיבָה – שהולד ראוי להקרבה, ולכן אין צריך להביא בדמיו
 עולה, אלא הוא עצמו קרב לעולה, וְהָאִי נָמִי חֵוִי – ואף ולד
 אשם, הרי הוא ראוי לְהַקְרִיבָה, ואף בזה סובר רבי אליעזר שהוא
 עצמו קרב לאשם, קָא מְשַׁמַּע לָן – ולכן הוצרך רבי יוסי ברבי חנינא
 להשמיענו שאין הדבר כן, אלא דווקא בולד עולה סובר רבי אליעזר
 שהוא עצמו קרב לעולה, הואיל ויש שם עולה על אמו, אבל בולד
 אשם, שאין שם אשם על אמו, מודה רבי אליעזר שאינו קרב בעצמו
 לאשם.
 שואלת הגמרא: אִי הָבִי – אם כן, שטעמו של רבי אליעזר שולד
 עולה קרב לעולה הוא משום שיש שם עולה על אמו, אֲדַמְשַׁמַּע לָן
 [עַד שרבי יוסי ברבי חנינא משמיע לָנו] דְּאֵין בָּנָה שֶׁם הַנִּקְבָּה
 שהופרשה לאשם, קָרַב לְשֵׁם אֲשָׁם, נִישְׁמַעִינָן [שישמיענו] דְּאֵין
 בָּנָה שֶׁם הַנִּקְבָּה שהופרשה לאשם, קָרַב לְשֵׁם עוֹלָה, משום שאין שם
 עולה על אמו, אלא יש עליה שם אשם, וְאֵינוּ נִדַּע שֶׁהוּא הָדִין שְׁאֵינוּ
 קָרַב לְאֲשָׁם, שהרי קל וחומר הוא, ומה לשם עולה אינו קרב, ואף על
 פי שיש על אמו שם עולה וְהָאִי דְּמִיָּה קְרִיבִים לְשֵׁם עוֹלָה, קל וחומר
 שלשם אשם אינו קרב, שהרי אין על אמו שם אשם, ואף דְּמִיָּה אֵינִם
 קְרִיבִים לְשֵׁם אֲשָׁם.
 משיבה הגמרא: אִי אֲשָׁמֵינָן רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא שולד אשם אינו
 קרב לשם עוֹלָה, הָוָה אֲמִינָא – הייתי יכול לומר שְׁלֵעוֹלָה דווקא
 הוּא דְּלֹא קָרַבָּה, דְּלֹא אִתְּקִישָׁה לְאַמָּה (קְדוּשָׁה עוֹבְרָה) בְּקְדוּשַׁת
 עוֹלָה] אֲבָל לְשֵׁם אֲשָׁם, [כִּיּוֹן דְּאִתְּקִישָׁה לְאַמָּיָה – שהקדיש את
 אמו לְאֲשָׁם], אֵימָא וְלֹד אֲשֶׁם קָרַב לְשֵׁם אֲשָׁם, קָא מְשַׁמַּע לָן –
 משמיענו רבי יוסי ברבי חנינא שאין הדבר כן, אלא הולד אינו קרב
 אף לשם אשם, הואיל ואינו קריבה לשם אשם, לא היא, ולא
 דְּמִיָּה.
 משנה
 קרבן אשם בא זכר, משנתינו דנה במפריש נקבה לאשמה: הַמְּפִרֵּשׁ
 נִקְבָּה לְאֲשָׁם כִּיּוֹן שְׁאֵינָה רְאוּיָה לַהֲקַרְבָּה תִּרְעָה עַד שְׁתַּסְתַּמֵּב –
 יוציאנה למרעה עד שיפול בה מום, וְתִיִּמְכַּר לְחֻלִּין וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ
 אֲשָׁם. וְאֵם קָרַב אֲשָׁמוֹ וְשׁוּב אֵין לוֹ צוּרָךְ בְּאֲשָׁם, וְיָפְלוּ דְּמִיו לְנִקְבָּה
 – ינתנו דמי האשם הפדוי בשופר שבו נותנים מעות לקניית עולות
 נדבת ציבור. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, נִקְבָּה שהופרשה לאשם תִּיִּמְכַּר
 שְׁלֹא בְּמוֹם.
 נמרא
 שנינו במשנה בדברי תנא קמא שנקבה שהופרשה לאשם צריך

1 ולפסח וְלֹאֲשָׁמוּ שכל אלו דינם לבא ממין זכר, עוֹשֶׂה תְּמוּדָה –
 2 שם הקרבן חל עליה לענין שאם המיר בה בהמת חולין קדשה. רַבִּי
 3 שְׁמַעוֹן אָמַר אם הקדישה לְעוֹלָתוֹ, עוֹשֶׂה תְּמוּדָה, אבל אם
 4 הקדישה לְפֶסַח וְלֹאֲשָׁמוּ, אֵין עוֹשֶׂה תְּמוּדָה, משום שֶׁאֵין לָּהּ דָּבָר
 5 עוֹשֶׂה תְּמוּדָה אֵלָּא הַרְוֵעָה לְהִסְתַּאֲבֵב – אין בהמת קדשים עושה
 6 תמורה אלא אם היא קדושה בקדושת הגוף שאינה נפדית אלא
 7 במום. ולכן בפסח ואשם שסובר רבי שמעון שנקבה שהוקדשה
 8 לשמם נפדית בלא מום, אינה עושה תמורה. אולם נקבה שהוקדשה
 9 לעולה כיון שמצינו מין נקבה בעולת העוף, קדושה היא בקדושת
 10 הגוף וצריכה מום כדי לפדותה, עושה תמורה. אָמַר רַבִּי, אֵין אֵין
 11 רֹאֵה דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּפֶסַח – אינני מסכים לרבי שמעון
 12 שנקבה שהוקדשה לפסח אינה קדושה בקדושת הגוף, הוֹאִיל וּמוֹתֵר
 13 הַפֶּסַח קָרֵב שְׁלָמִים – כיון שפסח שנותר לאחר הפסח קרב לשם
 14 שלמים הבאין נקבה, אם כן נקבה זו שם שלמים עליה, וחלה בה
 15 קדושת הגוף ואינה נפדית בלא מום.

16 הגמרא מקשה על רבי מדוע לא נחלק על רבי שמעון גם באשם:
 17 וְלִמָּא – היה לו לרבי לומר, אֵין אֵין רֹאֵה דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן
 18 בְּאֲשָׁם, אלא נקבה שהוקדשה לאשם קדושה בקדושת הגוף, הוֹאִיל
 19 וּמוֹתֵר אֲשָׁם קָרֵב עוֹלָה – כיון שאשם שנותר קרב לעולה, ומצינו
 20 נקבה בעולת העוף, ואם כן יש לחול בנקבה זו קדושת הגוף. מתרצת
 21 הגמרא: רַבִּי סָבַר לָּהּ בְּרַבְּנָן דְּאִמְרֵי מוֹתְרוֹת שֶׁל אִשֶׁם לְנִדְבָת
 22 צִיּוּר אֱוִיל – לשם עולת נדבה של ציבור הם קרבים, וְאֵין תְּמוּדָה
 23 בְּקָרֵב צִיּוּר, ולכן אף ששם עולה עליה ומחמת כן קדושה בקדושת
 24 הגוף, אינה עושה תמורה.

25 הגמרא מבררת את טעמו של רבי שמעון: קָא סִלְקָא דַּעְתָּךְ – היה
 26 עולה בדעתך לומר הֵינּוּ מַעֲמָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן נָבִי מַפְרִישׁ נִקְבָּה
 27 לְעוֹלָתוֹ, דְּמשום הֵבִי עוֹשֶׂה תְּמוּדָה, דְּהָאֵיכָא – שהרי יש שם עולה
 28 עָלֶיהָ נָבִי עוֹלַת הָעוֹף הַבָּאָה אֵף מִמִּין נִקְבָּה. שואלת הגמרא: אֵלָּא
 29 מַעֲתָה בְּכֵהֵן גְּדוֹל שֶׁהַפְרִישׁ פָּרָה נִקְבָּה לְפָרוֹ – לשם קרבן חטאת
 30 שלו ביום הכפורים שדינו לבא פר זכר, תִּיקְדוּשׁ – תחול עליה
 31 קדושת הגוף לענין שתעשה תמורה, דְּהָאֵיכָא – שהרי מצינו חטאת
 32 הַבָּאָה פָּרָה בְּפֶתַח הַמִּטָּה – פרה אדומה הבאה נקבה ונקראת
 33 חטאת. משיבה הגמרא: פרת חטאת קָדְשִׁי בְּדֶק הַבֵּית הִיא – דין
 34 קדשי בדק הבית בלבד יש עליה, שהרי אינה קריבה על המזבח,
 35 וְקָדְשִׁי בְּדֶק הַבֵּית לֹא עֲבָדִי תְּמוּדָה – קדשי בדק הבית אינם עושים
 36 תמורה, ולכן אף שמצינו שם חטאת על פרה, מכל מקום אין זה
 37 מועיל לעשות תמורה. ממשיכה הגמרא לשאול: לִפִּי טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי
 38 שְׁמַעוֹן, יְחִיד שֶׁהַפְרִישׁ שְׁעִיר זָכֵר לְשַׁעֲרֵתוֹ – לשם חטאת יחיד
 39 הבאה שעירה, תִּיקְדוּשׁ בקדושת הגוף ויעשה תמורה, דְּהָאֵיכָא –
 40 שהרי מצינו חטאת הבאה ממין זכר בְּשַׁעֲרֵי שְׂמִיבָא נְשִׂיא לחטאתו.
 41 אֵין נָמִי – אופן נוסף, נְשִׂיא שֶׁהַפְרִישׁ שְׁעִירָה נִקְבָּה לְשַׁעֲרֵירָה – לשם
 42 חטאת נשיא הבאה ששעיר, תִּיקְדוּשׁ בקדושת הגוף, דְּהָא – שהרי
 43 יְחִיד מַפְרִישׁ שְׁעִירָה. משיבה הגמרא: הֵנִי תָּרִי גוֹפִי נִינְהוּ – יחיד
 44 ונשיא שני אנשים שונים הם, וכיון שאין נשיא מביא שעירה ואין
 45 הדיוט מביא שעיר, לפיכך אין שם של המין האחר חל על מה
 46 שהפריש, מה שאין כן מצורע עשיר שדינו להפריש בהמה ממין זכר
 47 לעולה, הוא עצמו יכול להביא עולת נקבה מעוף אם יפקיר נכסיו
 48 וידיה עני, ולכן חל שם עולה עליה.

49 שואלת הגמרא: שנינו במשנה (הוריות י) הָמָא הַנְּשִׂיא או הכהן גדול
 50 עַד שֶׁלֹּא נִתְּמַנּוּ לְנִשְׂיאוֹת או לכהונה גדולה, ולא הספיקו להביא את
 51 קרבנם קודם שנתמנו, דינם כהדיוט ומביאים שעירה. ובאופן זה יש
 52 לדון, כִּי [–כאשר] מַפְרִישׁ הַנְּשִׂיא שְׁעִיר זָכֵר לְשַׁעֲרֵתוֹ (ובמקום
 53 שעירה) תִּיקְדוּשׁ הַבְּהֵמָה ותעשה תמורה. דְּהָא אֵילוּ הָמָא הַשְּׂתָא
 54 בְּרִי אִיתוּוּי שְׁעִיר הוּא – שהרי אילו היה חוטא עתה אחר שנתמנה
 55 לנשיאותו היה מביא שעיר, וכאן הרי מדובר באותו גוף ולא בשני
 56 גופים. משיבה הגמרא: הָא – נשיא זה לֹא הָמָא עתה כשנתמנה ולא

57 אִיתְּחִיב בְּשַׁעֲרֵי, ואף שהוא גוף אחד אין די בזה בכדי שיקרא שם
 58 חטאת על השעיר, כיון שבשעה שנתחייב בה אינו שייך אלא בנקבה.
 59 מקשה הגמרא: אֵין הֵבִי – אם כן שקרבן שלא התחייב בו אין הוא
 60 סיבה שתחול מחמתו קדושת הגוף על קרבן אחר, הֵבִיא נָמִי – אף
 61 בענינו שהפריש נקבה לעולתו, מדוע לרבי שמעון שם עולה חל
 62 עליה משום שמצינו נקבה בעולת העוף, הָא לֹא עוֹלַת הָעוֹף
 63 קָמִיתִי – הרי אדם זה אינו יכול להביא עולת העוף לחובתו שהרי
 64 על כרחך הפריש בהמה מפני שמצורע עשיר הוא המחויב להפריש
 65 בהמה, ואף אם נאמר שמדובר בעני שהפריש עולת נדבה, מכל מקום
 66 אינו יכול להביא עוף לנדבתו, אלא אם כן פירש שמתנדב להביא
 67 עוף. מתרצת הגמרא: רַבִּי שְׁמַעוֹן סָבַר לָּהּ בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה,
 68 דִּתְּנִן בְּמִשְׁנָה (מנחות יז) הָאמַר תָּרִי עָלֶי עוֹלָה, יָבִיא לַפְּחוֹת בְּכֶשֶׁ
 69 שְׁהוּא הַפְּחוֹת שְׁבַעוּלָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אָמַר, יִכּוֹל לְהִבְיָא
 70 אֹז תוֹר אֹז בְּנֵי יוֹנָה שֶׁהֵם הַפְּחוֹתִים שְׁבַעוּלָה, ואף עשיר המחויב
 71 להביא בהמה לחובתו יכול להביאם לנדבתו. ולפיכך המפריש נקבה
 72 לעולה חל עליה קדושת הגוף משום שהוא עצמו יכול להביא עוף
 73 נקבה לנדרו אף לאחר שכבר הפריש בהמה.

74 הגמרא מביאה משנה בענין מקדיש נקבה לעולה ומקשה עליה
 75 ממשנה אחרת: תָּנִן הֵתָם (שקלים פ"ד מ"א), הַמְּקַדֵּשׁ נִבְכִּיו סֹתָם, וְהִיהָ
 76 בְּהֵן בְּהֵמָה תְּמִימָה הָרְאוּיָה לְנָבִי מוֹכֵחַ וְכָרִים וְנִקְבוֹת, רַבִּי אֶלְעָזָר
 77 אָמַר, הַזְּכָרִים יִמְכְּרוּ לְצָרְכֵי עוֹלוֹת – לאנשים הרוצים להקריב
 78 עולות, ויקריבו עולות, כלומר, שלאחר פדיתם הם עצמם קרבים
 79 עולה, ואינם נפדים לחולין, וְהַנְּקִבוֹת שְׂאִינן רְאוּיָה לְקָרֵב עוֹלָה
 80 יִמְכְּרוּ לְצָרְכֵי שְׁלָמִים – לאנשים הלוקחים אותן על מנת להקריבם
 81 כשלמים. וְדִמִּיתֵיהֶן יָפְלוּ – ודמי פדיונם של הזכרים והנקבות ילכו עם
 82 שְׂאֵר הַנְּבָכִים שְׂאִינן קְרִבּוֹת לְבֶדֶק הַבֵּית. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר,
 83 וְכָרִים עֲצָמָן וְקָרִבּוֹת עוֹלוֹת, ולא פדים אותם, וְנִקְבוֹת יִמְכְּרוּ לְצָרְכֵי
 84 שְׁלָמִים וְיָבִיא בְּדִמִּיתֵיהֶן עוֹלוֹת. וְשְׂאֵר הַנְּבָכִים שֶׁהַקִּדִּישׁ שְׂאִינן
 85 רְאוּיָה לְמוֹזֵב יָפְלוּ לְבֶדֶק הַבֵּית.

86 אָמַר לִיה רַבִּי חִיָּא בְּרִי אָבָא לְרַבִּי יוֹחָנָן, לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר וְכָרִים
 87 עֲצָמָן יִקְרְבוּ עוֹלוֹת, וגם בדמי הנקבות יביא עולות, הרי שסבר
 88 שכונות המקדיש היתה להקדיש בין הזכרים ובין הנקבות לעולות,
 89 קשה וְנִקְבוֹת הֵבִי מִקְרָב שְׁלָמִים – איך מוכרים את הנקבות
 90 להקריב אותן עצמן לשלמים, הָא מִכָּה קְדוּשָׁה דְּחֻזְיָה קְאָתִין –
 91 הרי מחמת קדושת עולה שנדחו הימנה באו, ולעיל (יח) שנינו
 92 שהמפריש נקבה לעולה אינה קריבה אלא תרעה עד שיפול בה מום
 93 ואז נפדית. לִישָׁנָא אַחֲרֵיכָא – נוסח אחר בקושיא זו, אָמַר לִיה רַבִּי
 94 חִיָּא בְּרִי אָבָא לְרַבִּי יוֹחָנָן, מִדְּקָאֵמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְכָרִים עֲצָמָן וְקָרִבּוֹ
 95 עוֹלוֹת, לְמִימָרָא דְּקְדוּשַׁת הַגּוֹף אֶקְדָּשִׁינָהּ – מבואר מכך
 96 שבקדושת הגוף הקדיש את הבהמות, וקשה אֵין הֵבִי נִקְבוֹת אִמָּא
 97 יִמְכְּרוּ לְצָרְכֵי שְׁלָמִים – אם כן איך הנקבות נמכרות בכדי להקריבן
 98 לשלמים, בְּעִיָּא רַעֲיָה – הרי קדושת עולה עליהן וצריך להוציאן
 99 למרעה עד שיארע בהן מום ולפדותן לחולין. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
 100 לְרַבִּי חִיָּא בְּרִי אָבָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר לָּהּ בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּאָמַר כֹּל
 101 מִיָּדִי דְּלֹא חָזִי לִיה לְגוֹפִיָּה – כל דבר שאין גופו ראוי לקרבן לֹא
 102 נִתְּמַן לִיה – לא יורדת וחלה עליו קדושת הגוף. והיכן מצינו שרבי
 103 שמעון אמר כך, דִּתְּנִן בְּמִשְׁנָתוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר המפריש נקבה
 104 לאשם תִּמְכֹּר שְׂלָא בְּמוֹם, (ולא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן) וביארה הגמרא
 105 טעמו דְּכִין דְּלֹא חָזִי נִקְבָּה לְאֲשָׁם – מכיון שנקבה אינה ראויה
 106 לקרבן אשם, לֹא נִתְּמַן לָּהּ – לא חלה עליה קדושת הגוף, הרי
 107 שסבר רבי שמעון שדבר שאין גופו ראוי לקרבן שלשמו הוקדש לא
 108 חלה עליו קדושת הגוף. ולכן סבר רבי יְהוֹשֻׁעַ שנקבה שהוקדשה
 109 לעולה לא חלה עליה קדושת הגוף ואינה צריכה רעה, ויכולה
 110 להמכר כדי להקריבה לשלמים. מקשה הגמרא: אִמָּר דְּאָמַר –
 111 יכולים אנו לומר שמה שאמר רַבִּי שְׁמַעוֹן נָבִי נִקְבָּה לְאֲשָׁם שלא
 112 חלה עליה קדושת הגוף,

תמורה. פרק שלישי - אלו קדשים דף כ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קצט
רש"י
תוספות

1 לפסחו ולאשמו — לא מצינו אשם ופסח נקבה. הכי גרסין: שאין לך דבר עושה
2 תמורה אלא הרועה להסתאב — כלומר, שאין לך דבר שעושה תמורה אלא ההוא
3 דקדוש קדושת הגוף. שאם אינו ראוי להקריב — אינו נמכר בלא מום אלא ירעה.
4 הילכך, רבי שמעון סבירא ליה באשם ופסח, הואיל ואין שמן חל עליהן בנקבה —
5 דנמכר שלא במום, הילכך לא עבד תמורה.
6 אבל בעולה, דאיכא שם עולה עלה בעוף —
7 סבירא ליה דתרעה ועבדא תמורה. והואיל
8 ומותר הפסח קרב שלמים — הילכך, הואיל
9 ושייכים שלמים בפסח, ושלמים באין נקבה,
10 ואף על גב דדך לא קרבה נקבה אפילו
11 שלמים לאחר הפסח, כדאמרן לעיל (יטא),
12 נשתיריה לאחר הפסח — תרעה. מיהו, שם
13 שלמים עולה, והואיל היא (שלמים) נקבה,
14 ונחתא לה קדושת הגוף. והואיל ומותר אשם
15 קרב עולה — ואשתבח דדך נקבה דאשם
16 עולה היא, ותקדוש קדושת הגוף בעולה
17 נקבה, דהא מצינו עולת נקבה בעוף. לנרבת
18 צבור — ואי נמי אשם עולה, הואיל ועולת
19 צבור קיימא — לא עבדא תמורה. לפי
20 פר יום הכפורים דחטאת. דהא איכא שם
21 חטאת עלה, דהא אשכחנא פרה אדומה
22 דמיקריא "חטאת" (חולין יא.א). קדשי בדק
23 הבית היא — ולא קרבה למזבח. ולהכי קרי
24 ליה "בדק הבית", כלומר, דדין בדק הבית
25 איתא עלה. תרי גופי נינהו — יחיד ונשיא.
26 ומיהו, דהא גופא דיחיד לא משכחת שעיר
27 לחטאת, ובהאי גופא דנשיא לא משכחת לה
28 שעירה. אבל עולה נקבה — בהאי גופא
29 משכחת לה, דאי בעי מפקד לנכסיה דהוי עני,
30 וחזיא ליה עולת העוף. חטא עד שלא נתמנה
31 — שם חטאת עליה בהאי גופא, דאילו חטא
32 השתא — בר איתויי שעיר הוא. (עשרה הוא)
33 לאו עולת העוף מייית — אי הוה מחויב
34 עולה — לא הוה מייית עולת העוף, דעשיר
35 הוא. ואי נמי עני הוא — עולת נדבה לא
36 קרבה בדלות אי לא פריש בהדיא עוף. רבי
37 שמעון סבר לא כרבי אלעזר בן עזריה —
38 דאפילו גבי נדבה דעשיר סתם חזיא עולת
39 העוף. ודמייהו יפלו עם שאר נכסים לבדק
40 הבית — דסבר רבי אלעזר: סתם הקדשות —
41 לבדק הבית, ואפילו בהמה. ומיהו, מידי דחוי
42 למזבח — אינו יוצא מידי מזבח לעולם. ורבי
43 יהושע סבר: לא שביק איניש קדושת מזבח,
44 ומקדיש לבדק הבית מידי דחוי למזבח.
45 הילכך, מסתמא למזבח אקדשינהו, וכן עצמן
46 יקרבו עולות. ונקבות ימכרו בו — ויביאו
47 בדמיהן עולות, דסתמיהו לעולה אקדשינהו.
48 מכה קדושת דחיהו אתי — דכיון דזכרים
49 קרבו עולות, דמי השלמים עולות — מכלל
50 סבירא ליה דסתמא לעולה אקדשינהו,
51 והוה ליה מפרש נקבה לעולה, והכי קרב
52 שלמים: דא בעי לרעות, כדקתני מנתיחין
53 (תמורה יח.ב). המפרש נקבה לעולה —
54 תרעה.

15 **ולפסחו ולאשמו** - עושה תמורה. **רבי שמעון אומר:**
16 **לעולתו** - עושה תמורה, **לפסחו ולאשמו** - אין עושה
17 **תמורה, שאין לך דבר עושה תמורה אלא ההוא**
18 **להסתאב. אמר רבי:** אין אני רואה דבריו של רבי שמעון
19 **בפסח** - הואיל ומותר הפסח קרב שלמים. **ולא:**
20 **אין אני רואה דבריו של רבי שמעון באשם** - הואיל
21 **ומותר אשם קרב עולה!** - רבי סבר לה כרבנן, דאמרי:
22 **מותרות** - לנרבת ציבור אולי, ואין תמורה בצבור. קא
23 **סלקא דעתך, היינו טעמא דרבי שמעון גבי מפרש**
24 **נקבה לעולתו:** משום הכי עושה תמורה - דהאיכא שם
25 **עולה עליה גבי עולת העוף. אלא מעתה בכהן גדול**
26 **שהפריש פרה לפרו** - תיקדוש, דהאיכא פרת חטאת!
27 **קדשי בדק הבית הוא, וקדשי בדק הבית לא עבדי**
28 **תמורה.** - יחיד שהפריש שעיר לשעירתו - תיקדוש,
29 **דהאיכא שעיר נשיא! אי נמי, נשיא שהפריש שעירה**
30 **לשעירו** - תיקדוש, דהא יחיד מפרש שעירה! - הני
31 **תרי גופי נינהו. חטאו עד שלא נתמנו, כי מפרש שעיר**
32 **לשעירתו** - תיקדוש, דהא אילו חטא השתא - בר
33 **איתויי שעיר הוא!** - הא לא חטא - לא איחייב בשעיר.
34 **אי הכי, הכא נמי: הא לאו עולת העוף קמייית!**
35 **רבי שמעון סבר לה פרבי אלעזר בן עזריה: דתנו,**
36 **"הרי עלי עולה"** - יביא כבש. **רבי אלעזר בן עזריה**
37 **אומר:** או תור או בני יונה. תנן התם: המקדיש נכסיו
38 **והיה בהן בהמה ראויה לגבי מזבח, זכרים ונקבות. רבי**
39 **אלעזר אומר:** זכרים - ימכרו לצרכי עולות, ונקבות
40 **ימכרו לצרכי שלמים, ודמיהן יפלו עם שאר נכסים**
41 **לבדק הבית. רבי יהושע אומר:** זכרים עצמן - יקרבו
42 **עולות, ונקבות - ימכרו לצרכי שלמים, ויביא בדמיהן**
43 **עולות, ושאר נכסים - יפלו לבדק הבית. אמר ליה רבי**
44 **חייא בר אבא לרבי יוחנן:** לרבי יהושע דאמר זכרים
45 **עצמן יקרבו עולות, ונקבות היכי מקרבן שלמים הא**
46 **מכה קדושה דחיהו קאתיין? לישנא אחרנא: אמר ליה**
47 **רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן:** מדקאמר רבי יהושע
48 **זכרים עצמן יקרבו עולות** - למימרא דקדושת הגוף
49 **אקדשינהו. אי הכי, נקבות אמאי ימכרו לצרכי שלמים?**
50 **בגמרא רעיה! אמר ליה: רבי יהושע סבר לה פרבי**
51 **שמעון, דאמר כל מידי דלא חזי ליה לגופיה - לא**
52 **נחתא ליה קדושת הגוף. דתנו, רבי שמעון אומר: תמכר**
53 **שלא במום ואמרין דמעמא דרבי שמעון פיון דלא חזיא**
54 **דליכא**

נראה, דמאי קפריך בסמוך: אי הכי, הא נמי לא עולת העוף קמייית. מכל מקום לא דמו, דהיא גופא חזי לעולת נקבה אי מפקד נכסיה לכן נראה לפרש: הני תרי גופי נינהו — דהאי יחיד לא חזי להיות נשיא בעוד הנשיא חי, ונשיא לא חזי להיות לו דין יחיד. אבל עני ועשיר — כחד גופא דמו: העשיר ראוי להיות עני, ועני ראוי להיות עשיר. והשתא פריך שפיר: אי הכי, דאמר הא לא חטא ולא איחייב בשעיר, אף על גב דגופו ראוי להיות נשיא, כיון דבההיא שעתא דחטא לא איחייב בשעיר — לאו כגוף אחד קרינא ביה. הכי נמי בההיא שעתא דחטא לא איחייב בעולת העוף, ולא מצי פטר נפשיה בה. **רבי** שמעון סבר כרבי אלעזר בן עזריה כו' — יביא תור או בני יונה. פירשו: וכיון דמצי פטר נפשיה בעולה אפילו לאחר הפרשת בהמה, כדאיתא פרק "מרובה" (בבא קמא עח.א), ואם כן דחי שפיר בעולת נקבה! וצריך לומר: דמיירי השתא הא דרבי שמעון דמפרש נקבה לעולה, באומר "הרי עלי עולה", דמצי פטר נפשיה בעולת העוף נקבה, אפילו לאחר הפרשת בהמה, כדאיתא פרק "מרובה" (שם). **ימכרו לצרכי** עולה ויפלו דמיהן עם שאר נכסים לבדק הבית — דקסבר רבי אלעזר: סתם הקדש — לבדק הבית. והוי כמתפס תמימים לבדק הבית, דאינו יוצא מידי מזבח לעולם. **ורבי** יהושע אמר זכרים עצמן יקרבו עולה — דקסבר: לא שביק אינש קדש מזבח ואקדיש לקדשי בדק הבית מידי דחוי לקדשי מזבח, וסתמא דעתו לעולה, דכולה כליל לשם.

אם היה כהן עבודתה ועורה שלו – פירושו: אם היה כהן זה שהמותר שלו – הוא
עצמו מקריבה, והעור שלו. ואפילו אינו מאותו משמר המשמרת באותה שבת.
דהכי תניא: מנין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה? תלמוד
לומר "ובא בכל אות נפשו ושרת", בבבא קמא בשילחי "הגזול קמא" (קטב). לשון
רש"י. אבל לפני כפרה דברי הכל הוא עצמו
יקרב אשם – ואם תאמר: וכי עדיף האי ולד
מאימיה? דאילו אימיה אינה קריבה אשם.
דהלכה למשה מסיני דתמורת אשם אינה
קריבה אשם. ויש לומר: דשמא סבירא ליה
דתמורת אשם. כיון דנקבה היא – שפיר
קריבה אשם לפני כפרה, דלא איגמר
הילכתא אלא בתמורה דהיא עצמה חויה
לאשם, כגון זכר. אבל לאחר כפרה – כל
מותרות לנדבה אולי. ובתר הכי קאמר:
מחלוקת לפני כפרה, שהתמורה נמי דמיה
קריבה לעולה סבירא ליה. אין אדם מתכבד
דברו הבא בעבירה – ותמורה, באה
בעבירה היא, שעבר על "לא יחליפנו", ואף
על גב דתמורת עולה ושלמים קריבה –
הנהו לאו לכפרה אתיק. לשון רש"י. ולד
שני אינו קרב – ולד תמורה, כולד שני דמי.
והקשה מורי הרמ"ר מאי קפריך? והא רבי
יהושע בן לוי אליבא דרבי שמעון קאמר,
ופליגי רבנן עליה דכל ולדות קרבי עד סוף
העולם ותיקו: דפריך הוא דקאמר דרבי
הכל ואפילו כרבי אלעזר, ואידו דקאמר
אפילו לרבנן ולד ראשון – קרב, ולד שני
– אינו קרב, אלמא גרע שני מראשון. ואם
כן לרבי אלעזר דאמר במתניתין ולד ראשון
אינו קרב – כל שכן שני? אבל גבי אשם
דליבא שם עולה על אמו – הא לא מצי
לפרושי דליבא שם עולה על אמו בעולת
העוף, דהא הוי שם עולה על אמו בעולת
העוף? אלא הכי פירושו: תחילת הקדש
דאימיה לאו לשם עולה איקדיש, דהא לשם
אשם הוקדש.

בדמיה אין בעצמן לא – ותימיה למורי
הרמ"ר: מאי קפריך? היינו טעמא
דהכא הוא עצמו לא, משום דאתי לאיחלופי,
כדאיתא לעיל, והאי טעמא לא שייך
במפריש נקבה לאשם! ותיקו: דנראה לו דלא
אמר הני טעמי דלעיל אלא לגבי התמורה
עצמו, אבל הולד – יש לו דחיתא אמו, והכי
קאמרת במפריש נקבה לאשם דבנה עצמה
יקרב עולה. והכי נמי אנו צריכים לומר לעיל
בפירוקן (דריצין לומר) דפריך מהאי משנה
דהכא לרבי אלעזר, דאמר: המפריש נקבה
לעולה וילדה, הוא עצמו יקרב עולה.
המטיל

מדדבי יוסי ברבי חנינא, דאמר מודה רבי אלעזר! לא שמיע ליה. מאי? אמר ליה: כנה קרב
עולה. האי מאי? עד כאן לא קאמר רבי אלעזר אלא מפריש נקבה לעולה – דאיכא שם עולה
על אמו, אבל גבי אשם, דליבא שם עולה על אמו – אפילו רבי אלעזר מודה! אמר ליה:
טעמא דרבי אלעזר – לאו משום דשם עולה על אמו, אלא משום דחיו להקריבה – והא נמי
חיו להקריבה. אייתיביה: ולדן ולדן עד סוף כל העולם – יביא בדמיהו עולה. בדמיהו – אין,
עצמו

דליבא שם אשם על אמו – דלא אשכחן נקבה. עושה תמורה – אלמא נחתא לה
קדושת הגוף לרעות. לשון ירושלמי: נקבות היכי קרבי שלמים הא קדוש גופיהו
לעולה. כלומר, ובעו רעיה דהא אמרין (בבא קמא עהב) אי בעי פטר נפשיה בעולת
העוף, כלומר בעולת נקבה. ועוד הא אמר רבי שמעון דקדשה לגופה – דהא
אוקמנא דרבי שמעון לעיל דסבירא ליה
כרבי אלעזר בן עזריה. משנה בתמורת אשם
– בין זכר בין נקבה תרעה, דהילכתא גמירי
לה (תמורה יחא). כל שבחטאת מתה –
באשם תרעה. ולד תמורה – כגון אם המזיר
(הפריש) נקבה לאשמו ולדה. וביא עולה –
דמותות לנדבה יחיד אולי. והלא אף הנדבה
עולה היא – בניחוחא. אלא פרושי מפרש
ואזיל מאי בנייהו. בזמן שהיה באה חובה –
שהיא מוטלת על היחיד להקריבה, סומך
עליה כו'. ואם היה כהן – אותו שהפריש
האשם, וכפר באחר, וניתק הראשון לרעייה.
עבודתה ועורה – של עולה הבאה מן
התמורה. שלו היא – שהוא ועצמו מקריבה
ונטל את העור, ואפילו אינו מאותו משמר
המשמרת באותה שבת. דהכי תניא: מנין
לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל
שעה שירצה – תלמוד לומר: "ובא בכל אות
נפשו ושרת", בבבא קמא בשילחי "הגזול
קמא" (קטב). ולא סומך עליה – דקרבן
צבור אין בו סמיכה. חוץ מפר העלם דבר של
צבור ושעיר המשתלח. דגמירי שתי סמיכות
בצבור, במנחות פרק "שתי מדות" (צבא).
ואף על פי שכהן – כלומר, ואפילו הוא כהן
– עבודתה ועורה של אנשי משמר. שהרי
של צבור היא, ואין כהן של משמר אחר
רשאי להקריב, דכתיב: "לכד ממכירו על
האבות" מה מסור אבות זה לזה – אני
בשבתי ואתם בשבתכם. גמרא וצריבא –
לאיפלוגי בתרתי רבי אלעזר ורבנן. דאי
אשמעינן אשם – שפיפר בעלי – בההוא
קאמר רבי אלעזר ימות, משום דגור אחר
כפרה שנתכפר בראשון. אי אמרת יביא בדמי
המותר עולה – לא למימר נמי קודם כפרה
אם נפל בו מום (אחר) אתי לאתוי בדמי
עולה, וקעביד איסורא, דכל זמן שלא נתכפר
קימי דמיה לאשם. אבל תמורת אשם –
דליבא למימר הכי, דהא קודם כפרה נמי
תמורת אשם לאו להקריבה קיימא, דהכי הוא
דגמירי לה. אימא מודה – רבי אלעזר
דררעה. ענין ליה, ירושלמי: דאי אשמעינן
גבי תמורה – בההוא קאמר רבי אלעזר
תמות היא וולדותיה משום דאתי לאיחלופי,
הואיל ושתיהן עומדות, ההקדש והתמורה,
אתי לטעות ולהחליף הראשון לרעייה
והתמורה לאשם. הואיל וסוף דמיה קרבי
– לא איכפת ליה אי מקריב לה, וקעבר תרי
איסורי: דאי דמקריב התמורה, ועוד דמיתיי
בדמי האשם עולה, והוא לא נתכפר עדיין,
דתמורה לא כיפרה לה, כדאמרין לקמן דאין
דבר הבא בעבירה מנפר על חטא. ותמורה
באה בעבירה, שעבר על "לא יחליפנו". אבל
אשם שכפרו בעליו, דלא אתי לאיחלופי,
ולד התמורה יקרב אשם, אם אבד הראשון. כענינה

– ותמורה עבר על "לא יחליפנו" (ויקרא כז). ואף על גב דתמורת עולה ושלמים קריבה – הנהו לאו לכפרה אתיק. ורב חנינא לסייעי לרבי יהושע בן לוי – לעיל, בהאי
פירקא (יחב). ולד שני אינו קרב – והאי ולד שני הוא, דתמורה קרי "ולד", והואיל ומכא אחר אתי. מחלוקת – דולד תמורה קודם כפרה. דהתם אמר רבי אלעזר ימות,
דאי אמרת ירעה, כיון דדמיה קרבי – אתי לאיחלופי ולאקריביה לאשם. ורבנן אמרי: כיון דאיהו גופיה לא אקריב עולה – לא אתי לאיחלופי. אבל לאחר כפרה, דליבא
למימר איחלופי הוא, והולד עצמו יקרב עולה. מדדבי יוסי ברבי חנינא – דאמר לעיל מודה רבי אלעזר כו' ושמעין מינה דטעמיה דרבי אלעזר גבי ולד מפרשי נקבה
לעולה משום דאיכא שם עולה על אמו. אבל הבא, דליבא שם עולה על אמו – לא. משום דחיו להקריבה – הולד. אייתיביה – מתניתין היא: תמורת אשם כו'. וביא בדמיהו
עולה – מילתיה דרבי אלעזר נקט.

תמורה דף כ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רא

בעליז באחר מוזרו ליה רבנן לרבי אליעזר שימותו, משום שאם
נאמר שיביאו בדמיו עולה, יהיה סבור שאף לפני כפרה אם אירע מום
באחד מהם יביא בדמיו עולה, צריכא – לכך הוצרכו לחלוק בשני
האופנים.
הגמרא מבארת באיזה אופן נחלקו התנאים במשנה בדין וולד תמורה:
אמר רב נתנן אמר רבה בר אבון, מחלוקת התנאים במשנה בדין
ולד תמורת אשם אם ידעה או ימות, לאחר כפרה – אינו אלא לאחר
שכבר נתכפר באשם, אבל לפני כפרה, דברי הכל הוא עצמו יקרב
אשם – כולם מודים שיכול להקריב את הולד לאשמו. דוחה הגמרא:
אמר רבא, שתי תשובות בדבר – שתי ראיות יש לסתור דבר זה,
הדא, דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה – לא יתכן שאדם
יתכפר בדבר הבא על ידי עבירה, וולד זה בא מתמורה הבאה על ידי
שעבר על הלאו של לא יחליפנו (ויקרא כו י), ועוד, התני רב חנניא
לסיועיה לרבי יהושע בן לוי – הרי שנה רב חנניא (לעיל יח) ברייתא
שממנה יש ראייה לרבי יהושע בן לוי, דאמר (שם יח) לגבי וולד שלמים,
שאף חכמים (שם) שסוברים שולד ראשון קרב, מכל מקום וולד שני
– וולד שלמים אינו קרב, והרי וולד התמורה וולד שני הוא, לפי
שהתמורה עצמה כולד הקרבן היא, שבאה מכחו. אלא אי איתמר
הכי איתמר – אלא מה שנאמר משמו של רבה בר אבון, על כרחך
שכן נאמר, אמר רב נתנן אמר רבה בר אבון מחלוקת קודם
כפרה, שבו חשש רבי אליעזר שיבא להחליף ולקריב את וולד
התמורה לאשם, כי יאמר אם דמיו קרבים לעולה אפשר אף להקריב
אותו עצמו לאשם, ורבנן סברו שבכך שלא קרב הוא עצמו לעולה
די בכך, ואין לחשוש שיבא להקריבו לאשם. אבל לאחר כפרה
שכבר אין חשש שיחליף, כולם מודים שהוא עצמו קרב עולה.
מקשה הגמרא: והתני רב חנניא לסיועיה לרבי יהושע בן לוי שולד
שני אינו קרב, ואיך אפשר לומר שולד התמורה שהוא כולד שני
קרב. קשיא – אכן קשה הדבר.
בא מניה (ו-שאל ממנו) רבי אבין בר חייה מרבי אבין בר כהנא,
הפריש נקבה לאשם וילדה זכר, בנה מהו שיקרב לעולה. שואלת
הגמרא: ותיפשוט ליה מדרבי יוסי ברי חנינא דאמר (לעיל יט) שאף
רבי אליעזר שאמר (לעיל יח) שהמפריש נקבה לעולה וילדה, בנה קרב
לעולה, מודה רבי אליעזר שהמפריש נקבה לאשם וילדה, בנה אינו
קרב לאשם, והתבאר (לעיל יט) שטעם החילוק הוא, שבעולה שמצינו
שבאה נקבה בעוף, חל שם עולה על אמו, מה שאין כן באשם שלא
מצינו שיבא נקבה, אין שם אשם חל על האם. ומטעם זה נפשוט שאף
לעולה אין וולד האשם ראוי שהרי אין שם עולה על אמו, שהוקדשה
לאשם ולא לעולה. משיבה הגמרא: לא שמיע ליה – רבי אבין בר
חייה לא שמע את דברי רבי יוסי ברי חנינא, ולכן הסתפק. מבררת
הגמרא: מאי – מה ענה רבי אבין בר כהנא. אומרת הגמרא: אמר
ליה, בנה קרב עולה. שאל על כך רבי אבין בר חייה: האי מאי –
וכי מה ביאורם של דברים אלו, הרי עד כאן לא קאמר רבי אליעזר
שהולד יקרב עולה, אלא לגבי מפריש נקבה לעולה וילדה, דאיכא
– לפי שחל שם עולה על אמו – שאמו הוקדשה לשם עולה, אבל
לגבי מפריש נקבה לאשם וילדה, דליכא (ו-שאין) שם עולה על אמו
– שאמו לא הוקדשה כלל לעולה אלא לאשם, אפילו רבי אליעזר
מודה שאין וולדה קרב לעולה. אמר ליה רבי אבין בר כהנא לרבי
אבין בר חייה. מעמא דרבי אליעזר במפריש נקבה לעולה וילדה,
הוא לאו משום דשם עולה על אמו, אלא משום דחיי להקדשה –
כיון שהולד זכר וראוי להקריבו, הרי הוא קרב לעולה, שאין דחיית
האם מהקדבה חלה על הולד, והא נמי חיי להקדשה – וכך גם וולד
זכר של נקבה שהופרשה לאשם, כיון שראוי הוא להקרב לעולה קרב
לעולה.
איתיביה – הקשה רבי אבין בר חייה לרבי אבין בר כהנא, שנינו
במשנתנו בדברי רבי אלעזר, ולכן של תמורת אשם, וכן ולד ולכן
עד סוף כל העולם, ימכרו ויביא בדמיהן עולה. ומדבריו יש לדייק,
בדמיהן אין – בדמי הולדות אכן מביאים עולה,

זה משום דליכא שם אשם על אמו – אין על נקבה שם אשם כלל,
לפי שאין אשם נקבה בשום אופן, אבל גבי נקבה לעולה דאיכא שם
עולה על אמו – שמצינו עולה נקבה בעוף, שמא אפילו רבי שמעון
מודה שחלה עליה קדושת הגוף. ועוד קשה, הא שמעין ליה לרבי
שמעון – הרי בפירוש אמר רבי שמעון (לעיל ע"א), שהמפריש נקבה
לעולתו עושה תמורה, שחלה עליה קדושת הגוף, ומטעם שיש
נקבה בעולת העוף כמבואר שם. אמר ליה רבי יוחנן לרבי חייה בר
אבא, רבי יהושע סבר ליה כאידך תנא (ו-כתנא אחר) אליכא דרבי
שמעון, דתניא, רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, אף
מפריש נקבה לעולתו אין עושה תמורה, שלא חלה עליה קדושת
הגוף.

משנה

במשנה להלן (כא) שנינו שישנם חמש חטאות שאינם ראויים
להקדבה שהדין שימותו, משנתנו מבארת מה הדין כשזה בקרבן
אשם: תמורת אשם – בהמה ממין זכר או ממין נקבה שהמירו בה
קרבן אשם, וכן וולד תמורה – וולד שנולד מבהמה נקבה שהמירו בה
קרבן אשם, ולכן וולד עד סוף כל העולם – כל דורות הולדות
שיוולדו מתמורת אשם, ירעו עד שיסתאבו – יוציאו למרעה עד
שיפול בהם מום, וימכרו לחולין, ויפלו דמיהן לנדבה – ובדמי
פדיונם יקנו עולות נדבט ציבור, אלו דברי תנא קמא. רבי אליעזר
אומר ומותו. ורבי (אליעזר) אליעזר אומר ירעו עד שיפול בהם
מום וימכרו, ויביא בדמיהן עולות לנדבתו.
אשם שמתו בעליו, ושיפשוטו בעליו באחר, ירעה עד שיסתאב
וימכר ויפלו דמיו לנדבה. רבי אליעזר אומר ומותו. רבי אליעזר
אומר יביא בדמיה עולה.
מבארת המשנה: והלא אף נדבה האמורה בדברי תנא קמא עולה
היא, ומה אם כן ההבדל בין דברי רבי אליעזר לדברי חכמים (ו-תנא
קמא, אלא ההבדל הוא שבזמן שהיא באה (עולה) [חובה] –
כאשר עולה מוטלת על היחיד להביאה, כגון מותר הקרבנות
המנויים במשנתנו לדעת רבי אלעזר, הרי הוא סומך עליה, ומביא
נסכים, ונסכיה משלו, וכן אם היה כהן שהפריש אשם זה שדינו
ברעה, עבודתה ועושה שלו – זכאי הוא לעשות בעצמו כל עבודתה
אפילו במשמר שאינו שלו, וכן ליטול את עור הבהמה לעצמו, ובזמן
שהיא נדבה של ציבור וכגון מותר הקרבנות המנויים במשנתנו
לדעת תנא קמא, אינו סומך עליה, לפי שבקרבן ציבור אין סמיכה,
ואינו מביא עליה נסכים, ונסכיה משל ציבור, וכן אף על פי שהוא
כהן, עבודתה ועושה משל אנשי משמר – רק אנשי המשמר זכאים
לעשות עבודתה, והם נוטלים את עורה.

נמרא

הגמרא מבארת למה הוצרכו רבי אליעזר ורבנן לחלוק פעמיים:
וצריכא – צריכים היו רבי אליעזר ורבנן לחלוק בין בתמורת אשם
וולד תמורת אשם, ובין באשם שמתו בעליו ונתכפרו באחר, דאי
אשמעינן אשם – שאם היו משמיעים את דינם רק באשם שנתכפרו
בעליו באחר, היינו אומרים שרק בזה (ו-זהו) קאמר רבי אליעזר
ומותו, משום דנדר לאחר כפרה אמו לפני כפרה – משום שגור
שאם נאמר לזה שנתכפר באחר שירעה הראשון ויביא בדמיו עולה,
יהיה סבור שגם אם אירע באחד מהם מום לפני שנתכפר באחר יביא
בדמיו עולה, ועושה איסור בכך שמביא בדמיו עולה, שכיון שעדיין
לא נתכפר יש לו להביא בדמיו אשם, אבל גבי תמורת אשם וולד
תמורתה שאין לחשוש אם לפני כפרה ירעו, שהרי גם אז אינם
ראויים להקדבה, איכא (ו-שמא נאמר) מוהי להו רבי אליעזר לרבנן
שירעו ויביא בדמיהם עולות ולא ימותו. ואי אשמעינן הך – ואם
היינו משמיעים את מחלוקתם רק לגבי תמורת אשם וולד תמורת
אשם, היינו אומרים שרק בזה קאמר רבנן שיביא בדמיהם עולות,
משום שאין לחשוש לטעות וכדלעיל, אבל גבי אשם שנתכפרו

1 אבל הולד עצמו לא קרב לעולה, אף שהוא ראוי להקרבה, הרי
2 שלפי רבי אלעזר אף שהולד ראוי להקרבה אינו קרב, והוא הדין
3 בולד נקבה שהופרשה לאשם שאינו קרב לעולה. מתוך רבי אבין בר
4 כהנא: **הָאָם בְּמֵאָה עֶשְׂרִין** – כאן במשנתנו, במה מדובר, כָּנֹן
5 שִׁילָה נִקְבָּה, ולכן רק בדמיה יביאו עולה ולא קריבה היא עצמה
6 לעולה. שאל רבי אבין בר חייה את רבי אבין בר כהנא: וְעַד סוֹף
7 הָעוֹלָם לֹא אוֹלִיד חַד וְכָר – האם יתכן להעמיד את המשנה באופן
8 שכל דורות הולדות עד סוף העולם היו רק נקבות. אָמַר לִיה רבי
9 אבין בר כהנא, מִשְׁנֵינָא שִׁינוּי דְּחִיקָי בְּבִלְאִי – לך שאתה מבבל
10 אענה תירוץ דחוק, שאכן המשנה מדברת כָּנֹן שִׁילָה נִקְבָּה עַד
11 סוֹף הָעוֹלָם.

משנה

12 להבנת דברי המשנה מובאים כאן דיני בכור ומעשר בהמה.
13 דין בכור: בכור זכר הנוול מבהמה טהורה ניתן לכהן בין שהבכור תם
14 ובין שהוא בעל מום. אלא שחילוק יש ביניהם, בכור תם קרב על גבי
15 המזבח ובשרו נאכל לכהנים, ובכור בעל מום אינו קרב על המזבח
16 אבל ממנו של כהן הוא, ונשחט בלא פדיון, בכל מקום, כבהמת
17 חולין, ונאכל לכל אדם.

18 דין מעשר בהמה: חובה על האדם להפריש עשירית מן הבהמות
19 הטהורות שנוולו בעדרו בכל שנה, והעשירי שמפריש נקרא 'מעשר
20 בהמה', ושוחטו בעזרה ומקריב את אימוריו, ושאר בשרו נאכל
21 לבעלים בירושלים כדון קדשים קלים. ואם הוא בעל מום, בין שנפל
22 בו מום אחר הפרשתו ובין שהפרישו כשהוא בעל מום, דינו שנאכל
23 בכל מקום בלא פדיון.

24 משנתנו עוסקת בבהמה שהמירו בה בכור ומעשר: **תְּמוּרַת הַבְּכוֹר**
25 **וְהַמַּעֲשֵׂר, וְהַלֶּדֶן שֶׁל הַתְּמוּרָה או שֶׁל הַמַּעֲשֵׂר וכן וְלֶדֶן וְלֶדֶן עַד סוֹף**
26 **הָעוֹלָם, הָרִי אֵלּוּ בַּבְּכוֹר וּבַמַּעֲשֵׂר** – נוהגים בהם דיני בכור ומעשר,
27 **וְיֵאָכְלוּ בְּמוֹמָן לְבַעֲלִים** – אם נפל בהם מום, נאכלים לבעלים. אבל
28 בעודם תמימים אינם קרבים על המזבח, ובוה אין דינם בבכור ומעשר
29 עצמם, כמבואר בגמרא להלן.

30 המשנה מבארת את ההבדלים שבין בכור ומעשר לבין כל הקדשים:
31 **מָה בֵּין בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר לְבֵין כָּל הַקִּדְשִׁים** – מה ההבדל בין בכור
32 ומעשר שנפל בהם מום לבין שאר קדשים שנפל בהם מום, שְׁכָל
33 הַקִּדְשִׁים נִמְכָּרִים בְּאִיטָלוֹ וְנִשְׁחָטִין בְּאִיטָלוֹ – נמכרים ונשחטים
34 לאחר פדיונם בשוק שמוכרים בו בשר, שאף שבויון יש בכך שנוהגים
35 בהם מנהג חולין, מכל מקום לפי שדמי פדיונם להקדש, ובשוק שיש
36 הרבה קונים הרי הם נמכרים ביוקר, התיירו זאת כדי שיהיה ריח
37 להקדש, וְנִשְׁקָלִין בְּלִישְׁרָא – ושוקלים אותם במשקל כדרך
38 ששוקלים בשר חולין, ולא אסרו לשוקלם מחמת הביון שנוהגים
39 בהם מנהג חולין, לפי שבכך יהיה המשקל מדויק ולא יהיה הפסד
40 להקדש, חוץ מן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר – שאינם נמכרים ונשחטים בשוק
41 ואינם נשקלים במשקל אלא באומד הדעת, לפי שדמי מכירת הבכור
42 לכהן ודמי מכירת המעשר לבעלים, ומשום הריח שלהם אין לזלזל
43 ולנהוג בהם כמנהג שנוהגים בחולין.

44 חילוק נוסף: וְיֵשׁ לָהֶן לְכָל הַקִּדְשִׁים פְּדִיּוֹן – יכולים לפדותם שיצאו
45 לחולין כשנפל בהם מום, וְלַתְּמוּרָתֵיהֶן פְּדִיּוֹן – וכן את הבהמות
46 שהמירו בהם יכולים לפדות כשנפל בהם מום, חוץ מן הַבְּכוֹר
47 וְהַמַּעֲשֵׂר שאף אם נפל בהם מום אי אפשר לפדותם, משום שבבכור
48 נאמר (במדבר יח ז) 'לֹא תִפְדֶּה', ובמעשר נאמר (ויקרא כו ז) 'לֹא יִגְאָל'.
49 חילוק נוסף: וְכֵאֵין כָּל הַקִּדְשִׁים לַכַּתְחִילָה מִחוּצָה לְאֶרֶץ כְּנָעַן
50 להקריבם, חוץ מן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר שאין להביאם לכתחילה, אלא
51 שֶׁאִם בָּכָל זֹאת כָּאֵן כִּשְׁהֵם תְּמִימִים, יִקְרְבוּ, וְאִם בָּאוּ בְּעֵלִי מוֹמִין,
52 יֵאָכְלוּ בְּמוֹמָן לְבַעֲלִים. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן מַה פָּעַם דִּבְרַר זֶה שֶׁכָּל
53 הַקִּדְשִׁים בָּאִים לַכַּתְחִילָה מִחוּץ לְאֶרֶץ כְּנָעַן וְאִילוּ בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר אֵינֶם
54 בָּאִים, לִפִּי שֶׁהַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר יֵשׁ לָהֶן פְּדִינָסָה מִמֶּקוֹמָן – יש להם
55 תקנה לאוכלם בחוץ לארץ, על ידי שיוציאום למרעה עד שיפול בהם
56 מום ואז יהיו מותרים באכילה לבעלים, ולכן אין להביאם לירושלים,

58 וְשֶׁאֵין כָּל הַקִּדְשִׁים אֶף עַל פִּי שְׁנוֹלָד בָּהֶם מוֹם הָרִי אֵלּוּ בַּקִּדְשֹׁתָן,
59 שעדיין צריכים פדייה ובדמי פדיונם צריך להביא קרבן, וכיון שלבסוף
60 יצטרכו להעלות דמיהם לירושלים, לכן התיירו להעלותם בעצמם
61 לירושלים.

גמרא

62 אָמַר רַבָּא בִּר רַב עֲזַאי, בָּעָן בְּמַעְרַבָא – שאלו בארץ ישראל,
63 הַמַּטִּיל מוֹם בְּבַהֲמָה שְׁהִיא תְּמוּרַת בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר, מָהוּ – מה דינו,
64 האם לוקח משום הלאו שנאמר לענין קרבן (ויקרא כב כא) 'כָּל מוֹם לֹא
65 יִהְיֶה בּוֹ', שדרשוהו במסכת ביצה (כז) 'לֹא יִהְיֶה בּוֹ' שלא יטיל בו מום.
66 וצדדי הספק הם, מִי אֲמַרְיָן בֵּין דָּלָא קְרִיבָן לֹא מִיֶּחֱיִיב – האם
67 נאמר שמכיון שאין תמורת הבכור והמעשר קרירות למזבח אינו חייב
68 מלקות עליהן, או דִּילְמָא בֵּין דְּקָדְשֵׁי מִיֶּחֱיִיב – או שמא כיון שחלה
69 עליהן קדושה הרי הוא חייב עליהן. אָמַר לִיה אַבְּי לרבא בר רב
70 עזאי, לדברך שהספק הוא מחמת שקדושות ואינן קרירות, וְתִיבְעִי
71 לָךְ הַמַּטִּיל מוֹם בְּתַשְׁעֵי שָׁל מַעֲשֵׂר – יש לך לשאול גם על בהמה
72 שיצאה תשיעית מן הדיר בשעה שמונה עשר בהמות לקרא שם
73 מעשר על העשירית, וקרא עליה שם מעשר, שזינה שקדושה ואינה
74 קרובה, האם המטיל בה מום לוקח, אָלָא מָה שֶׁאֵין תַּשְׁעֵי דָּלָא
75 קְרִיבָתָא לָךְ – אלא במה שונה בהמה שיצאה תשיעית וקרא עליה
76 שם מעשר שלא שאלת מה דינה, דְּרַחֲמָנָא מַעֲשִׂיָה – משום
77 שהתורה מיעטה אותה מהקרבה בפסוק (ויקרא כו ז) 'וְהַעֲשִׂירִי יִהְיֶה
78 קֹדֶשׁ לַה', שמשמע לְהוּצִיא תַּשְׁעֵי – לזמנע את התשיעי שקרא
79 עליו שם מעשר שאינו קרב, וכיון שאינו קרב היה ברור לך שהמטיל
80 בו מום אינו לוקח, הֲכִי נִמִּי רַחֲמָנָא מַעֲשִׂיָהוּ – אף כאן לגבי תמורת
81 בכור ומעשר התורה מיעטה אותן מהקרבה בפסוק הנאמר בבכור
82 (במדבר יח ז) 'לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם', שמשמע הֵם קְרִיבִין וְאֵין תְּמוּרָתָן
83 קְרִיבָה, ולכן ברור שהמטיל בהן מום אינו לוקח, ואין שאלה בזה.
84 רַב נַחֲמָן בִּר יִצְחָק מַתְנֵי לָהּ הֲכִי – רב נחמן בר יצחק שנה שמעיה
85 זו באופן שונה, וכך שנה, אָמַר רַב אֲחָא בְּרִיה דְּרַב עֲזַאי, בָּעָן
86 בְּמַעְרַבָא – שאלו בארץ ישראל, הַמַּטִּיל מוֹם בְּתַשְׁעֵי שָׁל מַעֲשֵׂר,
87 מָהוּ – מה דינו, האם לוקח משום הלאו של 'כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ'.
88 אָמַר לִיה אַבְּי, וְתִיבְעִי לָךְ – היה לך לשאול מה דינו של הַמַּטִּיל
89 מוֹם בְּתְמוּרַת בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר שֶׁגַם הוּא קְדוּשָׁתוֹ וְאֵין קְרִיבָתוֹ, אָלָא
90 מָה שֶׁאֵין תְּמוּרַת בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר דָּלָא מִיבְעָא לָךְ, דְּרַחֲמָנָא
91 מַעֲשִׂיָה, בפסוק 'קֹדֶשׁ הֵם', הֵן קְרִיבִין וְאֵין תְּמוּרָתָן קְרִיבָה,
92 תַּשְׁעֵי שָׁל מַעֲשֵׂר נִמִּי רַחֲמָנָא מַעֲשִׂיָה, בפסוק הַעֲשִׂירִי, לְהוּצִיא
93 אֶת תַּשְׁעֵי, ולכן ברור שהמטיל בו מום אינו לוקח, ואין שאלה
94 בזה.

95 שנינו במשנה שכל הקדשים באים לכתחילה מחוץ לארץ חוץ
96 מבכור ומעשר, וְאִם בָּכָל זֹאת כָּאֵן כִּשְׁהֵם תְּמִימִים, יִקְרְבוּ, וְאִם בָּאוּ בְּעֵלִי מוֹמִים
97 יֵאָכְלוּ בְּמוֹמָם לְבַעֲלִים.

98 הגמרא מקשה סתירה בין משנתנו למשנה במסכת חלה: וְרַמִּינָהוּ –
99 וקשה ממשנה ששנינו במסכת חלה (פ"ד מ"א), בֵּין אֲנִינְגוֹם הָעֵלָה
100 בְּכוֹרוֹת מִבְּבֵל, וְלֹא קָבְלוּ אוֹתָם הַכֹּהֲנִים מִמֶּנּוּ. וקשה, שבמשנתנו
101 שנינו שאם בא בכור מחוץ לארץ דינו שקרב. מתרצת הגמרא: אָמַר
102 רַב הִסְדָּא לֹא קָשְׁיָא – לא קשה, הָא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל וְהָא רַבִּי עֲקִיבָא
103 – משנתנו רבי ישמעאל שנהא והוא סובר שבכור הבא מחוץ לארץ
104 קרב, והמשנה במסכת חלה רבי עקיבא שנהא, והוא סובר שבכור
105 הבא מחוץ לארץ אינו קרב. דְּתַנִּיא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר שְׁלִשָּׁה דְּבָרִים
106 מִשּׁוּם שְׁלִשָּׁה זְקָנִים – שלש הלכות שכל אחת מהן שמע מפי זקן
107 אחר. ההלכה הראשונה היא, רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמַר, כֹּזֵל הִייתָ לומר
108 שִׁיעָלָה אֶדָם מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִּזְמָן הוּא וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַם בְּלֹא פְדִיּוֹן,
109 כי קדושת ירושלים קיימת לענין מעשר. מביאה הברייתא לימוד
110 לפשוט את הספק, וְדִין הוּא – שני ללמוד דין מעשר שני בזמן הזה
111 בבנין את מבכור, שהרי בְּכוֹר מַעֲשֵׂר הִכָּאָת מְקוֹם – חייבים להעלותו
112 להקריבו ולאוכלו בירושלים, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי מַעֲשֵׂר הִכָּאָת מְקוֹם –
113 חייבים להעלותו ולאוכלו בירושלים, ואם כן יש להשוותם, מָה בְּכוֹר
114 המשך בעמוד ר"ט

תמורה. פרק שלישי - אלו קדשים דף כא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"
רש"י
תוספות

1 **הוא עצמו** - ואף על גב דולד התמורה חזי להקרבא. מאי הו' משני ליה - כלומר,
2 מדקאמר "משניא לך שינוי דחיקי בבלא", מכלל דהוה ידע שינויא אחרינא.
3 **משנה הרי אלו בכבור ומעשר** - לכל קדושת בכור ומעשר: שלא ימכרו באיטילו
4 לאחר שנפל בהן מום נפרו. חוץ מן הכבור ומן המעשר - מפני שאין הנאתן
5 להקדש במכירתם. דמי בכור לכהן, ודמי
6 מעשר לבעלים. ומשום הנאה ידדוהו לא
7 מזוללינן בקדשים. נפל בהן מום - בכבור
8 ומעשר אינו יכול להוציאן מקדושה, דבכבור
9 כתיב "לא תפדה", ובמעשר כתיב "לא יגאל".
10 חוץ מן הכבור והמעשר - שאין באין
11 לכתחלה מחוצה לארץ כשאר כל הקדשים.
12 שהכבור והמעשר יש להן פרנסה במקומן
13 יש להן תקנה במקומן, שיערע עד שיתאבדו
14 ויאכלו במומם לבעלים. ושאר כל הקדשים,
15 אף על פי שנפל בהן מום - הרי הן בקדושתן,
16 וצריך אתה לפרותן ולהעלות דמיהן
17 ולהקריבן. והואיל וטופו להקריב דמיהן -
18 יעלו הן עצמן ויקרבו. **גמרא לא מחייב** -
19 **בתישעי של מעשר** - כגון קרא לתשיעי
20 "עשירי", דקדש ואינו קרב, כדאמרין
21 בשילהי בכורות (ט.א.): תשיעי נאכל במומו.
22 **להוציא את התשיעי** - שלא יקרב. ויבין
23 דאינו קרב - פשיטא לן דלא מייחייב המטיל
24 בו מום, הכא נמי כו'. בן אנשינוס ולא קבלו
25 חימונו - וקשיא אמתניתין, דקתני: אם באו
26 תמימים יקרב. הא רבי ישמעאל כו' -
27 (בספא אתיא). שלשה זקנים - רבי
28 ישמעאל ורבי עקיבא ור' עזאי. בכור ומעשר
29 ובכורים - דטענין הבאת מקום, דכתיב
30 (דברים יב): "והבאת שמה עולותיכם וגו'
31 ותורמתו ידכם" - אלו בכורים. מה בכור
32 אינו נאכל כו' - כדמפרש לקמיה, דבעי מתן
33 דמים ואימורין למזבח. בכורים אינן נאכלין
34 **אלא בפני הבית** - דכתיב (שם כו): "והנחתו
35 לפני ה' אלהיך". הנחה - לפני המזבח,
36 דכתיב: "והנחתו לפני ה' אלהיך". וליהדר
37 דינא כו' - למה לי קרא? ליהדר דינא
38 ולימא: בכור ויכור, חזור הדין, הדב השוה
39 שבהן, שטענין הבאת מקום ואינן נאכלין
40 אלא בפני הבית - אף אני אביא מעשר.
41 **ומאי קסבר** - דפשיטא ליה דבכור אינו
42 נאכל, ומעשר שני מספקא ליה. וקדשה
43 לעתיד לבא - תרייהו בכור ומעשר בני
44 הבאה נינהו, ויקריבום, הואיל והשתא נמי
45 קדושה היא ירושלים להקריב. ואי לא
46 קדשה לעתיד לבא - ואפילו הכי מספקא
47 ליה ממעשר - תיבעי ליה נמי בכור, ואמאי
48 יליף מעשר שני מבכור? לעולם לא קדשה
49 לעתיד לבא - ודקשיא: מאי שנא בכור,
50 דפשיטא ליה? - כבי האי בכור עסקינן.
51 שנוק דמו בפני הבית, וחורב כו'. וילף בשר
52 מדם, דכי היכי דאי הוה דם השתא, לא היה
53 נזרק, דלא קדשה לעתיד לבא - בשר נמי
54 לא יאכל.

עצמו - לא! - הכא במאי עסקינן - בגון שילדה נקבה,
ועד סוף העולם לא אוליד חד זכר? ואמר ליה: משניא
שינוי דחיקי בבלאי - בגון שילדה נקבות עד סוף
העולם. משנה תמורת הכבור והמעשר, ולדן ולדן
עד סוף העולם - הרי אלו בכבור וכמעשר, ויאכלו
בממין לבעלים. מה בין בכור ומעשר לבין כל הקדשים?
שכל הקדשים נמכרים באיטילו, ונשחטין באיטילו,
ונשקלין בליטרא, חוץ מן הכבור והמעשר. ויש להן
פדיון, ולתמורתיהן פדיון, חוץ מן הכבור והמעשר. ובאין
מחוצה לארץ, חוץ מן הכבור והמעשר, שאם באו
תמימים - יקרבו, ואם בעלי מומין - יאכלו בממין
לבעלים. אמר רבי שמעון: מה טעם - שהכבור והמעשר
יש להן פרנסה במקומן, ושאר כל הקדשים אף על פי
שנולד בהם מום - הרי אלו בקדושתן. גמרא אמר רבא
בר רב עזאי, בען במערכא: המטיל מום בתמורת בכור
ומעשר מהו? מי אמרין, בין דלא קריבן - לא מיתייב,
או דילמא: בין דקדשו - מיתייב? אמר ליה אביי: ותיבעי
לך המטיל מום בתשיעי של מעשר! אלא מאי שנא
תשיעי דלא קמייבעי לך? - דרחמנא מעטיה "עשירי"
להוציא התשיעי, הכי נמי - רחמנא מעטינהו "לא תפדה
קדש הם" - הם קריבין, ואין תמורתן קריבה. רב נחמן
בר יצחק מתני לה הכי, אמר רב אחא בריה דרב עזאי,
בען במערכא: המטיל מום בתמורת בכור
אמר ליה: ותיבעי לך המטיל מום בתמורת בכור
ומעשר! אלא מאי שנא תמורת בכור ומעשר דלא
מייבעי לך? - דרחמנא מעטינהו "קדש הם" - הן קריבין
ואין תמורתן קריבה, תשיעי של מעשר נמי, רחמנא
מעטיה "העשירי" - להוציא את התשיעי. "ואם באו
תמימין" כו'. ורמינהו: בן אנשינוס העלה בכורות
מקבל ולא קבלו ממנו! אמר רב הסדא: לא קשיא,
הא - רבי ישמעאל, הא - רבי עקיבא. דתניא, רבי
יוסי אומר שלשה דברים משום שלשה זקנים. רבי
ישמעאל אומר: יכול יעלה אדם מעשר שני בזמן הזה
ויאכלנו בירושלים? - ודין הוא: בכור מעון הבאת
מקום ומעשר מעון הבאת מקום, מה בכור - אינו
נאכל אלא בפני הבית, אף מעשר - אינו נאכל אלא
בפני הבית. לא, אם אמרת בכבור - שכן מעון מתן
דמים ואימורים לגבי מזבח, תאמר במעשר - דלא!
אמרת: ביבורים מעונין הבאת מקום ומעשר מעון
הבאת מקום, מה ביבורים - אין נאכלין אלא בפני

1 **המטיל מום בתמורת בכור ומעשר מהו -** בפרק "כל המנחות באות מצה" (מנחות
2 ג.ב.) פליגי תנאי במטיל מום בבעל מום. איכא למאן דאמר לוקה,
3 ואיכא למאן דאמר אינו לוקה. וזק בעיא דהבא לתרויהו, אפילו למאן דאמר ההם
4 לוקה - משום דהוויא להקרבא קודם המום, אבל הני דלא חזיא לעולם להקרבא -
5 לא לקי. או לא שנא? ולמאן דאמר ההם אינו
6 לוקה - היינו משום דמעיקרא נמי היה בו
7 מום, אבל הכא דמעיקרא היה הם - לקי, או
8 לא שנא? אי קסבר קדושה ראשונה קדשה
9 לשעתה וקדשה לעתיד לבא בכור נמי ניתי
10 - פירש רש"י בבוהים (ק.ב.): דלמאן דאמר
11 קדשה לעתיד לבא, מקריבין אף על פי שאין
12 בית. ואם תאמר: הוא בעינן מזבח, וליכא! ויש
13 לומר: דפרץ מבכור שנשחט ונזרק דמו קודם
14 שחבר הבית, דאין חסר אלא אכילה לפניו
15 מן החומה דומיא דמעשר. אי נמי יש לומר,
16 דפרץ הכי בכור נמי ניתי ויבנה מזבח. ואי
17 קסבר לא קדשה לעתיד לבא - בכור נמי
18 תיבעי. הכי גרס רש"י: וקשה: דלמאן דאמר
19 לא קדשה לעתיד לבא, אין קדושה
20 בירושלים יותר משאר ערים! ועוד: דאמר
21 פרק בתרא דובחים (שם) דלמאן דאמר לא
22 קדשה לעתיד לבא - מעשר שני נאכל בכל
23 עיר ישראל! ויש לתרץ מיהא קדושי שניה:
24 דמייירי הכא במעשר שנוורע קודם שחבר
25 הבית. שהיה טעון הבאה בירושלים, דבהאי
26 לא אמר דנאכל בכל עיר ישראל.
27 **הכי גריס רש"י:** לעולם קסבר לא קדשה
28 לעתיד לבא - וקשה: דאם כן, למה לי
29 האי טעמא דאיתקש בשר לדם? תיפוק ליה
30 דנפסל ביוצא, דכמי שאין לו חומה דמא
31 ועוד: דאמר בבוהים (ט.א.): מזבח שנפגם -
32 אין אוכלין קדשים קלים, ומיפיק ליה
33 מהאי טעמא דאיתקש בשרו לדמו. והכא
34 אמר דוק היקשא דבשר לדם הוי למאן
35 דאמר לא קדשה לעתיד לבא! לכן נראה
36 לרבינו יצחק, דהכי גרסינן: אי קסבר לא
37 קדשה לעתיד לבא, מעשר שני לא ליתיה.
38 ובמעשר שנוורע קודם שחבר הבית,
39 כדפירשתי לעיל. וחזי גרסינן: לעולם קסבר,
40 קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה
41 לעתיד לבא. ודקשיא לך: בכור נמי ליתיה
42 הכא במאי עסקינן, שנוק דמו לפני הבית
43 וחורב הבית כו'. והשתא מיתרצו כל קושין.
44 דדוק מורי: בשלמא בכור שנוק דמו לפני
45 הבית, דאינו נאכל אלא בפני הבית, כדמפרש
46 גמרא דאיתקש בשר לדם. אבל בכורים
47 שהיה להם הנחה לפני הבית, מאי טעמא אין
48 נאכלין אלא בפני הבית? ואמר מורי ה"ר
49 מ"ר דשפיר הם נאכלין אפילו בזמן הזה. והא
50 דאמר דאין נאכלין - דלא היה להן הנחה
51 לפני הבית. והדברים מוכיחין, דמפרץ עזק
52 דמו לבכורים שכן טעונין הנחה". ודאורייתא
53 בבכור שנשחט ונזרק דמו לפני הבית -
54 אמסקנא דבריייתא קאי, דמקדש מעשר
55 לבכור, ומסתמא בכור דומיא דמעשר, דאינו
56 חסר אלא הבאת מקום, והיינו כשנוק דמו
57 לפני הבית. אבל ברייתא לא מיירי אלא
58 בבכורים שלא הונחו. אבל הנוחו לפני הבית
59 - אפשר דנאכלין אף לאחר חורבן.
60 ממקום

41 **הבית, אף מעשר - אין נאכל אלא בפני הבית. מה לביבורים - שכן מעונין הנחה, תאמר**
42 **במעשר - דלא! תלמוד לומר: "ואכלת לפני ה' אלהיך... מעשר דגנך ותירשך ויצרתך**
43 **ובכרת בקרך וצאנך", הקיש מעשר לבכור, מה בכור - אינו נאכל אלא בפני הבית, אף**
44 **מעשר - אין נאכל אלא בפני הבית. וליהדר דינא, וליתיה בפה הצד! אמר רב אשי: משום דאיכא למימר, מה לחצד השוה**
45 **שבהן - שכן יש בהן צד מזבח. - ומאי קסבר, אי קסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא, לא שנא בכור**
46 **ולא שנא מעשר - בני הבאה נינהו. ואי קסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא - אפילו בכור נמי**
47 **תיבעי לך! - לעולם קסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, והכא במאי עסקינן - בגון שנוק דמו**
48 **של בכור בפני הבית, וחרב הבית, ועדיין בשרו קיים. בין דאי איתיה לדם - לא בר זריקה הוא, אחי בשר יליף מדם,**

ממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה בכור - והשתא אשכחן
פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא. דרבי ישמעאל אית ליה דלכתחילה
אין מביאין בכור ומעשר מחוצה לארץ לארץ, אבל דיעבד אם באו תמימים - יקרבו,
והיינו כמתניתין. ורבי עקיבא - אפילו דיעבד, נמי לא קרבי, דאיתקש למעשר דגן.
וההיא דבן אנטיגנוס - כוותיה אתיא. ואם
תאמר: בשלמא רבי עקיבא - כדמפרש
טעמא, דאיתקש בכור למעשר דגן, אלא
לרבי ישמעאל מאי טעם? אי סבירא ליה
היקשא דמעשר דגן - אפילו דיעבד נמי לא.
ואי לא סבר לה - אפילו לכתחילה נמי יביאו
ויש לומר: דמפיק מדרשא דסיפרי, שפירש
לעיל "רק קדשך אשר יהיו לך" וגו' - מכאן
שמביאין קדשים מחוצה לארץ לארץ. יכול
אף בכור ומעשר כן? - תלמוד לומר "רק".
והיינו דוקא לכתחילה הוא דאימנעט, דבהא
איירי ביה קרא, דכתיב "תשא ובאת", והיינו
לכתחילה. יבול יעלה אדם מעשר שני
ויאכלנו כו' - ואם תאמר: אמאי סלקא
דעתך שיהא נאכל בכל הרוואה? הא "לפני ה'
אלהיך" כתיב ביה! ויש לומר: דומיא דשילה,
דאובלים מעשר שני בכל הרוואה. ויש ספרים
דגרסינן לה להך קושיא ולהאי שינויא.

הדרן עלך אלו קדשים

ולך חטאת ושאבדה ונמצאת בעלת מום -
פירש רש"י: ואפילו לרבנן דאמרי לקמן,
ופליגי עליה דרבי, דאין חטאת מתה אלא
בשנמצאת אחר שנתכפרו הבעלים - בהא
מודו, הואיל ואיכא תרתי לריעותא: דאבדה,
ונמצאת בעלת מום. ולהכי נקט בעלת מום,
דאי תמימה, הואיל ונמצאת קודם כפרה,
אפילו כיפרו בעלים שוב באחרת - רועה.
עד כאן לשונו. ולא נהירא, דמשמע לפירושו
דריבוי ריעותא מביאין אותה למיתה.
ואדרבה, סוגיא דשמעתין משמע דריבוי
ריעותא מביאין אותה לידי רעייה. דאמר
רבא בגמרא: אבודת לילה - לא שמה
אבדה. פירוש: ואינה מתה אלא רועה. ועוד:
לרבי אבא דאמר בגמרא לקמן (בגא): הכל
מודים שאם נתכפר בשאינה אבודה ואבודתו
- מתה, והכא בנתכפר בשאינה אבודה
מיירי, ואם כן למה לי בעלת מום לרבי אבא?
מיהו, איכא סוגיות בפרק "מי שחיה טמא"
(פסחים צו, א) ובפרק "התודה" (מנחות פא,
ו) ולקמן (בגא) נמי, דלית להו דרבי אבא. ועוד:
דדייק לקמן בגמרא מבבא דמתניתין דאחר
כן, דמתניתין רבנן היא, מהכא הוה מצי
למדיק, מודנקט בעלת מום! לכן נראה לפרש
דנקט בעלת מום לרבותא, דמהו דתימא:
הואיל ואיתרוב כל כך אבדות ובעלת מום,
הויא לה כאבודת לילה, ורועה - קא משמע
לן, דאפילו הכי - מתה. אם כיפרו בעלים
תמות - למד בדאית ליה ולמד בדאית ליה.
לרבי - אפילו אם נמצאת לפני כפרה,
ולרבנן - בנמצאת לאחר כפרה.
הרעה

ואתי מעשר וילף מבכור. - ומי ילפינן קדש מהרדי?
והאמר רבי יוחנן: כל התורה פולה למדין למד מן הלמד,
חיון מן הקדשים - שאין למדין למד מן הלמד! - מעשר
חולין הוא. - הניחא למאן דאמר בתר למד אולינן, אלא
למאן דאמר בתר מלמד אולינן מאי איכא למימר? -
בשר ודם הך מילתא היא. רבי עקיבא אומר: יכול
יעלה אדם בכור מחוצה לארץ לארץ בזמן שביית
המקדש קיים ויקריבנו? תלמוד לומר: "ואכלת לפני ה'
אלהיך... מעשר דגנך ותרשך ויצהרך ובכרת בקרך
וצאנך", ממקום שאתה מעלה מעשר דגן - אתה מעלה
בכור, וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן - אי אתה
מעלה בכור. בן עזאי אומר: יכול מעלה את מעשר שני
ויאכלנו בכל הרוואה? ודין הוא: בכור טעון הבאת מקום
- ומעשר טעון הבאת מקום, מה בכור - אינו נאכל אלא
לפנים מן החומה, אף מעשר - אינו נאכל אלא לפנים
מן החומה, מה לכבד - שכן טעון מתן דמים ואימורין
לגבי מזבח, תאמר במעשר - דלא, תלמוד לומר:
"ואכלת לפני ה' אלהיך... מעשר דגנך ותרשך ויצהרך
ובכורות בקרך וצאנך", מקיש מעשר לכבד, מה בכור
- אינו נאכל אלא לפנים מן החומה, אף מעשר - אינו
נאכל אלא לפנים מן החומה. מאי קשיא ליה דקאמר
"יכול"? אמרת, הואיל ותנן: אין בין שילה לירושלים
אלא, שבשילה אוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל
הרוואה, ובירושלים לפנים מן החומה, וכן קדש קדשים
לפנים מן הקלעים, מהו דתימא: בירושלים ליתי מעשר
שני בכל הרוואה, קא משמע לן. אחרים אומרים: יכול
יהא בכור שעברה שנתו בפסולי המקדשין, ויפסל?
תלמוד לומר: "מעשר דגנך ותרשך ויצהרך", מקיש
בכור למעשר, מה מעשר - אינו נפסל משנה לחבירתה,
אף בכור - אינו נפסל משנה לחבירתה. ולרבנן, דמפקי
להו למעמא אחרניא, משנה לחבירתה מנא להו? נפקא
להו מ"לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה" - לימוד על
הבכור שאינו נפסל משנה לחבירתה. ולאחרים, "לפני ה'
אלהיך תאכלנו שנה בשנה" מאי דרשי ביה? מיבעי ליה
לכדתניא: יום אחד משנה זו, ויום אחד משנה אחרת,
לימוד על הבכור שנאכל לשני ימים ולילה אחד. ורבנן,
דנאכל לשני ימים ולילה אחד מנא להו? - אמר קרא:
"ויהי לך כחזה התנופה".

הדרן עלך אלו קדשים

ולך חטאת, ותמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה - ימותו. ושעברה שנתה, ושאבדה
ונמצאת בעלת מום, אם משכפרו הבעלים - תמות, ואינה עושה תמורה
לא

ואתי מעשר שני וילף מבכור - בהקישא ד"ואכלת לפני ה'" וגו' (דברים יד),
דמעשר שני איתקש לבכור. וכין דאיכא בכור, דפשיטא לו דלא מיתאביל אלא בפני
הבית, כגון האי - גמרינן מעשר מיניה. ומי ילפינן קדשים - מדהדי, כגון הכא
דילפת בשר מדם, ומעשר מבשר? והא אמר רבי יוחנן כו' - ומפרש טעמא ב"איהו
מקומן" (ובחים מט, ב). למד מן הלמד - כגון
הכא, דמעשר למד מבשר, ובשר גופיה למד
מדם. חולין הוא - ולמדין אותו. בתר
הלמד אולינן - דאם הוא חולין, למדין אותו
מהמלמד. בתר המלמד - דם המלמד בעי
למדיה חולין. מאי איכא למימר - הא הוי
המלמד בכור. קשיא לן: כיון דלא קדשה
לעתיד, אמאי מספקא ליה במעשר?
וכמדומה אנו שלשון ירושלמי הכתוב
בספרים עיקר, וכן קבלתי במסכת מכות
(יט, א): אי קסבר קדשה לעתיד לבוא - בכור
נמי ליבעי, ואי קסבר לא קדשה - מעשר
נמי לא ליבעי לעולם קסבר קדשה לעתיד
לבוא, והכא דפשיטא ליה בבכור - כגון
שנורק דמו בפני הבית כו'. ולא גרסינן: כיון
דאם איתיה לדם לאו בר זריקה הוא כו', אלא
הכי גרסינן: ואתי בשר וילף מדם, מה דמו
במזבח - אף בשרו במזבח. כלומר, מה דמו
של זה נורק בזמן מזבח - אף בשרו לא יאכל
אלא בזמן מזבח, ואתא מעשר וגמר מהאי
בשר. מעשר דגן - אינו בא אלא מן הארץ,
בפרק קמא דקדושין בסופו (לו, ב). אתה
מעלה בכור - וברייאת דלא קיבלו מבית
אנטיגנוס - רבי עקיבא היא, ומתניתין - רבי
ישמעאל היא, דלא מיייר ליה האי קרא להך
דרשא. בכל הרוואה - בכל מקום שיוכל
לראותו העומד בירושלים. ודין הוא - דאינו
נאכל. מה בכור אינו נאכל אלא לפנים מן
החומה - דקדשים נפסלין ביצא. מה לכבד
שכן חילקת בזמן אכילתו - ואוכליו: חילקת
בזמן אכילתו - דאינו נאכל אלא לשני ימים
ולילה אחד, ומעשר שני - לעולם. וחילקת
באוכליו - שאינו נאכל אלא לכהנים,
ומעשר שני - לכל אדם. ומאי קשיא ליה
לבן עזאי דקאמר יבול כו' - ומנא תיתי לך
האי דיאכל בכל הרוואה, דאיצטריך קרא
לחכי? ובירושלים לפנים מן החומה -
וקשיא ליה: בשלמא קדשים קלים - בעו מתן
דם, אלא מעשר - ליתאביל בכל הרוואה! קא
משמע לן. ויפסל - מהקדשה, הואיל ובכתיב
"שנה בשנה" - שנה בשנה - שבע שנים
במשמע. יום אחד משנה זו - ששחטו
כמצותו בסוף שנתו. וקא משמע לן קרא
דנאכל אותו יום ויום המחרת, שהוא משנה
האחרת. כחזה התנופה - דהיינו חזה ושוק
של שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד.
ולישאן אחרניא: "ידיה", "וכשרם ידיה" קודם
כחזה התנופה, דמסתמא הוי אולינן
לחומר, ואמרין (ובחים נז, א): כחזה ושוק
של תודה, ובכתיב "ידיה" - להוסיף עוד הויה
אחרת ביצא בה, והיינו יום שני.

הדרן עלך אלו קדשים

משנה ושאבדה ונמצאת בעלת מום - קודם
שנתכפר באחרת. אם כיפרו הבעלים -
אחרי כן באחרת. תמות - ואפילו לרבנן
אחרי כן באחרת. ונמצאת בעלת מום. ולהכי
נקט בעלת מום, הואיל ואיכא תרתי לריעותא: דאבדה,
ונמצאת בעלת מום. ולהכי

תמורה דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (לים רביעי) רה

מנין לו לומר שיאכל בכל הראוה, דקאמר 'יבול' שיאכל בכל
הראוה. משיבה הגמרא: אמרת – יש לך לומר בכונתו, הואיל ותנן
(מגילה טו) אין בין שילה לירושלים – אין הדין חלוק בין הזמן שהיה
המשכן בשילה לבין הזמן שהיה בית המקדש בירושלים, אלא לענין
זה בלבד, ששילה היו אוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל
הראוה, ובירושלים אכלו קדשים קלים ומעשר שני רק לפנים מן
החומה, (ובן) [וכאן וקאן – בשילה ובירושלים], קדשי קדשים
נאכלים רק לפנים מן הקלעים – בתוך היקף קלעי החצר או
בירושלים לפנים מחומת העזרה, שהיא כעין קלעי החצר שהיה
במשכן. מהו דתימא – שמא תאמר בירושלים ליתי מעשר שני
בכל הראוה – אף בירושלים יוכלו להביא מעשר שני ולאוכלו בכל
הראוה, שהרי אינו צריך למזבח כלל, ושלא כמו קדשים קלים
שצריכים נתינת דם על המזבח, קא משמע לן בן עזאי מדרשת
הכתוב, שבירושלים מעשר שני נאכל רק לפנים מן החומה.
המשך הברייתא שאמר רבי יוסי משום שלשה זקנים: אחרים
אומרים, יבול יהא כבור שעברה שנתו כפסולי המוקדשין – יכול
הייתי לומר שבבור שעברה שנה מזמן שהיה ראוי להקריבה יהיה
כקדשים פסולים ויפסל להקריבה, שהרי מצוה להקריבו בתוך שנתו
הראשונה שנאמר (דברים טו ב) 'לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה',
תלמוד לומר (שם טו ב) 'מעשר דגנך ותירשך ויצהרך ובכרת בקרך
וצאנך, מקיש כבור למעשר ללמוד זה מזה, מה מעשר שני אינו
נפסל משנה לחבירתה – שנדה בו דין מעשר אף שעברה שנה
מהפרשתו, אף כבור אינו נפסל משנה לחבירתה, ויכול להקריבו
גם אחרי שנתו הראשונה, אלא שיש מצוה להקריבו בשנתו
הראשונה.
שואלת הגמרא: ולרבנן – לדעתם של רבי ישמעאל, רבי עקיבא וכן
עזאי בברייתא, דמפיקי להו למעמא אחרניא – שפסוק זה נצרך להם
לדרשה אחרת, דין זה שאין הבכור נפסל משנה לחבירתה, מנא
להו. משיבה הגמרא: נפקא להו – למדים זאת מהפסוק (שם טו ב)
'לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה', לימד על הכבור שאינו
נפסל משנה לחבירתה, שהרי כתוב שנה בשנה' ומשמע שתי שנים,
בכור של שנה זו כשר גם בשנה האחרת. שואלת הגמרא: ולשיטת
אחרים שדרשו זאת מההיקש למעשר, הפסוק 'לפני ה' אלהיך
תאכלנו שנה בשנה' מאי דרשי ביה – מה דורשים ממנו. משיבה
הגמרא: מיבעי ליה לבדתיא – פסוק זה נצרך למה ששינו
בברייתא, יום אחד משנה זו ויום אחד משנה אחרת, לימד על
הכבור שנאכל לשני ימים ולילה אחת, כלומר, הכתוב מדבר אף
באופן שנשחט הבכור ביום האחרון של השנה, ועל זה אמר 'תאכלנו
שנה בשנה', שתי שנים, בכור שנשחט בשנה זו יהא נאכל אף בשנה
האחרת, ומכאן שהבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד, הלילה
שביניהם. שואלת הגמרא: ורבנן – רבי ישמעאל, רבי עקיבא וכן
עזאי, שדרשו מפסוק זה שבכור אינו נפסל להקריבה בשנתו השנייה,
דנאכל לשני ימים ולילה אחד מנא להו. משיבה הגמרא: אמר קרא
בענין בכור (במדבר יח יח) 'ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין
לך יהיה, ומשמעות הכתוב היא שדין בשר הבכור הוא כדין חזה
ושוק של שלמים הניתנים לכהנים, שהם נאכלים לשני ימים ולילה.

הדרן עלך אלו קדשים

פרק רביעי – וולד חטאת

חמש חטאות דינן למיתה, ואלו הם: א. וולד חטאת. ב. תמורת חטאת.
ג. חטאת שמתו בעליה. ד. חטאת שכיפרו בעליה באחרת. ה. חטאת
שעברה שנתה. בכל אלו נאמרה הלכה למשה מסיני, שדינן למיתה.
ובפרק שלפנינו יתבאר דינן של חטאות אלו.

משנה

ולד הנולד מבהמה שהופרשה לחטאת, ותמורת חטאת – בהמה

ואתני מעשר ויליה מקבור, ושוב בא מעשר ולמד מבכור בהיקש
שהביא רבי ישמעאל, שנאמר (דברים יד כב) 'ואכלת לפני ה' וגו' מעשר
דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך'.
מקשה הגמרא: ומי ילפינן קדש מהדר – וכי למדים בקדשים דבר
מדבר, ואיך יתכן לומר שמעשר נלמד מבשר הבכור שהוא עצמו
נלמד מדמו, והאמר רבי יוחנן, בכל התורה בולה למדן למד מן
הלמד, חוץ מן הקדשים שאין למדן למד מן הלמד. מתרצת
הגמרא: מעשר הנלמד מבכור, חולין הוא ואינו בכלל קדשים,
ובחולין למדים למד מלמד. שואלת הגמרא: הניחא למאן דאמר
בתר למד אולין? מה שתרצת שמפני שמעשר נלמד הוא חולין
אפשר ללמוד מלמד, מובן רק לדעת הסובר שהולכים לפי הלמד,
שאם הוא קדשים אין למדים אותו מן הלמד, ואם הוא חולין למדים,
אלא למאן דאמר בתר מלמד אולין מאי איכא למימר – אולם
לדעת הסובר שהולכים לפי הדבר המלמד, שאם הוא קדשים, הלמד
ממנו אינו מלמד לאחר אף אם הוא חולין, עדיין קשה, שהרי דם
בכור המלמד קדשים הוא, ואיך חוזרים ולמדים מעשר מבשר הבכור
הלמד מן הדם. משיבה הגמרא: בשר ודם קדא מילתא היא – בשר
הבכור ודמו נחשבים כדבר אחד, ולכן מעשר הנלמד מבכור לא
נחשב למד מן הלמד.

הגמרא חוזרת לדברי הברייתא שאמר רבי יוסי משום שלשה זקנים:
רבי עקיבא אומר, יבול הייתי לומר שיעלה אדם כבור מחוזה
לארץ לארץ בזמן שביט המקדש קיים וינקייבנו, תלמוד לומר (שם)
'ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך ובכרת בקרך
וצאנך', הוקשו בכור ומעשר זה לזה, מקום שאתה מעלה מעשר
דגן – מארץ ישראל שהיך מחויב להעלות מעשר שני לירושלים,
לפי שכל הגדל בה חייב במעשר, אתה מעלה כבור – היך מחויב
להעלות בכור ולהקריבו, ומקום שאי אתה מעלה מעשר דגן –
ומחוץ לארץ שאינך מעלה מעשר שני לירושלים, לפי שהגדל בה
פטור ממעשר, אי אתה מעלה כבור – אינך רשאי להעלות בכור
להקריבה, ואף אם העלוהו לירושלים אינו קרב והוא כמו מעשר שני
הגדל בחוץ לארץ שאין בו כלל קדושה.

ומדברי ברייתא זו מיישב רב חסדא לעיל (ע"א) את הסתירה בין
המשניות אם בכור שעלה מחוץ לארץ קרב או לא, כי שני תנאים
הם, המשנה ששנתה שלא קיבלו בכורות מבבל היא דעת רבי עקיבא
בברייתא הדורש מהכתוב שבכור שהובא מחוץ לארץ אינו קרב,
ואילו משנתו שסברה שקרב, היא דעת רבי ישמעאל בברייתא
החולק על רבי עקיבא בדרשת הכתוב הזה, ולשיטתו אין דרשה
שבכור הבא מחוץ לארץ אינו קרב.

המשך הברייתא שאמר רבי יוסי משום שלשה זקנים: בן עזאי אומר,
יבול הייתי לומר שמעלה אדם את מעשר שני ויאכלנו בכל
הראוה – בכל מקום שהעומד בירושלים יכול לראותו, אף שמקום זה
נמצא מחוץ לחומת ירושלים. מביאה הברייתא לימוד לפשוט את
הספק: ודין הוא – ובבבין אנן יש ללמוד דין זה, כבור טעון הבאת
מקום – חייבים להעלותו להקריבו ולאוכלו בירושלים, ומעשר טעון
הבאת מקום – חייבים להעלותו ולאוכלו בירושלים, ואם כן יש
להשוותם, מה כבור אינו נאכל אלא לפנים מן החומה, אף מעשר
יש לנו לומר שאינו נאכל אלא לפנים מן החומה, ולא בכל מקום
שרואים אותו מירושלים. דוחה הברייתא את הלימוד מבכור: מה
לכבור שלכן אינו נאכל אלא לפנים מן החומה, שכן טעון מתן
דמים ואימורין לגבי מזבח – בעבודתו הוא זקוק למזבח לתת עליו
את דמו ואימוריו, ולכן אף בשרו נאכל רק לפנים מן החומה, וכי
תאמר למעשר, דלא – שאין בו צורך למזבח כלל, שיאכל רק לפנים
מן החומה ולכן שמא נאכל אף 'בכל הראוה', מביאה הברייתא
לימוד לפשוט את הספק: תלמוד לומר (שם) 'ואכלת לפני ה' אלהיך
מעשר דגנך ותירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך', מקיש מעשר
לכבור ללמוד זה מזה, מה כבור אינו נאכל אלא לפנים מן
החומה, אף מעשר אינו נאכל אלא לפנים מן החומה.
שואלת הגמרא: מאי קשיא ליה – מה הוקשה לכן עזאי, כלומר,

וכן לא נהנין ממנה מדרבנן, ואולם לא מועילין בה, כלומר אם נהנה
ממנה בשוגג, אינו חייב להביא על כך קרבן אשם מעילות. שמאחר
והיא עצמה אינה ראויה להקרבא, וכן דמיה אינם ראויים לקרבן
אחר, פקעה קדושתה.
ואם עד שלא – אם עדיין לא כיפרו הפעלים בקרבן אחר, תרעה
עד שתקטאב – שיפול בה מום, ותיפסל להקרבא, ולאחר מכן
תמכר, ויביא בדימיה חטאת אחרת להתכפר בה. ועושה תמורה –
אם המיר אותה בבהמה אחרת, חלה קדושה על תמורתה, שמאחר
ועתידים דמיה להיקרב, יש בה קדושה, ותמורתה קדושה אף היא.
ומועילין בה – נהנה ממנה בשוגג, חייב קרבן מעילה, שהרי יש בה
קדושה, מהטעם שהתבאר.

גמרא

הגמרא מקשה על אופן סידור חמשת החטאות במשנה. מקשה
הגמרא: מאי משמא לא תני להו גבי הדר – מדוע לא שנה התנא
את כל חמשת החטאות המתות יחד, [אלא פליגי להו – חילק אותם
לשני חלקים, שברישא שנה 'ולד חטאת, תמורת חטאת, וחטאת
שמתו בעליה'. ובסיפא שנה 'עברה שנתה, ואבדה ונמצאת בעלת
מום'].

מתרצת הגמרא: החטאות המזכרות ברישא, דהיינו 'ולד חטאת,
תמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה, פסיקא ליה – דינם פסוק
לגמרי, שבכל אופן דינם למיתה, בין אם כיפרו הבעלים בקרבן אחר
ובין אם לא. ואילו החטאות המזכרות בסיפא, דהיינו 'עברה שנתה,
ואבדה ונמצאת בעלת מום', לא פסיקא ליה – אין דינם פסוק לגמרי,
שדווקא לאחר שכיפרו הבעלים באחרת דינם למיתה, אבל קודם
שכיפרו הבעלים, ימכרו ויביאו בדמיהן חטאות אחרות. ומאחר
וחלוק דין החטאות אלו מאלו, חילקם התנא לשני חלקים.

משנתנו שונה כלשונה גם במסכת מעילה (ו). הגמרא מקשה על
כפילות זו. מקשה הגמרא: למה לי למיתנייה גבי מעילה, ולמה לי
למיתנייה גבי תמורה – מדוע שנה התנא את משנתנו גם במסכת
מעילה וגם כאן במסכת תמורה. מתרצת הגמרא: מאחר ובמשנה
מוזכר גם דין השייך למסכת תמורה, דהיינו אם עושים תמורה או
לא, וגם דין השייך למסכת מעילה, דהיינו אם מועלים בהם או לא,
לפיכך תנא תנא – שנה התנא כאן את הדין השייך לתמורה, ואידי
דתנא – ומכיון שהוצרך לשנות במשנה כאן את דין התמורה, תנא
גמי – שנה כאן גם את דין אלו החטאות לענין מעילה. ואידי דתנא
גבי מעילה להשמיענו את דין אלו החטאות לענין מעילה, תנא גמי
– שנה שם גם את דין התמורה, דהיינו אם עושים תמורה או לא.

במשנה התבאר דינה של חטאת שעברה שנתה, שהולכת למיתה.
הגמרא מביאה את דברי ריש לקיש בענין זה: אמר ריש לקיש,
חטאת שעברה שנתה, רואין אותה בכל מקום שבו היא
נמצאת, כאילו היא עומדת בבית הקברות, שאין הכהן יכול
להיכנס אחריה לשוחטה, כלומר אינה ראויה להקרבא, ורועה עד
שתהיה בעלת מום, ותימכר, ויקחו בדמיה עולות נדבה לקיץ המזבח.

הגמרא מקשה על דברי ריש לקיש: תנן, חטאת שעברה שנתה, וכן
חטאת שאבדה ונמצאת כשהיא בעלת מום, אם הנידון הוא לאחר
שכיפרו הפעלים בקרבן אחר, מתה. הרי מבואר בדברי המשנה,
שחטאת שעברה שנתה, וכבר כיפרו הבעלים בקרבן אחר, דינה
למיתה. ואילו בדברי ריש לקיש מבואר, שבכל אופן דינה לרעה,
שהרי לא חילק בדבריו. ואם כן, משנה זו היא תיובתא דריש לקיש.
מתרצת הגמרא: אמר ר' ריש לקיש, כי קתני (רישא) – מה ששנינו
במשנה מתה, אין הכוונה לחטאת שעברה שנתה, אלא כוונה
המשנה רק אבדה – על דין חטאת שאבדה ונמצאת בעלת מום,
שבה הדין הוא שאם הנידון הוא לאחר שכיפרו הפעלים בקרבן
אחר, הרי זו תמות.

הגמרא מקשה על תירוץ זה. מקשה הגמרא: אי הכי – אם כדברך,
אימא סיפא – אמור ולמד את הסיפא של המשנה, ששנינו שאם
הנידון הוא עד שלא כיפרו הפעלים בקרבן אחר, תרעה עד

שתקטאב – תהיה בעלת מום, ותיפסל להקרבא, ותימכר ויקח
בדמיה חטאת אחרת. ואי – ואם כדברך שדין המשנה מתייחס רק
לפעלת מום, כיצד שייך לומר 'תרעה עד שתקטאב', והא משאבא
וכימא – והלא היא כבר בעלת מום. אלא בהכרח שדין זה מתייחס
לחטאת שעברה שנתה, וכשם שהדין 'תרעה עד שתקטאב' מתייחס
לחטאת שעברה שנתה, כך יש לפרש שהדין 'תמות' מתייחס לחטאת
שעברה שנתה, וקשה מכאן על ריש לקיש, הסובר שחטאת שעברה
שנתה תרעה.

רבה מיישב את התירוץ האמור. מתרצת הגמרא: אמר ר' רבה, הכי
קאמר (תנא) – כך יש לפרש את דברי המשנה לפי שיטת ריש לקיש,
חטאת שאבדה ונמצאת כשהיא בעלת מום עובר, שאי אפשר
להקריבה כעת, אולם אינה נפסלת לגמרי להקרבא אלא בעודה
במומה, וכשעבר מומה כשירה. וכן אי אפשר למוכרה כעת [ולקנות
בדמיה חטאת אחרת], שאין בהמת קדשים נמכרת על מום עובר. ועל
אופן זה אומרת המשנה, שאם לאחר שכיפרו הפעלים בקרבן אחר,
הרי זו מתה, ואם הנידון הוא קודם שכיפרו הפעלים בקרבן אחר,
תרעה הבהמה עד שתקטאב במום קבוע, ותיפסל לגמרי להקרבא,
ולאחר מכן תימכר ויקח בדמיה חטאת אחרת.

רבה מקשה על תירוץ הגמרא וביאורו של רבה: אמר ר' רבה, שתי
השוכות – [קושיות] פדכר, חדא, דאם כן שמדובר בבעלת מום
עובר, מדוע אמר התנא 'תרעה עד שתקטאב', והלא 'ישמור'
– [ומתין] מיבעי ליה למיתני – היה צריך התנא לשנות, והיינו שדין
הבהמה הוא שצריך להמתין אולי המום יתפך למום קבוע, ותימכר.
ועוד יש להקשות, מאחר ולפי דברי רבה, דיני המשנה המבוארים
בסיפא 'תמות' ו'תרעה עד שתקטאב' נאמרו רק על חטאת שאבדה
ונמצאת בעלת מום, אם כן, דין חטאת שעברה שנתה למא
הלכתא קתני – לאיזה צורך הוזכר במשנה, והלא אין המשנה
מבארת שום דין לאופן זה.

הגמרא מביאה תירוץ אחר ליישב את דברי ריש לקיש עם המשנה.
מתרצת הגמרא: אלא אמר ר' רבה, מה ששנינו 'ושעברה שנתה
והאבדה ונמצאת בעלת מום', הכי קתני – כך היא כוונת המשנה,
חטאת שעברה שנתה ואבדה, ונמצאת לאחר מכן כשהיא תמימה,
או חטאת שאבדה ונמצאת לאחר מכן כשהיא בעלת מום, בשני
אופנים אלו הדין הוא כך, אחר שכיפרו הפעלים בקרבן אחר, הרי
היא מתה. אולם קודם שכיפרו הפעלים בקרבן אחר, תרעה עד
שתקטאב, ותימכר ויקח בדמיה חטאת אחרת. והיינו, שהאופנים
המבוארים במשנה שדין הבהמה למיתה, הם דווקא באופן שיש
לבהמה שתי ריעותות – [חסרונות], כגון שעברה שנתה וגם אבדה,
וכן אבדה ונמצאת בעלת מום. אבל אם יש לה רק ריעותא אחת, כגון
שעברה שנתה בלבד, דינה לרעה. וריש לקיש דיבר באופן שיש
לבהמה רק חדא לריעותא, שעברה שנתה, ולכן אמר שדינה לרעה.

לפי דברי רבה, התבאר במשנה שני אופנים בענין חטאת שאבדה,
עברה שנתה ואבדה, ואבדה ונמצאת בעלת מום. הגמרא מבארת
מדוע הוצרך התנא לשנות שני אופנים באבידה. מבארת הגמרא:
וצריך למיתני אם אבדה, גבי פעלת מום, דהיינו 'עברה שנתה ואבדה'. דאי
בעלת מום, [ונכי עברה שנתה, דהיינו 'עברה שנתה ואבדה']. דאי
תנא 'אבדה' רק גבי חטאת שעברה שנתה, הוה אמינא שדווקא
התם הוא דמהניא לה – שמועיל לה מה שאבדה [בנוסף לכך
שעברה שנתה] להביאה לידי מיתה, משום דלא חזיא – [אינה
ראויה] למילתה – לדבר שלשמו הופרשה, שהרי חטאת שעברה
שנתה, אינה ראויה להקרבא כלל [אף אילו לא אבדה]. אבל חטאת
שאבדה ונמצאת בעלת מום, דאי לא מוקא, חזיא – שאילו היה המום
שבה היא ראויה להקרבא, אימא – הייתי אומר שלא תתני ליה –
לא יועיל לה מה שאבדה להביאה לידי מיתה. שמאחר ואילו
המום שבה היא ראויה להקרבא, היה מקום לומר שהמום אינו אלא
פסול חסרון בלבד, ומכיון שנמצאה קודם שכיפרו הבעלים בקרבן
אחר, לא תלך למיתה אלא תימכר ויפלו דמיה לנדבה, לפיכך
השמיענו התנא, שבכל אופן שאבדה, ויש שתי ריעותות – [חסרונות],
דינה למיתה.

תמורה. פרק רביעי - ולד חטאת דף כב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רש"י

1 תרעה עד שתסתאב - אעברה שנתה דוקא קאי. דאי אאבדה ונמצאת בעלת מום
2 - הא מסאבא וקיימא. ישמור מבעי ליה - פירש רש"י: ישמור אותה -
3 אולי יעשה מום קבוע. ולא נראה, דאם כן היינו "תרעה" דקתני. לכן נראה לפרש:
4 ישמור אותה - אולי תתרפא, וחזיא להקרבה. ואי תניא גבי עיברה שנתה התם הוא

5 דלא אהני (להו אבדה) משום דחזיא
6 להקרבה - והיינו כשיטת רבינו יצחק,
7 דריבוי ריעותות מביאין אותה ליד ריעה.
8 ומי אמר רבא הכי - דהיכא דנפסלה קודם
9 האיבוד, דמהניא ליה איבוד למות, והאמר
10 רבא: אבודת לילה - לא שמה אבדה. ואם
11 תאמר: ליפוך ממתניתין דקתני "אבדה"
12 ונמצאת בעלת מום - מתה, אף על גב
13 דאיכא ריעותא אחרייתא עם האבודתא ויש
14 לומר: דבשלמא ממתניתין לא מצי למיפך
15 - דשאני מתניתין, דאבדה קודם שיבא לה
16 הריעותא אחרייתא, ומשום הכי לא דמי
17 לאבודת לילה, דריעותא דלילה בא עליה
18 קודם האיבוד. אבל לרבא פריך שפיר: שהרי
19 ריעותא דעברה שנתה בא עליה קודם
20 האיבוד, ומשום הכי פריך מאבודת לילה.
21 ומשני: לא דמי, אבודת לילה לא חזיא לא
22 לגופה ולא לדמי כאן משמע כשיטת רבינו
23 יצחק, דריבוי ריעותות מביאין אותה לרעה
24 ולא למיתה. אמר לך רבא - פירש רש"י:
25 ודאי היכא דאיכא דחיו ונתכפר באחרת -
26 מתה הלא שום אבדה שנתה בא עליה קודם
27 לקיש ודאי תקשה, דכי תריצנא לעיל עברה
28 שנתה ואבדה - לרבי שמעון בן לקיש
29 תריצנא. ולי לא סבירא לי. ואי משום אבדה
30 ונמצאת בעלת מום קשיא לך, אמאי נקט
31 בעלת מום? תמזוז משום אבדה לחודה,
32 והואיל ושוב נתכפר באחרת לא קשיא,
33 דחזין לחוד ואבודין לחוד. ואף על גב
34 דאבדה בעינן ריעותא אחרייתא. עד כאן
35 לשונו. ולא נראה, דהשאר מילתא דרבי
36 שמעון בן לקיש בקושיא, דהא מייתי לה
37 בכמה מקומות בהתלמוד. ועוד קשה: דממה
38 שהקשה לא תירין? לכן נראה לרבינו יצחק
39 לפרש: כי היכי דאיצטריך לשנוי ממתניתין
40 דבעי תרתי, אבדה ובעלת מום, ולפיכך אתה
41 צריך לחלק ולומר דחזין לחוד ואבודין לחוד
42 - הכי נמי נתרץ לרבי שמעון בן לקיש,
43 דחזין לחוד ועברה שנתה לחוד. דחזין -
44 לא חזו לשום הקרבה, ועברה שנתה - חזיה
45 להקרבה דשאר קרבנות.

אפילו

1 השני
2 ירעה עד שיתסתאב, וימכר ויפלו דמיו לנדבה, לפי שאין חטאת הציפור מתה. הא דייחיד - מתה!
3 ואמר רבי יוחנן: בעלי חיים נדחין, וכשהוא מתכפר - בשני שבזוג שני מתכפר, ואידך קמא -
4 הוה ליה כי עיברה שנתה, ומשעמא - דציפור, הא דייחיד - מתה! - אמר לך: דחזין לחוד, ואבודין
5 לחוד, מאי טעמא? - אבודין דעתיה עליהן דילמא משתפחין, דחזין - לא הדרין מתחזין.

גופא

6 טו, וזו עברה שנתה, ופסול הגוף הוא. דאי לאו מומא חזיא - אימא: פסול חסרון בעלמא, והואיל ונמצאת קודם כפרת השניה - תרעה, ולא תיחיד ליה אבידה למות. דלא
7 חזיא להקרבה - בשום קרבן. עברה שנתה חזיא להקרבה - בשאר קרבנות. וכל הנך דבעינן תרתי לריעותא - היינו כי נמצאת קודם כפרת שניה. אבל נמצאת לאחר
8 כפרה - אפילו אין שם ריעותא דאיבוד - מתה. ומי אמר רבא הכי - דהיכא דנפסלה קודם לאיבוד מהני לה איבוד למות? והאמר רבא אבודת לילה לאו שמה אבדה
9 - אם אבדה בלילה והפריש אחרת תחתיה - לא שמה אבדה. ולרבי דאמר אפילו נמצאת קודם כפרה מתה - הא אינה מתה. דהואיל ובלילה לא מצי לאקרוביה, והיא
10 נמצאת ביום המתה - לא שמה אבדה. ורועה אם נתכפר בחברתה. הכי נמי הוה ואל ועברה שנתה לא חזיא לאקרובי - לא תיחיד ביה אבדה. ולא לרבי - שאין מצי
11 ראוין לקרב בשעת אבידתה, דאין קרבן בלילה. לרבי חזיא - קודם שאבדה. תנן - במסכת יומא (סב,א) גבי שעירי יום הכפורים: מת אותו של עזאול - מביא שנים מן
12 השוק, ומגריל, ומשלח האחר, והשני ירעה עד שיתסתאב. הא דייחיד - כי האי גזונא מתה. ואמר רבי יוחנן - במסכת יומא (סד,א): בעלי חזין נדחין, ונדחה שני שבזוג ראשון
13 כשמת חבירו, לעולם. וכשהוא מתכפר - מתכפר בשני שבזוג שני. וקמא הוי דחיו כשמת חבירו, כאילו עברה שנתו. וקתני דטעמא דאינה מתה משום דחטאת צבור היא,
14 הא דייחיד - מתה, ואף על גב דליכא שום אבידה, מת משום דחיו דקמא. מאחר שנתכפר באחר. אלמא תרתי לריעותא לא בעינן, וקשיא לרבא. אמר לך - רבא: ודאי איכא
15 דחיו, ונתכפר באחר - מתה בלא שום אבידה. ולרבי לקיש ודאי תישיב. ובדתיצנא לעיל עברה שנתה ואבדה - לרבי לקיש תריצנא, ולדידי לא סבירא לי. ואי משום
16 אבדה ונמצאת בעלת מום קשיא לך: אמאי נקט בעלת מום מתה משום אבדה לחודה, והואיל ושוב נתכפר באחרת - לא קשיא, דחזין לחוד ואבודין לחוד. ואף על גב

דאבדה, בעינן ריעותא אחרייתא. כך שמעת, לא יותר.

1 לא נהנין - מדרבנן. ולא מועלין - דאם נהנו - פטורין מקרבן מעילה, דכיון דלא
2 היא ולא דמיה קריבין - אולא קדושתה. ואם עד שלא כפרו הבעלים - אתרייהו
3 קאי. כלומר, כל זמן שלא כפרו הבעלים, שלא רצה להתכפר באחרת. תרעה עד
4 שתסתאב בו - ואע"כ שנתה קאי, ולא אאותה שאבדה ונמצאת בעלת מום -

5 דהא מסאבא וקיימא, ותימכר מיד, ויביא
6 בדמיה אחרת. ונעושה תמורה. והואיל
7 דמים מתירין לקרב. דהכי אמרינן בפרקין
8 דלעיל (כא) דדבר הרועה להסתאב עושה
9 תמורה. גמרא מאי טעמא לא תני להו
10 כולוה בהדי הדדי - אלא פליגי לה. כלומר,
11 מאי שנא דתני לה בתרי בבי ולא תנא כולוה
12 חמש חטאות ביחד, אלא מפסיק בין שלש
13 קמאי ושנים קמאי? רישא פסיקא ליה -
14 דלעולם מתות, ואפילו לא כיפרו הבעלים.
15 למה לי לטני גבי מעילה - דכולה חך
16 מתניתין תנינן גבי מעילה, שיש שם פרק אחד
17 שמתחיל "ולד חטאת ותמורת חטאת" וכולה
18 מתניתין. כאילו היא עומדת בבית הקברות
19 - כלומר, כל מקום שהיא שם - רואין
20 אותה כאילו היא עומדת בבית הקברות.
21 שאין כח יכול ליכנס אחריה ולשוטטה,
22 ורועה עד שתסתאב. תנן חטאת שעיברה
23 שנתה או שאבדה ונמצאת בעלת מום כו'
24 - תיובתא דרבי שמעון בן לקיש, דפסיק
25 ואמר: רועה, ומשמע: אפילו כיפרו הבעלים.
26 כי קתני מתה אבדה ונמצאת בעלת מום
27 - ולקמן פריך: אם כן, עברה שנתה למאי
28 הלכתא קתני לה בהדי הנך דמתות? אמר
29 רבא הכי קאמר - שעברה שנתה או אבדה
30 ונמצאת בעלת מום עובר לאחר שכיפרו
31 הבעלים - מתה. ואפילו כיפרו הבעלים
32 אחרי כן, הואיל ואיכא תרתי לריעותא -
33 מתה. ואע"כ שנתה לא קאי כלל. ואם עד
34 שלא כיפרו הבעלים - כלומר, שלא רצו
35 להתכפר באחרת תרעה כו'. והשתא ליכא
36 למיפך: הא מסאבא וקיימא? דאין בהמת
37 קדשים נמכרת על מום עובר. ישמור מיבעי
38 ליה - כלומר, הואיל וכבר נפל בה מום
39 עובר - "שמור" מיבעי ליה למיתני. כלומר,
40 ימתין אולי יעשה מום זה קבוע. ועוד עברה
41 שנתה למאי קתני לה - הואיל ולא עלה
42 איידי שום דינא. עברה שנתה ואבדה -
43 ונמצאת תמימה, וכיפרו הבעלים באחרת. או
44 אבדה ונמצאת בעלת מום, דאיכא נמי תרתי
45 לריעותא וכיפרו הבעלים באחרת - מתה.
46 קודם שכיפרו הבעלים, שאין רוצים להתכפר
47 באחרת - תרעה חך דעברה שנתה ואבדה
48 ונמצאת תמימה. וכי אמר רבי שמעון בן
49 לקיש דאפילו כיפרו הבעלים אחרי כן, רועה
50 בלא אבדה, דחזא הוא דאיכא לריעותא.
51 דמהניא בה אבידה - מועלת בה להביאה
52 למיתה. משום דלא חזיא למילתא - אפילו
53 קודם אבידה. ד"בנת שנתה" כתיב (במדבר

אפילו אבודה דיממא נמי דאמרי רבנן 1
אבודה בשעת הפרשה רועה — 2
ואם תאמר: לימא דלרבי אבא איצטריך, 3
דאמר לקמן (כגא): הכל מודים בנתכפר 4
בשאניה אבודה — אבודה מתה. ואיצטריך 5
רבנן לאשמועינן דאבודת לילה, ונתכפר 6
בשאניה אבודה — אבודה אינה מתה, הא 7
דיממא כהאי גוונא — מתה. ואתר, לומר 8
דהאי שיטה לית ליה דרבי אבא. הכי נמי 9
איכא סוגיות בפרק "מי שהיה טמא" (פסחים 10
צא, דלא מיתוקמי כרבי אבא.

ואחר כך כיפרו הבעלים. **ילכו לים המלח** — כל היבא דאי הוה חטאת הוה מותה, מעות נמי אויל לים המלח. **מאלו ומאלו** — יעברו יחד, דכיון דמתוריייהו מייית — לא חזו וטאת שכפרו בעליה באחרת. אבל אי הוה מייית מחד מייניהו — מידהו אחרניי. דהוו להו דמי חטאת שכפרו בעלים באחרת. אבל כי מייית מאלו ומאלו — ליבא חטאת שכפרו בעלים. דהוי כשאר מותר חטאת, דאויל לנדרבה. **תיסבר ויביא מאלו ומאלו ב'** — אבל אם היתה תמימה — תיקרב היא. והמעות ליכא לים המלח, דהואיל וכיפרו הבעלים באחרת. וכל הניך אליבא דרבי. **ואין המעות הולכות לים המלח** — ואפילו נתכפר באחת מן הצבורין לאחר שנמצא האבוד, דהואיל וקודם כפרה נמצא. **אם קרבה שניה עד שלא נשחטה** — הארשונה בבית לוקח לאכילת חליית, תמות, אף על פי שהיא חולקין, דחטאת שכפרו הבעלים היא. **וגמרא אבודה בשעת הפרשה** — כגון הניך מעות דנמצאו קודם כפרה ואולי לים המלח, אי אפי' מצוי חליית מאלו ומאלו. **שעטא מאלו ומאלו** — דליבא למימר דנכתפרו בעלים באחרת. **הא הכיאי** — חטאת מאחת מן הצבורין — השני ילך לים המלח, ואף על גב דנמצא קודם כפרה, ולא היה אבוד אלא בשעת הפרשה. **הניחא לרב** — דאמר לקמן.

אחרים וואותם אחרים אין מכירים בה, דאָיבא דחוי לָהּ – שיש
אנשים שרואים אותה, לֹא הוּיָא אַבּוּדָה, מאחר ויש שרואים אותה,
אף על פי שאין מכירים בה שהיא של פלוני.
או דילמא שזה לא בדיוקא, אלא כוונתו היא שאף אם היתה הבהמה
אחורי הדלת, דאי מהדר אפיה חוי לָהּ – שאם היה מחזיר את פניו
לשם היה רואה אותה, אף על פי כן הוּיָא אַבּוּדָה, וְכָל שָׁכֵן אִם
היתה אַבְרָא דְלֹא קָחֵי לָהּ – שאין הבעלים רואה אותה כלל,
שנחשבת היא 'אבודה'. מסיקה הגמרא: תִּיקוּ – תעמוד שאלה זו
בספק, שלא נפשטה.
הגמרא מביאה נידון נוסף בענין חטאת שאבדה: אָמַר רַב פֶּפֶּא,
(גמרינן) [פשיטא לי] באופן שהיתה הבהמה אַבּוּדָה מִמֶּנּוּ –
מהבעלים, וְלֹא [אַבּוּדָה] מְרוּעָה – מהרועה שלה, שהרועה היה
מכיר בה, שֶׁלֹא הוּיָא אַבּוּדָה. וְכָל שָׁכֵן אִם היתה אַבּוּדָה מְרוּעָה,
וְלֹא אַבּוּדָה מִמֶּנּוּ – מבעליה, שאינה נחשבת 'אבודה'.
אולם מסתפק רב פפא, באופן שהיתה הבהמה אַבּוּדָה מִמֶּנּוּ
ומְרוּעָה, וְאַחַד בְּסוּף הָעוֹלָם מְכִיר בָּהּ שהיא החטאת, מֵאִי, האם
מאחר והיא אבודה ממנו ומזהרועה, היא נחשבת 'אבודה', או
שמאחר ויש אדם אחד בסוף העולם שמכיר בה, אינה נחשבת
'אבודה'. מסיקה הגמרא: תִּיקוּ.
התבאר לעיל, שלדעת חכמים אם נמצאה החטאת האבודה קודם
שכיפרו הבעלים באחרת, הרי זו רועה. אולם אם נמצאה לאחר
כפרת הבעלים באחרת, הרי זו מתה. הגמרא מביאה ספק בענין זה:
כְּעִי רַב פֶּפֶּא, אַבּוּדָה [ונמצאת] בְּכּוֹס – חטאת שאבדה והפריש
אחרת תחתיה, ושחט את השניה, ולאחר קבלת דמה נמצאה החטאת
האבודה, בעוד דם השניה בכוס, מָהוּ.
הגמרא מקדימה לבאר לדעת מי הסתפק רב פפא. מבררת הגמרא:
ספיקו של רב פפא הוא אַלִיבא דְמָאן – לפי איזו דעה. אַלִיבא
דְרַבִּי במשנה להלן, זה לא יתכן, הָאֵמַר – שהרי אמר רבי,
בהמה שהיתה אַבּוּדָה בְּשַׁעַת הַפְּרִשָּׁה, כלומר בשעה שחברתה
מופרשת ועומדת אף על פי שעדיין לא קרבה, ונמצאה קודם הקרבת
השניה, מָתָּהּ. ואם כן לדעתו כל שכן כאן שנמצאה האבודה לאחר
שנשחטה השניה בעוד דמה בכוס, תמות האבודה.
הגמרא מבארת לדעת מי הסתפק רב פפא, ומה הם צדדי הספק.
מסיקה הגמרא: אֵלֶּא כִּי קָמִיפְעִיָא לִיהּ אַלִיבא דְרַבִּינָן, הסוברים
שאבודה שנמצאת לאחר שהופרשה השניה, וקודם שקרבה, אינה
מתה אלא רועה. ואילו הם צדדי הספק, מִי אֲמַרִינָן – האם נאמר כך,
כִּי אֲמַרִי רַבִּינָן שאם נמצאת בְּשַׁעַת הַפְּרִשָּׁה (קודם שקרבה חברתה)
רועה, וזהו דיוקא אם נמצאת קודם שִׁיקְבֵּל הֵבֵן את דְמָה בְּכּוֹס,
והיינו קודם הקרבה לגמרי, אֲבָל הָאֵלֶּא שכבר קיבל את דם השניה
בכוס, כְּבִירָא לָהּ לחכמים שְׁכָל הָעוֹמֵד לִיּוֹרֵק על גבי המזבח,
כְּיּוֹרֵק דְמִי – הוא נחשב, ולפיכך נחשבת הבהמה כנמצאת לאחר
כפרת השניה, ותמות. אִם דִּלְמָא [שְׁכָל] בְּמָה דְלֹא אִיּוֹרֵק דָּם – כל
עוד לא נורק הדם על גבי המזבח, כִּי אַבְדָה בְּשַׁעַת הַפְּרִשָּׁה דְמִיָּא
– נחשבת הבהמה כמו שהיתה אבודה ונמצאת בשעת הפרשה קודם
ההקרבה, וזאת משום [דלֹא אֲמַרִינָן] כָּל הָעוֹמֵד לִיּוֹרֵק כְּיּוֹרֵק דְמִי,]
וְרַעֲיָא – ודינה הוא להיות רועה עד שתסתאב.
הגמרא מבארת באופן נוסף את הספק: וְאִיבָא דְאֲמַרִי – יש שפירשו
את ספיקו של רב פפא באופן אחר, שְׁלֵעוֹלָם הספק הוא גם אַלִיבא
דְרַבִּי, ואין מדובר באופן שאבדה חטאתו והפריש אחרת תחתיה,
אלא כִּי קָמִיפְעִיָא לִיהּ בהפריש חטאת ושחטה, וּבְגִין שִׁיקְבֵּל את
דְמָה בְּשַׁעַת כּוֹסוֹת, וְאַחַד מֵהֶן, ולחלן יתבארו צדדי הספק.
בברייתא (יומא נז) נחלקו התנאים, באופן שכן קיבל את דם החטאת
בארבע כוסות, ונתן מאחד מהם ארבע מתנות על ארבע קרנות
המזבח [וכדין מתן דמים של חטאת], מה דין הדם שבשאר הכוסות.
לדעת חכמים, 'כוס עושה את חבירו דחוי', כלומר שלאחר שנתן
ארבע מתנות מכוס אחד, כל שאר הכוסות נדחים ונפסלים, וישפכו
לאמה. ואילו לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון, 'כוס עושה את חבירו
שיריים', כלומר ששאר הכוסות דינם כמו שיירי הדם של חטאת,

הגמרא חזרת לבאר את דברי רבא בענין 'אבודת לילה': גּוּפֵא, אָמַר
רַבָּא, אַבּוּדָה דְלִילָה לֹא שָׁמָּה אַבּוּדָה – בהמה שאבדה בלילה,
והפריש אחרת תחתיה, אין שמה 'אבודה'. שמאחר ובלילה אינה
ראויה להקרבה, והיא נמצאה ביום שלמחרת עם עלות השחר, אין
שמה 'אבודה' ואינה הולכת למיתה, אלא אם כיפרו בעליה בקרבן
אחר, זו תלך לרעהיה.
במשנה להלן נחלקו רבי וחכמים לענין המפריש בהמה לחטאת
ואבודה, והפריש אחרת תחתיה, וקודם שהקריבה נמצאת הראשונה.
לדעת רבי האחת תיקרב לחטאת, והשניה תמות. וחכמים סוברים
שאין חטאת שאבדה מתה אלא אם כן נמצאה לאחר שכיפרו
הבעלים באחרת, וזו שנמצאה קודם שכיפרו הבעלים באחרת,
תרעה. כעת הגמרא מבררת לפי איזו דעה דיבר רבא. מבררת
הגמרא: דברי רבא נאמרו אַלִיבא דְמָאן, אַלִיבא אַלִיבא דְרַבִּינָן,
מֵאִי אִיְרִיָא – מדוע נקט רבא דיוקא 'אַבּוּדָה דְלִילָה', והלא לשיטתם
אֲפִילוּ אַבּוּדָה דְיוֹם נִמִי אינה נחשבת 'אבודה', אם נמצאת קודם
שכיפרו הבעלים בחברתה, דְאֲמַרִי רַבִּינָן במשנה להלן 'אין חטאת
[שאבדה] מתה אלא [באופן] שנמצאת מאחר שכיפרו הבעלים', אבל
בהמה שהיתה אַבּוּדָה בְּשַׁעַת הַפְּרִשָּׁה, כלומר בשעה שחברתה
מופרשת ועומדת ועדיין לא קרבה, ונמצאה קודם הקרבת השניה,
רועה.
מסיקה הגמרא: (1) אֵלֶּא רבא דיבר אַלִיבא דְרַבִּי, הסובר שחטאת
שאבדה והפריש אחרת תחתיה, לעולם מתה, אף שעדיין לא קרבה
השניה. וחידש רבא, שְׁעַד כָּאֵן לֹא קָאֵמַר רַבִּי שמתה, אֵלֶּא אַבְדָה
דְיוֹם, שאז היא ראויה להקרבה, ואבידתה מביאתה לידי מיתה [אם]
הופרשה אחרת תחתיה. אֲבָל אַבְדָה דְלִילָה ונמצאה עם עלות
השחר, אֲפִילוּ רַבִּי מוֹדֵה דְלִילָה אֵלֶּא – הולכת, מאחר ולא היתה
אבודה בשעה שהיא ראויה להקרבה.
הגמרא מבארת באופן נוסף את דברי רבא: אִיפְעִיָא אִימָא, לְעוֹלָם
רבא דיבר אַלִיבא דְרַבִּינָן הסוברים שחטאת שאבדה והפריש אחרת
תחתיה, אם לא קרבה חברתה אינה מתה אלא רועה. וְהָאֵלֶּא – בדברי
רבא בְּמֵאִי עֲסָקִינָן, בְּאַבְדָה בלילה, והיתה עדיין אבודה בְּשַׁעַת
כְּפָרָה, כלומר לאחר שכיפרו הבעלים באחרת. וחידש רבא, שְׁעַד
כָּאֵן לֹא קָאֵמַרִי רַבִּינָן שְׁאֵבְדָה בְּשַׁעַת כְּפָרָה מָתָּה, אֵלֶּא הֵיכָא
דְעִיקָר [ו-תחילת] אַבְדָתָה היתה בְּיוֹם, שהוא זמן הראוי להקרבה.
אֲבָל הֵיכָא דְעִיקָר אַבְדָתָה בְּלִילָה, שאינו זמן הראוי להקרבה, לֹא
מתה, אף על פי שהיתה אבודה גם ביום. שמכיון שעיקר אבידתה
היתה בזמן שאינו ראוי להקרבה, אין אבידה כזו מביאתה לידי מיתה.
הגמרא דנה בענין חטאת שאבדה בשעת כפרה, שדינה למיתה: אָמַר
אֲבִי, נִקְמִינָן – מסורת בידינו מאבותינו, שדין חטאת שאבדה
והפריש אחרת תחתיה, והייתה עדיין אבודה בשעת כפרה, שמתה,
הוא דיוקא בְּאַבְדָה, וְלֹא בְּנִגְנָה, וכן דיוקא בְּאַבְדָה, וְלֹא בְּנִגְוָלָה.
ואם הגנב [או הגולן] החזירה לבעלים לאחר שכיפרו כבר באחרת,
אינה מתה, אלא רועה.
הגמרא מבארת באיזה אופן נקראת הבהמה 'אבודה'. מבררת
הגמרא: הֵיכָא דְמִי 'אַבְדָה'. מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָא,
אֲפִילוּ באופן שחטאת אֶחָת נתערבה בְּעֶדְרָא עם הרבה בהמות. ואף
על פי שהוא רואה את כולן, נחשבת היא 'אבודה', מכיון שלא הכיר
בה קודם, וכשהכיר בה לאחר שכיפר באחרת, נחשבת היא כנמצאת
לאחר כפרה, ומתה. וְכֵן אֲפִילוּ נתערבה חטאת אֶחָת בְּבהמה אֶחָת
של חולין.
רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אם הבהמה נמצאת אַחֲרֵי הַדֶּלֶת של הדיר,
וכשפתחו הבעלים את הדלת לא מצאו אותה, נחשבת היא בכך
'אבודה'.
הגמרא מסתפקת בביאור דברי רבי יוחנן: אִיפְעִיָא לָהּ, הֵיכָא קָאֵמַר
רבי יוחנן, האם נקט 'אחורי הדלת' בדיוקא, שאם הבהמה היתה
אַחֲרֵי הַדֶּלֶת, הוּא – דיוקא באופן זה היא נחשבת אבודה, משום
דְלִיבָא דְקָא חוֹי לָהּ – אין שום אדם שרואה אותה. אֲבָל אִם היתה
אַבְרָא – בחוץ, כלומר שהלכה למדברות והתערבה בבהמות של

הכל – בין רבי ובין חכמים מוֹדִים, שֶׁאֵם מִשָּׁךְ אַחַת מִן הַבְּהֻמוֹת
מִדַּעְתּוֹ, וְהַקְרִיבָהּ, שֶׁהַשְּׂנִיָּה מִתָּהּ, שְׂמַחֲרָהּ וּמִשְׁכָּהּ מִדַּעְתּוֹ
וְהַקְרִיבָהּ, דָּחָה אֶת הַשְּׂנִיָּה מִהַקְרִיבָהּ בִּידֵים, שֶׁהָרִי בִּזָּה הוּא גִילָה
בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא אֵיכַפֵּת לוֹ מֵהָאֲחֵרֶת, וְהוּא אֵינוֹ רֹצֵה לְהִתְכַּפֵּר בָּהּ. וְאִם
בְּאִפּוֹן שִׁמְשָׁךְ אֶת הָאֲבֹדָה, וְהִנְשֹׂאֶתָּהּ הִיא זֹו שֶׁלֹּא אֲבֹדָה, דִּינָה
לְמִיתָה. וּלְפִי דְּבָרֵי רַב הוּנָא, מִשְׁכַּחַתָּ לָּהּ – אִפְשָׁר לְהַעֲמִיד אֶת
הַסִּיפָא אִף כְּדַעַת חֲכָמִים, שְׂמָה שְׂמֻבָּאָר בְּמִשְׁנָה שֶׁאֵם הִבִּיא חֲטָאָת
מֵאֲחַד מִצִּיבּוּרֵי הַמַּעֲוֹת (וְאִם מִהַמַּעֲוֹת שֶׁל הַחֲטָאָת הָאֲבֹדָה) יִלְכוּ
הַשָּׂאֵר לִים הַמֶּלֶךְ וְאִם עַל פִּי שֶׁאֵם מַעֲוֹת שֶׁל הַחֲטָאָת שֶׁלֹּא אֲבֹדָה
מִעוֹלָם, הֵייוּ כְּגוֹן שֶׁמִּשָּׁךְ אַחַת מִהֶן (מִצִּיבּוּרֵי הַמַּעֲוֹת) מִדַּעְתּוֹ,
וְלִקַּח בָּהּ קֶרֶב וְהַקְרִיבָהּ, וְזֶהוּ כְּדִבְרֵי הַכֹּהֵן. וּלְפִיכָךְ שֶׁנִּתְּנָה הַמִּשְׁנָה
תְּקַנָּה שִׁבְיָא מֵאִלּוּ וּמֵאִלּוּ חֲטָאָת, שֶׁכֵּן אִם יִמְשׁוֹךְ מִדַּעְתּוֹ אֶת אֶחָד
מֵהֶם, יִלְכוּ הַשָּׂאֵר לִים הַמֶּלֶךְ. וְנִמְצָא שֶׁלְּדַעַת רַב הוּנָא אֵין קוּשִׁיא
בְּמִשְׁנָה, שֶׁבִּין הָרִישָׁא וּבִין הַסִּיפָא נִשְׁנו כְּדַעַת חֲכָמִים.

אֵלָּא לְרַבִּי אֲבָא אֲמַר רַב, דְּאָמַר הַכֹּהֵן מוֹדִים בְּמִתְכַּפֵּר בְּשִׂיאָהּ
אֲבֹדָה, שֶׁהָאֲבֹדָה מִתָּהּ, שֶׁהָרִי אֲבֹדָה וּכְיִפּוֹר בַּעֲלִיָּה בְּאֲחֵרֶת. וְעַל
מָה נִתְּלָקוּ רַבִּי וְחֲכָמִים, בְּמִתְכַּפֵּר בְּאֲבֹדָה, דְּרַבִּי סָבַר, מִפְּרִישׁ
לְאִיבֹד – הַמִּפְרִישׁ בַּהֲמָה תַּחַת בַּהֲמָה שֶׁאֲבֹדָה, בְּאִיבֹד דְּמִי – אִם
הַבַּהֲמָה שֶׁהוֹפְרָשָׁה כַּעַת, נִחְשַׁבְתָּ כְּמוֹ בַּהֲמָה שֶׁאֲבֹדָה, וְכֵשֶׁם שֶׁאֵם
הַקְרִיב אֶת הַבַּהֲמָה שֶׁלֹּא אֲבֹדָה, הָאֲבֹדָה הוֹלֶכֶת לְמִיתָה, כִּךְ אִם
הַקְרִיב אֶת הָאֲבֹדָה, הַשְּׂנִיָּה שֶׁלֹּא אֲבֹדָה הוֹלֶכֶת לְמִיתָה. וְרַבִּי
סָבַר, לֹא בְּאִיבֹד דְּמִי, וּלְפִיכָךְ אִם הַקְרִיב אֶת הָאֲבֹדָה, הַבַּהֲמָה
הַשְּׂנִיָּה שֶׁלֹּא אֲבֹדָה אֵינָה הוֹלֶכֶת לְמִיתָה, אֲלֹא רֹעָה. וְלְדַעַת חֲכָמִים
הַדִּין הוּא כֵּן אִם מִשָּׁךְ אֶת הָאֲבֹדָה מִדַּעְתּוֹ, שֶׁמִּכָּל מָקוֹם אֵין
הַשְּׂנִיָּה הוֹלֶכֶת לְמִיתָה. וְנִמְצָא שֶׁלְּדַעַת רַבִּי אֲבָא בִּשְׁם רַב, אִי אִפְשָׁר
לְהַעֲמִיד אֶת הַסִּיפָא כְּדַעַת חֲכָמִים, שֶׁהָרִי מְבֹאָר בְּסִיפָא שֶׁאֵם הִבִּיא
מֵאֲחַד מֵהֶם וְאִם מִהַמַּעֲוֹת שֶׁאֲבֹדָה, יִלְכוּ הַשָּׂאֵר (אִם שֶׁלֹּא אֲבֹדָה) לִים
הַמֶּלֶךְ, וְזֶה כְּדַעַת רַבִּי, הַסּוֹבֵר שֶׁאֲבֹדָה בְּשַׁעַת הַפְּרִשָּׁה מִתָּהּ. וְאִם כֵּן
קִשְׁיָה, וְכִי בְּרִישָׁא סָתֵם לֵן הַתָּנָא כְּרַבִּי, וְאִילוּ בְּסִיפָא סָתֵם לֵן כְּרַבִּי.
[מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אֵין – אִכֵּן, הָרִישָׁא כְּרַבִּי, וְהַסִּיפָא כְּרַבִּי].

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְיִמָּא קְמַשְׁמַע לֵן הַתָּנָא בִּזָּה, וְכִי בֹא לְהַשְׁמִיעֵנו
דְּפִלְגִי רַבִּי וְרַבִּי בִּזָּה, וְהֵלָא בְּהָרִיא קִתְּנִי לָהּ מִחֲלֻקָּתָהּ רַבִּי
וְרַבִּי בְּסִיפָא, שֶׁהָרִי שְׁנִינֵי הַמִּפְרִישׁ חֲטָאָת וְאֲבֹדָה, וְהַפְּרִישׁ אַחֲרָתָהּ
תַּחֲתֶיהָ, וְאַחֲרָתָהּ כִּךְ נִמְצָאָתָה הָרִישׁוֹנָה, וְהָרִי שְׁתֵּינֵי עוֹמְדוֹת
תְּמִימוֹת, אַחַת מִהֶן תִּקְרַב וְשְׁנִיָּה תָּמוּת דְּבָרֵי רַבִּי, וְחֲכָמִים
אוֹמְרִים אֵין חֲטָאָת מִתָּהּ אֵלָּא בְּאִפּוֹן שֶׁנִּמְצָאָתָה מֵאַחֲרֵי שְׂכִיפּוֹ
הַבְּעִלִּים, וְאֵין מַעֲוֹת הוֹלֶכֶת לִים הַמֶּלֶךְ אֵלָּא בְּאִפּוֹן שֶׁנִּמְצָאָתָה
מֵאַחֲרֵי שְׂכִיפּוֹ הַבְּעִלִּים. וּמִדַּעַת הַרְצִיךְ הַתָּנָא שׁוֹב לְהַשְׁמִיעֵנו זֹאת.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: מָה שֶׁשֶּׁנָּה הַתָּנָא אֶת מַחֲלֻקָּתָם בְּסִיפָא, הֵא
קְמַשְׁמַע לָהּ, שֶׁדָּבָר זֶה – דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה הַסּוֹתֵרִים אֶחָד לַשֵּׁנִי, מִחֲלֻקָּתָהּ
רַבִּי וְרַבִּי, הִיא, שֶׁהָרִישָׁא נִשְׁנָתָה כְּדַעַת חֲכָמִים, וְאִילוּ הַסִּיפָא כְּדַעַת
רַבִּי.

הַגִּמְרָא חוֹזֶרֶת לְבָאָר אֶת עֵצֶם דְּבָרֵי רַב הוּנָא בִּשְׁם רַב: נִזְכָּר – נִשׁוּב
לְדְּבָרֵי רַב הוּנָא וְנִבְאָרָם. אֲמַר רַב הוּנָא אֲמַר רַב, הַכֹּהֵן מוֹדִים שֶׁאֵם
מִשָּׁךְ אַחַת מִן הַבְּהֻמוֹת מִדַּעְתּוֹ, וְהַקְרִיבָהּ, שֶׁהַשְּׂנִיָּה מִתָּהּ, שְׂמַחֲרָהּ
וּמִשְׁכָּהּ מִדַּעְתּוֹ וְהַקְרִיבָהּ, וְלֹא בֹא לְהַמְלִיךְ בֵּית דִּין אִיזוֹ לְהַקְרִיב,
בִּזָּה דָּחָה הוּא אֶת הַשְּׂנִיָּה מִהַקְרִיבָהּ בִּידֵים, שֶׁהָרִי גִילָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא
אֵיכַפֵּת לוֹ מֵהָאֲחֵרֶת, וְאֵינוֹ רֹצֵה לְהִתְכַּפֵּר בָּהּ. וְאִם בְּאִפּוֹן שִׁמְשָׁךְ
מִדַּעְתּוֹ אֶת הָאֲבֹדָה, וְהִנְשֹׂאֶתָּהּ הִיא זֹו שֶׁלֹּא אֲבֹדָה מִעוֹלָם, דִּינָה
לְמִיתָה. וְלֹא נִתְּלָקוּ אֵלָּא בְּכָא לְבִית דִּין לִימְלָךְ – לְשֹׂאֵל אִיזוֹ בַּהֲמָה
יִקְרִיב, שְׂבֹאָפּוֹן זֶה לֹא דָּחָה אֶת אַחַת מִהֶן בִּידֵים, אֲלֹא אֲדֹרְבָהּ, גִּילָה
בְּדַעְתּוֹ שֶׁהוּא רֹצֵה בְּתַקְנָתָם. דְּרַבִּי סָבַר שֶׁלֹּא עָשׂוּ תְּקִנָּה בְּכָדִישִׁים,
כְּלוּמַר לֹא חָשׂוּ לְכַךְ שֶׁבַּהֲמָה אַחַת תֵּלֵךְ לְמִיתָה, וְאִמְרִינֵן – בֵּית דִּין
אוֹמְרִים לוֹ, לָךְ הַתְּכַפֵּר בְּשִׂיאָהּ אֲבֹדָה, אִם עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי כֵן יִהְיֶה
הַפֶּסֶד לְקֹדְשִׁים וְאֲבֹדָה מִתָּהּ – תֵּלֵךְ לְמִיתָה. וְרַבִּי סָבַר, עָשׂוּ
תְּקִנָּה בְּכָדִישִׁים, שֶׁלֹּא תָּמוּת בַּהֲמָת קֹדְשִׁים, וְאִמְרִינֵן, לָךְ הַתְּכַפֵּר
בְּאֲבֹדָה, וְשִׂיאָהּ אֲבֹדָה תִּרְעָה.

הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי רַב הוּנָא: מוֹתִיב רַב מִשְׁרִישָׁא, וְכִי לֹא עָשׂוּ

תְּקִנָּה בְּכָדִישִׁים לְדַעַת רַבִּי, וְהִתְנָא, נִאֲמַר בְּפִסּוֹק (ויקרא טו) לַעֲנִין
שִׁירֵי קֶרֶב מִנְחָה וְהִנְחִיתָ מִמֶּנָּה יֵאָכְלוּ אֲהֶרֶן וּבְנָיו, מִצּוֹת תֹּאכַל
בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ, בְּחֹצֵר אֶחָד מוֹעֵד יֵאָכְלוּהָ. וְתִיבַת "יֵאָכְלוּ" שְׂנִימָה
בְּסוּף הַפִּסּוֹק מִיִּתְרָתָהּ, שֶׁהָרִי הִיא דִּי לְכַתּוּב "מִצּוֹת תֹּאכַל בְּמָקוֹם
קֹדֶשׁ, בְּחֹצֵר אֶחָד מוֹעֵד". וּמִכָּךְ שְׂנִימָר "יֵאָכְלוּ", יֵשׁ לְדֹרוֹשׁ שְׁתֵּי
דְּרֻשׁוֹת, הָאֶחָת מִעֵצֶם הַתִּיבָה שֶׁנִּכְתְּבָהּ, וְהַשְּׂנִיָּה מִכָּךְ שְׂנִימָר
"יֵאָכְלוּ" בַּה"א. מִבְּרַת הַבְּרִייתָא: "יֵאָכְלוּ" מִהַ תִּלְמוּד לִזְמַר, שֶׁהָרִי
תִּיבַת "יֵאָכְלוּ" מִיִּתְרָתָהּ. עוֹנָה הַבְּרִייתָא: מִלְּמַד שֶׁאֵם הִיָּתָה בְּמִנְחָה
אֲכִילָה מוֹעֲמָתָה, הַכֹּהֵנִים אוֹכְלִין עִמָּה חוּלִין וְתִרּוּמָה, כִּדִּי שְׁתֵּיהֶם
נִאָכְלִתָּ עַל הַשֶּׁבַע. מוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא לְבָרֵךְ: מָה שְׂנִימָר "יֵאָכְלוּ",
מִהַ תִּלְמוּד לִזְמַר. עוֹנָה הַבְּרִייתָא: לְלַמְדֵּנוּ שֶׁאֵם הִיָּתָה אֲכִילָה
מִרְבָּה, אֵין אוֹכְלִין עִמָּה חוּלִין וְתִרּוּמָה, כִּדִּי שֶׁלֹּא תִהְיֶה הַמִּנְחָה
נִאָכְלִתָּ עַל הַשֶּׁבַע – בִּאֲכִילָה גִּסָּה, וְעַל יְדֵי כֵן יִבְאוּ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָה
כֹּלֵל, וְיִגְרַם הַפֶּסֶד לְקֹדְשִׁים. מִבְּרַת הַגִּמְרָא: מָא – כְּדַעַת מִי נִשְׁנָתָה
הַבְּרִייתָא, לֹא – וְכִי אֵין זֶה אֲפִילוֹ לְדַעַת רַבִּי, וְנִמְצָא שֶׁאִם לְדַעַת
רַבִּי עָשׂוּ תְּקִנָּה בְּקֹדְשִׁים, שֶׁאֵם הִיָּתָה אֲכִילָה מִרְבָּה לֹא יֵאָכְלוּ עִמָּה
חוּלִין וְתִרּוּמָה, כִּדִּי שֶׁלֹּא תִהְיֶה נִאָכְלָה אֲכִילָה גִּסָּה, וְהֵייוּ שִׁחְשֻׁוּ
לְהַפְּסֵד קֹדְשִׁים.

דוּחָה הַגִּמְרָא: לֹא נִשְׁנָתָה הַבְּרִייתָא כְּדַעַת רַבִּי, אֲלֹא כְּדַעַת רַבִּינֵן,
הַסּוֹבְרִים שֶׁעָשׂוּ תְּקִנָּה בְּקֹדְשִׁים. אִכֵּן לְדַעַת רַבִּי שֶׁלֹּא עָשׂוּ תְּקִנָּה
בְּקֹדְשִׁים, אִם כֵּאֵן אִפְשָׁר לְאָכֹל עִמָּה חוּלִין וְתִרּוּמָה, אִם שֶׁעַל יְדֵי זֶה
יִתְכַּן שְׁתּוּבָא לִידֵי נֹתָר וְתִפְסֵל.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה אֶת דְּבָרֵי רַבִּי אֲבָא בִּשְׁם רַב: וְרַבִּי אֲבָא אֲמַר רַב, הַכֹּהֵן
מוֹדִים בְּמִתְכַּפֵּר בְּשִׂיאָהּ אֲבֹדָה, שֶׁהָאֲבֹדָה מִתָּהּ, שֶׁהָרִי
אֲבֹדָה וּכְיִפּוֹר בַּעֲלִיָּה בְּאֲחֵרֶת. וְעַל מָה נִתְּלָקוּ רַבִּי וְחֲכָמִים, בְּמִתְכַּפֵּר
– בְּאִפּוֹן שִׁכְיִפּוֹ הַבְּעִלִּים בְּאֲבֹדָה, דְּרַבִּי סָבַר, מִפְּרִישׁ לְאִיבֹד –
הַמִּפְרִישׁ בַּהֲמָה תַּחַת בַּהֲמָה שֶׁאֲבֹדָה, בְּאִיבֹד דְּמִי – אִם הִיא,
נִחְשַׁבְתָּ כְּמוֹ בַּהֲמָה שֶׁאֲבֹדָה, וְכֵשֶׁם שֶׁאֵם הִתְכַּפֵּר בְּשִׂיאָהּ אֲבֹדָה,
אִתָּה מוֹדָה שֶׁהָאֲבֹדָה מִתָּהּ, כִּךְ כִּשְׁנִתְכַּפֵּר בְּאֲבֹדָה, הֵאִינָה אֲבֹדָה
מִתָּהּ. וְרַבִּינֵן סָבַר, לֹא בְּאִיבֹד דְּמִי. וּלְפִיכָךְ אִם הַקְרִיב אֶת
הָאֲבֹדָה, הַבַּהֲמָה שֶׁלֹּא אֲבֹדָה אֵינָה הוֹלֶכֶת לְמִיתָה, אֲלֹא רֹעָה.

הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי רַבִּי אֲבָא בִּשְׁם רַב. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: תִּנֵּן (ויטא
טו), לַעֲנִין שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוֹרִים, אִם מִתַּת הַשְּׁעִיר שֶׁעֲלָה
עֲלֵיו הַגּוֹרֵל לְעֹזָאוֹל, יִקַּח שְׁנֵי שְׁעִירִים אֲחֵרִים וְיִגְרִיל עֲלֵיהֶם, זֶה
שֶׁעֲלָה עֲלֵיו הַגּוֹרֵל לְעֹזָאוֹל, יִשְׁלַח לְעֹזָאוֹל, וּמִתּוֹךְ הַשְּׁנִים שֶׁעֲלָה
עֲלֵיהֶם הַגּוֹרֵל לָהּ (וּמִדּוּגָה הָרִאשׁוֹן וּמִדּוּגָה הַשֵּׁנִי), הָאֶחָד יִקְרַב
לְחֲטָאָתָהּ, וְהַשְּׁעִיר הַשֵּׁנִי שֶׁאִי אִפְשָׁר לְהַקְרִיבוֹ, יִרְעָה עַד שִׁסְתָּאָב –
שִׁיפּוֹל בּוֹ מוֹם, וְיִמְכֹּר, וְיִפְלֹל דְּמִיו לְנִדְבָה – שִׁתְּמִשּׁוּ בְּדָמָיו לְקִנּוּת
בַּהֲמוֹת לְעוֹלָה, לְהַקְרִיב בְּמוֹחָב כִּשְׁהוּא פְּנוּי. וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ לְמִיתָה
וְכִדִּין חֲטָאָת שִׁכְיִפּוֹ בַּעֲלִיָּה בְּאֲחֵרֶת, לְפִי שֶׁאֵין חֲטָאָת הַצִּיבּוֹר
שִׁכְיִפּוֹ בְּחֲטָאָת אַחֲרָת מִתָּהּ, אֲלֹא רֹעָה. מִדִּיקָתָה הַגִּמְרָא: דוּקָא
מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׁעִיר הוּא חֲטָאָת הַצִּיבּוֹר, אֵינוֹ הוֹלֵךְ לְמִיתָה, וּמִשְׁמַע, הֵא

חֲטָאָת דִּיקָדִיד בְּאִפּוֹן זֶה מִתָּהּ, וְלִהֲלֵךְ תִּתְבָּאָר לְקוּשִׁיאָהּ.
הַגִּמְרָא מְקִדִּימָה לְבָאָר אֶת דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה, אִיזָה שְׁעִיר קֶרֶב, וְאִיזָה
רֹעָה, וְלְפִי זֶה מִקְשָׁה עַל רַבִּי אֲבָא: וְאֲמַר רַב (שם טו), בְּעִלֵּי תִיִּים
אֵינִן נִידִיתִין, כְּלוּמַר אֵין שִׁיךְ דִּיחֵי בִּקְרָבָן כֹּאשֶׁר הוּא חֵי, וְלֹא נִדְחָה
הַשְּׁעִיר הַשֵּׁנִי שְׂבּוּג הָרִאשׁוֹן מִהַקְרִיבָהּ, אִם עַל פִּי שֶׁחֲבִירוֹ מוֹת, וּלְפִיכָךְ
בְּשִׂיאָהּ (וְהַכּוֹן) מִתְכַּפֵּר – מִקְרִיב אֶת הַשְּׁעִיר לְחֲטָאָתָהּ, בְּשִׁנֵּי שְׂבּוּג
רִאשׁוֹן הוּא מִתְכַּפֵּר.

מִבְּאֵרֶת הַגִּמְרָא אֶת קוּשִׁייתָהּ: וְאִידִךְ בְּתָרָא – וְהָרִי הַשְּׁעִיר הַשֵּׁנִי
שְׂבּוּג הַשֵּׁנִי, תָּהּ לִיָּה בְּמִפְרִישׁ לְאִיבֹד – הָרִי הוּא כִּקְרָב שֶׁהוֹפְרָשׁ
תַּחַת קֶרֶב אֲבֹד, שֶׁהָרִי שִׁחְשֻׁוּהוּ מִחֻמַּת מִיתָת הָרִאשׁוֹן, וְעֲלֵיו שְׂנִינֵי
שִׂיאָהּ מִתַּת מוֹם שֶׁאִי חֲטָאָת הַצִּיבּוֹר מִתָּהּ. וְנִמְצָא דְּצִיבּוֹר –
וּמִבְּאֹר בְּמִשְׁנָה שְׁדוּקָא מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׁעִיר הוּא חֲטָאָת צִיבּוֹר, אֵינוֹ
הוֹלֵךְ לְמִיתָה, וּמִשְׁמַע, הֵא חֲטָאָת דִּיקָדִיד שֶׁהוֹפְרָשָׁה תַּחַת חֲטָאָת
שֶׁאֲבֹדָה מִתָּהּ, וּמִבְּאֹר שֶׁהַמִּפְרִישׁ לְאִיבֹד כֹּאִיבֹד, שֶׁהָרִי הוּא
מִתְכַּפֵּר בְּשְׂנֵי שְׂבּוּג רִאשׁוֹן, שֶׁהוּא חֲבִירוֹ שֶׁל הָאֲבֹד (כְּלוּמַר הַמֶּלֶךְ),
וְהַשְּׂנִי שְׂבּוּג הַשֵּׁנִי, שֶׁלֹּא הוּא אֲבֹד וְלֹא חֲבִירוֹ אֲבֹד, הוֹלֵךְ לְמִיתָה.

הכל מודים — ואפילו לרבנן, דאמרי: אבודה בשעת הפרשה רועה, מודו שאם משך אחת מן הקריבה מדעתו — דחה האחרת בידים, דגלי דעתיה דלא איכפת ליה מינה. ואפילו משך האבודה ותכפר בה, והנשאת היא שלא נאבדה מעולם — מתה. וכי פליגי רבנן — היינו בבא לימלך, דגלי דעתיה דניחא ליה בתקנתיהו.

שהפריש חטאת ואברה, והפריש אחרת, ונמצאת הראשונה, ובא לפניו לימלך מה יעשה. אמרין ליה: לך התכפר באבודה, ושאינה אבודה תרעה. הא נמי דקתני "מאלו ומאלו" דמשמע דאם הביא מאחד מן השני ילך לים המלח, ואפילו נתכפר באבודה — משכחת לה כגון שמשך מדעתו ולא נמלך, דהתם רבנן מודו. הלכך תנא חך תקנתא, כיבא מאלו ומאלו. חך תקנתא ניהא ליה טפי מלומר: יבוא ויטרח לבית דין וימלך, ונאמר לו שיתכפר באבודין, ושאינן אבודין יפלו לנדבה. **אלא לרבי אבא** — דאמר: אפילו משך מדעתו את האבודה ותכפר בה — אמרי רבנן דתרעה, הואיל והיא לא נדחת ולא נאבדה מעולם, ואף על גב דלא נמלך, ובהא פליגי. **רבי סבר מפריש לאבוד כאבוד דמי** — המפריש תחת קרבן אבוד — דינו כאבוד, וכי היכי דאם נתכפר בשאינו אבוד מודיתו דמת האבוד הנשאר, הכי נמי כי מתכפר באבוד — מת שאינו אבוד. ורבנן **סברי לאו כאבוד דמי** — והא דקתני "מאלו ומאלו", דמשמע: הא אם התכפר באחד מן השני ואפילו באבודין — ילכו שאינן אבודין לים המלח, רבי היא ולא רבנן. רישא — רבנן, וסיפא — רבי. הכי קאמר דבר זה מחלוקת **רבי ורבנן** — חך סיפא דקתני לפלוגתא בהדיא, הכי קאמר: דקאמר לן דבר זה, הך בבי דלעיל, דפליגי אדודאי — חדא רבי וחדא רבנן. לשון ירושלמי: הניחא לרב הונא, דאמר: הכל מודים שאם משך אחד מן הקריב — בין נתכפר באבוד, בין נתכפר בו, מאי "הקריב" דקתני רישא: "הקריב אחרת תחתייה?" — הקריב לשחוט מדעתו. והכי קאמר: הקריב אחרת לשחוט תחתייה. וסתם "הקריב" — מדעתו משמע, ואחר כך שהקריב אחרת מדעתו לשחיטה נמצאת הראשונה, ועדיין לא נשחטה האחרת זו — תמות הנותרת, ואפילו תניח את זו ותכפר באבודה, הואיל ולא נמלך. ורישא וסיפא — דברי הכל. דהשתא ליכא למידק מרישא: הא לא הקריב — רועה, דהא בדלא הקריב עסקינן. וסיפא נמי דקתני "יביא מאלו ומאלו", אבל אי מיייתי מחד מנייהו — אזיל אינך לים המלח, דברי הכל. דמסתמא משמע שהקריב מדעתו, בלא נמלך. **אלא לרבי אבא**

בן — ורבנן סברי: לאו כאבוד דמי, ורועה, אף על גב דמשך האבודה מדעתו ודחה את זו. השתא ליכא לתרוצי: רישא מאי "הקריב"? לשחיטה מדעתו — דהא משום משיכה לא מוזני מיד, אלא דאין הקריב ממש. ואיכא למידק: הא לא הקריב — רועה השניה, ובגון דנתכפר בשאינה אבודה, ורבנן היא דמפריש לאבוד לאו כאבוד דמי. וגבי מעות נמי, מפריש לאבוד לאו כאבוד דמי. וסיפא דמשמע דאי מיייתי מחד מנייהו, ואפילו שאינן אבודין (חולק) דפיישן אזיל לים המלח — לאו כרבנן היא. רישא — ורישא וסיפא — רבי. ואי קשיא: לרבי אבא נמי תריץ: מאי "הקריב"? — לשחיטה, וקודם שחיטה נמצאת הראשונה תמות, ורבי היא דאמר: אבודה בשעת הפרשה מתה. ורישא וסיפא — רבי היא לאו פירכא היא, דאם כן אמאי נקט "הקריב" כלל? ליתני "הפריש" סתמא. דבשלמא לרב הונא, נקט "הקריב" לאשמועינן מדעתו, דאם משך להקריב ולא נמלך, לא עשו לו תקנה. **דלא עשו תקנה בקדשים** — דלא איכפת לן אי מיייתא שניה, ואמרין ליה: זיל איכפר בשאינה אבודה כו'. ורבנן **סברי כו'** — והכי משמע ממתניתין: אחת מן הקרבן כדי שתמות השניה. שתקרב שאינה אבודה, ואבודה תמות, דברי רבי. וחכמים אומרים: אין חטאת מתה כי האי גזינא דבא לימלך, דאמרין ליה: התכפר באבודה. אלא והיא דנמצאת לאחר שכיפרו הבעלים — ההיא דאי מתה, דליכא תקנתא בהמלכה. והוא הדין נמי אם נמצאת קודם, ולא נמלך. **יבא** — גבי שירי מנחה כתיב (ויקרא ו' ו') "והנותרת ממנה יאכלו אחיו ובניו", וסיפיה דקרא "בחצר אהל מועד יאכלוה". וקא דריש "יאכלוה" קרא יתירא הוא, וקאמר "יאכלו" כלל — הא — יאכלו מנחה חולק ותורמה כו'. ואי קשיא: הא אין מכניסין חולק לעזרה? הא לא קשיא, יאכלום מבחוץ ואחר כך יכנסו ויאכלו המנחה, כדי שתאכל עם השבע אכילה הוגנת. **יאכלוה** — היא ד"יאכלוה" קדריש, דמשמע: יאכלוה לחדוה. **אכילה מרובה** — שיש להן שירי מנחות הרבה. **מאי לאו אפילו רבי** — ושמע מינה: עשו תקנה בקדשים. דקתני: לא יאכלו חולק עמה, כדי שלא תבוא לידו נותר ותיפסל. **השני ירעה** — גבי שעירי יום הכפורים, והכי פרישית לה לעיל (כב'ב). **ואמר רב** — במסכת יומא (סד'א). **בעלי חיים אינן נדחין** — ולא נדחה הראשון במיתת חבירו. והוא יקרב, ושני שבוג שני ירעה. והוא בתרא הוא ליה כמפריש לאיבוד, דמפני הראשון שמת הפרישו שנים האחרים.

(הכל מודים שאם משך אחת מן הקריבה) רישא רבי וסיפא רבנן — ואי קשיא: לישני לה נמי לרבי אבא, מאי "הקריב"? — לשחיטה, וקודם שחיטה (ראשונה) נמצאת הראשונה תמות, ורבי היא דאמר: אבודה בשעת הפרשה מתה. וסיפא ורישא — רבי לאו פירכא היא, דאם כן אמאי נקט "הקריב" כלל? ליתני "הפריש" סתמא. דבשלמא לרב הונא, נקט "הקריב" — לאשמועינן מדעתו, דאם משך מדעתו ולא נמלך, לשון רש"י. הכל מודים שאם משך אחת מן הקריב שהשניה מתה, לא נחלקו אלא בבא לימלך. ואם תאמר: היכי ניישכ לרב הונא לישנא דמתניתין, דתנן: וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמצאת אחר שכפרה ויש לומר: דהכי קאמר: אין חטאת מתה דלא נוכל למצוא לה תקנה אלא שנמצאת אחר שכפרה, דאין אין לה תקנה. ולרבי אבא נמי נפרש לישנא דמתניתין כן. **דרבי סבר** לא עשו תקנה בקדשים — תימה למורי ורבי הרמ"ר: וכי מאבדין קדשים בידים, כיון דבידינו לתקן? ותירץ: כגון שיש ריוח בדבר, כגון דאבודה כחושה ושאינה אבודה שמינה, דאמרין ליה: התכפר בטובה, וכחושה — תמות. **אובלין** עמה חולק ותורמה — ואי קשיא: הא אין מכניסין חולק בעזרה? הא לא קשיא, יאכלוה מבחוץ, ואחר כך יכנס ויאכל המנחה, לשון רש"י. ועוד יש לומר: דאין איסור להכניס חולק בעזרה אלא כשעושה שום עבודה מן, אבל בתנא — אין לחוש, דהא קמן דאדם נכנס עם בגדים חולק בעזרה. **ומעמא** דציבור הא ידחיד מתה מאי לאו לרבנן — תימה למורי הרב רבינו אלחנן: אמאי לא פריך בהדיא ממתניתין דקתני: וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמצאת לאחר שכפרה, והא הכא, דשניקן בעין קודם כפרה, וקאמר הא ידחיד מתה? ואומר הרב רבינו יצחק: דאמתניתין לא מצי למיפרך, דאיכא למימר מתניתין הכי קאמר: אין חטאת מתה אלא בשנמצאת אחר שכפרה. אבל נמצאת קודם כפרה — ירעה שניהם עד שיתאבדו, ויכפרו שני מאלו ומאלו חטאת. אבל גבי שעירים לא שייך למימר הכי. מיהו, אפשר דסבירא ליה לרבנן דמתניתין דאם נתכפר באחד מן, אפילו באבודה — שניה תמות. כי הכא גבי שעירים, דלא אפשר לעשות תקנה אחרת. דליכא למימר שיערו שניקן, ויבא מאלו ומאלו — שהרי בו ביום

בשני שבוג ראשון מתכפר — **בשני שבוג ראשון מתכפר**, ואמר רב: **בעלי חיים אינן נדחין**, **כשהוא מתכפר** — **בשני שבוג ראשון מתכפר**, ואמר רב: **היה ליה כמפריש לאיבוד**, **ומעמא** — **דציבור**, **הא ידחיד** — **מתה**, **מאי**

ביום הוא צריך להתכפר באחת מהן, ואינו יכול להמתין עבודת היום. אבל לרבי אבא, דאמר אליבא דרבנן דמפריש לאבוד לאו כאבוד, ואם נתכפר באבודה — שאינה אבודה רועה — פריך שפיר. דהא הכא דנתכפר בראשון, ואפילו הכי דיחיד תמות. אלמא מפריש לאבוד — כאבוד דמי. אבל לרב הונא לא פריך מידי, דאיכא למימר: דהוי כי משך אחת מהן בלא המלכה.

בדין שניה למיתה אולא ביחיד, ואפילו לרבנן.
הא מאחד מהן יולכים לים המלח כו' — תיובתא דתריייהו. תימה: דלעיל פריך מינה דקאמר: הניחא לרב הונא, ולרבי אבא נמי משני לה כרבי. והכא פריך מינה דתריייהו וצריך לומר: דלית ליה השתא כסוגיא דלעיל, אלא מוסיף ליה למקשה דהכא דאתא נמי כרבנן, ומיירי בכל ענין. וכן דרך התלמוד להפך קושיותיו בכל ענין. פעמים ככה ופעמים ככה. **המפריש שני ציבורי מעות** לאחריות כו' — אי אליבא דרבי — פשיטא. ולקמן גבי מפריש שתי חטאות לאחריות מוקי לה כרבי, ולא פריך: פשיטא. דיש לחלק בין מפריש מעות לאחריות למפריש בהמות לאחריות. דהא קמן לרבי שמעון נמי, דאמר גבי בהמות דמתה — גבי ציבורי מעות מודה דנתכפר באחת מהן, והשני רועה. **וששה נדרבה** — בפרק בתרא דנמנות (ק"ב). פליגי בה אמוראי: הני ששה כנגד מין חזקיה אמר: כנגד ששה בתי אבות. שיהיה להם שלום זה כנגד זה, לפיכך תיקנו ששה כנגד ששת ימי החול, שיהא לכל בית אב ליומו. וחזירי אמר: כנגד פר ועגל וכבש איל גדי ושעיר. וכל כך למדו? (כ"ד) שלא היו רוצין לעשות ממותר דמי הפר אלא לפר בלבד, וכן לכל אחד. ואף על גב דאיכא נמאן דאמרן בפרק קמא דשבועות (י"ב) מקציעם בעולת העוף — הני מילי, דיעבד, אבל לכתחילה — לא, דטוב לעשות מוקד למד שהופשו תחילה.

ואידך
נדרבה לרבי שמעון? והתנינא: שלשה עשר שופרות היו במקדש, והיה כתוב עליהן: "תיקלין חדתין", ו"עתיקין", "קניין", ו"גזלי עולה", "עצים", ו"לבונה", ו"הב לכפרת", ו"ששה נדרבה. ותני עליה, ששה נדרבה - לעולה הבאה מן המותרות, שאין עורה לכהנים, דברי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, ואמרי לה רבי שמעון: אם כן, במלה מדרשו של יהודה הכהן. דתנינא, זה מדרש דרש יהודה הכהן: "אשם הוא", כולו, להביא כל דבר הבא ממותר חטאות ואשמות ליקח בדמיו עולות, הבשר - לשם, ועורות - לכהנים. אלמא: אית ליה נדרבה לרבי שמעון! - איצטריך, סלקא דעתך אמינא, כי אית ליה נדרבה לרבי שמעון - בחד סידרא, אבל

השלשה פרקים שתורמין את הלשכה — נתנן בלשכה, ונתרם עם שאר כסף שבלשכה. והשני כתוב בו עתיקין — מי שלא הביא שקלו אשתקד, מביא לשנה הבאה ונותנו שם. וזן עושין מהן חומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר, שהרי ממותר שירי הלשכה לבד נעשה. כאותה ששנינו (שקלים פרק ד' משנה ב): מותר שירי הלשכה — ממנה היו עושין חומות העיר כו'. והאי מותר הוא, שאילו היה שם — היה נשאר. קנין — מי שהיה מחוסר כפרה, כגון זה חובה ויולדת ומצורע, שהן מביאין קן — מביא מעות ונותן שם, ואוכל בקדשים לערב בחזקת שהוקרבה בפרתו, שאין בית דין של כהנים עומדין משם עד שיכלו כל המעות שבאותו שופר, כדי שלא יאכל מחוסר כפרה בקדשים. גזלי עולה — ברביעי כתוב כן. והמתנדב בני יונה לנדרת עולת העוף, מביא מעות ונותן בו. **עצים** — בחמישית כתוב "עצים". שהמתנדב עצים למערכה, מביא מעות ונותן לתוכו. לבונה — בששי כתוב "לבונה". שהמתנדב לבונה, מטיל מעות לתוכו. וזהב לכפרות — המתנדב לכלי שרת, מביא ונותן בו. לישראל אחרינא: וזהב לכפרות המתנדב כלי שרת מביא ונותן — כפרות היינו מזרק, ובספר עזרא (א) כתיב "כפורי זהב" וגו'. ומשום הכי נראה לי שהוא עיקר, משום דקדש בדיק הבית לא היו באין למקדש, אלא ליד הגזבר. וששה שופרות היו לנדרת צבור — הבאה מן המותרות דחטאות ואשמות, וכל הנך דאמרין "פלו דמיו לנדרבה". ובפרק בתרא דנמנות (ק"ב) מפרש הני ששה כנגד מין שאין עורה לכהנים — אלא חורין ומוכרין אותו, ולקחין בהמות לעולה, לקיץ המזבח. בחד סידרא — וכגון הפריש שתי ציבורי מעות לחטאתו, והחלו הטלאים וניתתורן מן המעות.

מאי לאו רבנן היא — ושמע מינה: כאבודה דמי, דנתכפר בראשון חבירו של אבד. וזה שלא נאמר, לא הוא ולא חבירו — אולי למיתה, אי הוה דיחיד. אלמא טעמיהו דרבנן לאו משום הכי הוא. דתריייהו — דרב הונא ורבי אבא. מילתא דפסיקא ליה קתני — כלומר, לא תימא: הא לא הקריב — רועה. דוימנן דרועה וימנן דמתה. כגון לרב הונא, משך ושוב הקריב, אפילו האבודה — שאינה אבודה מתה. בא לימלך — רועה. ולרבי אבא, כן משך בין נמלך, אם נתכפר בשאינה אבודה — אבודה מתה. ואם באבודה נתכפר — זו רועה. והאי דקתני: הקריב קודם מציאת הראשונה — משום דהא פסיקא ליה דמתה, ואין חילוק בדבר. ומשום הכי לא תנא: נמצאת קודם כפרה מתה, ולקמא לרב הונא בדלא נמלך, ולרבי אבא בנתכפר בשאינה אבודה. משום דהיכא דנמצאת קודם כפרה — מילתא דלא פסיקא היא, דבעי לשוויי חילוק אי זו רועה ואי זו מתה. לישראל אחרינא: הא נמצאת מעיקרא — תרעה, הניחא דקריב האבודה כו'. והיינו חך, אלא שלשון ירושלמי הוא. וניתני נמצאת מעיקרא — כלומר, ניתני: נמצא מעיקרא ואחר כך תמות, ונוקמה לדרב הונא בנמשך ולרבי אבא בנתכפר בשאינה אבודה. ומשני: מילתא דפסיקא ליה קתני כו'. הא מחד מינייהו יולדך השני לים המלח כו' — וקא סלקא דעתך דדברי הכל היא. אלמא טעמיהו דרבנן לאו בהכי הוא. הכא נמי מילתא דפסיקא ליה כו' — כלומר, לא תימא הא מחד מינייהו ילכו לים המלח — דוימנן אולי לים המלח וימנן לנדרבה, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. והאי דתנא "מאלו" ולא תנא "יביא מאחד מהן" — משום דמילתא דפסיקא ליה קתני, דהאי דאי תתנא גמורה היא בלא שום חילוק. אבל אי תנא "יביא מאחד מהן" — בעי לחלוק בין משך ללא משך לרב הונא, ולרבי אבא בין אבודין לשאינן אבודין. לאחריות — שאם יאבד אחד מהן, יתכפר בחבירו. אליבא דרבי שמעון — דאמר באידך פירקין דלעיל (ט"א), חמש חטאות מותרות, ולית ליה רועה לגמרי, שיפלו דמים לנדרבה. מהו דתימא לית ליה לרבי שמעון נדרבה — גבי חטאות, דכי היכי דלית ליה גבי בהמות — לית ליה נמי גבי מעות, קא משמע לן, תקלין חדתין — מי שלא הביא שקלו בארד, מביא כל השנה, ונותנו באותו שופר. וכשיגיע אחד מן

השלשה פרקים שתורמין את הלשכה — נתנן בלשכה, ונתרם עם שאר כסף שבלשכה. והשני כתוב בו עתיקין — מי שלא הביא שקלו אשתקד, מביא לשנה הבאה ונותנו שם. וזן עושין מהן חומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר, שהרי ממותר שירי הלשכה לבד נעשה. כאותה ששנינו (שקלים פרק ד' משנה ב): מותר שירי הלשכה — ממנה היו עושין חומות העיר כו'. והאי מותר הוא, שאילו היה שם — היה נשאר. קנין — מי שהיה מחוסר כפרה, כגון זה חובה ויולדת ומצורע, שהן מביאין קן — מביא מעות ונותן שם, ואוכל בקדשים לערב בחזקת שהוקרבה בפרתו, שאין בית דין של כהנים עומדין משם עד שיכלו כל המעות שבאותו שופר, כדי שלא יאכל מחוסר כפרה בקדשים. גזלי עולה — ברביעי כתוב כן. והמתנדב בני יונה לנדרת עולת העוף, מביא מעות ונותן בו. **עצים** — בחמישית כתוב "עצים". שהמתנדב עצים למערכה, מביא מעות ונותן לתוכו. לבונה — בששי כתוב "לבונה". שהמתנדב לבונה, מטיל מעות לתוכו. וזהב לכפרות — המתנדב לכלי שרת, מביא ונותן בו. לישראל אחרינא: וזהב לכפרות המתנדב כלי שרת מביא ונותן — כפרות היינו מזרק, ובספר עזרא (א) כתיב "כפורי זהב" וגו'. ומשום הכי נראה לי שהוא עיקר, משום דקדש בדיק הבית לא היו באין למקדש, אלא ליד הגזבר. וששה שופרות היו לנדרת צבור — הבאה מן המותרות דחטאות ואשמות, וכל הנך דאמרין "פלו דמיו לנדרבה". ובפרק בתרא דנמנות (ק"ב) מפרש הני ששה כנגד מין שאין עורה לכהנים — אלא חורין ומוכרין אותו, ולקחין בהמות לעולה, לקיץ המזבח. בחד סידרא — וכגון הפריש שתי ציבורי מעות לחטאתו, והחלו הטלאים וניתתורן מן המעות.

מאי – כדעת מי נשנתה המשנה, לאו – האם אין זה אפילו לדעת
 רבנן, ואם כן נמצא שאף לדעת חכמים המפריש לאיבוד כאיבוד
 דמי'.
 דוחה הגמרא: לא, אלא כדעת רבי היא, הסובר שהמפריש לאיבוד
 כאיבוד דמי. אכן לדעת חכמים הסוברים שהמפריש לאיבוד לאו
 כאיבוד דמי, אף חטאת יחיד באופן זה אינה מתה אלא רועה.
 הגמרא מביאה קושיא בין לרב הונא ובין לרבי אבא. מקשה הגמרא:
 תנן (לעיל כב), המפריש חטאת ואברה, והקריב אחת תחתיה,
 ולאחר מכן נמצאה האבודה, תמות. ויש לדייק: טעמא דקריבה –
 דווקא משום שהקריב את השניה, דינה של הראשונה שנמצאה,
 למיתה, הא לא הקריבה, אחת תיקרב והשניה תרעה, ולא שגא
 מתכפר באבודה לא שגא מתכפר בשאינה אבודה, וכן לא שגא
 משך ולא שגא לא משך, בכל אופן השניה תרעה, ואם כן לכאורה
 משנתנו היא תיובתא דתרייהו – פירכא לדברי שניהם, גם לדברי
 רב הונא הסובר שאם משך אחת מהן, לדעת כולם השניה מתה, וגם
 לדברי רבי אבא הסובר שאם נתכפר בשאינה אבודה, לדעת כולם
 האבודה מתה.
 מתרצת הגמרא: אין לדייק מכך שנקטה המשנה 'והקריב אחת
 תחתיה', שאם לא הקריב אינה מתה אלא רועה, אלא הטעם שנקט
 התנא אופן זה, הוא משום שמילתא דפסיקא ליה קתני – התנא נקט
 את האופן שבו הדין פסוק ופשוט, שבאופן שכבר הקריב את השניה,
 פשוט הדבר שהראשונה מתה, ואילו מילתא דלא פסיקא ליה לא
 קתני – התנא לא נקט את האופן שבו אין הדין פסוק ופשוט, דהיינו
 אם לא הקריב את השניה. שבאופן זה חלוק הדין, שלדעת רב הונא
 הדבר תלוי אם משך או לא משך, שאם משך מודעתו אחת מהן,
 השניה מתה, ואם לא משך אלא נמלך, רועה [לדעת חכמים]. ולדעת
 רבי אבא, הדבר תלוי באיזו נתכפר, שאם נתכפר באינה אבודה,
 האבודה מתה, ואם נתכפר באבודה, שאינה אבודה רועה [לדעת
 חכמים].
 הגמרא מביאה קושיא נוספת בין לרב הונא ובין לרבי אבא: תנן (שם),
 המפריש מעות לחטאת, ואברה, והפריש אחרים תחתיהם, ואחר
 כך נמצאו המעות שגאבו, יערב את שני ציבורי המעות, ויביא
 מאלו ומאלו בהמה לחטאת, והשאר יפלו לנדבה. ויש לדייק:
 טעמא – דווקא באופן דמתכפר – (שהביא חטאת) מאלו ומאלו,
 יפלו השאר לנדבה, שבאופן זה אין הדבר נחשב שהתכפרו הבעלים
 באחרת, שהרי הביא משניהם יחד, הא אם הביא חטאת רק מאחד
 מהם, יוליבם [את שאר המעות] לים המלח. ולא שגא מתכפר
 באבודה ולא שגא מתכפר בשאינה אבודה, וכן לא שגא משך ולא
 שגא לא משך, בכל אופן השאר ילכו לים המלח. והגמרא מבינה
 שדין זה במשנה הוא אף לדעת חכמים, ואם כן לכאורה משנתנו היא
 תיובתא דתרייהו, שהרי כאן במשנה מבואר לענין מעות, שבכל
 אופן אם הקריב חטאת מאחד מציבורי המעות, בין משך ובין לא
 משך, ובין אם התכפר באבוד או בשאינו אבוד, ילכו השאר לים
 המלח. מתרצת הגמרא: הך נמי – אף כאן אין לדייק מכך שנקטה
 המשנה 'יביא מאלו ומאלו', שאם הביא מאחד מהם השאר ילכו לים
 המלח, אלא הטעם שנקט התנא אופן זה, הוא משום שמילתא
 דפסיקא ליה קתני, שבאופן שיביא מאלו ומאלו פשוט הדבר
 שהשאר יפלו לנדבה, ואילו מילתא דלא פסיקא ליה לא קתני,
 שאם יביא מאחד מהם, באופן זה חלוק הדין, שלדעת רב הונא הדבר
 תלוי אם משך או לא משך, ולדעת רבי אבא, הדבר תלוי באלו מעות
 נתכפר.
 הגמרא מבארת את דין המפריש שני ציבורי מעות לאחריות: אמר
 רבי אמי, המפריש שני ציבורי מעות לאחריות, כלומר, שהפרישם
 לצורך קניית קרבן חטאת, והפריש שני ציבורים כדי שאם יאבד אחד,
 יתכפר בחבירו, מתכפר באחד מהן – יקנה מאחד מציבורי המעות
 בהמה לחטאת, וציבור המעות השני, יפלו לנדבה – ישתמשו בהם
 לקנות בהמות לעולה, להקריב במזבח כשהוא פנוי.
 מבררת הגמרא: אליבא דמאן – לדעת מי אמר רבי אמי את דבריו,

אליבא אליבא דרב, הסובר שהמפריש לאיבוד נחשב כאיבוד,
 פשיטא דפילו המעות השניים לנדבה, שהרי עד כאן לא קאמר
 רבי אלא במפריש לאבד, כלומר שהפריש בהמה תחת בהמה
 שאבדה, שדינה כמו האבודה בעצמה, והשניה שלא אבדה מתה.
 והוא הדין במפריש מעות תחת מעות שאבדו ואו תחת בהמה
 שאבדה. אכל במפריש לאחריות, מודה רבי שאין הבהמה הולכת
 למיתה, אלא רועה, וכן אין המעות הולכות לים המלח, אלא לנדבה.
 ואם כן מה בא רבי אמי לחדש בדבריו. ואלא נאמר שרבי אמי דיבר
 אליבא דרבנן, הסוברים שהמפריש לאיבוד אינו נחשב כאיבוד, גם
 לדעתם פשיטא (ליה) דפילו המעות השניים לנדבה, ויש ללמוד כן
 מקל וחומר, השתא – מעתה יש לומר, אם במפריש לאיבוד אמור
 רבנן שהמפורש כעת לאו כאיבוד דמי, במפריש לאחריות מיפניא
 – צריך לומר כן, והלא קל וחומר שבאופן זה אין הבהמה הולכת
 למיתה ואין המעות הולכות לים המלח.
 מסיקה הגמרא: ואלא אליבא דרבי שמעון איצטריבא ליה – רבי
 אמי הוצרך לומר את דבריו לדעת רבי שמעון, הסובר (לעיל טז)
 שחמש חטאות מתות, ולדעתו אין שום חטאת שנופלים דמיה לנדבה
 על ידי רעייה. ורבי אמי בא לחדש כך, מהו דתיקא – שמא תאמר
 דלית ליה לרבי שמעון נדבה – אין לדעת רבי שמעון שום אופן
 שיפלו הדמים לנדבה, לא בבהמה ולא במעות, קא משמע לן דאית
 ליה נדבה – יש אופנים שאף לדעת רבי שמעון יפלו הדמים לנדבה,
 והיינו במעות שהופרשו לאחריות. ודווקא בבהמה סובר רבי שמעון
 שאין שום בהמת חטאת שדמיה הולכים לנדבה.
 הגמרא מקשה על ביאור זה, שגם לפי רבי שמעון ברור הדבר
 שהמעות הולכות לנדבה, ואין לומר שזאת בא רבי אמי להשמיענו.
 מקשה הגמרא: ומי מצית אמרת – וכי יכול אתה לומר דלית ליה
 נדבה לרבי שמעון, (והתניא) [והתנין] (שקלים פ"ו מ"ה), שלשה עשר
 שופרות – (תיבות העשויות כמין שופר) הוי במקדש, כדי להניח בהן
 מעות, והיה כתוב עליהן צורך עומד כל שופר. על השופר
 הראשון היה כתוב 'תיקלין תרתי' – (שקלים חדשים), וכל מי שלא
 הביא את שקלו באדר, כשהיה מביא לאחר מכן במשך השנה היה
 מניחו באותו שופר. ובשני היה כתוב 'תיקלין עתיקין' – (שנים), ומי
 שלא הביא את שקלו בשנה זו, כשהיה מביא בשנה הבאה היה
 מניחו באותו שופר. ובשלישי 'קניין', ואלו שהיו מחוסרי כפרה, כגון
 זב חבה ויולדת ומצורע, היו מניחים באותו שופר מעות בשיעור של
 שני תורים או שני בני יונה לקרבנם, והיו אוכלים בקדשים לערב,
 בחוקת שהוקרבה כפרתם. וברביעי 'גזלי עולה', ומי שהתנדב
 להביא תורים או בני יונה היה מביא מעות לצורך זה ונותנם באותו
 שופר. ובחמישי 'עצים', ומי שהתנדב להביא עצים למערכה, היה
 מביא מעות ונותנם באותו שופר. ובשישי 'לבונה', ומי שהתנדב
 להביא לבונה להקטרה, היה מביא מעות ונותנם באותו שופר.
 ובשביעי 'הקב לזכר', ומי שהתנדב להביא כלי שרת, היה מביא
 מעות ונותנם באותו שופר. ושש שופרות היו בשביל לתת בתוכם
 מעות לנדבה, דהיינו לצורך מעות של נדבת ציבור, וכפי שיתבאר
 להלן.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת לאיזה צורך נעשו ששת השופרות
 הנותרים: ותני עליה בברייתא, אותם ששה שופרות שנעשו לנדבה,
 היו לעולה הבאה מן המזבחות – לצורך קניית עולה ממעות שכן
 מותר חטאת ואשם, וכן מכל אותם חטאות ואשמות שאמרו חכמים
 שיפלו דמיהם לנדבה, שאין עולה של העולה הולך לכהנים, אלא
 מוכרים את העור וקונים בדמיו עולות נוספות לנדבה, דברי רבי
 יהודה. אמר לו רבי נתנא, ואמרי לה – יש אומרים שאמר לו רבי
 שמעון לרבי יהודה, אם כן שאין העור לכהנים, במלך מדרשו של
 יהודה הכהן, (דתניא) [דיתנין] (שקלים פ"ו מ"ז), זה מדרש דרש יהודה
 הכהן, נאמר בפסוק (ויקרא יט) 'אשם הוא, (כולו) [אשם אשם לה]',
 להביא – (לרבות) כל דבר הקב מותר חטאות ואשמות, שצריך
 ליקח פרמיו – (בדמי אותו מותר חטאת ואשם) עולות, הקשר לשם
 – (למזבח), והעירות ניתנים לכהנים המקריבים אותם.

אָבֵל בְּתָרִי סָרְרִי – בשני סדרי הפרשת מעות, כגון שהפריש
מלכתחילה שני ציבורי מעות לאחריות, היה מקום לומר שלדעת רבי
שמעון לא ילכו המעות לנדרבה, שהרי באופן זה הוא לקח ציבור
מעות אחד והתכפר בו, ואת השני הוא דחה בידים, וילכו לים המלח,
קָא מְשַׁמְעֵן לָן רַבִּי אַמִּי, שאף במפריש לאחריות סובר רבי שמעון
שילכו המעות לנדרבה.

הגמרא מבארת את דין המפריש שתי חטאות לאחריות: אָמַר רַבִּי
הוֹשִׁעִיא, הַמִּפְרִישׁ שְׁתֵּי הַחֲטָאוֹת לְאַחֲרִיּוֹת, שאם תאבד אחת,
יתכפר בחבירתה, מִתְּכַפֵּר בְּאַחַת מֵהֶן, וְחֲבִירָתָהּ רוּעָה עַד
שִׁתְּסַתֵּב, ויפלו דמיה לנדרבה.

הגמרא מבררת לדעת מי דיבר רבי הושעיא. מבררת הגמרא: אֵלֶּיָא
דְּמֵאן דיבר רבי הושעיא, אֵלֶּיָא אֵלֶּיָא דְרַבְּנָן, הסוברים
שהמפריש לאיבוד אינו נחשב כאיבוד, הלא פשוט הדבר, הַשְׁתָּא –
מעתה יש לומר, אם לענין הַמִּפְרִישׁ לְאַיְבּוֹד, אָמַרִי רַבְּנָן דְּלֵאוּ
בְּאַיְבּוֹד דְּמִי, אם כן במפריש לְאַחֲרִיּוֹת מִיִּבְעִיָא – צריך לומר כן,
והלא קל וחומר שבאופן זה אין בהבדלה הולכת למיתה. ממישיבה
הגמרא לברר: אֵלֶּא אֵלֶּיָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן, גם זה אי אפשר לומר,
דְּהָאֵמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן (לעיל טו) הָמָשׁ הַחֲטָאוֹת מְתוֹת בְּכָל עֵינָן, והיינו
שלדעתו אין שום חטאת רועה שיפלו דמיה לנדרבה, ובכלל חמשת
החטאות 'חטאת שכיפרו בעליה', ואף כאן שהתכפר באחת, השניה
תמות.

מסיקה הגמרא: אֵלֶּא רַבִּי הוֹשִׁעִיא דיבר אֵלֶּיָא דְרַבִּי, הסובר
שהמפריש לאיבוד נחשב כאיבוד, ובא רבי הושעיא לחדש, דְּבִי –
מה שאמר רַבִּי, בְּמַפְרִישׁ לְאַיְבּוֹד, דהיינו במפריש בהמה במקום
בהמה אחרת שמתה, אָבֵל בְּמַפְרִישׁ לְאַחֲרִיּוֹת, לא אמר רבי את
דבריו, אלא מודה הוא שמקריב אחת מזה והשניה רועה, מאחר ולא
הופרשה במקום בהמה אבודה, אלא לאחריות.

הגמרא מקשה על דברי רבי הושעיא: תָּנִן (לעיל כב), הַמִּפְרִישׁ הַחֲטָא,
וְהָרִי הִיא בְּעֵלֶת מוֹם, מוֹכְרָהּ, וּמִבִּיאָהּ אֶתְרַת תַּחְתִּיתָהּ, והקונה יכול
לשוחטה ולאוכלה אף לאחר שכיפרו הבעלים בקרבן אחר, ואין זו
נחשבת 'חטאת שכיפרו בעליה באחרת'. רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
אָמַר, אִם קָרְבָּה הַשְּׁנִיָּה – החטאת שקנה הבעלים לאחר מכן בדמי
הראשונה, קוֹרֵם שְׁנֵשְׁתֵּיהֶן רֵאשׁוֹנָה, דהיינו שכיפרו הבעלים בשניה
קודם שהקונה שחט את הראשונה, הראשונה תָּמוּת, שְׂכֶבֶךְ בִּפְרִי
בְּעֵלֶיהָ בקרבן אחר, ודינה כ'חטאת שכיפרו בעליה באחרת',
שהולכת למיתה.

הגמרא מבארת את הקושיא. מבארת הגמרא: קָא סִלְקָא דְעֵתָךְ –
היה עולה בדעתך לומר דְרַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי סִבְרִיא
לִיה, שאבודה בשעת הפרשה מתה, ולכן גם באופן זה שהפריש
בהמה אחרת לאחר שבהמתו נמצאה בעלת מום ומכר אותה, אם
הקריב את השניה קודם שנשחטה הראשונה, יש לראשונה דין של
'כיפרו בעליה באחרת', ומתה. ומוכח מכאן שֶׁאֵפִילוּ בְּאַחֲרִיּוֹת נָמִי
– גם סובר רבי שיתכפר באחת והשניה תמות, מדין 'חטאת שכיפרו
בעליה באחרת'. וקשה על רבי הושעיא שאמר שרבי מודה במפריש
לאחריות שהשניה רועה.

הגמרא מתרצת את הקושיא על רבי הושעיא. מתרצת הגמרא: לא
– אל תאמר שרבי אלעזר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סובר כרבי, אלא דִלְמָא רַבִּי
אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן כְּאֲבוֹתָהּ רַבִּי שְׁמַעוֹן סִבְרִיא לִיה, דְּהָאֵמַר, הָמָשׁ
הַחֲטָאוֹת מְתוֹת בְּכָל עֵינָן, ואין שום חטאת רועה, ולכן סובר רבי
אלעזר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שבאופן זה שהפריש בהמה אחרת לאחר
שבהמתו נמצאה בעלת מום ומכר אותה, אם הקריב את השניה
קודם שנשחטה הראשונה, יש לראשונה דין של 'כיפרו בעליה
באחרת', ומתה. ולדבריו הוא הדין במפריש שתי חטאות לאחריות,
שמתכפר באחת מהן והשניה מתה. אכן רבי הושעיא אמר את דבריו
לפי דעת רבי, ולא לפי דעת רבי שמעון, ולכן אמר שהשניה רועה.

הגמרא מקשה קושיא נוספת על רבי הושעיא: תָּנִן (יומא סב), לענין
שני השעירים של יום הכיפורים, שאם מת השעיר שעלה עליו הגורל
לעזאזל, יקח שני שעירים אחרים ויגירל עליהם, וזה שעלה עליו

הגורל לעזאזל, ישלח לעזאזל, ומתוך השנים שעלה עליהם הגורל
לה' [מהזוג הראשון ומהזוג השני], האחד יקרב לחטאת, והשעיר
השני ירעה עד שיפול בו מום, וימכר ויפלו דמיו לנדרבה. והטעם שאין
דינו למיתה כדין חטאת שכיפרו בעליה בקרבן אחר, הוא לְפִי שְׁאִין
הַחֲטָא צָבֹר שכיפרו הציבור בחטאת אחרת מִתָּה, אלא רועה,
והשעיר של יום הכיפורים הוא חטאת הציבור, ולכן אין דינו למיתה.
מדייקת הגמרא: משמע מדברי המשנה שדווקא משום שהשעיר הוא
חטאת הציבור אינו הולך למיתה, הָא חטאת דִּיחִיד באופן זה מִתָּה.
ולהלן יתבאר כיצד קשה מכאן על רבי הושעיא.

הגמרא מקדימה לבאר את דברי המשנה, איזה שעיר קרב, ואיזה
רועה, ולפי זה מקשה על רבי הושעיא: [ו]אָמַר רַב (שם סד), בְּעֵלִי
תִּיִם אֵינִן נִדְּחִין, כלומר אין שייך דחייו בקרבן כאשר הוא חי, ולא
נדחה השעיר השני שבזוג הראשון מהקרבה, אף על פי שחבירו מת,
וְכִשְׁהוּא [–הכהן] מִתְּכַפֵּר – מקריב את השעיר לחטאת, בְּשַׁעִיר
הַשְּׁנִי שְׁבֻּגוֹ הָרֵאשׁוֹן הוא מִתְּכַפֵּר.

מבארת הגמרא את קושייתה: וְאִיֶּךָ – והרי השעיר השני שבזוג
השני, שהופרש לה, הִנֵּה לִיה כְּמוּפָרֵשׁ לְאַחֲרִיּוֹת, שהוא לא הופרש
תחת בהמה שאבדה, שהרי מהזוג הראשון לא מת השעיר לה, אלא
השעיר לעזאזל, וזה לא הופרש תחתיו, אלא בתורת בן זוג לראשון
שהופרש תחת השעיר לעזאזל שמת. וקָתְנִי שמאחר והוא חטאת
ציבור, אינו מת, ומשמע שבאופן זה בחטאת דִּיחִיד, מִתָּה. ואם כן
מבואר במשנה ביומא, שבמפריש שתי חטאות לאחריות, השניה
תמות, וקשה על רבי הושעיא שאמר שמתכפר באחת והשניה רועה.
הגמרא מתרצת את הקושיא. מתרצת הגמרא: רַב שפירש את
המשנה שמקריב את השעיר שבזוג הראשון, לְטַעְמֵיהּ, דְּהָאֵמַר (יומא
סד) לענין המפריש בהמה לקרבן פסח ואבד, והפריש אחר תחתיו,
ולאחר מכן נמצא הראשון, שְׂכֵמָצוֹה לְקִיִּים את מצות קרבן הפסח
בְּכֶבֶשׂ הָרֵאשׁוֹן, כדעת רבי יוסי (שם). והוא הדין כאן, סובר רב שמצוה
לכתחילה להתכפר בשעיר הראשון, [וְהִנֵּי לֵה – השעיר השני
שבזוג השני נחשב בְּמַפְרִישׁ לְאַיְבּוֹד, שהרי מתחילתו לא הופרש
בשביל הקרבה, אלא כדי שיאבד ויִלֵךְ למיתה, וְכָל הַמִּפְרִישׁ
לְאַיְבּוֹד, בְּאַיְבּוֹד דְּמִי]. מה שאין כן במפריש שתי חטאות לאחריות,
אין זה 'מפריש לאיבוד', שהרי אם אחת אבדה, יכול להתכפר בשניה
שנשארה.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דעת רבי וחכמים: תָּנִי רַב
שִׁמְי בִּר זִירִי קָמִיָּה דְרַב פָּפָא, אָבְדָה [–היתה אבודה] בְּשַׁעֲת
הַפְּרָשָׁה, ונמצאת קודם הקרבת השניה, לְרַבִּי מִתָּה, לְרַבְּנָן תִּרְעָה.
ואם אָבְדָה אף בְּשַׁעֲת בְּפָרָה, כלומר בשעה שהתכפרו הבעלים
בשניה, לְרַבְּנָן מִתָּה, אולם לְרַבִּי רוּעָה.

הגמרא מקשה על דברי הברייתא. מקשה הגמרא: כיצד יתכן
שבאבודה בשעת כפרה לדעת רבי תרעה, והלא הדבר קל וְהוֹמָר,
וְמָה אָבְדָה בְּשַׁעֲת הַפְּרָשָׁה, ונמצאה קודם הקרבה, דְּהָאֵמַר רַבְּנָן
רוּעָה, אָמַר רַבִּי מִתָּה, מעתה בְּאֲבוּדָה בְּשַׁעֲת בְּפָרָה, לְרַבְּנָן מִתָּה,
לְרַבִּי לֹא כָל שְׁנֵן שתמות.

הגמרא מבארת כיצד יש לגרוס בדברי הברייתא. מבארת הגמרא:
אֵלֶּא תִנִּי הֵכִי, אָבְדָה בְּשַׁעֲת הַפְּרָשָׁה, לְרַבִּי מִתָּה, לְרַבְּנָן רוּעָה.
אולם אבודה בְּשַׁעֲת בְּפָרָה, לְרַבִּי הֵכִי מִתָּה.

שנינו במשנה (לעיל כב), המפריש חטאת והרי היא בעלת מום, מוכרה
ויביא בדמיה אחרת. רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר וכו', אם קרבה
שניה עד שלא נשחטה הראשונה, תמות [והראשונה], שכבר כיפרו
הבעלים [באחרת]. הגמרא מביאה ברייתא שמבואר בה דין שהוא
כשיטת רבי אלעזר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן: תָּנִן רַבְּנָן (בכורות לג), אֵין מְרַגְלִין
בהמה שחוטתה, כלומר אין מפשיטים את עור הבהמה שכחאו שלם,
באופן שפושטו דרך הרגלים, בְּיוֹם מוֹב, משום שזו היא טריחה
יתירה שלא לצורך יום טוב, האסורה ביום טוב. בְּיוֹמָא בּוֹ, אֵין
מְרַגְלִין בְּכָבוֹד בהמה לאחר שנעשה בעל מום, משום שזה דרך
בוזין, שנראה כמו שעובד עבודה בקדשים, ועושה בו מעשה חול. וכן
לא מרגילין בְּפִסְוִלִי הַמּוֹקְדִישִׁין – קרבן שנעשה בעל מום, ונפדה,

ואיך הזה ליה לאחריות וקתני הא דידחיה מתה - ואם תאמר: לעיל פריך מהא
לרבי אבא דחשיב ליה כמפריש לאיבוד, והכא חשיב ליה כמפריש
לאחריות! ויש לומר: דמשתמע ליה השתא כיון דבשעה שהפריש השני היה יודע
שלא יתכפר בו אלא בשני שבוע ראשון - הוה ליה באחריות. ולא דמי להפריש
לאיבוד דלעיל, דהתם היה סובר דהראשון
נאבד ומתכפר בזה שמפריש עתה, והוה ליה
כמפריש לאיבוד ולא הוה באחריות. אבל
הכא, שהיה יודע בשעת הפרשת השני
שיתכפר בראשון - הוה ליה כמו אחריות,
ואפילו הכי קאמר דידחיה מתה. וקשה לרבי
אושעיא, דאמר: מפריש שתי חטאות
לאחריות - מתכפר באחת מהן, והשני
רועה. ומשני: דר' לטעמיה, דאמר: מצוה
בראשון, ומשעה שהופרש - הופרש
לאיבוד, ואין זה אחריות, ולכן מתה. והא
דממיה ליה לעיל למפריש לאיבוד - היינו
מטעם דמצותו בראשון. או שמא יש לפרש:
דסבירא ליה הכא כרב הונא, דאמר לעיל
אינה אבודה אינה מתה, לא לרבי ולא
לרבנן. ומשום הכי פריך מינה, דהיה סבור
שהוא כמפריש לאחריות. רבי אלעזר ברבי
שמעון אומר אפילו בשר בעלת מום בקריה
כר - ואם תאמר: מאי שנא הכא ממנתיק,
דאמרי רבנן בההיא דמנתיק דאפילו נורק
דמה דשניה בעוד ראשונה בעלת מום קיימא
- אין לה דין מיתה, והכא אמר דאם נשחטה
בעלת מום משנורק דם תמימה - אסורה.
ולרבי אלעזר ברבי שמעון, אפילו בשר
בקריה, כשנורק דמה של תמימה - תצא
לבית השריפה. ובמנתיק קאמר דאם
נשחטה בעלת מום קודם וזיקת דמה של
תמימה, וכשרתה ויש להלק: דבההיא
דמנתיק, כיון דהיתה כבר בעלת מום קודם
הפרשה של זו - אין עליה קדושה כל כך.
אבל הכא, דהופרשו לאחריות ונראו שניהם
להקריב - עליה קדושה יותר.

הדרן עלך ולד חטאת

ואיך הזה ליה לאחריות וקתני הא דידחיה מתה - ואם תאמר: לעיל פריך מהא
לרבי אבא דחשיב ליה כמפריש לאיבוד, והכא חשיב ליה כמפריש
לאחריות! ויש לומר: דמשתמע ליה השתא כיון דבשעה שהפריש השני היה יודע
שלא יתכפר בו אלא בשני שבוע ראשון - הוה ליה באחריות. ולא דמי להפריש
לאיבוד דלעיל, דהתם היה סובר דהראשון
נאבד ומתכפר בזה שמפריש עתה, והוה ליה
כמפריש לאיבוד ולא הוה באחריות. אבל
הכא, שהיה יודע בשעת הפרשת השני
שיתכפר בראשון - הוה ליה כמו אחריות,
ואפילו הכי קאמר דידחיה מתה. וקשה לרבי
אושעיא, דאמר: מפריש שתי חטאות
לאחריות - מתכפר באחת מהן, והשני
רועה. ומשני: דר' לטעמיה, דאמר: מצוה
בראשון, ומשעה שהופרש - הופרש
לאיבוד, ואין זה אחריות, ולכן מתה. והא
דממיה ליה לעיל למפריש לאיבוד - היינו
מטעם דמצותו בראשון. או שמא יש לפרש:
דסבירא ליה הכא כרב הונא, דאמר לעיל
אינה אבודה אינה מתה, לא לרבי ולא
לרבנן. ומשום הכי פריך מינה, דהיה סבור
שהוא כמפריש לאחריות. רבי אלעזר ברבי
שמעון אומר אפילו בשר בעלת מום בקריה
כר - ואם תאמר: מאי שנא הכא ממנתיק,
דאמרי רבנן בההיא דמנתיק דאפילו נורק
דמה דשניה בעוד ראשונה בעלת מום קיימא
- אין לה דין מיתה, והכא אמר דאם נשחטה
בעלת מום משנורק דם תמימה - אסורה.
ולרבי אלעזר ברבי שמעון, אפילו בשר
בקריה, כשנורק דמה של תמימה - תצא
לבית השריפה. ובמנתיק קאמר דאם
נשחטה בעלת מום קודם וזיקת דמה של
תמימה, וכשרתה ויש להלק: דבההיא
דמנתיק, כיון דהיתה כבר בעלת מום קודם
הפרשה של זו - אין עליה קדושה כל כך.
אבל הכא, דהופרשו לאחריות ונראו שניהם
להקריב - עליה קדושה יותר.

הדרן עלך ולד חטאת

ואיך הזה ליה לאחריות וקתני הא דידחיה מתה - ואם תאמר: לעיל פריך מהא
לרבי אבא דחשיב ליה כמפריש לאיבוד, והכא חשיב ליה כמפריש
לאחריות! ויש לומר: דמשתמע ליה השתא כיון דבשעה שהפריש השני היה יודע
שלא יתכפר בו אלא בשני שבוע ראשון - הוה ליה באחריות. ולא דמי להפריש
לאיבוד דלעיל, דהתם היה סובר דהראשון
נאבד ומתכפר בזה שמפריש עתה, והוה ליה
כמפריש לאיבוד ולא הוה באחריות. אבל
הכא, שהיה יודע בשעת הפרשת השני
שיתכפר בראשון - הוה ליה כמו אחריות,
ואפילו הכי קאמר דידחיה מתה. וקשה לרבי
אושעיא, דאמר: מפריש שתי חטאות
לאחריות - מתכפר באחת מהן, והשני
רועה. ומשני: דר' לטעמיה, דאמר: מצוה
בראשון, ומשעה שהופרש - הופרש
לאיבוד, ואין זה אחריות, ולכן מתה. והא
דממיה ליה לעיל למפריש לאיבוד - היינו
מטעם דמצותו בראשון. או שמא יש לפרש:
דסבירא ליה הכא כרב הונא, דאמר לעיל
אינה אבודה אינה מתה, לא לרבי ולא
לרבנן. ומשום הכי פריך מינה, דהיה סבור
שהוא כמפריש לאחריות. רבי אלעזר ברבי
שמעון אומר אפילו בשר בעלת מום בקריה
כר - ואם תאמר: מאי שנא הכא ממנתיק,
דאמרי רבנן בההיא דמנתיק דאפילו נורק
דמה דשניה בעוד ראשונה בעלת מום קיימא
- אין לה דין מיתה, והכא אמר דאם נשחטה
בעלת מום משנורק דם תמימה - אסורה.
ולרבי אלעזר ברבי שמעון, אפילו בשר
בקריה, כשנורק דמה של תמימה - תצא
לבית השריפה. ובמנתיק קאמר דאם
נשחטה בעלת מום קודם וזיקת דמה של
תמימה, וכשרתה ויש להלק: דבההיא
דמנתיק, כיון דהיתה כבר בעלת מום קודם
הפרשה של זו - אין עליה קדושה כל כך.
אבל הכא, דהופרשו לאחריות ונראו שניהם
להקריב - עליה קדושה יותר.

אבל בתרי סדרי - כגון הפריש שני צבורי מעות לאחריות, ונתכפר באחד, ודדח
להו לאינן - אימא: לית ליה. קא משמע לן - רבי אמי. חמש חטאות מתות
- בכל ענין שזון. והך דרא מניניהו היא, שכיפרו בעליה. כרבי סבירא ליה -
דאמר אבודה בשעת הפרשה - מתה, משום כפרו בעליה (ובאחרת). וכי מפריש

אבל בתרי סדרי - לא, קא משמע לן. אומר רבי השעיא:
המפריש שתי חטאות לאחריות - מתכפר באחת מהן,
וכי יתתה רועה. אליבא דמאן? אליבא דרבנן -
השתא המפריש לאיבוד אמרי רבנן לאו כאיבוד דמי,
לאחריות מיבעיא! אלא אליבא דרבי שמעון - האמר רבי
שמעון חמש חטאות מתות! אלא אליבא דרבי, כי אמר
רבי - כאיבוד, אבל אחריות - לא. תנן: המפריש חטאת
והרי היא בעלת מום - מוכרה ומביא אחרת תחתיה.
רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: אם קרבה שניה קודם
שנשחטה ראשונה - תמות, שפכר כיפרו בעליה. קא
סלקא דעתך דרבי אלעזר ברבי שמעון ברבי סבירא ליה,
ואפילו באחריות נמי לא! - דלמא רבי אלעזר ברבי
שמעון פאבד סבירא ליה, דאמר חמש חטאות מתות.
תנן: לפי שאין חטאת צבור מתה. הא דידחיה - מתה.
אמר רב: בעלי חיים אינן נידחין, כשהוא מתכפר - בשני
שבוע ראשון מתכפר, ואיך הוה ליה אחריות, וקתני
דיחיה מתה! - רב לטעמיה, דאמר: מצוה בראשון. תני
רב שימי בר זירי קמיה דרב פפא: אבודה בשעת הפרשה,
לרבי - מתה, לרבנן - תרעה. אבודה בשעת פרה, לרבנן
- מתה, לרבי - רועה. קל וחומר: ומה אבודה בשעת
הפרשה - דאמרי רבנן רועה, אמר רבי מתה, אבודה
בשעת פרה - דלרבנן מתה, לרבי לא כל שכן? אלא
תני הכי: אבודה בשעת הפרשה, לרבי - מתה, לרבנן -
רועה. בשעת פרה - דכרי הכל מתה. "רבי אלעזר ברבי
שמעון אומר" וכו'. תנו רבנן: אין מרגילין ביום טוב,
ביוצא בו - אין מרגילין בבכור, ולא בפסולי המוקדשין.
בשלא ביום טוב - דקא מרח מיורחא דלא חיו ליה,
אלא בכור - מאן תנא? אמר רב חסדא: בית שמאי היא,
בית שמאי אומר: לא ימנה ישראל עם הכהן על הכבד. פסולי המוקדשין מאן תנא? אמר
רב חסדא: רבי אלעזר ברבי שמעון היא. דתניא, היו לפניו שתי חטאות, אחת תמימה ואחת
בעלת מום, תמימה - תקרב, בעלת מום - תפדה. נשחטה בעלת מום, עד שלא נורק דמה
של תמימה - מותרת, משנורק דמה של תמימה - אסורה. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר:
אפילו בשר בעלת מום בקדירה, ונורק דמה של תמימה - יוצא לבית השריפה. ורב חסדא,
לוקמה אידי ואידי בבית שמאי! - דלמא כי אמרי בית שמאי - בבכור, דקדושתיה מרחם, אבל
פסולי המוקדשין - לא. ולוקמה אידי ואידי ברבי אלעזר ברבי שמעון! - דלמא כי אמר רבי
אלעזר ברבי שמעון - בפסולי מוקדשין, דאלימי למיתפס פדיון, אבל בבכור - לא. ורבי אלעזר
ברבי שמעון, לית ליה הא דתנן: כל פסולי המוקדשין נשחטין באיטליז, ונמכרין באיטליז,
ונשקלין בליטרא, אלמא: כיון דשרית ליה טפי וזבין! אמר רב בריה דרב כהנא: מה
שמשכיה בעור פוגם בבשר. אמרי במערבא משמיה דרבי אבין מפני שגורא פעוּכר עבודה
בקדשים. רבי יוסי בר אבין אמר: גזירה שפא גזירה עדרים עדרים.

הדרן עלך ולד חטאת

ואיך הזה ליה לאחריות וקתני הא דידחיה מתה - ואם תאמר: לעיל פריך מהא
לרבי אבא דחשיב ליה כמפריש לאיבוד, והכא חשיב ליה כמפריש
לאחריות! ויש לומר: דמשתמע ליה השתא כיון דבשעה שהפריש השני היה יודע
שלא יתכפר בו אלא בשני שבוע ראשון - הוה ליה באחריות. ולא דמי להפריש
לאיבוד דלעיל, דהתם היה סובר דהראשון
נאבד ומתכפר בזה שמפריש עתה, והוה ליה
כמפריש לאיבוד ולא הוה באחריות. אבל
הכא, שהיה יודע בשעת הפרשת השני
שיתכפר בראשון - הוה ליה כמו אחריות,
ואפילו הכי קאמר דידחיה מתה. וקשה לרבי
אושעיא, דאמר: מפריש שתי חטאות
לאחריות - מתכפר באחת מהן, והשני
רועה. ומשני: דר' לטעמיה, דאמר: מצוה
בראשון, ומשעה שהופרש - הופרש
לאיבוד, ואין זה אחריות, ולכן מתה. והא
דממיה ליה לעיל למפריש לאיבוד - היינו
מטעם דמצותו בראשון. או שמא יש לפרש:
דסבירא ליה הכא כרב הונא, דאמר לעיל
אינה אבודה אינה מתה, לא לרבי ולא
לרבנן. ומשום הכי פריך מינה, דהיה סבור
שהוא כמפריש לאחריות. רבי אלעזר ברבי
שמעון אומר אפילו בשר בעלת מום בקריה
כר - ואם תאמר: מאי שנא הכא ממנתיק,
דאמרי רבנן בההיא דמנתיק דאפילו נורק
דמה דשניה בעוד ראשונה בעלת מום קיימא
- אין לה דין מיתה, והכא אמר דאם נשחטה
בעלת מום משנורק דם תמימה - אסורה.
ולרבי אלעזר ברבי שמעון, אפילו בשר
בקריה, כשנורק דמה של תמימה - תצא
לבית השריפה. ובמנתיק קאמר דאם
נשחטה בעלת מום קודם וזיקת דמה של
תמימה, וכשרתה ויש להלק: דבההיא
דמנתיק, כיון דהיתה כבר בעלת מום קודם
הפרשה של זו - אין עליה קדושה כל כך.
אבל הכא, דהופרשו לאחריות ונראו שניהם
להקריב - עליה קדושה יותר.

1 **כיצד** מערימין, אם זכר עולה – מפרש בגמרא: דדוקא נקט עולה, דלא נחתא
2 מקדושתיה. אבל שלמים – לא, דנחתא מקדושתיהו. ואם נקבה – וזכוי שלמים.
3 בגמרא פריך: ונקבה מי קא קדשה בבכורה? כלומר, ולמה לי להתפסה בקדושה? ומוקי לה
4 בבמהת הקדש, ואין רצונו שיחול על קדושת האם, ורוצה להתפסה בקדושה אחרת.
5 וסיפא ילדה שני זכרים – מוקי לה: בבמהת

6 דחולין, ואם כן, מירי רישא וסיפא בחולין
7 ומציעתא בבמהת הקדש. ותימה למורי דרמרי:
8 למה לא דחק לאוקומי מציעתא בבמהת חולין?
9 הרי סיפא דבחולין איירי, ואפילו הכי אתפס
10 בזכוי שלמים! ותרין: משום דבעי לאוקומי
11 א"כיצד מערימין".

12 **קסבר** רבן שמעון בן גמליאל ולדות קדשים
13 בהוייתן הן קדושין – לפיכך אין
14 קדושה חלה על טומטום ואנדרוגינוס, שהרי
15 קדם שתחול קדושת האם עליהם היו כבר בעלי
16 מומין, לפיכך אין קדושת האם חלה עליהם. וגם
17 בקדושת פה לא קדש, כיון שהן בעלי מומין,
18 ואין דעתו על בעלי מומין. דאי קסבר ממעי אמן
19 הן קדושין – אם כן נחתא קדושת האם עליהם
20 משעה שנמצאו, ועדיין לא היו בעלי מומין,
21 שהרי בבמהת הקדש מוקמינן לה. דאמי ממעי אמן
22 הן קדושין – לא חילא קדושת הפה עליהם,
23 והיו בקדושת האם וטמיה דאם. ואם תאמר:
24 מנל דטעמא דרבן שמעון בן גמליאל משום
25 דקסבר בהוייתן הן קדושין דלמא טעמא דרבן
26 שמעון בן גמליאל משום דאין דעת המקדש כי
27 אם לזכר ודאי ולנקבה דאית, כדאיאת ריש פרק
28 "מי שמת" (בבא בתרא קמ"ב). ויש לומר: דמוכח
29 שפיר דקסבר בהוייתן הן קדושין. דאי טעמא
30 משום דאין דעת המקדש כי אם לדאי – מכל
31 מקום תקדוש בקדושת האם, וקאמר דאין קדושה
32 חלה עליהם כלל. ואם תאמר: לרב חסדא דאמר
33 בבכורות פרק "על אלו מומין" (מ"א, ב) טומטום
34 ואנדרוגינוס לא במקדש ולא במדינה, רבי
35 ישמעאל אומר: אין לך מום גדול מזה. ורובמים
36 אומרים: אינו בכור, תגזו ועבד. וקאמר בגמרא
37 עלה, אמר רב חסדא: מחלוקת באנדרוגינוס, אבל בטומטום – דבריה הכל ספיקא, וקדושה
38 מספקא, וישלטנו, ולאחר שחלה תברק אם זכר הוא או נקבה. ואמי קאמר רבן שמעון
39 בן גמליאל דאין קדושה חלה עליהם: רשמי: דלרב חסדא הכי נמי קדושה חלה על
40 טומטום, והא דקאמר "אין קדושה" – היינו קדושת הפה, דאין דעתו כי אם לזכר דאי או
41 לנקבה דאית, כדאיאת פרק "מי שמת" (בבא בתרא קמ"ב). והא דקאמר התלמוד דאי ממעי
42 אמן הן קדושין הא תפסתיהו קדושת אימיה – לא אתיא כרב חסדא. ואם תאמר: הכא
43 אמר דלמאן דאמר בהוייתן הן קדושין אין קדושה חלה על טומטום ואנדרוגינוס, והרי הן
44 דאם עלו ירדו, אלמא קדשים אפילו למאן דאמר בהוייתן הן קדושין, ולמה לי קרא? מאור דדיינן להו
45 (ק"ב), הרובע הנובע מהמקדש והאמת המוחזק והכלאים והטריפה והדיואן דופן שוקרין בחוץ – פטור. שנאמר: "לפני משכן ה'" – כל שאני ראי לך לא לפני משכן ה' – אין
46 חייבין עליו. ופריך בגמרא (שם ק"ד, א) עולה: תיפוק ליה מ"ואל פתח אהל מועד", עד דמסיק בולדות קדשים, וקסבר: ולדות קדשים בהוייתן הן קדושין. אלמא משמע דשפיר הן וראוין
47 לבא לפני פתח אהל מועד, ואי לא דממעטין להו מ"לפני משכן ה'" לא ממעט להו מ"פתח אהל מועד". ועוד קשה: לפי מה דפירש רבינו יצחק בפרק "מורובה" (בבא קמא ע"ב), גבי הא
48 דאמר "או עו" – להוציא את הנדמה, וקשה לרבינו יצחק לשם: למה לי קרא למעט נדמה? תיפוק ליה דבעלת מום הוא, מדאשתני ההוה ליה מומא, כדאיאת ריש בבכורות (נ"ב). ותיריך
49 רבינו יצחק, דאיצטרך קרא למעט נדמה ולדות קדשים. דמהו דתימא דליקדשו אנב אימיה, קא משמע לן "או עו" דלא. וקשה: מכל מקום, כיון דממעטין מ"או עו" למעט נדמה
50 ולדות קדשים, דחביבין ליה כבעלת מום וכל שכן כלאים דגריעי טפי, כדאיאת פרק "מורובה" (בבא קמא ע"א), דייק: השתא כלאים איתרבו, נדמה מביעי אלמא גריעי כלאים מנרמה.
51 וכיון דממעטין אפילו דלדות קדשים מ"או עו" כלאים דגריעי טפי, כדאיאת פרק "מורובה" (בבא קמא ע"א), גבי רב מרי בר רחל מוקי לגי כ"י וכלאי חיותא דרב מרי בר רחל, וקאמר עולה
52 ראוין קן לפתח אהל מועד! ויש לומר: דלעולם פשטא לן דהני דתניא בפרק בתרא דובחים (ק"ד, א) לא קדשי כלל, ואפילו הכי איצטרך "לפני משכן ה'" למעטניהו דאין חייבין עליון
53 בחוץ, דלאו מ"פתח אהל מועד" לבד לא מצי למעטניהו, שהרי הן ראוין לבא לפני פתח אהל מועד עם אמן בעדן בבטן אמן, והיא בהמת קדשים, אף על גב דהולדות לא קדשי כלל.
54 והכי נמי ניתא ההיא ד"יצא דופן", דאיצטרך קרא למעטניהו דאם עלו ירדו, אף על גב דאין עליון שום קדושה, אלא שהן ראוין לבא בעורה עם אמן כשהאם קדושה, אף על גב דהן
55 עצמן לא קדשי כלל.

56 **אמר** רב יהודה מותר להטיל מום בבכור – כדאמר בבכורות (ל"ה, א) גדיא באוניה, אימרא בשפופותיה. ואם תאמר: לימא דרב יהודה דהבא פליג אדרב הונא פרק "בהמה המקשה"
57 (חולין ט"ב), יצא שלשים ומכור לגוי, וחור יצא שלשים אחר – הרי זה קדוש בבכורה. דכי נפק רובא לבסוף איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא הוה קדוש. הכי נמי ניתא גבי מומר
58 ממו ירש שלח בן מטיל מום למכירה, דבמכירה יתר שמוא ימכור אחר יציאת רובו.

59 **הא** עדיפא ותיא מדאית ביה ליד גיזה ועבודה – פירוש: אין בו מום צריך להשהות, ואיכא למיחש דלמא אתי ליד תקלה דגיזה ועבודה. אבל השתא דיש בו מום – שחיש ליה כוק,
60 ולא אתי ליד גיזה ועבודה, דלמא ישהנו ואומר רבינו תם: דהשתא נהוג העולם למכור קצת מן האם, כדי להפקיע הוולד מן הבכורה. וטוב הוא לעשות כן, ובלבד שיקנה לו קנן
61 חשוב כמו הגהבה דבמהה דקה, או משיכה וקנן כסף נמו. ואף על גב דאיכא פרק קמא דבכורות (ג"ב) גבי רב מרי בר רחל מוקי לגי כ"י וכלאי חיותא דרב מרי בר רחל, וקאמר עולה
62 דהא דכלאי משום דמפקע להו מבחן, והוי איסורא לעשות כן. אי אימא משום דרב מרי ידע לאקניי קנן גמור וכולי עלמא לא ידעי, וסברי דמילתא בעלמא עבד, ואתי ליד תקלה. ואן
63 קיימא לן כלשנא בתרא: דבעיא קנן גמור. ואפילו ללשון ראשון נמי ניתא לן טפי למכור לגוי מלהטיל בו מום קדם יציאת רובו, דלא אתי למיטעי להטיל בו מום לאחר יציאת הרוב –
64 משום הכי טוב לעשות כן ולמכור קצת מן האם לגוי קדם לידה. והכי עדיף טפי, דלא אתי ליד תקלה דגיזה ועבודה.

1 **כיצד** מערימין על הבכור: מבכרת שהיתה מעוברת,
2 אומר: "מה שבמעייה של זו, אם זכר – עולה",
3 ילדה זכר – יקרב עולה. "ואם נקבה – זכחי שלמים",
4 ילדה נקבה – תקרב שלמים. "אם זכר – עולה, ואם נקבה
5 – זכחי שלמים", ילדה זכר ונקבה – הזכר יקרב עולה,
6 והנקבה תקרב שלמים. ילדה שני זכרים – אחד מהם
7 יקרב עולה, והשני ימכר לחייו עולה, ודמיו חולין. ילדה
8 שתי נקבות – אחת מהם תקרב שלמים, והשניה תימכר
9 לחייו שלמים, ודמיה חולין. ילדה טומטום ואנדרוגינוס
10 רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין קדושה חלה עליהן.
11 **גמרא** אמר רב יהודה: מותר להטיל מום בבכור קודם
12 שיצא לאויר העולם. תנן: אומר אדם "מה שבמעייה
13 של זו עולה", עולה – אין, שלמים – לא, ואת אמת
14 דמצית מפקעת ליה מקדושתה! אמר לך רב יהודה:
15 הגי מילי – בזמן שביה המקדש קיים, כי קאמינא אנא
16 בזמן ההוה, דלא חזי להקריבה – אי בזמן ההוה, מאי
17 למימרא? – מהו דתימא נגזר דלמא נפיק רוב ראשו
18 וקשרי ביה מומא. – ואימא הכי נמי! – אפילו הכי
19 הא עדיפא ותיא מדאית ביה ליד גיזה ועבודה. "אם
20 נקבה זכחי שלמים". נקבה מי קא קדשה בבכורה?
21 סיפא אתיא לכהמה דהקדש. "ילדה שני זכרים" כ"י.
22 **אמר**: אי בהמה דהקדש, היאך דאקדיש עולה –
23 ליהדר עולה, איך? – נהוי בקדושתיה דאימיה! סיפא
24 אתאן לבהמת חולין. "ילדה טומטום ואנדרוגינוס" כ"י.

1 **משנה** מערימין – להפקיעו מבחן ולהפרישו לחובתו. ילדה זכר יקרב עולה –
2 דבכור לא קדיש אלא ברחם, וכיון דמעיקרא אתפסיה בקדושה אחרית – תו לא
3 חיילא קדושת בכורה. ואם אמר אם ילדה נקבה – תהא וזכוי שלמים, וילדה נקבה
4 – תיקרב שלמים. ילדה שני זכרים – על שניהן חלה קדושת עולה, דהא קאמר
5 "אם זכר יתא עולה". ומיהו לא נדר אלא אחד,
6 הלכך הוא יקריב האחד לגדלו, והשני ימכר
7 לצרכי עולה ודמיו חולין. **גמרא** עולה אין
8 – הואיל וכליל הוא – שרי לשנוי קדושת
9 בכורה לקדושתה. אבל שלמים, דקדושה
10 קלה היא – אסור לשנוי לבתחלה קדושת
11 בכורה לקדושתיהו. וכל שכן שאסור להטיל
12 בו מום, דמפיק ליה מקדושתיה לגמרי. דלמא
13 נפיק רוב ראשו – וקדש ליה רחם, והוה
14 שדי ביה מומא – והוי מטיל מום בקדשים,
15 קא משמע לן דלא גזרינן. דהוא יזהר להטיל
16 בו המום משעה שיצא מעט, קדם שיצא רוב
17 ראשו. כדאמרין בבכורות (ל"ה, א): גדיא
18 באוניה, שהגדי יוצא דרך צדעיו ונראות
19 האונות תחלה, ואימרא בשפופתיה, שפי הטלה
20 יוצא תחלה. **הא עדיפא** – למישרי להטיל
21 בו מום, והואיל ועדיין לא קדיש, כדי שלא
22 יצטרך הבחן לשוהותו אלא ימחר לשוחטו.
23 דאי לא שריא ביה – בעי להשווי עד שיפול
24 בו מום, ואדרכי והכי אתי ליד גיזה ועבודה.
25 **חסידיא עדיפא** – כלומר, שמחוסר ממנו אבר
26 קדם יציאת רובו, וישענו בעל מום. נקבה כי
27 קדשה בבכורה – דבעי לאיערומי עולה,
28 דקאמר "כיצד מערימין", וקחשיב להך.
29 **לבהמה** דהקדש – דאם חטאת היא
30 ותעברה, ורוצה להערים שלא ילך למיתה,
31 דולד חטאת למיתה אול – ישנהו לקדושה
32 אחרת. וקא משמע לן דולדות קדשים
33 בהוייתן הן קדושין, ולא במעי אמן. וכיון
34 דעדיין לא קדיש בקדושת אמו – מצי
35 לארכובי עליה קדושה אחרית, דלכי
36 מתייליד לא הוי ולד חטאת. לשון ירושלמי:
37 נקבה מי וכו' – במבכרת קדשים בבמהת הקדש, כדפרישית. והאי "מבכרת" לאו
38 דוקא, אלא אידי דתנא רישא במבכרת דחולין – נקט נמי הכא לשון "מבכרת", אי
39 בהמת הקדש היא – אמאי השני ימכר לחייו עולה? דאי קמא דנפיק ליהוי עולה,
40 ואיך לכי מתייליד – ליהוי בקדושתה דאימיה. הך **סיפא** ילדה שני זכרים **אתאן**
41 **לבהמת חולין** – והוי רישא וסיפא בחולין, ומציעתא בהקדש.

אין

אין

אמר רב יהודה מותר להטיל מום בבכור – כדאמר בבכורות (ל"ה, א) גדיא באוניה, אימרא בשפופותיה. ואם תאמר: לימא דרב יהודה דהבא פליג אדרב הונא פרק "בהמה המקשה"
(חולין ט"ב), יצא שלשים ומכור לגוי, וחור יצא שלשים אחר – הרי זה קדוש בבכורה. דכי נפק רובא לבסוף איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא הוה קדוש. הכי נמי ניתא גבי מומר
ממו ירש שלח בן מטיל מום למכירה, דבמכירה יתר שמוא ימכור אחר יציאת רובו.

הא עדיפא ותיא מדאית ביה ליד גיזה ועבודה – פירוש: אין בו מום צריך להשהות, ואיכא למיחש דלמא אתי ליד תקלה דגיזה ועבודה. אבל השתא דיש בו מום – שחיש ליה כוק,
ולא אתי ליד גיזה ועבודה, דלמא ישהנו ואומר רבינו תם: דהשתא נהוג העולם למכור קצת מן האם, כדי להפקיע הוולד מן הבכורה. וטוב הוא לעשות כן, ובלבד שיקנה לו קנן
חשוב כמו הגהבה דבמהה דקה, או משיכה וקנן כסף נמו. ואף על גב דאיכא פרק קמא דבכורות (ג"ב) גבי רב מרי בר רחל מוקי לגי כ"י וכלאי חיותא דרב מרי בר רחל, וקאמר עולה
דהא דכלאי משום דמפקע להו מבחן, והוי איסורא לעשות כן. אי אימא משום דרב מרי ידע לאקניי קנן גמור וכולי עלמא לא ידעי, וסברי דמילתא בעלמא עבד, ואתי ליד תקלה. ואן
קיימא לן כלשנא בתרא: דבעיא קנן גמור. ואפילו ללשון ראשון נמי ניתא לן טפי למכור לגוי מלהטיל בו מום קדם יציאת רובו, דלא אתי למיטעי להטיל בו מום לאחר יציאת הרוב –
משום הכי טוב לעשות כן ולמכור קצת מן האם לגוי קדם לידה. והכי עדיף טפי, דלא אתי ליד תקלה דגיזה ועבודה.

פרק חמישי - כיצד מערימין

הולד הראשון הנולד לבהמה טהורה, קדוש בקדושת בכורה, ונשחט בעורה כשאר קדשים קלים, ובשרו נאכל לכהנים. נפל בו מום, אינו קרב, אבל ניתן לכהן, והכהן שוחטו ואוכלו. משנתנו מבארת איזו תחבולה יכול בעל הבהמה לעשות, כדי שהולד שתלד בהמתו לא יהיה שייך לכהן, אלא הוא עצמו יוכל להקריבו.

משנה

כיצד מערימין – איזו תחבולה יכול בעל הבהמה לעשות על הקבוצה שלא יהיה חייב ליתנו לכהן, אלא הוא עצמו יוכל להקריבו לקרבן שנתחייב בו. מבארת המשנה: **מקבצת** – בהמת חולין שלא ילדה מעולם, **שהיתה מעופרת**, והעובר שבמעיה הוא בכור, בעל הבהמה **אומר**, מה **והעובר** **שעמיתה של בהמה זו**, **אם זכר הוא**, יהיה עולה. וכיון שאמר כן, חלה קדושת עולה על הולד, ושוב אין קדושת בכור חלה עליו, ולכן אם ילדה זכר, יקרב לקרבן עולה. ואם אמר בעל הבהמה, שאם העובר שבמעיה של בהמה זו הוא נקבה, יהיה לזבחי שלמים, מכיון שאמר כן, אם ילדה נקבה, תקרב לקרבן שלמים.

ואם התנה בעל הבהמה ואמר, שאם העובר הוא זכר, יהיה עולה, ואם העובר הוא נקבה, יהיה לזבחי שלמים, מכיון שאמר כן, אם ילדה גם זכר וגם נקבה, דין הולדות הוא, שהזכר יקרב לקרבן עולה, והנקבה תקרב לקרבן שלמים. ואם בעל הבהמה אמר שאם העובר הוא זכר, יהיה עולה, והבהמה ילדה שני זכרים, מכיון שאמר שאם תלד זכר יהיה עולה, חלה קדושת עולה על שניהם, והואיל והוא נדר להביא רק קרבן אחד, אינו חייב להקריב את שניהם, אלא אחד מהם יקרב לקרבן עולה עבור נדרו, והשני ימכר לאנשים שהם חייבי עולה, כגון שנדרו להביא עולה, ודמיו – והדמים שיתנו תמורתו הם חולין. ואם אמר שאם העובר הוא נקבה יהיה שלמים, והבהמה ילדה שתי נקבות, אחת מהם תקרב לקרבן שלמים, והשנייה תימכר לאנשים שהם חייבי שלמים, כגון שנדרו להביא שלמים, ודמיה יהיו חולין. ואם אמר כן, והבהמה ילדה טומטום – שאין ניכר אם הוא זכר או נקבה, ונאנדרוגיניום – או שילדה אנדרוגיניוס, שיש לו סימני זכרות ונקבות, רבן שמעון בן גמליאל אומר אין קדושה חלה עליה, לפי שאינם ראויים להקריבה.

גמרא

אסור להטיל מום בבכור, כשם שאסור להטיל מום בשאר קדשים, שנאמר (ויקרא כב כא) 'כל מום לא יהיה בו', ומכאן שאסור ליתן מום בקדשים. הגמרא מבארת שאיסור זה נוהג דווקא לאחר שנולד הבכור, אבל קודם שנולד מותר להטיל בו מום. מבארת הגמרא: **אמר רב יהודה**, מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא רוב ראשו לאויר העולם, ורק לאחר שיצא לאויר העולם אסור להטיל בו מום. מקשה הגמרא על רב יהודה: הני, כיצד מערימין על הבכור כדי שלא יהיה חייב ליתנו לכהן, **אומר אדם**, מה **והעובר** **שעמיתה של בהמה זו**, יהיה לקרבן עולה, ומשמע, שעולה אין – דווקא לעולה מותר להקדישו, שקדושתו חמורה מקדושת בכור, ולכן מותר לשנות את קדושת הולד מקדושת בכור לקדושת עולה, אבל לשלמים לא – לכתחילה אין להקדישו לשם שלמים, משום שקדושת שלמים קדושה קלה היא, ואין לשנות ולהוריד את קדושת הולד מקדושת בכורה לקדושת שלמים. הרי מבואר בזה, שגם קודם שיצא הבכור לאויר העולם לכתחילה אסור להוריד את קדושתו לקדושה שהיא קלה ממנו, **ואת** **אמרת** – ואילו אתה **והיה** **אומר** **הפצית מפקעת ליה מקדושתה** – שמוותר להפקיע לגמרי את קדושת הבכור, על ידי שטיל בו מום קודם שיצא לאויר העולם. מתרצת הגמרא: **אמר לך רב יהודה** – רב יהודה יתרץ לך על

קושייתך, הני מילי – דברים אלו המבוארים במשנה אינם אלא בזמן שבית המקדש קיים, והיה אפשר להקריב את הבכור כדינו, ולכן היה אסור לשנות את קדושת הבכור לקדושה קלה, וכל שכן שהיה אסור להפקיעו לגמרי מקדושתו ולהטיל בו מום, אבל בי קאמינא אנא – מה שאני אמרתי שמוותר להפקיע את הבכור מקדושתו ולהטיל בו מום, הוא דווקא בזמן שהיה שחורב בית המקדש, ולא הוי להקריבה – שאין הבכור ראוי להקריבה, ולכן מותר להפקיע קדושתו. שואלת הגמרא: אי דברי רב יהודה נאמרו בזמן הזה, מאי למימרא – מה החידוש בדבר, הרי מכיון שאני אפשר להקריב את הבכור, ודאי שמוותר להפקיע את קדושתו קודם שיצא לאויר העולם. משיבה הגמרא: מהו דתימא נגזר – שמא תאמר שיש לגזור ולאסור להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם גם בזמן הזה, משום שיש לנו לחשוש, שאם נתיר להטיל מום קודם שיצא לאויר העולם, דלמא נפיק – שמא יצא רוב ראשו של הולד, ונתקדש בקדושת בכורה, וקשרי ביה מומא – ויטיל בו מום, וזה ודאי אסור, כי הוא מטיל מום בקדשים, ומחדש רב יהודה שאין צריך לגזור כן, לפי שהמטיל מום בבכור יזהר ולא יטיל בו את המום אלא לאחר שיצא מעט מראשו, קודם שיצא רוב ראשו.

מבררת הגמרא: ואימא הכי נמי – שבאמת יש לגזור כן ולאסור להטיל מום בבכור גם קודם שיצא לאויר העולם. משיבה הגמרא: אפילו הכי, שיש חשש שמא יבוא לטעות ולהטיל מום גם לאחר שיצא רוב ראשו, מכל מקום הא עירפא (יתירא) – עדיף להתיר להטיל מום בבכור קודם שיצא רוב ראשו, משום שעל ידי כך שיהיה בו מום, ישחטנו הכהן מיד, מדאית ביה ליד גיזה ועבודה – מאשר לגרום שהכהן יבוא להכשל בו באיסור גיזה ועבודה, שאם נאסור להטיל בו מום קודם שיצא רוב ראשו, יתקדש הבכור כשיצא רוב ראשו, ויצטרך הכהן להשהותו אצלו עד שיפול בו מום, ובינתיים עלול הוא לגוזז או לעבוד בו.

שנינו במשנה: אם העובר הוא נקבה, יקרב לזבחי שלמים. מקשה הגמרא: נקבה מי קא קדשה – וכי נקבה קדושה בקדושת בכורה, הרי קדושת בכור אינה חלה אלא על הזכר, ואם כן מדוע מי שרוצה להפקיע קדושת בכורה מהעובר צריך להתנות שאם הוא נקבה יהיה שלמים, הרי אם העובר הוא נקבה בלאו הכי אינו קדוש בקדושת בכורה. מתרצת הגמרא: סיפא – המשנה שכתבה ז'אם נקבה זבחי שלמים, אינה עוסקת בעובר שהוא בכור, אלא אחיא – באה בזה ללמד לבקמה דהקדש, שבהמת חטאת שנתעברה, אם תלד, הולד ילך למיתה, כדין ולד חטאת שהולך למיתה, ואם הבעלים רוצים לעשות תחבולה שהולד לא ילך למיתה, יאמרו, שאם העובר שתלד הוא זכר, יהיה עולה, ואם הוא נקבה, יהיה שלמים.

שנינו במשנה: ילדה שני זכרים כו' אחד מהם יקרב עולה, והשני ימכר לחיבי עולה.

הגמרא מבררת מדוע קדושת עולה חלה על שני הזכרים. שואלת הגמרא: אמרי – אמרו בני הישיבה, אי ביהמה דהקדש – אם המשנה כאן עוסקת בבהמת הקדש, כמו שהגמרא לעיל ביארה את דברי המשנה 'אם נקבה זבחי שלמים', שמדובר בבהמת הקדש, אם כן יש לנו לומר דהיאך דאקדיש עולה – אותו ולד שיצא ראשו והקדישו לעולה, (ליהדר) [ליהוי] עולה – יהיה עולה, איך – והולד שולד שני, נהוי בקדושתיה דאימיה – יהיה קדוש באותה קדושה שיש לאמו, ומדוע המשנה אומרת שימכר לחיבי עולה. משיבה הגמרא: סיפא – המשנה שכתבה 'ילדה שני זכרים', אינה עוסקת בבהמה של הקדש שילדה, אלא אתאן – באה ללמדנו לבקמת חולין שילדה, שמכיון שאין קדושה באם, הולד אינו קדוש, אלא ימכר לחיבי עולה.

שנינו במשנה: ילדה טומטום ונאנדרוגיניום כו' רבן שמעון בן גמליאל אומר אין קדושה חלה עליהן.

המשך ביאור למס' תמורה ליום ראשון עמ' א

שנינו במשנתנו: **אמר רבי שמעון לא נחלקו על ולד ולד שלמים בו'**
שלא יקרב, על מה נחלקו על הולד. דנה הגמרא בדבריה: **איבעיא**
להו – הסתפקו בני הישיבה, היכי קתני איך יש לשנות את דברי רבי
שמעון. האם כוונתו **שלא נחלקו** רבי אליעזר וחכמים על ולדות
הולדות לומר **שלא יקרבו** אלא לדברי הכל יקרבו, ורק בולד עצמו
נחלקו. **אז דילמא** כך הוא פירוש דבריה, **לא נחלקו** רבי אליעזר
לחכמים על ולדות הולדות לומר **שיקרבו**, **אלא** לדברי הכל **לא**
יקרבו, ורק בולד עצמו נחלקו. ובסמוך יבואר הטעם לחילוקים אלו.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בשני צדדים אלו: **אמר רבה,**
מסתברא לפרש בדברי רבי שמעון, **שלא נחלקו** בולדות הולדות
שלא יקרבו אלא לדברי הכל יקרבו. **ומאי טעמא** של רבי שמעון,
משום **דעד כאן לא פליגי רבי אליעזר עליה דרבנן אלא בולא,**
ומשום הגזירה שמא יגדל עדרים עדרים, **אבל ולד ולד אקראי**

בעלמא הוא – מקרה רחוק הוא שישהה אדם את שלמיו עד שיוולד
מהם ולד וישהה גם את הולד עד שיוולד גם ממנו ולד, ועל כן לא
גזרו בו חכמים שמא יבוא להשהות את קדשיו כדי לגדל מהם עדרים
עדרים.
ורבי יהושע בן לוי אמר, כך אמר רבי שמעון, **לא נחלקו** רבי
אליעזר וחכמים בולדות הולדות **שיקרבו**, **אלא** לדברי הכל **לא**
יקרבו. **מאי טעמא** שמודים בזה חכמים, משום **שעד כאן לא פליגי**
רבנן עליה דרבי אליעזר אלא בולא, וסברו שאין לחשוש שמא
מותך כך שנכשירו להקרב יבואו להשהות קדשים כדי לגדל מהם
עדרים עדרים, **אבל ולד ולד, מתוך (מעשיה) [מעשיו]** שהשהה גם
את הולד עד שהוליד אף הוא ולד **ניכרת מהשבת דלגדל קא בעי**
ליה – שהשהה את השלמים כדי לגדל מהם עדרים עדרים, ועל כן
יש לגזור עליו כדי שלא יבואו להשהות קדשים.

המשך ביאור למס' תמורה ליום חמישי עמ' א

ואי תני 'אבדה' רק נבי בעלת מום, הייתי סבור לומר שדווקא **התם**
הוא דמהניא לה מה שאבדה, להביאה לידי מיתה, **משום דלא תוּיֵא**
להקרב לשום קרבן. **אבל 'עִיבָה שְׁנִיתָה', דחויא להקרב בהתרת**
קרבן אחר הכשר למעלה מכן שנה [אילולי הופרשה לשם חטאת],
אימא – הייתי אומר שלא תהני לה אבדה להביאה לידי מיתה,
צריכא – לכך הוצרך התנא להשמיענו את דין 'אבדה' בשני
האופנים.
התבאר בדברי רבא, שמה ששינו במשנה 'שעברה שנתה', היינו
דווקא באופן שלאחר מכן אבדה, ואבידה זו מביאה אותה לידי
מיתה. הגמרא מקשה על כך. מקשה הגמרא: **ומי – וכי יתכן שאמר**
רבא הכי, שבהמה שנפסלה [כגון שעברה שנתה] ולאחר מכן אבדה,
מועילה האבידה להביאה לידי מיתה. **והאמר רבא, אבידה דלילה**
לא שְׁמָה אבידה – בהמה שאבדה בלילה, והפריש אחרת תחתיה,
אין שמה 'אבדה'. שנמאחר שאבדה אינה ראויה להקרב, והיא
נמצאה ביום שלמחרת, אין שמה 'אבדה', ואינה הולכת למיתה,
אלא אם כיפרו בעליה בקרבן אחר, זו תלך לרעהיה. ורבא בא לחדש
בכך, שאף לשיטת רבי במשנה להלן (ע"ס), הסובר שבהמה שאבדה,
אף אם נמצאה קודם שכיפרו הבעלים באחרת, דינה למיתה [אם
כיפרו בעליה באחרת], מכל מקום מודה הוא באבדות לילה שאינה
מתה, מאחר ואין עליה שם 'אבדה'. ולמדנו מדברי רבא, שבהמה
שאבדה בזמן שהיתה כבר פסולה להקרב, אין אבידתה מביאתה
לידי מיתה. ואם כן קשה מדוע עברה שנתה ואבדה, דינה למיתה.
מתרצת הגמרא: **לא דמי – אין דומה דין עברה שנתה ואבדה,**
לאבדה בלילה. **שחרי אבידה דלילה – בהמה שאבדה בלילה, לא**
חויא – אינה ראויה לא לגופה להקרב, ולא לדמי – למוכרה
ולחקריב בדמיה אחרת, שחרי אין מקריבים קרבנות בלילה. ומכיון
שבזמן אבידתה לא היתה ראויה כלל, אין אבידתה מביאה אותה
לידי מיתה, ורועה. **אבל הא – זאת שעברה שנתה, נהי דלגופה לא**
חויא – אמנם היא עצמה כבר אינה ראויה להקרב, אבל מכל מקום
לדמי חויא – ראויה היא [קודם שאבדה] להימכר, ויקריבו בדמיה
אחרת. לפיכך אינה פסולה באופן גמור, ומועילה אבידתה להביאה
לידי מיתה.
לעיל התבאר דעת רבא, שדווקא באופן שיש שתי ריעותות
(–חסרותות), דין הבהמה למיתה. הגמרא מקשה על כך: **תנן (יומא סב)**
לענין שני השעירים של יום הכיפורים, אם מת השעיר שעלה עליו
הגורל לעזאזל, יקח שני שעירים אחרים ויגריל עליהם, וזה שעלה
עליו הגורל לעזאזל, ישלח לעזאזל, ומתוך השנים שעלה עליהם
הגורל לה' [מהזוג הראשון ומהזוג השני], האחד יקרב לחטאת,
והשעיר השני אינו ראוי להקרב, שהרי כבר הקריבו את הראשון,
לכן ירעה עד שישתאבא – יפול בו מום, וימכר, ויפלו דמיו לנדבה
– ישתמשו בדמיו לקנות בהמות לעולה, להקריב במזבח כשהוא

פנוי. והטעם שאין דינו למיתה, כדן חטאת שכיפרו בעליה בקרבן
אחר, הוא **לפי (–משום) שאין חטאת הציבור שכיפרו הציבור**
בחטאת אחרת, מתה, אלא רועה. מדייקת הגמרא: במשנה מבואר
שדווקא משום שהשעיר הוא חטאת הציבור, אינו הולך למיתה, **הא**
חטאת דייחיד באופן זה מתה, ולהלן יתבאר כיצד קשה מכאן על
רבא.
הגמרא מקדימה לבאר את דברי המשנה ביומא, איזה שעיר קרב,
ואיזה רועה, ולפי זה להקשות על רבא: **ואמר רבי יוחנן (שם סד), אין**
הכהן מקריב את השעיר הנותר מהזוג הראשון, שהרי בעלי חיים
נדרתי, כלומר שייך דיחוי בקרבן אף כאשר הוא חי, ומכיון שמת
השעיר לעזאזל שבזוג הראשון, נדחה חבירו לעולם. וכשהוא
(–הכהן) מתכפר – מקריב את השעיר לחטאת, בשעיר השני שבזוג
השני הוא מתכפר, ואיך קמא – השעיר השני הנותר מהזוג
הראשון, הנה ליה כי – הרי הוא כמו חטאת שעברה שנתה,
שנדרת מהקרב, ואף הוא נדחה מהקרב מחמת שמת חבירו.
וטעמא דציבור – ומבואר במשנה שדווקא משום שהשעיר הוא
חטאת ציבור, אינו הולך למיתה אלא לרעהיה, הא חטאת דייחיד
באופן זה, מתה, ואף על פי שלא אבדה, ויש בה רק ריעותא אחת,
שנדרתה מהקרב, כגון שהתכפרו בעליה באחרת [כמו השעיר לה'
שנדרה בשעה שמת חבירו], מכל מקום דינה למיתה, מאחר וכיפרו
בעליה באחרת. ומבואר כאן, שאף כאשר יש רק ריעותא אחת, דין
הבהמה למיתה, וקשה על רבא, הסובר שדווקא כשיש שתי
ריעותות, הבהמה הולכת למיתה.
מתרצת הגמרא: **אמר לך רבא, באמת אף באופן שהקרבן נדחה**
ובעליו התכפר אחר, דינו למיתה, אף בלא אבידה. ומה שתייצנו
לעיל שבמשנה מדובר בעברה שנתה ואבדה, לא היה זה אלא
לשיטת ריש לקיש [הסובר שעברה שנתה ואבדה, לא היה זה אלא
לא סובר כן, אלא בדחייה לבד דינו למיתה. ואף על פי שבמשנה
שינוי שאבדה ונמצאת בעלת מום מתה, ומשמע שאבדה לחד לא
מביא אותה לידי מיתה, אין להקשות משם, משום שדחויין לחד
ואבדוין לחד – יש לחלק בין קרבן שנדחה לבין קרבן שאבד.
שדווקא לענין קרבן שנדחה, די בזה שנדחה כדי להביאו לידי מיתה,
אף אם לא אבד. אולם לענין קרבן שאבד, בזה לא די, ואין דינו
למיתה אלא אם כן יש בו שתי ריעותות. מבררת הגמרא: מאי טעמא
– מהו טעם החילוק בין דחויים לאבודים. מבארת הגמרא: אבדוין –
קרבנות שאבדו, דעתיה עליהן דילמא משתכחין – דעתו עליהם
שלא ימצאו, ולכן אין די בזה שאבדו כדי להביאם לידי מיתה. אבל
דחויין – קרבנות שנדרו מהקרב, לא הדרין מתחויין – אינם חוזרים
עוד לעולם להיות ראויים להקרב, ולפיכך די בזה שנדרו, כדי
להביאם לידי מיתה.

המשך ביאור למס' תמורה ליום ראשון עמ' ב

לשם עולה, ואילו לגבי ולד תמורת אשם, מצינו שסובר שאינו קרב
 בעצמו לשם עולה. מקשה הגמרא: ומי אמר רבי אליעזר שמפריש
 נקבה לעולה וילדה זכר, יקרב עולה הוא עצמו, ורמינהו – והרי
 במשנה לקמן (פ) שנינו, תמורת אשם, וכן ולד תמורה של אשם, וכן
 ולד של ולד תמורה, וכן ולד של ולד, עד סוף כל העולם, וירעו
 עד שיסתאבו – שיפול בהם מום, וימכר, ויפלו – ויכנסו דמיו
 לנדבה – לשופרות שנותנים בהם דמים של נדבת ציבור. רבי אליעזר
 חולק ואומר, לא ירעו, אלא ימותו. רבי אליעזר חולק ואומר, ירעו
 עד שיפול בהם מום, ויביא בדםיהן עולה – עולת יחיד. מדייקת
 הגמרא מדברי רבי אליעזר, בדרמים אין – דווקא בדמיהם יביא עולה,
 אבל הוא עצמו לא – הולד של תמורת אשם אינו קרב לעולה,
 שמכיון שאמו אינה קריבה לעולה, אף הולד אינו קרב. ואם כן קשה,
 מדוע לגבי ולד תמורת עולה, סובר רבי אליעזר שקרב לעולה, הרי
 אמו אינה קריבה לעולה.
 מתרצת הגמרא: אמר רב חסדא, מה שאמר רבי אליעזר בברייתא

שיביא בדמיהם עולה, לדרביהם דרבינן קאמר להו, וכך אומר להם,
 לדידי סבירא לי דאפילו בהמה שהיא ולד של תמורת אשם, נמי
 קרבה לעולה, כשם שאנו סובר שולד של נקבה שהופרשה לעולה
 קרב לעולה, אבל לדידכו דאמריתו שבהמה שהיא ולד תמורת
 אשם רועה, אודו לי מיתת דמוהו – דמי בהמות אלו, שנעשו
 מותר, לפי שאינם ראויים להקרבה לנדבת יחיד אולי, ויקרבו לשם
 קרבן נדבה של בעליהם.
 הגמרא מבארת את דעתם של חכמים: ואמרי ליה חכמים לרבי
 אליעזר, מותרות לנדבת ציבור אולי – דמי תמורת אשם הולכים
 לעולת נדבה של ציבור, ולא כדברך שהם הולכים לנדבת יחיד.
 רבא מתרץ באופן נוסף את הסתירה בדברי רבי אליעזר. אומרת
 הגמרא: רבא אמר, יש לומר שרבי אליעזר מחלק בין אשם לעולה,
 שעד כאן לא קאמר רבי אליעזר הוא – הולד עצמו יקרב עולה,
 אלא דווקא במפריש נקבה לעולה וילדה, שהולד עצמו קרב
 לעולה, דאיכא שם עולה על אמו, שהרי הקדישה לעולה,

המשך ביאור למס' תמורה ליום רביעי עמ' א

– כשם שבכור אינו נאכל אלא בפני חבית – בעוד הבית קיים,
 שהרי צריך לתת מדמו ולהקטיר אימוריו על המזבח, אף מעשר אינו
 נאכל אלא בפני חבית. ונלמד מכך שכשאין בית אינו נאכל אפילו
 בירושלים. דוחה הברייתא את הלימוד מבכור: לא – אל תלמד כך,
 שהרי אם אמרת בבכור שאינו נאכל אלא בפני הבית, סבת הדבר
 היא שכן מעון מתן דמים ואימורים לגבי חבית, וכי תאמר במעשר
 שלא יאכל אלא בפני הבית, דלא – שאינו זקוק למזבח כלל, ולכן
 שמא נאכל אף בזמן הזה שאין בית.
 חזרת הברייתא ומנסה ללמוד דין מעשר שני בזמן הזה מביכורים:
 אמרת, ביכורים מעונין חבית מקום – חייבים להביאם לירושלים
 ולאוכלם שם, ומעשר מעונין חבית מקום, ואם כן יש להשוותם, מה
 ביכורים – כשם שביכורים אין נאכלין אלא בפני חבית, אף מעשר
 אין נאכל אלא בפני חבית. ולמדנו שכשאין בית אינו נאכל אפילו
 בירושלים. דוחה הברייתא את הלימוד מביכורים: מה לביכורים –
 בביכורים הטעם שאינם נאכלים אלא בפני הבית, שכן מעונין חבית
 לפני המזבח, וכי תאמר במעשר שלא יאכל אלא בפני הבית, דלא
 – שאינו טעון הנחה לפני המזבח, ולכן שמא נאכל אף בזמן הזה שאין
 בית. מביאה הברייתא לימוד לפשוט את הספק, תלמוד לומר –
 מלמדנו הכתוב הנאמר בענין מעשר שני (דברים יד כג), ונאכלת לפני
 ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכון שמו שם מעשר דגנך ותרומתך
 ויצחקך וקבירתך בקרדף וצאנך, תקיש מעשר לבכור ללמוד זה מזה,
 מה בכור – כשם שבכור אינו נאכל אלא בפני חבית, אף מעשר
 אין נאכל אלא בפני חבית, ועל הדיק אין משיבים.
 שואלת הגמרא: מדוע הוצרך רבי ישמעאל לדרוש את הדין
 מהכתוב, וליהדר דינא – כאשר דחתה הברייתא שלא ניתן ללמוד
 מביכורים משום שטעונים הנחה לפני המזבח, היה לו להחזיר את
 הלימוד ולומר שבכור שאינו טעון הנחה יוכיח, שאף הוא אינו נאכל
 אלא בפני הבית, ואף שדחתה הברייתא את הלימוד מבכור משום
 שטעון מתן דמים ואימורים על המזבח, יש להחזיר הלימוד ממנו
 ולומר שביכורים שאינם טעונים מתן דמים ואימורים על המזבח
 יוכיחו שאף הם אינם נאכלים אלא בפני הבית, ואם כן ליתי – יבוא
 מעשר שני וילמד במה הצד – בלימוד בנין אב מבכור וביכורים יחד,
 שהצד השהו שבשניהם, שצריך להביאם לירושלים, ואינם נאכלים
 אלא בפני הבית, אף מעשר שצריך להביאו לירושלים, נאמר שלא
 יאכל אלא בפני הבית. משיבה הגמרא: אמר רב אשי, מה שלא למד

רבי ישמעאל מעשר מבכור וביכורים יחד, משום דאיכא למימר –
 משום שעל שניהם יחד אפשר לומר פירכא, מה להצד השווה שבהן
 – הסבה שבכור וביכורים אינם נאכלים אלא בפני הבית, היא שכן
 יש בהן צד מזהב – בשניהם יש דבר הטעון מזבח, וזה דבר ששוה
 בשניהם, בכור דמו ואימוריו ניתנים על המזבח, וביכורים צריך
 להניחם לפני המזבח, מה שאין כן מעשר שאין בו שום ענין ששייך
 למזבח, ולכן יכול הייתי לומר שנאכל בירושלים אף בזמן הזה שאין
 בית.
 מקשה הגמרא: ומאי קסבר רבי ישמעאל שהיה פשוט לו שבכור
 אינו נאכל אלא בפני הבית, ואילו במעשר הסתפק, אי קסבר קדושה
 ראשונה קדושה לשעתה וקדושה לעתיד לבא – אם סבר
 שירושלים נתקדשה לא רק לזמן שהיתה בבנינה אלא אף לאחר
 חורבנה, לא שנה בכור ולא שנה מעשר בני חבית נינהו – אם כן
 בין בכור ובין מעשר ראויים להביאם לירושלים ולאוכלם שם, ומדוע
 היה פשוט לו בבכור שאינו נאכל, ומדוע הסתפק במעשר אם נאכל.
 ואי קסבר קדושה ראשונה קדושה לשעתה ולא קדושה לעתיד
 לבא, והסתפק במעשר שמא מכיון שאינו צריך למזבח יכולים
 לאוכלו אף בזמן הזה בירושלים, כי שמא ירושלים גם לאחר חורבנה
 נכללת בכתוב (דברים יד כג) 'לפני ה' האמור באכילת מעשר, אפילו
 בכור נמי תיכני לך' – אם כן אף בבכור שצריך מזבח יש להסתפק
 באופן דומה, כגון שנוזק דמו והוקטרו אימוריו בעוד הבית קיים,
 ולאחר שנחרב בא לאוכלו, ויש להסתפק האם ירושלים בזמן הזה
 נכללת בכתוב 'לפני ה' האמור גם לגבי בכור, ואיך לומר רבי
 ישמעאל מעשר שני מבכור שאינו נאכל בזמן הזה. מתרצת הגמרא:
 לעולם קסבר קדושה ראשונה קדושה לשעתה ולא קדושה לעתיד
 לבא, והכא במאי עסקינן – ובאן, בברייתא, שהסתפק רבי ישמעאל
 רק במעשר ולא בבכור, מדובר בגזון שנוזק דמו של בכור בפני
 חבית, וחרב חבית ועדיין פשרו קיים, ואף שהבשר אינו זקוק
 למזבח היה פשוט לרבי ישמעאל שאינו נאכל, והטעם הוא, כיון דאי
 איתיה לדם לא בר דריקה הוא – כיון שאם היה הדם קיים עתה, לא
 היה ראוי להזרק, אתי קשר יליף מדם – בא בשר ונלמד מדם
 בהיקש, שרק בשעה שראוי הדם להזרק הבשר נאכל ולא אחר
 שנחרב הבית, שנאמר (במדבר יח יז-טז) 'את דמם תזרק על המזבח ואת
 חלבם תקטיר וגו' ובשרם יהיה לך',

המשך ביאור למס' תמורה ליום חמישי עמ' ב

ונשפכים ליסוד. הגמרא מבארת לפי איזו דעה הסתפק רב פפא. מבארת הגמרא: ואל"כא דמאן דאמר שבאופן שקיבל את דם החטאת בארבע כוסות, כוס עושה את חבירו דחוי, כלומר שלאחר שנתן ארבע מתנות מכוס אחד, כל שאר הכוסות נדחים ונפסלים, וישפכו לאמה, לא תיבעי לך – אין לך להסתפק ובאופן שקיבל בשתי כוסות ואבד אחר מהם, ופשוט הדבר שהקרבן פסול. משום שדווקא באופן המדובר שם, שקיבל את דם החטאת בארבע כוסות, הקרבן עצמו כשר, משום שכל הדם לפנינו, ואף על פי שהשאר נשפכים לאמה, מכל מקום מכיון שנתן כבר ארבע מתנות מכוס אחד, הוכשר הזבח בכך. אולם כאן שאבד כוס אחד, מאחר וגם אילו היה לפנינו, הוא היה דחוי ודינו להשפך לאמה ושהרי כוס עושה חבירו דחוי, כעת כשאבד יש בו תרתי לריעותא, כמו חטאת שעברה שנתה ואבדה ושידנה למיתה, ולפיכך הקרבן עצמו נפסל בכך.

כי תיבעי לך אליכא דמאן דאמר שבאופן שקיבל את דם החטאת בארבע כוסות, כוס עושה את חבירו שריים, כלומר ששאר הכוסות דינם כמו שיירי הדם של חטאת, ונשפכים ליסוד. ואלו הם צדדי הספק, [מי אמרינן] דהני מילי ושהדם שבשאר הכוסות כשר דווקא היכא דאיתנהו לתרויהו – באופן ששני הכוסות קיימים, דכל היכא דבעי, זריק – שבאופן זה הוא יכול לזרוק איזה דם שיצא. אבל היכא, הא ליכא – הרי כוס אחד אבד, ומאחר ואבד ואי אפשר לזרוק, נחשב הוא דחוי מחמת אבידה זו, שהרי זרק את הדם לא על דעת כוס זה, והרי הוא דחוי ואבדו, ונפסל הזבח בכך. או דלמא לא שגא – אין חילוק בין אם שני הכוסות קיימים לפנינו או שהאחד אבד, ובכל אופן הזבח כשר לדעה זו. מסיקה הגמרא: תיקון.

המפריש חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, ולא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה, והרי נמצאו שתיהן בעלת מום, ימכרו שתיהן, ויביא מאלו ומאלו חטאת, והשאר יפלו לנדבה. המשנה מבארת את דין חטאת שאבדה, והפריש אחרת תחתיה, ונמצאה האבודה קודם שכיפרו הבעלים בשניה: המפריש חטאת ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, ולא הספיק להקריבה ואת השניה, עד שנמצאת הראשונה, אם היו שתיהן תמימות, אחת מהן תיקרב חטאת, והשניה תמות, דברי רבי, שמאחר וכיפרו הבעלים באחרת, דין האבודה למיתה, אף על פי שנמצאה קודם שנתכפרו הבעלים בשניה. והקמים אומרים, אין חטאת שאבדה מיתה, אלא באופן שנמצאת מאחר שכיפרו הבעלים באחרת. ואין המעוֹת שהופשרו לחטאת ואבדו הולכים ליום המלה, אלא באופן שנמצאו מאחר שכיפרו הבעלים בקרבן אחר. ולפיכך באופנים המבוארים כאן, שנמצאת החטאת קודם שכיפרו הבעלים באחרת, אינה מיתה אלא רועה. וכן לענין מעות שנמצאו קודם שכיפרו הבעלים, יפלו לנדבה, ולא ילכו לים המלח.

המפריש חטאת, והרי היא בעלת מום, מזכרה ויביא פדמיה אחרת, והקונה יכול לשוחרטה ולאוכלה אף לאחר שכיפרו הבעלים בקרבן אחר, ואין זו נחשבת לחטאת שכיפרו בעליה באחרת. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, אם קרבה שניה – החטאת שקנה הבעלים לאחר מכן בדמי הראשונה, עד שלא נשחטה [הראשונה], דהיינו שכיפרו הבעלים בשניה קודם שהקונה שחט את הראשונה, הראשונה תמות, שכתב כיפרו הבעלים בקרבן אחר, ודינה כחטאת שכיפרו בעליה באחרת שהולכת למיתה.

נמרא

שנינו במשנה, שאם אבדה חטאתו והקריב אחרת תחתיה, ולאחר מכן נמצאה האבודה, תמות. הגמרא מבררת כדעת מי שנינו דין זה. מדייקת הגמרא: טעמא – דווקא באופן דהקריב אחרת תחתיה האבודה תלך למיתה, הא לא הקריב אחרת תחתיה, אלא רק הפריש אחרת תחתיה, אינה מיתה אלא רועה. מבארת הגמרא: מני – כדעת מי שנשנה דין זה. רבנן היא, דאמרי להלן במשנה, שחטאת שהיתה אבדה בשעת הפרשה, כלומר בשעה שחברתה מופרשת ועומדת ועדיין לא קרבה, ונמצאה קודם הקרבת השניה, רועה. מקשה הגמרא סתירה בין הסיפא לרישא: אימא סיפא, המפריש מעוֹת לחטאת ואבדו, והפריש [מעוֹת] אחרים תחתיהם, ולא הספיק ליקח בהן חטאת, ונמצאו המעות הראשונות, ויביא מאלו ומאלו חטאת, והשאר יפלו לנדבה. מדייקת הגמרא: טעמא – דווקא באופן [דהביא] מאלו ומאלו יפלו השאר לנדבה, שבאופן זה אין הדבר נחשב שהתכפרו הבעלים באחרת, שהרי הביא משניהם יחד, הא הביא מאחד מהן, הציבור מעות השני, ויליכו ליום המלה, כדי דמי חטאת שנתכפרו בעליה בקרבן אחר. ואף על פי שהמעות הראשונות נמצאו קודם שהבעלים התכפרו בקרבן אחר, ורק הפרישו מעות אחרים, ולא היו המעות אבודים אלא בשעת הפרשה. ודין זה אהאן – נשנה] לפי רבי, דאמר חטאת שהיתה אבדה בשעת הפרשה, ונמצאה קודם הקרבת השניה, מיתה. ואם כן קשה, וכי יתכן שהרישא כרבנן, ואילו הסיפא כרבי. הגמרא מבארת שלדעת רב הונא בשם רב אין קושיא, והקושיא היא רק לדעת רבי אבא בשם רב. מבארת הגמרא: הניחא לרב הונא, דאמר רב הונא אמר רב,

משנה

במשנה שלפנינו יתבארו פרטי דיני המפריש חטאת ואבדה, וכן המפריש מעות לצורך קניית קרבן חטאת, ואבדו המעות: המפריש חטאת ואבדה, (והפריש) [והקריב] אחרת תחתיה, ואחר כך נמצאת הראשונה, הרי זו [שאבדה] תמות, שכן נאמרה הלכה למשה מסיני, שחטאת שאבדה וכיפרו בעליה באחרת, תמות.

המפריש מעוֹת כדי לקנות בהם בהמה לחטאתו, ואבדו, (והפריש) [והקריב] בהמה לחטאת תחתיהם, ואחר כך נמצאו המעות, ויליכם ליום המלה לאיבוד, שכן הוא הדין, שבכל אופן שדין החטאת למיתה, גם במעות ילכו לים המלח לאיבוד.

המפריש מעוֹת לחטאת, ואבדו, והפריש מעוֹת אחרות תחתיהן, ולא הספיק ליקח חטאת מהן – מהמעות האחרות שהופשרו, עד (שנמצאות) [שנמצאו המעות] הראשונות, וכעת יש לפניו שני ציבורי מעות, האחד מעות שאבדו, והשני מעות שהופשרו תחתיהם. וביא מאלו ומאלו חטאת – יערב את שני ציבורי המעות, ויקנה מהמעות המעורבות בהמה לחטאת. והשאר – המעות שנשארו, יפלו לנדבה – ישתמשו בהם לקנות בהמות לעולה, להקריב במזבח כשהוא פנוי.

המפריש מעוֹת לחטאתו, ואבדו, והפריש חטאת תחתיהן, ולא הספיק להקריבה עד שנמצאו המעות, והרי קרבן החטאת נמצא בעל מום, הבהמה תמכר, ויביא מאלו ומאלו חטאת, והשאר יפלו לנדבה.

המפריש חטאת ואבדה, והפריש מעוֹת תחתיה, ולא הספיק ליקח מהן חטאת עד שנמצא חטאתו והרי היא בעלת מום, תימכר, ויביא מאלו ומאלו חטאת, והשאר יפלו לנדבה.

ונשחט. משום שאף על פי שנפדה, עדיין יש בו קדושה, ואסור לנהוג
בו מנהג בזיון.
הגמרא דנה בדברי הברייתא. מבררת הגמרא: **בְּשֶׁלֶמָה** מה שאסור
להרגיל בהמה ביום טוב, משום דְּקָא טְרַח טִירְחָא דְּלֹא חָיו לִיה –
שהוא טורח טירחה שאינה ראויה לו ביום טוב. אֵלָּא לענין האיסור
לעשות כן לַבְּכוֹר בהמה, מֵאֵן תִּנָּא – כדעת מי סובר התנא בברייתא
שאוּסר לעשות כן אף בבכור בעל מום.
מבארת הגמרא: **אִמֵּר רַב הֲסֵדָא, בֵּית שְׁמַאי הִיא, דְּאָמַר בְּכוֹר** אף
על פי שנעשה בעל מום, עדיין בְּקִדּוּשְׁתִּיהָ קָא – בקדושתו הוא
עומד, ואסור לנהוג בו מנהג בזיון. דִּתְנִן (בכורות לב), **בֵּית שְׁמַאי**
אוֹמְרִים, לֹא יִמְנָה יִשְׂרָאֵל עִם הַכֹּהֵן עַל הַבְּכוֹר, כלומר כהן ששחט
בכור בעל מום, לא יזמן את ישראל לאכול עמו את בשר הבכור,
משום שהבכור אסור באכילה לזרים אף לאחר שהומם. ומבואר
במשנה זו, שלדעת בית שמאי, בכור אף על פי שנעשה בעל מום,
עדיין בקדושתו הוא עומד. ולפיכך אסור להרגיל בבשרו.
הגמרא ממשיכה לבאר את דברי הברייתא. מבררת הגמרא: מה
שנינו בברייתא שאסור להרגיל גם בַּפְּסוּלִי הַמּוֹקֵדֶשִׁין, והיינו שאף
קרֵבן שנעשה בעל מום ונפדה ונשחט, עדיין בקדושתו הוא עומד,
מֵאֵן תִּנָּא.
מבארת הגמרא: **אִמֵּר רַב הֲסֵדָא, רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא.**
דִּתְנִינָא (בכורות לג), **חָיו לְפָנָיו שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, אַחַת הַמִּמָּה וְאַחַת**
בְּעֵלֶת מוֹם, כגון שהחטאת שהפריש נעשית בעלת מום, והפריש
אחרת תחתיה, הַתְּמִימָה תִּקְרַב, ואילו הַבְּעֵלֶת מוֹם, תִּפְּדָה קודם
שיקריב את השניה, ואם נִשְׁחָטָה הַבְּעֵלֶת מוֹם לאחר שנפדתה עַד
שֶׁלֹּא – קודם שוֹנְדֵּק דָּמָה שֶׁל הַתְּמִימָה, הבעלת מום מוֹתֶרֶת
באכילה, שמאחר ובאה הבעלת מום לכלל היתר שחיטה, שוב אין
בה קדושה. אולם אם נשחטה הבעלת מום מִשְׁנִדָּק – לאחר שנוֹדַק
דָּמָה שֶׁל הַתְּמִימָה, הבעלת מום אֲסוּרָה אף בהנאה, משום שהיא
נחשבת כ'חטאת שכיפרו בעליה באחרת', ודינה למיתה.
הברייתא מביאה דעה החולקת: **רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר**, אין
להתיר באופן שנשחטה הבעלת מום קודם כפרת התמימה, אלא
אֲפִילוּ אם היה בִּשְׂר הַבְּעֵלֶת מוֹם בְּקִדְדָה, וְאִזּוּ נִדָּקָה דָּמָה שֶׁל
הַתְּמִימָה, הרי בשר הבעלת מום נפסל ויִזְצָא לְבֵית הַשְּׂרִיפָה.
ומבואר בדברי רבי אלעזר ברבי שמעון, שלחטאת בעלת המום יש
קדושה אף לאחר שנפדתה ונשחטה, ולכן חל עליה פסול של 'חטאת
שכיפרו בעליה באחרת'. ולפיכך שנינו בברייתא לגבי פסולי
המוקדשין, שאף לאחר שנפדו ונשחטו יש בהם קדושה, ואסור
להרגיל בהם.
רב חסדא העמיד את דין הברייתא לענין בכור כבית שמאי, ואילו את
הדין לענין פסולי המוקדשין, כרבי אלעזר ברבי שמעון. הגמרא
מקשה על כך. מקשה הגמרא: **וְרַב הֲסֵדָא**, מדוע הוצרך להעמיד את
הדין לענין בכור כבית שמאי, ואילו את הדין לענין פסולי המוקדשים
כרבי אלעזר ברבי שמעון, לִזְקָמָה אִידִי וְאִידִי בְּבֵית שְׁמַאי,
הסוברים שבכור אף לאחר שנעשה בעל מום עדיין עומד בקדושתו,
ומסתבר שהם מחמירים כן גם לענין שאר פסולי המוקדשין.
מתרצת הגמרא: **דְּלָמָּא בִּי אִמְרֵי בֵּית שְׁמַאי**, זהו רק בַּבְּכוֹר, משום
דְּקִדּוּשְׁתִּיהָ מִרְחָם אִמּוֹ, כלומר שקדושתו חמורה שאינה באה על ידי
שהקדישוהו, אלא מעצמו הוא קדוש. ולפיכך החמירו בו בית שמאי
שאף לאחר שנעשה בעל מום עדיין עומד בקדושתו. אֲבָל לענין שאר

פְּסוּלֵי הַמּוֹקֵדֶשִׁין, שקדושתם קלה יותר, שהרי אינה באה מאליה
אלא על ידי אדם שהקדישם, לֹא אמרו בית שמאי את דבריהם,
ויתכן שבזה הם סוברים שלאחר שנפדו אין בהם קדושה, ומותר
להרגיל בהם. לפיכך הוצרך רב חסדא להעמיד את דברי הברייתא
לענין פסולי המוקדשין כרבי אלעזר ברבי שמעון.
הגמרא מוסיפה להקשות על רב חסדא. מקשה הגמרא: **וְלִזְקָמָא**
אִידִי וְאִידִי בְּרַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, הסובר לענין פסולי
המוקדשין וכגון חטאת בעלת מום שנפדית) שאף לאחר פדיונם הם
עומדים בקדושתם, ומסתבר שסובר כך גם לענין בכור.
מתרצת הגמרא: **דְּלָמָּא בִּי אִמֵּר רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן**, זהו דווקא
בַּפְּסוּלִי [המוקדשין], דְּאֵלִימִי לְמִיתָפַס פְּדִיזִין – שקדושתם חמורה
לענין שאפשר לפדותם, והקדושה נתפסת במעות. אֲבָל (בבכור)
לענין [בְּכוֹר דְּלֹא אֵלִים לְמִיתָפַס פְּדִיזִין] – שאין קדושתו חמורה
כל כך שתהא תופסת את פדיונו, כמו שנאמר (במדבר יח יז) **אִךְ בְּכוֹר**
שׁוֹר אוֹ בְּכוֹר כֶּשֶׁב אוֹ בְּכוֹר עֹז לֹא תִפְדֶּה וגו', לֹא אמר רבי אלעזר
ברבי שמעון את דבריו, ויתכן שבזה הוא סובר שלאחר שנעשה בעל
מום, אין בו קדושה, ומותר להרגיל בו. לפיכך הוצרך רב חסדא
להעמיד את דברי הברייתא לענין בכור כבית שמאי.
הגמרא מקשה על שיטת רבי אלעזר ברבי שמעון. מקשה הגמרא:
וְרַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן לֵית לִיהָ הָא דִּתְנִן (בכורות לא) **כֹּל פְּסוּלֵי**
הַמּוֹקֵדֶשִׁין נִשְׁחָטִין – (מותר לשחוטם) בְּאִיטְלִיז – בשוק, וְכֵן נִמְכָּרִין
בְּאִיטְלִיז, וְנִשְׁקָלִין בְּלִיטְרָא – (מין משקל), כדרך שהקצבים מוכרים
בשר של חולין. אֵלָּמָּא, אף על פי שנוהג בהם מנהג חול, מכל מקום
התירו לעשות כן, משום דְּכִין דְּשִׁרְיָת לִיהָ – מחמת שאתה מתיר לו
למכור באטליז ששם הבשר נמכר ביוקר, כִּפִּי וְזָבִין – מוסיף הוא
ומעלה בדמיו לקנותו ביוקר מיד ההקדש, ויש בזה ריוח להקדש. אם
כן אף לענין פסולי המוקדשין, מדוע אסר רבי אלעזר ברבי שמעון
להרגיל, והלא אם תתיר לו להרגיל, יודע הוא בשעת הפדיון שסופו
למכור את העור בדמים מרובים, ויפדהו מיד ההקדש בדמים מרובים.
מתרצת הגמרא: **אִמֵּר רַב מְרִי בְּרִיה דְּרַב כְּהֵנָּא, מַה שְׁמִשְׁבִּית בְּעוֹר**
על ידי ההרגלה, שמוציאו שלם ויכול למכרו ביוקר, זה עצמו גם
פּוֹגֵם בְּבִשְׂר, משום שהוא חויש לחתוך את העור, ולכן הוא חותך
את הבשר עצמו, כדי לא לפגום בשלימות העור, ושוב אין הבהמה
שזה יותר מחמת ההרגלה, ואין לומר שמחמת שנתיר לו להרגיל
יפדה הבהמה מיד הקדש בדמים מרובים, ונמצא שאין כאן ריוח
להקדש.
תירצו נוסף: **(אִמְרִי) בְּמַעֲרָבָא מְשֻׁמִּיה דְּרַבִּי אֲבִין**, הטעם שאסור
להרגיל לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון, הוא משום שזהו בזיון גדול,
מִפְּנֵי שְׁנִירָאָה על ידי זה כְּעוֹבֵד עֲבוּדָה של חול בְּקִדְשִׁים, שהרי הוא
עושה מפוח (מהעור) על הבהמה בעוד העור עליה.
תירצו נוסף: **רַבִּי יוֹסִי בְּרִי אֲבִין אָמַר**, הטעם שאסור להרגיל לדעת
רבי אלעזר ברבי שמעון, הוא משום גְּזִירָה, שאם נתיר לו להרגיל,
יש לחוש שֶׁמָּא יִגְדֹּל מֵהֶם – (מפסולי המוקדשין) עֲדָרִים עֲדָרִים,
שיבוא להשהות את הבהמות ולא ישחט אותן עד שיוזמנו לו נפחים
שיקנו ממנו את העור, וכך הוא יגדל עדרים עדרים של פסולי
המוקדשין, ויבוא להיכשל בהם באיסור גזיה ועבודה.

הדרן עלך ולד חטאת

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ימ. אף על פי שאמר ויכולו בבית הכנסת צריך לחזור ולאמרו על הכוס¹²¹ קודם קידוש כדי להוציא פניו ובני
- 2 ביתו הקטנים שלא אמרוהו עדיין¹²¹ ואחר כך יכרך בורא פרי הגפן¹²¹ וברכת קידוש ואם שכח לאמרו קודם
- 3 קידוש אמרו בתוך הסעודה על הכוס.
- 4 וטוב לעמוד בשעת אמירת ויכולו מבעוד פה¹²⁵ אכל בשעת ברכת הקידוש יותר טוב לישיב
- 5 (מבעוד פה¹²⁵ שנתבאר בסימן רצ"ו¹²⁶) אבל במדינות אלו נתפשט המנהג לישיב אף בשעת אמירת פירוש ויכולו¹²⁷ כי
- 6 מאחר שאמרוהו כבר בבית הכנסת מעומד אין מקפידין כל כך לעמוד בשעה שאמרה להוציא פניו ובני ביתו
- 7 ומכל מקום עומדים קצת בשמחת חילין "יום השישי" ויכולו השמים" שגרמו השם בראשי תיבות¹²⁸.
- 8 וכשמחת חילין¹²⁸ טוב ליתן עיניו בנרות¹²⁸ כי ב' פעמים נר עולה ת"ק והיא רפואה לפסיעה גסה שנוטלת אחד מת"ק
- 9 ממאור עיניו של אדם¹²³ אבל בשעת ברכת הקידוש צריך ליתן עיניו בכוס כמו שנתבאר למעלה¹³³:

חלק ב סימן רעא דיני קידוש שעל היין סעיף יט

הלכתא רבתא

- נד] על הכוס - ואם מקדש על הפת (כשאינו לו כוס) יאמר בלא כוס.
- נה] בורא פרי הגפן - קודם ברכת הגפן (וכשמקדשים על הפת - קודם ברכת המוציא¹²²) נוהגים לומר 'סברי מרנן'¹²³.
- גם המקדש ביחיד אומר: 'סברי מרנן'¹²⁴.
- נו] פירוש ויכולו - מנהג חב"ד לקדש (הן 'ויכולו' והן ברכת
- הקידוש) מעומד¹²⁷, ושותין הכוס מיושב.
- נז] בראשי תיבות - קודם הקידוש אומרים (בקהל¹²⁸) 'שלום עליכם וכו' כנדרס בסידור¹²⁹.
- נח] ובשמחת חילין - היינו כשאומר 'ויכולו'¹³⁰.
- נז] ליתן עיניו בנרות - וטוב יותר ליתן עיניו בנרות שברכו עליהם¹³¹.

ציונים והוספות

- 121 עד"ז בסימן תעג ס"ה (לגבי פסח): אם חל בשבת נוהגין לומר ויכולו קודם הקידוש כדי להוציא את בניו ואת בני ביתו שלא היו בבית הכנסת ולא שמעו כשאמרו הציבור ויכולו אחר התפלה. ע"כ.
- וכבר נתבאר על סימן רסח סעיף א שמכל מקום נוהגים לומר 'ויכולו' גם כשכולם כבר אמרוהו, משום שביליל שבת יש לומר ג' פעמים 'ויכולו'.
- 122 היום יום טו אדר א, רשימת היום ע' שלב: אדמו"ר נ"ע היה אומר - בקידוש ובהבדלה - [התיבות סברי מרנן] גם כשאמרו על שר, או על לחם, והי' זה לתשלום סכום התיבות.
- 123 סידור, וכן הוא בסימן קעד ס"א.
- 124 ס' המנהגים ע' 28, וראה בקונטרס הסידור (אות יד) ביאר שבכמה מסידורי חב"ד היו תיבות אלו מוקפות משום שביחיד אינו אומר, וביאר שצריך שיאמרם להשלים מנין תיבות הקידוש לע"ב, וכן 'סברי מרנן' היא פניה למלאכים השומרים אותו.
- 125 סעיף יב: ונוהגין לאמרו כולם יחד בקול רם ומעומד לפי שבזה אנו מעידים להקב"ה במעשה בראשית והעדים צריכים להעיד מעומד ואם שכח לאמרו בבית הכנסת טוב שיאמר אותו שבקידוש מעומד.
- (ושם בקונטרס-אחרון ס"ק ב שגם היחיד אומר מעומד - אף שאין בזה הגדת עדות).
- 126 סעיף טו, שאין לתלמידי חכמים לאכול או לשתות מעומד, ורק בהבדלה תיקנו להבדיל מעומד לכבוד המלך שאנו מליים אותו ודרך ליה מעומד וגם בהבדלה ישב אחר גמר ההבדלה.
- 127 הגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' ח: ואנו נוהגים לקדש מעומד הן בשווי"ט הן בפסח, ועד"ז באגרות קודש ח"ג ע' קכט: קדוש אומרים בעמידה, ראה הגדתי ע' ט'. וברשימת היום ע' שעא: במענה על שאלתי (בענין קידוש בעמידה): לעולם קידשו בעמידה. וכן העידו בס' המלך במסיבו ח"א ע' קיג שכ"ק אדמו"ר מוהר"י קידש קידוש הלילה בעמידה. וראה בדי השלחן סי' עט ס"ק יד.
- 128 כן משמע מהא דביו"ט שחל בליל שבת אומרים 'שלום עליכם' בלחש (כמבואר ב'היום יום' יט ניסן, יז תשרי).
- 129 סידור: כשיבוא לביתו יאמר זה: שלום עליכם וכו'.
- יש מספרים על אדמו"ר הצמח-צדק ועוד מגדולי החסידים שלא היו אומרים 'שלום-עליכם' בליל שבת קודש (סידור רבינו הזקן עם ציונים והערות ע' ערב).
- 130 כן פירש ב'דרכי משה' את דבריו בהגהת השו"ע.
- 131 לקו"ש חלק כב ע' 283.
- 132 עד"ז בסימן צ ס"ג, ובסימן שא בתחלתו.
- 133 סעיף יח.

שולחן ערוך – הלכות שבת

1 ויכול ליתנו לקטן אפילו הגיע לחנוך והוא בנו שחייב לחנכו
2 במצות מכל מקום חינוך זה אינו אלא מדברי סופרים והתירו
3 לו חכמים כדי שלא יבא לעשות בעצמו.

4 ומכל מקום כשנותנו לו או אפילו לחרש ושוטה צריך ליתנו
5 להם כשעקרו רגליהם ללכת וליטלו מהם כשהם רוצים לעמוד
6 כדי שלא יעשו עקירה והנחה כמו שנתבאר למעלה שאף שאינו
7 מצווה על שבייתם מכל מקום הרי אסור להאכילם דבר האסור
8 בידים מן התורה כמו שיתבאר בס' שם"ג וזה שנותן להם כיסו
9 אף על פי שנותן להם מבעוד יום מכל מקום כיון שידוע
10 שיוליכוהו בשבת ולדעת כן נותן להם הרי זה כמאכילם איסור
11 בידים לפיכך אין היתר אלא שלא יעשו עקירה והנחה שאז אין
12 בזה איסור של תורה (אף אם היה ברשות הרבים גמורה) והתירו
13 לו חכמים איסור של דבריהם כדי שלא יבא לעשות בעצמו.

14 ומכל מקום אם היה עמו חמור יניחנו על חמורו ולא יתנו
15 לאחד מאלו שהם בכלל אדם ויש במינם שחייבים במצות
16 ויתחלפו בהם:

17 **יא** ואם אין עמו שום אחד מכל אלו התירו לו לטלטל בשבת
18 כיסו או מציאה שבאה לידו מבעוד יום פחות פחות מד'
19 אמות דהיינו שלא יוליכם ד' אמות רצופים משקדש היום אלא
20 ילך עמהם פחות מד' אמות ויעמוד מעט לנוח ויחזור וילך פחות
21 מד' אמות ויעמוד מעט לנוח וכן יעשה עד שיגיע למקום
22 שבייתו ואם עמד לתקן משאו אין עמידה זו מפסקת אלא צריך
23 שיעמוד כדי לנוח.

24 ויש מחמירין בכל מקום שהתירו טלטול פחות פחות מד' אמות
25 שישב בכל פחות מד' אמות אבל העמידה אינה כלום כיון שאין
26 כוונתו בעמידתו בשביל לנוח ולהנפש אלא הוא רוצה לנוח כדי
27 להתיר איסור טלטול ד' אמות וטוב לחוש לדבריו במקום
28 שאפשר:

29 **יב** ומכל מקום אין פחות פחות מד' אמות מועיל אלא לענין
30 איסור מעביר ד' אמות ברשות הרבים אבל לא לענין
31 הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים ולא לענין הכנסה מרשות
32 הרבים לרשות היחיד אלא כיצד יעשה כשמגיע לביתו עם כיסו
33 אם יכניסנו כדרכו נמצא מכניס מרשות הרבים או כרמלית
34 לרשות היחיד אלא מיד שיגיע לפתח ביתו קודם שיעמוד שם

35 יזרקנו לביתו כלאחר יד דהיינו שלא כדרך זריקה כגון מכתפיו
36 ולאחריו ואין בזריקה זו איסור מן התורה ואף אם היא רשות
37 הרבים גמורה אלא מדברי סופרים והתירו לו כדי שלא יבא
38 להכניסו כדרכו:

39 **יג** ואם אינו יכול להוליכה פחות פחות מד' אמות מפני
40 שמתירא מלסטים שלא יגזלוהו ממנו וכן אפילו אם יש
41 עמו חמור ומתירא להניחו עליו מפני הלסטים שאם יניחנו עליו
42 ויטלנו בכל עת שיעמוד כמו שנתבאר יראוהו הלסטים ויגזלוהו
43 ממנו יכול לרוץ עם כיסו עד שיגיע לביתו שאין כאן איסור של
44 תורה אף אם היא רשות הרבים גמורה אם התחיל לרוץ קודם
45 שקדש עליו היום שלא היתה העקירה בשבת וכל זמן שהוא רץ
46 אין כאן עקירה והנחה עד שיגיע סמוך לבית ואז קודם שיעמוד
47 לפני פתח ביתו ותיעשה הנחה צריך הוא לזרוק כיסו לתוך ביתו
48 כלאחר יד כדי שלא יכניס מרשות הרבים לרשות היחיד.

49 ובזמן הזה שאין לנו רשות הרבים אלא כרמלית יש להתיר אף
50 אם מתחיל לרוץ משחשכה רק קודם שיעמוד לפני פתח ביתו
51 יזרקנו כלאחר יד שנמצא שאין כאן אלא עקירה בלא הנחה:

52 **יד** במה דברים אמורים כשהוא רץ אבל לילך לאט לא התירו
53 לו אפילו אם התחיל מבעוד יום לפי שלפעמים יעמוד מעט
54 בלא דעת ויחזור וילך ונמצא עושה עקירה והנחה בשבת
55 משא"כ כשהוא רץ יש לו היכר וזכרון בריצה זו שאסור לו
56 לעמוד ולא יבא לשכוח:

57 **טו** וכן מי שהיתה חבילתו על כתיפו וקדש עליו היום רץ
58 תחתיה אפילו ברשות הרבים עד שמגיע לפני פתח ביתו
59 ויזרקנה שם כלאחר יד ואף אם עמד באמצע מרוצתו לתקן
60 המשווי פטור (אלא שלכתחלה אסור לעמוד כלל אלא אם כן אי
61 אפשר לו בענין אחר):

62 **טז** וכל זה במי שהחשיך לו בדרך שאינו פושע שהיה סבור
63 שעדיין יש שהות ביום לבא לעיר אבל מי שיצא מביתו
64 סמוך לחשכה והוציא כיסו עמו לרשות הרבים או אפילו
65 לכרמלית ושכח אח"כ להסירו ממנו ולהצניעו קודם שחשכה לא
66 התירו לו שום אחד מהדרכים האלו אפילו לומר לנכרי להצניעו
67 הואיל ופושע בו שיצא עם כיסו סמוך לחשכה כמ"ש בס' רנ"ב:

חלק ב' סימן רסו דין מי שהחשיך לו בדרך טעמים י"ט

תורה אור

1 [ומאחר שהקב"ה בכבודו ובעצמו מרומם לגמרי מגד
2 החכמה - איך אפשר לתפוס את הקב"ה (קדמונו של
3 עולם) ע"י התורה ד"מחכמה נפקת?]

4 הנה על זה ממשין:]

5 מ"מ אור אין סוף ב"ה שורה ומתלבש בחכמה
6 עלאה, כמ"ש הוי"ה בחכמה.

7 אבל מכל מקום, עם היות אור אין סוף ב"ה

8 מרומם רוממות אין קץ מבחינת החכמה, הרי הוא
9 שורה ומתלבש בחכמה עלילה, וכנרמז בלשון הכתוב
10 "הוי" בחכמה", שהוא יתברך מתלבש בחכמה.

11 [הטעם לזה מבואר בהגהת ה'צמח צדק' לקמן
12 בהמאמר, ד"אור אין סוף ב"ה שורה בחכמה דוקא לפי
13 שהיא בחינת ביטול, ["חכמה" אותיות] כח מ"ה -
14 "מה" מורה על ביטול, כמו "ונחנו מה", וחכמה הוא
15 "כח מ"ה", כח של ביטול. כלומר: מצד הביטול

1 שבחכמה, אפשר לאור אין סוף ב"ה להתלבש בה.
2 דאין סוף ב"ה א"א שיהי' נתפס באיזו מציאות, דכל
3 מציאות היא מוגבלת וא"א לדבר בלתי מוגבל
4 להתלבש בדבר מוגבל, אבל היות שחכמה ענינה
5 ביטול והעדר המציאות, על כן היא כלי שבו שורה אין
6 סוף ב"ה].

7 ולכן התורה, דמחכמה נפקת, נקראת משל
8 הקדמוני. דכמו המשל אע"פ שאינו ממהות הנמשל
9 כלל עם כל זה הנמשל מלוכש בתוך המשל, ובו
10 ועל ידו דוקא ישיגו הנמשל, כך החכמה והתורה
11 היא לבוש לאור אין סוף ב"ה.

12 ובזה יובן מה שהתורה נקראת "משל הקדמוני",
13 שיחס בין התורה להקב"ה הוא כיחס של משל ונמשל,
14 דכמו שמשל הוא דבר זר ואינו ממהות הנמשל כלל
15 אלא שמכל מקום בו ועל ידו אפשר להשיג את הנמשל
16 לפי שהשכל של הנמשל מלוכש בתוך המשל, ככה גם
17 הוא בענין יחס התורה להקב"ה, דמצד אחד הרי אין

18 סוף ב"ה רם ומתנשא מגדר חכמה (וכנ"ל בארוכה,
19 שכל העשר ספירות הן כמו "שם" בעלמא), וא"כ
20 החכמה היא כמו דבר זר לגבי אין סוף ב"ה, אבל מכל
21 מקום אין סוף ב"ה מלוכש בחכמה (כמו הנמשל
22 המלוכש בתוך המשל).

וכמ"ש עומה אור כשלמה.

23 וזהו שנאמר עוטה אור כשלמה, דאור קאי על
24 תורה וכמ"ש ותורה אור, והתורה היא כמו לבוש
25 ושלמה להקב"ה, שהוא יתברך מלוכש בתורה וחכמה.
26

27 לכן ע"י עסק התורה יוכל ליהנות מזיו אור אין סוף
28 ב"ה ממש, מבחינת קדמונו של עולם.

29 מאחר שאין סוף ב"ה מלוכש בחכמה ובאורייתא
30 (דמחכמה נפקת), על כן, ע"י עסק התורה יוכל האדם
31 ליהנות מזיו אור אין סוף ב"ה ממש, מבחינת קדמונו
32 של עולם.

ד"ה חייב איניש פרק ב

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

22 כמו שאמר רחבה מצותך מאד בלי גבול ולא כמו שהן
23 באין בבחי' מקיף והעלם על כלים דאורות דז"א שנק' אדם
24 כו' וכמו מצות צדקה וחסד דעכשיו יגיע למעלה בחסד
25 דא"ס ממש כמו שהוא כו' וכן מצות תפילין וטלית להיות
26 כמו שהוא בעצמות א"ס וכה"ג וכך גם מצות ת"ת כמו
27 שהחכמה שבתורה היא בעצמות א"ס ממש שנק' חכמה
28 הקדומה או משל הקדמוני דלתבונתו אין מספר כלל ולא
29 כמו שיורדת למטה להיות בבחי' לבוש ומקיף דח"ע דא"א
30 ואו"א וז"א שנק' שם הויה בכלל דיו"ד וקוצו של יו"ד הן
31 בחי' כתר וחכמה בכלל כו' וכך בכל המצות יאיר בהן
32 פנימית ועצמות רצונו ית' שבמהו"ע ממש שעתה גם באדם
33 דאצי' אינו אלא רק כמו אותיות וציונים עליונים המורים
34 על בחי' עצמות האור דא"ס שבמצות עליונות (כמ"ש)
35 הראיני את מראיך שאינו אלא כמו המראה המורה על
36 העצם) כמו בתפילין דמאיר עלמא שגם ע"ז א' אשר יעשה
37 אותם האדם דלעילא וחי בהם והוא רק מהארות והמשכות
38 בהעלם שמאיר בתפילין שבראש האדם דאצי' וכן בעטפו
39 בטלית דכתיב עוטה אור כשלמה אבל לע"ל יתגלה כמו
40 שאור זה דשלמה דטלית הוא בעצמות א"ס וכן במקיפים
41 דד' בתים דתפילין שבראשו וכה"ג בכל מצוה ומצוה
42 בפרט כו' והוא לפי שכנ"י למטה לא תקרא לע"ל בת ציון

1 (כא) והנה כתיב ולציון יאמר איש ואיש יולד בה כו' פי'
2 לא כמו עתה שכאשר אדל"ע באה מצד עצמו
3 בלא אדל"ת כלל כנ"ל שזהו ענין איש מזריע תחלה
4 שיולדת נקבה אבל לע"ל יולד לציון איש בחי' זכר גם בלא
5 אדל"ת כמו שאשה מזרעת תחלה יולדת זכר וזהו איש
6 ואיש יולד בה א' מצד העלאת מ"ן דאשה מזרעת תחלה
7 שיולדת זכר והב' איש שני שנולד מצד איש מזריע תחלה
8 כו' ויהיה הכל כלולים כא' בבחי' איש א' וד"ל (שהרי א'
9 יולד ולא א' יולדו מפני שיוכללו בחי' מ"ן ומ"ד כא' ממש
10 ויולד איש א' שהוא בחי' לידת משיח שנאמר בו בני כו'
11 היום ילדתיך כו' שבא ע"י תשובה ומע"ט בעוה"ז דבחי'
12 או"ח דוקא וד"ל) וביאור הענין הנה מבואר למעלה בענין
13 אדל"ת שעושה אדל"ע שהוא ע"י מצות מעשיות להוסיף
14 אור דשם הויה באצי' זהו ענין אשה מזרעת תחלה כו'
15 והנה כל ו' אלפי שני' שנעשים המצות הרי הן מלוכשים
16 בדברי' גשמיים וגם כשהן עולין בהעלאת מ"ן למעלה לא
17 נעשה מזה רק בחי' תוס' אורות עליונים בשם הויה שהוא
18 בבחי' מקיפים דז"א שנק' אדם דאצי' כנ"ל בענין מצותי
19 כו' שמניח תפילין ומתעטף כו' אבל לע"ל יעלו המצות
20 דכנ"י עכשיו בשרש שרשן העצמי והוא כמו שהמה
21 בפנימי' ועצמות אא"ס ב"ה ממש שהן בבחי' א"ס ממש

5 שתעלה המל' עוד יותר לקבל מעצמות אא"ס שלמעלה גם
6 מפנימי' דא"ק שנק' אור ז' הימים בכלל וזהו שתקרא כנ"י
7 לע"ל ארץ חפץ שתקבל מחפץ ורצון העצמות ממש
8 שבמצות כמו שהן ממש במהו"ע כנ"ל:

שער החנוכה

1 אלא ציון עצמו והוא מ"ש ולציון יאמר כו' והיינו מפני
2 שלא תקבל מז"א אלא יהיו שוין ממש וכמ"ש והיה אור
3 הלבנה כאור החמה כו' ואור החמה יהיה שבעתי' כאור
4 ז' הימים שהן בחי' ימי קדם דקדמונו ש"ע ממש כו' מפני

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

12 הוא ופי' כי אם הי' נברא העולם במאמר א' היינו בחי'
13 מאמר בראשי' הי' העולם באופן אחר היותר נעלה והיינו
14 שהי' בחי' ביטול יותר (וע' בת"א בד"ה מזוזה מימין מענין
15 חפץ ע"ש) מאשר כעת שנברא בעשרה מאמרות כי אף
16 כעת שנברא ביי"מ מאמר בראשית הוא היותר נעלה שכולל
17 כל הי"מ, ויש מפרשי' בהיפוך והוא גם ע"פ דרך הפשוט
18 כי מה שנברא בע"מ הוא היותר נעלה מאשר אם הי' נברא
19 במאמר א' כי מאמר א' היינו בחי' מל' ועתה שנברא
20 בעשרה מאמרות הרי יש בה ג"כ מבחי' חכ' וכתר כו' ולכן
21 אור שנברא ביום ראשון הי' אדם מביט כו' וע"ד הקבלה
22 שבעת ימי בראשית המה ז"ת דע"ק.

כי תבואו אל הארץ כו' ושבתה

1 כי תבואו אל הארץ כו' ושבתה הארץ שבת לה'. וידוע
2 מה שיש לדקדק בזה הוא כי משמעות הפסוק מיד כי
3 תבואו אל הארץ אזי ושבתה הארץ קודם שש שנים. ויובן
4 בהקדם ענין תורה ותפלה דלפעמי' מצינו שהתורה גבוהה
5 מתפלה כמשארו"ל ות"ת כנגד כולם, ולפעמי' מצינו שיש
6 יתרון בתפלה כנגד בחי' התורה כמאמר והלואי יתפלל
7 אדם כל היום כולו, הנה כתי' וכל בניך למודי ה' וארו"ל
8 אל תקרא בניך אלא בוניך (אלו ת"ח שעוסקי' כו') ולהבין
9 זה י"ל תחלה מארו"ל בעשרה מאמרות נברא העולם והלא
10 במאמר אחד יכול להבראות ויש בזה שני פרושי' הא' הוא
11 כי פי' מאמר א' הוא מאמר בראשית כי בראשי' נמי מאמר

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

16 בה' וז"ש אשר לו אלקים קרובים שהאלקים קרובים לנש"י
17 שהם דבוקים בה', ואותה אומה הוא מעמיד מאברהם.
18 וזהו כמגדל דוד כי דוד הוא מל' כנס"י מקור נש"י ושיהי'
19 ההגדלה בדוד הוא ע"י אלף המגן, כי אלף הוא
20 מספר עצום ומורה על בל"ג, והוא ע"ד מ"ש נוצר חסד
21 לאלפים, ובמדרש דרשו אלף המגן על משה שניתנה
22 התורה על ידו לאלף דור שתתקע"ד דורות עלו במחשבה
23 להבראות ואחר כ"ו דורות ניתנה התורה שנאמר בה אנכי.
24 ובזה יובן מ"ש מגן הוא לכל החוסים בו, כי הנה כתיב
25 טוב לחסות בהוי' מבטוח באדם, כי נגד אדם דקדושה יש
26 אדם דבליעל כמ"ש עת אשר שלט האדם באדם לכן טוב
27 החסיון בהוי' מהבטחון באדם, אבל מגן לכל החוסים בו,
28 לא כתיב ה', כי בו הוא א"ס דלא אתרמיז בשום קוצא
29 ואתא וזהו בו סתם, וזהו מ"ש אנכי מגן לך שהמגן של
30 אברהם הוא מאנכי.

אנכי מגן לך

1 **וביאור** הענין דהנה כתיב כמגדל דוד בנוי לתלפיות אלף
2 המגן, כמגדל הוא ע"ד מ"ש באברהם ואעשך
3 לגוי גדול ואי' במד"ר שאמר אברהם מנח לא העמדת ע'
4 אומות, א"ל ממך אני מעמיד אותה אומה דכתיב בה כי
5 מי גוי גדול, ולכאורה הלא הם שבעים אומות והם ריבוי
6 יותר, אך הענין כמ"ש השקיפה ממעון קדשך מן השמים
7 וברך את עמך, וכתיב הבט משמים, כי אוה"ע אומרים רם
8 על כל גוים שהם מתנשאים א"ע למקום הגבוה אשר אם
9 צדקת מה תתן לו ולכן הם שולטים על בני", אבל שמים
10 הוא שם מים, מים הוא חכ"ע ומים הוא תורה כמ"ש כל
11 צמא לכו למים, וזהו אנו מבקשים שיהי' ההשפעה ע"י
12 השמים דוקא כי בשמים הוא דוקא נש"י המקיימים
13 תומ"צ, וזהו שישאל הם הגוי גדול שממשיכים בחי' גדול
14 הוי' באלקים כמ"ש גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו
15 מפני שנש"י הם דבקים לשם הוי' כמ"ש ואתם הדבקים

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

1 השפעת הכוחות על האברים

2 עד עכשיו הסביר הרבי נ"ע את ההשפעה של האברים
3 הגשמיים על הכוחות הרוחניים המלוכשים בהם, כעת הרבי
4 נ"ע מציג פן נוסף ביחס של הכוחות אל האברים, והוא
5 השפעת הכוחות על האברים:
6 **אמנם האברים בטלים אל הכחות וכמו שרואים במוחש,**
7 **שהיד הגשמית בטלה אל כח התנועה שמניע אותה וכן**
8 **בשאר האברים (ראם לא כן שלא היו בטלים לכוחות לא**
9 **היו בכחינת כלים להם כו') והביטול מתבטא בזה שהכחות**
10 **יש להם שליטה וממשלה על האברים ומנהיגים אותם כו',**
11 **והיינו לפי שהכחות הן בכחינת התגלות בהאברים על כן**
12 **הם מנהיגים את האברים, וזה גופא הוא מפני שהן כלים**
13 **הראויים לאור צורת הנפש על כן הכחות מתגלים בהם,**
14 **ובנודע שיש אופן של התלבשות שהמלביש מושל ושולט**
15 **על המלוכש וכמו בגלגולים רחמנא ליצלן שאם חלילה**
16 **מתלבשת נפש אדם בגוף של בעל חיים הרי הנפש לא**
17 **מסוגלת לבטא את עצמה בתוך גוף הבעל חי, ואז אותו בעל**
18 **חיים שולט על הנפש הרוחנית, שהיא סובלת בתוכו ולא**
19 **מצליחה להתבטא בו. ולעומת זאת אם מדובר על גלגול של**
20 **נפש בגוף אדם, הרי כיון שהגוף הוא כלי לנשמה היא**
21 **מסוגלת להתגלות בו ולהתבטא על ידו וכמו שנתבאר**
22 **במקום אחר²⁹, והיינו לפי שהמלביש כמו גוף של בעל חי**
23 **שמלביש נפש אדם אינו בכחינת כלי ראוי לנפש אדם**
24 **וממילא אין הנפש מתגלה שם כו'.**
25 **אבל בהתלבשות הנפש בגוף האברים הרי הם בכחינת כלי**
26 **והכחות מתגלים בהם ועל כן הם מושלים ושוטים עליהם**
27 **להנהיגם כו', ואם כן יש השפעה הדדית וחיבור שלם בין**
28 **הנפש לגוף, הגוף מצד אחד משפיע על כוחות הנפש**
29 **ומגשם אותם, אך מצד שני בטל אליהם ומונהג על ידם.**
30 **ולכן שליטה וממשלה זאת דהכחות על האברים אינו בדרך**
31 **הכרח שהכחות מכריחים אותם - למרות שמשתמשים**
32 **במושג של 'שליטה' זה לא באופן של הכרח כי אם מה**
33 **שפועלים בהם על ידי התלבשות והתגלות שלהם כו'.**
34 **ויובן זאת כיצד הכוחות מתלבשים באברים לא באופן של**
35 **הכרח, על ידי התבוננות בהתלבשות הכחות הרוחניים**
36 **עצמם זה בזה כמו כח השכל כשמתלבש בכח התנועה**
37 **ומנהיגו במלאכת הציור וכחאי גוונא – ועל זה הדרך, הרי**
38 **אין זה בדרך הכרח כי אם מה שפועל בו להיות כפי חיוב**
39 **השכל כו'.**

40 והכלל בזה הוא שאם מדובר על כוחות פנימיים הרי זה לא
41 באופן של הכרח אלא באופן של התלבשות, ולעומת זאת

42 כשמדברים על כוחות הפועלים באופן מקיף, כמו כח
43 הרצון, הרי זה יכול לפעול גם בדרך הכרח.
44 ובלשונו של הרבי נ"ע: ואין זה כמו פעולת הרצון שפועל
45 בכל הכחות והאברים שזהו בדרך הכרח להיותו כח נעלה
46 בעצם לכן בהתגלות כח הרצון הרי הוא מכריח התגלות
47 הכחות בו, וכמו ילד קטן שלא מסוגל להביך את הוראות
48 האדם המבוגר ולפעמים צריך לעשות את דבריו בדרך
49 הכרח, כיון שיש ריחוק ביניהם. כך כח הרצון שהוא כח
50 נעלה ומרומם, הרי האברים אינם כלים אליו ולכן פעולתו
51 בהם היא גם בדרך של כפיה.
52 וכן בהאברים שנשמעים לרצונו הוא שמתבטלים ממילא
53 לפני הרצון בו. - כמו אדם שאין לו חשק לעשות משהו
54 מסוים, הרי יש תקיפות ועוצמה לכח הרצון להכריח את
55 הגוף והנפש לעשות גם דברים שלא מעוניין בהם מצד
56 הכוחות הפנימיים. לעומת זאת כשמדברים על שני כוחות
57 פנימיים שמתלבשים אחד בשני הרי אופן הפעולה הוא
58 באופן של התלבשות, כיון שכל עניין הכוחות הפנימיים
59 הוא באופן של התחשבות וצמצום בתוך הכלי, והשפעת
60 הכוחות הפנימיים זה על זה היא באופן של קירבה
61 והדדיות.
62 אבל בהכחות פנימיים אינו כן בדרך כפיה והכרח כי אם
63 מה שפועלים להיות הכח התחתון כפי חיוב כח העליון
64 שזהו בדרך פנימי על ידי התלבשות והתגלות בו. - כלומר,
65 השפעת כח פנימי אחד על כח פנימי אחר הוא לא על ידי
66 התנשאות ורוממות אלא להיפך, על ידי התקרבות
67 והתלבשות של הכח האחד בכח השני, עד שמצליח לשנות
68 אותו ולהשפיע עליו בפנימיותו.
69 ולדוגמא כמו מה שאומרים את הכלל הידוע שהמוח שליט
70 על הלב הרי אין זה שליטה בדרך הכרח כי אם שפועל
71 השכל על ידי ההתבוננות חלישות בהטבע שכלב ומזככו
72 בו, וכמו שכתוב בספר של בינונים (תניא³⁰) הטעם מפני
73 שהלב מקבל חיות מהמוח שהרי המוח הוא מקור החיות
74 של כל האברים, והלב מרגיש שהמוח הוא מקור חיותו, ויש
75 שייכות ביניהם, על כן המוח שליט בו, והיינו על ידי שהלב
76 הוא כלי אל המוח ומעוניין לקבל ממנו על כן המוח שליט
77 על הלב בכחינת אור פנימי של התגלות והזדהות בו, וכמו
78 שהוא בהשפעה של הכוחות הפנימיים אחד בשני, כן הוא
79 שליטת הכחות בהאברים כו'.
80 וכמו כן הענין ברוחניות בהתלבשות הנפש האלוקית בנפש
81 הבהמית שהנפש האלוקית מושל ושולט על הנפש הבהמית
82 אין ענינו בכחינת שליטה בהכרח - למרות שבודאי יש

- 1 לפעמים שהשליטה היא באופן של הכרח, זו לא ההשפעה
2 האמיתית של הנפש האלוהית על הנפש הבהמית, אלא עיקר
3 ההשפעה דוקא באופן של התלבשות והשפעה פנימית, כי

חג השבועות, תער"ב, לפרט קטן

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ו

1 הסיבה לכל הנ"ל: רצונו העצמי בהעלם ואינו מאיר בגלוי, ולכן נמשך אחרי החומריות. "כלי
2 ריקן" מתאוות גשמיות, הוא כוס לקבל ישועות וחסדים הנשפעים בה. אבל "כלי מלא"
3 מרצונותיו החומריים, "אינו מחזיק" את החסדים העליונים.

- 4 **והנה** הסבה העקרית בכל זה, הוא לפי שהוא בחוזה
5 לארץ. והינו, שהרצון העצמי הוא אצלו בהעלם
6 והסתר ואינו מאיר אצלו בגלוי, ולכן הוא נמשך בכל
7 עניניו אחרי הגשמיות והחמריות, דהא בהא תליא^י, דלפי
8 שגמ' אחר הענינים החמריים, מתעלם הרצון הפנימי
9 והעצמי ביותר, ועל ידי התעלמות הרצון העצמי מתגבר
10 העביות והגסות ביותר, דהנה מאחר שהוא מלא במחשבות
11 ורצונות מהבלי העולם ומעניני גופו ותאוותיו הגשמיים,
12 הרי הוא איננו יכול להחזיק בעצמו דבר טוב, כי דוקא
13 כלי ריקן מחזיק אצל מלא אינו מחזיק, וזהו שאמרו רז"ל
14 על פסוק "כי בעליך עשיר ה' צבאות שמו", "אין האשה
15 כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי", פרוש שתהיה
16 בבחינת כלי קבול לקבל בחינת ההשפעה, וזהו ענין דכתיב
17 "כוס ישועות אשא", שפנסת ישראל מקור נשמות ישראל
18 הוא בבחינת כלי לקבל בחינת ישועות, הם הם בחינת
19 חסדים העליונים הנשפעים בה, ואמנם הנה כלי ריקן דוקא
20 מחזיק להיות בבחינת "ואמונה כל זאת", והפנה דכאשר
21 הוא ריק מרצונות עצמיים ומתנהג על פי תורה, אז הוא
22 כלי טוב ומתגלה בו האמונה האמתית שהוא ענין גלוי
23 רצון הפנימי והעצמי הנ"ל, מה שאין פן מלא אינו מחזיק,
24 והינו דכאשר הוא מלא מכל רצונותיו הגשמיים לאמר
25 ש"זה אני רוצה וזה אין אני רוצה", דיש בטבע גני אדם
26 שאינם רוצים בטוב כלל, וכמו שגראה במחשך גם במי
27 שהתחנף בחנוף טוב בתורה ותפלה, וההרגל נעשה טבע
28 אצלו שמיקר בדברי תורה, ולפעמים גם מתעורר בזה
29 בהתעוררות טובה בחשיקה וחיפצה להבין הדבר לעמקו
30 ולאשורו דוקא, ומעמיק דעתו להבין שהוא על בריו
31 בסדר נכון, וגם מתבונן בהשכלי של הענין שהוא ויש לו
32 חיות בזה לשעה והיא כאלו הוא מסור ונתון לזה בכל
- לבו ודעתו, והרצאה כי מעין בזה וחושב כל פרטי עניני
המשכל ההוא ושקלו היטב בשכלו עד כי הענין ההוא
הוא אצלו כמנח בקפסא דבר שלם ומסדר לכל פרטיו
ועניניו כפי חיוב ההשכלה ההיא, והדבר כמס אתו עמו
בהשכלה ברורה, ויכול בכל עת לדבר בזה כי הדבר ברור
לו ומאיר בשכלו, ועוד יותר כי יש לו תשוקה גדולה לחזר
על דברי ההשכלה ההיא בכלל ובפרט, כי היא בהא תליא^י,
דמאחר שיש לו תשוקה אל הענין ההוא ממילא הדבר
ברור בשכלו, ולהיות שההשכלה מאירה בשכלו, לזאת
הנה מזמן לזמן יתגדל אצלו התשוקה והחפץ לחזר על
דברי ההשכלה ההיא, ואחר כל זה הוא אינו רוצה בה
כלל, דהלא כלל ידוע הוא דלא המדרש הוא העקר כי אם
המעשה בפעל ממש, וכל דבר השכלה הרי בהכרח שמחייב
איזה מדה, ועוד זאת דכללות ענין ההשכלה מחייב ברור
וזכוף המדות, וכן היציאה והעסקת עצמו מענינים
הגשמיים וחמריים, השכלה איז מחייב בדרך ממילא דעם
ארוס גיין פון ענינים הגשמיים, און דעם אפרייסיין זיך
פון ענינים החמריים. אמנם זה הוא רק בשכל אלקי,
ודוקא בשלומדים את השכל על פי יסודי העבודה שכלב,
אבל אדם האומר "זה אני רוצה וזה אין אני רוצה",
ומטעים דבריו ומצדיק את עצמו לומר כי ללמד דבר עיוני
ושכלי הוא רוצה לפי שזה הוא יכול, אבל בהנוגע לעבודה
הן בברור וזכוף המדות והן בעבודה שכלב אינו יכול,
אשר האמת הוא שאינו עושה חשבון בנפשו כלל מה הוא
יכול ומה אינו יכול, דנה שגדמה לו שהוא יכול הוא רק
מפני שהוא רוצה בזה, והטעם מפני מה הוא רוצה בזה
הוא לפי שכן יכול להתגאות ולהיות מציאת דבר מה,
ונה גופא הוא הטעם שאינו רוצה בעבודה שכלב דעקרה
בטול והעדר המציאות, והוא אינו חפץ כלל בכטול,

1 להיותו עב וגם בעצם מהותו, ואשר על כן כל ענינו הוא
2 רק בדבר אשר יוכל להראות ישותו וגסותו ביותר, ואינו
3 נותן אל לבו כלל כי בהנהגתו זאת הרי הוא מתרחק
4 מאלקות עוד יותר ומשחית נפשו רחמנא לצלן עד כי
5 נעשה חס ושלום מרחק מכל דבר אמת, ונעשה רחמנא
6 לצלן מאוס ומתעב למעלה, וכה יורד רחמנא לצלן מדחי
7 אל דחי עד שנעשה גורם לחילול השם כו', אשר דבר זה
8 יכול כל אחד ואחד למצא בנפשו הן בעלי עסקים והן

9 יושבי אהל, אשר כל אחד מראה עליהם "ראו פלוני ופלוני
10 העומדים בסוד קדושים רבה, וכמה מכערים מעשיהם
11 שאינו בערף כלל לפי מעלתם" כו', ואפלו מי שעסקו
12 בתורה ועבודה שכלב באמת, אף כל זמן שלא פעל בעצמו
13 בעבודתו למסר ולתת עצמו לאלקות ועניני אלקות, והוא
14 עוד אומר "זה רוצה אני וזה אני רוצה", הרי הוא כלי
15 מלא שאי אפשר לו להחזיק כלל בחינת ישועות וחסדים
16 עליונים.

שבת חנוכה, תרפ"ו

לקוטי דיבורים

1 אמנם, המקום דגן עדן הוא מקום רוחני אלקי, היינו
2 דלא לבד שהוא רוחנית, הנה הוא רוחני אלקי, אלקות
3 רוחנית, עולם ונבראים הם אלקות שהתלבשה בלוש
4 גשמי, בנבראים יש גם כן גשמיות ורוחניות, למשל
5 רוחניות גופנית היא דיבור מחשבה, אויר וכו', גשמיות
6 נפשית היא כוחות הנפש, אבל כל זה הוא מה שבחוק
7 הנבראים, ומה שהוא בחוק הנבראים הנה גם הרוחניות
8 היותר נפלאה אינה יוצאת מגדר ההגדרה דששה קצוות
9 בשטח מקום ומההגדרה דעבר הוה ועתיד בענין הזמן,
10 אבל חוק הבורא יתברך אינו מוגדר כלל בגדרים אלו,
11 ולזאת הנה אלקות אין לו מושג לנו מה היא, כי זה
12 למעלה מהשגתנו. אמנם העדר ידיעה זו דענין רוחני
13 אלקי בכלל, ומקום רוחני בפרט הוא רק בהשגתנו,
14 דאנחנו בנפש השכלי המלוש במוח גשמי אין אנו
15 תופסים השכלה וידיעה זו, אבל הנשמה המחיה אותנו

16 יודעת זאת ואופן ידיעתה והשגתה, הנה הגם שאין אתנו
17 יודע עד מה איך הם גדרי השגת הנשמה, ומה נקרא
18 אצלה ידיעה והעדר הידיעה וברירו מילתא כי גם
19 בנשמות ישנם חילוקי דרגות דתלמיד חכם ועם הארץ,
20 ומובן דנושא ענינים אלו אינו כלל מאותם התוארים
21 הנקראים אצלנו תלמיד חכם ועם הארץ, דתלמיד חכם
22 הוא היודע ולומד תורה, ועם הארץ הוא העוסק בישובו
23 של עולם ואינו עוסק בתורה, והעדר ההתעסקות בתחלה
24 בא בעזיבת כללות הענין, ענין לימוד התורה אין לו
25 חשיבות אצלו, ענין זה אינו נוגע לו, ומוסר עצמו לעניני
26 עולם ומכניס עצמו בזה עד שהוא נבלע בעניני עולם,
27 ומסיח דעתו מלימוד התורה, בקביעות מוגבלים, רק
28 לפרקים גם הוא משתתף באיזה שיעור של לימוד, ומזמן
29 לזמן גם זה מתקרב עד שבמשך הזמן נעשה עם הארץ
30 שמוחו אטום מלקבל דבר תורה.

ב' דחג השבועות, תרצ"ג

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ – תרנ"ב

1 ג', י"א ניסן, תרנ"ג.

2 הסיפור השבעה עשר מסיפורי כ"ק אדמו"ר הרה"ק ביאלטא:

3 בפרור העיר טארנאוו בגאליציען גר איש אחד ור' אליעזר ליפא שמו. והי' האיש ההוא פשוט
4 שלא יכול ללמוד תורה, וגם פירוש המלות של התפלות ומזמורי תהלים לא ידע, אבל הי' איש תם
5 וישר, מתפלל בציבור ועונה אמן, אמן יהא שמ"י רבא מברך כו', שומע קריאת התורה מתוך החומש,
6 בבית הכנסת לא דיבר מעולם דיבור של חול, והי' מכבד תלמידי חכמים ובני תורה.

7 בילדותו נתיתם רא"ל מאת אביו שהי' כל ימיו הצנע לכת. כולם ידעו בו בר' אלימלך²⁰ אשר הוא

המכונה פילט מלאנצקרון (משמש בבית הרב המגיד ממעזריטש), בני
הר"ר אברהם מטיטקין (אחיו של הר"ר יעקב קאפיל ליפשיץ

20) אביו של ר' אליעזר ליפא. בספר "אהל אלימלך" (פרמישלה,
תר"ע) סימן קנ (לג, ב) שאחיו של ר' אליעזר ליפא הי' הר"ר אלימלך

- 1 ת"ח גדול ובקי בש"ס רש"י ותוספות בעל פה, אבל מעולם לא דבר עם איש בדברי תורה, בבית הכנסת
- 2 ה' עומד אצל התנור ומתפרנס ממלאכת החייטות, ולעת זקנתו הולידה לו אשתו את בנו רא"ל. בצאתו
- 3 מרחם אמו, מתה עליו אמו, ובהיותו כבן שנה מת אביו. ויקחהו דודו ר' אברהם לייב אחי אמו היושב
- 4 באחד הכפרים סביבות טארנאוו לביתו לגדלו. חינוכו של רא"ל ה' בתכלית הפשיטות, כי דודו רא"ל
- 5 ה' טרוד בעניני עסקיו, והילד גדל ללא תורה עד אשר נה' לאיש פשוט. ובכואו לעונת השידוכים,
- 6 השתדך עם יתומה אחת אשר גדלה ושרתה בבית הרב הגאון הצדיק ר' משה מאיר מטארנאוו.
- 7 רא"ל, אף כי ה' מכיר בעניני עסקי הכפר, בכל זה לא חפץ להתפרנס מעניני מסחר, כי באחד
- 8 הפעמים אשר שמע לימוד האגדה מפי ר' גדלי' המלמד הלומד לפני קהל השומעים בין מנחה למעריב,
- 9 שמע כי הנהגה מיגיע כפיו חביב לפני הקב"ה מאד. ויבחר בעבודת עבודה.
- 10 כמה עניני עבודה ומלאכה עשה רא"ל. הוא ה' בנאי, עושה תנורים, בוקע עצים, חורש גנים, קוצר
- 11 שחת – וכה עברו עליו כמה שנים.
- 12 כעשר שנים אחר חתונתם נולד להם בן, ויקראו לו בשם אביו ר' אלימלך. וכעבור חמשה ששה
- 13 שנים נולד להם בנם השני, ויקראו לו בשם חותנו משולם זוסיא²¹.
- 14 הילדים היו חלושים ביותר בגופם, וגם דעתם לא ה' מפותח כל כך. ולמרות זה אשר רא"ל ואשתו
- 15 ה' מוסרים את הילדים על ידי מלמדים טובים, לא הצליחו בלימודם.
- 16 בעת ההיא בחר רא"ל בפרנסת הספקת מים בפרור העיר מן הנהר הרחוקה משם כפרסא. ובזה
- 17 התפרנס לרוחה לפי ערכו, כי בע"ב נכבדים עלו בגורלו וארבעה מהם שהיו משלמים בעין יפה.

אלימלך" ור' משולם זוסיא מאניפאלי, כדלקמן בסיום הסיפור.
בספר "אהל אלימלך" (הני"ל) סימן קצו (מא, א) שהר"ר זושא נולד
ט"ו שנים קודם הר"ר אלימלך.

ממעורר שבעמח"ס שערי גן עדן וסידור קול יעקב, בן הר"ר משה
ליפשיץ בנו של הר"ר אברהם מבריסק בעל זרע אברהם עה"ת
(זולצבאך, תמ"ה).

(21) והם האחים הצדיקים ר' אלימלך מליזענסק (ה"נעם)

אגרות קודש

- 1 ב"ה ח' תמוז תרצ"ד
- 2 ווארשא
- 3 . . . ובדבר לימוד החסידות ברבים, עליהם להשתדל
- 4 להסביר לפני השומעים שיחיו דברים שיכולים להבין, ובפרט
- 5 בעניני התעוררות העבודה, הנחלק לכמה פרטים כוללים:
- 6 א) החיות בלימוד התורה וקיום המצות, פשוט מקיים זיין
- 7 מצות מיט א לעבעדיגקייט, און לערנען מיט א גישמאק.
- 8 ב) תיקון המדות, א) בהרחקת המדות רעות דקנאה,
- 9 שנאה, כעס, שקר וגאווה, ומחלוקת והדומה לזה. ב) הרגילות
- 10 במדות טובות דאהבת חבירו ולקרבו לעניני תורה ומצות,
- 11 להשתתף בשמחתו וטובו, וח"ו וח"ו, ליקח חלק בצערו לנחמו
- 12 ולעודדו, לעשות גמ"ח איש עם רעהו. ג) הרגילות לשעבד את
- 13 המוח להבין דבר מושכל, כי באמת, במדה ידועה, הנה גם
- 14 איש פשוט יכול לקבל דבר שכל, והראי' דההשכלות
- 15 וההתחכמות בתחבולות דעניני משא ומתן הוא מבין, ולפעמים
- 16 משכיל בזה בהתחכמות גדולה, ומפני מה אינו מבין של תורה,
- 17 אלא שהוא מב' טעמים:
- 18 א. הוא היאוש הכללי וההחלט בעצמו, שהוא אינו שייך
- 19 ללימודים כאלו, כפתגם ההמון, אזא לימוד איז ניט פאר אים,
- 20 שהוא מתיאש מזה ומחליט בעצמו, שלימוד זה אינו שייך
- 21 אליו, ובאמת הוא טעות עיקרי המאבד רוב טוב חלק גדול
- 22 מאחב"י ש"י, המיחסים עצמם על דגל אנשים פשוטים
- 23 ועוזבים את הלימודים, ועל ידי זה נעזבים מרוב טוב.
- 24 ובכן החובה על כל אחד ואחד שיש לו זיק אהבת ישראל,
- 25 לעורר על דבר זה ולהסביר בטוב טעם ודעת אמיתי, כי שיטה
- 26 זו של יאוש והחלט דהערך ההבנה בלימוד, טעות היא, והיא
- 27 סיבה גורמת בנזקין רבה.
- 28 ב. הוא העדר הרגילות בלימוד, כי גילוי כח השכל תלוי

22 - מאנשים אשר תחלה התייחסו על דגל הפשוטים, וכאשר
 23 התעוררו לכנוס בשערי תורה בסדר מסודר זכו לעלות מדרגא
 24 לדרגא בסולם ההבנה.
 25 והעולה על כולנה הוא הרצון והחפץ פנימי, הפועל גילוי
 26 הכח וזיכוך האבר, וכמאמר ואין לך דבר העומד בפני הרצון,
 27 ומבואר ענינו בארוכה בחסידות, כי הרצון הוא כח עליון הבא
 28 בגזירה, ומכריח כי יהי גילוי הכח, וגם פועל שלימות הכשרת
 29 הכלי של הכח ההוא, והכל בדרך שליטה וממשלה.
 30 אשר על כן החפץ באמת לאמיתו להיות ממזכי הרבים,
 31 ולזכות להאיר נפשו באור החיים בעלמא דין, להיות הון
 32 ואושר נצחי בביתו בעוה"ז וצדקתו עומדת לעד, ישים לבו
 33 ונפשו ודעתו ותבונתו לעורר על לימוד החסידות, ויהי יקר לו
 34 גם איש אחד שיקרבו ללימוד זה, כי כל אחד מישראל הוא
 35 עולם מלא.
 36 ואשרי האיש השם נפשו בחיים של התעוררות לתורה
 37 ועבודה, ובמדה שהאדם מעורר את חבריו ומכיריו לקביעות
 38 עתים לתורה ברבים, הנה במדה זו יתעוררו עליו ועל כל
 39 העוזרים והמשתתפים בהתעוררותו והלימוד רחמים רבים
 40 וחסדים העליונים להשפיע להם שפעת חיים וברכה מרובה
 41 בריבוי אחר ריבוי בגשמיות וברוחניות.

1 ברגילות כמו שארי הכחות.

2 כחות הנפש הם אברי הנפש, בדוגמת דבר, כמו האברים
 3 שהם אברי הגוף, וכשם שבאברי הגוף הרי יש בהם קדימה
 4 ואיחור, בקומת האדם, דהראש הוא מעלה והראשון, והרגלים
 5 מטה ואחרון, הנה כמו"כ הוא באברי הנפש, שהם הכחות,
 6 הנה כח השכל הוא הראשון בהכחות פנימיים - כי הכחות
 7 מקיפים דעג ורצון, הם גבוהים במעלה לגבי הכחות פנימיים
 8 - וכח ההילוך ותנועה הוא כח היותר אחרון, אמנם הצד השווה
 9 שבהם הוא, שכל כח מתפתח ע"י שקידת פעולותיו, בדוגמת
 10 דבר, כמו התפתחות האברים.
 11 וכמו שאנו רואין במוחש, שכאשר האדם ישכב כמה
 12 שבועות במטתו יחלשו רגליו, שלא יוכל לעמוד עליהם, ואין
 13 זה חולי ח"ו, כ"א חלישות הבאה בסבת העדר הפעולה, ונקי
 14 בלשון בני אדם, די קראפט איז איינגעשלאפן, ולעומת זה,
 15 השוקד בהילוך מתחזק האבר, שרגליו חזקים ומתפתח הכח
 16 הרוחני דהילוך. וכן בכח השכל והכלי שלו, חומר המוח, אשר
 17 בהעדר השימוש, נחלש המוח ומתעלם השכל, עס ווערט
 18 אפגעשוואכט דער מוח און במילא שלאפט איין דער כח.
 19 והעצה היעוצה היא הרגילות, להרגיל גילוי כח השכל
 20 בהכלי שלו חומר המוח, בדוגמת גילוי כח ההילוך ברגל,
 21 והמוחש עד כי כמה וכמה אלפים ורבות מישראל - כן ירבו

אג"ק מוהרריי"צ נרד"ג

אגרות קודש

ב"ה, ה' אדי"ש, תשי"ט
 ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נר"נ בעל מדות
 מו"ה יום טוב ליפמאן שי

שלום וברכה!

ע"י הרבני וו"ח אי"א מו"ה דובער שי פאנטילעיינעו קבלתי תשורתו הכי יקרה מכתב אמו"ר
 זללה"ה והפטור, אשר נוסף על כללות הענין דמילתא אלבישיהו יקרא, הרי גם הוראה בו בהנוגע לכתובת
 דמתקריא ע"ש יהודי ולעשותו לשם טפל לשם חול.

וכן נעם לי להודע מהנ"ל בהנוגע לכת"ר בכלל, ויהי רצון אשר עוד רבות בשנים ינצל משרתו בקדש
 רב בית הכנסת לחזק שם עניני יהדות ולהפיצם באופן דמוסיף והולך מוסיף ואור ומתוך הרחבת הדעת.

בכפילת תודה על התשורה האמורה ובברכה לארך ימים ושנים טובות.

בכבוד ובברכה לפורים שמח.

יִסְדּוּ וּבִמְתַּכְנֹתוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ
יְהִי־לָכֶם׃ ֶ׃ אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן
מִמֶּנּוּ עַל־זֶרַח וְנִכְרַת מַעֲמִיו׃ ֶ׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סָמִים נָטָף ׀ וּשְׁחַלְתָּ וּחִלְבָּנָה
סָמִים וּלְבָנָה זָכָה בָּד בְּבַד יְהִי־הָ׃ ֶ׃ וַעֲשִׂיתָ אֹתָהּ
קַמְּרֹת רֻקַח מַעֲשֶׂה רֻקַח מִמָּלַח מְהוּר קֹדֶשׁ׃
ֶ׃ וּשְׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הִדֵּק וְנִתְּתָה מִמֶּנָּה לַפָּנִי הָעֵדֹת
בְּאַהֲל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֹעֲדֵךְ לָךְ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים
תִּהְיֶה לָכֶם׃ ֶ׃ וְהַקַּמְרֹת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בִּמְתַּכְנֹתָהּ
לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה׃ ֶ׃ אִישׁ
אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְּמֹה לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מַעֲמִיו׃ ֶ׃
לא ׀ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ בִּרְאָה
קִרְאתִי בְשֵׁם בְּצִלָּאֵל בֶּן־אֹוֹרִי בֶן־חֹור לְמִטָּה
יְהוּדָה׃ ֶ׃ וְאַמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָהּ
וּבְתוֹנָנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה׃ ֶ׃ לְחֹשֶׁב מַחֲשַׁבֹּת
לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנַחֲשֹׁת׃ ֶ׃ וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן
לְמִלֵּאת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה׃ ֶ׃ וְאֲנִי
הִנֵּה נֹתְתִי אֹתוֹ אֶת אֱהִלְיָאֵב בֶּן־אַחִיסַמְדָּי לְמִטָּה
רֵן וּבִלְבַב פְּלִחֻכִּים־לֵב נֹתְתִי חֻכְמָה וַעֲשׂוֹ אֶת
פְּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךְ׃ וְאֵת ׀ אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הָאֹרֶן
לַעֲדֹת וְאֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת פֶּל־פְּלִי
הָאֹהֶל׃ ֶ׃ וְאֶת־הַשְּׁלֶחַן וְאֶת־פְּלָיו וְאֶת־הַמִּנְרָה
הַטְּהֵרָה וְאֶת־פֶּל־פְּלִיָּה וְאֵת מִזְבַּח הַקַּמְרֹת׃
ֶ׃ וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־פֶּל־פְּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר
וְאֶת־כִּנּוֹ׃ וְאֵת בִּגְדֵי הַשֹּׂרֵד וְאֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ
לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן׃ ֶ׃ וְאֵת שִׁמֹן
הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קַמְרֹת הַסָּמִים לְקֹדֶשׁ כָּל־אֲשֶׁר־
צִוִּיתִיךָ יַעֲשׂוּ׃ ֶ׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ֶ׃ וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֵךְ אֵת־
שְׁבַתֹתִי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בִּינִי וּבִינֵיכֶם
לְדֹרֹתֵיכֶם לִדְעֹת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקֹדְשְׁכֶם׃
ֶ׃ וּשְׁמֹרְתֶם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם
מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי פֶל־הָעֲשֶׂה בָהּ מְלָאכָה
וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ׃ ֶ׃ שֵׁשֶׁת יָמִים
יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שְׁבַתוֹן קֹדֶשׁ

ל י וידבר יהוה אל־משה לאמר: י כִּי תִשָּׂא
את־ראש בני־ישראל לִפְקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כֶּכֶר
נִפְשׁוֹ לַיהוָה בַּכֶּכֶר אַתֶּם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף
בַּכֶּכֶר אַתֶּם: יז הַיְתָנוּ כָּל־הָעֶבֶר עַל־הַכֶּכֶרִים
מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל
מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: (לז) יח כָּל הָעֶבֶר
עַל־הַכֶּכֶרִים מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה יִתֵּן תְּרוּמַת
יְהוָה: יט הָעֲשִׂיר לֹא־יִרְפָּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִישׁ
מִמִּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לַתֵּת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכֶכֶר
עַל־נַפְשֵׁיכֶם: כ וְלִקְחֹתָ אֶת־כֶּסֶף הַכֶּכֶרִים מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אוֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכֶכֶר
עַל־נַפְשֵׁיכֶם: כ (ישראל) יי וידבר יהוה אל־משה
לאמר: יג וְעָשִׂיתָ כִּיֹּר נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה
וְנָתַתָּ אוֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה
מַיִם: יד וּרְחֲצוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־
רַגְלֵיהֶם: טו בְּבָאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא
יָמוּתוּ אוֹ בַגְּשָׁתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ לַהֲקָטִי
אִשָּׁה לַיהוָה: טז וּרְחֲצוּ יְדֵיהֶם וּרְגְלֵיהֶם וְלֹא יָמוּתוּ
וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹא יִזְרְעוּ לְדֹרֹתָם: פ (ע"כ במכבת
שבת וכו')
כז וידבר יהוה אל־משה לאמר: כח וְאַתָּה קַח־לָךְ
בָּשָׂמִים רֹאשׁ מֵרִדְרוֹר חֲמֵשׁ מְאֹת וּקְנֹמֶן־בָּשֶׂם
מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם וּקְנֵה־בָשֶׂם חֲמִשִּׁים
וּמֵאֲתָיִם: כט וְקִדֵּה חֲמֵשׁ מְאֹת בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן
זֵית הַיֵּין: לו וְעָשִׂיתָ אוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקֶח
מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רֶקֶח שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:
לז וּמִשְׁחַתָּ בוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדֻת:
לח וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת־הַמִּנְרָה וְאֶת־
כִּלָּיהָ וְאֶת מִזְבֵּחַ הַקָּטֹרֶת: לה וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה
וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּנּוֹ: לו וְקִדֵּשְׁתָּ
אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים כָּל־הַנֶּגַע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:
לז וְאֶת־אֹהֶרֶן וְאֶת־בָּנָיו תַּמְשִׁחַ וְקִדֵּשְׁתָּ אֹתָם לַכֹּהֵן
לִי: לא וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבָּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־
קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם: לב עַל־בָּשָׂר אָדָם לֹא

לִיהוֹה פִּלְהַעֲשֶׂה מְלֹאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת
 יוֹמָת: ^{טו} וַשְּׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת
 אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: ^{יז} בִּיְנִי וּבֵין בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה
 יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי
 שָׁבַת וַיִּנְפֹּשׁ: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (זקוטי שיחות לא עמ' 132)

זה יתנו . . . ממצית השקל (ל, יג)

נתינה זו מתדירה בנותן את התחושה שאינו אלא 'ממצית',
 ואין לו שלמות בלי הממצית השנייה – הקב"ה. וכידוע,
 שהקב"ה וקנסת ישראל הם שני 'מצאים', שקל אחד מהם הוא
 'פלג גופא' כביכול (פי הנשמה היא "חלק אלקה ממעל").
 וכתורת הרב המגיד על הפסוק "עשה לך שתי תצורות":
 תצורות – תצאי צורות. שתי תצורות – הקב"ה וקנסת ישראל.
 שביחד הם צורה שלמה.

שני ^{יח} ויתן אל־משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני
 שני לחת העדת לחת אבן כתבים באצבע
 אלהים: **לב** ^א וירא העם כי בשש משה לדרת
 מן־ההר ויקהל העם על־אהרן ויאמרו אליו קום |
 עשה־לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כִּי־זוה | משה
 האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו
 מה־היה לו: ^ב ויאמר אלהם אהרן פרקו נזמי
 הזהב אשר באזני נשיכם בנכם ובנתיכם והביאו
 אלי: ^ג ויתפרקו כל־העם את־נזמי הזהב אשר
 באזניהם וביאו אל־אהרן: ^ד ויקח מידם ויצר אתו
 בחרט ויעששו עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך
 ישראל אשר העלוך מארץ מצרים: ^ה וירא אהרן
 ויבן מזבח לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג ליהוה
 מחר: ^ו וישכימו ממחרת ויעלו עלת ויגשו שלמים
 וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק: **פ** ^ז וידבר
 יהוה אל־משה לך־רד כי שחת עמך אשר העלית
 מארץ מצרים: ^ח סרו מהר מן־ההרך אשר צויתם
 עשו להם עגל מסכה וישתחוו־לו ויזבחו־לו
 ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ
 מצרים: ^ט ויאמר יהוה אל־משה ראיתי את־העם
 הזה והנה עם־קשה־עָרֵף הוא: ^י ועתה הניחה לי

ויחר־אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול:
^{יא} ויחל משה את־פני יהוה אלהיו ויאמר למה
 יהוה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ
 מצרים בכח גדול וביד חזקה: ^{יב} למה יאמרו
 מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים
 ולכלתם מעל פני האדמה שוב מחרון אפך והנחם
 על־הרעה לעמך: ^{יג} וזכר לאברהם ליצחק ולישראל
 עבדיך אשר נשבעת להם כך ותדבר אלהם
 ארבה את־זרעכם בכוכבי השמים וכל־הארץ
 הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעלם:
^{יד} וינחם יהוה על־הרעה אשר דבר לעשות
 לעמו: **פ** ^{טו} ויפן וירד משה מן־ההר ושני לחת
 העדת בידו לחת כתבים משני עבריהם מזה ומזה
 הם כתבים: ^{טז} והלחת מעשה אלהים המה
 והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על־הלחת:
^{יז} וישמע יהושע את־קול העם ברעה ויאמר אל־
 משה קול מלחמה במחנה: ^{יח} ויאמר אין קול ענות
 גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי
 שמע: ^{יט} ויהי כאשר קרב אל־המחנה וירא את־
 העגל ומחלת ויחר־אף משה וישלך מידו את־
 הלחת וישבר אתם תחת ההר: ^כ ויקח את־העגל
 אשר עשו וישרף באש ויטחן עד אשר־דק ויזר
 על־פני המים וישק את־פני ישראל: ^{כא} ויאמר
 משה אל־אהרן מה־עשה לך העם הזה כִּי־הבאת
 עליו חטאה גדלה: ^{כב} ויאמר אהרן אל־יחר אף
 אדני אתה ידעת את־העם כי ברע הוא: ^{כג} ויאמרו
 לי עשה־לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כִּי־זוה |
 משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו
 מה־היה לו: ^{כד} ואמר להם למי זהב התפרקו
 ויתנו־לי ואשליכוהו באש ויצא העגל הזה: ^{כה} וירא
 משה את־העם כי פרע הוא כִּי־פרעה אהרן
 לשמצה בקמיהם: ^{כו} ויעמד משה בשער המחנה
 ויאמר מי ליהוה אלי ויאספו אליו כל־בני לוי:
^{כז} ויאמר להם כה־אמר יהוה אלהי ישראל שימו

מֹשֶׁה עִדְבָּאוּ הָאֱהֱלָה: ַוְהָיָה כִּבְּא מֹשֶׁה
הָאֱהֱלָה יִרְדַּע עֲמֹד הָעֵנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֱהֱלָה וְדַבֵּר
עִם־מֹשֶׁה: ַוְרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עֲמֹד הָעֵנָן עָמַד
פֶּתַח הָאֱהֱלָה וְקָם כָּל־הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּ אִישׁ אֶת־פָּתַח
אֱהֱלֹ: ַוְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים
כַּאֲשֶׁר יִדְבֹר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה
וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן זָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ
הָאֱהֱלָ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ תשא תנש"א)

שני לוחות העדות (לא, יח)

לחת כתיב, שהיו שתייהן שוות (רש"י)

כלומר: הלוח השני, שבו מופיעות מצוות לא תעשה, אינו
נחות בערכו מהלוח הראשון, המכיל מצוות עשה (וגם "לא יהיה
לך" ו"לא תשא" הם הסתעפות של מצוות עשה, "אנכי"). שכן,
גם קיום מצוות לא תעשה, העדר העשייה ושלילה, הוא ענין
חיובי: חבור האדם עם הקב"ה ('מצוה' מלשון צומא וחבור).

שלישי יב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֵתָּה אָמַר אֱלֹי
הָעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאֵתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת
אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאֵתָּה אֲמַרְתָּ יִדְעִיתִךְ בְּשֵׁם
וְגַם־מִצְוַת חֵן בְּעֵינַי: ַוְעֵתָּה אִם־נָא מִצְוַתִּי חֵן
בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דְּרָכְךָ וְאַדְרֹעַךְ לְמַעַן
אֲמַצְאֲחֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאָה כִּי עִמָּךְ הִנְי הַזֶּה:
י וַיֹּאמֶר פָּנֵי יֵלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ: ַוַּיֹּאמֶר אֱלֹו
אִם־אֵין פָּנֶיךָ הַלֹּכִים אֶל־תַּעֲלֶנּוּ מִזֶּה: ַוּבַמָּה א
יִדְעֵ אִפּוֹא כִּי־מִצְוַתִּי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעִמָּךְ הָלֹא
בְּלִכְתֶּךָ עִמָּנוּ וְנַפְלִינוּ אֲנִי וְעִמָּךְ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר
עַל־פָּנֶיךָ הָאֲדָמָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 347)

אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה (לג, טו)

מבאר בחסידות, שבמשכן לא היה האש של מעלה בדמות
אריה, היינו "פני אריה אל הימין", כי משה לא רצה במלאך,
אלא "ותצא אש מלפני ה'". וזה מתאים לפרוש רש"י כאן:
"על ידי מלאך אל תעלנו מזה". אבל בזהר (ח"ג לב, ב) נאמר
"ותצא אש, דא אוריאל" . . . ואתחזי כאריה". ויש לומר, שהיה
לפי פרוש תרגום יונתן: אל תעלנו מזה בפנים של זעם.

רביעי יז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה
אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעִשֶׂה כִּי־מִצְוַת חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאַדְרֹעַךְ

אִישׁ־חֲרָבוֹ עַל־יָרְכוֹ עָבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר
בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ
וְאִישׁ אֶת־קָרְבוֹ: ַכֹּחַ וַיַּעֲשׂוּ כַּכֵּן לְוִי כְּדַבֵּר מֹשֶׁה וַיַּפֵּל
מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ: ַכֹּחַ וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה מִלֹּא יֵדְכֶם הַיּוֹם לִיהוָה כִּי אִישׁ בִּבְנוֹ
וּבאָחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה: ַוְהָיָה מִמַּחֲרָת
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חֲטֵאתֶם חֲטֵאתֶם גְּדֹלָה
וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפְּרָה בְּעַד
חַטֹּאתֵכֶם: ַכֹּחַ וַיָּשֵׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי
חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטֵאתָ גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי
זָהָב: ַכֹּחַ וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטֹּאתֶם וְאִם־אֵין מַחְנִי
נָא מִסַּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ: ַכֹּחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
מִי אֲשֶׁר חֲטֵא־לִי אֲמַחֲנּוּ מִסַּפְרִי: ַכֹּחַ וְעַתָּה לָךְ א
נָחָה אֶת־הָעָם אֵל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מִלֹּאכִי
יֵלֶךְ לְפָנֶיךָ וּבַיּוֹם פָּקְדִי וּפְקֹדֶתִי עֲלֵהֶם חַטֹּאתֶם:
ַכֹּחַ וַיִּנָּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הַעֲגֹל
אֲשֶׁר עָשָׂה אֱהֲרֹן: ַס לֵג ׀ וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵךְ עֲלֶה מִזֶּה אֵתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֹרַעַךְ אֶתְנַנֶּה: ַכֹּחַ וַיִּשְׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ
מִלֹּאךְ וּגְרַשְׁתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי
הַחִתִּי וְהִיבֹסִי: ַכֹּחַ אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ כִּי לֹא
אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עִם־קִשָּׁה־עֵרָף אֵתָּה פֶן־אֲכַלֶּךָ
בְּדָרְךָ: ַכֹּחַ וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרַע הַזֶּה
וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֵדִיו עָלָיו: ַכֹּחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם־קִשָּׁה־
עֵרָף רַגַע אֶחָד אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ וּכְלִיתִיךָ וְעַתָּה
הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעֲלִיךָ וְאַדְרֹעָה מִה אֲעִשֶׂה־לָּךְ:
וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵדִים מִהָר חֹרֵב:
וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֱהֱלָה וְנִטְהֵלָו א מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
הִרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֱהֵל מוֹעֵד וְהָיָה
כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֱהֵל מוֹעֵד אֲשֶׁר מַחוּץ
לַמַּחֲנֶה: ַכֹּחַ וְהָיָה כִּצְאָת מֹשֶׁה אֶל־הָאֱהֱלָה יָקוּמוּ
כָּל־הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אֱהֱלֹו וְהִבִּטּוּ אִתְּחִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 39)

פסל לך (לד, א)

הפסלת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה (רש"י)

עשירותו של משה היתה תוצאה של תורתו (שהרי עקר המחצב היה לשם עשית לוחות הברית), והינו שנתנה לו הרחבה גשמית כדי שיוכל ללמוד בהרחבה. ומספר על רבנו תם, שבזמנים ידועים הניח לפניו בעת הלמוד 'תל של זהובים' כדי לפעל הרחבת הדעת.

ששי ויאמר הנה אנכי ברת ברית נגד כל-עמך
אעשה נפלאות אשר לא-נבראו בכל-הארץ ובכל-
הגוים וראה כל-העם אשר-אתה בקרבך את-
מעשה יהוה פי-נורא הוא אשר אני עשה עמך:
א שמר-לך את אשר אנכי מצוך היום הנני גרש
מפניך את-האמרי והכנעני והחתי והפרזי והחוי
והיבסי: ב השמר לך פן-תכרת ברית ליושב הארץ
אשר אתה בא עליה פן-יהיה למוקש בקרבך: ג כי
את-מזבחתם תתצון ואת-מצבתם תשברון ואת-
אשריו תכרתון: ד כי לא תשתחוה לאל אחר כי
יהוה קנא שמו אל קנא הוא: ה פן-תכרת ברית
ליושב הארץ וזנו א אחרי אלהיהם וזבחו
לאלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחן: ו ולקחת
מבנתיו לבניך וזנו בנתיו אחרי אלהיהן והזנו
את-בניך אחרי אלהיהן: ז אלהי מפכה לא
תעשה-לך: ח את-חג המצות תשמר שבעת ימים
תאכל מצות אשר צויתך למועד חדש האביב כי
בחדש האביב יצאת ממצרים: ט כל-פטר רחם לך
וכל-מקנה תזכר פטר שור ושנה: כ ופטר חמור
תפדה בשנה ואם-לא תפדה וערפתו כל בכור
בניך תפדה ולא-יראו פני ריקם: כא ששת ימים
תעבד וביום השביעי תשבת בחריש ובקציר
תשבת: כב וחג שבעת תעשה לך בפורי קציר
חטים וחג האסיף תקופת השנה: כג שלש פעמים
בשנה יראה כל-זכורך את-פני האדון ו יהוה אלהי
ישראל: כד פן-אוריש גוים מפניך והרחבתי את-
גבולך ולא-יחמד איש את-ארצך בעלתך לראות
את-פני יהוה אלהיך שלש פעמים בשנה: כה לא-

בשם: ה ויאמר הראני נא את-כבודך: ו ויאמר אני
אעביר בל-טובי על-פניך וקראתי בשם יהוה
לפניך וחנתי את-אשר אחן ורחמתי את-אשר
ארחם: ז ויאמר לא תוכל לראות את-פני כי
לא-יראני האדם וחי: ח ויאמר יהוה הנה מקום
אתי ונצבת על-הצור: ט והיה בעבר כבדי
ושמתיך בנקרת הצור ושכתי כפי עליך עד-עברי:
כ והסרתי את-כפי וראית את-אחרי ופני לא

יראו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 299)

וראית את אחורי ופני לא יראו (לג, כג)

לכאורה היה צריך לומר רק "וראית את אחורי", וסוף הפסוק
מימרה. ויש לומר, שבקשתו של משה נתמלאה במקצת על כל
פנים: הוא אכן זכה לראות גם "פני", אבל רק בדרך השגת
השלילה - "לא יראו". זה הרמז בכתוב: "וראית את אחורי
ופני (תפדה לראות הן את אחורי והן את פני) לא יראו (אבל
ראית פני תהיה רק באפן של השגת השלילה).

חמישי לד א ויאמר יהוה אל-משה פסל-לך שגיר
לחת אבנים פראשנים וכתבתי על-הלחת את-
הדברים אשר היו על-הלחת הראשנים אשר
שברת: ב והיה נכון לבקר ועליה בבקר אלה-
סיני ונצבת לי שם על-ראש ההר: ג ואיש לא-
יעלה עמך וגם-איש אל-ירא בכל-ההר גם-הצאן
והבקר אל-ירעו אל-מול ההר ההוא: ד ויפסל
שגיר-לחת אבנים פראשנים וישבם משה בבקר
ויעל אל-הר סיני כאשר צוה יהוה אותו ויקח בידו
שני לחת אבנים: ה וירד יהוה בענן ויתיצב עמו
שם ויקרא בשם יהוה: ו ויעבר יהוה ו על-פניו
ויקרא יהוה ו יהוה אל רחום וחנן ארך אפים
ורב-חסד ואמת: ז נצר חסד לאלפים נשא עון
ופשע וחטאה ונקלה לא ינקח פקד ו עון אבות
על-בנים ועל-בני בנים על-שלישים ועל-רבעים:
ח וימחה משה ויקד ארצה וישתחו: ט ויאמר אם-
נא מצאתי חן בעיניך אדני ילד-נא אדני בקרבנו
כי עם-קשה-עורף הוא וסלחת לעוננו ולחטאתנו
ונחלתנו:

אֲשֶׁר יֵצוּהָ: ^א וְרָאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנָי מִשָּׁה כִּי
קָרָן עוֹר פָּנָי מִשָּׁה וְהָשִׁיב מִשָּׁה אֶת־הַמָּסֹה
עַל־פָּנָיו עַד־בָּאָז לְדַבֵּר אֹתוֹ: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 433)

והנה קרן עור פניו (לד, ל)

ידועה הקשיא, מדוע לא זכה משה לקף בלוחות הראשונות.
ולש לומר, דהנה בלוחות הראשונות נתנו עשרת הדברות בלבד,
ואלו בלוחות האחרונות נתנו גם הלכות, מדרש ואגדות,
"תעלומות חכמה בפלים לתושעה" (שמות רבה ריש פמ"ו). לכן
נתוסף גם במשה, מקבל הלוחות, קרון עור פניו, על דרך "חכמת
אדם תאיר פניו".

קל"ט פסוקים, חננאל סימן.

★ ★ ★

חצי קריש

וַיִּתְּנֵהוּ וַיִּתְּקֵדֵשׁ שְׁמָה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא כְּרֻעֹתָהּ
וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוּרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן
בְּחֵיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחֵי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶנְלָא וּבְזִמְן
קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יתברך:
יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יתברך,
וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְּפֹאֵר, וַיִּתְּרוֹמֵם, וַיִּתְּנִשְׂא, וַיִּתְּהַדֵּר, וַיִּתְּעַלֶּה,
וַיִּתְּהַלֵּל, שְׁמָה דְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעֵלְא מִן כָּל
בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא,

וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

★ ★ ★

מפטיר ^א ויכל משה מדבר אתם ויתן על־פניו
מסוה: ^ב וכבא משה לפני יהוה לדבר אתו יסיר
את־המסוה עד־צאתו ויצא ודבר אל־בני ישראל
את אשר יצוה: ^א וראו בני־ישראל את־פני משה
כי קרן עור פני משה והשיב משה את־המסוה
על־פניו עד־באז לדבר אתו: ססס

תִּשְׁחַט עַל־חֲמִיץ דַּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין לְבָקֶר זִבְחִי חֹג
הַפֶּסַח: ^ב וְרֹאשִׁית בִּכּוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה
אֶלֶהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 427)

ש'ש פ'עמים ב'שנה (לד, כג)

כל דבר מתחלק לשלושה: ראש, תוף, סוף. ובכללות, זהו ענין
תורה – יסוד הכלל והתחלת הכל; עולם – בריאת העולם
והעבודה בו; גאולה – גמר ושלמות הכל. לפי זה יש לרמז: פסח
– גלוי מלמעלה, "התבואה מתבכרת בבשולה". שבועות –
עבודת האדם, "בכורי קציר חטים". סכות – שלמות העבודה,
"חג האסיף", אסיפת כל ישראל ואסיפת כל נצוצות הקדשה
בעת הגאולה.

שביעי ^א ויאמר יהוה אל־משה כתב־לך את־
הדברים האלה ^ב כי על־פי ^א הדברים האלה פרתיו
אתך ברית ואת־ישראל: ^ב ויהי־שם עם־יהוה
ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים
לא שתה וכתב על־הלוחות את דברי הברית
עשרת הדברים: ^ב ויהי ברדת משה מהר סיני
ושני לוח העדות ביד־משה בדרתו מן־ההר
ומשה לא־ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו:
^א וירא אהרן וכל־בני ישראל את־משה והנה קרן
עור פניו ויראו מגשת אליו: ^א ויקרא אליהם
משה וישבו אליו אהרן וכל־הנשאים בעדה וידבר
משה אליהם: ^ב ואחרי־כן נגשו כל־בני ישראל
ויצו את כל־אשר דבר יהוה אתו בחר סיני:
^א ויכל משה מדבר אתם ויתן על־פניו מסוה:
^ב וכבא משה לפני יהוה לדבר אתו יסיר את־
המסוה עד־צאתו ויצא ודבר אל־בני ישראל את

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְיִחִים הֵיחָא לַחֲזוּקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּינַעִם, וְכִלְגַּתִּיכְתִּיָּה שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ
עֶשֶׂר וְכַבּוֹד. יֵי חֲפִיץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגַד הַתּוֹפֵר, שִׁמְקוֹם הַתּוֹפֵר הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבִנְט חוֹגְרִים בַּתְּחִילַת
שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנִּאמְרִים בְּאוֹתָם בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנָבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת כי תשא לקריאה בציבור ולשמו"ת במלכים א יח

יח כ וַיִּשְׁלַח אֶחָאֵב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָרַ הַכְּרָמֶל: כֹּא וַיֵּצֵא אֱלֹהֵיהוּ
אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם־יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכֹ
אֲחֲרָיו וְאִם־הַפֶּעַל לָכֹ אֲחֲרָיו וְלֹא־עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר: כב וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיהוּ אֶל־הָעָם אֲנִי
נֹתַרְתִּי נָבִיא לַיהוָה לְבָדִי וּנְבִיאֵי הַפֶּעַל אֲרַבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ: כג וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם
פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיִּשְׁימוּ עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׁימוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה |
אֶת־הַפָּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּתִי עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא אֲשִׁים: כד וַקְרָאֲתָם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי
אֶקְרָא בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶנּוּ בָּאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ
טוֹב הַדָּבָר: כה וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיהוּ לְנָבִיאֵי הַפֶּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשֹׁנָה כִּי
אַתֶּם הָרַפִּים וַקְרָאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׁימוּ: כו וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם
וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרָאוּ בְּשֵׁם־הַפֶּעַל מִהַבְּקָר וְעַד־הַצֹּהָרִים לֹאמֹר הַפֶּעַל עָנָנוּ וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה
וַיִּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: כז וַיְהִי בַצֹּהָרִים וַיִּתְּחַל בָּהֶם אֱלֹהֵיהוּ וַיֹּאמֶר קְרָאוּ
בְּקוֹל־גְּדוֹל כִּי־אֱלֹהִים הוּא כִּי־שִׁיחַ וְכִי־שִׁיג לוֹ וְכִי־דָרָךְ לוֹ אוֹלֵי יִשָּׁן הוּא וַיִּקֶּץ: כח וַיִּקְרָאוּ
בְּקוֹל גְּדוֹל וַיִּתְּגַדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטִים בַּחֲרֻכּוֹת וּבְרַמְחִים עַד־שַׁפְּדָדִים עָלֵיהֶם: כט וַיְהִי כַּעֲבַר
הַצֹּהָרִים וַיִּתְּנַפְּאוּ עַד לַעֲלֹת הַמִּנְחָה וַאֲיִן־קוֹל וְאִין־עֲנָה וְאִין קָשָׁב: ל וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיהוּ
לְכָל־הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי וַיִּגְשׁוּ כָל־הָעָם אֵלָיו וַיִּרְאֵהוּ אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה הַהוּם: לא וַיִּקַּח אֱלֹהֵיהוּ
שְׁתֵּים עָשָׂרָה אַבְנִים כַּמִּסְפָּר שִׁבְטֵי בְנֵי־יִעֲקֹב אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל
יְהִי שִׁמְךָ: לב וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תַּעֲלָה כְּבֵית סֹאתִים וָרַע
סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ: לג וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת־הַפָּר וַיִּשֶׂם עַל־הָעֵצִים: לד וַיֹּאמֶר מָלְאוּ
אֲרַבְּעָה כַּדִּים מַיִם וַיִּצְקוּ עַל־הָעֵלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שָׁנוּ וַיִּשְׁנוּ וַיֹּאמֶר שִׁלְשׁוּ וַיִּשְׁלְשׁוּ:
לה וַיִּלְכּוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת־הַתַּעֲלָה מֵלֹא־מַיִם: לו וַיְהִי | בַּעֲלֹת הַמִּנְחָה וַיִּגְשׁ

רלו

אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ וּבְדַבְּרֶךָ עָשִׂיתִי אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: לֹא עָנְנִי יְהוָה עֲנִנִי וַיַּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסַּכַּת אֶת־לִבָּם אַחֲרֵנִית: לֹא וַתִּפֹּל אֲשֶׁר־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֵלֶה וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֶפֶר וְאֶת־הַמִּים אֲשֶׁר־בַּתְּעֵלָה לַחֲכָה: לֹא וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׂכַל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אַחֵד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו: רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֱלֹהֵי הַנְּבִיא עַבְדְּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֲרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרְתָּה. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל חמישי י"ד אדר

לוח זמנים לשבוע פרשת כי תשא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:01	5:54	8:22	8:18	8:55	8:50	9:54	9:51	17:44	17:49	18:08	18:12	17:28	18:22
חיפה (ח)	6:01	5:53	8:22	8:18	8:54	8:50	9:53	9:50	17:43	17:48	18:07	18:12	17:17	18:21
ירושלים (ח)	5:58	5:50	8:21	8:17	8:52	8:48	9:52	9:48	17:44	17:48	18:08	18:12	17:08	18:20
תל אביב (ח)	6:02	5:55	8:23	8:18	8:55	8:51	9:55	9:51	17:43	17:48	18:07	18:12	17:27	18:22
אוסטריה וינה (ח)	6:26	6:14	8:42	8:35	9:14	9:07	10:11	10:07	17:47	17:56	18:17	18:26	17:37	18:39
אוסטרליה מלבורן (ק)	7:04	7:10	9:44	9:46	10:16	10:18	11:21	11:22	19:59	19:50	20:24	20:15	19:33	20:26
אוקראינה אודסה (ח)	6:28	6:17	8:44	8:38	9:16	9:10	10:14	10:09	17:50	17:58	18:19	18:27	17:39	18:31
אוקראינה דונייצק (ח)	6:00	5:48	8:16	8:10	8:48	8:42	9:46	9:41	17:21	17:30	17:51	18:00	17:11	18:04
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	6:12	6:00	8:28	8:21	9:00	8:53	9:57	9:52	17:31	17:41	18:01	18:10	17:21	18:14
אוק. ז'יטומיר (ח)	6:40	6:27	8:54	8:47	9:27	9:20	10:24	10:18	17:55	18:04	18:25	18:35	17:45	18:39
אוקראינה קייב (ח)	6:32	6:19	8:47	8:40	9:19	9:12	10:16	10:11	17:48	17:58	18:19	18:29	17:38	18:33
איטליה מילאנו (ח)	6:53	6:42	9:10	9:03	9:42	9:36	10:40	10:35	18:18	18:26	18:46	18:54	18:06	19:07
אקוואדור קיטו (ח)	6:15	6:13	8:48	8:47	9:18	9:17	10:21	10:19	18:36	18:35	18:57	18:56	18:17	19:00
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:42	6:47	9:18	9:20	9:51	9:53	10:56	10:56	19:28	19:20	19:53	19:44	19:03	19:55
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	7:25	7:32	10:07	10:10	10:38	10:41	11:44	11:46	20:28	20:18	20:54	20:44	20:01	20:48
ארה"ב בולטימור (ח)	6:32	6:23	8:50	8:45	9:23	9:18	10:21	10:17	18:05	18:11	18:31	18:37	17:52	18:41
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	6:21	6:11	8:40	8:35	9:12	9:07	10:11	10:07	17:55	18:01	18:21	18:28	17:42	18:38
ארה"ב ג'רסי (ח)	6:22	6:12	8:41	8:35	9:13	9:07	10:11	10:07	17:54	18:01	18:20	18:27	17:42	18:39
ארה"ב דטרויט (ח)	6:58	6:48	9:17	9:12	9:49	9:43	10:47	10:43	18:30	18:37	18:57	19:04	18:18	19:15
ארה"ב היוסטון (ח)	6:40	6:34	9:02	8:58	9:35	9:31	10:34	10:31	18:26	18:30	18:49	18:53	18:11	19:02
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:13	6:06	8:35	8:30	9:07	9:02	10:06	10:03	17:56	18:01	18:21	18:25	17:42	18:34
ארה"ב מיאמי (ח)	6:38	6:32	9:01	8:57	9:33	9:30	10:33	10:30	18:27	18:30	18:50	18:53	18:11	19:02
ארה"ב ניו הייבן (ח)	6:19	6:09	8:36	8:31	9:09	9:04	10:07	10:03	17:48	17:55	18:15	18:22	17:36	18:34
ארה"ב שיקאגו (ח)	6:15	6:05	8:35	8:30	9:07	9:01	10:05	10:01	17:50	17:56	18:16	18:23	17:37	18:33
בוליביה לה פאס (ח)	6:24	6:25	9:03	9:03	9:32	9:32	10:36	10:36	19:04	19:00	19:26	19:21	18:42	19:25
בלגיה אנטוורפן (ח)	7:18	7:05	9:31	9:24	10:04	9:57	11:01	10:55	18:31	18:41	19:02	19:12	18:21	19:28
בלגיה בריסל (ח)	7:17	7:04	9:31	9:24	10:04	9:56	11:01	10:55	18:32	18:43	19:03	19:14	18:23	19:28
בלרוס ליובאוויטש (ח)	6:34	6:20	8:47	8:39	9:19	9:11	10:15	10:10	17:42	17:54	18:15	18:27	17:34	18:31
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:59	6:02	8:35	8:36	9:06	9:07	10:10	10:10	18:37	18:31	18:59	18:54	18:14	19:00
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:45	5:48	8:21	8:22	8:53	8:53	9:57	9:56	18:23	18:17	18:46	18:40	18:00	18:46
בריטניה לונדון (ח)	6:35	6:21	8:50	8:42	9:21	9:14	10:18	10:13	17:50	18:01	18:22	18:32	17:41	18:46
בריטניה מנצ'סטר (ח)	6:46	6:31	8:59	8:51	9:31	9:24	10:28	10:22	17:56	18:08	18:29	18:40	17:48	18:56
גרמניה ברלין (ח)	6:43	6:29	8:56	8:49	9:29	9:21	10:25	10:20	17:54	18:05	18:26	18:37	17:45	18:41
גרמניה פרנקפורט (ח)	6:58	6:45	9:14	9:07	9:45	9:38	10:43	10:38	18:17	18:27	18:47	18:57	18:07	19:01
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	5:56	6:00	8:35	8:36	9:06	9:07	10:09	10:08	18:42	18:36	19:05	18:59	18:19	19:03
הודו בומביי (ח)	6:54	6:49	9:17	9:14	9:50	9:47	10:50	10:48	18:47	18:49	19:09	19:11	18:31	19:15
הודו פונה (ח)	6:48	6:43	9:13	9:10	9:45	9:42	10:45	10:43	18:45	18:47	19:07	19:09	18:28	19:13
הונגריה בודפשט (ח)	6:15	6:03	8:31	8:25	9:03	8:57	10:01	9:56	17:36	17:45	18:05	18:14	17:26	18:18
טורקיה איסטנבול (ח)	6:31	6:21	8:49	8:43	9:21	9:16	10:20	10:15	18:01	18:08	18:28	18:35	17:49	18:39
יוון אתונה (ח)	6:49	6:41	9:09	9:04	9:41	9:36	10:40	10:36	18:24	18:30	18:50	18:56	18:11	19:00

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ח)	6:37	6:25	8:52	8:45	9:25	9:18	10:22	10:17	17:57	18:05	18:26	18:34	17:46	18:38
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:46	6:41	9:15	9:12	9:45	9:42	10:46	10:44	18:50	18:52	19:13	19:14	18:34	19:18
ניו זילנד קרייטסצ'רץ' (ק)	7:11	7:19	9:51	9:54	10:24	10:27	11:29	11:31	20:09	19:59	20:37	20:27	19:44	20:31
נפאל קטמנדו (ח)	6:19	6:13	8:45	8:41	9:15	9:12	10:15	10:12	18:12	18:15	18:35	18:38	17:57	18:42
סינגפור סינגפור (ח)	7:11	7:10	9:39	9:38	10:12	10:10	11:13	11:12	19:21	19:20	19:42	19:41	19:02	19:45
פולין ורשא (ח)	6:11	5:57	8:26	8:18	8:57	8:50	9:54	9:49	17:25	17:36	17:57	18:08	17:16	18:12
פרו לימה (ח)	6:09	6:10	8:40	8:39	9:12	9:12	10:15	10:14	18:30	18:27	18:52	18:48	18:09	18:52
צרפת לאון (ח)	7:10	6:59	9:27	9:21	9:59	9:53	10:57	10:52	18:35	18:44	19:04	19:12	18:24	19:24
צרפת פריז (ח)	7:22	7:10	9:39	9:32	10:10	10:04	11:08	11:03	18:43	18:52	19:13	19:22	18:33	19:35
קולומביה בוגוטה (ח)	5:59	5:57	8:31	8:30	9:01	9:00	10:04	10:02	18:17	18:16	18:38	18:37	17:58	18:41
קנדה טורונטו (ח)	6:44	6:34	9:03	8:57	9:35	9:29	10:33	10:29	18:14	18:22	18:42	18:49	18:03	19:01
קנדה מונטריאול (ח)	6:23	6:12	8:40	8:34	9:13	9:06	10:10	10:06	17:49	17:57	18:17	18:26	17:38	18:38
קפריסין לרנקה (ח)	6:10	6:02	8:28	8:23	9:01	8:57	10:00	9:56	17:45	17:50	18:10	18:15	17:31	18:19
רוסיה מוסקבה (ח)	8:07	7:52	10:21	10:13	10:52	10:44	11:49	11:43	19:16	19:28	19:50	20:02	19:08	20:18
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	7:53	7:41	10:08	10:02	10:41	10:34	11:38	11:34	19:13	19:22	19:42	19:51	19:03	19:55
שווייץ ציריך (ח)	6:55	6:44	9:13	9:07	9:45	9:38	10:42	10:37	18:20	18:29	18:49	18:58	18:10	19:10
תאילנד בנגקוק (ח)	6:30	6:26	8:55	8:53	9:28	9:25	10:28	10:26	18:29	18:30	18:51	18:52	18:12	18:56

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

יש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il